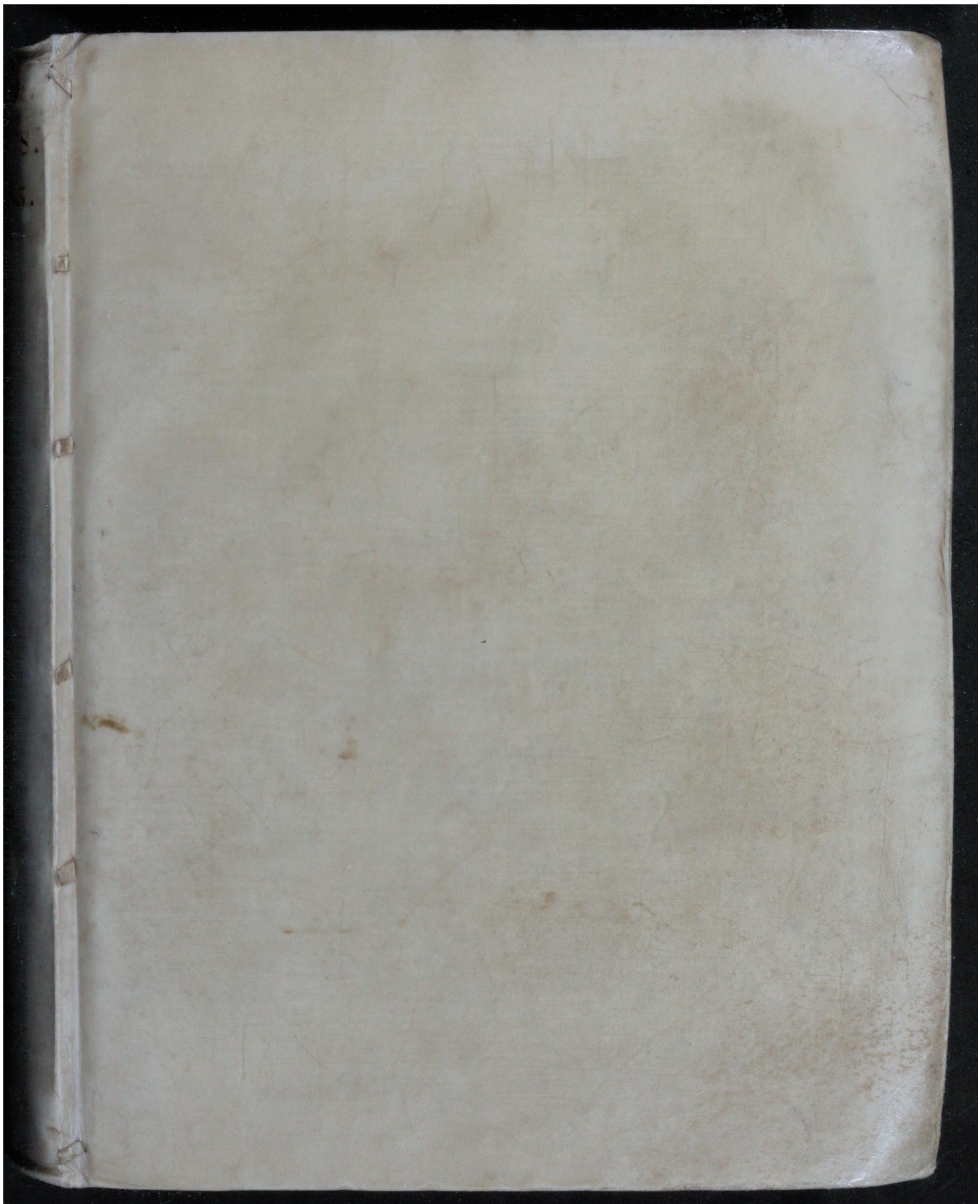
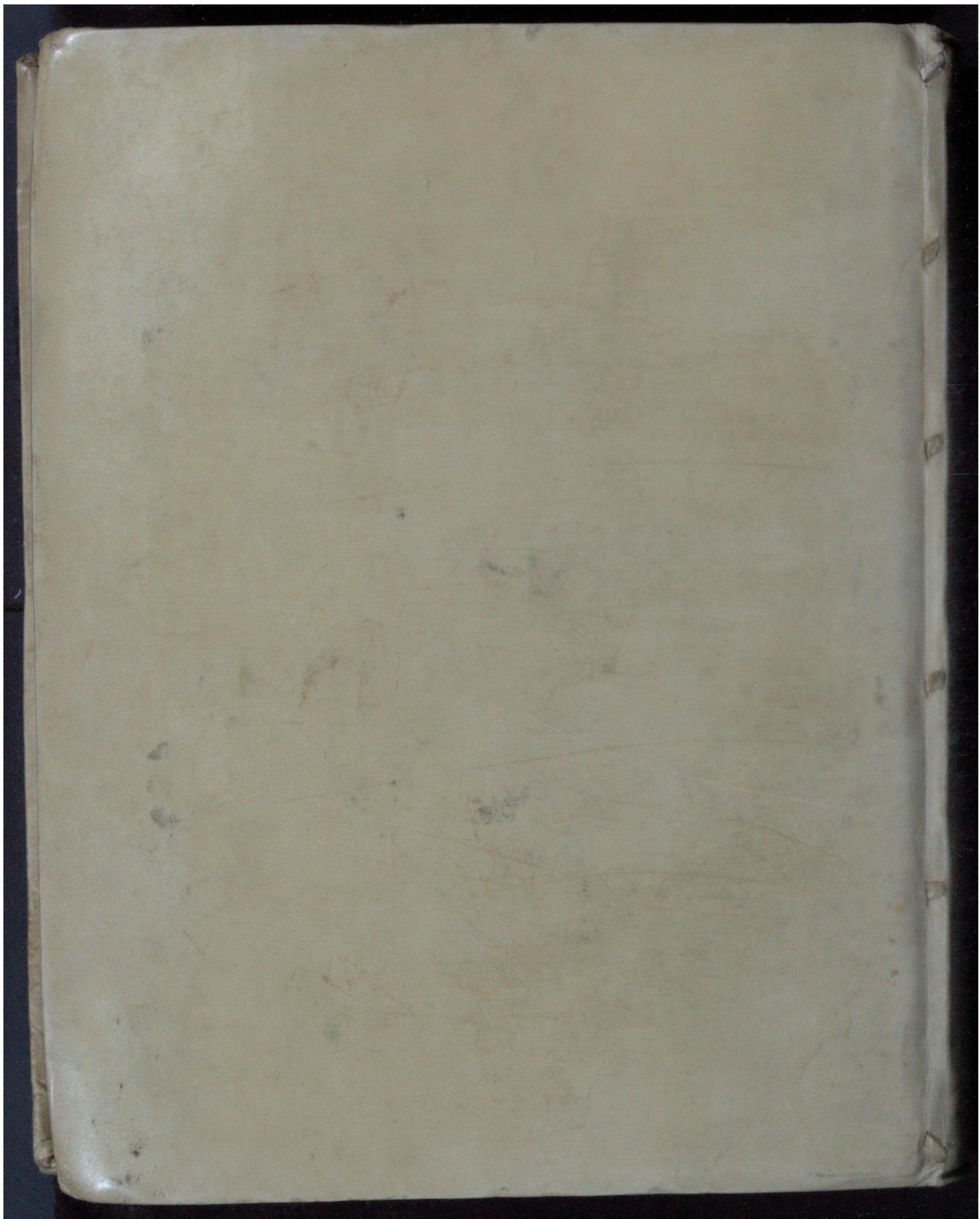

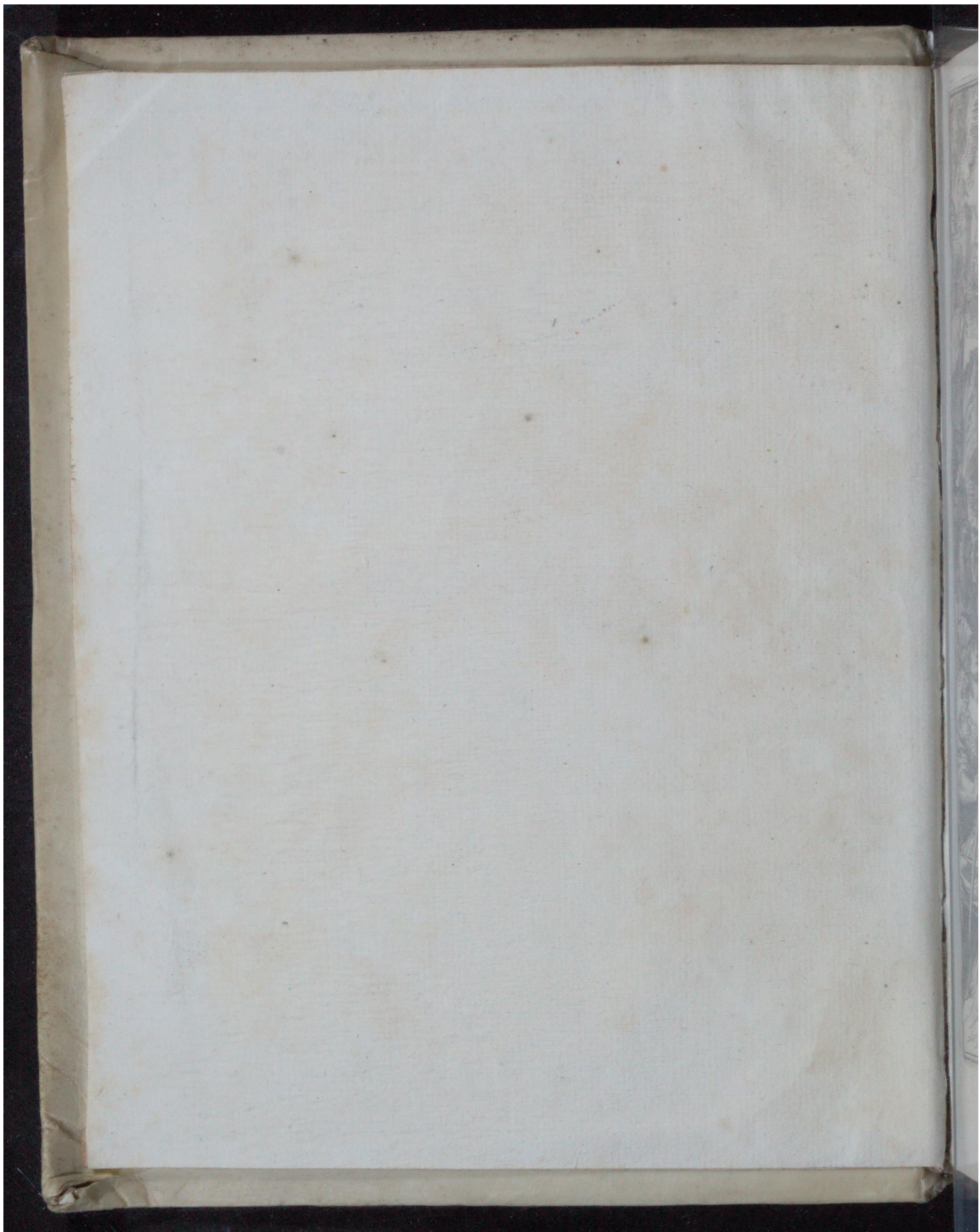

HOLLANDSCH
MERCURIUS.
1684 en 1685.
3072
C
12

LUYCK
LUXEMBUR
GENUA
S. MAURA
BUDA
PEST
OFFEN
DONAU
FL
HOLLANDSCHE
MERCURIUS
Aº 1685
TOT HAERLEM
BY ABRAHAM CASTELEYN

KONINKL.
BIBLIOTHEEK
TE'SHAGE.

Het vijf-en-dertigste Deel
Van den
HOLLANDSEN MERCURIUS,
Van den Jare 1684.

Elijck alle Vrede-lievende gewenscht / en nu eenige tijdt herwaerts met meerder apparentie als voor heenen te gemoet gesien hadden / zijn eyndelijck de differenten tusschen de hoogh-strijdende Partyen bygelegt ; waer toe veel geholpen heeft de Constitutie / waer in alle Coningrijcken en Landen in den aenvang van dit Jaer sig bevonden. Den Keyser had (niet tegenstaende de Ottomannise Macht min verschrickbaer als voorleden Jaer scheen) sonder ontrustiging van een andere kant te verwachten / genoeg in Ongaryen te doen; Engelant had met binnenlantse saken de handen vol ; In Vranckrijck stonden de Finantien niet eubel ; Spangien bekende / sonder sijne Geallieerden onmachtig te zijn ; Sweden socht de Vrede ; Denemarcken armeerde meest uyt vrees voor andere / en soude somwijlen wel iets voornaems willen ondernomen gehad hebben / indien hy sig selfs sonder vreemde hulp niet te machteloos geoordeelt had. De meeste Vorsten en Princen van Duytslandt waren in geen staet / om den Oorlog uyt te voeren / en die eenigsints in staet waren / lieten over-al / om tot een Accommodement te geraecken / yverigh arbeyden. De Geunieerde Provintien gevoelden noch de ongevallen van den voorgaenden Oorlogh / en dienvolgende was niets wenschelijcker voor haer / als de continuatie van de Vrede. Haer Hoog Mog: lieten oock in alle gelegentheden blijcken / dat sy niets meer ter herten namen / als d'algemeene Rust in Europa. Sy hadden in't voorgaende Jaer aen de Hoven van de Geallieerden laten proponeren / om tegens den 10 January een generael Congres in 's Gravenhage aen te stellen / om te overleggen / door wat middelen men best tot een generael Accommodement soude konnen geraken / en / soo dit niet wilde gelucken / wat

wegen men / om gewelt met gewelt af te keeren / soude moeten en behooren in te slaen.

Dese Propositie wiert by verscheyde Potentaten soo billijk geoordeelt/dat sy hare Ministers derwaerts sonden; maer deselve konden door de felte van de Winter / die dit Jaer buyten-gemeen scherp was / en andere oorsaken / hare Reys niet spoedig genoeg verbroderen / soo dat self eenige 3 a 4 Weecken later/ als men gedacht had / gekomen zijn.

Over de Werbingh van 16000 Man / op den 29 September 1683 door den Raedt van State voorgestelt / wiert midlerwijl wel aldermeest hier te Lande gedelibereert. De Gedeputeerden van de Provintie van Gelderlandt brachten den 1 Februarij deses Jaers het Consent van die Provintie ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: in.

Extract uyt de Resolutie van haer Hoog Mog: de Heeren Staten Generael.

MARTIS I. FEBRUARII, 1684.

DE Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Gelderlant hebben ter Vergaderinge bekent gemaekt het consent van de Heeren Staten van hooggem: Provintie in de bewuste Wervinge van de 16000 Man, namentlijk, 4500 Paerden, 1500 Dragonders en 10000 Voet-knechten, en dat voor den tijt van vier Maenden op de ordinaris besoldinge, en met soodanige Aenritz-gelden, als in de jongste recruteringe zyn gegeven, monterende de Aenritz-gelden ter somme van 852500 Guldens; de besoldinge van 42 dagen ter somme van 277000 Guldens, en over vier Heeren Maenden 1108000 Guldens, en in 't geheel 1960500 Guldens, te repartieren na de ordinaris Quote, onder de Provintien gebruykelijk, hebbende haer Ed: Mog:, na genomen serieuse reflexie op de jegenwoordige constitutie van tijden en nootsaeckelijckheyt, dat den Staet door alle mogelijcke præcautien tegens alle periculeuse inconvenienten en te bevreesen onheylen werden gepræmunieert, in de Wervinge van de voorsz. 16000 Man, met gevolge van de andere Provintien en Bontgenooten, geconsenteert, gelijck haer Ed: Mog: daer in consenteren mits desen; te weten, indien de Provintie van Gelderlandt en de Quartieren en Leden van dien in staet blijven, en met geen aggressie en invasie van vyandtlijcke Troupen, of sware doortochten en logeeringe van eygen of auxiliaire Militie ten platten Lande, waer door 't selve onbequaem gemaeckt en buyten staet gestelt soude werden, om te contribuëren, werden geincommodeert; en in dat vaste vertrouwen, dat dese Provintie en de Steden van dien, leggende op de Frontieren, en tot noch toe van alle nootsaecklijckheyt, dienende tot defentie, onvoorsien, ten eersten met de nodige Magazynen, en verbeteringe der vervallene Fortificatie-wercken, mitsgaders genoegsame Militie, soo veel mogelijck, in staet van bevrijdinge mogen werden gestelt; als mede, dat de Provintien, die tot noch toe defectueus in de recruteringe zyn gebleven, daer toe mo-

mogen werden gehouden, om deselve oock effective mede te doen, en het alreeyts daer door geprofiteerde te lossen.

Waer op gedelibereert zynde, is goedt gevonden en verstaen, dat van 't geen voorsz. is by Missive kennisse sal werden gegeven aen de Heeren Staten van de andere Provintien, welckers consenten op de voorsz. Wervinge noch niet zijn ingekomen, met versoeck, dat deselve insgelijcks, hoe eerder hoe liever, hare respective Consenten daer op alhier willen doen inbrengen.

In de Provintie van Hollant ging 't soo voorbarig niet; want na dat de Besendingh na Amsterdam voorleden Jaer vruchteloos afgelopen was/ poogden de Heeren Regeerders dier Stadt op alle bedenckelijcke middelen haer Ed: Groot Mog: van haer sentimenten voor de Werving af te brengen/ en lieten ten dien eynde dickwils door haer Gedeputeerden nieuwe voorstellen doen/ gelijck dan oock den 13 January de volgende:

Summier Vertoogh van nader Redenen door de Heeren Gedeputeerden der Stad Amsterdam, uyt den naem en van wegen de Heeren hare Principalen ter Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog: bygebracht, zedert het overleveren van de gene, die voor de Spaensse Declaratie van Oorlogh tot voortsettinge van Vrede is gededuceert, om aen te wijsen de noodwendigheydt van een prompt en onverwijlt Accommodement tusschen Vranckrijck en Spangien, en daer nevens oock de onnodigheydt, ende in seeckere respecten schadelijckheyt van de geprojecteerde Wervinge van 16000 Man, daer op wel-gedachte Heeren Gedeputeerden versocht hebben door de Leden geësclaircisseert te mogen werden.

DEwijle om de jongst-gedane Oorlogs-Declaratie wegens sijn Coninglijcke Majesteyt van Spangien, buyten præallable kennisse, communicatie en concert met haer Hoog Mo:, de deliberatien in de Staet voortaen tot haer oogmerk niet konnen hebben het voorkomen van een gevreesden Oorlogh in de Spaensse Nederlanden, maer hoe de gene, de welcke jegenwoordigh aldaer en elders gevoert wert, ten spoedigsten en meest bequamelijck sal konnen werden getermineert, soo dient voor af in aendachtige opmerckinge te werden genomen, dat, indien de Leden noch langer blijven declineren het besoigne, by Resolutie van haer Ed: Groot Mog: van den 6 November laetstleden gedecreteert, op de Memorie van den Heer Grave d'Avaux, des daegs te voren aen haer Hoogh Mog: overgegeven, en sulks over 't gene dienen kan tot bevorderinge van een spoedige Vrede tusschen Vranckrijck en Spangien, sonder aenschouw te nemen op alle de instantien, daer toe door meer-gedachte Heeren Gedeputeerden der Stadt Amsterdam van tijdt tot tijdt gedaen, en dat daer mede versuymt wordende de geprolongeerde Termijn tot het afdoen van de Differenten tusschen de twee Kro-

nen, aen Vranckrijck occasie werdt gegeven, om, mits de voorsz. Oorloghs-Declaratie door Spangien, tot verbreyding van sijne Conquesten in de Spaensse Nederlanden, sigh te dienen van de occasie, die sigh aldaer voor hem soo schoon vertoont, het niet min als evident is, dat de Spaensse Nederlanden in hare jegenwoordige toestant van saecken niet sullen konnen werden bewaert voor een totale oppressie, die andersints door middel van een tijdelijck Verdragh soude konnen werden voorgekomen.

En indien nevens het verschuyven van de Besoignes op de voornoemde Memorie van den Heer Grave d'Avaux, en dies over de middelen tot Vrede gevoegt wert de gedane verklaring, van dat de Spaensse Nederlanden, alwaer jegenwoordig Oorlogh is, moeten werden aengesien, en gedefendeert, als de Frontieren van de Staet, en dat zedert drie Maenden met soo veel empressement geduerighlijck geurgeert is, op 't arresteren van een nieuwe Wervinge van 16000 Man, om daer toe te meer bequaem te zijn, soo schijnt voor vast te moeten werden gestelt, dat het opvolgen van de Consilia, die op die voet werden geformeert, gesien is, den Oorlog in de Spaensse Nederlanden te sullen doen continueren, en oock den Staet daer in te sullen engageren.

Dewijl nochtans sulcks niet geacht kan werden over-een te komen met de verklaerde intentie van alle de Leden van hare uyterste aversie van den Oorlog, soo kan niet wel werden begrepen, dat deselve niet eyndelijk goet vinden sullen met allen ernst en de vereyste applicatie te laboreren tot het eyndigen van den Oorlog, welcke in de nabuurschap van de Staet ontsteecken is, en dat sy om de noch duerende discrepantien op het subject van de Werving niet souden willen by der hant nemen de middelen, die daer toe konnen strecken, maer liever gevaer loopen van oock in den selven Oorlog te werden geinvolveert.

Tot uytblussinge van het vuur des voorsz. Oorloghs konnen alleen in consideratie komen twee middelen, of een Verdrag te maken, op alsulcke Conditien, als in der minne konnen werden verkregen, of van het employ van Wapenen, tot bereyckingh van een beter Vrede, als door de wegh van minnelijckheydt kan werden geobtineert; en nadien tot het employ van Wapenen geen toevlucht behoort te werden genomen, soo lange het middel van Verdragh open staet, niet alleen, om de notoire reden van voorsichtigheydt, maer oock om de verklaerde genegenthey dt van de Leden tot de Vrede, en dat ten tijde van het affenden van 't Secours na de Spaensse Nederlanden, en sulcks langh voor dato van de aengestelde deliberatien over een nieuwe Werving, by de Resolutie van Staet over-een-komende met de Letter van de Ligue defensijf, met Spangien goet gevonden is, dat incessanter soude werden gewerckt op een Accommodement, en dat de besoignes dien conform oock zijn geëntameert geweest, deselve geinterrompeert, en vervolgens verschoven geworden zijnde, om de deliberatien over de Wervinge, en tot dat daer op een conclusie soude wesen genomen, onaengesien de voortgangh van de besoignes over een Accommodement niet konde geacht werden eenige præjuditie te geven aen de deliberatien over de Wervingh, noch

oock

oock om redenen nader te deduceren, naer 't oordeel van gedachte Heeren Gedeputeerden van Amsterdam gesustineert, dat sonder een præallable conclusie op de Werving de besoignes over een Accommodement met geen vrucht voortgeset kouden werden.

Tot het Verdrag is van de zijde van Vranckrijck aenleyding gegeven door Memorien van den Heer Grave d'Avaux, van den 5 November en December laetstleden, by dewelcke sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck verklaert heeft, tot een Accommodement genegen te zijn, mits hem voor 't eynde van January 1684 werden gecedeert de Landen van Aelst en andere, door sijn Majesteyts Procureur Generael op de Conferentien tot Kortrijck gepretendeert, of in plaetse van dien een van de Equivalenten, in de voorsz. Memorie van den 5 November breeder vermelt. En kan dienvolgens omtrent de bevorderinge van een Accommodement geen andere reflexie vallen, dan of het selve sal werden gemaeckt op een van de Fransse Postulata, dan of het verkrijgen van Conditien van minder beswaernisse voor Spangien op eenige goede gronden kan werden verhoopt, en of een conclusie op de voorn. geprojecteerde Wervingh, tot facilitatie van dien, sal konnen strecken.

Dat de voorsz. Postulata voor een ultimatum moeten werden aengesien, en sijne Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck niet gesien is tot toegevenheyt in deselve te sullen konnen werden gedisponeert, is niet alleen af te nemen uyt de bekrompenheyt van de gegeven tijt tot het inwilligen van deselve door Spangien, soo verre afgelegen, maer wel insonderheyt uyt de groote macht van Vrankrijk, en desselfs appuy van notable Vrunden en Geallieerdens, en particulierlijck, om dat sijn Coninglijke Majesteyt van Groot-Brittannien al van over lang verklaert heeft, dat een van de voorseyde Postulata aen de Vrede behoort te werden opgeoffert, met bedreyging, dat, indien de Spaenssen daer over in verder extremiteyten met Vranckrijck mochten vallen, sijne Majesteyt sig deselve niet sal konnen aentrecken, en dat vorders sig meer en meer swaere bekommeringe opdoen over de Engagementen van Vranckrijck en het Duytse Rijck, en insonderheydt van desselfs heymelijcke intelligentie met den Heer Ceurvorst van Ceulen en Bisschop van Munster, en over de groote diligentie in Denemarcken, aengewent tot het voortsetten van groote Armatures te Water en te Lande, en van nieuwe concerten tusschen die Kroon en Vranckrijck; dat daer-en-tegen door de jongst gepleegde devastatien door de Franssen van meest alle het platte Landt in de Spaensse Nederlanden, en de geringe Remises uyt Spangien, aen den Heer Marquis de Grana over gemaeckt, de gebreckelijckheden van 't gene aldaer tot een goede defentie wert vereyscht, dagelijcks vermeerderen, en dat deselve niet alleen werden bespeurt aen Fortificatien en Magazijnen, alomme en particulierlijck aen de Steden Mons en Charleroy, beyde meest geëxposeert aen vyandlijke Attacques, maer oock aen 't getal van de Troupes, als dewelcke niet alleen niet gebracht zijn tot op 40000 Man, soo als by Memorie van de Heer Envoyé van Spangien, in September laetstleden aen haer Hoog Mog: overgegeven, was be-

belooft, dat als-doen binnen twee Maenden ſoude geſchieden, maer in der ſelver origineele begrootinge van 17000 Man notabel zijn vermindert.

Dat boven dien hooghſtgedachte ſijn Coninglijcke Majeſteyt van Vranckrijk ſig albereyts in beſetting van een van de voorſeyde Poſtulata heeft geſtelt, en door een nieuwe Wervingh van 40000 Man aengenomen en voltrocken, 't zedert de deliberatien in den Staet gevallen over de vermeerderingh van hare Militie met 16000 Man, ſig heeft geſterckt, en verders tot in 't herte van de Spaenſſe Nederlanden doorgeboort, en door de voorſeyde devaſtatien van het platte Landt, en dies door het afſnijden van de middelen van ſubſiſtentie van de Steden aldaer, deſelve gebracht heeft in onmacht, en in ſtaet, om by het uytblijven van een ſpoedig Accommodement lichtelijck vermeeſtert te konnen werden.

Dar dien volgende de voorſz geprojecteerde Wervingh niet gedacht kan werden Vranckrijk tot verſachting in de voorſz. ſijne Poſtulata te ſullen konnen bewegen, en te min, om de Difficulteyten, welcke ſigh in de executie van deſelve Wervingh onfeylbaerlijck ſouden opdoen, dewijle 1. de concluſie van deſelve verſcheyden obſtaculen vind in eenige van de andere Vereenigde Provintien, en dies ſchoon daer in by haer Ed: Groot Mog: al mochte werden bewillight, niet dan ſeer tragelijck, en mogelijck noyt, daer op een eenparige concluſie van alle de Bontgenooten ſal konnen werden geformeert; dat 2. om de ſobere conſtitutie van de Finantie, de overmatige beſwaerniſſe van de Gemeente, de geremarqueerde defecten in de Contributien van de Provintien, tot verval van de geconſenteerde laſten, en de bevindingh van alſulck een gebreckelijckheydt, ſelfs ten reſpecte van de Provintie van Holland, veel moeyelijckheden en tijdt-ſpillingh ſoude moeten te gemoete geſien werden in het uytvinden en opbrengen van geltmiddelen, tot verval van de voorſeyde Werving gerequireert; en 3. inſonderheyt, om dat deſelve Werving geen applicatie ſullende konnen vinden, als in den Oorlogh, vervolgens nevens het uytvinden van de koſten van de Wervingh ook ordre ſoude moeten werden geſtelt op de Securiteyt van de ſtaet ter Zee, en van menigvuldige andere Laſten, die in den Oorlogh onvermijdelijck ſouden zijn; en 4. om dat de voorſeyde Werving, ſchoon daer toe al een eenparig conſent gedragen, en de middelen tot verval van deſelve promptelijck uytgevonden mochten werden, echter niet dan na verloop van drie of vier Maenden ſoude konnen geaccompliceert zijn, en het oogmerk van de Leden in 't voortſetten van deſelve bereyckt werden, en dat inmiddels voor den eerſten February 1684 het voorſeyde Accommodement, onder inwilliging van een van de voorſeyde Poſtulata, niet werdende gemaeckt, de Franſſen ſigh ſullen konnen ſtellen in de voorbaet, en de ſchoonheyt van de occaſie tot vermeeſtering van de Spaenſſe Nederlanden capteren, al eer den Staet, indien ſy ſig daer tegens al wilde ſtellen, van de voorſz. geprojecteerde Werving ſig ſoude konnen bedienen.

En blijkt derhalven uyt het voorſeyde, dat de hope op verſachting in de voorſz. Poſtulata ydel is, en dat daer toe niet wes ſonde konnen contribuëren de voorſeyde Wervinge; en meynen meer gedachte Heeren Gedeputeerden, dat, indien

ſijn

ſijn Coninglijcke Majeſteyt van Vranckrijck ſoo genegen was tot een vredige afkomſt, als eenige Leden ſupponeren, deſelve, om koſten te ſparen, en om meer contentement te geven aen de Coning van Engelant, en om een reputatie van billickmatigheyt meer te eſtabliſſeren, en een eynde te maken van de ellendige oppreſſie van ſoo veel arme Luyden in de Nederlanden, ſig dien aengaende op de inſt.ntie van ſijn Coninglijcke Majeſteyt van Groot-Brittangien ſoo verre poſitive alrede ſoude hebben verklaert, dat men ſoude konnen weten, waer op ſtaet te maken is, dan ſulcks is niet geſchiet, immers niet haers wetens, en vertoont ſig geene apparentie, dat het geſchieden ſal, en het moet ook by de Spaenſſe gelooft werden, niet te ſullen geſchieden, dewyle ſy anderſints, ſoo ſy de Vrede begeerden, daer op onder de handt directelijck, of door middel van de Coningh van Engelandt, ſouden gearbeydt hebben.

Het komt oock aen meer-gedachte Heeren Gedeputeerden van Amſterdam onbegrypelijck voor, dat de Coning van Vranckrijck in een en de ſelve tijdt, in de tegenwoordige deliberatie, ſoo ſeer verſcheydentlijck wert geconſidereert, dat het niet ſchijnt een en deſelve Perſonagie te weſen, maer liever twee verſcheyde Potentaten, die van geheel andere maximen zijn; dewijle op haer bekommerniſſen, van dat ſijn Alderchriſtel: Majeſteyt niet geſien is te ſullen deſiſteren van ſijn pretentien op Landen en Plaetſen, die hy in handen heeft, en daer in hy by de Coning van Engelant werdt geadſtipuleert, men haer wil doen geloven, dat vreſe voor quaet, of liefde tot Juſtitie, of conſideratie voor den Coning van Engelandt, of een Wervingh van 16000 Man, die Majeſteyt ſal bewegen, om ſijn pretentien te modereren; en wanneer by haer geallegeert is, dat de Vrede, naer een jegenwoordig Verdrag met afſtant van Luxemburg, 't welck buyten de Barriere is, of wel van Kortrijck en Dixmuyden, &c., gemaeckt ſal zyn, deſelve Vrede om de favorable te verhopen veranderingen in de ſaken van Spangien en van deſſelfs mede-geintereſſeerden voor tamelijck beſtendig kan werden aengeſien, ſoo wert haer deſelve Coning wederom gerepreſenteert, als die niet als met gewelt tegen gewelt te ſetten ingebonden kan werden, en door een contrebalance van ſijn groote macht tot ſtil ſitten, en tot een vredige Conſilia, kan werden bewogen.

Maer hoe kan die verſachtinge werden verhoopt, naer dat de Coningh van Vranckrijck, naer de voorſeyde voorſlagen tot Vrede gedaen, en tijdt tot inwilliging van deſelve aen Spangien gegeven te hebben, niet alleen gene het aldergeringſte Dorp door de Spaenſſen by wegen van minnelijcke aenbieding heeft konnen obtineren, maer in tegendeel van dien eerſt door een ſcherpe Memorie van den Heer Marquis de Moncajo, den 12 November laetſtleden aen haer Hoog Mog: overgegeven, en naderhand door een formele Oorlogs-Declaratie, afſnydende alle apparentie van hope tot Vrede, is bejegent geworden.

Buyten dat een ſoodanige verbeelde verſachting, die in allen gevalle aen de Spaenſſen niet meer ſoude geven, als wat meerder ruimte in't platte Lant, niet van die nuttigheit ſoude zyn, dat deſelve de koſten van de voorſeyde nieuwe Werving, be-

begroot op omtrent vier Millioenen voor het eerste Jaer, soude konnen opwegen;en dat 't gans ongeraden is op een ydel vertrouwen van een sodanige versagting te laten ecouleren de tijt, tot een Accommodement geprefigeert, en sich in gevaer stellen van in den voorsz. Oorlog gesleept te werden, om nu niet te melden, dat met te minder scrupule geinsteert kan worden op de absolute aenneming van een van de voorsz. Postulata, om dat de aenporring daer toe by Spangien op dese voet te doen geen Resolutien zijn van sijn Catholijcke Majesteyt, ende dat eygentlijk van hem en niet van desen Staet moeten voort komen Propositien, op de welke tot versachting in de voorsz. Postulata gewerkt soude konnen werden.

En gelijk als de Leden sich op de forme van onderhandeling van een Accommodement hebben geëxpliceert, namentlijk, dat daer over met de so genaemde Geallieerdens soude behooren te werden geconcerteert, daer mede nochtans gedachte Heeren Gedeputeerden hun niet konnen conformeren, dewijle de Staet noch uyt de natuere van de saek, noch uyt krachte van de gemaeckte Tractaten, en genomen Resolutien, tot soodanige concerten is geobligeert; ende dat de bekrompenheyt van de tijt niet toelaet in een wijtluftige discussie over een Accommodement te treden, genoeg wesende, dat de nootwendigheydt van dien aen de aenwesende Keyserlijcke, Spaensse en Sweedse Ministers, met de welke men op dit subject voor desen in Conferentie is geweest, werde gerepresenteert, soo wenschten sy Heeren Gedeputeerden het geluck te mogen hebben van uyt de Leden te vernemen, welke hare gedachten zijn omtrent de materie van een Accommodement, en dat sy dies sig gelieven te expliceren, of en wat aen Vrankrijk, om tot een vredige uytkomst te geraken, soude behoren te werden gelaten of aengeboden, op dat sy door verwisseling van redenen op dat subject of geconvinceert mogen werden van ongegrontheyt in hare opinie, als sy insteren op de Cessie van een van de voorseyde Postulata, of van de rechtmatigheyt van de andere Leden mogen verwachten, dat sy sig in desen met haer sullen voegen.

Immers en in allen geval de gene, die op een soodanige versachtinge hoopen, behooren niet vruchteloos te laten doorslippen de tijdt, die als noch tot bevorderingh van een Accommodement tusschen de twee Kroonen resteert, en dien volgende in Conferentien, met de Fransse en Spaensse Ministers aen te stellen, daer op te wercken, ende ten dien eynde oock te concerteren met sijn Coninglijcke Majesteyt van Groot-Brittannien, en, des noots, prolongatie van de gegeven Termijn te versoecken, bewerckende inmiddels een cessatie van Hostiliteyten ten wederzyden.

Om te oordeelen, of door middel van het employ van Wapenen een beter Vrede sal konnen werden verkregen, als jegenwoordigh door de weg van der minne is te bereycken, en een soo veel beter, als met alle de kosten, lasten en rampen van een Oorlogh soude konnen werden gecompasseert, dient te werden aengemerckt niet alleen het ware Intrest van den Staet, insonderheyt gegrontvest op de Koophandel, Scheepvaert, Visscheryen, Manufacturen, Neeringen en Handteeringen, door welckers versperring by een komende Oorlog de Staet kan

wer-

werden vernietigt, onaengesien deselve geene vermindering in hare Landtpalen mocht komen te lijden, en daer nevens oock des selfs declinatie, in, en t'sedert den jongsten Oorlog, maer wel insonderheyt, dat den Staet, sig benevens de Spaensen sullende engageren in een Oorlog tegens Vranckrijck, en des selfs Geallieerdens te Water en te Lande, genootsaekt soude zijn, om sich eeniger mate in goet postuur te stellen, te dragen een nieuwe belasting van 12 of 14 Millioenen jaerlijcks, boven de gene, daer mede de Gemeente albereyts is beswaert, en dat naer de opinie van meer-gedachte Heeren Gedeputeerden van Amsterdam absolutelijck impossibel soude zijn, die te konnen trecken uyt de goede Ingesetenen, insonderheyt, als sy daer nevens souden considereren, dat die sware Contributien, door afstant van een van de voorsz. Postulata, geprevenieert hadden konnen werden; dat met alle dese toebereytselen ten Oorlog evenwel geen ordre soude konnen worden gestelt op de onlijdelijke Kaperyen ter Zee, en investatien te Lande, en op de Rivieren; en dat, indien den Coning van Denemarcken sich in deselve nevens Vranckrijck quame te voegen, de gantsche Vaert op de Oost-zee, en dies de voornaemste source van het wel-wesen van den Staet, soude werden verspert, en dat insonderheyt dien Oorlog niet soude konnen werden gecontinueert, tot dat men eenige aenblick van goede hope soude konnen krijgen, om tot een meer voordeelige Vrede met Vranckrijck te geraken, en dat dies alle demonstratien van vigeur, nu de Spaensse Nederlanden by-na tot destructie zijn gebracht, en de ongelegentheydt van den Staet kenbaer is geworden, het aensien van deselve meer souden krencken, als vermeerderen.

De hoop tot een beter Vrede door een Oorlog verdwijnt te meerder, als in de jegenwoordige constitutie van saecken geen by-val van buyten is te verwachten, Engeland sich daer omtrent met relatie tot de verwerring van die Majesteyts saken binnens Rijcks te meermalen rondelijck hebbende geëxpliceert, en sijne Keyserlijke Majesteyt om de verachtering van de hoope tot Vrede met de Turk, en de groote toestellen van de Ottomannische kant tot de aenstaende Campagne, en de difficulteyten, welke den Keyser ontmoet in 't recruteren van sijne Troupen, en in 't bewercken van assistentie uyt het Rijk, voor dat een conclusie van de handelingh over de Duytse differenten met Vranckrijk is gemaeckt, door de instantien van de Spaensse Ministers niet gebracht hebbende konnen werden, om tot voldoening van sijne Engagementen met sijne Catholijke Majesteyt eenige mouvementen van Wapenen tot des selfs hulpe te doen; om nu niet te melden, dat sijne Keyserl: Majesteyt, al voor dato van den Turcksen Oorlogh, verklaert heeft, suleks niet te konnen doen sonder betalingh van Subsidien, daer toe de Spaensse Finantien onvermogen zyn, en dat vorders om vele redenen, in voorige Deductien breeder aengetogen, en niet naer behooren wederleyt, geene secoursen uyt het Duytse Rijck zyn te verwachten, en te min, om dat de Spaensen, soo veel meer-gedachte Heeren Gedeputeerden bekent is, daerom aen geene Duytse Hoven aengehouden hebben, uytgesondert aen die van Lunenburg, dewelcke schoon so wel als desen Staet, en selfs noch meer strictelijck tot prestatie

van Auxilia aen Spangien zijnde verbonden, tot noch toe aen den Heer Marquis de Grana geen het minste secours hebben gesonden, en 't geen hier omtrent alle bedenckelijckheyt wegh neemt, is, dat sijn Cathol: Majesteyt en gedachte Heere Marquis de Grana, in gevolge van haer Ed: Gr: Mo: Resolutie van den 15 Mey laetstleden, versocht zynde, den Staet te willen esclaircisseren van de assistentien, waer op men by het ontstaen van nieuwe Oorlogs-mouvementen in de Spaensse Nederlanden sigh volkomentlijck soude konnen verlaten, tot op desen huydigen dagh daer in gebreeckig zijn gebleven, en dat dienvolgende uyt het Duytse Rijck alsoo weynigh hulp is te wachten, als van de Kroon Sweden, welckers Ratificatie van het bewuste Tractaet van denombrement van forces met Spangien noch niet uytgewisselt is, en dat boven dien die Kroon selfs by-na in statu Belli schijnt te wesen om de contrarie Engagementen en notable Armatures van Denemarcken en Brandenburg.

En meynen dies meer-gedachte Heeren Gedeputeerden der Stad Amsterdam, dat noyt meer klaerlijk sal konnen werden ontdeckt de absolute impossibiliteyt, om in dese conjuncture door de wegh van Wapenen tot een goede uytkomst te geraken, dan soo wanneer men met relatie tot het gene voorseydt is in een particuliere besoigne, daer toe aen te stellen, toe treed tot het formeren van een naeukeurig plan van den Oorlogh, en vervolgens, dat niet het employ van Wapenen, maer de tijdelijcke inwilligingh van een van de voorseyde Postulata kan strecken tot bereycking van de Vrede, en tot behoudenisse van het overige van de Spaensse Nederlanden voor een totale oppressie.

En zyn d'instantien, ten desen eynde aengewent, niet alleen seer gelegitimeert door de jongst ingekome tijdingen, van dat het Collegie der Ceurvorsten tot Regensburg conform de schriftelijcke instantien van den Ceurvorst van Brandenburg soude hebben geresolveert de Treves, soo wel in Quæstione quo modo als in Quæstione an, op de voorstel van Vranckrijck te voltrecken, maer insonderheyt geappuyceert op de sentimenten van de hooge Regeering en de eenparige declaratoiren van alle de Leden, dewijle men voor desen verklaert heeft, de Spaensse Nederlanden voor niet helpbaer aen te sien, indien se niet voorsien wierden van een Militie van 40000 Koppen, en de daer toe nodige Geltmiddelen, en dat deselve Nederlanden, sonder machtige hulpe uyt het Duytse Rijck of van Engelandt, niet konden werden beschermt, (alle welcke Casus jegenwoordigh exiteren) en dat dien volgende in soodanige gelegentheyt in de bevordering van een Accommodement tusschen het Huys van Oostenrijck en Vranckrijck niet alleen moest werden gereflecteert op de behoorlijckheydt en rechtvaerdigheydt, maer wel insonderheyt op de mogelijckheydt.

De conduite, welcke de Leden gemeynt hebben te moeten houden in den Jare 1678, tot het eyndigen van den jongsten Oorlogh, legitimeert oock merkelijck de jegenwoordige instantien van meer-gedachte Heeren Gedeputeerden van Amsterdam, dewijle men in die tijdt, boven de geprojecteerde Vredens-Conditien door Vranckrijck, raetsaem geoordeelt geeft Yperen aen die Kroon af

af te ſtaen, niet tegenſtaende een groot aental Engelſche Militie tot ſouſtien van de gemeene ſaeck in de Spaenſſe Nederlanden overgebracht, en een ſeer notable Vloot van Engelſſe Oorlogh-ſchepen uytgeruſt was, en dat daer-en-boven den Oorlogh tegens Vranckrijck gevoert wiert oock by den Keyſer, en meeſt alle de Leden van het Duytſe Rijck, eenige weynige, die ſig neutrael hielden, uytgeſondert, en dat Denemarcken doenmaels in de goede Party was, en dat in de jegenwoordige toeſtant van ſaken alle de aſſiſtentien ſouden ontbreecken, en de Staet alleen tegens Vranckrijck met het weynige, dat de Spaenſſen in de Nederlanden noch overig hebben, tot een totael verlies van deſelve Nederlanden, en ons verderf, ſouden werden geëngageert.

En dewijle uyt alle het voorſeyde evident is, dat de voorſz. geprojecteerde Wervingh niet kan aengeſien werden te ſullen dienen tot uytwerckingh van een Accommodement op min beſwaerlijcke Conditien, als door afſtant van een van de voorſeyde Poſtulata kan werden geobtineert, en van ſoo veel minder, als geproportioneert ſoude zyn met de koſten van de voorſz. Werving, en het gevaer, om door een ydel toeverlaet op ſoodanige minder Conditien ook in een Oorlog te werden geinvolveert, ſo meynen meer-gedachte Heeren Gedeputeerden van Amſterdam, in den naem van wel-gemelte Heeren hare Principalen, dat deſelve Werving, als t'eenemael onnoodig, behoort te werden gedeclineert, en dat de Gemeente, albereyts ſoo overmatigh beſwaert, van een ſoodanige groote inutile belaſting behoort verſchoont te werden.

Boven dien is hier omtrent te conſidereren, dat de Spaenſſen, die in het declareren van den Oorlog tegens Vranckrijk niet ſoo ſeer ſchijnen gereflecteert te hebben op haer eygen vermogen, als wel op de aſſiſtentie van de gantſche Macht van den Staet, en die by het aenvangen van de hoſtiliteyten door de Franſſen zedert het laetſt van de voorleden Maend Auguſtus, in de Spaenſſe Nederlanden gepleegt, ſeer retenue zijn geweeſt, om deſelve feytelijck tegens te gaen, onaengeſien den Heer Marquis de Grana op de eerſte denunciatie daer van, door de Franſſen aen ſijn Excellentie gedaen, verklaert hadde gelaſt te zyn, om gewelt met gewelt te bejegenen, om dat haer noch in verſche geheugeniſſe was de aen haer gedane verklaring in Mey laetſtleden, op de voet van haer Ed: Groot Mog: Reſolutie van den 15 des ſelven Maends, en mogelijck oock het geen voor meer dan Jaer en Dagh aen de Ooſtenrijckſe Miniſters was bekent gemaeckt, van dat ſy, mits men ſonder Engelandt verſtont niet te konnen oorlogen, haer Accommodement met Vranckrijck moſten maken, het beſt ſy konden, een geheel andere conduite hebben begoſt te houden, als ſy hebben geremarqueert de promptitude van den Staet, en het affenden van een ſecours, vroeger en grooter, als de Tractaten vereyſten, en de groote yver, met dewelke men t'zedert op een nieuwe Wervingh heeft gedrongen, en dat men de Spaenſſe Nederlanden voor Frontieren van den Staet heeft willen doen aenſien, en een Accommodement heeft willen pouſſeren naer de preciſe regulen van rechtvaerdigheyt en ſeeckerheyt, ſonder eygentlijck te reflecteren op die van mogelijckheydt, dat men heeft ge-

projecteert met de so genaemde Geallieerdens te concerteren over een Accommodement, selfs naer verloop van de tijdt, by Vranckrijck tot inwilligingh van een van de Postulata geprefigeert, en dat by voorname Leden de voorgeroerde Spaensse Declaratie van Oorlogh, welcke naer het oordeel van meer-gedachte Heeren Gedeputeerden soo informelijck en tegens den teneur van de Tractaten is gedaen, hare voorspraeck heeft gevonden, en onraetsaem geoordeelt is, Spangien te disponeren, 't zy per modum fortiorem, 't zy amicabiliter, en op de voet van de Tractaten, en van de voorseyde Resolutie van den 15 Mey laetstleden, tot inwilligingh van een van de voorsz. Postulata, deselve door alle dese demarches van den Staet te meer schijnen gesterckt en opgeset in hare opinie, dat haer Hoog Mog:, hoe nalatigh sy oock mogen werden bevonden tot het stellen van ordre op haer eyge defentie, niet nalaten sullen hare Querellen op te nemen, en sig in dien Oorlogh tegens Vranckrijck te engageren, en dien volgende proflueert hier uyt oock de schadelijckheydt van de voorsz. Wervingh, en dies een ander, doch niet minder argument als het voorgaende, om deselve te declineren.

Op de objectien van dat de voorseyde Werving soude moeten dienen tot securiteyt van den Staet, is by vorige Deductien ampel geantwoort, en dient summierlijck gerepeteert, dat d'apprehentie van de fatale Resolutien van den Oorlog kan werden wegh genomen door een spoedigh Accommodement, en met vry meerder gerustheyt, als door het arresteren van de voorseyde Wervingh, en dat by het maken van een Vrede den Staet, op het exempel van meest alle andere Potentaten in Europa, Vranckrijck uytgesondert, niet van nooden heeft een grooter aental van Militie, als deselve tegenwoordigh soldoyeert; en dat eygentlijck de securiteyt van den Staet niet alleen moet bestaen in haer eyge Armatures, maer in een nauwe verbintenisse met veel andere notable Geallieerdens, die tot blussing van een opgaende Oorlogs-vlamme met gemeene macht toelopen.

Op de objectien van dat het te maken Accommodement, en 't gene uyt kracht van dien soude moeten werden gecedeert aen Vranckrijk, niet en is in de macht van haer Hoog Mog:, maer alleen staet aen Spangien, is geantwoordt, dat de geene, die deselve objectie formeren, niet konnen weygeren, en mits de bekrompenheydt van tijdt oock niet behooren te dilayeren het aenwenden van alle nadruckelijke middelen, om de Spaenssen tot een spoedige afkomst van hare differenten met Vranckrijck te disponeren, met vernieuwing van soodanige Declaratoiren en Resolutien, als voor desen op dat subject gedaen en genomen zyn, in verwachting, dat deselve van een gewenste operatie sullen zijn alsoo wel, als de de devoiren wegens desen Staet by het Spaensse Hof en hare Ministers, ten tyde van de Akense en Nimweegse Vrede aengewent, succes hebben gehad; en indien nochtans buyten alle vermoeden de Spaenssen mochten opiniatreren, en niet willen luysteren naer goeden raedt, dat dan op andere expedienten soude konnen werden gedacht, om echter de Spaensse Nederlanden voor oppressie te bewaren.

Op de geobjicieerde weynigh versekertheyt van de zyde van Vranckrijk naer een te maken Accommodement, is insgelijcks voor desen in het breede geant-

woort

woort en aengewesen, dat daer omtrent niet in consideratie kan komen de voorseyde Werving, maer dat het Tractaet met Vranckrijck aen te gaen, en een generale Guarantie tot bevestiging van dien, soo verre die uytgewerckt sal konnen werden, de vereeniging van Consilia met sijn Coninglijcke Majesteyt van van Engelandt, en veele te verhoopen veranderingen ten goeden in 't Christenrijck, de gedesireerde gerustheyt konnen geven, en een soodanige, als naer een langduerigen Oorlog soude konnen verkregen werden.

En meynen dien volgende meer gedachte Heeren Gedeputeerden van Amsterdam, by conclusie van alle het gene voorseyt is, dat, met ter seyde-stellingh van de deliberatien over de Wervingh, de Staet eeniglijck behoort te laboreren, om Spangien tot het aennemen van een van de voorseyde Postulata te disponeren, dewijle het notoirlijck soo wel buyten exempel, als buyten reden soude zijn, dat een Staet, welcke soeckt buyten Oorlogh te blijven, niet soude aenraden aen sijn Bueren, of Geallieerden, door welckers attaque sy daer inne soude konnen werden getrocken, alle het geen dient, om de Vrede te bevorderen, latende aen deselve haer Geallieerden de faculteyt, om beter Conditien te bedingen, is 't doenlijck, als aengeboden werden, om tot een vredige afkomst te geraken, en sullen de devoiren, welcke de Staet sal goet vinden ten voorsz. eynde aen te wenden, te meer krachtig en prangende dienen te zijn, soo om d'eer van Spangien, in 't cederen van een van de Postulata, dadelijck naer de Declaratie van den Oorlog, door de Spaenssen gedaen, te meer te salveren, als voornamentlijck, om dat de Spaensse fierheyt door minder officien, als die van de uytterste nadruck, niet gesurmonteert soude mogen werden, en dat, om d'informaliteyt by de Spaenssen, in het doen van de voorseide Oorlogs declaratie begaen, de conduite van den Staet in haren reguarde juyst soo delicaet niet behoeft te zijn, als voor desen by eenige Leden wel is gesustineert.

Dat oock daer over magh werden geconcerteert met sijn Coninglijcke Majesteyt van Engelant, en dat men verders op de meest energique wijse doet verklaren en protesteren, sig te willen voegen met sijn Majesteyt en dessells sentimenten, en sijnen goeden raedt te willen amplecteren en opvolgen, en sijne Majesteyt in alle voorvallen de meest convainquante bewijsen van respect, deference, en van een inseparabel attachement aen sijne interesten wil geven, en dat men dit tot een fondament geleyt hebbende, vervolgens serieuselijk en instantelijk versoecke, dat sijne Majesteyt sijn goede officien, vermogen en credit gelieve te employëren ten eynde een cessatie van Hostiliteyten te weeg werde gebracht, en voor al, dat na 't verloop van dese Maent niet nieuws door Vranckrijk werde ondernomen, noch door de Wapenen, noch door 't verswaren van de gedane Postulata, maer dat die eerder werden verlicht; dat oock sijn Majesteyt gelieve het sijne te contribuëren, om een generale Vrede te bevorderen, en om die te helpen guaranderen, ende de meest-krachtigste guarantie, om die te doen observeren, by andere Potentaten te helpen uytwercken, en sonderling, dat sijn Majesteyt oock sijn werck wil maken, om den Coning van Denemarken tot vredige gedagten te disponeren,

met byvoeging van 't geen omtrent de acceptatie van de Postulata, en op de Memorie van den Marquis de Moncayo, tot intreckingh van de gedane Declaratie van Oorlogh, en tot weering van verder onheylen, by haer Ed: Groot Mog: sal werden geresolveert.

Dit niet tegenstaende hebben echter alle andere Leden van Hollant (Delf en Schiedam uytgesondert, dewelcke verklaerden, geensints daer toe te konnen verstaen) goedt gevonden, by meerderheyt van Stemmen tot het voortsetten van de Werbingh te resolveren, en het onderstaende Consent ter Generaliteyt te laten inbrengen.

Martis 1. Februarÿ, 1684.

DE Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Hollant en West-Vrieslant hebben ter Vergaderinge bekent gemaeckt, dat de Heeren Staten van de hoog gemelte Provintie, hare Principalen, hadden bewilligt en geconsenteert in de bewuste Wervinge van 16000 Man, breeder vermelt in de Petitie van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie en den Raet van State, gementioneert in haer Hoog Mog: Resolutie van den 29 September laetstleden, volgende het voorsz. Consent hier naer van woorde te woorde geinsereert.

Extract uyt de Resolutien van de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant, in haer Ed: Groot Mog: Vergaderinge genomen, op Maendagh, den 31 Januarÿ, 1684.

BY resumptie gedelibereert zijnde op het advys van de Heeren haer Ed: Groot Mog: Gecommitteerden, hebbende in gevolge en tot voldoeninge van verscheyde der selver Resolutien Commissoriael geëxamineert 't subject van de bewuste Wervinge, hebben de Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders de Gedeputeerden van de respective Steden, in den name en van wegen Burgermeesteren en Vroedschap van deselve Steden, geconsenteert en bewilligt, gelijk haer Ed: Groot Mog: consenteren en bewilligen mitsdesen, in de bewuste Wervinge van 16000 Man; en voorts goedt gevonden en verstaen, dat het voorsz. Consent ter Generaliteyt ingebracht en werckstellig gemaeckt sal werden, en dat wijders van wegen haer Ed: Groot Mog: de saecke ter Generaliteyt daer heenen sal werden gedirigeert, ten eynde by haer Hoog Mog: te gelijck, door alle betamelijcke wegen en middelen, alle meest-krachtige debvoiren mogen werden aengewent, om met overleg en concert van de hoge Geallieerden van den Staet, en wel specialijk van sijn Coninglijcke Majesteyt van Spangien, die de sake principalijck is raeckende, uyt te vinden een Accommodement, dat naer de jegenwoordige constitutie van tijden en saecken eerlijck, redelijck, behoorlijck en eeniger-maten seker soude konnen werden geacht, omme door middel van dien te doen cesseren en ophouden de verwijderingen, daer inne de twee Kroonen met

met den anderen zijn vervallen, en voor te komen de onheylen, die daer op verder staen te volgen.

Waer op gedelibereert zijnde, is goet gevonden en verstaen, dat van 't gunt voorsz. is by Missive sal werden kennisse gegeven aen de Heeren Staaten van de andere Provintien, welckers Consenten op de voorsz Petitie noch niet zijn ingekomen, met versoeck, dat deselve insgelijks hoe eerder soo liever hare respective Consenten alhier ter Vergaderinge willen doen inbrengen.

De Heeren Regeerders van Amsterdam lieten daer tegens de volgende Aentekening overleveren:

Aentekening van de Heeren Burgermeesters en Vroedschap der Stad Amsterdam, tegens haer Ed: Groot Mog: Resolutie, op 't Consent van Werving van 16000 Mannen, den 31 January, genomen.

DE Heeren Burgermeesteren en Vroedschap der Stad Amsterdam, uyt rapport van de Heeren hare Gedeputeerden ter Vergadering van de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt, verstaen hebbende, dat op den 31 January laestleden, by meerderheyd van Stemmen, en onaengesien d'oppositie van drie Leden van de hoog-gemelde Vergadering, is geformeert een pretense Conclusie, en dies by deselve by meerderheyt vast gestelt, dat van wegen dese Provintie in de Generaliteyt soude werden geconsenteert in de bewuste Werving van 16000 Mannen, en dat deselve ten spoedigsten werckstellig soude gemaeckt werden, hebben haer genoodsaeckt gevonden, op de voorsz. Conclusie, tot ontdecking, beyde van de onbehoorlijkheyt en informaliteyt van deselve, nader te doen aentekenen, dat, onaengesien haer Ed: Achtb:, door gedagte Heeren Gedeputeerden ter Vergadering, tot verscheyde-malen by monde en in geschrift hebben gededuceert, ende met veele klare en krachtige redenen gedemonstreert, dat nadien tot bereyking van een spoedig Adjustement van de openstaende differenten tusschen Vranckrijk en Spangien, 't welck aen den Staet soo noodigh, en aen 't Christendom, insonderheyt staende den Oorlogh met de Turcken, soo important is, en tot het welk alle de Leden sig soo menigmael genegen verklaert hebben, naer 't negligeren van andere middelen en wegen, daer toe dienende, op nieuws aenleydingh was gegeven, door de Memorie van den Heer Grave d'Avaux, van den 5 November, en dat tot facilitatie van 't selve Adjustement met geen fondament geseyd konde werden te sullen strecken het aenstellen van de voornoemde nieuwe Wervingh, en dat derhalven deselve, als t'eenemael onnodig, hebben gedeclineert; en te meer, als sy die in ordre tot een Accommodement voor schadelijk mosten aensien, in relatie van Spangien, die door deselve te meer soude werden gestijft en opgeset in hare opgevatte opinie van Oorlog in de Spaensse Nederlanden, niet uyt insichte van 't beste van deselve Nederlanden, maer van de geheele Spaensse Monarchie, en generalijck van het

Huys

Huys Oostenrijck, te continuëren, en deselve, volgens ingekomen narichtinge, desen Staet, en by vervolg oock Engelant, genoegsaem aen te besteden; en niet tegenstaende haer Ed: Achtb: verders hebben gemeent, om de jegenwoordige constitutie van saken van buyten en van binnen, en particulierlijck van Spangien, in haer instantien tot een Accommodement geappuyeert te zijn, door de verklaringe wegens den Staet aen't Hof van Spangien en aen de Oostenrijkse Ministers voor heen gedaen, en particulierlijck door haer Ed: Groot Mog: Resolutie van den 15 Mey 1683, en op alle het selve versocht hebben door de Leden, van haer dissentierende, geësclaircisseert te mogen werden, men nochtans, sonder de Conferentien, tot dien eynde meermalen versocht, te hebben konnen obtineren, goet gevonden heeft, de voorsz. conclusie te formeren, ongeacht hare oppositien en voornoemde verklaringen en resolutien, die haer in desen appuyeren, en insonderheyt sonder acht te geven op de Gront-wetten van de Regeeringe, volgens dewelcke, conform de aloude maximes en usantien, selfs ten tijde van de Graven van Hollant, gepractiseert, en met de uytterste fermeté tegens die gene, die se wilden infringeren, staende gehouden, en specialijck volgens het Reglement op het beleyt van de Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog:, op den 17 Martii, 1581, by onderlinge over-een-komste van alle de Leden, vast gestelt; onder anderen dicterende, dat het eene Lit of andere, 't zy Edel of Steden, niet sal werden tegens sijn wille overstemt, of met Stemmen overwonnen, in materie van consent te dragen tot beden of subventien, of van eenige Partyen, of gedeelte van Contributien onder malkanderen te maken, en dat ingevolge van de voorsz. over-een-komste, na het gemeene Recht en confirmative Privilegien van dien, ten tijde van de Regeeringe van de Graven van Hollant, aen den Lande van Hollant vergunt, in materie van belastinge, en dies ten respecte van het aenstellen van de voornoemde nieuwe Wervinge, het minder getal van Leden tegens het meerder in gelijckheydt staet, zijnde dese saecke van geen overstemminge t'admitteren in de voorsz. geëxcipieerde gevallen, en insonderheyt in materie van belastinge, by de Predecesseuren van haer Ed: Achtb: altoos van soo groote importantie geoordeelt, dat sy die, selfs in de alle gevaerlijckste tijden van de Republijcke, niet alleen niet hebben willen admitteren, maer selfs oock niet gedisponeert hebben konnen werden, wat moeyten en middelen van inductie men daer toe heeft geëmployeert, om sig het oordeel van iemant, selfs als twee derdeparten van de Leden van de Vergaderinge mogten concurreren, t'onderwerpen, ja selfs verklaert hebben geen Sessie meer te konnen nemen in de hoog-gemelte Vergaderinge, indien men haer niet ongemoeyt liet in het genot van de voorsz. over-een-komste, en dies van de volkomen liberteyt van hare Consenten, in materie van belastinge, als geoordeelt hebbende, dat, nademael van soodanige dependeert het welvaren en subsistentie van de Ingesetenen van hare Stadt, niemandt daer van beter konde oordeelen, als sy selven, en dat de Regenten van de andere Steden of min bequaem of niet gevoeligh zijnde van de interessen der voorsz. Ingesetenen, deselve seer geincommodeert, ja geruineert souden konnen

wer-

werden, indien aen de meerderheyt van de Leden wiert gelaten de faculteyt, om haer, ongeacht d'oppositie van hare eygen Regenten, te mogen belasten, gelijck alsdan oock haer Ed: Achtb: onbewust is, dat, in materie van notable belastinge, van de Gemeente over het aennemen en onderhouden van een aensienlijck getal Krijghsvolck, van het aenvaerden van een Oorlogh, en generalijck van eenige andere saken, die een vervolg van merckelijck nadeel, of belastinge van de Gemeente, soude konnen hebben, selfs alschoon de noot en bescherminge van het Landt sulcks mochte hebben gerequireert, eenige conclusie by overstemminge van de voornoemde Stadt is genomen, ja dat in tegendeel veel en verscheyde exempelen van minder importantie, als het Poinct in quæstie, konnen werden geallegueert, daer inne met d'uytterste delicatesse geprocedeert is, om niet te concluderen by pluraliteyt van Stemmen, in saken, die een eenparige bewilliging van alle de Leden vereysten, tegens d'oppositie van soodanig Lit of Leden, dewelcke haer Recht, van niet te werden overstemt in de voorsz. geëxcipieerde gevallen, altoos hadden staende gehouden, en insonderheyt, om een soodanige pretense conclusie, by meerderheyt van Stemmen genomen, niet werckstelligh te maken tot laste van dat Lit, of Leden, die daer in niet hadden bewilligt. Dat de voorsz. over-een-komste en Reglement van den Jare 1581, by een explicite verklaringe van alle de Leden, van dato den 2 en 3 October, 1671, seer krachtiglijck is gecorroboreert, met die ampliatie, dat het in de faculteyt van de meeste Stemmen niet is, voor recht te verklaren, dat in een sake, op dewelcke, volgens het voornoemde Reglement, geen overstemmingh plaets heeft, by pluraliteyt van Stemmen geconcludeert kan werden. Dat de contrarie maximes klaerlijck strecken tot veranderinge, of subversie van de fundamentele Wetten van de Regeeringe deser Provintie, en dat sulcks van te meer onlijdelijcke consequentie is, niet alleen, om dat in alle andere saecken van gelijcke of verscheyde natuur, als dese, welcke by overstemming niet konnen werden geconcludeert, men op dese voet by de pluraliteyt eene Resolutie soude konnen formeren; maer indien men sulcks wilde vervolgen tot het opdringen van verkiesinge van Middelen en Schattingen, om in Lasten te vervallen, oock dese particulierlijk soude konnen werden geinvolveert in Lasten, daer in deselve soo veel of meer soude moeten dragen, als alle d'andere Steden, door dewelcke sy soude werden overstemt, en dat het dies altoos soude dependeren van de pluraliteyt van de Leden, om dese Stadt of andere Steden in soodanige Lasten te trecken, als van hare meeste convenientie, en tot merckelijcke prejuditie, ja verderf van de Ingesetenen alhier soude strecken. Dat derhalven gedachte Heeren Burgermeesteren en Vroedschap de voorsz. Conclusie niet anders als voor nul en onwaerde konnen aensien, en dat sy dies deselve nimmermeer sullen konnen respecteren voor een Wettige Resolutie van haer Ed: Groot Mog., maer alleen voor een Conclusie, gelijck waerlijck is, van de Heeren van de Ridderschap, en 15 Leden van de hooghgemelte Vergaderinge, ende daer nevens van nu af aen moeten verklaren,

dat sy niet gesint zyn, yetwes tot verval van de kosten der voornoemde Wervinge te contribuëren. Aldus gearresteert den 10 February, 1684.

Geteeckent

MUNTER.

En de Heeren Regeerders van Schiedam dese Aentekening:

Aentekeninge van de Heeren Burgermeesteren en Vroedschappen der Stede Schiedam, te doen tegens de Conclusie en de Resolutie van den 31 January, 1684.

DE Heeren Gedeputeerden der Stede Schiedam hebben niet konnen nalaten, volgens speciale last van de Heeren hare Principalen, ter Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog:, bekent te maecken, dat deselve Heeren de Resolutie van den 31 January, 1684, by haer Ed: Groot Mog: met 16 Stemmen genomen, behelsende de Wervinge van 16000 Mannen, soo te Voet, als te Paert, houden voor invalide en krachteloos, even of deselve noyt genomen was geweest; verstaen oock niet, dat deselve voor een Resolutie van Hollant ter Generaliteyt sal werden ingebragt en gehouden, als zynde informeel en tegens het al-out gebruyk, protesteerende vorders van alle onheylen en verwijderingen, die daer uyt in tijden en wijlen souden mogen komen te resulteren, als zijnde onder andere Leden mede tegens haer advijs geconcludeert. Actum desen 7 February, 1684.

Geteeckent

JAN VANDER MEYDEN.

Terwijl de saecken wegens de Werbing soo stonden / gevielder iets anders / 't welcke groote gevolgen na sig sleepte. 't Was / dat op den 16 Februarij / ter tijdt als haer Ed: Groot Mog: vergadert waren / (na dat alvoorens de Eed van Secretesse van alle Leden afgenomen was) de Deuren van de Vergaderkamer en 't Vertreck van de Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt gesloten wierden / en sijn Hoogheyt de Heeren Hooft en Hop / twee van de Gedeputeerdens der Stadt Amsterdam / versocht in het Vertreck te willen gaen / alsoo hy haer Ed: Groot Mog: eenige saecken voor te dragen had / die oock voornamentlijck haer raeckten / 't welck sy deden / waer na sijn Hoogheyt notificeerde / dat den Heer Marquis de Grana / Gouverneur van de Spaensse Nederlanden / aen hem gesonden had een geintercipieerde Brief van den Heer Grave d'Avaux / Ambassadeur van Vranckrijck / aen den Coningh / sijn Meester / den 9 Januarij / in 's Gravenhage / geschreven / en dat hy geoordeeld had / daer van aen haer Ed: Groot Mog: kennisse te moeten geven. Den Brief wiert daer op gelesen / zijnde van de volgende inhout:

Copye

Copye van een Brief, van den Heer d'Avaux, aen den Alderchristelyckrsten Coningh, in den Hage den 9 January, 1684, soo als deselve in de Steden is omgesonden.

ICk hadde de eere van eergisteren aen Uw Majesteyt te doen weten, dat de Heeren van Amsterdam versochten, dat ick door een Memorie aen de Staten Generael soude bekent maken de goede sentimenten van Uw Majesteyt voor de Rust van de Republique, indien de Spaenssen vruchteloos lieten verloopen de Maent van Januarius, en dat ick hadde geweygert, soodanige Memorie te presenteren; ondertusschen, Sire, konnen de Heeren van Amsterdam door haer expresse Declaratien de Staten Generael niet brengen, om te delibereren op eenige saken; om dat te doen, is nodig, dat ----- ----- ende de Gedeputeerden in de Staten Generael daer in bewilligen, eer sy haer vinden ----- ----- door een presentatie van een Memorie, evenwel als het was ----- ---- om te doen reusseren ----- ----- de Heeren van Amsterdam het daer toe te brengen, dat de Staten Generael souden treden tot de deliberatie over de mesures, die sy te nemen souden hebben, indien het Accommodement niet wierde gemaeckt tusschen Uw Majesteyt en Spangien voor het eynde van dese Maent.

Wy hebben dan gesocht naer alle de expedienten, die souden suppleren het defect van een Memorie; sy hebben my daer toe voorgeslagen, dat ick haer soude toelaten, dat de Gedeputeerden in de Staten Generael haer souden engageren in een Conferentie met my, op dat vertrouwen, dat een Vriendt van Amsterdam, die van de Hollandtse Gedeputeerden is, van my soude vorderen esclaircissementen op het geene, dat soude konnen gebeuren, ingevalle de Spangiaerts niet aennamen eenige van Uw Majesteyts Propositien voor het eynde van Januarius, waer op hy materie genoegh soude vinden, omme deliberatie aen te stellen by de Staten Generael: Ick hebbe daer inne bewilligt, en de Heeren van Amsterdam gingen aenstonts versoecken twee Gedeputeerden in de Staten Generael van die geene, die meest zyn geattacheert aen den Prins van Orange, om te willen doen resolveren tot eene Deputatie, daer by men van my eysschen soude een præcijs antwoort op de klachten, raeckende het *a* ----- de Regle; dese waren hier op aenstonts gereet, verblyt, dat sy sagen, dat de Heeren van Amsterdam wilden klagen over *b* ---- maer de andere verresiender, als sy, merkten wel, dat het oogmerck van de Heeren van Amsterdam niet anders was, als om te bevorderen een Conferentie met my; dit was haer suspect, en dat expedient manqueerde, maer de necessiteyt, daer in de Staten Generael haer vonden, om my te doen doen een Compliment over de kennisse, die ick aen haer hadde gegeven van de Geboorte van mijn Heer den Hertogh van Anjou, ----- *c d* tot een ander middel, 't welck door de vigilantie van de Heeren van Amsterdam niet minder heeft gedient, als het eerste gedaen soude hebben; want alsoo men in soodanige occasien niet meer als drie Gedeputeerden sendt, is het t'allen geluck voorgevallen, dat het was de beurte van die van Hollant *e* ----- en van *f* ----- om by my te komen, soo dat de Heeren van Amsterdam van de gantsche saken hebben geinformeert de Heeren Gedeputeerden

a Schip. b Vranckryck c d heeft ons verstreckt. e van Vrieslant. f Groningen.

den van *g*------ en van *h*------ en die twee Heeren hebben versocht, om met my te spreken, op deselve maniere, als de Gedeputeerden van Amsterdam met my gesproocken souden hebben, indien de Deputatie van de Staten Generael compleet was geweest; die drie Gedeputeerden quamen dan gisteren namiddagh aen my bekent maken het deel, dat de Staten Generael namen aen de geluckige Geboorte van mijn Heer den Hertog van Anjou, waer na de Gedeputeerden van Vrieslant en Groningen begonnen een discours over de gerustheydt, die men aen de een en de andere zijde soude konnen nemen, in gevalle de Spangiaerts vruchteloos lieten door loopen de Maendt van Januarius; de Gedeputeerde van Hollandt, die het woordt voerde, betuygde, dat 't geen wy met den anderen gesproken hadden, hem important genoeg toescheen, om gerapporteert te werden aen de Staten Generael, en dewijl hy sulcks niet konde doen, indien ick het hem niet gaf by Geschrifte, dat hy my versocht, dat ick het wilde vervatten in een Memorie; ick gaf te kennen, dat hy gelijck soude hebben, om my dat voor te houden, indien ick hem eenig voorstel dede, of yets versochte, van wegen Uw Majesteyt, maer dat ick niets voorstelde, en dat ick alleen beantwoorde 't geen de Heeren sijn Colleguen my hadden voorgedragen, dat dat een saecke was, die sijn Majesteyt niet sochte; en dat het haer genoeg behoorde te zijn, dat sy wisten, dat deselve soude konnen gedisponeert werden, om haer dat toe te staen, als de Staten Generael souden oordeelen, dat het voor haer een avantagieuse saecke was, en dat ick mits dien aen haer liet te examineren, wat meeste van haer convenientie was, en dat ick by vervolgh haer verder soude konnen voldoen, als sy breeder souden willen zijn geinformeert van de sentimenten van Uw Majesteyt, en soo zijn die Heeren wederom vertrocken; een uur daer naer zijn de Heeren van
devoiren
Amsterdam my komen sien, om my te informeren van de neerstigheden, die sy hadden gedaen, en sy hebben my onderricht, dat men geen saken in deliberatie brengt
gepresenteerde
by de Staten Generael, als op geteeckende Memorien; evenwel dat ------ een ------ hadde gesproocken met de Gedeputeerden in de Staten Generael; dat die Gedepu-
disputeerden
teerden decideerden met ------ of het geen men haer geseydt hadde, behoorde te maken een poinct van deliberatie, en dat sy hadden het woort van ------ *i* en van *k*, van dat sy daer in d'accord souden zijn, dat men most delibereren op alles, daer van
onse
wy gesproocken hadden in de laetste Conferentie, en dat sy het soo souden te boven komen, tegens die van Hollandt . . . dat de vreese, die dese heeft voor de Prins van Orange, hem soude doen . . . niet tegenstaende alle dese præcautien; *Sire*, derven de Heeren van Amsterdam haer niet versekeren, dat de Staten Generael sullen delibereren over dese saecke, oock is *l* ------ van de Prins van Orange, en de directie van de *m* ------ groot; men siet het genoeg, dewijl de Heeren van Amsterdam niet hebben konnen verkrijgen, dat men gedelibereert heeft op de Memorien van den vijfden November en negen-en-twintigsten December, die ick aen de Staten Generael hebbe gepresenteert; oock hebben deselve my betuygt, dat het niet expres is,

om

g Vrieslant. h Groningen. i Vrieslant. k Groningen. l d'authoriteyt. m Raedt-Pensionaris.

om de Staten Generael te doen delibereren, datse wenschen, dat ick een Memorie presenteere, maer om de goede intentie van Uw Majesteyt voor de Republijcq publijck te maecken, dat de kennisse, die men daer van al heeft, seer considerable effecten heeft gedaen, en dat sy luyden, als het selvige sig sal komen te verspreyden, daer van noch *n* —— verhopen; sy hebben my geinsinueert, dat men versachting soude konnen vinden in een Memorie, om niet te schijnen de voorsz. saeck soo vlack uyt voor te stellen (—— men gemackelyck konde sien, dat de Propositie nergens anders om gedaen was, als tot een voorwerp van de Staten Generael) dat men soude konnen stellen by exempel, dat ick, gemerckt hebbende door de discourssen van verscheyde Republijcq Leden van de Regeeringe de apprehensie, diese hadden voor de Wapenen van Uw Majesteyt, indien de Spaenssen haer voor het eynde van January niet accommodeerden, my de eere hadde gegeven aen Uw Majesteyt daer van reeckenschap te doen, en dat deselve my hadde belast aen de Staten Generael te betuygen, dat soo wanneer deselve bleven in die staet, daer in datse zyn, en datse de Troepes, diese aen de Spaenssen gesonden hebben, belastede anders te ageren, als tot defensie van de Spaensse Plaetsen, Uw Majesteyt, om de apprehensie van de Staten Generael te genesen, haer wel soude willen beloven geene te attaqueren, ende doende sijne Wapenen elders ageren, sig soude te vreden houden, om de Spaenssen in de Nederlanden, door inlogeringe van Troupes en invorderinge van Contributien, te presseren.

Wat aengaet de verseeckeringe, die Uw Majesteyt van haer wil hebben, datse geen nieuwe Wervinge sullen doen, dat het selvige zijn saecken, om by monde te seggen, en niet, om in een Memorie te stellen, dat het soude zijn sigh met de Regeeringe van binnen te bemoeyen, maer dat het soude genoegh zijn te seggen, dat de Staten Generael souden blijven in dien staet, waer in sy zijn, en andersints, soo men sigh over al het verdere kan verdragen, soo sullen sy lieden alhier eer dencken om Troupes te casseren, als om nieuwe aen te nemen.

De Heeren van Amsterdam hebben my ten uyttersten gepresseert, om die permissie van Uw Majesteyt te obtineren, en dat sy haer best doen, om de voorsz. saeck te doen reussseren; sy hebben my verseeckert, dat sy alle —— *o* eenige Stadt van Hol —— in haer sentiment trocken, ende datse soo even noch een van de principaelste hadden gewonnen; datse krachtelijck arbeyden, omme het soo te maecken, dat men de Spaenssen bracht tot een accommodement, ende indien dat niet wesen konde, dat men dan trad tot het middel voorgeslagen, om de Ruste te maintineren in de Nederlanden; sy hoopen, dat de Provintien van —— *p* ende van —— *q* in haer sentiment sullen komen, en hebben my gebeden, met der selver Gedeputeerdens te spreecken, om haer noch te versterckèn.

Eyndelijck, Sire, kan ick Uw Majesteyt verseeckeren, dat de Heeren van Amsterdam niets naer en laten van al het geene, dat van haer dependeert, ende dat sy by de andere Steden wercken met een ongelooflijcke hitte ende applicatie.

Ick en magh niet naerlaten, Sire, aen Uw Majesteyt te seggen, dat Leden van den Staet al difficulteyten hebben gemaeckt, om toe te staen, dat Uw Majesteyt het ge-

n meerder. o Dagen. p Vrieslandt. q Groningen.

heele platte Landt van de Spaenſſen ſoude executeren; dat het ſelvige geſchiedende, Steden het onmogelyck ſoude zijn, dat de Provintien haer ſouden konnen mainctineren, als niet hebbende, waer uyt ſy haer ſubſiſtentie ſouden konnen trecken, ende dat het ſoude ſtrecken, om indirectelyck hare Barriere weg te nemen.

Indien de Wegen over Vlaenderen veyligh waren, ick en ſoude de vryigheyt niet nemen, om een Courier over deſe ſaecke af te vaerdigen, maer dewijl ick niet voor Dingsdagh 's avonds over de Wegh van Luyck ſal konnen ſchryven, ſoo hebbe ick gemeynt, dat ick tot dien dagh niet en moeſte uytſtellen oock aen Uw Majeſteyt reeckenſchap te geven van den ſtaet der ſaecken hier te Lande, om dat het my ſchynt van een groote vrucht te zijn, dat Uw Majeſteyt van deſelve exactelijck is geinformeert.

Indien de diſpoſitien, die ick hier in al de gemoederen ſie, niet haeſt veranderen, ſoo ſullen de ſaecken binnen weynigh dagen gebracht zijn tot groote extremiteyten: Uw Majeſteyt heeft geſien, dat den Prince van Orange in het begin de Heeren van Amſterdam tot de Wervinge heeft willen winnen, ende niet tot dat oogmerck hebbende konnen komen, heeft hy deſelve in de Vergaderinge van Hollandt, niet jegenſtaende de oppoſitie van de Heeren van Amſterdam, willen doen reſolveren; daer is in het begin maer eene Stadt geweeſt, dewelcke verklaerde, datſe niet en konde lijden, dat men in een ſaecke van ſoodanigen importantie een Reſolutie ſoude nemen, anders als met gemeene bewilliginge; de Prins van Orange heeft ſig geflatteert, dat hy die Stad ſoude konnen doen komen in het ſentiment van de andere, en alſoo de ſaeck doen concluderen; de Heeren van Amſterdam van hare zyde, geanimeert door de goedtheyt, die Uw Majeſteyt haer heeft betuyght, ende geſterckt door de middelen, die men haer voordraeght, zijn niet te vreden geweeſt met de Wervinge te weygeren, ſy gaen daer heftig tegens aen, ende ſy hebben verſcheyde brigues gemaeckt in de Steden, ſulcks, datſe veel hebben getrocken in haer ſentiment.

Op die wijſe hebben de ſaecken den geheelen tijdt getraineert, gelijck Uw Majeſteyt heeft geſien; maer eyndlijck den Prins van Orange dat affront niet langer konnende verdragen, heeft, naer dat hy ſig geretireert hadde, een deſperate Reſolutie genomen; hy heeft geconſidereert, dat'er noch meer Steden in Hollandt zijn, die conſenteren in het doen van de Wervinge, niet tegenſtaende de oppoſitie van Amſterdam, als'er zijn, die daer toe weygeren de handt te leenen, ten zy Amſterdam ſigh mede komt te voegen; hy heeft dan het middel genomen, om al de Steden te laten ſtemmen, ende of 'er ſchoon ſes of ſeven mochten zyn van het advys van Amſterdam, des niet tegenſtaende de Wervinge te laten concluderen met meerderheyt van ſtemmen.

Men gelooft, dat deſſelfs voornaemſte intentie is, ſijn eer buyten 's Landts te ſalveren, als men ſal vernemen, dat hy eyndlyck in weerwil van de Stadt van Amſterdam de Wervinge ſal hebben doen reſolveren; want men weet hier te Lande genoeg, dat den r -------- een concluſie kan nemen, ſoodanigh, als 't hem belieft, ſelfs tegens de Wetten van de Republycque, ſoo wanneer hy is geappuyeert met het vermogen

r *Raed-Penſionaris.*

mogen van den Prins van Orange; ende ten is niet minder onbekent, dat hy van de selvige Resolutie geen groot voordeel sal trecken *f* ----- ----- aen de Solliciteurs *t* ——— ——— soude derven avanceren omme de Wervinge te doen; dit is het sentiment van den Prins van Orange, men weet het, ende hy heeft selfs aen van Haren in vertrouwelyckheyt geleyt, dat hy van *v. w.* ——— ——— weeck dese Resolutie soude doen nemen; maer dewijle dese Resolutie, van hoe weynig nuttigheyt deselve oock in effect soude mogen wesen, de Prins van Orange, om ——— ——— ——— ——— 't zy om de groote verdeeltheden, die hy in den Staet sal brengen, of om het prætext, dat hy den Marquis de Grana sal behagen, om aen Spangien te doen geloven, dat de ——— groote ——— *x* aen de Spaenssen, soo doen de Heeren van Amsterdam haer best, om sulcks te beletten.

Voor my, Sire, ick hoope, om deselve reden, waerom ick vreese, dat de Heeren van Amsterdam in weerwil van de Prins van Orange niet sullen konnen verkrijgen, dat de Staten Generael haer by Uw Majesteyt niet sullen beklagen over de verseeckeringen, die men begeert; dat de Prins van Orange oock niet sal konnen komen tot het oogmerck van de Wervinge te doen in weerwil van Amsterdam, ende soo hy die Resolutie doet nemen, sal men datelijck sien, dat die Resolutie is een stuck Papier, dat nergens nut voor is, of iets diergelijcks, om dat het haer lichter is, soo wel aen de eene als de andere zyde, elckanderen te traverseren, in haer sentimenten, als haer eygen onderneming te doen reusseren.

Ick moet noch seggen aen Uw Majesteyt, dat ----- Paes, ende de andere wel Gein-
Vrienden
tentioneerde weer couragie hebben genomen, ende geseydt aen haer Geallieerden, dat sy haer niet hadden geflatteert, dat Uw Majesteyt soo veel saecken soude hebben willen doen, als men nu doet van goedt ------ en noch minder, dat de Heeren van Amsterdam stijfheyt genoegh gehadt souden hebben, soo dat sy haer alle wederom voegen met Amsterdam, ende seeckerlijck, indien de Prins van Orange yets onderneemt door violente wegen, sal hy meer obstacul vinden, als hy meynt.

Dit is het, Sire, dat my obligeert, Uw Majesteyt te representeren, dat ick nu noch soo ras, noch soo licht, als wel voor desen, niet kan hebben de eere van Uw Majesteyts ordre op het geen hier kan voorvallen; ende indien deselve oordeelde, dat het was van sijn dienst, my eenige te geven, met permissie van die te mogen executeren, indien de noodt het vereyst, dat selve soude van een groot gewicht konnen zijn, om de Heeren van Amsterdam te ondersteunen; te treden, by exempel, in de expedienten, die sy my voorstellen sullen, in dewelcke Uw Majesteyt niet soude werden vervangen; te præsenteren een Memorie, indien de noodt het soude eysschen, indien niet, te versoecken een conferentie aen de Staten Generael, die aen my ten eersten sullen senden Gedeputeerden, met dewelcke ick soude spreecken over die saecke, ende in vervolgh van de Conferentie soude ick haer geven by Geschrifte, 't geen wy souden hebben geseydt, het welck een verlachtinge soude wesen, want de Heeren van Amsterdam zijn weynigh gealarmeert over de gepretendeerde overkomste van ------ die versekert, dat het niet anders is, als om haer te amu-

f niemandt. t Geldt. v. w. uytgaende. x Secourssen.

amuseren, dat ick begeerig ben dese Propositien te doen; en daer is niets soo avantagieus voor den dienst van Uw Majesteyt, als haer te doen sien, dat men t'haren reguard met franchise procedeert, en dat is het, daer van men haer persuadeert, als men treet in alle expedienten, die Uw Majesteyt niet al te veel engageren.

Ick bidde Uw Majesteyt gantsch ootmoedig, dat deselve my wille doen bekent maecken, of 'er eenige saecken souden mogen zijn, omtrent dewelcke ick my in de uytterste extremiteyt soude mogen relacheren, sonder dat dat zoude konnen beletten te doen, wat Uw Majesteyt zoude mogen begeeren, oock omtrent de ruine van het platte Landt van Spangien, waer in ick veel swarigheden voorsie, als de saecke al tot daer toe zoude mogen komen, daer aen ick noch twijffele.

Ick geef my de eere niet van aen Uw Majesteyt te vragen, wat ick moet doen op de verseeckeringe, die men zoude mogen begeeren van de Heeren van Amsterdam, in gevalle die de Staten Generael niet soude konnen brengen, om Uw Majesteyt toe te staen die geene, dewelcke men my voorgeschreven heeft, om dat ick niet weet, wat daer omtrent zijn de intentien van Uw Majesteyt; ick kan hem alleen zeggen, dat de Heeren van Amsterdam haer daer op met my noch niet hebben geëxpliceert, en dat sy my expresselijck hebben gezeydt, dat dit oock zijn remedien, tot dewelcke men geen recours moet hebben, als in de uytterste extremiteyt, sy sullen my daer van niet spreecken voor en aleer sy zullen verliezen alle hope, van door de Staten Generael te doen hebben de asseurantie, die billick is, dat men Uw Majesteyt toestaet, 't welck sy haer flatteren, van noch te zullen obtineren.

Op dusdanige manier wiert de Brief oock aen alle Steden gesonden; maer alsoo naderhandt 't meeste/ dat eerst noch niet onteijffert was geweest/ onteijffert wiert/ is deselve op dese manier in 't licht gekomen:

Copye van een Brief van den Heer d'Avaux aen den Alderchristelijckxsten Coningh, in den Hage den 9 January, 1684.

SIRE;

ICk hadde de eere van eergisteren aen Uw Majesteyt te doen weten, dat de Heeren van Amsterdam versochten, dat ick door een Memorie aen de Staten Generael soude bekent maken de goede sentimenten van Uw Majesteyt voor de rust van de Republique, indien de Spaenssen vruchteloos lieten verloopen de Maent van Januarius, ende dat ick hadde geweygert sodanige Memorie te presenteren; ondertusschen, Sire, konnen de Heeren van Amsterdam door haer authoriteyt alleen de Staten Generael niet brengen, om te delibereren op eenige saken; om dat te doen, is nodig, dat de Pensionaris Fagel ende de Gedeputeerden in de Staten Generael daer in bewilligen, eer sy haer vinden geobligeert door een presentatie van een Memorie, evenwel als 't was 205 33 om te doen reusseren het desseyn van de Heeren van Amsterdam, het daer toe te brengen, dat de Staten Generael souden treden tot deliberatie over de mesures, die sy te nemen souden hebben, indien het Accommodement niet wierde gemaeckt tusschen Uw Majesteyt ende Spangien voor het eynde van dese Maent.

Wy

Wy hebben dan gesocht naer alle de expedienten, die souden suppleren het defect van een Memorie; sy hebben my daer toe voorgeslagen, dat ick haer soude toelaten, dat de Gedeputeerden in de Staten Generael haer souden engageren in een Conferentie met my, in dewelke een Vriend van Amsterdam, die van de Hollandtse Gedeputeerden is, van my soude vorderen esclaircissementen op het geene, dat soude konnen gebeuren, ingevalle de Spangiaerts niet aennamen eenige van Uw Majesteyts Propositien voor het eynde van Januarius, waer op hy materie genoegh soude vinden, omme deliberatie aen te stellen by de Staten Generael: Ick hebbe daer inne bewilligt, ende de Heeren van Amsterdam gingen aenstonts versoecken twee Gedeputeerden in de Staten Generael van die geene, die meest zyn geattacheert aen den Prins van Orange, om te willen doen resolveren tot eene Deputatie, daer by men van my eysschen soude een præcijs antwoordt op de klachten, raeckende het Schip de Regle; dese waren hier op aenstonts gereet, verblyt, dat sy sagen, dat de Heeren van Amsterdam wilden klagen over Vranckryck; maer de andere, verresiender, als sy, merkten wel, dat het oogmerck van de Heeren van Amsterdam niet anders was, als om te bevorderen een Conferentie met my; dit was haer suspect, en dat expedient manqueerde; maer de necessiteyt, daer in de Staten Generael haer vonden, om my te doen doen een Compliment over de kennisse, die ick aen haer hadde gegeven van de Geboorte van mijn Heer den Hertogh van Anjou, heeft ons verstrekt tot een ander middel, het welck door de vigilantie van de Heeren van Amsterdam niet minder heeft gedient, als het eerste gedaen soude hebben: want alsoo men in soodanige occasien niet meer als drie Gedeputeerden sendt, is het t'allen geluck voorgevallen, dat het was de beurte van die van Hollandt, van Vrieslandt ende van Groningen, om by my te komen, soo dat de Heeren van Amsterdam van de gantsche saken hebben geinformeert de Heeren Gedeputeerden van Vrieslandt ende van Groningen, ende die twee Heeren hebben versocht, om met my te spreken, op deselve maniere, als de Gedeputeerden van Amsterdam met my gesproocken souden hebben, indien de Deputatie van de Staten Generael compleet was geweest: Die drie Gedeputeerden quamen dan gisteren namiddagh aen my bekent maken het deel, dat de Staten Generael namen aen de geluckige Geboorte van mijn Heer den Hertogh van Anjou, waer na de Gedeputeerden van Vrieslandt ende Groningen begonnen een discours over de gerustheydt, die men aen de een en de andere zijde soude konnen nemen, in gevalle de Spangiaerts vruchteloos lieten doorloopen de Maendt van Januarius; de Gedeputeerde van Hollandt, die het woordt voerde, betuyghde, dat 't geen wy met den anderen gesproken hadden, hem important genoegh toescheen, om gerapporteert te worden aen de Staten Generael; en dewijl hy sulcks niet konde doen, indien ick het hem niet gaf by Geschrifte, dat hy my versochte, dat ick het wilde vervatten in een Memorie: ick gaf te kennen, dat hy gelijck soude hebben, om my dat voor te houden, indien ick hem eenig voorstel dede, of yets versochte, van wegen Uw Majesteyt, maer dat ick niets voorstelde, en dat ick alleen beantwoorde 't geen de Heeren sijn Colleguen my hadden voorgedragen; dat dat een saecke was, die sijn Majesteyt niet sochte; en dat het haer genoeg behoorde te zijn, dat sy wisten, dat deselve soude konnen gedisponeert werden, om haer dat

toe te ſtaen, als de Staten Generael ſouden oordeelen, dat het voor haer een avantagieuſe ſaecke was, en dat ick mits dien aen haer liet te examineren, wat meeſt van haer convenientie was, en dat ick by vervolgh haer verder ſoude konnen voldoen, als ſy breeder ſouden willen zijn geinformeert van de ſentimenten van Uw Majeſteyt, en ſoo zijn die Heeren wederom vertrocken; een uur daer naer zijn de Heeren van Amſterdam my komen ſien, om my te informeren van de devoiren, die ſy hadden gedaen, en ſy hebben my onderricht, dat men geen ſaken in deliberatie brengt by de Staten Generael, als op gepreſenteerde Memorien; evenwel dat, als een Miniſter hadde geſproocken met de Gedeputeerden in de Staten Generael, dat die Gedeputeerden decideerden onder haer, of het geen men haer geſeyt hadde, behoorde te maken een poinct van deliberatie, en dat ſy hadden het woort van Vrieſlant en van Groningen, van dat ſy daer in d'accord ſouden zijn, dat men moſt delibereren op alles, daer van wy geſproocken hadden in de laetſte Conferentie, en dat ſy het ſoo ſouden te boven komen, tegens die van Hollandt, want de vreeſe, die deſe heeft voor den Prins van Orange, hem ſoude doen zyn van een contrarie advys; niet tegenſtaende alle deſe præcautien; *Sire*, derven de Heeren van Amſterdam haer niet verſekeren, dat de Staten Generael ſullen delibereren over deſe ſaecke, oock de authoriteyt van de Prins van Orange ende de directie van den Raedt-Penſionaris Fagel zyn ſeer groot; men ſiet het genoegh, dewijl de Heeren van Amſterdam niet hebben konnen verkrijgen, dat men gedelibereert heeft op de Memorien van den vijfden November en negen-en-twintigſten December, die ick aen de Staten Generael hebbe gepreſenteert; oock hebben deſelve my betuygt, dat het niet expres is, om de Staten Generael te doen delibereren, datſe wenſchen, dat ick een Memorie preſenteere, maer om de goede intentie van Uw Majeſteyt voor de Republijcq publijck te maecken, dat de kenniſſe, die men daer van al heeft, ſeer conſiderable effecten heeft gedaen, en dat ſy luyden, als het ſelvige ſig ſal komen te verſpreyden, daer van noch meerder verhopen; ſy hebben my geinſinueert, dat men verſachting ſoude konnen vinden in een Memorie, om niet te ſchijnen de voorſz. ſaeck ſoo vlack uyt voor te ſtellen (dat men gemackelyck konde ſien, dat de Propoſitie nergens anders om gedaen was, als tot een voorwerp van de Staten Generael) dat men ſoude konnen ſtellen by exempel, dat ick, gemerckt hebbende door de diſcourſſen van verſcheyde Leden van de Regeeringe de apprehenſie, dieſe hadden voor de Wapenen van Uw Majeſteyt, indien de Spaenſſen haer voor het eynde van January niet accommodeerden, my de eere hadde gegeven aen Uw Majeſteyt daer van reeckenſchap te doen, en dat deſelve my hadde belaſt aen de Staten Generael te betuygen, dat ſoo wanneer deſelve bleven in die ſtaet, daer in datſe zyn, en datſe de Troepes, dieſe aen de Spaenſſen geſonden hebben, belaſtede anders te ageren, als tot defenſie van de Spaenſſe Plaetſen, Uw Majeſteyt, om de apprehenſie van de Staten Generael te geneſen, haer wel ſoude willen beloven geene te attaqueren, ende doende ſijne Wapenen elders ageren, ſig ſoude te vreden houden, om de Spaenſſen in de Nederlanden, door inlogeringe van Troupes en invorderinge van Contributien, te preſſeren.

Wat aengaet de verſeeckeringe, die Uw Majeſteyt van haer wil hebben, datſe geen nieuwe Wervinge ſullen doen, dat het ſelvige zijn ſaecken, om by monde te ſeg-

ſeggen, en niet, om in een Memorie te ſtellen, dat het ſoude zijn ſigh met de Regeeringe van binnen te bemoeyen, maer dat het ſoude genoegh zijn te ſeggen, dat de Staten Generael ſouden blijven in dien ſtaet, waer in ſy zijn, en anderſints, ſoo men ſigh over al het verdere kan verdragen, ſoo ſullen ſy lieden alhier eer dencken om Troupes te caſſeren, als om nieuwe aen te nemen.

De Heeren van Amſterdam hebben my ten uytterſten gepreſſeert, om die permiſſie van Uw Majeſteyt te obtineren, en de dat ſy haer beſt doen, om daer door de voorſz. ſaeck te doen reuſſeren; ſy hebben my verſeeckert, dat ſy alle dagen eenige Stadt van Hollandt in haer ſentiment trocken, ende datſe ſoo even noch een van de principaelſte hadden gewonnen; datſe krachtelijck arbeyden, omme het ſoo te maecken, dat men de Spaenſſen bracht tot een accommodement, ende indien dat niet weſen konde, dat men dan trad tot het middel, voorgeſlagen, om de Ruſte te maintineren in de Nederlanden; ſy hopen, dat de Provintien van Vrieſlant ende van Groningen in haer ſentiment ſullen komen, ende hebben my gebeden, met der ſelver Gedeputeerdens te ſpreecken, om haer noch te verſtercken.

Eyndelijck, Sire, kan ick Uw Majeſteyt verſeeckeren, dat de Heeren van Amſterdam niets naer en laten van al het geene, dat van haer dependeert, ende dat ſy by de andere Steden wercken met een ongelooflijcke hitte ende applicatie.

Ick en magh niet naerlaten, Sire, aen Uw Majeſteyt te ſeggen, dat eenige van de Leden van den Staet al difficulteyten hebben gemaeckt, om toe te ſtaen, dat Uw Majeſteyt het geheele platte Landt van de Spaenſſen ſoude executeren; dat het ſelvige geſchiedende, het onmogelyck ſoude zijn, dat de Provintien haer ſouden konnen maintineren, als niet hebbende, waer van ſy haer ſubſiſtentie ſouden konnen trecken, ende dat het ſoude ſtrecken, om indirectelyck hare Barriere weg te nemen.

Indien de Wegen over Vlaenderen veyligh waren, ick en ſoude de vryigheyt niet nemen, om een Courier over deſe ſaecke af te vaerdigen, maer dewijl ick niet voor Dingsdagh 's avonds over de Wegh van Luyck ſal konnen ſchryven, ſoo hebbe ick gemeynt, dat ick tot dien dagh niet en moeſte uytſtellen oock aen Uw Majeſteyt reeckenſchap te geven van den ſtaet der ſaecken hier te Lande, om dat het my ſchynt van een ſeer groote vrucht te zijn, dat Uw Majeſteyt van deſelve exactelijck is geinformeert.

Indien de diſpoſitien, die ick hier in al de gemoederen ſie, niet haeſt veranderen, ſoo ſullen de ſaecken binnen weynigh dagen gebracht zijn tot groote extremiteyten: Uw Majeſteyt heeft geſien, dat den Prince van Orange in het begin de Heeren van Amſterdam tot de Wervinge heeft willen winnen, ende niet tot dat oogmerck hebbende konnen komen, heeft hy deſelve in de Vergaderinge van Hollandt, niet jegenſtaende de oppoſitie van de Heeren van Amſterdam, willen doen reſolveren; daer is in het begin maer eene Stadt geweeſt, dewelcke verklaerde, datſe niet en konde lijden, dat men in een ſaecke van ſoodanigen importantie een Reſolutie ſoude nemen, anders als met gemeene bewilliginge; de Prins van Orange heeft ſig geflatteert, dat hy die Stad ſoude konnen doen komen in het ſentiment van de andere, en alſoo de ſaeck doen concluderen; de Heeren van Amſterdam van hare zyde, geanimeert door de goedtheyt, die Uw Majeſteyt haer heeft betuyght, ende geſterckt door de middelen, die men

men haer voordraeght, zijn niet te vreden geweest met de Wervinge te weygeren; sy hebben daer heftig tegens aen gegaen, ende sy hebben verscheyde brigues gemaeckt in de Steden, sulcks, datse veel hebben getrocken in haer sentiment.

Op die wijse hebben de saecken den geheelen tijdt getraineert, gelijck Uw Majesteyt heeft gesien; maer eyndlijck den Prins van Orange dat affront niet langer konnende verdragen, heeft naer vier dagen een desperate Resolutie genomen; hy heeft oock geconsidereert, dat'er noch meer Steden in Hollandt zijn, die consenteren in het doen van de Wervinge, niet tegenstaende de oppositie van Amsterdam, als'er zijn, die daer toe weygeren de handt te leenen, ten zy Amsterdam sig mede komt te voegen; hy heeft dan het desseyn genomen, om al de Steden te laten stemmen; en, of'er schoon ses of seven mochten zyn van het advys van Amsterdam, des niet tegenstaende de Wervinge te laten concluderen met meerderheyt van stemmen.

Men gelooft, dat desselfs voornaemste intentie is, sijn eer buyten 's Landts te salveren, als men sal vernemen, dat hy eyndlyck in weerwil van de Stadt van Amsterdam de Wervinge sal hebben doen resolveren; want men weet hier te Lande genoeg, dat den Raed Pensionaris Fagel een conclusie kan nemen soodanigh, als het hem belieft, selfs tegens de Wetten van de Republycque, so wanneer hy is geappuyeert met het vermogen van den Prins van Orange; ende ten is niet minder onbekent, dat hy van de selvige Resolutie geen groot voordeel sal trecken, om dat niemant aen de Solliciteurs Geldt soude derven avanceren, omme de Wervinge te doen; dit is het sentiment van den Prins van Orange, men weet het, ende hy heeft selfs aen van Haren in vertrouwelyckheyt geseydt, dat hy van de aenstaende weeck dese Resolutie soude doen nemen; maer dewijle dese Resolutie, van hoe weynig nuttigheyt deselve ook in effect soude mogen wesen aen den Prins van Orange, hem soude konnen toebrengen seer groote voordeelen, het zy om de groote verdeeltheden, die hy in den Staet sal brengen, of om het prætext, dat hy den Marquis de Grana sal behagen, om aen Spangien te doen geloven, dat de Hollanders groote Secoursen aen de Spaenssen sullen geven, soo doen de Heeren van Amsterdam haer best, om sulcks te beletten.

Voor my, Sire, ick hoope, om deselve reden, waerom ick vreese, dat de Heeren van Amsterdam in weerwil van de Prins van Orange niet sullen konnen verkrijgen, dat de Staten Generael haer by Uw Majesteyt niet sullen beklagen over de verseeckeringen, die men begeert; dat de Prins van Orange oock niet sal konnen komen tot het oogmerck van de Wervinge te doen in weerwil van Amsterdam, ende soo hy die Resolutie doet nemen, sal men datelijck sien, dat die Resolutie is een stuck Papier, dat nergens nut voor is, of iets diergelijcks, om dat het haer lichter is, soo wel aen de eene als de andere zyde, elckanderen te traverseren, in haer sentimenten, als haer eygen onderneming te doen reusseren.

Ick moet noch seggen aen Uw Majesteyt, dat Monsieur Paes, ende de andere welgeintentioneerde weer couragie hebben genomen, ende geseydt aen haer Vrienden, dat sy haer niet hadden geflatteert, dat Uw Majesteyt soo veel saecken soude hebben willen doen, als men nu doet in Vlaenderen, van goedt 186 en noch minder, dat de Heeren van Amsterdam stijfheyt genoegh gehadt souden hebben, soo dat sy haer alle wederom voegen met Amsterdam, ende seeckerlijck, indien de Prins van

Orange

Orange yets onderneemt door violente wegen, sal hy meer obstacul vinden, als hy meynt.

Dit is het, Sire, dat my obligeert, Uw Majesteyt te representeren, dat ick nu noch soo ras, noch soo licht, als wel voor desen, niet kan hebben de eere van Uw Majesteyts ordre op het geen hier kan voorvallen; ende indien deselve oordeelde, dat het was van sijn dienst, my eenige te geven, met permissie van die te mogen executeren, indien de noodt het vereyst, dat selve soude van een groot gewicht konnen zijn, om de Heeren van Amsterdam te ondersteunen; te treden, by exempel, in de expedienten, die sy my voorstellen sullen, in dewelcke Uw Majesteyt niet soude werden vervangen; te præsenteren een Memorie, indien de noodt het soude vereysschen, indien niet, te versoecken een conferentie aen de Staten Generael, die aen my ten eersten sullen senden Gedeputeerden, met dewelcke ick soude spreecken over die saecke, ende in vervolgh van de Conferentie soude ick haer geven by Geschrifte, 't geen wy souden hebben geseydt, het welck een verlachtinge soude wesen, want de Heeren van Amsterdam zijn weynigh gealarmeert over de gepretendeerde overkomste van 136, die verseckert, dat het niet anders is, als om haer te amuseren, dat ick begeerig ben dese Propositien te doen; en daer is niets soo avantagieus voor den dienst van Uw Majesteyt, als haer te doen sien, dat men t'haren reguard met franchise procedeert, en dat is het, daer van men haer persuadeert, als men treet in alle expedienten, die Uw Majesteyt niet al te veel engageren.

Ick bidde Uw Majesteyt gantsch ootmoedig, dat deselve my wille doen bekent maecken, of 'er eenige saecken souden mogen zijn, omtrent dewelcke ick my in de uytterste extremiteyt soude mogen relacheren, sonder dat dat zoude konnen beletten te doen, wat Uw Majesteyt zoude mogen begeeren, oock omtrent de ruine van het platte Landt van Spangien, waer in ick veel swarigheden voorsie, als de saecke al tot daer toe zoude mogen komen, daer aen ick noch twijffele.

Ick geef my de eere niet van aen Uw Majesteyt te vragen, wat ick moet doen op de verseeckeringe, die men zoude mogen begeeren van de Heeren van Amsterdam, in gevalle die de Staten Generael niet soude konnen brengen, om Uw Majesteyt toe te staen die geene, dewelcke men my voorgeschreven heeft, om dat ick niet weet, wat daer omtrent zijn de intentien van Uw Majesteyt; ick kan hem alleen zeggen, dat de Heeren van Amsterdam haer daer op met my noch niet hebben geëxpliceert, en dat sy my expresselijck hebben gezeydt, dat dit oock zijn remedien, tot dewelcke men geen recours moet hebben, als in de uytterste extremiteyt; sy sullen my daer van niet spreecken voor en aleer sy zullen verliezen alle hope, van door de Staten Generael te doen hebben de asseurantie, die billick is, dat men Uw Majesteyt toestaet, 't welck sy haer flatteren, van noch te zullen obtineren, &c.

Hier by waren dese Brieven gevoegt:

Extract uyt seecker Brief van Monsieur de Sainct Disdier, aen Monsieur de Mesmes.

DAer en is alhier geen veranderingh, zedert dat ick de eere hebbe gehadt aen U E. te schrijven door Castel, ick hadde eergisteren noch dese eere over Luyck;

Luyck; de Heeren van Amsterdam doen haer devoir, ende Monsieur d'Avaux draegt sigh in soodanigen wijse, om alles te doen reüssеren; ende soo de saecken niet komen in dien stant, daar men deselve in wenscht, dat sal niet komen, als van de groote macht, die'er is, om tegens te gaen; men kan sig ondertusschen beloven, dat de saecken sig niet verre sullen vinden geësloigneert van 't gene men wenscht; voor my, ick neme daer te veel interest in, soo van de zyde van den dienst, als die van d'eere van Monsieur d'Avaux, om niet te wenschen, dat alles geluckig mag eyndigen.

U E. alderootmoedigste en gehoorsaemste Dienaer
SAINCT DISDIER.

Extract uyt seeckeren Brief aen Monsieur de Mesmes, den negende January, sesthien-hondert vier-en-tachtigh.

DE saecken zijn alhier gebracht tot groote extremiteyten, ende ick voorsie, dat deselve noch daer en-boven sullen verswaren; het is niet waerschijnelijk, dat men in dese dis-ordre eenige saecke sal konnen verkrijgen tegens den wille van den Prince van Orange; Maer de Heeren van Amsterdam sullen noyt haer consent tot de Wervinge geven: Men gelooft, dat Hy het sal willen doen in weerwil van haer; dat is 't geen wy sullen moeten sien.

Extract uyt seeckeren Brief van Pere Limojon, aen den eerwaerden Vader Grenier, tot Marseille, in den Hage den 2 January, 1684.

Mijn eerwaerde Vader en Meester:

DE affaires van Staet in dese Quartieren zijn, om de seven Geunieerde Provintien de Wervinge te beletten, op dat den Coningh in de aenstaende Campagne alle de Spaensse Nederlanden wegh neemt; men flatteert haer met illusoire belosten; want naer alle mogelijcke apparentie sal'er binnen vier Maenden een bloedigen Oorlogh zijn.

U E. alderootmoedighste en gehoorsaemste Dienaer
LIMOJON.

Niet lang na de Lecture quamen de Heeren Hooft en Hop weder in de Vergadering van haer Ed: Groot Mog: / namen Sessie op haer plaets / en wierden wel ten tweede-mael versocht / nochmaels in 't Vertreck te willen gaen / maer excuseerden sulcks / als achtende / daer toe niet gehouden te zijn. En alsoo geoordeelt wierd / dat de Papieren van de Stad Amsterdam groot licht souden konnen geven / om te ontdecken / of oock van de Regeering of gedeputeerden van die Stad met den Franssen Ambassadeur eenige Correspondentie onderhouden wiert / wierden deselve bezegelt. Dese Heeren Gedeputeerden van Amsterdam vertrocken noch die selve nacht na Huys / en deden

van

van alles aen de Heeren Burgermeesteren rapport/ die daer op de Vroetschap by een deden komen/ in welck besloten wiert/ de navolgende Missive aen alle Steden/ in de Staten van Hollant Sessie hebbende/ te senden.

Copye van een Missive, door de Heeren Burgermeesteren en Raed der Stad Amsterdam geschreven aen d'andere Steden, sessie hebbende in de Vergaderingh van de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Hollant en West Vrieslant.

EDELE:

WY hebben uyt het rapport van de Heeren onse Gedeputeerdens, die geassisteert hebben de Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog: den 26 deses, met de uyterste bevremding vernomen, hoe dat ten selven dage, na dat op ordre alleen van den Heer Raad-Pensionaris van Hollandt, sonder prealable omvrage van de Leden, de Deuren, soo van de Vergader-kamer, als van het vertreck van haer Ed: Groot Mog:, waren gesloten, met injunctie, dat niemant daer uyt soude mogen werden gelaten, en dat op het versoeck van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, twee van ged. Heeren onse Gedeputeerdens, namentlyck den Heer Gerard Hooft, Oud-Schepen en Vroedschap deser Stad, en den Heer Raad-Pensionaris Hop, opgestaen], en sig begeven hadden in het voorsz. Vertreck, terwyl men pretendeerde, dat haer de sake onder andere raeckte, sijn Hoogheyt aen haer Ed: Groot Mog: heeft voorgedragen, dat, aen hem door den Heer Marquis de Grana toegesonden zijnde geintercipieerde Brieven van den Heer Ambassadeur van Vranckrijck in den Hage, aen den Koning sijn Meester den 9 January jongstleden geschreven, bevattende, soo gesegt wiert, een circumstantiële Relatie van gehouden Concerten tusschen ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck en Ons, hy gemeynt had, daer van kennisse aen haer Ed: Groot Mog: te moeten geven, en dat vervolgens deselve Brieven door ged. Heer Raed-Pensionaris de Vergadering voorgelesen zijnde, sijn Hoogheyt verders hadde gesupponeert, dat die voorsz. Correspondentie door ged. twee Heeren onse Gedeputeerdens, welcke sig in het Vertreck hadden begeven. was gepractiseert, en niet en wist, of sy daer toe ordre hadden gehad. Dat vervolgens getreden wesende tot de Advysen, en immediate, daer te voren de voorn. Heeren onse Gedeputeerdens sig wederom in de Vergaderinge, en op Onse plaetse begeven hebbende, men eerst getracht heeft, haer wederom te doen gaen in het Vertreck, sonder dat nochtans daer aen is gedefereert, dewyl de Heeren onse Gedeputeerden met recht verstonden, daer toe niet gehouden te zijn, ende specialijck, dewijl by haer in desen niet gedaen was als op ordre, en dat verders by haer Ed: Groot Mog: is goetgevonden, dat Copyen van de voorsz. Brieven aen de Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders Burgermeesteren en Vroedschappen van de respective Steden, souden werden toegesonden, om te vernemen, wat in desen ten principalen soude behoren gedaen te werden, en dat tot Onse uyterste verwondering, als of men wilde maecken een begin van Crimineele Proceduren tegens een integrerent Lid van de

Ver-

Vergadering, niet tegenstaende de ernstige oppositie van ged. Heeren onse Gedeputeerdens, ende hare presentatie van sig aenstonts te expurgeren tegens alle beschuldiging, welcke tegens Ons uyt de voorsz. Missiven abusivelijck soude konnen werden geformeert, inmiddels Onse Papieren, en die van Onse Pensionaris, souden werden verzegelt door twee Heeren van de Vergadering, benevens de Secretaris van Beaumont, en alsoo gelaten, tot dat de Leden, naer communicatie van de voorsz. Brieven aen de Heeren hare Principalen, souden hebben geoordeelt, of deselve Papieren souden behoren te werden geëxamineert, en dat die voorsz. verzegeling oock in diervoegen is in het werck gestelt. Als wy reflecteren aen de eene zyde, dat de voorsz. beschuldigingen van onbehoorlijcke Correspondentie, tusschen ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck en Ons, enkelijck en alleen voortkomen uyt desselfs geintercipieerde Brieven aen den Koningh sijn Meester, geschreven, soo als het aen een uytheems Minister heeft gevallen, en met sijn oordeel of gedachten mag hebben geaccordeert, en daer-en-boven in Cijffer, 't welck wy niet weten, of by ontcijffering tot sijn ware en volle sin is gebracht, en dat aen d'andere zyde daer op gefundeert zijn alle de voorsz. harde Proceduren, eerst van het sluyten van de Vergadering op een ongewoone wijse, als gemelt, alleen door den Heer Raedt Pensionaris geordonneert; daer na tegens gedachte twee Heeren onse Gedeputeerdens, die in de voorsz. Brieven van ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck niet sijn gerept, en die niet alleen aenstonts geprobeert hebben, gelijck de waerheyt is, met ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck niet anders dan op Onse ordre te hebben gesproocken, maer die oock de abusive beschuldiging van ged. Heer Raedt-Pensionaris, van dat sy, ten dage van 't afgaen der voorsz. Brieven van ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck, ten sijnen Huyse waren geweest, hebben wederlegt, met aenwysing, d'een van sijn alibi, en den ander, van dat hy dien dag ons Logement in den Hage niet hadde gequiteert, en dat eyndelijk, en wel voornamentlijk, men heeft konnen goet vinden de voorsz. Papieren te verzegelen, en daer mede tot sulcken uytspoorige kleynigheyt, en kreucking van dese Stadt, met sodanige voorbarigheyt en geruchte binnen en buyten 's Lands, heeft willen procederen, niet tegenstaende de Heeren onse Gedeputeerdens een en andermael hebben versocht, dat de voorsz. Missive in presentie van ged. Heeren, die gedurende de lecture van de selve in het Vertreck waren geweest, soude mogen werden herleesen, met aenbieding, om aenstonts daer op te antwoorden, waer door dan ontwijffelijck, onsens verwachtens, de voorsz. verzegeling van de voorsz. Onse Papieren soude zijn achter gebleven, ende by het aenwys van onschult, het vervolg van dese vreemde Proceduren soude zijn afgebroken, ofte ten minsten de behoorlijcke billickmatigheyt getoont, van niet te willen, dat een materie van beschuldiging soude werden gebracht aen alle de Vroedschappen van de Steden, sonder dat te gelijck wierde geweten, 't geen tot bewys van Onse onschult diende; en gelieven U Ed. daer uyt te considereren, hoe weynig reflexie daer benevens gemaekt is op de versekertheyt, die ons ten reguarde van de Personen van de Heeren onse Gedeputeerdens ter Daghvaert, als van hare Papieren, volgens de Gerechtigheden van den Lande, en de Resolutien, dien conform genomen, notoirlijck toekomt. Soo en konnen wy niet nalaten daer over hooglijck ontstelt te zijn, en ons hertelijck te bekla-

beklagen; en te meer, als wy de voorseyde Proceduren aensien, als directelijck aenlopende, niet alleen tegens alle forme van betamentlijck en rechtveerdigheyt omtrent een integrerent Lid van de Vergadering van haer Ed: Gr: Mog:, maer oock tegens de waerdigheyt, vryheyt en verseeckertheyt van de Leden, die Vergadering composerende; en hoe aenstootelijck moet voorkomen, en van wat nadeligen uytslagh soude konnen zijn, dat de voorseyde beschuldigingen werden gehaelt uyt geintercipieerde Brieven van een Ambassadeur van Vranckrijck, aen den Koning sijn Meester geschreven, en apprehenderen met knagende droefheyt en bekommernisse de onheylen en swarigheden, welke den Staet door dusdanige schandael en commotien van binnen konnen overkomen in een tijd, dat alle de Leden even yverig behoren te zijn, om met t'samen gevoegde herten en sinnen sorgvuldelijk te overwegen en resolveren, over 't gene nodig is, om het Christenrijk in 't gemeen, en desen Staet in het bysonder, voor een verderffelijcken Oorlog te bevryden, daer toe wy heyliglijck konnen verklaren, dat onse Conduiten en Advysen eeniglijck gestreckt hebben.

Niets bekommert ons minder, als het bewijs van Onse onschult op de voorsz. insimulatien, en wy sullen deselve U Ed: klaerlijck doen blijcken, als ons de voorsz. Brieven van ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck sullen toegekomen zijn, en versoecken inmiddels U Ed: seer gedienstelijck, in consideratie van de seer nadelige consequentie, die voor het aensien van de Vergaderingh van haer Ed: Groot Mog: en yder Lid van deselve is, hier in te doen of te resolveren, dat met de gesonde reden en ordre van Politie, niet en is accorderende, dat de selve gelieven af te wachten ons bericht op de voorsz. Brieven van den Heer Ambassadeur van Vranckrijck, alvorens in dese eenige Resolutien tot ons nadeel of anders, als tot voorstant van het Recht van 't Land of yder Lid in 't particulier, te nemen, met versekering, dat wy hier omtrent in het minste niet suymig sullen gevonden worden.

Wy konnen alvorens dese te eyndigen niet wel voorby gaen, hoe seer wonderlijck het ons is voorgekomen, dat in de Advysen van verscheyde Leden is geinflueert, dat de verzegeling van de Papieren van den Raed Pensionaris Hop in 't particulier behoorde te geschieden, ter oorsake sijn E: van tijd tot tijd ontfangen hadde Missiven van den Heere van Beuningen, regeerend Burgermeester deser Stad, dewyle onuytdenckelijck is, dat tot eenige suspitie van Crimen, ja van argwaen, kan werden getrocken, dat een regeerend Burgermeester schrijve aen een Minister ter Dagvaert, en dat in Rechten iemant voor seer Crimineel most wesen bekent, eer Correspondentie met hem soude konnen doen saiseren Papieren onder iemant ter werelt, men late staen van Gedeputeerdens ter Dagvaert, door hem geschreven.

Na dat dese was geeyndigt, is ons toegekomen een afdrucksel van de voorgeroerde geintercipieerde Brief van den Heer Ambassadeur van Vranckrijck, daer op wy in haest niet konnen nalaten te remarqueren: Eerstelijck, datse schijnt te moeten werden aengesien meer een Extract uyt een Missive, als een vol afschrift van deselve, dewyl daer inne niet alleen hier en daer uytgelaten werden woorden, die tot goet verstant van de sin niet hadden behoren te werden geomitteert, maer dat daer in sijn een groot getal van Hiatus of open plaatsen, welcke klaerlijck te kennen geven, dat den Marquis de Grana hier te Lande niet heeft laten voorkomen

alle het geen de voorseyde Missive heeft bevat, en echter geweten sal moeten werden, eer men een wel-gefundeert oordeel in desen kan formeren, ofte ons voldoen ten opsichte van de verdediging, die men van ons soude willen vorderen. Dat vorders deselve niet anders ten principalen inhoud, dan dat wy gewerckt hebben, om aen den Staet te doen bekent worden, en tot een subject van deliberatie te laten voorkomen het geene ged. Heer Ambassadeur van Vrankrijk ons in 't particulier bekent gemaekt hadde, ende 't gene wy, als de eerste ouverture in December daer van onverwacht aen eenige van onse Gedeputeerdens gedaen was, aenstonts hebben doen communiceren aen den Raed-Pensionaris en verscheyde Leden, en dewyl het selve niet anders en was streckende, als om de Spaenschen te bewegen tot een prompt Accommodement van haer differenten met Vranckrijck, en tot behoudenisse van de Spaensche Nederlanden, met uytblussing van het vuur des Oorlogs, dat aldaer was ontsteken, soo heeft ons noyt anders als dienstig geschenen, noch oock voorgekomen, dat het anders als gevallig was aen de Leden, dat'er oorsaeck wierde gegeven, om daer op te delibereren. Het gene vorders buyten dese materie in de voorsz. Missive werd gemelt, zijn saaken buyten Onse kennisse, en zijn wy soo verre geweest van eenig concert of engagement voor Ons particulier met den Ambassadeur van Vranckrijck te maecken, of eenige belofte aen deselve te doen, dat Onse retenue en omsichtigheyt daer omtrent sal blijcken sodanig te zijn geweest, dat het hertelijck te wenschen ware, datse by die geene, die nevens ons part aen de Regeering hebben, altijd waren en wierden geobserveert.

Waer mede, &c. Den 19. Febr. 1684.

Den Grave d'Avaux had tzedert eenige tijt al gemerckt/ dat de Brieven/ die hy over de Spaensse Nederlanden sondt/ dickwijls niet te recht quamen/ en daerom goet gevonden door andere wegen Expressen te senden / gelijck hy oock den 9 January deed/ maer deselve wiert gespolieert/ so hy meende/ door Ruyters van de Regimenten van Berlau en Tilly/ tot Mastricht in Guarnisoen leggende; waer over hy sijne klachten ook in tijts gedaen/ en 't geen van den Heer Zobel aen de Heeren Staten Generael geschreven was/ tot refutatie van dese gedachten/ tot antwoort bekomen had. Nu verstont hy soo dra niet / dat sijn Brief in de Vergadering van Hollandt gelesen was/ of hy versocht / in een Conferentie aen haer Hoog Mog: Gedeputeerden / en 's anderendaegs by Memorie aen haer Hoog Mog: / sijn Brief wederom te mogen hebben; maer kreeg tot antwoort / dat haer Hoog Mog: den Brief niet hadden. Sijn Excellentie presenteerde kort daer na een tweede Memorie/ van inhout; Dat het antwoort, dat haer Hoog Mog: hem gegeven hadden, sijn versoeck niet beantwoorde. Dat hy niet gesegt had, dat de Staten Generael sijn Brief hadden, maer datse was in handen van eenige der voornaemste Leden van Staet, en gelesen in de Vergadering van de Staten van Hollant; en verder sijn voorige versoeck reïtererende. Den 25 was den Ambassadeur / soo als hy haer Hoog Mog: nader Antwoort ontfangen had/ by geval/ over het lichten

ten van Fransse Goederen uyt Hollandtse Schepen door de Spaenssen/ in een Conferentie met haer Hoog Mog: Gedeputeerden; tegens welcke hy in de volgende woorden uytberste: Ick hebbe ontfangen d'antwoort, die haer Hoog Mog: hebben gegeven op mijn antwoort. Op de voorige heeft men my geseydt, dat men den Brief niet hadde, dewelcke ick wederom had geëyst, en nu, dat men daer over sal spreecken met de Staten van Hollant. Ick ben soo seer geen Kint, of soo weynig kundig van dese Regeering, dat ick my soude payen met soodanigen antwoort. Alsoo mijn Heer den Prins en den Raed Pensionaris, die Leden van Staet zijn, den Brief hebben gehad, is dat niet genoeg, en dat is u bekent Nu, daer op sal ick my niet verder élargeren, voor dat ick nader ordre sal hebben van den Coningh, mijn Meester, die daer over hebbe geschreven, en die sal oordeelen, wat dat sal willen doen; en ick geve u selfs in bedencken, of het niet is tegens 't Recht der Volckeren. Maer omtrent den Brief selfs moet ick seggen, dat ick geen Persoon hebbe genoemt, dat daer oock werden gedebiteert onwaerheden, soo veel ick heb konnen sien uyt den gedachten Brief, die niet secreet is, dat in de mijne souden staen, dat de Heeren van Amsterdam soude hebben gegeven eenige engagementen of beloften. Ick versta my al te wel op de forme van uw Regeering, om niet te weten, dat een particulier Lit die niet kan geven, en oock soo hebben die Heeren niets aen my belooft of verseeckert: oock soo is het een Brief, geschreven aen den Coning, mijn Meester; aen dewelcke ick die moet verantwoorden, en die raeckt geen derden, noch die is daer by niet geinteresseert, en daer aen kan ick dien tour of draey geven, als ick 't best oordeele, om den Coning te brengen tot mijn sentiment, of tot het geen ick voor hebbe, sonder dat het juyst in der daet soo is. Den Oncyfferaer van den Brief verstaet uw Regeering niet, en is ook een Ignorant, of een Imposteur, want daer zijn dingen, die niet waer zijn, en by exempel: Dat ick in deselve klaer uyt, of buyten cyffer geschreven hebbe, dat twee Heeren hadden geavanceert de saecke, aengaende het voorbrengen van sekeren voorslag; dat is soo niet. Die Heeren hebben het niet gedaen, dat verseker ick u; en daer zijn Heeren, die daer van konnen getuygen. Ick heb het selfs voorgestelt, en dat magh ick doen, soo als ick het verstae. Ick schrijve en stelle voor de saecken aen mijn Meester, soo als het my goed dunckt, en dat kan niet werden getrocken tot beswaernisse van een ander: oock hebben de Heeren op de voorstel van my geantwoort, gelijck oock den Heer Raed-Pensionaris en andere Heeren hebben gedaen, dat ick het moeste vervatten by een Memorie, indien ick wilde, dat men daer op soude delibereren. **En aen den Heer Ambassadeur zijnde geantwoort/** daer van niets te konnen seggen, **repliceerde deselve:** Ick eysse maer uw ooren, en ick hebbe dat moeten seggen, om u t'informeren van de waerheydt. **Doch sijn Excellentie/siende alles vergeefs te zijn/presenteerde den 28 de volgende Memorie:**

Memorie van sijn Excellentie den Heer Grave van Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van den Alderchristelijckslen Coning, gepresenteert aen de Heeren Staten Generael.

GElijck den Grave van Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van den Alderchristelijckften Coning, wel weet, dat hy aen niemant rekenschap behoeft te doen, van 't geen hy sig d'eer geeft aen den Coning, sijn Meester, te schrijven; en dat hem oock niet onbekent is, dat alle de verstandige Lieden gepersuadeert zijn, dat de saken, daer hy sijn Majesteyt af informeert, geen prejudicie konnen toebrengen aen de geenen, van dewelken hy, als 't raedsaem vind, mentie maeckt; soude hy sig seer weynig bekommeren, wat'er van sijn Brief, dien men sijn Courier heeft doen ontweldigen, op de wijse, daer hy Uwe Heerlijckheden af geinformeert heeft, gesegt wiert; maer dewijl den gemelten Ambassadeur siet, dat men de Brief, welke hy d'eer heeft gehad van op den 9 January laetstleden aen den Coning, sijn Meester, te schrijven, heeft doen drucken, in verscheydene Talen oversetten, en onder 't Volck debiteren, kan hy sig niet ontslaen van sijn eer en sijn conscientie te voldoen, met Uwe Heerlijckheden te doen sien de schelmsheyt en 't bedrog der geenen, die desen Brief ontcyffert, en die aen verscheydene plaetsen een soo boosaerdige als barbarische sin gegeven hebben, om'er crimineele consequentien uyt te trecken, welke, hoedanigh sy oock mogen wesen, openbaerlijck om ver gestooten worden door de kracht des waerheyts, die op soo veel andere Plaetsen van dese Brief blijckt.

Den gemelden Ambassadeur maeckt sig lichtelijck vroed, dat de meeste Personen, selfs van de geenen, welke d'eer hebben, van rang onder Uwe Heerlijckheden te voeren, hebben gelooft, eer sy den inhout van desen Brief hadden gesien, dat, dewyl men'er een soo groot gerucht af maeckte, en dat men se op de Pers ging leggen, om se voor 't gemeen ten toon te stellen, men'er ongetwyffelt eenig schrickelijck Verraed tegen den Staet in soude sien: 't geen dan veroorsaekt heeft, dat d'eenen door onwetenheyt, en d'anderen door boosaerdigheyt, of roekeloosheyt, al voor af verbreyd hebben, dat men'er saken in soude vinden, welke de hayren te berge soude doen rysen. Maer den gemelden Ambassadeur moet sig hier mede niet ophouden, gelijck oock niet met alle de particulariteyten van sijn Brief: hy sal Uwe Heerlijckheden maer alleenlijck doen remarqueren:

Dat het eenigste onderwerp van dese Brief geweest heeft de nootsakelijckheyt, van aen Uwe Heerlijckheden door een Memorie te kennen te geven de goede gevoelens, van sijn Majesteyt tot de rust van de Republijck; en dat men de Staten Generael niet konde brengen tot in deliberatie te treden over d'aenbiedingen van sijn Majesteyt, hoe voordeeligh sy den Staet ook mogen wesen; dan alleenlijck door d'inleveringh van een Memorie.

Dat dit het sentiment der Heeren van Amsterdam was, gelijck het antwoort van Uwe Heerlijckheden was; en dat het raedsaem was, dat den gemelden Ambassadeur dese demarche deed, die tot de herstelling van de rust soo nootsakelijck was; dewyl men hoopen konde, dat, indien men dese materie eenmael aenbond, men tot een goede en vaste Vrede soude konnen geraken.

Dat

Dat den gemelden Ambassadeur, wetende de demarches, welken de goede Republijks-lieden tot de Vrede doen, daer over, sonder iemant te verkorten of te beledigen, aen den Coning, sijn Meester, heeft konnen schrijven, op deselve wyse, als of dese goede Republijks-lieden selve het hem gesegt hadden, gelijck hy gedaen heeft, rakende de Conferentie, dien hy met de Gedeputeerden van Holland, Vriesland en Groningen, heeft gehad, welke hy soodanig, als hy geloofde, het te moeten doen, aen sijn Majesteyt heeft gerapporteert. Van gelijcken heeft hy oock alsoo gedaen, ten opsichte der circumstantie van het Schip la Regle, waer van de particulariteyt, die hem door de Heeren van Amsterdam niet gesegt is, niet in sijn Brief geweest soude hebben, als zijnde van geen importantie, indien niet een der Gedeputeerden ter Staten Generael hem dese tyding was komen vertellen, toen hy sijn Brief schreef: 't geen d'oorsaek was, dat hy, willende niets vergeten, van alles, 't geen den Coning, sijn Meester, konde doen sien de naerstigheden, welken de Heeren van Amsterdam aenwenden, om de bekrachting der Vrede te procureren, dese saeck aen sijn Majesteyt bekent maeckte, hebbende by dese consideratie veele andere motiven gevoegt, om deselve altemael te gelijck aen sijn Majesteyt te representeren, op dat hy in de Spaensse Nederlanden geenige entreprise maekte, welke de Staten Generael in den Oorlog konde engageren; maer dat hy hem ter contrarie wel wilde vereeren met sijn ordres, om een nieuwe Memorie te presenteren, die Uwe Heerlijckheden baerblijckelijck deed kennen de goede dispositien, in dewelcke sijn Majesteyt sig vind, om de rust van Europa te bevestigen.

Den geseyden Ambassadeur moet Uwe Heerlijckheden eyndelijck doen remarqueren, dat, hebbende geen antwoord van deselve gehad op de twee voorgaende Memorien, wegens de middelen, aengeboden van de kant des Conings, sijns Meesters, om op 't spoedigst te geraken tot een goed Accommodement der differenten, die tusschen sijn Majesteyt en den Catholijcken Coning zijn, en die de Republijck een seer groote ongerustheyt veroorsaken, sijn gedachte Majesteyt niet meer van voornemen was, eenige andere Memorie te doen presenteren, en noch minder te cesseren van sijn rechtvaerdige satisfactie, welcke Spangien hem moet geven, te vervolgen, indien Uwe Heerlijckheden niet krachtiglijck arbeyden, om de herstelling der Vrede te procureren: en dewijl den gemelten Ambassadeur van nader by siet, of'er in den Staet de dispositien zijn, welcke sijn Majesteyt van Uwe Heerlijckheden tot de Vrede moet verwachten, heeft hy sig, ter executie der sincere intentien van sijn Majesteyt, en conform de begeerte, welcke hy alhier algemeenlijck bemerckt heeft, om de saecken liever in der minne, als door de Wapenen, beslecht te sien, by gevolg moeten dienen van alles, 't geen hy raedsaem geoordeelt heeft, aen sijn Majesteyt te seggen, ten eynde daer d'ordres van t'obtineren, welcke hem nootsakelijck zijn, om Uwe Heerlijckheden door een nieuwe Memorie te kennen te geven de goede dispositien, daer hy in is, om de Vrede te herstellen, of om ten minsten de rust der Nederlanden, in faveur van dese Republijck, te procureren.

Den gedachten Ambassadeur twijffelt niet, of Uwe Heerlijckheden hebben geremarqueert, met welck een sinceriteyt hy sig geauthoriseert heeft door eenige Leden van den Staet, welcke hy niet gelooft, te moeten noemen, om aen den Coning, sijn Mee-

Meester, te kennen te geven, dat men hier d'executien, welcke in de Nederlanden gedaen wierden, niet consenteren konde; vermits de Steden, die van het platte Land hun subsistentien niet meer konden trecken, sig oock niet meer souden konnen maintineren; en dat door dese reden de Barriere, welcke sijn Majesteyt aen Uwe Heerlijckheden toegestaen heeft, verlooren soude werden. Gelijck den geseyden Ambassadeur de sincere intentie van sijn Majesteyt wegens de maintenering van dese Barriere kent, konde hy hem geen krachtiger reden allegeren, om sijn Majesteyt te brengen, tot hem wel nieuwe ordres en middelen te willen geven, welcke eyndelijck de Staten Generael engageren konden, om eenige der tot een Accommodement geproponeerde wegen t'embrasseren, eer de saken arger wierden, insonderheyt na de declaratie van den Oorlog, die Spangien aen Vranckrijck quam te doen.

Wie soude sig, na het geen, 't welck den gemelden Ambassadeur Uwe Heerlijckheden heeft doen remarqueren, oyt hebben konnen inbeelden, dat het detail, of d'ontleding, in dewelcke den geseyden Ambassadeur met den Coning, sijn Meester, getreden is, om hem te doen sien de hoop, die'er noch in desen Staet was, van differenten, welcker gevolgen soo seer te vreesen en soo schrickelijck zijn, in der min te konnen doen beslechten, soude konnen dienen, om, wie 't oock in den Staet soude mogen wesen, tot een crimen te gedyen? Wat Politijck, of wat Rechtsgeleerde, heeft oyt van dit sentiment geweest? en wie siet niet, dat, niet tegenstaende de verkeerde interpretatie, welcke men geensints vermag te geven aen 't geen, 't welck hy d'eer heeft gehad, van aen den Coning, sijn Meester, bekent te maken, de waerheyt van alles, wat hy hier segt, in d'oogen van al de werelt schittert?

Den gemelden Ambassadeur soude aen Uwe Heerlijckheden verscheydene preuven konnen toonen, van de valsche en boosaerdige sin, die men aen een menigte passagien van sijn Brief heeft willen geven, maer d'ongerijmtheydt alleen, welcke de roekeloose byvoeging van sekere woorden, d'uytlating der negatien, of der prepositien, op verscheydene Plaetsen veroorsaken, geeft dit quaed desseyn te kennen aen alle de geene, die Frans genoeg verstaen, om t'oordeelen, dat'er selfs geen constructie in dusdanige interpretatien is. Ondertusschen, hoe schijnbaer dit bedrog zy, siet den gemelden Ambassadeur klaerlijck genoeg, dat het oogmerck, 't welck men sig voorgestelt heeft, niet anders is, als de geesten onrechtvaerdiglijck te voorkomen, sonder sig veel te bekommeren, of men 't bedrogh in 't gevolgh openbaer make. Maer dewijl den geseyden Ambassadeur niet oordeelt, in een soo groote ontleding te moeten treden, sal hy sigh contenteren met eenigen deser boosaerdige trouwloosheden te toonen.

Men segt in op een na 't laetste Articul van dese soo qualijck ontcyfferde Brief, dat *de Heeren van Amsterdam weynig gealarmeert zijn over dese gepretendeerde over-komst van 136; welke verſekert, dat ick geen Propositien tracht te doen, als om hen op tuyl te houden, enz.* Den gemelden Ambassadeur siet tegenwoordig, dat men door dese misselijke interpretatie heeft willen te verstaen geven, dat dese gepretendeerde over-komst van 136. den Heer Heinsius was, nieuwelings uyt Vranckrijck gekomen; *en dat, hoewel men hem daer mede heeft willen doen seggen, dat alles, 't geen men van Vranckrijcks wege deed, niet en geschiede, als om de Staten Generael op tuyl te houden, de Heeren van Amsterdam over*

dit

dit discours echter weynigh gealarmeert waren. Dit is in der daed de sin, welcke den geseyden Ambassadeur verneemt, dat men aen dese woorden geeft, hoewel het geen, dat'er terstont na volgt, het t'eenemael omver stoot; dewijl den gemelden Ambassadeur ter selver tijd den Koning, sijn Meester, versekert, dat'er alhier niets voordeeliger voor sijn dienst kan wesen, als Uwe Heerlijckheden te doen sien, dat men ten hunne opsichte met d'uyterste openhertigheyt handelt. Dit is soo waerachtig, dat den gemelden Ambassadeur het stelt voor het vaste fondament van al het succes, 't geen men verhopen moet van d'aenbiedingen, welcke sijn Majesteyt tot de herstelling der Vrede, of tot de securiteyt der Nederlanden, doet.

Den geseyden Ambassadeur heeft maer de rechte sin van dese soo quaedaerdige als twijffelachtige en dubbelsinnige uytlegging te geven, om Uwe Heerlijkheden t'overtuygen van het bedrog, 't geen sig uyt sig selve daer genoegsaem in doet bemercken: maer hy moet hen alvorens doen observeren, dat hy al over lang geweten heeft, dat, als'er eenige importante Resolutie in de Staten genomen moet werden, sommige Luyden altijd verdichte tydingen uytstroyen, sodanigen, als sy in der daed moesten wesen, om de Staten daer toe te doen besluyten, 't welck met d'interesten der genen, die particuliere insichten hebben, over-een komt. Dit remarqueerde den geseyden Ambassadeur in dese gelegentheyt: want doen men van Vranckrijks wege propositien sag doen, die soo redelijck waren, supposeerde men terstont een Brief, gekomen van Parys, in de welcke men (soo men seyde) schreef, dat alles, 't geen Vranckrijck deed, niet en geschiede, als om de Staten op tuyl te houden. Dit advys wierd aen den geseyden Ambassadeur gegeven door een Persoon van deselve Staten, dien hy niet noemen wil, en die'er hem dickwils al soo quaedaerdigen heeft doen geven; maer gelijck hy sag, dat desen Brief, hoe verdicht sy oock wesen mocht, niet na en liet impressie op de geest der Heeren van Amsterdam gedaen te hebben, geloofde hy gehouden te zijn in dese eygene termen aen den Koningh, sijn Meester, te schrijven: *De Heeren van Amsterdam sijn niet weynig gealarmeert over dese gepretendeerde Brief, gekomen van Parys, welcke segt, dat ick geen order heb, om hen dese aenbiedingen te doen, dan om hen op tuyl te houden.*

Wie siet hier uyt niet de puure boosaerdigheyt der Ontcyfferaers, die verscheydene Woorden gesupprimeert, en verandert hebben, om te trachten een crimineelen sin te maken, seggende, *de Heeren van Amsterdam sijn weynig gealarmeert, enz.* op dat men daer uyt begrijpe, dat, hoewel sy geweten hebben, dat men de Staten bedriegen wilde, sy echter altijd in hun desseyn hebben gepersisteert; 't geen de snoodste laster, en het schelmachtigst bedrog is, 't welck men oyt kan versinnen, en waer van Uwe Heerlijckheden, door de continuatie van de natuurlijcke sin, die dit Articul eyndigt, baerblijckelijk de quaedaerdigheyt sien konnen. Den geseyden Ambassadeur gelooft, Uwe Heerlijckheden noch een streeck van 't bedrog, 't geen de voorgaende overtreft, te moeten doen observeren. Men leest in het Articul: 'k Moet Uw Majesteyt noch seggen, enz. *dat de wel-geintentioneerden weer couragie gevat, en tegen hun Vrienden gesegt hebben, dat sy sich niet gevleyd en hadden, dat Uwe Majesteyt saken genoeg sou willen doen, welcke men tegenwoordigh doet in Vlaenderen van het goed 186, en noch minder, enz.* Indien'er maer duysterheyt in dese woorden was, den gemelden Ambassadeur soude

sig

ſigh niet bekommert hebben met die wegh te nemen; maer dewyl de malitie daer meer deels in heeft, als d'ignorantie, gelooft hy, eer hy'er de valsheyt af toone, gehouden te zijn, aen Uwe Heerlijckheden te ſeggen, dat, zedert dat den Coning, ſijn Meeſter, begonnen had, tegen Spangien t'ageren, om de ſatisfactie, die hem toekomt, t'obtineren, hy verſcheyde malen aen ſijn Majeſteyt ontboden heeft, dat alle de wel geintentioneerden, dat's te ſeggen, die de Vrede begeeren, wanhoopten, van de ruſt der Republijck te ſien bekrachtigen, indien ſijn Majeſteyt Plaetſen in de Nederlanden veroverde: 't geen voor al te vreeſen ſtond, zedert dat Spangien den Oorlog aen Vranckrijck gedeclareert had, maer dat tegenwoordig, nu men ſoo veel diſpoſitien tot de Vrede van ſijn Majeſteyts zyde, en ſoo veel repugnantie tegen den Oorlog van de zyde der voornaemſte Leden des Staets, begon te ſien, hy ſijn Majeſteyt moeſt ſeggen, *dat de wel geintentioneerden weer courage gevat hebben; dat ſy tegen hun Vrienden hebben geſegt, dat ſy ſig noyt gevleyt hadden,* (Siet hier, daer 't op draeyt) *dat Uw Majeſteyt ſoo veel ſaecken ſou willen doen, als Hy tegenwoordigh doet, in faveur van de goede Party, en noch minder, enz.*

Indien Uw Heerlijckheden in deſe Paſſagie conſidereren, dat de veranderingen van verſcheydene woorden, en d'expreſſe ſuppoſitie van dat van Vlaenderen, een gantſch andre ſin, als die van den Brief, maken, gelijkſe een puure ongerijmtheyd maken, ſullen ſy met den geſeyden Ambaſſadeur bekennen, dat men hier ter plaetſe geen ander deſſeyn heeft gehad, als in de plaets van alle d'avancen, welke ſijn Majeſteyt in faveur van de Vrede doet, te ſuppoſeren de Hoſtiliteyten, die in Vlaenderen geſchieden. Men heeft hen dan boosaerdelijck willen doen geloven, *dat de Heeren van Amſterdam en de goede Republijcqs-lieden niet alleenlijck toeſtonden, maer oock noch dat ſy ſigh noyt gevleyt hadden, dat men genoeg ſou willen doen, dat's te ſeggen, meer doen, als ſy begeeren konden,* in plaets van te ſeggen, *dat ſy ſig noyt gevleyt hadden, dat ſijn Majeſteyt in faveur der eerlijcke lieden ſoo veel ſaecken ſou willen doen,* tot ſoo ver, dat hy de begeerte, van de ruſt aen de Republijcq te geven, en de ſecuriteyt in de Nederlanden te beveſtigen, wel prefereren wil boven alle d'avantagien, welcke de ſwackheyt der Spangiaerden hem geeft.

Daer ſijn weynig plaetſen in de Brief des gem. Ambaſſadeur, daer niet verſcheydene geſuppoſeerde woorden in zijn: maer inſonderheyt heeft men'er in het laetſte Artykel veel verandert, en men heeft getracht, 'er een ſin af te maecken, daer men niet me te recht heeft konnen komen, dewyl het eynd het begin tegenſpreeckt. Men heeft ſelfs termen gaen ſoecken, die in ſijn gantſche Brief niet en ſtaen, gelijck als die van *expreſſelijk* of *uytdruckelijk*, en die van *Uw Majeſteyts behagen*, welke t'eenemael verſierde woorden zijn, waer uyt men ondertuſſchen geforceerde en boosaerdige conſequentien heeft willen doen trecken: maer den gem. Ambaſſadeur heeft daer over alreets aen Uw Heerlijckheden geſegt, dat hy van den ſtaet Uwes Gouvernements ſo weynig niet geinſtrueert is, of hy weet wel, dat een particulier Lid geen verſekering kan geven, ſo wel, als hy weet, dat den Koning, ſijn Meeſter, geen van die natuur ſou willẽ aennemẽ.

Den geſeyden Ambaſſadeur contenteert ſig, met Uw Heerlijckheden genoegſaem te hebben doen kennen d'onrechtvaerdigheyt van een ſoo temeraire procedure, en ſijn eer en ſijn conſcientie voldaen te hebben, met het getuygenis te geven, 't geen de rechte intentien der geenen, welcke geen demarche gedaen hebben, als om, indien

dien het mogelijck was, tot een ſpoedig Accommodement te geraken, toe komt: waerom hy ſigh niet op ſal houden met alhier alle d'andere valsheden aen te wijſen, waer mede ſoo veel additien, ſoo veel ſuppreſſien, of ſoo veel veranderingen van woorden, en van eygene namen, de Copye van ſijn Brief hebben vervult.

Den geſeyden Ambaſſadeur kan ſig niet beletten, aen Uw Heerlijkheden te betuygen, hoe ſeer hy verwondert is, over dat hy ſoo even komt te verſtaen, dat men pretendeert, conſequentien te trecken uyt het Extract eens Briefs van een Geeſtelijk Perſoon, niet alleenlijck tot prejuditie der ſinceriteyt van alle ſijns Majeſteyts intentien, welke op alle de Plaetſen van des geſeyden Ambaſſadeurs Brief blijkt, maer oock tot prejuditie van alle de publyke aenbiedingen, die ſijn Majeſteyt alhier tot de herſtelling der Vrede, daer hy na haekt, zedert ſoo lange tyd heeft doen doen, en die voornamelijk geſien worden in de laetſte Memorie, welcke hy aen Uwe Heerlijckheden gepreſenteert heeft.

Den gemelden Ambaſſadeur gelooft, niet te moeten antwoorden op ſulcke frivole redeneringen; want hy weet wel, dat Uwe Heerlijkheden reden hebben, om gantſch geen acht te geven op het geen, 't welck deſen Religieus geſchreven heeft, die niet meer en weet, wat'er in des Conings affairen paſſeert, als de minſte Domeſtijk van ſijn Huys, en die, om eenige dienſten te genieten van een anderen Religieus, welke 300 Mylen hier van daen is, in het hol van ſijn inbeelding wel Nouvelles heeft willen ſmeden, die in een ſoo ver afgelegen Land curieus konnen ſchynen. Gedaen in den Hage, den 28 February, 1684.

Den Grave d'Avaux.

Gelijk in de Staten van Holland over de geintercipieerde Brief vry wat misnoegen tegens de Regeering van Amſterdam opgenomen wiert/ zijn de Heeren Burgermeeſteren van Rotterdam niet minder malcontent geweeſt over de Heer Mr. Adriaen Paets/ Raed en Vroedſchap dier Stad: want de Gedeputeerden/ die ter Dagvaert waren geweeſt/ t'huys gekomen zijnde/ en aen haer kenniſſe van het gepaſſeerde gegeven hebbende / lieten ſy over deſe ſaken de Vroedſchap aenleggen; maer den Heer Paets door de Penſionariſſen Beyer en Schepers verſoeken / ſig voor die tijd t'abſenteren; waer over die Heer geweldig vreemt toehoorde / te meer / om dat hem geen de minſte reden geſeyt wiert / als dat ſijn preſentie maer ongemack ſoude konnen veroorſaken: hy bleef / om alle onheylen voor te komen / dien dagh wel uyt de Vroedſchap/ maer dede/ alſo hy ſig door deſe Proceduren gelædeert oordeelde/ aen de Heeren Staten van Hollant en Weſt-Vrieſlant deſe Remonſtrantie:

Remonſtrantie van de Heer Adriaen Paets, Raed en Vroedſchap der Stadt Rotterdam, gedaen aen haer Ed: Groot Mog: de Heeren Staten van Holland en Weſt-Vrieſland.

GEeft met ſchuldige eerbiedigheyt te kennen Adriaen Paets, Raed en Vroedſchap der Stad Rotterdam, dat, niet tegenſtaende hy Vertoonder, gedurende den tyd

tijd, dat hy d'eer heeft gehad, van aen de Regeeringe te participeren, ſig daer in, door Godes genade, ſoodanig heeft gedragen, dat hy ſijne Actie aen het alderſeveerſte oordeel onbeſchroomt derft onderwerpen, en ſig voor Uw Ed: Groot Mog: vrymoedigh beroemen, dat hy in waerachtigen yver voor het weſentlijcke belang van ſijn Vaderland, naer de mate van ſijn Talent en geringe gaven, aen niemant van ſijne Mede-Regenten en behoeft te wycken, en mitsdien niet verdient heeft, uyt eenige publijcke deliberatien van de Vroedſchap der voorſz. Stad geëxcludeert te worden, het de Heeren Burgermeeſters der ſelver Stad nochtans gelieft heeft, hem Vertoonder op Maendag laetſtleden, door de Penſionariſſen Beyer en Schepers, buyten laſt van Uw Ed: Groot Mog: en ſonder eenige præallable kenniſſe met de Vroedſchap, en ſulks op haer eygen authoriteyt, tot drie malen, met groot empreſſement, te doen verſoeken, dat hy ſig voor die tijd uyt de Vroedſchap ſoude willen abſenteren, met byvoeginge, dat ſijne preſentie aldaer ongemack en confuſie ſoude baren, ſonder nochtans aen hem Vertoonder de reden van het voorſz. verſoeck verder bekent te maken, als in generale termen, dat men over ſaken, ſijn Vertoonders Perſoon concernerende, en uyt de jongſte deliberatie van Uw Ed: Groot Mog: profluërende, in de Vroedſchap ſoude delibereren, daer by voegende iets particuliers, daer van hy Vertoonder nochtans de rechte ſin niet en konde begrypen; gelijk hy naderhand, niet tegenſtaende de inſpanninge van alle ſijne gedachten, en het herdenken van alle het geene in vier of vyf Jaren herwaerts was voorgevallen, daer in hy Vertoonder eenigh deel ſoude mogen hebben gehad, niet en heeft konnen uytvinden, wat in Uw Ed: Gr: Mog: Vergaderinge, tot laſte van ſijn Perſoon, ſoude mogen weſen voortgebracht: en ſoude hy Vertoonder in die deſperate blindheyt tot noch toe gebleven zijn, ſonder langs de weg van conjecturen en giſſingen ietwes te konnen uytdenken, indien eenige Perſoonen, geen deel aen de Regeeringe hebbende, hem Vertoonder niet en hadden t'huys gebracht, dat'er eenige Depeſches van den Ambaſſadeur van Vranckrijck aen ſijn Coning ſouden weſen geintercipieert, daer in eenige Regenten ſouden zijn gemelt, die men daer op van Correſpondentie met gem. Ambaſſadeur hadde geſuſpecteert en verdacht gehouden, en dat'er wierde gemompelt, dat ſijn Vertoonders naem daer in mede was geſpelt.

De Vertoonder, Ed: Groot Mog: Heeren, kan Uw Ed: Groot Mog: aen d'eene zyde verſekeren, dat hy niet alleen ignoreert, wat namen in de voorſz. Depeſches ſouden weſen gemelt, maer dat hy oock niet en kan begrypen, op wat wijſe de ſijne daer in ſoude konnen influëren, en acht ſig aen d'andere zyde, tot ſtuytinge van alle quade naduydingen en ſiniſtre gedachten van ſijn Perſoon, verplicht, voor Uw Ed: Groot Mog: heyliglijck, en onder engagement van alle het geene hem lief en waert is, te verklaren, dat hy met den Heer Ambaſſadeur d'Avaux, of iemand van de ſijnen, of van ſijn Huys, niet alleen egeene Correſpondentie en onderhoud, noch by Monde noch by Miſſiven, maer dat hy den ſelven Heer d'Avaux in de tyd van omtrent vier Jaren niet en heeft geſien, noch aen den ſelven geſchreven, als over twee Jaren eene Miſſive van Danckſegginge op ſijne Excellenties beleefde Condoleantie over de Doot van ſijn Vertoonders Huysvrouw, en noch een Brief, in faveur van ſijn Neef, die in Vranckrijck gevangen ſat: de commercie, van hoedanige menſchelijcke plichten,

hy

hy Vertoonder niet en soude schromen met het allergeringhste subject van mensche-lijckheyd te onderhouden, men late staen met een Ambassadeur van den Coning van Vranckrijck.

En moet den Vertoonder by dese occasie betuygen, dat het hem van herten leet is, dat hy omtrent dese defensie sijne genië heeft moeten forceren, en dat hy van sigh moet amoliëren het nabedencken van een conversatie met een Heer, daer in hy, ten tyde van deliberatie op het subject van de Fransse Alliantie, door een kortwyligen ommegang, boven een natuurlijck Talent, ontdeckt heeft een fonds van goedaerdigheyt, van candeur, van civiliteyt, en van meer ongeveynsde oprechtigheyt, als men gemeenlijck gewoon is in de Wereld met sijn Character te allieren: met hoedanige qualiteyten, nadien notoirlijck niet soude konnen worden gecompasseert het overschryven van een manifeste onwaerheyt, dat is van eenige Correspondentie met sijn Vertoonders Persoon, die hy in vier Jaren niet heeft gesien, en met welcken hy, zedert het afwijsen van de aengebodene Fransse defensive Alliantie, alle commercie, op sijn Vertoonders versoeck, heeft moeten afsnyden, kan hy Vertoonder niet vertrouwen, dat in eenige Brieven van den Heer d'Avaux van eenige Correspondentie met sijn Vertoonders Persoon soude wesen gemelt; doch heeft echter by Vertoonder op de mogelijckheyt der selve, en de grond van de voorsz. mompeling nader specülerende, konnen uytdencken, dat het soude konnen zijn, dat den Heere d'Avaux uyt anderen, buyten sijn Vertoonders toedoen, verstaen hebbende, dat hy Vertoonder, in het poinct van de overstemminge omtrent de bewuste Wervinge, met die Leden, die deselve hebben tegen gesproocken, van een sentiment was, daer uyt sal hebben besloten, en mogelijck overgeschreven, (gelijck de Menschen haer lichtelijck verbeelden, 't geen sy gaerne hebben) dat den Vertoonder, omtrent het gantsche beslag van de Vrede, in het gevoelen van de Heeren van Amsterdam, en der selver gantsche conduite, was overgegaen; konnende hy Vertoonder verklaren, dat hy daer omtrent van sentiment niet alleen niet en is verandert, maer dat hy van de gronden van sijne voorgaende raisonnementen nu soo sterck, als immers, is gepersuadeert, en mitsdien als noch even krachtig overtuygt blijft, dat de staet van onsekerheyt, waer in de Republijck sig, zedert het maken van de Fransse Vrede, heeft bevonden, is een hachelijcke staet, en by continuatie in gevaer de naeste aen die van een bekommerlijcken Oorlog; en dat het mits dien te wenschen was, dat de stand van incertitude, door een verseeckerde Vrede, konde worden verandert in de staet van een volkome veyligheyt; dat, hoewel den Oorlog in het algemeyn schadelijck is aen een Republijck van Commercie, een defensiven Oorlog echter, van groote uytstreckinge in societeyt van veele en machtige Geallieerden, die veyligheyt misschien soude konnen uytwercken: doch dat een Oorlog buyten soodanigen gemeynschap fatael soude wesen voor de Republijck, en dat mitsdien by desen Staet, in gemeynschap van de Spaensse Monarchie alleen, geen Oorlog tegens de Fransse Mogentheydt soude konnen werden ondernomen, als met de apparente ondergang van den Staet: dat, tusschen soodanigen Oorlog en de staet van onsekerheyt geen ander onderscheyd zijnde, als tusschen een uytteerende Siekte en een haestige en gewisse Dood, de stand van onveyligheyt in soodanigen Oorlog niet en soude konnen worden verandert, als uyt een

een desperatie, waer door een doodelijcke Koorts soude worden gepræfereert voor een quynende Sieckte, die, hoewel van een difficile Cure zijnde, voor t'eenemael ongeneessellijck niet en kan worden aengesien; en dat het over sulcks voor den Staet, vermits de præsente onmogelijckheyt van een aensienlijcke en redoutable gemeynschap van Oorlog, geraden is, den Coning van Spangien, door alle raisonnable middelen, tot een Accommodement te disponeren; en dat op soodanige minst schadelijke Conditien, als by handelinge, buyten het lot der Wapenen, te bekomen sullen zijn. Welcke geringe consideratien hy Vertoonder vertrouwt dat Uw Ed: Groot Mog. niet qualijck sullen opnemen, als het selve sal gelieven te begrypen, dat die by hem niet geavanceert en zijn, om wysheyt te schaffen; of om over het werck van de Vrede onversocht sijn gevoelen te seggen, maer alleen om te doen sien, dat hy nu niet anders en gevoelt, als hy voor desen heeft gesproken en geschreven; en dat hy mitsdien niet en meriteert anders aengesien te werden, als hy geconsidereert is geweest, ten tyde hy konde goedvinden in de Vroedschap der voorsz. Stad, uyt een vredelievend gemoet, voor sijn advys, in de Werving te consenteren.

Gelijck hy Vertoonder mede vastelijck vertrouwt, dat Uw Ed: Groot Mog: haer niet qualijck sullen laten gevallen, dat hy tot verdediging van sijn goede naem, die door de voorsz. conduite van de Heeren Burgermeesters der voorsz. Stadt niet weynig is gequetst, alles in het werck stelt, 't geen dienen kan, om den hoon, hem Vertoonder buyten kennisse van Uw Ed: Groot Mog: aengedaen, soodanig te repareren, als hy sal bevinden te behooren; en tot dien eynde, tot sijnder tyd, aen den dag en tot kennisse van al de Wereld te brengen, of te doen brengen, 't geen de Heer Ambassadeur d'Avaux, aengaende sijn Vertoonders Persoon, soude mogen hebben geschreven, in welcke defensie hy Vertoonder sig altijt sal houden binnen de palen van een onderdanig respect, 't geen hy aen Uw Ed. Groot Mog: schuldig is, en binnen de bornes van de diepste veneratie, die hy heeft, en altijt sal behouden, voor de Persoon van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, die hy Vertoonder weet, dat incapabel is, om eenige ongenegentheyt te betuygen voor iemand, die sijn goede naem verdedigt, en een constante professie maeckt, van in alle sijne advysen de leydinge van sijn gemoet op te volgen; met een volkomen resignatie van sijn Persoon, en de fortuyn van sijne Familie aen de Goddelijcke Providentie, en een volslage bereydwilligheyt, om de Regeeringe te verlaten, als hy sal sien, dat sijne geringe devoiren, tot bevorderinge van het ware Heyl van sijn Vaderland, van geen nuttigheyt meer en zijn.

Dit soo verre tot sijne particuliere defentie geschreven hebbende, kan hy Vertoonder sig niet dispenseren van Uw Ed: Groot Mog: ootmoedig te versoecken, dat dese sijne verantwoordinge, alleen by hem gefundeert op de simpele ontkentenisse van het gene hem, aengaende de Correspondentie met den Heer Ambassadeur d'Avaux over het werck van de Vrede, of eenige andere saken van Staet, tot sijnen laste soude mogen wesen voortgebracht, soodanigh by Uw Ed; Groot Mog: niet en moge worden opgenomen, als of hy Vertoonder stilswygende toestont, dat het feyt van Correspondentie met een vreemt Minister, tot laste van een Onderdaen van den Staet, bewesen zijnde, daer uyt een recht soude profluëren, volgens het welcke soodanigen

Onderdaen daerom voor Crimineel ſoude moeten worden aengeſien, welcke ſake, nadien van importantie is, en by veelen qualijck wort begrepen, acht hy Vertoonder ſig by deſe gelegentheyt geobligeert, hier kortelijck by te voegen, dat het notoir is, dat, alhier te Lande egeene Wetten zijnde, die aen de Onderdanen van de Republijck de communicatie, ommegang en correſpondentie, met d'Uytheemſche Miniſters in het algemeen verbieden, ſoodanige communicatie voor niet ongeoorloft kan worden aengeſien, als deſelve niet gedirigeert en wort tot nadeel van den Staet, hoedanigen directie notoirlijck Crimineel is, niet om dat het by ſig ſelve ongeoorloft is, met vremde Miniſters om te gaen, maer om dat het in alle gevalle Crimineel is aen ſijn Vaderland, by directie en deſtinatie (*dolo malo*) eenig nadeel toe te brengen; ſonder dat oock de materie van de converſatie met een Uytheemſch Miniſter deſelve uyt den ſtaet van indifferentie kan doen overgaen tot het geene Crimineel ſoude moeten worden opgenomen; nadien ſelfs de publijcke ſaecken van Oorlog en Vrede het ſubject konnen zijn van een innocent diſcours met een Uytheemſch Miniſter, gelijk ſoodanige converſatien dagelijcks voorvallen, niet alleen met den Heer Grave d'Avaux, maer oock en veel meer met den Heer Envoye van Spangien en andere vremde Miniſters, ſonder dat ſulcks iemant tot miſdaet is toegerekent; en kan het mitsdien, volgens deſelve gronden, naer ſijn Vertoonders oordeel, met geen reden miſduyd, immers tot geen miſdaet nageduyt worden, dat een Lid van den Staet ſig in ſoodanige diſcourſſen ſoude inlaten, ſchoon ſoodanigen intretien niet en ſoude mogen gericht zijn tot voldoeninge van curieusheyt en enckel tijd-verdrijf, (gelijck het ooghmerck van de meeſte converſatien niet verder en gaet) maer oock als het ſelve entretien met deſſeyn ſoude mogen weſen gedeſtineert tot bevordering van het welweſen van den Staet, gelijck het notoir is, dat, indien eenig Lid door communicatie met den Ambaſſadeur d'Avaux hadde konnen uytwercken een totale renunciatie van den Coning van Vranckſijck aen ſijne pretentie op de Spaenſſe Nederlanden, ſonder vorderinge van eenige Æquivalent, ſoodanigen Lid ſoude hebben ontfangen de generale benedictie van den Staet, en het applaudiſſement van de gantſche Natie; waer uyt dan evidentlijck volgt, dewijle de ſaken naer de uytkomſt niet en moeten worden geëſtimeert, dat als een aenſpraeck dat ſucces niet en heeft gehad, maer niet meer als een nader offere heeft konnen voortbrengen, deſelve aenſpraeck daerom voor Crimineel niet en kan worden opgenomen, ſchoon oock de nader aenbiedinge aen het Lichaem van den Staet onbehagelijck ſoude mogen zijn; nadien doch notoir is, dat den Staet daer door in vryheyt van ſijne deliberatie niet en kan worden verkort. Van alle het welcke gelijck hy Vertoonder ſeer krachtigh geperſuadeert is, ſoo bekent hy echter niet ongaerne, dat de communicatie met de vreemde Miniſters van ſoodanige omſtandigheden ſoude konnen weſen geaccompagneert, (waer van echter geen Lid van den Staet geacht behoort te werden capabel te zijn) dat deſelve aen de Republijck nadeelig, en mits dien ongeoorloft zoude zijn; het welke nadien hem Vertoonder niet en concerneert, als dewelcke met den Heere Grave d'Avaux, of iemant van deſſelfs wegen, over het werck van de Vrede, en de tegenwoordige ſwevende deliberatien, nimmer eenige communicatie heeſt gehouden, noch by Monde noch by Miſſive, ſal hy deſe eyndigen met een ootmoedige bede, dat het Uw Ed:

Groot Mog: gelieve dese Remonstantie aen te sien, als een afgeperste defensie, en daer op, volgens hare gewoonelijcke goedertierentheyt, soodanige reflexie te maken, als deselve in æquiteyt sullen bevinden te behooren. 't Welk doende, &c.

A. PAETS.

Doch kort daer na vernomen hebbende de reden / om welcke de Heeren Burgermeesteren der Stad Rotterdam hem versocht hadden / sig uyt de Vroedschap te absenteren / dede aen haer Ed: Groot Mog: de volgende nader Remonstrantie:

Aen de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant.

DEn ondergeschreven Raed en Vroedschap der Stad Rotterdam, zedert het presenteren van sijne Remonstrantie aen Uw Ed: Gr: Mog: op Donderdag laetstleden, gesien hebbende extract uyt sekere, soo gesegt werdt, geintercipieerde Missive van den Heer Ambassadeur d'Avaux, rakende de Periode, die hem Vertoonder soude concerneren, sodanig als deselve in Uw Ed: Gr: Mog: Vergaderinge is voortgebracht, en waer van hem by Burgermeesters der voorsz. Stad, door een studieuse directie, de kennisse is onthouden, vind sig genootsaekt te verklaren, dat, indien hy, voor het opstellen van de voorsz. Remonstrantie, visie en lecture of de minste kennisse van de voorsz. Periode hadde gehad, hy sig de moeyte, en Uw Ed: Groot Mog: het ennuy soude hebben bespaert van soo opereusen en wijdluftigen Remonstrantie, en dat hy in eenvoudigheyt niet anders soude hebben gesegt ('t geen hy by desen geobligeert is te doen) dat hy van de voorsz. Periode niet meer en begrijpt, als of deselve in de Arabische Tael was gecoucheert, die hy Vertoonder niet en verstaet, en dat hy sig derhalven niet kan verbeelden, dat deselve kan gevloeyt zijn uyt de Penne van een Heer, die ten minste zijn moederlijcke Tael verstaet, en mitsdien niet gepresumeert kan werden in deselve soo ongeluckig en averechts te schrijven. Dat wyders, indien de voorsz. Periode waerlijck soo gecoucheert, en oversuckx niet qualijck ontcyffert en was, (daer van hy Vertoonder echter anders gepersuadeert is) hy Vertoonder sodanigen schrijven, 't welk geen anderen grond kan hebben als des Schryvers phantasyen, of ten hoogsten een deel zotte geruchten, soude moeten opnemen voor een inexcusable Imprudentie, daer over hy Vertoonder reden soude hebben, sig te beklagen, en die in der daed met d'andere goede qualiteyten van dien Heer niet en soude konnen werden over-een-gebracht. Dat het verders notoir is, dat, indien men iemant op het bloot schrijven van een Ambassadeur, die geen ander Censeur en heeft als sijn Meester, een querel soude willen maken, niemant in den Staet, van de grootste tot de geringste, de calange soude konnen echapperen, en sijn goede naem onbevleckt houden: en dat het derhalven aen al de werelt onbegrypelijck moet voorkomen, dat de Burgermeesters des voorsz Stad door een onge-

ongehoorde conduite, en een choquant versoek, 't geen hy Vertoonder weet, dat men hem in de Vroedschap, indien hy hadde gecompareert, door outrages soude hebben doen gehoorsamen, een opschuddinge hebben gemaekt, daer van niet alleen de Stad van Rotterdam, maer genoegsaem het gantsche Landt is bewogen, doch die echter omtrent eerlijke Luyden van dat effect niet en is geweest, 't geen men sig daer van beloofde: konnende hy Vertoonder, tot volkomen genoegen van Uw Ed: Gr: Mog:, niet alleen nochmaels verklaren, dat hy in de tijd, by sijne voorgaende Remonstrantie gemelt, met de voorn. Heer d'Avaux egeene personeele en sulkx directe communicatie heeft gehouden, maer dat hy deselve oock niet heeft gehad op eenige indirecte wyse door iemant anders, wie het oock soude mogen zijn, en dat hy mitsdien over saken van Staet met hem niet en kan hebben gecorrespondeert, directelijck of indirectelijk, gelijk ook in de voorsz. Periode van geenderhande soort van correspondentie met hem Vertoonder en wort gesproken, of oock gesegt, dat het geene by deselve word ter neder gestelt, soude gehoort zijn uyt hem Vertoonder, of iemant van sijnentwegen. En dat eyndelijk hy Vertoonder niet alleen met de Heeren van Amsterdam over egeene saecken van Staet en heeft geconcerteert, gelijk uyt de voorsz. zotte periode schijnt te konnen werden geinfereert, maer dat hy oock met deselve, over de tegenwoordige saken van Staet, egeene correspondentie heeft gehouden: Versoekende hy Vertoonder, dat Uw Ed: Gr: Mog: het selve voor waerheyt gelieven aen te nemen, en te voegen by sijne voorgaende defentie. 't Welk doende, &c.

A. PAETS.

Hy liet oock/ om de sinceerheyt en oprechtigheyt van sijn Conduite aen de Werelt te openbaren/ een korte Verdeediging in 't licht komen/ als volgt:

HEt is my leet bescheyde en onzydige Leser, dat ick my, buyten alle verwachtinge, en by occasie van het wonderlijckste voorval, dat iemand soude konnen bejegenen, geëngageert vinde in een indispensabel noodsakelijckheyt van de verdediging van mijn goede naem, die niet weynig is gequetst, eerst door de offensante en aenstootelijcke Conduite, die de Heeren Burgermeesteren der Stad Rotterdam, ten mijnen aensien, hebben gehouden, en vervolgens door sekere Missive, die men segt, by den Heer Ambassadeur van Vranckrijck, aen den Coning, sijn Meester, geschreven, en op wegh, door het affetten van sijn Courier, geintercipieert te zijn, en waer in my, met de uyterste bevremdinge, is voorgekomen, dat mijn naem mede gespelt word, met byvoeginge van soodanige woorden, die, hoewelse geen gesonde sin konnen uytmaken, echter capabel soude zijn, om in het gemoet van de Menschen vremde gedachten te verwecken, en aen deselve quade impressien te geven van mijn Persoon, indien ick niet en arbeyde, om, door een spoedige en verhaeste defensie, te beletten, dat geen het alderminste na-bedencken mogte over blyven in de gedachten van de geene, die niet gewoon en zijn haer oordeel tot nadeel

van

van iemand te præcipiteren, of by haer selven daer over eenige sententie te vellen; soo lang sy de verdediging niet en hebben gehoort: En vertrouwe ick, dat ick by de soodanigen volkomentlijck sal worden gejustificeert, als sy boven de Remonstrantie, die ick op den 24 van dese loopende Maend aen haer Ed: Groot Mog: hebbe overgegeven, sullen sien, 't geen ick by desen tot mijne nadere defentie door den druck gemeyn maecke: Waer uyt ten genoegen van alle redelijcke Menschen sal blijcken, dat'er selfs voor d'argwaen egeene de minste stoffe van bedenckelijckheyt is overgebleven: En dat het mitsdien van een volslage onmogelijkheyd is, dat den Heer Ambassadeur d'Avaux, die ick in de tijd van omtrent vier Jaren niet en hebbe gesien, en met den welken ick egeene directe of indirecte correspondentie hebbe onderhouden, ietwes aen den Coningh, sijn Meester, soude hebben konnen overschryven, 't geen hy uyt my, of uyt iemant anders van mijnent wegen, soude hebben gehoort: Waer uyt dan wederom by een klaer en onwederspreeckelijck gevolg, als van selfs, moet vloeyen, dat het geene in de voorsz. onderschepte Missive, my aengaende soude mogen wesen ter neder gestelt, geen andere gront kan hebben, als sijne bloote gedachten, of ten hoogste eenige geruchten, en misschien oock rapporten van anderen, die ick niet en moet verantwoorden. Edoch gelijk ick volgens het dictamen van de reden aen een ander de Justitie moet doen, die ick voor my selve prætendere, soo vinde ick my bewogen, om te vertrouwen, en uyt dat vertrouwen alhier te verklaren, dat aen den Heer Grave d'Avaux redenen konnen voorgekomen zijn, die hem hebben konnen doen geloven, dat mijn sentiment, omtrent de swevende differenten van Staet, aen dat van de Regeeringe van Amsterdam in alles niet en was geopposeert; waer omtrent ick my, tot onderrichtinge van den goedwilligen Leser, nader moet expliceren.

Als den Coning van Vrankrijck in de na-tijd van het voorleden Jaer sijne Wapenen hadde gebracht in de Spaensse Nederlanden, om langs de weg van militaire executien sijne prætentien te vorderen op dat gedeelte van deselve Nederlanden, 't geen hy sustineerde in den laetsten Oorlogh op den Coning van Spangien met de Wapenen geconquesteert, en aen den selven by het Tractaet van Vrede niet wederom gecedeert te hebben, wierd den Staet niet lang daer na van wegen den Catholijcken Coningh gesommeert, om, gelijck van die zyde wierde gesustineert, in voldoeninge van de defensive Alliantie met die Majesteyt, in den Jare 1673 opgerecht, tot conservatie van de gemelde Nederlanden, te senden een Secours van acht-duysent Man; welck Secours, volgens het goedvinden van de meerderheyt, na de Spaensse Nederlanden gesonden zijnde, heeft men niet lang daer na in Holland, en oock in andere Provintien, op præallable petitie van den Raed van Staten, gedelibereert op een Wervinge van 16000 Man, welcke deliberatie de gemoederen niet weynig heeft verdeylt, en in der daed, vermits de daer op gevolgde contestatien de oorsprongh is van de tegenwoordige onlusten, dewelke zedert de conclusie op het subject van de voorsz. Wervinge, by meerderstemmigheyt genomen, soodanig zijn vermeerdert, dat alle eerlijcke Luyden reden hebben, om over den uytslag bekommert te zijn; te meer, nadien de voorsz. geintercipieerde Missive een nieuwe stoffe aen de hand geeft, om de voorn. onlusten te konnen verdubbelen. Ick hebbe my, aengaende de Wervinge,
kon-

konnen voegen by die geene, die daer in bewilligden, doch hebben van gemoet niet konnen verkrygen, om tot de overstemminge van Amsterdam mijn stem te geven: Nadien ick altydt hadde vast gestelt, dat in saken van die natuur geen besluyt konde worden genomen, als met eenparigheyt van alle de Leden, immers niet tot sulcken effecte, dat het Lid, 't geen daer in niet en hadde bewilligt, echter in de gevolgen van soodanigen conclusie, dat is, in de lasten van de Wervinge soude moeten gelden; waer omtrent ick my niet verder sal extenderen, maer sal alleenlijck seggen (om tot mijn oogmerck te keeren) dat, gelijck de Heer d'Avaux te voren hadde gehoort, dat ick my voor de Wervinge hadde verklaert, en daer uyt, hoewel verkeerdelijck, sal hebben besloten, dat ick in alle de sentimenten van die geene, die deselve beyveren, sonder eenige reserve, was overgegaen, naderhand uyt mijn gevoelen omtrent het recht van overstemminge ('t geen aen hem by anderen buyten my sal wesen aengebracht) met deselve bondigheyt sal hebben geconcludeert, dat ick niet alleen en was verandert, maer dat ick my aengaende de bevorderinge van de Vrede in alles hadde gevoegt met de Stad van Amsterdam; en gelijck die geenen, die de Wervinge wederhielden, by sijn Excellentie wierden gehouden voor wel-geintentioneerde, en Voorstanders van de Vrede, kan het zijn, dat hy my mede onder de soodanigen sal hebben gerekent: Waer omtrent ick my by dese gelegentheyt, of liever ongelegentheyt, tot bevorderinge van de Rust van binnen, wat breeder moet extenderen.

Het is in der daed een beklagelijcke saeck, dat de discrepantie omtrent de Wervinge niet alleen de tegenwoordige onlusten heeft voortgebracht in de Regeeringe, maer dat daer uyt noch een oordeel word geformeert, dat voor d'een en d'anderen niet en is van deselve avantage: en vinde ick my daerom verplicht, tot onderrichtinge van mijne Lands-luyden, en wegneminge van een ongelnckig misverstant, te verklaren, dat ick van geen saeck in de Wereld stercker ben gepersuadeert, als van de aversie en afkeerigheyd, die den gantschen Staet in het algemeyn, dat is, soo wel de Leden van de Unie, als yder Lid van de respective Provintien, (egeen geëxcipieert) heeft van den Oorlogh, die by alle niet alleen voor bekommerlijck, maer daer-en-boven voor verderffelijck wort aengesien, als deselve buyten een vermogende gemeynschap van veele en machtige Geallieerden soude moeten worden aengevangen, geconti-nueert en geëyndigt: sulcks dat de verscheydenheyt van sentimenten niet en is geweest over het heyl of onheyl van den Oorlog, (waer omtrent alle de Leden zijn geweest van een volkomen eenparigheyt) maer enckelijck alleen over de middelen, om tot deselve niet te komen, hebbende de meeste Leden van Hollant gemeynt, dat een stercke Armature daer toe niet alleen seer veel soude contribuëren, maer dat deselve den Oorlog tusschen Vranckrijck en desen Staet soude wederhouden, en de Rust in de Nabuurschap herstellen; en die van Amsterdam in het tegendeel, dat een nieuwe Wervinge Spangien soude opsetten, en den Oorlog verhaesten: uyt welcke bekommeringe dan niet alleen voortgekomen is de swarigheyt, die sy hebben gemaeckt, om in de Wervinge te bewilligen, maer uyt welcke vrees, verzelt met een groote genegentheyt voor de Vrede, ontstaen is alle den yver, die sy tot behoudenisse van deselve hebben aengewent. *En* het soude waerlijck aen alle eerlijcke Luyden smertelijck moeten voorkomen, dat de Regenten van de voorsz, Stad, om sekere omstan-

digheden van haren yver, voor die geenen souden worden aengesien, die tot nadeel van haer Vaderland ietwes soude hebben ondernomen; van hoedanigen nabedenken de soo groote considerable interessen, die sy hebben in de conservatie van de Republjk, haer soo verre vry spreken, dat sy niet konnen geacht worden capabel en bequaem te zijn, om ietwes tegen deselve te molieren: hoedanigen oordeel my alleen de kracht van de persuasie afperst, en geensints eenige de minste gemeynschap van particuliere interessen, die ick in en met de welgemelte Heeren soude hebben; konnende alhier in oprechtigheyt verklaren, dat ick met de Regeeringe van de voorsz. Stad, over de beleydinge van het werck van de Vrede, egeene correspondentie en hebbe gehad: en verhoope ick daerom, dat dese kortwylige digressie alleen aen de force van de voorsz. persuasie sal worden toegeschreven, en geensints geattribueert aen de lust en genegentheyt, om buyten nood de actien van de voorsz. Heeren te verdedigen, 't geen sy selfs moeten, en, ten aensien van hare bequaemheyt, soo wel konnen doen, als iemant in den Staet.

Aengaende de voorsz. onderschepte Missive, en speciael de periode, die mijn Persoon soude raken, die blijcken sal seer abusivelijck ontcyffert te zijn, sal ick my refereren tot den Brief van den Heere Grave d'Avaux, in antwoort op de mijne van den 27. February laetstleden, mitsgaders tot de Memorie, die sijn Excellentie aen haer Hoog Mog:, nopende de ontcyfferinge van de voorsz. geintercipieerde Missive, heeft overgelevert, en sal ick dese aenspraeck eyndigen met een hertelijcke bede tot Godt Almachtigh, dat het sijne Majesteyt gelieve alle onheyl van den Staet van ons lieve Vaderlandt af te weeren, en mitsdien niet te gehengen, dat de tegenwoordige onlusten souden strecken tot nadeel van de Republijck, maer dat hy, deselve aensiende met de oogen van sijne goedheyt, na de tegenwoordige duysternissen, een licht doe voort komen, waer door de rechtschape eerlijcke Luyden van alle booswichten en schijn-deugden mogen werden onderscheyden.

En voegde daer achter een Brief/ die hy aen den Heer Grave d'Avaux/ Extraordinaris Ambassadeur van Vranckrijck/ over dese saken geschreven had/ en een andere/ die hem tot antwoort van sijn Excell: gerescribeert was.

Missive aen den Heer Grave d'Avaux, Ambassadeur van Vranckrijck.

MYN HEER,

GElijck ick my selve al over lang hebbe gestelt boven den reik van lasteringen, die men, behoudens sijn reputatie, kan in de Wind slaen, soo bekenne ick niet ongevoelig te zyn van de sodanige, die mijn eer souden konnen quetsen: gelijck ick oock niet en meen, dat een eerlyck Man, insonderheyt die deel aen de Regeering heeft, sig onverschillig kan toonen omtrent calumnien, die nergens toe konnen strecken, als om sijn naem te besoetelen, die hem soo dierbaer behoort te zijn als sijn leven. En, gelijck ick my versekere, dat Uw Excell: al te veel genereusheyt heeft, als dat deselve, voor soo veel in hem is, niet en soude willen beletten den loop van de nadeelige geruchten, die men alomme van mijn Persoon heeft

heeft verspreyt, soo vinde ick my gantschelijck genootsaeckt, om aen Uw Excell. kennisse te geven van de klachten, die ick aen haer Ed: Groot Mog: hebbe voortgebracht, ter sake van de conduite, die de Burgermeesters van dese Stad, ten mijnen aensien, hebben gehouden, in een sake, daer in mijn eer geraeckt, en Uw Excell. gemengt is.

Op Maendag laetstleden, albereyts uytgegaen zijnde, om by te wonen de Vroedschap van dese Stadt, die ten elf uren van dien morgen moeste vergaderen, wierde ick ontmoet van de twee Pensionarissen van de Stadt, dewelcke my versochten, dat ick na mijn Huys wilde te rug gaen, om aldaer aen te horen, 't geen zy my, van wegen de Burgermeesters, hadden voor te stellen, het gene ick seer gaerne dede, om dat ick my verbeelde, dat men my over Stadts saecken wilde consuleren: edoch ten mijnen huyse weder gekeert zijnde, verselt met de voorsz. Pensionarissen, seyde my de eerste, die het woort voerde, met een getronste Tronie, en een nare Stem, dat zy van de Burgermeesteren gelast waren, om te versoecken, dat ick my uyt de Vroedschap, alleen voor dat mael, soude willen absenteren, om dat men aldaer soude delibereren over saken, mijn Persoon betreffende, als dewelcke beschuldigt was, van met Uw Excell. te hebben gecorrespondeert tot nadeel van den Staet, sonder my nochtans te seggen, waer op sulcx was gefondeert; daer by voegende, dat, indien ick, onaengesien dat versoeck, in de Vroedschap wilde verschijnen, het selve voor my ongemack, en in de Vroedschap confusie soude baren. Soo haest als de voorn. Pensionarissen waren vertrocken, hebbe ick op soo wonderlijcken boodschap mijne gedachten laten gaen, te meer, nadien ick Uw Excell: in de tijd van omtrent 4 Jaren niet en hadde gesien, noch met deselve eenige de minste gemeynschap onderhouden, doch by monde, noch door brieven directelijck, noch oock door de tusschen-komste van een derde indirectelijk; en, steunende op het getuygenisse van mijn Gewisse, 't gene, in plaets van my oock het allergeringste verwyt te doen, in het tegendeel my vertrooste in een ongemack, dat men door alle bedenkelijke voorzichtigheyt niet en heeft konnen voorkomen, hebbe ick my, op Donderdag laetstleden, geaddresseert aen haer Ed: Groot Mog:, en voor deselve gebracht mijne klachten over de conduite van Burgermeesters, die door hare handelinge omtrent mijn Persoon, niet alleen al de wereldt hadden verbaest, maer daer-en-boven alle eerlijcke Gemoederen met een rechtvaerdige verontwaerdiginge vervult; verklarende voor haer Ed: Groot Mog: op mijn eer, en onder verband van alle het gene my alderdierbaerst was, dat ick Uw Excell: gedurende den voorsz. tyd, niet en hadde gesien, of met deselve de alderminste gemeenschap onderhouden; noch directelijk noch indirectelijck, en dat ick in al dien tyd aen Uw Excell: niet en hadde geschreven, als alleen twee Brieven, d'eene om deselve te bedancken voor sijne Condoleantie over de dood van mijn Huysvrouw, en d'andere in faveur van mijn Neef, die tot Parys gevangen sat: maer als my des anderen daegs, te weten op Vrydagh laetstleden, een Copye voor quam van een passagie, die men segt, dat gevonden soude zijn in een Brief, die Uw Excell: aen den Koning sijn Meester soude hebben geschreven, en dewelcke men segt onderschept en ontcyffert te zijn, was ick niet weynig verwondert daer in mijn Naem te sien, en expressien, daer van ick niet meer en

verstond, als of de periode was ter neder gestelt in de alderbarbaerste tael; waer over ick my dan voor de tweede mael wederom aen haer Ed: Groot Mog: hebbe geaddresseert, aen deselve representerende, hoe seer my de voorsz. periode hadde verset, met protestatie, dat ick van deselve niet meer en verstond, als of se in de Arabische Tael ware geschreven, en met reïteratie van de verklaringe, die ick in mijn eerste Remonstrantie hadde gedaen: En alhoewel, mijn Heer, op het schryven van een Ambassadeur, die daer van alleen aen sijn Meester heeft te verantwoorden, niemant eenige moeyte kan werden aengedaen, soo soude ick nochtans, tot mijne verdediging, seer gaerne weten, of de periode sodanig is, als men se ontcyffert heeft: En nadien d'eer en plicht Uw Excel. obligeren, der waerheyt getuygenisse te geven, en te repareren het ongelijck, 't geen men my aendoet, en waer van het deselve ongetwyffelt leet soude zijn, d'oorsaek te wesen, soo versoecke ick Uw Excel. dese twee dingen; dat deselve met d'uyterste oprechtigheyt, en als voor God, verklare, wat gemeynschap ick met deselve hebbe gehouden; en daer nevens, dat Uw Excel. met gelijcke oprechtigheyt sig gelieve te expliceren omtrent de periode, die my soude rake. Ick blyve,

Mijn Heer,

Rotterdam den 27 Februarii 1684.

Uw Excell[s]. seer ootmoedigen en gehoorsamen Dienaer,

A. PAETS.

Antwoort op de voorgaende Missive.

MIJN HEER:

EVen voor den ontfangh van Uw Ed: Missive van gisteren avond, hebbe ick een Memorie aen de Staten Generael overgegeven, rakende de ontcyfferinge van mijnen Brief, welcke Memorie Uw Ed: omtrent een groot gedeelte van sijne twyffelingen sal konnen verlichten, nadien het articul, daer Uw Ed: van spreeckt, een van de voornaemste is, 't geen men met de uyterste quaetwilligheyt heeft vervalst, insonderheyt ter plaetse, daer ick hadde gestelt, dat de eerlijcke Luyden de moet hadden hervat, en dat zy niet hadden gelooft, dat sijne Majesteyt soo veel soude gedaen hebben, in faveur van de goede Partye, &c. dat is, voor de Partye, die de Vrede wenscht, sulx dat ick daer door doe sien, dat de Heeren van Amsterdam, en alle eerlijcke Luyden, wenschen dat de Koningh de Spaensche Nederlanden niet en soude mogen aentasten, en dat zy, siende, dat de Koningh sulcx niet en doet, weder moet hebben gegrepen, die zy hadden verloren, als zy geloofden, dat den Koningh Vlaenderen soude gaen aentasten, en dat zy voornamentlijck de moet hebben hervat, als zy sien, dat de Koningh, in faveur van de Republijck, noch tyd en gelegentheyt geeft, om de differenten tusschen hem en Spangien te konnen afdoen.

Aengaende de gemeynschap, die wy te samen souden hebben gehad, kan ick, als een Man van eer en deugd, op mijn Conscientie verklaren, dat wy elkanderen noch gesien noch gesproken hebben, zedert de tyd van omtrent 4 Jaren, en dat ick in alle die tijd met Uw Ed: egeene gemeenschap en hebbe gehad, noch directelijk noch indirec-

rectelijk, (uytgesondert over de dood van Mevrouw Uw Ed: Huysvrouw, en over de gevangenisse van iemant van uwe Maegschap tot Parys) gelijck ick oock dien aengaende aen sijne Majesteyt niet en hebbe geschreven, of daer van een woord aengeroert in den Brief, die men gerooft heeft. Ick verheuge my, van dese occasie te konnen profiteren, om Uw Ed: te verseckeren, dat ick altijt sal verblyven,

Mijn Heer,

Uwe Ootmoedige en Toegenegene Dienaer

Hage, den 28 February, 1684.

D'AVAUX.

Niet lang/ na dat dit alles in 't licht gekomen was/ wiert den Heer Paets wederom/ als voor heenen/ versocht/ in de Vroedschap te compareren/ en dese Verschillen geassopieert.

Maer de differenten met de Stad Amsterdam hadden meer voeten in de aerd; want de Regeerders oordeelden/ geen Gedeputeerden meer ter Daghvaert te konnen senden/ soo lang de oneenigheden niet bygelegt souden wesen/ soo/ om deselve niet t'exponeren aen eenigh affront/ als/ om dat sy eerst en voor al hare bezegelde Papieren te rugh wilden hebben, en vonden derhalven goed/ alleen twee Secretarissen/ de Heeren Geelvinck en Munter/ na 's Gravenhage te deputeren/ om haer Intrest aldaer waer te nemen; dewelcke den 24 Februäry/ in de Vergaderingh gekomen zijnde/ om de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt t'ontlasten van alle gedachten/ als of die Stad eenige ongeoorlofde Correspondentie met den Grave d'Avaux onderhouden soude gehad hebben/ het volgende Geschrift over gaven:

Verhael, van het geene voorgevallen is in verscheyde Conversatien, tusschen den Heer Ambassadeur van Vranckrijck in den Hage, ende de Heeren Gedeputeerden der Stadt Amsterdam, als daer toe by de Heeren hare Principalen specialijck gelast, zedert den 24 December 1683, als wanneer haer Ed. met sijn Excellentie, op last van Principalen, voor de eerste mael, op dessels aensoecking, hebben gesproken; streckende tot verantwoording van dese Stad, tegens het ongegront nabedencken over onbehoorlijcke Correspondentie met gedachte Heer Ambassadeur, getrocken uyt des selfs geintercipieerde Mißive, soo gesegt wert, aen den Coning, sijn Meester, op den 9 des voorleden Maents geschreven.

ALs den Heer Ambassadeur van Vranckrijck op den 22 December jongstleden, voor welcke tyd de Heeren Burgermeesteren en Raedt deser Stadt, ofte de Heeren hare Gedeputeerden ter Daghvaert, in Jaer en Dagh geene de minste Com-

Communicatie hebben gehad, ofte met sijn Excellentie, of iemant van sijnent wegen, tot geener Plaetse, directelijck of indirectelijck, versocht hadde, acces by de Heeren Gedeputeerdens der Stad Amsterdam, en dat deselve, alvoorens die te accorderen, goed-gevonden hadden, daer op te vernemen het sentiment van de Heeren, hare Principalen, en daer toe vervolgens van deselve waren gelast, en dat sijn Excellentie op den 24 dito, ten tyde, als ged. Heeren Gedeputeerdens, mits het scheyden van de Vergaderingh van haer Ed: Groot Mog:, vaerdig stonden tot hun vertreck na Amsterdam, gelijck oock sijn Hoogheyt en den Heere Raed Pensionaris van Hollant dien morgen uyt den Hage waren vertrocken, voor de tweede-mael een Visite hadde versocht, hebben ged. Heeren Gedeputeerdens goed-gevonden, te committeren twee van haer, om sigh ten huyse van den Heer Ambassadeur te vervoegen, en 't Voorstel van sijn Excellentie te vernemen, om daer van vervolgens aen mijn Heeren Burgermeesteren rapport te doen.

De gemelte twee Heeren haer dan ten huyse van ged. Heer Ambassadeur vervoegt hebbende, heeft deselve aen haer geklaegt over eenige ongeregeltheden, welcke tot Amsterdam wierden gepleegt, in 't aenleggen en observeren van de Beurten, tusschen de Fransse en Amsterdamse Schippers, varende van dese Stad op Rouaen en St. Valleryе, met disadvantage voor de eerste, en versocht, dat sulcks ten spoedigsten soude mogen werden geredresseert: meerged. Heeren hebben aengenomen, van dese klachte van sijn Excellentie aen de Heeren, hare Principalen, rapport te sullen doen, in vertrouwen, dat deselve aen hem hier op souden laten toekomen soodanig antwoort, als bevonden soude werden, met de Justitie en billickmatigheyt meest over-een te komen; en daer mede willende opstaen en sig retireren, heeft ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck verders gesegt, hun te moeten onderhouden over saecken van meerder importantie, en vervolgens gecommuniceert, dat den Coning, sijn Meester, altoos gehad, en zedert lange betuygt hadde een oprechte genegentheyt tot de Vrede, en oock by opentlyke Declaratoiren en Memorien daer toe aenleydinge hadde gegeven, en dat sijne Majesteyt, om daer van overvloedige Preuven te geven, alhoewel de Spaensse jegens hem den Oorlog hadden gedeclareert, en een groot saisissement van Fransse Effecten in Biscayen gedaen, en eenige Casteelen in 't Land van Luxemburgh aengetast hadden, aen hem Heer Ambassadeur ordre hadde gesonden, om op een nieuw by Memorie aen haer Hoog Mog: bekent te maecken, dat sijne Majesteyt de Termijn, tot het aennemen van een van de Æquivalenten, in de Memorie van sijne Excellentie van den 5 November laetstleden vervat, hadde goet gevonden, te prolongeren tot den laetsten January; ged. twee Heeren hebben daer op gesegt, dit gecommuniceerde van sijne Excellentie aen de Heeren, hare Principalen, te sullen rapporteren; en verders gevraegt hebbende, wat de Coning van Vranckrijck voornemens soude zijn, te doen, indien de Spaensse, welcke den tyt, zedert de voorsz. 5 November tot dien dag toe, vruchteloos hadden laten doorslippen, oock de voorsz. Maent van January mochten laten verloopen, sonder inmiddels haer Accommodement met Vranckrijck te bevorderen, heeft sijn Excellentie geseyd, in sulcken gevalle, gedurende dien tijd, met haer Hoog Mog: te willen concerteren over alle soodanige expedienten, als tot onderlinge gerustheyt souden konnen strecken, met by-

byvoeging, dat den Coning, sijn Meester, genegen soude werden gevonden, den Oorlog van de Spaensse Nederlanden te esloigneren, en sijne Wapenen elders te gebruycken, indien hare Hoog Mog: van hare zyde aen sijne Majesteyt die gerustheyt wilde geven, dat deselve immiddels door hare Wapenen niet en soude werden geattaqueert, en dat den Staet ten dien eynde soude willen rappelleren de Troupen, die in de Spaensse Nederlanden, boven den innehoude van de Tractaten, waren gesonden, of immers deselve niet anders te laten employeren, als tot bloote bescherming van de Steden en Plaetsen, in dewelcke die in Guarnisoen souden zijn geleght, hoedanige ordre sijn Excellentie seyde wel te weten, dat aen de voorseyde Troupes originelijck waren gegeven, en dat ter dier oorsake oock querelle was ontstaen geweest tusschen den Heere Prince van Vaudemont en den Heere Luytenant Generael Aylua; doch dat sijne Excellentie echter niet en wist, of deselve ordres naderhandt waren verandert, vermits de Cavallerie van den Staet hadde bygewoont de plunderinge van Isenguin, door de Spaensse gepleegt. Meer-gedachte twee Heeren, daer op nochmaels gesegt hebbende, van alles rapport te sullen doen aen de Heeren hare Principalen, zyn daer op van sijn Excellentie gescheyden, en dien selven middag noch verreyst na dese Stadt, alwaer sy des avonts gekomen zynde, de volgende dagh, die geweest is de eerste Kersdagh, 's morgens ten 11 uren, al het voorseyde aen de Heeren Burgermeesteren hebben gerapporteert, en daer op vervolgens by haer Ed: Groot Achtb., met communicatie van de Heeren Commissarissen van den Achtb: Raed, gedelibereert zynde, is op den 28 der voorsz. Maend December goed gevonden en verstaen, oock met opgevolgde approbatie van de gantsche Vroedschap, dat, nademael na het oordeel van haer Ed: van de uytterste importantie was, om vaste mesures te nemen, in ordre tot het bereycken van een Vrede, dat de voorsz. Memorie van den Heere d'Avaux, om den Staet bekent te maken, dat sijn Allerchristelyckste Majesteyt, niet tegenstaende de denuntiatie van Oorlog, door de Spaensse gedaen, geresolveert was, de Termyn, binnen welcke een van de voorseyde Æquivalenten soude moeten werden ingewilligt en ingeruymt, te prolongeren tot den 1 February, niet mochte werden geimputeert aen verkeerde motiven, maer dat de Leden mochten zyn geimbueert van de ware oorsake, aen dewelcke die te imputeren was, en dat oock specialijck mochte werden geweten, op wat gronden gefondeert was, 't geene hier boven vermelt is van het esloigement van de Fransse Wapenen, de Heeren deses Stadts Gedeputeerdens, welcke wederom na den Hage, tot waerneminge van de Vergadering van haer Ed: Groot Mog:, souden vertrecken, datelijck op haer overkomste aldaer welgemelte Grave d'Avaux souden hebben te begroeten, en versoecken, dat sijn Excellentie, of aen den Staet, of aen soodanige Leden van deselve, als sijn goede raed soude gedragen, gelieven mochte bekent te maken alle het geene hy van de dispositie van den Coning, sijn Meester, tot Vrede, en omtrent het afwenden van de Fransse Wapenen na elders, aen haer Ed: hadde bekent gemaeckt, gebruyckende, om sijn Excell: daer toe te induceren, dese reden, dat, dewijle mijn Heeren van Amsterdam in 't particulier met sijn Excell: in geen concert konden treden, over 't geene tot gerustheyt van den Koningh, sijn Meester, konde dienen, het noodig was, dat de voorseyde Communicatie oock aen andere Leden van den Staet, en vervolgens aen den Staet selve, ge-

schiede

ſchiede, om daer op ordentlijck te reſolveren; remonſtrerende oock vorders aen ſijn Excellentie de neceſſiteyt, in dewelke de Heeren van Amſterdam waren, om onder haer niet te konnen houden de kenniſſe van ſaecken, van ſoo hooge importantie, de dienſt van 't Landt concernerende; en dies, by aldien ſijn Excell. buyten verwachtingh daer omtrent ſcrupule ſoude mogen maken, dat meer-gedachte Heeren Gedeputeerdens, om aen de Leden niet te onthouden, 't geen tot beter directie, in een ſake van ſoo hooge gewicht, konde dienen, aen den Heer Raed-Penſionaris, en aen de Leden, ſoo ſy 't beſt geraden ſouden vinden, kenniſſe ſouden hebben te geven van 't gene voorſeyt is, gebruyckende in dit alles de uytterſte ſpoet en applicatie, om het ſelve behoorlijck te doen apprehenderen.

Gedachte Heeren onſe Gedeputeerdens zijn daer op den 29 der voorſz. Maent December, des morgens vroegh, naer den Hage vertrocken, en aldaer op de middagh gearriveert zijnde, hebben ſy des namiddags verſocht, en oock aenſtonts bekomen Audientie by meer gedachte Heere Grave d'Avaux, ende ſijne Excellentie gerepreſenteert, dat de Heeren hare Principalen haer gelaſt hadden, ſig op een nieuw by hem te voegen, en te verſoecken, dat, nademael het geen deſelve, door twee uyt de hare, aen gedachte Heeren hare Principalen op den voorſz. 24 December hadde gecommuniceert, niet deſelve Heeren hare Principalen in 't particulier, maer alle de Leden van den Staet generalijck concerneerde, ſijn Excellentie gelieven mochte, of aen den Staet, of aen de voornaemſte Leden van deſelve, bekent te maecken alle het geene hy van de goede diſpoſitie van den Coning, ſijn Meeſter, tot Vrede, en omtrent het afwenden van de Franſſe Wapenen uyt de Nederlanden naer elders, by het uytblyven van de Vrede, haer hadde gecommuniceert, met allegatie, om ſijne Excellentie daer toe te induceren, van ſoodanige redenen, als aen haer daer toe by de voorſeyde Reſolutie waren aen de hant gegeven, waer op meer-gedachte Heer Ambaſſadeur van Vranckrijck verklaert heeft, geen ſwarigheyt te maken, om te communiceren de diſpoſitie van den Coning, ſijn Meeſter, tot bevordering van de Vrede, en converſatie van de vrundſchap met den Staet, doch difficulteyt te maken, van ſig rondelijck te expliceren op de diverſie van ſijn Majeſteyts Macht naer elders, willende echter wel in generale termen aen de Leden van den Staet ſeggen, datmen, geduerende de gantſche Maent van January met hem ſoude konnen concerteren over expedienten, daer door aen d'eene zyde alle gevreeſde ombragie van nieuwe ondernemingge der Franſſe Troupen, naer het eynde van deſelve Maent, wegh genomen, en aen d'andere zyde ſijne Majeſteyt tegens te plegen vyandlijckheden, door des Staets Militie, verſeeckert ſoude konnen werden, en aen haer Gedeputeerdens toe te laten, dit klaerder aen de Leden te expliceren, en ſoodanig te ſeggen, als ſijne Excellentie het door twee van haer aen de Regeeringh deſer Stad hadde bekent gemaeckt, ja dat oock ſijn Excellentie, dewelke particulierlijck klaegde, dat de Heeren Gedeputeerdens ter Generaliteyt alle Conferentien met hem ſcheenen te willen vermyden, om aen hem geen occaſie te geven, van de intentie des Conings, ſijn Meeſter, mondeling te expliceren, en dat noch dien ſelven dag een van de voorſz. Heeren Gedeputeerdens ter Generaliteyt, welcke gecommitteert was, om hem uyt de naem van haer Hoog Mog. te antwoorden op ſijne gedane klachte, over het ophouden ſijner Brieven in de

Spaenſſe

Spaensse Nederlanden, in plaets van sijne Excell: daer over in Persoon te komen sich, desselfs Secretaris ten sijnen huyse hadde ontboden, en alsoo het voorseyde antwoort van hare Hoog Mog: bekent gemaeckt, indien eenige occasie tot het houden van een Conferentie met Commissarissen van haer Hoog Mog:, of wel van haer Ed: Groot Mog:, wierde gegeven, sigh als-dan aen deselve soo positivelijck soude verklaren, als hy door haer Gedeputeerden aen de Regeering deser Stad dede, en heeft eyndelijk meer ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck aengenomen, den volgenden dagh, sonder eenig verder uytstel, te sullen gaen spreken den Heere Raed Pensionaris, als Minister van de Heeren van de Ridderschap, ende de voornaemste Steden van het Zuyder en Noorder Quartier, en haer volkomentlijck te informeren van de vredige intentie van sijne Majesteyt, en van sijne genegentheyt, om te spreken over expedienten, streckende tot conservatie van de overige Steden in de Spaensse Nederlanden, indien de Vrede op een van de voorgeslage Conditien voor het eynde van January niet soude mogen werden getroffen. Waer mede gedachte Heeren onse Gedeputeerdens van sijne Excellentie zyn afgescheyden, en van dit gepasseerde kennisse hebben gegeven aen de Leden van de Vergaderingh, en noch dien selven avont aen de Heeren Burgermeesteren deser Stadt, daer op gevolgt is de schriftelijcke verklaring van welgevallen van wel-gedachte Heeren Burgermeesteren, vervat in hare Ed: Groot Achtb: Missive, aen de Heeren hare Gedeputeerdens ter Dagvaert, in date den 30 der voorsz. Maend December, over de spoedige en goede devoiren by gemelte Heeren hare Gedeputeerdens aengewent, in voldoeningh van de voorgeroerde hare ende des Raeds Resolutie van den 28 dito.

De volgende dagh heeft meer-gedachte Heere Grave d'Avaux by den Heere Raed-Pensionaris en de voornaemste Leden van de Vergadering geweest, sonder dat evenwel de Heeren deses Stads Gedeputeerden ter Dagvaert pertinentlijk hebben konnen vernemen, hoe sijn Excellentie by deselve is ontfangen, uytgesondert den Heere Raed-Pensionaris, die, als sy Heeren Gedeputeerdens aen sijne Edt. kennisse gaven van het gediscoureerde van sijn Excellentie met haer, oock vervolgens aen hun heeft bekent gemaeckt, het geen ged. Heere Ambassadeur hem hadde gesegt, en meerendeels over-een quam met het geene sijne Excellentie aen gedachte Heeren deses Stads Gedeputeerdens daer te vooren hadde gecommuniceert.

Meer-gedachte Heer Ambassadeur van Vranckrijck heeft, by occasie van de voorsz. Visite aen de Leden, oock de Heeren deses Stads Gedeputeerdens in den Hage aen hun Logement besocht, en haer onderhouden op deselve wijse in substantie, als sijn Excellentie met den Heer Raed-Pensionaris hadde gesproocken; en als ged. Heeren deses Stads Gedeputeerdens sijn Excell: daer op versochten, by Memorie aen haer Hoog Mog: te willen bekent maken de sentimenten des Conings, sijn Meester, omtrent het geen deselve soude gesint zijn, te doen, indien de Spaenssen sigh met sijne Majesteyt voor het eynde van January niet mochten vergelijcken, seyde sijn Excell:, dat hy insgelijcks door gedachte Heer Raed-Pensionaris tot het overleveren van een soodanige Memorie was versocht, doch dat hy daer toe geen ordre hadde van sijne Majesteyt, en sonder deselve het niet raedsaem achtede, om de weynige inclinatie, die hy seyde, in den Staet te vinden, om op sijne Memorien te besoigneren, en dat, by

aldien hy daer toe meer genegentheyd, als voor heenen, mochte bespeuren, sijne Excellentie in sulcken gevalle, oock sonder ordre, de voorsz. Memorie soude presenteren, aenbiedende inmiddels nochmaels, van desen aengaende in een Conferentie met Commissarissen van haer Hoog Mog:, indien hem daer toe gelegentheyd mochte gegeven werden, opening te sullen doen, met verdere verklaring, van by ontstentenissen van een soodanige Conferentie te mogen lyden, dat de ged. Heeren deses Stads Gedeputeerden het gecommuniceerde van sijn Excellentie, daer 't behoort, bekent souden mogen maken.

Immiddels in de Vergadering van haer Ed: Groot Mog:, soo door den Heer Raed-Pensionaris, als door gedachte Heeren deses Stads Gedeputeerdens, relatie gedaen wesende van het gecommuniceerde van gedachte Heer Ambassadeur van Vranckrijk, en by die occasie by eenige Leden levendig gemaeckt zynde het afsnijden van Correspondentie met Uytheemsche Ministers, daer toe op de Propositie van de Heeren van de Ridderschap op den 31 der voorsz. Maend December een Besoigne was gedecreteert, hebben de Heeren Burgermeesteren deser Stad dienstig geoordeelt, te doen verklaren hare intentie, om met de voorsz. Uytheemsche Ministers te spreken, soo lange noch prohibitive Wet, noch Vyandschap, haer het selve soude verhinderen, onder die belofte nochtans, dat, als deselve Heeren Ministers haer over saken, concernerende den gemeene Staet, mochten spreken, sy daer van souden geven, of doen geven, communicatie aen de verdere Leden van den Staet, en dat sy oock meynden, met gedachte Heer Ambassadeur van Vranckrijck soo wel te mogen spreken, als met andere aenwesende Uytheemsche Ministers, daer van de Sweedsche weynig tijds te vooren door den Heer Raed-Pensionaris aen de Heeren deses Stads Gedeputeerdens was gesonden, om geinformeert te werden van de toestant van de deliberatie over de Wervinge; en dat aen de Regeering deser Stad een soodanig gespreck met Uytheemsche Ministers immers soo wel behoorde gepermitteert te zijn, als aen andere Leden van den Staet, die sy dagelijcks en onophoudelijck met deselve sagen corresponderen. Meer-gedachte Heeren Burgermeesteren hebben ook verscheyde insurmontable difficulteyten aengewesen, in het Verbodt van de voorsz. Correspondentie met Uytheemsche Ministers, en den Heere Raed-Pensionaris versocht, geinformeert te mogen werden van de Resolutien, die voorheen by haer Ed. Groot Mog: tegens het gespreck van deselve Ministers souden zijn genomen, en daer van door sijn Ed: eenige zijnde geëxhibeert, hebben haer Ed: Groot Achtb. geoordeelt, dat, als men al supponeerde, datse applicabel mochten zijn op dit geval, deselve nochtans geen verdere Obligatien aen de Leden imponeerden, als sy door de reden geoordeelt hadden te moeten doen, namentlijck, om de kennisse van saken, concernerende de Republijk in 't algemeyn, aen de Leden van den Staet generalijck te doen komen, en de Deliberatien daer over aen den Staet te renvoyeren, onder welcke verklaring sy dan gemeynt hebben, onstrafbaerlijck te konnen continuëren het gespreck met Uytheemsche Ministers indistinctelijck, ende dies oock met den Heer Ambassadeur van Vranckrijck, soo lang die Kroon en haer Hoog Mog: niet in vyandschap souden zyn.

Meer-ged. Heeren Burgermeesteren en Vroedschap hebben vervolgens gemeynt, dat de Leden, soo van Holland, als van de Generaliteyt, niet alleen door de Heeren deses

deses Stads Gedeputeerdens, maer oock door den Heer Ambassadeur van Vrankrijk, kennisse souden behooren te bekomen van het geen, sijn Excellentie aen haer in het particulier hadde doen weten, en ten dien eynde gemeynt, te konnen dienen het hervatten van de Conferentien met hem Heer Ambassadeur, op de klachte van de Ingesetenen deser Stadt, over seker Schip, alhier t'huys behoort hebbende, genaemt het Wapen van Amsterdam, en by de Franssen la Reigle, op de Reede van Alicanten door een Frans Oorlogh schip genomen, en op welcke klachte gedachte Heer Ambassadeur noyt eenig antwoort, veel min eenige satisfactie gegeven hadde, en hebben sy ondertusschen oock aen de Leden van de Generaliteyt, en onder deselve aen die van Vriesland en Stad en Lande, kennisse doen geven van de ouvertures van ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck, en hoe sijn Excell: in een Conferentie met Commissarissen van haer Hoog Mog:, immiddels hy geen ordre hadde, omme een Memorie te presenteren aen den Staet, de voorgeroerde Sentimenten van den Coning, sijn Meester, gesint was te expliceren, alles met die intentie, dat men aen desen Staet niet en soude konnen imputeren, een sake van soo hooge importantie onder haer te hebben behouden, en die aen de Mede-leden in de Regeering niet gecommuniceert te hebben.

Daer op is wijders gevolgt, dat gedachte Heer Ambassadeur van Vranckrijck op den 8 January, des avonts, ged. Heeren deses Stads Gedeputeerdens versocht hebbende te spreken, deselve ten sijnen huyse sig hebben vervoeght, om te vernemen, wat sijne Excellentie haer soude willen seggen, en heeft hy als doen aen haer verhaelt, aen de Heeren hare Hoog Mog: Gedeputeerdens, die hem het Compliment hadde gemaeckt op de Geboorte des Heere Hertoge van Anjou, onder dewelcke oock geweest waren die van Vriesland, en Stad en Lande, gecommuniceert te hebben de gedachten van den Coning, sijnes Meesters, en als ged. Heeren deses Stads Gedeputeerdens sijne Excellentie daer op presseerden, een Memorie te willen overleveren, om dat, volgens de bekende practijcque ter Generaliteyt, op mondelinge voorstellen van een Uytheemsch Minister niet en wert gedelibereert, heeft deselve geantwoord, daer toe geen ordre te hebben, maer aen de gemelte Heeren hare Hoog Mog: Gedeputeerden echter te hebben aengeboden, indien sy sijn voorstel selfs wilden schrijven, het haer te willen dicteren, 't welck nochtans, soo sijn Excellentie seyde, om haer onderlinge oneenigheden was achter gebleven; waer mede de gedachte Heeren deses Stads Gedeputeerdens sig van sijne Excell: gescheyden hebben, sonder dat in die visite, die seer kort is geweest, yetwes anders in het minste is voorgevallen.

By alle het voorseyde moeten gedachte Heeren Burgermeesteren en Vroedschap noch voegen, dat het soo verre van daer is geweest, dat sy in eenig particulier concert of engagement met gedachte Heer Ambassadeur van Vranckrijck souden hebben getreden, dat selfs sijne Excell: sulcks noyt aen haer heeft geproponeert, of versocht; en ten tegendeele te meermalen verklaert heeft, al te goede kennisse te hebben van de constitutie van de Regeering deser Landen, om van een Lid van deselve in 't particulier eenigh engagement te prætenderen, en dat alle de conduite van de Stad, omtrent meerged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck, met soo veel circumspectie is gehouden, dat, als sijne Excellentie gepretendeert heeft, alleen mondeling te mogen

werden versekert van de constante genegentheyd deser Regeering, tot bevordering van de Vrede, en van dat deselve souden willen treden in de boven geroerde Expedienten, by hem voorgeslagen, men sulcks rondelijck, en te meermalen afgeslagen heeft, onaengesien deselve sijn ongenoegen daer over in scherpe termen betuygde, en daer nevens te kennen gaf, dat, nademael in de Staet geen passen wierden gedaen tot een Accommodement, en men sig niet versekeren konde, of niet eyndelijck de Wervinge met gemeene bewilligingh soude werden voortgeset, dierhalven den Coning, sijn Meester, andere mesures soude moeten nemen.

Coll. J. GEELVINCK.

De Heeren Secretarissen versochten oock 1. De ontzegeling en restitutie van hare Papieren. 2. Versekerthept en securitept voor de Gedeputeerden / die na die tijd weder ter Dagvaert souden komen. De Ridderschap en eenige Steden adviseerden op het eerste Poinct / dat de Papieren mosten versegelt blijven / soo lange noch niet geresolveert was / wat ten principalen daer omtrent behoorde te geschieden: maer veele andere verklaerden / dat sy noch niet gereet waren / om ten principalen nopende d'inspectie der Papieren t'adviseren. Op het tweede Poinct wierdt van alle de Leden geadviseert / dat de Heeren van Amsterdam voor de verseeckerthept harer Persoonen sig konden bedienen van de generale Wetten en Placcaten van den Lande / daer toe geëmaneert / als sy haer selven / door sig te buyten te gaen / daer van niet priveerden. Delf scheen niet ongenegen / om beyde te consenteren. De Heeren Secretarissen seyden daer op / dat sy verwacht hadden / dat twee soo billijckmatige Postulata aen hare Principalen soude toegestaen zijn geworden; maer dat sy / siende 't contrarie / van dit antwoort rapport souden doen.

Veele Leden klaegden oock / dat die van Amsterdam de saecken / die onder den Eed van Secretesse waren / hadden gedivulgeert door het laten drucken van hare Brief / aen andere Steden geschreven / en haer in een particulier engagement van Oorlog en Vrede met den Ambassadeur van Vranckrijck tegens de Unie ingelaeten. Van alle het welcke de Heeren Secretarissen rapport gedaen hebbende / door de Vroetschap van die Stadt twee Resolutien genomen wierden / luydende als volgt:

Extract uyt de Resolutien van de Vroedschap der Stad Amsterdam.

Den 28 February, 1684.

IS gehoort het rapport van de Heeren Commissarissen van d'Achtb: Raed, hebbende ingevolge van voorige Resolutien Commissoriael geëxamineert het schriftelijck Rapport van de Secretarissen Mrs. Dirck Geelvinck en Cornelis Munter, van het gepasseerde ter Vergaderinge van haer Ed: Gr: Mo: den 24 en 25 deser. Waer op gedelibereert zynde, is met eenparigheydt goedt gevonden en verstaen, ged. Heeren Commissarissen voor haer genome moeyte te bedancken, gelijck haer Ed: bedanckt werden mits desen, en dat voort conform haer Ed: Advys ter Vergaderinge van haer

Ed:

Ed: Gr: Mo: ſal werden geremonſtreert, dat Burgermeeſteren ende Vroedſchap met ſonderlinge bevremdinge ende droefheyt uyt het bovenſtaende gerapporteerde hebben vernomen, dat niet tegenſtaende de oprechtigheyt en onſchuldigheyt van hare conduite, in 't voorgevallene met den Heer Ambaſſadeur van den Coning van Vranckrijck, (haer oordeels) onwederſprekelijck blijckt uyt het ſchriftelijck Verhael, by haer opgeſtelt, en ter Vergaderinge van haer Ed: Gr: Mo: voorgeleſen, ende dat ſig niemandt van de Leden ingelaten heeft, om 't ſelve in 't geheel ofte ten deele te wederleggen, ende dat dien volgende wel had behoort, dat men daer op aenſtonds had gereſolveert, de Zegels van deſes Stads Papieren te doen lichten, inſonderheyd dewijle niet ſoo veel, als een ſchaduwe van preſumtie, overbleef, van 't begaen van die hooge miſdaed, dat men deſe Stad konde priveren van 't gebruyck van de voorſeyde Papieren, ende haer laten in 't aenſien van alle de Wereldt onder de gedaente van ſeer Crimineel te zijn, ende in ſtaet, om in deſe bekommerlijcke tijden, noch met betamelijckheyd, noch met vrucht, de publycke Deliberatien te konnen bywoonen; ende dat men immers behoorde te vrede te zijn geweeſt, om onſe juſtificatie in handen van Commiſſariſſen te ſtellen, ſonder iets anders te toonen, als goede genegentheyd, om die voldoende te mogen vinden; dat men in tegendeel de bovengeroerde diſcourſen van terreur heeft gevoert, ende de Stad heeft gelaten onder de beſwaerniſſe van voorſeyde verzegelinge, en vorders tot een nieuwe criminaliſatie heeft willen trecken, dat Burgermeeſteren en Vroedſchap haer beklag over de harde en onbehoorlijcke Proceduren, tegens haer gehouden, by ſchrijven aen haer Medeleden hebben gedaen, met intentie, ten eynde in deſen by haer niets by præcipitantie en op abuſive impreſſien, tot haer nadeel, ſoude mogen werden gereſolveert, ende dat alles onder voorgeven, van dat by deſe Stad, en oock by een Gedeputeerde van een andere Stad, niet ſoude zijn naergekomen den Eed van Secreteſſe omtrent het gepaſſeerde, aen de Gedeputeerdens ter Dagvaert afgevordert. Dat Burgermeeſteren en Raed wel hebben aengemerckt, dat, om niet t'eenemael ſonder ſchijn van grond de voorſz. invectiven te doen, deſelve zijn gepaſt op het maken van Concerten met uytheemſche Miniſters; maer dewijle uyt het gededuceerde van deſe Stad blijckt, dat men in geen Concert, 't welck impliceert een mutuële Verbinteniſſe tot het een of ander, of direct of indirect, is getreden, jae dat men niet ſoo veel, als eenige mondelinge verklaringen, tot præjuditie van de vrye deliberatien van deſe Stad, veel min tot nadeel van de deliberatien over de publijcke ſaken met de andere Leden, heeft gedaen, of gedachte te doen, ende dat ſelve niet het minſte project is voor-gebracht, of ſtoffe daer toe wegens deſe Stad is geſubminiſtreert, en dat dies alles ſig reduceert tot een ſimpele converſatie, in dewelcke ged. Heer Ambaſſadeur geuyt heeft ſoodanige ſentimenten van den Coning, ſijn Meeſter, met verklaring van ſijn particuliere genegentheyd, om goede officien toe te brengen, ten eynde die materie van deliberatie in den Staet ſoude mogen werden, als konden ſtrecken, om haer Hoog Mog: buyten verwijdering met ſijn Majeſteyt te houden, ende een vredige afkomſt over de differenten met Spangien te bevorderen, in dier voegen, als uyt de Memorie by ſijn Excellentie naderhand, te weten den 17 deſer ingelevert, is gebleken; gedachte Heeren Burgermeeſteren eu Vroedſchap gemeynt hebben, dat men die aen de Leden

niet moest onthouden, om de importantie van deselve, en om dat se bevatteden middelen en wegen, om den Coning van Vranckrijck noch een geruymen tijd te doen verblyven by sijne gedane præsentatie, ende daer op te tracteren, sonder iets tegens de vaste Steden in de Nederlanden te ondernemen, ende dat soodanige voorstellen konden strecken, om de Spaenssen te eerder tot Vrede te doen resolveren, alle groote revolutien in de Spaensse Nederlanden voor te komen, ende de Spaenssen te doen sien, hoe licht haer is het overige in de Spaensse Nederlanden te conserveren door de weg van een Accommodement, ende dies alle gedachten te laten varen, in diense eenige konnen hebben, dat men nochtans gantsch niet en meent, om deselve Nederlanden te abandonneren. Ende is het soo verre van daer, dat hier uyt eenige illatie soude konnen werden gemaeckt, als seer abusivelijck is geschiedt, van dat uyt het voorseyde soude konnen blijcken, op wat gronden dese Stadt, omtrent de Wervingh, difficil is geweest, dat niet alleen een ouverture, omtrent twee Maenden naer het nemen van de Resolutien op de Werving, hier ter Stede niet heeft konnen geconsidereert werden by de geene, die daer over delibereerden, ende niets van 't verwachten van soodanige ouverture bewust was, maer dat boven dat andere fondamentele redenen, tot difficilheyd omtrent de Werving, in groot getal zijn gegeven, en onder deselve seer veele zijn, welcke aenwijsen, dat Burgermeesteren en Raed gantsch niet in verwachting zyn geweest, dat, naer 't verloopen van de Termijnen, binnen welke de Postulata, volgens de verklaring van den Coning van Vranckrijck, moesten werden geaccepteert, nieuwe Prolongatien souden werden gegeven, en veel min soodanige ouvertures souden werden gedaen, als by de voorsz. Memorie is geschied. En meenen Burgermeesteren en Raed, dat het niet noodig sal zijn, haer verder in te laten tot verdedigingh van hare goede conduite in desen, ende dat'er veel Heeren en Leden in de Regeering zijn, die noch haer Edele Achtb: noch d'andere Leden voor Crimineel willen aensien, alwaer het, datse omtrent publijcque saken met uytheemsche Ministers haer vry verder met goeden intentie, om de dienst van den Staet te bevorderen, hadden uyt en in gelaten, als in desen is geschied, sonder evenwel te konnen voor-by gaen, dat dese Rigeur haer te meer smert, en onverwacht voor komt, dewijle het eynde van alle het geene, in desen beooght is, is het voort setten van de Vrede, ende het voor-komen van seer beswaerlijcke Revolutien, ende imminente swarigheden.

Coll. J. GEELVINCK.

Extract uyt de Resolutien van de Vroedschap der Stad Amsterdam.

Den 28 February, 1684.

IS gehoort het rapport van de Heeren Commissarissen van de Achtb: Raed, hebbende in gevolge en tot voldoening van vorige Resolutien Commissoriael geëxamineert het schriftelijck Rapport van den Secretaris Munter, van het gepasseerde ter Vergaderinge van haer Ed: Gr: Mo: den 24 deser. Waer op gedelibereert zynde, is met eenparigheyd goed gevonden en verstaen, gemelte Heeren Commissarissen voor haer genomen moeyte te bedancken, gelijck haer Ed: bedanckt werden mits desen, en dat voort conform der selver Advys, ten regarde van de secretesse in het voorsz.

voorsz. Rapport gemelt, ter Vergaderinge en in de Besoignes op dat subject te houden, sal werden gerepresenteert, dat de Heeren deses Stads Gedeputeerdens, welke den 16 deser de Vergaderinge hebben by-gewoont, verklaert hebben, dat op de instantien van de Heeren van de Ridderschap, en geensints op die van haer Ed: als deweleke seer ongaerne de voorsz Secretesse hebben aengenomen, by de meeste Leden, beneffens de uytingh van haer Advysen op de verzegeling van de Papieren in 't Logement in den Hage, oock geoordeelt zijnde, dat dit moeste werden gesecreteert, sonder echter sig te expliceren, hoe verre sulks soude behooren te werden gepractiseert, daer naer als veele Leden albereyds waren opgestaen, en dies het gehoor van 't geene op dit subject door den Heer Raed-Pensionaris nader wierd gesegt, door het gedruys van de opgestane Leden, seer wierd verhindert, en confuselijck ingenomen, de voorsittende Leden, by omvrage, hebben moeten aennemen, hier van aen niemant kennisse te geven, dan aen de Heeren Burgermeesteren van hare respective Steden, uytgesondert, dat de Heeren deses Stads Gedeputeerdens verklaert hebben, oock daer van communicatie te sullen geven aen de Vroedschap, doch weten sy niet, dat de achter sittende Leden daer op particulierlijck zijn gesummeert, en dat mogelijck oock deselve sullen opgestaen geweest zijn, of door het voorsz. gedruys niet sullen hebben vernomen het onderscheyd, 't welck in de belofte van Secretesse tusschen de andere Leden en de Heeren deses Stads Gedeputeerdens wierd gemaeckt. Dat vorders de Heeren deses Stads Gedeputeerdens door de voorsz. belofte, sig voor hun particulier wel hebbende willen verbinden, van de voorsz. verzegeling aen niemant, dan aen de Heeren Burgermeesteren en Raed deser Stad te sullen openbaren, maer noyt gedacht, en oock niet soo veel, als geremarqueert hebben, uyt yemant van de Leden, dat de intentie soude geweest zijn, om door die belofte oock de Heeren Burgermeesteren en Vroedschap tot een gelijcke Secretesse te obligeren, gelijck oock notoirlijk buyten voorgaende last van Principalen, in saken van dusdanigen natuere, niet konde geschieden, en als het al geschied ware, echter van onwaerde soude zijn, dewyle, indien Gedeputeerdens ter Dagvaert, sonder voorgaende ordre van hare Principalen, sig met effect souden konnen verbinden, om van dusdanige voorgevallene saken aen niemant kennisse te geven, dan aen den geenen, daer aen sy met een onderling Concert en gemeene bewilliging souden goed vinden, het selve te doen, op die wijse de geene, die de Hooge Regeering deser Provintie composeren, door hare Gecommitteerdens, welcke van haer dependeren, en die tot nietwes verders zijn gequalificeert, als de extensie van haer aenbevolen last kan lijden, van de communicatie en directie van de meest importante saken van de Republijck souden konnen werden uytgesloten, 't welck, hoe seer tegens de gronden van de Regeering, en alle goede ordre van Politie, soude aenloopen, lichtelijck is te remarqueren: Dat hier omtrent te lichter heeft konnen werden gedwaelt, om dat daer van ten selven dage geen extensie is gemaeckt, veel min de Leden voorgelesen, en dat de geene, welcke daer van naderhand is opgestelt, eerst op den 18 deser aen de Heeren Burgermeesteren is ter hand gekomen, en sulcks daegs naer dat alles aen de Vroedschap alhier was gerapporteert. Dat gedachte Heeren Burgermeesteren en Vroedschap, om het voorseyde, en om dat de voorsz. geintercipieerde Brief van den Heer Grave d'Avaux tot kennisse gebracht

is

is van Burgermeesteren en Vroedschappen van alle de Steden van de Vergadering, en daer naer oock aen de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerdens tot de buytenlandse saken, en dat daer van het geruchte aenstonds is verspreyd, niet alleen onder de Gemeente, maer dat oock de omstandigheden daer van aen de uytheemsche Ministers zijn bekent geworden, en dat dies de diffamatie van dese Stad oock in andere Landen sal zijn verspreyd, te min hebben konnen verstaen, sig in desen tot eenige secretesse te verbinden, om sig daer door het middel van hare justificatie niet te benemen.

Coll. J. GEELVINCK.

In de Vergadering was oock gedecerneert/ om een Besoigne met de Heeren van Amsterdam te houden/ en daer in te hooren/ wat redenen deselve souden by brengen/ om haer Ed: Gr: Mo: van haer onschult en oprechte handel en meeninge te persuaderen. Maer in plaets/ dat deselve voort gaen soude/ wiert op den 3 Maert in deliberatie gebracht/ wat met de versegelde Papieren behoorde gedaen te werden, en alhoewel eenige van de eerste Leden van opinie waren/ dat deselve mosten geëxamineert werden/ soo oordeelden echter de meeste/ dat de Besoigne diende voortgang te hebben/ eer men ten principalen soude delibereren/ wat men met de Papieren most doen: hier op wiert echter geen Conclusie geformeert/ weshalven de Regeering van Amsterdam kort daer na aen haer Ed: Groot Mog: het onderstaende Vertoogh liet presenteren:

Vertoogh van Onschuld, van de Heeren Burgermeesteren en Vroedschap der Stad Amsterdam, en hoe men dien volgens ten onrecht hare Papieren in het generael, en die van den Heer Raed-Pensionaris Hop in 't particulier, gezegelt en versloten houd; versoeckende derhalven vryheyt en ontslagingh van dien.

EDELE GROOT MOG: HEEREN:

BUrgermeesteren en Vroedschap der Stad Amsterdam, verstaen hebbende uyt het rapport van de Heeren, welcke in hare name jongst de eere gehad hebben, van by te woonen de Vergadering van Uw Ed: Groot Mog: van den 24 des voorleden Maents, dat goet gevonden is, in handen van Commissarissen te stellen de Resolutie van hun Burgermeesteren en Vroedschap van den 23 des selven Maends, onder anderen inhoudende klachten over de extraordinaris harde Proceduren, in en omtrent de Verzegeling van deses Stads Papieren, en van die van de Raed-Pensionaris Hop in 't particulier gepleegt, ende daer nevens het bericht, van 't geene voorgevallen is in verscheyde Conversatien, tusschen den Heer Ambassadeur van Vranckrijck en de Heeren Stads Gedeputeerdens, streckende tot verantwoording tegens het nabedencken over onbehoorlijcke Correspondentie, getrocken uyt dessels geintercipieerde Missive, aen den Coning, sijn Meester, den 9 January laetstleden geschreven, omme, naer rijpe overweginghe van alles, Uw Ed: Groot Mog: te dienen van hare Consideratien

en Advijs, en dat dien volgende ged. Burgermeesteren en Vroedschap in die sekere verwachtinge zijn geweest, dat het voorsz. gedecreteerde Besoigne, sonder eenige tijd-verlies, soude werden gehouden: nochtans naer een vruchteloos verloop van veele dagen, in dewelcke geen Vergadering is gehouden, gantsch onverwachtelijk, en sonder het voorsz. Besoigne voor af te houden, en veel min te vernemen, van wat gevoelen de Heeren Uw Ed: Groot Mog: Gecommitteerdens in het selve, of by rapport van haer Advys aen Uw Ed: Groot Mog:, de Leden van de Vergadering generalijck hier omtrent souden mogen zijn, op den 3 deses door den Heere Raed-Pensionaris van Holland in deliberatie gebracht is, wat Uw Ed: Groot Mog: souden gelieven goed te vinden, in regarde van de voorsz. verzegelde Papieren; en dat, alhoewel de Advijsen van de meeste Leden doenmaels hebben gestreckt, dat alvoorens dien aengaende te resolveren, het Besoigne gehouden diende te werden, echter de Conclusie, conform de voorsz. meeste Advijsen, niet en is genomen, niet tegenstaende de ernstige en geraisonneerde instantien by de Heeren, die van deses Stads wegen de Vergadering bywoonden, tot dien eynde aengewend, ende dat de volgende dag, die geweest is den 4 deser, die sake *de novo* in deliberatie gebracht wesende, wederom by meest alle de selve Leden tot het præallabel Besoigne is geadviseert, ende dat des onaengesien evenwel daer toe wederom geen Conclusie heeft konnen werden uytgewerckt, ende de Leden versocht zijn, sigh daer op ten eersten dage van het jegenwoordigh Reces nader te verklaren; en hebben dien volgende gedachte Burgermeesteren en Vroedschap, sonder op een nieuws gewag te maecken van het geene, voor date van de voorsz. deliberatie, in haren regarde, is gepleegt, maer sig refererende tot het geene sy desswaengaende de vryheyd hebben genomen, aen Uw Ed: Groot Mog: schriftelijck voor te dragen, niet konnen ledig staen, mits desen aen deselve, tot klaer bewijs van de vreemde onbehoorlijckheyd van de voorsz. handeling, soo wel in de materie, als in de forme nader te remonstreren, dat volgens de natuurlijcke reden, ende het gebruyck ter Vergaderingh van Uw Ed: Groot Mog: geobserveert, in 't verhandelen van saken van gewicht, ende sonderling van dien aert, dat het geen behoorlijck ofte onbehoorlijck, geraden ofte ongeraden is te achten, sigh buyten disquisitie niet klaer voordoet, alvoorens finalijck te resolveren, ende specialijck tot iemands læsie, directelijck of by gevolg, soodanige forme van deliberatien noodigh ende gerecipiëert is, volgens welcke alle de geene, die haer Advijs hebben te geven, door 't hooren ende innemen van des anders consideratien ende redenkaveling soo veel bequaem werden gemaeckt, als doenlijck is, misslagen te vermyden, en dat op die gronden van ouds is geintroduceert, dat soodanige saken niet, als na voorgaende besoignes, door Gecommitteerde Leden, daer over te houden, ende doorgaens, indien deselve materie van Rechten, Finantien, Zee-saken, ofte Domeynen raken, door Heeren uyt de Collegien, in die materien verserende ter Vergaderingh van Uw Ed: Groot Mog:, op het Tapijt werden gebracht, om daer op een besluyt te maken, ende dat om alle het geen, ter materie dient, te naeukeuriger te doen overwegen, de Gedeputeerden, soodanige Besoignes bywoonende, niet gehouden zijn, de last van haer Principalen precise te volgen, ende dat het niet alleen aen de meerderheyd van de Leden vry staet, maer oock aen yder Lid in 't particulier, welke acht,

dat de ſake meriteert ſoodanige præallable diſcuſſie, op 't houden van een Beſoigne, te inſteren, ſonder dat het is gewoon geweygert te werden, voornamentlijck in achting genomen weſende, dat een ſoodanig præallabel overleg aen de ſentimenten van de Leden, op de ſaken ten principalen, geen het minſte nadeel kan toebrengen, en alleen ſtrecken kan, om met volkomender kenniſſe ende goede opmercking te helpen diſponeren Ende gelieven Uw Ed: Groot Mog: dien volgende in gelijckmoedigheyd te eſtimeren, hoe verre van alle behooren afgaet, dat het houden van een Beſoigne, alreede gedecreteert, in een ſake van dusdanig belang, in ſijn ſelf, ende in ſijn gevolg, als deſe, ſelf op de inſtantie van de meerderheyd van de Stemmen, geweygert is, en verſtaen, dat de Leden ten principalen, yder volgens ſijn laſt ofte goed-vinden, ſoude adviſeren, ſonder ſelf te weten, of al het geene tot inſtructie van de ſake is dienende, in de Vroedſchappen geſien ofte overwogen is, ende ſonder des anders conſideratien daer omtrent, veel min 't geen van deſes Stads wegen nader te ſeggen ſoude zyn, in te nemen; ende dewijle ſulcks in geenerhande manieren gebillickt kan werden, ende van alle ſchijn van onpartydigheyd is ontbloot, ten zy men præſupponere, dat, zedert het decreteren van het Beſoigne, 't geen men by 't aenſtellen van 't ſelve achte diſcuſſie te requireren, ſoo klaer ende evident is geworden, dat het gantſch geen onderſoeck, noch overleg, noch beraedſlaging noodig hadde: Soo konnen gedachte Burgermeeſteren en Vroedſchap niet twijffelen, of Uw Ed: Groot Mo:, regard nemende op het gepaſſeerden in deſen, ſullen onſe gantſch ernſtige klachten over deſe wonderbare irregulariteyt voor ſeer gegrond houden, ende niet ſonder indignatie aenmercken, dat deſer wijſe een Reſolutie Commiſſoriael, in een ſake, welcke om ſeer veel redenen op 't ſpoedighſte behoorde te werden by der hand gevat, eerſt veel dagen genegligeert is, ende eyndelijck geweygert is geworden ter executie te laten ſtellen, ſelf, als geſeyd, op de inſtantien, ofte op 't goed-vinden van de meerderheyd van de Leden. Ende op dat de grootheyd van de læſie ons, ende in ons alle de Leden van deſe Provintie, ende ſpecialijck aen de Vergaderingh van Uw Ed: Groot Mog: gedaen, aen haer te klaerder voorkome, ſoo werden deſelve dienſtelijck ende ernſtelijck gebeden, in ſerieuſe achtinge te nemen:

1. Het geen *ex jure publico*, ende uyt de Declaratoire Reſolutien ende Placcaten van Uw Ed: Groot Mog: bekent is, rakende de gerechtigheden ende immuniteyten van de Leden, de Vergaderinge van Uw Ed: Groot Mog: compoſerende, en dat deſelve gerechtigheden ende immuniteyten niet alleen concerneren haer Perſoonen, maer oock Papieren, als niet min noodigh tot het verhandelen van de ſaecken, haer aenbevolen.

2. Dat alle violatien, van ſoodanige gerechtigheden ende immuniteyten, gepleegt met toeſtemming van de geene, die in de Vergadering van Uw Ed: Groot Mog: ſitten, tot nadeel van haer ende van de Heeren hare Principalen, ende der ſelver Naſaten, ſtrecken moeten tot ſoodanige imminutie ende krenckinge daer inne, als uyt de toegeſtemde violatien, in gelijcke gevallen, hier na op nieuws ondernomen konnen werden, ende gelieven de Leden daer uyt te conſidereren, van wat belang, en van wat delicate ſpeculatie is het geene, hier inne onwettelijck gedaen ofte getolereert ſoude mogen zijn, ofte werden, ende van hoe difficile verantwoording het ſal

vallen voor de geene, die het defenderen ende conserveren, van soodanige gerechtigheden ende immuniteyten op haer Eed aen-bevolen is, daer inne iets averechts te decreteren.

3. Dat het verzegelen vandeses Stads Papieren is een sake (voor soo veel ons bewust is) sonder exempel, ende self niet gepleegt, wanneer men Gedeputeerden van Steden heeft gecriminaliseert, ende gelieven Uw Ed: Groot Mog: oock daer uyt te estimeren, hoe seer prangende redenen ende motiven souden behooren te zijn geweest, om daer toe te resolveren.

4. Dat echter de voorseyde verzegeling is gedecreteert, sonder last van Principalen, ende sonder daer over Besoigne te houden, op een simpele eens gedane lecture in de Fransse tale, van een Missive, welcke geseyd wierd, geschreven te zijn in cyffer van de Heer Grave van Avaux, Ambassadeur van Vranckrijck, aen den Coning, sijn Meester, ende geintercipieert, ontcyffert, ende over gesonden te wesen door den Marquis de Grana, met soodanigen precipitantie, dat men geweygert heeft, een tweede lecture te doen in 't bywesen van twee Heeren van onse Gedeputeerden, welke de eerste niet hadden gehoort, ende haer sterck maeckten, aenstonds te sullen diluëren alle het geene, men over Correspondentie met gedachte Heer Grave van Avaux, tot haer ofte onsen laste, soude mogen allegeren, ende gelieven Uw Ed: Groot Mog: rypelijck te pondereren, van hoe groot nadeel het voor alle de Leden, en yder in 't particulier, zy, dat soo irreguliere Proceduren voor goed gekeurt souden werden, dewijle daer uyt notoirlijck, in 't vermogen van een yder uytheemsch Minister, soude zijn, mits in sijn Brieven gewag makende, van 't geene onbehoorlijck soude mogen werden gekeurt, tot nadeel van eenig Persoon ofte Lid van de Regeeringh, sonder nader bewijs op de simpele lecture van soodanigh schrijven, sonder voorgaende informatie, of het authentijcq, compleet ende wel, ende ter goede trouwe ontcyffert is, ende sonder den geenen, die het aen gaet, daer op voor af te hooren, schoon sy het versoecken mochten, te verwecken na sijn wel-gevallen soodanigen opschuddinge in den Staet, als dusdanige Proceduren nootwendelijck, ende sonderlinge in perplexe tijden, tot nadeel van 't Gemeene-best, moeten veroorsaken, ende de geene, die het aen soodanige Minister goed dunckt, te doen brengen onder soo enorme læsie, als dese goede Stad in haer goede naem ende faem, in de Persoonen van haer Gedeputeerden ende Papieren, noodig, om de Vergadering met vrucht by te woonen, altans is lydende.

5. Zijn Uw Ed: Groot Mog: verders instantelijck gebeden, voor al in achting te nemen, dat Burgermeesteren ende Vroedschap onder de voorsz. last ende læsie, tot groote prejuditie van haer ende van de gemeene sake, gelaten werden, ja dat men deselve in de twee laetste Sessien van Uw Ed: Groot Mog: Vergadering, door 't geene hier boven verhaelt is, ende hier na verder vermelt sal werden, in plaetse van se weg te nemen, ofte te versachten, merckelijck heeft geaggraveert, schoon aen Uw Ed: Groot Mog:, door mondeling ende schriftelijck bericht, van 't gepasseerde met ged. Heer Ambassadeur, ende door desselfs Memorien, aen haer Hoog Mog. gepresenteert, op dit subject soodanige informatie is gegeven, tot bewys van de onschuldigheyd van deses Stads wel geintentioneerde conduite, dat het aen Burgermeesteren ende

 Vroed-

Vroedschap voornoemt onmogelijck is, uyt te dencken, wat stoffe daer over blijft, om haer verdacht te houden, ende veel meer, om haer als Criminele te handelen, gelijck dan oock haer tot noch toe van niet een eenig Lid iets is geobjicieert, dat daer heenen soude strecken, als echter soude behooren te geschieden, indien men haer onder de tegenwoordige vervolginge wilde houden, om daer op alvooren haer esclaircissement te bevorderen, indien men sustineren wil, dat met dese Stadt eenigermate in billijckheyd ende redelijkheyd gehandelt werd. Maer hoe verre by sommige daer van is afgeweken, gelieven Uw Ed: Groot Mog: te oordeelen uyt het declineren van 't gedecreteerde besoigne, daer wy onse nader defensie hadden konnen doen, ende uyt de wonderbare Advysen van eenigen Leden, tenderende, om onse Papieren te doen visiteren, ende daer na de sake aen de Justitie te senden, sonder iets ter wereld, tot wederlegging van onse Defensie, als geseyd is, te allegeren, als dat by een van deselve Leden is gemelt, dat die niet scheen alle nabedencken wegh genomen te hebben, ende echter ons, alvooren aen de Justitie gerenvoyeert te werden, met de uytterste injustitie op nieuws lederende, soo veel in haer is, met het te doen visiteren van onse Papieren, dat wy niet meenen, dat de minste Onderdaen in den Staet, op dusdanige informatien, ende op soodanige præallable Proceduren, soude konnen wedervaren, sonder hem te verongelijcken.

Burgermeesteren en de Vroedschap, meer genoemt, souden echter alle de voorseyde Proceduren tegens haer eenigsints konnen duldelijck achten, indien sy by de voorseyde Missive van den Grave van Avaux beschuldigt waren van eenig Verraed, vyandelyk Desseyn tegens den Staet, ofte van intentie, om die in Oorlogh te doen vallen; maer dewijle de voorseyde Missive niet anders melt, als dat tussen welged. Heer Ambassadeur en haer Gedeputeerdens is gesproken, van 't geen tendeerde tot de Vrede, ende om, indien de Spaenssen daer toe de noodige Resolutien niet wilden nemen, ende, sonder ordre op haer saken te stellen, de last van den Oorlog wilden brengen op den Staet, een middel te hebben, om echter het overige in de Spaensse Nederlanden van overheersinge te bevryden, ende om aen de Spaenssen tijd te verschaffen, om te handelen, ende haer krachtelijck te obligeren, om een vredige afkomst te maken, gelijck sulcks aen een yder uyt de voorseyde Missive, ende de daer op gevolgde Memorie van de meer wel-ged. Heer Grave, consteert, ende te gelijck, dat onse intentie, voor soo veel se tot de Vrede tendeert, aen niemand scheen te konnen misvallen. Ende al waer 't, dat, in 't geene de voorseyde Missive vermeld, iets soude mogen schijnen te gaen buyten het spoor, van 't geene een Lid van de Regeering, sonder authorisatie, met een uytheemsch Minister soude behooren te spreken, soo behoorde de verschooning, welcke onder Mede-leden van een Vergaderingh de kennisse van de oprechtheyd van de intentie doet formeren, plaetse te vinden; maer daer en-boven blijckt het ten overvloed uyt het boven-geroert deses Stads eenvoudig bericht, ende uyt de Memorien van ged. Heere Grave van Avaux, dat wy noyt in eenig Concert, Engagement, ja Project zyn getreden, ofte aen sijne Excellentie iets hebben gesuggereert ofte geavanceert, dat aen den Staet, ofte aen dese Provintie, nadeelig, ofte aen de vryheyd van de Deliberatien, self in de onse, prejudiciabel soude konnen zijn, ende dat sig alles reduceert tot het doen van instantien, om sijn Excell: te

te disponeren tot het overleveren van een Memorie, vervattende, 't geene hy mondeling had geseyd, omtrent expedienten, welcke tot het bevorderen van de Vrede, en tot conservatie van de Spaensse Nederlanden, en tot bevrydingh van desen Staet, van alle oppressie, konden strecken, met wat meer yvers, als misschien door andere Heeren van de Regeering (welcke 't selve op hem begeert hadden) niet was geschied; maer Burgermeesteren en Raed willen niet hoopen, dat het geene de Liefde voor haer Vaderland, ende de vreese voor de voortgang van een Oorlog, ende voor de funiste uytkomst van deselve, haer sterck heeft doen beyveren, daer door Crimineel is geworden, ende bidden God, dat by uytval mag blycken, dat haer apprehensien ongegrond zyn geweest, ende wy weten niet, dat het aen niemand van de Leden, als onbehoorlijck, is voorgekomen, wanneer door onse Gedeputeerdens, op onse ordre, aenstonds aen deselve is gecommuniceert, 't geen tusschen wel-ged. Heer Ambassadeur ende haer was voorgevallen; 't welck dan had behooren gewerckt te hebben, om de Missive van meer wel-gedachte Heer Grave d'Avaux met geheel andere oogen en gedachten te doen aensien, als is geschied. En vertrouwen derhalven ged. Burgermeesteren en Vroedschap, dat Uw Ed: Gr: Mo: geene de minste swarigheyd sullen maken, van sonder eenig uytstel de ontzegeling van de voorsz. Papieren te decreteren, en dat tot vermyding van alle quade illatien, die in tyden en wijlen hier uyt souden mogen werden getrocken, oock uyt de Registers van Uw Ed: Groot Mog: magh werden gelicht alle 't geene, op 't subject van de voorsz. Verzegeling, in deselve is geinflueert. Konnende sy Burgermeesteren en Vroedschap Uw Ed: Groot Mog: versekeren, dat sy altoos overbodig sullen werden gevonden, om, tot elucidatie van de Leden, welckers bedenckelijckheden, door het geen albereyds is by-gebracht, noch niet geheel en al souden mogen weg genomen zyn, op de meeste authentijcque wijse, en selfs, des nood, met het open leggen en exhibitie van de voorsz. Papieren, van haer onschuld noch maer volkomentlijck te doen blijcken. Waer mede, Ed: Groot Mog. Heeren, God Almachtigh biddende, Uw Ed: Groot Mog: te willen zegenen met voorspoedige Regeering; wy blyven

Uwer Ed: Groot Mog: Dienstwillige

Burgermeesteren en Vroedschap der Stad Amsterdam.

Ter Ordonnantie van deselve,

J. GEELVINCK.

Den 8 Maert, 1684.

De Staten van Hollant en West-Vrieslant het boven staende gelesen hebbende/ waren eenige Leden van sentiment/ dat men de Heeren van Amsterdam behoorde af te vorderen een positive verklaringe / wat haer eygentlijcke meeninge was van de presentatie in de laetste Periode van de Brief / en of sy daer door verstonden/ de Papieren immediate by de ontzegelinge open te leggen/ of eerst naderhant/en na dat de Papieren weder in haer macht soude zijn gestelt geworden? maer de Ridderschap en verscheyde Steden meenden/ dat tot de Visie van de Papieren behoorde getreden te werden/ daer toe voornament-

mentlijck vijf Argumenten gebruyckende/ tot welcker refutatie de Heeren Burgermeesteren en Raed van Amsterdam de volgende Missive aen de Steden/ Sessie hebbende in haer Ed: Groot Mog: Vergadering/ sonden.

Copye van een Missive, geschreven door de Heeren Burgermeesteren van Amsterdam, aen de Heeren Burgermeesteren en Vroedschappen van de Steden, Cessie hebbende in de Vergaderinge van de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt.

Den 18 Maert, 1684, in Amsterdam.

EDELE;

WY vernemen uyt schrijven van onse Gedeputeerdens ter Daghvaert, dat de Heeren Edelen, voor-by gaende nader voorgaende discussie, in een Besoigne, tot visie van onse Papieren den 16 deser, hebben geadviseert, en in haer advijs door Gedeputeerdens van verscheyde Steden zijn gevolgt, tot dien eynde gebruykende vijf Argumenten; ende dewijl die, onses oordeels, alle notoirlijck ongegrond zijn, hebben wy het geen dient, om sulcks aen te wijsen, Uw Ed: hier nevens willen laten toe komen, door Copye van onse rescriptie aen onse Gedeputeerdens, met dienstig versoeck, dat Uw Ed:, om ons geen ongelijck te doen, en haer selven niet op de hals te halen de consequentien, die voor haer daer in resideren, daer op behoorlijck regard gelieven te geven, en in desen niets te resolveren, soo ons antwoord haer niet voldoet, sonder door haer Gedeputeerdens ter Daghvaert te doen seggen waerom, en te gelijck te doen allegueren, het geen sy mochten meynen, buyten het geallegueerde van de Heeren Edelen noch nader solutie te vereysschen. Alle de Ingesetenen van den Staet, en misschien buytenlandsche Natien, hebben het oog op dit werck, en het dient gehandelt te werden, soo als het de rechtmatigheyd vereyscht, en op een wijse, die aen de Hollanders niet beneemt de opinie van candeur en oprechtigheyd, welcke haer soo wel betaemt, en in veele gelegentheden seer avantagieus is geweest, en geconserveert dient voor al in dese perplexe tijden. Wy sullen ons daer toe verlaten, en blijven, &c.

Volgt de Missive van de Heeren Burgermeesteren van Amsterdam, aen de Heeren hare Gedeputeerden ter Daghvaert.

18 *Maert*, 1684, *Amsterdam.*

MYN HEEREN;

ALs wy nader geëxamineert hebben den inhoude van Uw Ed: Missive van den 16 deses, en particulierlijck het raisonnement van de Heeren van de Ridderschap en Edelen op onse beschuldiging, getrocken uyt de geintercipieerde Missive van den Heere Grave d'Avaux, en ons eenvoudig Bericht, en dat haer Ed: hare bedenckelijckheden daer omtrent *par le minu* hebben gelieft voort te brengen, en dat het selve conform is aen het versoeck, by ons voor-heen ter Vergaderinge gedaen,

van dat de Leden hare remarques, indiense naer een accurate overweging, van den inhoude van ons bericht en Justificatie, noch eenige souden mogen overig hebben, ons souden willen expliceren, om noch meer volkomentlijck van onse onschuld te doen blijcken, en dat ons door het voorsz. raisonnement van gedachte Heeren van de Ridderschap de gedesireerde gelegentheyd werd gegeven tot onse nader verantwoordingh, soo meenen wy verplicht te zijn, haer Ed: voor dese hare deference te bedancken, ende daer nevens haer en de andere Leden van de Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog:, by dewelcke noch eenige scrupule omtrent de oprechtigheyd van onse conduite met den Heer Grave d'Avaux soude mogen resideren, seer gedienstelijck te versoecken, dat deselve voor ons niet en gelieven te verbergen, om haer niet te laten in eenige de alderminste ongerustheyd over ons, en ons van niet naer behooren onse onschuld en onnoselheyd verdedigt te hebben.

Wy en sullen niet aenroeren, wat wy alreede tot onse verdediging hebben geseyd, en verder seggen konnen, en hoe vol onwaerheden en ongegronde illatien ende grove misslagen is de Missive van een Regent, alomme gepubliceert, want sulcks sal in het korte aen een yder blycken.

Maer sullen nu alleen seggen, dat, volgens Uw Ed: Missive, de Heeren van de Ridderschap in het voorsz. haer raisonnement hebben gesegt, in substantie, dat de voorsz. Missive van gedachte Heer Grave d'Avaux soude melden van communicatie, die door ons soude wesen gegeven, van het swacke van de Republijcke, en van d'oneenigheden in deselve, maer wy en hebben by Lecture van dien niet konnen vernemen, dat gedachte Heer Ambassadeur ergens in deselve melt, dat by ons van de swackheyd van de Staet, of van de oneenigheyd in deselve, iets is geseght, gelijck oock in der daed niet en is geschied; en hoe is het mogelijck, sig te konnen verbeelden, dat sijn Excellentie tot den 24 December laetstleden, als wanneer de Heeren onse Gedeputeerden op voorgaende onse ordre voor de eerste mael met hem op des selfs aensoecking hebben gesproocken, en sulcks nae dat de disputen onder de Leden in Holland over de Werving ruym twee Maenden hadden geduurt, met soodanig een esclat, soo buyten als binnen Lands, als aen een yder is bekent, die discrepantie ende daer uyt geinfereerde swackheyd van den Staet souden hebben geignoreert? en hoe is het dies met eenige schijn te bedencken, dat, indien hy die discrepantie in sijn discours præsupponerende, en dat onse Gedeputeerdens, die niet tegenspreeckende, daer door voor als ontdeckers van de swackheyd ende oneenigheyd van den Staet werden beschuldigt, ja gecriminaliseert? en dat noch aen een Ambassadeur, die in verscheyde gelegentheden preuve heeft gegeven van genoegsaem alles te penetreren, en van den welcken tot verscheyde malen in de Vergaderinge van Holland lang voor dato, dat de Heeren onse Gedeputeerden op onse ordre met sijn Excellentie voor de eerste reyse hebben gesproocken, door den Heer Raed-Pensionaris is gesegt, dat'er niet wes en passeerde, 't gunt niet en quam tot kennisse van hem Heer Ambassadeur.

't Is soo verre van daer, dat wy aen gedachten Heer Ambassadeur op d'een of d'andere wijse souden hebben gesegt, de voorsz. Werving te sullen beletten, jae selfs te sullen blyven weygeren ons consent daer toe, daer over wy nochtans door gedachte Heeren van de Ridderschap in haer voorsz. raisonnement *secundo loco* zyn aengeklaegt,

klaegt, dat in tegendeel van dien, als gedachte Heer Ambaſſadeur aen ons ſoo wel, als aen eenige andere Leden, ſijne bekommerniſſe betuygde, dat den Coningh, ſijn Meeſter, by voortgang van de Werving hier te Lande, met verwerpingh van gewiſſe expedienten, om tot een Vrede te geraken, ſoude oordeelen, dat men de continuatie van den Oorlog wilde, en dat ſijn Majeſteyt daerom ſoude trachten te profiteren van de ſchoonheyd van de occaſie, om in de voorbaet te zijn, ende ſijn voordeel met de Wapenen ſoude doen, het beſt hy konde, wy noyt, noch direct noch indirectelijck, ons ſelven op het ſubject van de voorſz. Wervingh aen ſijn Excellentie hebben geëxpliceert, waer door ſelfs wy in onſe vrye deliberatie op dat Poinct maer eeniger mate ſouden konnen werden gepræjudiceert.

Dat wy ten derden aen gedachten Heer Ambaſſadeur ſouden hebben ouverture gegeven van devoiren, by ons aengewend, en veel min van brigues, by ons gemaeckt op het ſubject van de Werving, en van Leden, die wy ſouden aengeſproocken, en in ons ſentiment gewonnen hebben, meynen wy, dat buyten eenige particuliere wederlegging voor onaennementlijck geacht ſal werden by alle de geene, die kenniſſe hebben van de toeſtant van de deliberatien over de Werving, in den beginne van dit lopende Jaer, als wanneer de voorſz. Miſſive is geſchreven, en hoe wy doenmaels al het ongeluck gehad hebben, van ten dien reſpecte alleen door de Heeren van Schiedam, ende ten regarde van de te nemen concluſie op de Wervingh, ongeacht onſe oppoſitie, door die Heeren en die van Delft alleen geappuyeert te zijn: maer wy willen niet ontveynſen, dat, als meer-gedachte Heer Ambaſſadeur, op ons gedane verſoeck, van het geene hy aen ons, nopende de bevordering van de Vrede, en de verſekertheyd van de Spaenſſe Nederlanden, als voren gemelt, hadde gecommuniceert, by Memorie aen haer Hoog Mog: te willen bekent maken, daer omtrent ſig ſcrupuleus vertoonde, niet alleen uyt een gebreck van ſpeciale laſt, maer oock op een voorwenden, dat alle ſijne Memorien wierden verwaerlooſt, en dat de waerdigheyd van den Coning, ſijn Meeſter, niet toeliet, ſigh verder aen weygeringen te exponeren, wy hem daer op geantwoord hebben, dat voorname Leden nevens ons, gelijck oock, volgens ſijn Excellentie eygen getuygeniſſe, de Heer Raed-Penſionaris van Holland dat deſireerden, en meynen wy dit na alle apparentie te zijn, het geen wy geſegt werden, gemelt te hebben, dat by ons verſcheyde Leden waren gewonnen, en 't welck, als een Preuve van criminele Kuyperye omtrent deſelve Leden, ſeer wonderlijck en apparentelijck by misverſtandt tot verachteringh van de Wervingh wert geduyd.

En voor ſoo veel ten vierden meer-gedachte Heeren van de Ridderſchap oock hebben gededuceert, dat wy met gedachten Heer Ambaſſadeur van Vranckrijck ſouden hebben geſproocken van particuliere aſſeurantien, die men in extremiteyten ſoude geven, ſoo blijckt eerſtelijck uyt de extenſie van de laetſte Periode van de Miſſive van gedachten Heer Ambaſſadeur, dat wy met deſelve in geen engagement ter werelt zijn getreden; en het is boven dien waer, dat wy aen ged. Heer Ambaſſadeur niet de minſte hoop gegeven hebben, van dat wy daer in oyt ſouden treden, of aen ſijn Excellentie eenige particuliere aſſeurantie geven, en konnen wy dien volgende niet ſeggen, wat ged. Heer Ambaſſadeur ſoude mogen hebben gemoveert, om by miſ-

misverstand of andersints te schrijven, dat wy het speeecken dien aengaende souden hebben verschoven, tot dat wy alle hoope souden hebben verlooren, om onse intentie te bereycken.

Wy meenen, dat by degeene, die kennisse van saecken hebben, en behoorlijcke opmercking gebruycken, geen antwoort meriteert, 't geen ten vijfden en ten laetsten gedachte Heeren van de Ridderschap hebben aengeraeckt, dat by onsinstantien waren gedaen by gedachte Heer Ambassadeur tot het overleveren van een Memorie, niet soo seer, om daer op ter Generaliteyt te doen delibereren, als om dat het daer in vervatte ruchtbaer soude werden: want ons versoeck is simpelijck geweest, het overleveren van een Memorie, en dat die mocht komen tot kennisse van de geene, die daer over mochten hebben te delibereren; maer dewijle een Memorie van soodanig belang, moetende komen tot kennisse van alle de Provintien, en van alle de Leden in deselve, moest ruchtbaer werden, soo heeft het aen de gedachte Heer Ambassadeer vry gestaen, naer sijn goedvinden te schrijven, dat die kennisse goede opinie van de intentie van sijn Meester tot Vrede soude geven, en dat daer van geen quade effecten waren te wachten, om de continuatie van den Oorlog voor te komen, sonder dat wy konnen sien, hoe sulck schrijven van ged. Heer Ambassadeur ons tot nadeel, men late staen, tot een hoog Crimen kan werden geduyt.

Wy derven ons versekeren, van hier mede volkomentlijck beantwoord te hebben, het geen by meer-gedachte Heeren van de Ridderschap, by het voorsz. haer raisonnement, is gededuceert, en indien buyten vermoeden daer omtrent, of omtrent andere omstandigheden, by haer Ed: noch eenige de minste scrupule soude mogen resteren, ons sal geen middel ontbreecken, noch goede yver, om deselve wegh te nemen, en te gelijck oock alle het geene, by de andere Leden t'onsen laste soude mogen werden ingebracht; versoeckende deselve nochmaels, van daer omtrent nietwes te willen achterhouden, en vertrouwen wy vervolgens, die bescheydentheyd by meer-gedachte Heeren van de Ridderschap en verdere Leden te sullen vinden, dat, door ons volkomentlijck weg-genomen en wederleyt zijnde, alle het nabedencken en de insimulatien, tegens ons in den beginne uyt de voorsz. geintercipieerde Missive van ged. Heer Grave d'Avaux geformeert, en waer omtrent wy ter requisitie van de Leden ons noch nader sullen expliceren, en dat dies cesseren de redenen, welcke de Leden voor het meerder gedeelte tot het verzegelen van deses Stads Papieren souden mogen bewogen hebben, deselve geen de minste swarigheyd sullen maken, van sonder eenigh verder uytstel tot het ontzegelen van deselve Papieren te verstaen, en te meer, als wy by onse Remonstrantie aen haer Ed: Gr: Mo: van den 8 deses verklaert hebben, gereet te sullen werden gevonden, om naer de gedane voorsz. ontzegeling op de aller authentijcqste wijse, oock selfs des noods, met het open leggen van de voorsz. Papieren, daer toe applicabel, van onse onschuld te doen blijcken.

Waer mede, &c.

Ondertusschen wiert in 't licht gegeven een Boeckje/genaemt; *Missive van een Regent ter Vergaderinge van haer Ed:Groot Mog:de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant,op den* 16 *February,* 1684, *present zijnde geweest, aen een ander Regent;over't gene aldaer ten selven dage voorgevallen is,by occasie van de Communicatie van*

van sekere Missive van den Heere Grave d'Avaux, Ambassadeur van sijne Coninglijke Majesteyt van Vrankrijk aen desen Staet, aen hoogst-gemelte Coningl: Majesteyt geschreven, in den Hage, den negenden January, 1684, onderteeckent met de naem van PHILALETHES: zijnde geheel en al ingestelt tegens de Regeering van Amsterdam; welcke kort daer na tegens dese Missive liet uyt komen: *Verantwoording van het Beleyd der Heeren van Amsterdam, tot bevordering van de Vrede, en het eyndigen van den Oorlog, tusschen Vranckrijck en Spangien, in de Nederlanden ontsteecken: met d'Aenmerckingen op de Missive van een Regent, soo hy sig noemt, over het gepasseerde ter Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog:, op den 16 February, 1684*; beyde genoegsaem by yder bekent.

Naderhant insisteerden de Heeren Secretarissen meenigmael tot de ontzegelingh van de Papieren en verdere securiteyt voor de Gedeputeerden/ maer alsoo veel tijt verliep/ eer men over die saken met ernst besoigneerde/ sullen wy weder tot de Werving keeren.

In Zeelant vondt men meerder oppositie/ als men verwacht had/ zijnde die van Middelburg en ter Goes tegens de Werving; en alsoo men de Heeren Regeerders van d'eerste Stad op alderhande manieren tot de Wervingh socht te permoveren/ lieten sy het onderstaende Advijs ter Vergaderinge van haer Ed: Mog: exhiberen.

Advijs, van de Heeren van Middelburgh, ingebracht ter Vergaderingh van de Edele Mogende Heeren Staten van Zeelandt.

EDELE MOGENDE HEEREN:

DE Heeren Gedeputeerden van Middelburg, nu iterativelijck geadviseert hebbende over het vierde Poinct van beschrijvinge, nopende de Wervinge van 16000 man, en haer niettemin de novo gesommeert vindende, om hare finale Resolutie dies aengaende ter Vergaderinge van Uw Ed: Mog: in te brengen, verklaren uyt den name van de Heeren hare Principalen, over het voorsz. Poinct veelvuldige en rijpe deliberatien gehouden hebbende, de bewuste Wervinge, by dese Constitutie van tijden en saken, te declineren.

Naer dien het in dese tijdt het hoogste interest van den gemeenen Staet is, alle verwijderinge tusschen sijn Alderchristel: Majesteyt voor te komen, en door alle bedenckelijcke wegen sig by den tegenwoordige Vrede verder bevestigt te sien, waer toe wel het voornaemste, ja het eenigste middel is, dat, sonder het minste tijd-verlies, alle yverige devoiren, en meest-krachtigste intercessien, werden aengewend, om door een spoedige Accommodement, tusschen Vranckrijck en Spangien, de openstaende differenten, 't zy door inwilliginge van een der Fransse Postulata, ofte wel eenig ander Æquivalent, uyt de wegh te leggen en te beslissen, konnende de bewuste Wervinge, na de bevattinge van de Heeren van Middelburg, niet anders als Spangien difficielder maken, en trager tot eenige inschickinge, in plaetse van Vranckrijck of tot een spoedig Accommodement of ten minsten tot versachtinge, ofte vermindering van sijn Postulata en Pretentien te permoveren, ende in cas de bewuste Wervinge, en demon-

demonstrantie van rigeur van desen Staet, al eenige apprehensie in de boesem van den Coning van Vrankrijk mochte verwecken, op aennemelijke Conditie met sijn Maj: van Spangien te handelen, soo sou'er immers geen gelegentheyd wesen tusschen de gehoopte versachtinge van de Fransse Postulata, mitsgaders het voordeel en intrest, dat de Republijck daer by vinden soude, en tusschen de excessive onkosten en lasten, sullende bedragen, na gissinge, omtrent de twaelf Millioenen, die desen Staet in het werven en onderhouden van de 16000 Man, de Equipagie ter Zee, en alle de gevolgen van dien, soude moeten supporteren, behalven dat niet sonder reden te duchten is, dat de voorsz. Wervinge Vranckrijck sijne Pretentien soude doen verswaren, te meer, siende, dat men nu soo veel tyds heeft laten voor-by loopen, om een secuur en redelijck Accommodement te vinden, soo niet selfs tot animositeyt verwecken, en door gewelt van de Wapenen, na langen uytstel, sig Meester te maken van sijne Pretentien, en soo de Kroon van Spangien in een formeele, en, na alle vrees, fatalen Oorlogh te verwecken en in te wickelen, in welcken geval desen Staet beswaerlijck deselve soude ontgaen; en al konde dese Republijck selfs buyten den Oorlog blyven, soo kan immers voor Spangien (alleen geassisteert zijnde van desen Staet, haer Macht met 16000 Man vermeerdert hebbende) geen goede en geluckigen uytslag van een Oorlog in Nederlandt te wachten zijn, nadien Spangien niet alleen nalatig is in de Tractaten te voldoen, ende in alles de gerequireerde ordres, omtrent de saken in Nederland, te stellen, door de trage overkomste en onsekere toesegginge van geld-middelen, maer dat oock boven dien niet alleen geen Secours uyt het Noorden of Duytsland, de saken daer noch soo verwert staende, veel min uyt Engeland, volgens desselfs iteratyf declaratoir, voor Spangien te wachten is.

Zijnde voor desen Staet niet te hasarderen, de Macht van Vranckrijck met Spangien alleen tegen te staen, te meer, nadien, ten alderbesten genomen na soo veel periculen en de gedragen fataliteyten mogelijk op een beter voet den Vrede te treffen soude zijn, als die nu aengeboden word.

Soo de bewuste Wervinge alleen gerequireert is, om desen Staet tegens de groote Armature van Vranckrijck in noodig postuur van defentie te stellen, soo soude, na de gedachten van de Heeren van Middelburg, 't selfde konnen geschieden door omtrent de 50000 Man, welcke deselve tot noch toe betaelt, en soude in sulcken geval wel eerder noodig wesen (soo het anders mogelijck ware) op middelen te dencken, om de Frontieren van den Staet, welcke veel open leggen, en onvoorsien zijn, in securiteyt en behoorlijck postuur van defentie te brengen; en aengaende de noodige prompte betalinge, segge geld-middelen, tot de bewuste Wervinge, ende daer op de Equipagies, mitsgaders de andere ontallijcke behoeften, van tijd tot tijd gerequireert, is een yder bekent, hoe swaerlijck, ja by-na onmogelijck, in de Provintie van Zeeland, en bysonder de Stad Middelburg, te vinden en effective op te brengen soude zijn, nadien de Provintie, zedert den Jare 1672, door de Inundatien, Oorlog, excessive Lasten en Geld somme, meest alle buyten de Provintien gediverteert, soodanig is gedrukt, dat duysenden van krijtende schulden, die Jaer op Jaer noch aengroeyen, tot op huyden toe onbetaelt zijn, en op de veelvuldige klachten, en smekinge van de gemene Ingesetenen, selfs geen Fonds tot de nodige voldoening der selver uyt te vinden is.

En behalven dat te gemoete gesien werd, dat op den ordinairen en extraordinaire staet van Oorlog groote Sommen noch sullen te kort komen, doot het verminderen van de middelen, en het deelen van de Effecten van de Ingesetenen van dese Provintie, en dat het onvermogen selfs uyt de advysen van de andere Leden, die van contrarie gedachten in het stuck van de Wervinge zijn, genoegsaem af te nemen is, soo doet den elendigen en bekenden toestant van saken van de Admiraliteyt yder een geloven, in hoe slechten stant de Provintie van Zeeland, en bysonder Middelburg is, en moet zijn, welckers Ingesetenen zedert het Jaer 1672, en soo van tijd tot tijd, door een generale verminderinge van de waerdye van alle de Effecten, de meeste op een derde-part, mitsgaders door de diversie en verval in de Neeringe en Commercie, de eenige hert-ader, door welcke sy konnen leven, soodanig verarmt en selfs versmolten zijn, dat, sonder verlichtende Lasten, spoedig herstel in de vervallene Negotie, door alle middelen van nadruck en lang verwachte verquickinge, sekerlijck te vreesen is, dat deselve in toekomende niet in staet sullen zijn, om tot behoud en defensie van de Republijck op te brengen en te contribuëren, als voor heenen.

Welcke en andere swarigheden, die tot noch toe niet en zijn wegh genomen, de Heeren van Middelburg, uyt een oprechte liefde tot het wel-wesen van desen gemeenen Staet, en der selver goede Ingesetenen, gedwongen hebben, om de bewuste Wervinge voor desen tegenwoordigen tijd, en desen generalen toestant van saecken, te declineren.

Konnnende echter haer Ed: Achtbare wel betuygen, dat sy, gelijck allesints genoegsaem betoont is, noyt en sullen manqueren, om, tot behoudenisse van den gemeenen Staet, by alle in-evitable voorvallen ende nootsakelijckheden, na, ja selfs boven haer vermogen, met alle bedenckelijcke promptitude, te contribuëren nevens yder Stad en Lid van de Provintie.

Sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie sondt daer op de volgende Brief aen de Staten van Zeelant:

Missive van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien aen de Heeren Staten van Zeelandt.

EDELE MOG: HEEREN, BYSONDERE GOEDE VRUNDEN:

WY vernemen uyt Uwe Ed: Mog: Missive van den 10 deses, Ons huyden ter handen gestelt, met seer groot leetwesen, dat de discrepantien, die tusschen de Heeren Burgermeesteren en de Regeerders der Stad Middelburg ter eenre, ende de Heeren Burgermeesteren en Regeerders der Steden Zierickzee, Goes, Tholen en der Vere, aen de andere zijde, zijn geresen, over de proportie en egualiteyt te vinden in den ophef van de extraordinaire middelen gerequireert, tot verval van de Lasten van dit loopende Jaer, de conclusie van de voorsz extraordinaire middelen heeft wederhouden, ende dat de gem. Heeren Burgermeesteren ende Regeerders der Steden Middelburg ende Goes voorn. niet hebben konnen werden gepermoveert, om consent te dragen in de bewuste Wervinge van 16000 Man, selfs niet volgens het concept

cept tot een conciliatoir aen de Leden voorgedragen : Uwe Ed: Mog: sullen seer licht begrijpen, hoe seer die discrepantie in deses tijds gelegentheyt Ons bedroeven moet, ende Wy en konnen niet anders, dan voor een sonderling oordeel van God over desen Staet aenmercken, dat men in den tijd, die de aldermeeste wijsheyd en cordaetheyd omtrent alle Patriotten vereyscht, onder de Regenten kan vinden Menschen, die liever door disputen en oppositien swarigheden en difficulteyten willen doen voort komen, in saken, die van een absolute nootsakelijckheyd zijn, niet alleen voor den dienst, maer voor de behoudenisse van den Staet selfs, als daer omtrent aen de reden plaets geven: Wy en souden niet hebben nagelaten op Uwe Ed: Mog: versoeck Ons derwaerts te begeven, indien het doyent We'er Ons niet in rechtveerdige bekommeringe bracht, dat Wy de reyse derwaerts niet souden konnen voltrecken, veel min Ons verseekeren van een spoedige te rugge komste alhier, daer de jegenwoordige constitutie van tijden en saken Onse presentie seer nodig vereysschen. Wy sullen Ons by desen oock niet expliceren op de differenten, ontstaen over de voorsz. egualiteyt van Contributien in de voorsz. extraordinaire middelen, dewijle Wy daer van niet zijn geinformeert; alleen sullen Wy seggen, dat Wy hopen, dat de Leden van Uwe Ed: Mog: Vergadering in alle billijckheyd den anderen daer over sullen verstaen, als wel genegen zijnde, om door Onse bemiddeling te helpen uyt de wege te ruymen de discrepantien, dien aengaende voort gekomen, soo haest Wy daer van behoorlijcke informatie sullen hebben gekregen: maer Wy en konnen niet begrijpen, op wat fondamenten de Heeren Burgermeesteren en Regeerders der voorsz. Steden Middelburg en Goes difficulteyt maken, omtrent het doen van de voorsz. Werving. Wy mogen voor God ende de wereld wel sinceerlijck betuygen, dat Wy niet liever souden sien, dan dat de Vrede in de Nabuurschap geconserveert, ende de Ingesetenen van den Lande, door de conservatie van dien, van nieuwe Lasten en ongemacken bevryt souden mogen werden; Ende alle de geene, die kennisse hebben van de situatie van onse Domeynen en Goederen, sullen moeten zijn overtuygt, dat niemand in de gantsche Republijcq, ja selfs veel Steden in de Provintien, daer inne niet hooger of meerder geinteresseert zijn, als Wy: ende hoewel Wy seer wel weten, dat boosaerdige Menschen, die niet dan verandering van Regeering in het Hooft hebben, op hoope, dat sy daer door in meerder aensien souden geraken, studeren, en haer ten uyttersten beneerstigen, om de goede Ingesetenen van den Lande in te boesemen, dat men de Vrede kan hebben, als men wil, en dat Wy tot den Oorlog gesint zijn, en die door de voorsz. Werving soecken voort te setten, soo soude het Ons seer lief wesen, dat men Ons eens aenwees, wat voordeel Wy door het aenvangen van een Oorlog souden genieten: De distructie van verscheyde van Onse seer importante ende notabele Domeynen ende Goederen het eerste zijnde, dat Wy by voortgang van den Oorlog, meer als iemant, souden moeten wachten, om dat die geene, met dewelke desen Staet in verwijderinge soude vallen, soo als bekent is, sig tegen Ons meest verbelgt houden, alleen om dat Wy blijven afraden, dat men het welvaren deser Landen van der selver authoriteyt soude doen dependeren, ende dat mitsdien Ons eygen Intrest, soo wel als Onse jaerlijckse gerechtigheyd, ons moeten doen af sien van den Oorlog: Onse intentie, Ed: Mog: Heeren, is alleen geweest, de Vrede te conserveren; in-

indien het mogelijck is, te laboreren door alle eerlijcke ende bequame wegen en middelen, om dat goede oogmerck te bereyken, ende dat het te maken Accommodement, door een vredelijcke continuatie van Rust, aen de goede Ingesetenen soude mogen verschaffen tijd en gelegentheyd, om haer welvaren te besorgen, en hun in hare Lasten te subleveren; maer wy hebben daer nevens oock altijds geconsidereert, dat men sig door den soeten en lieffelijcken naem van Vrede niet moest laten verleyden, ende den Staet doen vervallen in erger ongelegentheden, dan men onder Godes zegen soude behoeven uyt te staen, indien men in den openbaren Oorlog was. Wy sullen nu niet spreecken van die Vrede, die in den Jare 1678 is gemaeckt; Uw Ed: Mog: weten, hoe weynig vruchten niet alleen de Ingesetenen van sijne Coningl: Majesteyt van Spangien, in de Spaensse Nederlanden, maer ook die van desen Staet, door de continuële Alarmen, daer van hebben gesmaeckt, en hoewel die Majesteyt het eene Jaer nu hier een gedeelte sijner Landen, en het ander Jaer daer na wederom een gedeelte van deselve Landen heeft verlooren, en dat men daer nu zedert een tijt lang herwaerts, op een maniere, onder de Christenen ongehoort, aldaer heeft gebrandt ende geblakert, dat men evenwel seydt, de Vrede daer door niet te hebben verbroken; Indien dat een Vrede is te noemen, en niet eerder een seer swaren en harden Oorlog, ende een calamiteuse onderwerpingh aen een arbitraire Overmacht, soo weten Wy niet, hoe Wy de saken wel by haren rechten naem sullen noemen, ende Wy en weten niet, door wat tuymelgeest gedreven konnen werden die geene, die, siende de miserien, die de Nabueren lijden, door alderhande soorten van oppressien, onder pretext van Vrede, haer selven en andere soecken te bedriegen onder de benaming van dien, en haer lief Vaderland, onder dat pretext, buyten staet van defentie houden. Indien hier quæstie was over de keure van Oorlog of van Vrede, en dat desen Staet het termineren van dien in haer handen hadde, men soude eenige keure daer omtrent konnen doen; maer hoe veel dat nu den Staet gelegen leyt aen de conservatie van de Barriere in de Spaensse Nederlanden, die men in den Jare 1678 door een geprecipieerde Vrede maer al te swack heeft gemaeckt, en hoe veel den Staet echter daer omtrent noch soude willen toegeven, en Uw Ed: Mog: daer in souden willen concurreren met die geene, die de Fransse Desseynen aldermeest voort setten, schoon dat geen van alle de Provintien, over het verswacken of verminderen van de voorsz. Barriere in Vlaenderen, soo veel soude verliesen, of nader, als Uw Ed: Mog: met een machtigen en ongerusten Nabuur te confineren, soo weten Uw Ed: Mog: immers wel, dat de Conditien, die de voorsz. Vrede souden conserveren, niet dependeren van desen Staet, maer van sijn Coninglijke Majesteyt van Spangien; en als die Majesteyt niet wil resolveren, om aen Vranckrijck te laten, wat die Majesteyt tot een Æquivalent pretendeert, dat desen Staet dan te vergeefs soude spreecken, of sig flatteren met een Vrede, welckers besluyt aen de wil van een derde dependeert, en noch van de wil van soo een derde, die selfs buyten alle schijn van Vrede, verongelijkt zijnde, met recht niet kan werden verobligeert, om op te volgen de wille van den Attaquant, en die nu soo veel uytgestaen hebbende, om dat hy niet heeft konnen goed vinden, sigh aen die wille te submitteren, verklaert heeft meer als eens, dat hy sulcks oock niet doen sal, ende dat het mits dien soo verre van daer is, dat het in de macht van

desen

desen Staet soude staen, den Vrede te konnen hebben, als die maer soude willen, dat deselve misschien eerder, als soo een Vrede, sullen sien het verlies der voorsz. Spaensse Nederlanden, en dat men niet heeft konnen goed vinden, op de defentie van dien naer behooren te vigileren; en als men de waerheyd sal seggen, Ed: Mog: Heeren, wie, die maer met eenig onpartydig oordeel is voorsien, sal niet moeten bekennen, dat de voorsz. Wervinge niet alleenlijck niet en kan dienen, om de Vrede difficijlder te maken, maer dat die eenigsints dient, om Onse eygene bescherming te betrachten, en, soo het doenlijck is, de Vrede te helpen faciliteren; want wie weet niet, dat die geene, die een ander of heeft geattacqueert, of staet te attacqueren, veel eerder sal werden gedisponeert, om aen vreedsame gedachten plaets te geven, indien hy siet, dat de geattacqueerde sig stelt in staet, van sig, of selfs, of met hulpe van andere, te konnen verweeren, als wanneer hy siet, dat die verweering genegligeert werdende, den geattacqueerden genootsaeckt wert, te moeten uytstaen alles, wat den attacquant ondernemen wil, ende dat mits dien de voorsz. Werving gedaen werdende, maer kan strecken, om de Conditien van Vrede, ten aensien van Spangien, dat is tot onsen nutte, te beter te maken; Ende in allen gevalle aen dese Landen, die of by uytblijven van een Vrede, (dewelcke, als geseyd is, gantsch niet hangt aen de wille van desen Staet) of by verlies van de voorsz.Spaensse Nederlanden, zyn in het uytterste pericul, eeniger maten te defenderen: Het is waer, dat by veele voorgegeven werd, dat een soodanige Resolutie tot de Werving den Oorlog sal onfeylbaer doen worden, om dat Vranckrijck daer door te meer sal werden geanimeert, sijn Conquesten te pousseren, en dat Spangien te minder sal werden bewogen, om de Fransse Postulatie in te willigen; maer het is seer licht te begrijpen, dat de voorsz. Werving daer van sekerlijck geen oorsake sal konnen wesen, indien men maer aen de gesonde reden eenigsints defereren wil, om dat, soo als geseyd is, Vranckrijck meer sal werden weder houden, sijn Conquesten te pousseren, als hy sal sien, dat de executie van dien difficijlder soude mogen worden, als wel wanneer die Majesteyt sig daer omtrent alle faciliteyt belo- ven kan, en dat het seecker is, dat iemant eerder sal werden vermeestert, die sig niet prepareert tot defensie, als wel wanneer hy sig daer toe in postuur stelt. En wat Spangien belangt, dewijl de voorsz. Werving niet geschied met eenige relatie tot Spangien, immers daer op geen fundament konnen maken, om gesecoureert te werden, indien die Majesteyt soude difficulteren gehoor te geven aen een eerlijck en redelijck Accommodement; Ja de genegentheyd, die den Staet sal betoonen, van sig die Majesteyt te willen aentrecken, met intentie, om, soo het mogelijck is, een eerlijck Accommodement te bekomen, sal soo veel krachtiger zijn, om aennemelijck te maken den goeden Raed, die men soude mogen oordeelen, aen Spangien te konnen geven en toe te dienen, daer ter contrarie Spangien sal moeten affien, van eenige consideratien te hebben van de vriendschap van desen Staet, als men deselve soude willen houden ongewapent, enckel ende alleen, om Spangien daer door te obligeren, te moeten involgen de begeerte van Vranckrijck; Ende nademael Uw Ed: Mog: Provintie aen die kant meer, als eenige van de andere, periculiteert, en particulierlijck de Eylanden van Walcheren ende Goes, soo willen wy hoopen, dat Uw Ed: Mog: bewogen sullen werden, om niet langer de voorsz. Werving te difficulteren, maer door

door haer goed exempel de andere Provintien, en die noch difficiel zijn in de consenterende, te doen opwaken tot een Resolutie, over-een-komende met de Hertelijkheyd van de Voor-ouderen, die daer door, onder Godes zegen, de fundamenten van de Liberteyt, en conservatie van de Religie, hebben geleyt. Waer mede eyndigen, bevelen Wy Uw Ed: Mog: hier mede,

Edele Mogende Heeren, bysondere goede Vrunden,
in de beschermingh Godes. In 's Gravenhage, den 16, February, 1684. Onder stont, Uw Ed: Mog: Dienstwillige Vrunt; Was geteyckent,

G. H. Prince d'Orange.

Welcke de Regeeringe van der Goes met dese Rescriptie beantwoorde:

Mißive van de Ed: Heeren van der Goes, aen syn Hoogheyt den Heer Prince van Orange.

DOORLUCHTIG HOOG-GEBOOREN FURST EN HEER:

WY hebben met behoorlijck respect ontfangen Uw Hoogheyts Missive, van dato den 16 deser loopende Maent, aen ons gunstelijck geaddresseert, den welcken Wy serieuselijck in den Onsen hebben gelesen, en daer op gedelibereert. Het is Ons leet, Doorluchtige Furst en Heer, dat de bekommerlijcke affaires van desen Staet Uw Hoogheyt aller wegen soo veel moeyte komen te geven: Wy houden Ons ten vollen overtuygt, dat allen den ernst, yver en moeyte, welcke Uw Hoogheyt, in het wijsselijck bestieren van deselve, gelieft aen te wenden, geen ander oogmerck hebben, als het bevorderen van het beste en wel-wesen van desen Staet; Weshalven Wy Ons daer op altoos gerust stellende, al lang voor heen souden hebben getoont, Uw Hoogheyts goede meyninge in het projecteren en petitioneren der Wervinge van de 16000 Man, soo te Voet als te Paert, ten dienste van desen Staet op te willen volgen, en vervolgens daer in, beneffens d'andere Leden van dese Provintie, te consenteren, ten ware de veele en sware Lasten en Contributien, die d'Ingesetenen van dese Provintie, en Onse Stad en Quartier, in den jongsten Oorlogh hebben gedragen, en het sware oordeel, dat haer in den Jare 1682 uyt den Hemel heeft getroffen, deselve genoegsaem onmachtig en sulcks onbequaem hadde gemaeckt, van te konnen doen, 't geene deselve altoos voor heen goedwilligh, ten besten van het Vaderland, hebben betoont; geduerigh hopende, dat den tijd gelegentheyd soude hebben gegeven, waer door desen Staet gerust gesteld, en d'Ingesetenen van nieuwe Lasten bevryt hadden konnen blijven; Het welcke Wy bidden, Uw Hoogheyt voor de eenige en waerachtige reden gelieve op te nemen, waerom Wy dus lang swarigheyd hebben gemaeckt: Maer dewijle wy uyt Uw Hoogheyts seer geëerde en sterk resonnerende Missive ondervinden, dat de wervinge van de voorn. 16000 Man, en vervolgens het stellen van desen in een goede postuur van wapenen, een seer goed middel is, om, onder Godes genadigen zegen, desen Staet en de Quartieren van Onse

Onſe Nabueren, die den ſelven, en byſonder deſe Provintie, decken, te brengen in een goede, vaſte en verſekerde Vrede, waer in Wy God bidden, dat deſelve goede Ingeſetenen verquickinge en adem-ſcheppinge ſullen komen te genieten, ſoo hebben Wy oock ditmael alle voorgenoemde ſwarigheden overgeſtapt, en Onſe Gedeputeerde ter Vergaderinge der Ed: Mog: Heeren Staten van deſe Provintie gelaſt, Ons vruchtbaer Conſent in te brengen, en daer door willen betoonen, hoe veel Wy altoos defereren aen Uw Hoogheyts hoogwijſe Conſideratien en goed-vinden, ten beſten van Ons lieve Vaderland; aen de behoudenis van het welcke, mitsgaders Ons ſoo diergekochte Vryheyd en Godsdienſt, Wy, op het ſpoor van Uw Hoogheyds hoogwijſe beſtieringe, Ons ten uyttersten laten gelegen zijn; Wy hoopen, dat dit noottakelijck en onvermijdelijck gedragen Conſent, niet van andere van diergelijcke natuur, ſal moeten werden gevolgt: Wy weten, Doorluchtig Hoog-gebooren Furſt en Heer, wat Wy aen de Unie en het onderhoud deſſelfs verſchuldigt zijn, maer Wy moeten en willen, in vertrouwtheyd, in den boeſem van Uw Hoogheyt, als een wijs en getrouw Beſchermer en Regeerder van het Vaderland, Onſe nood uytſtorten, en met een woord ſeggen, het vermogen ontbreeckt. Nu Godt, die machtig is, alle vervallen ſaken te herſtellen, en de Ingeſetenen van deſen Staet alle heyl en voorſpoet te doen ſien, die gelieve tot dien eynde Uw Hoogheyts ſeer dierbaer en ſeer geachte Perſoon te bewaren in een volkomen langduerigh Lijfs geſontheyd, wel weſen en voorſpoet, op dat Wy, onder des ſelfs hoog-wijſe en voorſichtige Regeeringe blyvende woonen, in alle voorvallen en gelegentheden de eere mogen hebben, van te konnen betoonen, dat Wy waerlijck zijn

Doorluchtigh Hoogh-gebooren Furſt en Heer,

Uw Hoogheyts onderdanige Dienaren,

Onderſtont,

Burgermeeſters en Schepenen, en Regeerders der Stadt Goes;
Ter Ordonnantie van deſelve.

Goes den 25 Febr. 1684.

Maer de Regeering van de Stad Middelburg ſtantvaſtig blijvende/ wiert van de Staten van Zeelant een Deputatie aen haer gedaen/ beſtaende uyt den Heer van Odijck/ als Premier Noble, een Heer uyt yder Stad van de vijf/ die voor heen geconſenteert hadden/en den Heer Raed-Penſionaris de Hubert: ſy reden met twee Caroſſen na 't Stadhuys/ en wierden aen de Trappen ontfangen/ en geleydt in d'ordinaire Vergader-plaets/ alwaer den Heer Raed-Penſionaris de Hubert een Harangue dede van omtrent een half uur/ waer na de Gedeputeerden weder uytgeleyt wierden/ ſoo als ſy gekomen waren. Des namiddags wiert de Vroetſchap vergadert/ maer de meeſte Heeren perſiſteerden in hare ſentimenten tegens de Verbingh. Sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange ſont kort daer na den Heere Peſters na Zeelandt/ om te ſien/ of deſelve de ſaken tot een eynde konde brengen/ maer te vergeefs. Den 13 wiert tot Middelburg weder Vroetſchap gehouden/ in dewelcke den Heer de Haze verhaelde/ dat hy 's Saturdags te vooren eenige quade bejegeningh

in de Staten van Zeelant door den Heer van Odijk geleden had/versoeckende/ dat de Heeren wilden adviseren/hoe hy sig in 't toekomende by soodanige voorval te dragen had/en wat hy soude hebben te antwoorden; en seggende wijders/ dat het dien dagh de negentiende mael was/ dat hy gedwongen was geweest/ de Vroedtschap over 't Poinct van de Werbingh te doen vergaderen: hier op wiert by meerderheyt van Stemmen geconcludeert/ noyt de Werving toe te sullen staen/ noch wederom daer over by een te komen; als mede in geen ordinaire Middelen te consenteren/ voor en al eer den Heer Burgermeester de Haze in sijn Eer soude zijn herstelt. 's Woensdaghs/ den Heer de Haze ter Vergadering komende/ wiert door den Heer van Odijck gevraegt/ waerom hy de Vroedtschap niet dede vergaderen/ volgens de Resolutie van de Heeren Staten/ hem toegesonden? daer op hy antwoorde/ dat deselve nu soo menigmael was vergadert geweest/ en dat sy daerom in haer laetste Vergaderingh geresolveert hadden/ noyt meer beroepelijck te wesen over dit Poinct: maer den Heer van Odijck toonde hier over seer sijn misnoegen; en liet dit voorgevallene alles in de Notulen insereren/ ten swaerste en tot laste van dien Heer/ waer op die van Middelburg resolveerden/ ter Vergaderinge haer Resolutie schriftelijck te senden/ gelijck sy oock aenstonts deden/ van inhout; Dat noyt wegens Middelburg ter Vergadering gekomen, noch in ordinaire of extraordinaire Lasten geconsenteert soude werden, voor dat de Resolutie, ten laste van den Heer de Haze, geroyeert soude zyn. 's Anderen daegs sonden sy/ als noch geen antwoordt bekomen hebbende/ twee Secretarissen/ om tegens alles te protesteren.

Sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange/ siende/ dat alle aengewende debvoiren vergeefs waren/ resolveerde eyndelijck in Persoon na Zeelant te verreysen. Hy arriveerde op Sondag den 19 Maert voor de middag/ omtrent ten 11 uuren/ tot Middelburg: 's Maendags assisteerde hy ter Vergadering/ alwaer die van Middelburgh niet eer hare Gedeputeerden sonden/ voor dat het aengeteeckende/ ten laste van den Heer de Haze/ uyt de Notulen gedaen en vernietight was. Sijn Hoogheyt dede een Harangue van omtrent een uur/ om de Leden te persuaderen tot het toestaen van de Werving; de Gedeputeerden van Middelburg seyden/ alles in de haren te sullen communiceren/ en de sentimenten van haere Principalen ter naester Vergadering inbrengen/ waer op de Staten omtrent ten twee uren 's namiddags scheyden. Hier na ontboot sijn Hoogheyt alle de Heeren/ die tegens de Werving waren/ apart by hem/ en trachte deselve op alle bedenckelijcke middelen en door veele raisonnementen t'induceren/ om mede haer stem tot de Werbingh te geven/ maer deselve bleven by hare sentimenten. Dingsdag 's morgens verscheen sijn Hoogheyt in de Vroetschap/ en dede een Harangue van omtrent een groot quartier uurs, op welcke de Burgermeesters beloofden/ hare sentimenten ter Vergadering van de Heeren Staten/ de welcke tegens de middagh aengeleyt was/ te sullen inbrengen/ 't welck oock geschiede/ zijnde van de volgende inhout.

Nader

Nader Advijs van Burgermeesters en Regeerders der Stad Middelburg, over de Wervinge van 16000 Man, ter Vergaderinge van de Edele Mogende Heeren Staten van Zeelandt overgebracht.

EDELE MOG: HEEREN:

DE Heeren van Middelburg, nu gehoort en rijpelijk overwogen hebbende alle de redenen en argumenten, van tijd tot tijd bygebracht, om haer Ed: te doen bewilligen in het Consent tot de Wervinge van 16000 Man, en niet te min deselve niet destructijf gevonden hebbende aen hare raisonnementen, voorheen gebruyckt, en vervolgens niet van dat overwigt, om hare iterative en op seer goede redenen en gronden geveste Resolutien tot het declineren van de bewuste Wervinge in te trecken, otte te veranderen, hebben tot hare decharge, en om by d'andere Leden van geen stijfhoofdigheyt, drift ofte quaetaerdigheyt geinsimuleert te werden, nodig geacht U Ed: *Mog:* toe te dienen.

Dat geensints by haer Ed. Achtb: voor een gront gelegt is, dat die geene, welcke jegenwoordig op de nieuwe wervinge aendringen, daer door souden voor hebben, den Staet in een Oorlog in te wickelen, die niet anders, dan ten hoogsten schadelyck, soo niet geheel ruineus, een yder kan voorkomen; maer is de Wervinge, om den toestant van saecken in Europa by haer Ed: Achtb. en veele verstandige Regenten opgenomen voor een pas en acheminement tot verwyderinge, en uyt het welcke lichtelijck een Oorlog soude konnen volgen, na dien deselve Wervinge het Accommodement tusschen de twee strijdende Kroonen, sonder welcke den Oorlog schynt onvermijdelijck te zijn, na alle vrees sal difficielder maken, en te rug setten, om dat de ervarentheyt geleert heeft, dat Spangien in 't laetst van Augusti laetstleden, als Vranckrijck sijn Hostiliteyten in de Spaensse Nederlanden heeft aengevangen, geheel retenu is geweest, om die feytelijckheden door de wapenen tegen te gaen, onaengesien den Marquis de Grana wel gelast was, om gewelt met gewelt af te weeren, waer door de hope tot inschickinge van de differenten doenmael groot was, daer, soo haest den selven ondervonden heeft de promptitude van desen Staet in het affenden van vroeg en groot secours, men niet alleen een andere conduite wegens Spangien heeft beginnen te houden, en gewelt met gewelt te verdryven; maer dat den Marquis de Grana ter tijdt, als men op de Wervinge begonde te urgeren, informelyck en voorbariglyk een Oorlog tegens Vranckrijck heeft gedeclareert, en naderhand, de Wervinge verscheyde obstaculen in de Provintie ontmoetende, zich wederom stilder heeft gehouden, wanneer de saecken sich eenighsints, en beter als voorheenen, tot een Accommodement geschickt hebben; of dan door een consent tot de Wervinge de hope tot inschickinge niet en soude werden geëlongeert, en vervolgens een verwyderinge, en daer door een Oorlog te gemoet te sien is, is seer bedenckelijck, te meer, na dien een Wervinge van 16000 man niet en kan aengesien werden, als een middel compulsoir, om Vranckrijck met sijn nieu vermeerderde militie van 40000 man, in volle marsch staende, en zich konnende bedienen van een favorabel Saysoen,

mitsgaders van ſijne Alliantie met Denemarcken, Ceulen, Munſter, Savoyen, en andere, te bewegen tot een verſachtinge in ſijn voorgeſlagen Vredens-Conditie; daer boven dien maer al te bekent is, dat het Secours van de Geallieerden met Spangien, 't welck ſeer weynig ordre, noch nodige voorſieninge, omtrent ſijne ſaecken ſtelt, buyten dat van deſen Staet, gantſch onſeker is, en traeg ſoude by-komen, en geen Aſſiſtentie van Engelant, om de verwartheyd der ſaken binnen 's Rijckx, te wachten is; uyt welcke alles dan genoegſaem af te nemen is, dat deſen Staet, door een Wervinge, tegens haer wil, en ſelfs een goed oogmerck, echter ſoude konnen ingeſleept werden in een funeſten Oorlog, om den tegenwoordigen toeſtant van ſaken, daer in Europa ſig bevind.

Soo de Wervinge nodigh is, om dat Vranckrijck met ſijn Geallieerden armeert, en het eynde van deſelve is de ſecuriteyt en defentie van den Staet, ſoo dient daer toe immers het goet aental van Militie, 't welck deſe Republijcke betaelt, en behoorde als dan de meeſte ſorge gedragen te werden voor de gantſch onvoorſiene Magaſijnen en Frontieren, die de eenigſte Scheytmuur van deſe Provintie zijn; konnende de Spaenſſe Barriere niet eygentlijck gehouden werden voor de Frontieren van deſen Staet, en welcke deſelve ſoude moeten defenderen, nadien in ſulck geval deſen Staet door het onvermogen, ja ſelfs onwil van Spangien, geduriglijck ſoude geobligeert zijn, en geëngageert werden, ſelfs in Vredens-tyd, een laſt van groote Militie op de been te houden, waer door deſelve ſoude werden uytgeteert, en als in een continueele Oorlog blijven ſitten, ſonder in tijd van Vrede de vruchten van dien te konnen genieten.

Hoe ſeer het Intreſt van deſe Republijcq aen het behoud van de Spaenſſe Nederlanden geſchakelt is, kan niemandt onbewuſt zijn, waeromme het verre het beſte en raedſaemſt is, deſelve voor het meeſte gedeelte ſeker te behouden, dan in vrees te ſtaen, alles te verlieſen, ſoo Vranckrijk ſig maer van ſijne macht en avantagies ſoude willen bedienen.

Ende heeft deſen Staet door het toeſenden van vroeger en grooter ſecours, als het Tractaet ſelfs requireerde, immers nu voldaen aen Spangien, die ſelfs naerlatig zijnde, aen ſijn zijde de Tractaten en andere Conventien te voldoen, en ſig in noodig poſtuur van defentie te ſtellen, waer in deſen Staet was ten tijde, als ſijn Catholijcke Majeſteyt deſelve aſſiſteerde, geen hoope van goed ſucces hebben kan door het ſecours van deſen Staet alleen ſonder Engeland tegens de groote Macht van Vranckrijck en ſijne Geallieerden; en ſoude het mitsdien, om deſe Republijck en de Spaenſſe Nederlanden in ſoo groot gevaer niet te brengen, en van alle verdere ravages (die mogelijck in 't korte driemael meer noch ſoude importeren, als het geheel Different en Pretentie van Vranckrijck, ofte eenige ſijner Poſtulata, is) te bevrijden, hoog noodig weſen, alle krachten in te ſpannen, om op de beſte Conditie een eerlijck ſecuur en redelijck Accommodement ten ſpoedigſten uyt te vinden; en hoewel het ſelve meeſt ſtaet in de macht van Spangien, ſoo kan echter deſe Republijcke, ſiende den jegenwoordigen toeſtant van ſaken, en dat die Kroon door een deſperatie ſig ſelve en deſen Staet lichtelijck ſoude expoſeren aen oneyndige gevaren en fataliteyten, door Declaratoiren, Reſolutien en andere Expedienten van nadruck, ſoodanig voorſien, dat Spangien moge-

mogelijck andere gedachten soude opnemen, en soo buyten Oorlogh met Vranckrijk, en in gerustheyt werden gestelt.

Ende hoewel den Treves van 8, 10 a 20 Jaren mochte geoordeelt werden, onaennemelijck te zijn, soo Vranckrijck inmiddel in Possessie bleef van de Plaetsen, van sijn Catholijcke Majesteyt geoccupeert, naerdien deselve dan meer Landen soude besitten, als hy pretendeert, en dat de Revenues van dien, gedurende sulcken Treves, verre souden excederen sijne Pretentien, so soude dies aengaende, ten contentemente van Spangien, nadere Conventien en Stipulatien konnen werden gemaeckt, ofte een der Postulata, welcke de Barriere niet en breken, en de Nederlanden minst buyten defentie stellen, ofte wel eenig ander Æquivalent, Vranckrijck konnen ingewilligt werden, en soo souden op die voet alle gevreesde swarigheden van sijne Allerchristelijkste Majesteyt, ofte desselfs Geallieerden, soo in de Nederlanden, als aen den Rhijn, waer mede desen Staet mochte gedreyght werden, selfs buyten de Wervinge en soo excessive Lasten, konnen wegh genomen werden.

En onaengesien de eenigheyt de Ziel ende het behoud van de Regeeringe is, en dat men daer toe op het krachtigste altoos behoorde te coöpereren, so kan echter deselve in soo gewichtigen sake niet t'aller tijd aengetroffen werden, en soude selfs een consent nevens d'andere Leden in de bewuste Wervinge by gevolge van alle de andere Provintien niet alleen schadelijck voor de Republijck, de saken soo in crisi staende, maer selfs voor de Ingesetenen van dese Provintie en Stad konnen wesen, al was het, dat deselve niet werckstelligh en wierde gemaeckt; ja boven dien mogelijck onnut, ter oorsake, de niet consenterende Provintien en Steden in geene Lasten, tot de Wervinge gerequireert, moetende dragen, de consenterende, 't geene boven haer Quote was, buyten twijffel souden van den hals schuyven: behalven dat, dewijle geen Conclusie *per majora*, volgens de Unie en het Verdrag, tusschen de respective Provintien op den 29 January 1579 binnen Utrecht gesloten, Articul 6, 9 en 18, in een sake van die natuur, soude konnen geformeert werden, geen Wervinge oock volgen kan, nadien dat twee Provintien deselve declineren, en Vriesland en sijn eenstemmigheyt tot geen andere Resolutien apparentelijck staet overgebracht te werden.

Welcke redenen, gevoegt by de raisonnementen, in het schriftelijck Advijs van haer Ed: Achtb:, mitsgaders de Responsive, aen sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange gededuceert, haer Ed: Achtb: oordeelen en vertrouwen, dat aen Uw Ed: Mog: satisfactoir sullen zijn, om wegh te nemen alle naerbedencken van verkeerde insichten, die haer Ed: Achtb: buyten dat van het wel-wesen van 't Gemeen, en de behoudenisse van Vryheyd en Religie, souden bewogen ende genootsaeckt hebben, om in de Consenten tot de Wervinge van Uw Ed: Mog: te discreperen.

's Woensdags den 23 beval sijn Hooghept aen den Heer Raed Pensionaris de Hubert om te vragen/ om met meerderhept van Stemmen te concluderen; doch deselve seyde; sulcks tegens sijn Eed/ Commissie en d'Unie te strijden. Sijn Hooghept colligeerde daer op selfs de Stemmen/ en Zierickzee/ Tholen/ Vere en Vlissingen consenteerden tot de Resolutie per Majora; maer/ also de Gedeputeerden van ter Goes verklaerden/ dit op haer niet te durven neemen/

neemen / wiert een Besending aen die Stad gedaen / welckers Regeerders / op de Propositien / haer voorgestelt / antwoorden / te hooren en te sien. Des Donderdaegs bracht sijn Hooghept / den Heere Prince van Orangie / een Geschrift in / by form van accoort gestelt / zynde den inhoudt daer van / dat de Steden waren over een gekomen / om met meerderhept van Stemmen de Werving vast te stellen / gelijck by desen vast gestelt ende gesloten wiert. Alle Steden swegen / behalven Middelburg / dat daer tegens dit Protest over gaf:

Protest van de Heeren van Middelburgh.

DE Heeren Gedeputeerden van Middelburgh seggen uyt de naem van de Heeren hare Principalen, dat, nadien men op het stuck van de Werving tracht te concluderen by meerderheyt van Stemmen, haer Ed. in soodanigen pretense Conclusie, *per majora* op de bewuste Wervinge te nemen, niet en konnen consenteren, als aenlopende tegens de Gront-wetten van de Regeeringe, en dat haer Ed. mitsdien Eed en Amptshalven haer genootsaeckt vinden, tegens deselve pretense Conclusie te protesteren, gelyck sy protesteren by desen, van nulliteyt en informaliteyt; vrrklarende, deselve niet te sullen noch konnen respecteren voor een Resolutie van haer Ed. Mog.; maer alleen van de andere Leden van de Vergaderinge; en dat haer Ed. oock vervolgens geene Lasten, tot de voornoemde Wervinge gerequireert, sullen dragen, &c.

Sijn Hooghept vertrock dien selven achtermiddag noch na Antwerpen / om met den Marquis de Grana te aboucheren.

Den 29 Maert wiert het Consent ter Vergaderingh van haer Hoog Mog: ingebracht: maer wy sullen / als onse plaets wel van noden hebbende / geen Consenten meer laten influëren.

Zierickzee maeckte kort daer na aen haer Ed: Mog: bekent / t'improberen / 't geen door haer Gedeputeerden gedaen was / en sont op drie Missiven / die van de Staten ontfangen hadde / de volgende rescriptie:

Extract uyt de Notulen van den Raedt Ordinair der Stede Zierickzee, gehouden den 20 April, 1684.

VOor-gelesen zynde drie distincte Missiven van de Ed. Mog. Heeren Staten van Zeeland, de eerste van den 31 voorleden, de tweede van den 11 deser, ende de laetste van den 18 dito, alle tenderende ten fine, de Heeren van den Rade mochten werden geinduceert, omme haer Missive van den 29 voorleden, aen haer Ed. Mog. geschreven, in te trecken, ende de twee laetste daer-en-boven, dat de Gedeputeerde van haer Achtb., op 't consenteren van de noodige middelen, soodanig geinstrueert ende gelast mochten werden, als by dese conjuncture van tyden en saken, tot Securiteyt en defentie van 't gemeene Landt, souden oordeelen te behooren, ende ten laetsten noch sekere klachten en betooningen van misnoegen, dat

de

de voorgaende Brieven aen den Rade noyt en waren voorgedragen, veel min in deliberatie gelegt: waer op, na wettige Convocatie omvrage gedaen zynde, by den Achtb: Rade goed gevonden ende verstaen is, haer Ed: Mog: te rescriberen, dat haer Ed: Achtb: met bevremdinge voor gekomen is, dat dit dilay ende uytstel soodanigh werdt opgenomen, als of 't selve, noch met d'importantie van saken, noch met het respect, dat men haer Ed: Mog: schuldig is, konde ingeschickt werden, daer nochtans haer Ed: Achtb: aller wegen hebben betoont; en altoos betoonen sullen, dat haer Ed: niet meer ter herten gaet, als de conservatie van de luyster, eere en aensien, de hooge Vergaderinge van haer Ed: Mog: in dese Provintie competerende, waer van sy d'eere hebben, het derde Lid te zijn; maer dat het eerste schrijvens alleenlijck aengesien zijnde, als een persuasie van vijf Leden van de Provinciale Vergaderinge, om de Stad van Zierickzee te mogen brengen tot hare sentimenten, onnoodig scheen, in nader omvrage gebracht te werden; een saecke, daer over den Raed sig onlangs te vooren soo categorijck en rondelijck hadde verklaert, dewijl het oogmerck van dien niet en moet strecken, als tot uytvindinge van de ware intentie van de Regeeringe, die hier klaerlijck quam te contesteren: maer daer op nader geinsteert werdende, verklaren haer Ed: Achtb:, dat haer Ed: Achtb. haer Resolutie van den 29 Martij, deses Jaers, jegens de Conclusie by overstemminge, in 't stuck van de Wervinge, geformeert, meynen genomen te hebben uyt sincere bewegingen van een oprecht gemoet, tot conservatie van de vry- en gerechtigheden van den Lande, ende daerom by deselve nootsakelijck moeten blyven persisteren, sonder eenige de minste alteratie daer omtrent te konnen lijden, noch het selve op nader instantie, self van Besendinge, in verdere deliberatie te sullen brengen; ende aengaende de Belastingen, blijven haer Ed: Achtb: oock persisteren by de Resolutien, ten dien eynde van tijdt tot tijdt genomen, ende haer Ed: Gedeputeerde successivelijck toegesonden.

Het Consent van de Provincie van Utrecht / op den 22 December 1683 al gedragen / wiert den 4 February 1684 ter Vergaderinge ingebracht.

Maer in de Provintie van Vrieslant was 't gantsch anders gestelt / want de Staten iterativelijck door haer Hoog Mog: versocht zijnde / haer Consent te willen inbrengen / resolveerden eenparig / de Werving te declineren / en lieten door de Heeren hare Gedeputeerden de navolgende Resolutie exhiberen:

Extract uyt het Resolutie-Boeck van de Heeren Staten van Vrieslant.

Veneris den 15, 25 *February*, 1684.

DE Staten van Vriesland, gesien en geëxamineert hebbende twee Missiven van haer Hoog Mog:, in datis den . . . February 1684, tenderende, ten eynde haer Ed. Mog. met den eersten haer Consent tot de wervinge van 16000 man ter Generaliteyt believen in te brengen, hebben, na rype en serieuse deliberatien, met eenparige Stemmen der Leden van de Regeeringe, goetgevonden, voor Advys in te brengen, dat haer Ed. Mog. niet konnen beseffen, van wat nootsakelijckheyt en

nut gemelde Wervinge kan geoordeert werden te zijn, maer meenen, dat deselve behoorde te werden aengesien als een groot acheminement tot een funesten ja ruineusen Oorlog, die dese Provintie, ter oorsake van haer verachterende Finantien, afslag van Granen, vette Waren, en vaste Goederen, als andere ongelegentheden, niet machtig is te voeren, insonderheyt, dewijl den Staet schijnt gedestitueert van alle Bontgenoten, van dewelcke met seeckerheyt eenige Assistentie te verwachten is; dat daerom te swaerder moet werden geapprehendeert, om dat deselve van soo veele in den vorigen Oorlogh krachtiglijck bygesprongen, noch geen sonderlinge advantages op Vranckrijck heeft konnen halen: daer by komt, dat de Troupes, die geworven souden werden, seer beswaerlijck, indien al eenigsints, immers niet soo spoedig, te krijgen, of van die force sullen zijn, dewelcke nootsaeckelijck soude werden gerequireert, om een beter Vrede van sijn Majesteyt van Vranckrijck t'obtineren, als van deselve ultro werd aengeboden; werdende oock seer ende met groote reden geapprehendeert d'onbedenckelijcke desastres, dewelcke dese Provintie particulierlijck te duchten heeft van de Fransse Geallieerden, als zijnde alle de Forces van den Staet wel rijckelijck gerequireert, om alleen de Fransse Macht in de Spaensse Nederlanden te resisteren, en daer de Spaensse in hare conduite soo weynig ernst betonen, en by na geene vigoureuse ordres stellen, als alleen, dewelcke dienen konnen tot engagement van dese Republijck in den Oorlog, soo seer, dat naulijcx een derde part van die Troupes gereet hebben, diese mosten hebben, eer desen Staet gehouden was, eenige Assistentie te doen, veel min te dencken aen Rupture met Vranckrijck, om harentwille, zynde oock notoir, dat geene van die alternativen soo considerabel zijn, datse eenigsints souden egaleren de grootheyd van 't gevaer, daer aen desen Staet niet alleen sig selfs, maer oock de Spaensse Nederlanden, soude exponeren door den Oorlog, hebbende niet alleen Engeland, maer selfs den Keyser, sijn misnoegen v..klaert, gelijck oock aen desen Staet niet weynig gegeven is over het doen van Declaratie van Oorlog door sijn Cathol: Majesteyt, sonder kennisse van eenige Bondgenoten, gelijck oock den Coning van Engeland reede betuygt heeft, beter te zijn, eene van de alternativen t'accepteren, als sig soo roeckeloos te werpen in soo verderffelijcken Oorlog, met byvoeginge, van ongehouden te zijn, Spangien in soodanigen gevalle t'assisteren; dies niet heylsamer te doen is, als de Wervinge na te laten, en daer door de Spaenssen te doen sien, dat desen Staet niet kan goed vinden, om een kleyn gedeelte van het geene, daer van sy het geheel soo weynig versorgen, sig te steken en in soo grooten ongelegentheyd; voorts deselve op de meest krachtigste maniere te persuaderen tot het aennemen van eene der alternativen, en alsoo met de meeste spoed en ernst ter hand te nemen, soodanige Onderhandelinge, Conferentie ende Tractaten, als daer toe eenigsints sullen konnen dienen, ten eynde desen Staet, en alsoo de gantse Christenheyd, moge gauderen van een goede en gewenste Vrede, en de Barriere bewaert blyven, konnende haer Ed: Mog: niet anders oordeelen, of, wanneer den Vrede al niet werde bereyckt, den Treves van 20 Jaren in desen tijd wenschelijcker soude zyn, als den jegenwoordigen Oorlog in de Spaensse Nederlanden, en wel bysonder, om dat by vervolg van tijd en sijn Keyserl: Majesteyt, en den Coning van Groot-Brittannien, d'eene van den Turcksen Oorlog, en d'ander

van

van de inwendige moeylijckheden ontlast, beter in staet sullen geraecken, om de Vrede te guaranderen. Aldus geresolveert op 's Landschaps Huys, den 15, 25 February, 1684.

Haer Hoog Mog: dese Resolutie gesien ende gehoort en daer over gedelibereert hebbende/ maeckten by Missive aen de Heeren Staten van Vrieslandt bekent; Dat sy geresolveert waren, op 't selve subject een Besendinge te doen, en deselve ten spoedigsten te laten afgaen, met versoeck, dat de gemelde Heeren Staten van hooggemelde Provintie van Vrieslandt tot dien eynde der selver Vergaderinge noch voor een korten tydt wilden continueren, ende dat haer Hoog Mog: de gem. Heeren Staten met den eersten van de komste van de Heeren der selve Gedeputeerdens nader souden informeren.

Op dese Missive rescribeerden de Heeren Staten van Vrieslandt:

Missive van de Heeren Staten van Vrieslandt, gesonden aen haer Hoog Mog: de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

HOOG MOGENDE HEEREN:

WY hebben ontfangen een Missive van Uw Ho: Mo:, in dato den 28 February 1684, waer in deselve ons te kennen gaven, dat een considerabele Besendinge uyt het midden van Uw Hoog Mog: aen ons stond gedaen te werden, en versochten, dat wy ten dien eynde dese onse Vergadering wilden continueren. 't Is ons leed, Hoog Mog: Heeren, dat wy dese Uw Hoog Mog: Missive hebben ontfangen op een tijd, als, alle Besoignes van den tegenwoordigen Lands-dag afgedaen zijnde, wy op 't Poinct stonden, om deselve te scheyden, en reeds verscheyde Leden waren vertrocken; waeromme wy geresolveert hebben, Uw Hoog Mog: mits desen te bedancken voor de eere van de gedecreteerde Besendinge; dat deselve in dit ongemackelijcke Saysoen van 't Jaer de moeyte believen te besparen, te meer, dewijle deselve 't subject van de geprojecteerde Werving van 16000 Man is concernerende, *ende daer op reeds by eenparigheyd van alle de Leden der Regeering soodanig is geresolveert, dat daer in geen de alderminste veranderinge te verwachten staet.* Waer mede, Hoog Mog: Heeren, sullen wy Uw Hoog Mog: beveelen in de genadige Protectie van Godt Almachtigh.

Leeuwaerden den 22 February, oude Stijl, 1684.

Uw Hoog Mogende Vrienden,

De Staten van Vrieslandt.

Was geparaphreert

D. HERINGA van GROVESTINS.

Ter Ordonnantie der selver: Geteeekent

H. HUBER.

De Heeren Staten Generael wierden echter niet van haer voornemen afgetrocken/ maer notificeerden andermael by Missive aen haer Ed: Mogende;

Dat haer Ho: Mo: geresolveert bleven, de Besending ten spoedigsten sijn voortgangh te laten hebben, en wijders versochten, haer Ed: Mog: haer Vergaderingh tegens den . . . Maert, nieuwe Stijl, te willen beschrijven, sullende de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden tegens dien dagh haer aldaer laten vinden, met die hoop en dat vertrouwen, dat de voorsz. saecken met den anderen, gelijck als andere goede Bontgenoten en Patriotten, in der minne souden werden ingeschikt. **Op welcke Missive de Heeren Staten van Vrieslant weder beschreven wierden. Haer Hoog Mog: deputeerden tot dese Besending de Heeren Fabricius/ van Haerlem/ Voet van Winsen/ van Utrecht/ en Kupper/ van Over-Yssel; dewelcke in Vrieslandt aengekomen zijnde/ een mondelinge Propositie deden/ die van de Heeren Staten van die Provintie met dese schriftelijcke Resolutie beantwoort wiert.**

Antwoort van de Staten van Vrieslant, aen haer Ho: Mo: Gedeputeerden.

DE Staten van Vriesland, gehoort hebbende de mondelinge Propositie, by de Heeren Fabricius, Voet van Windsen en Kuyper, haer Hoog Mog: Gedeputeerdens, in Volle Vergaderinge gedaen, tot het dragen van consent in de Werbinge van 16000 Man, hebben na deliberatie goed gevonden, haer Hoog Mog: mits desen te bedancken voor de gedane soo extraordinaire Besendinge, en voorts geresolveert, te persisteren by de Resolutie, den 16 February laetstleden op dit Poinct genomen, en haer Hoog Mog: toe gesonden, gemerckt haer Ed: Mog: sig daer inne soodanig hebben geuyttet, als deselve tot dienst van den Lande en de conservatie van de algemeene Ruste oordeelen noodig te zyn, en worden de Heeren Gecommitteerden ter Generaliteyt gelast, alle devoiren aen te wenden, ten eynde de andere Leden van de Unie mogen treden in het sentiment van haer Ed: Mog:, op dat alsoo daer door alle gevreesde onheylen mogen voorgekomen worden, en een gewenste Vrede bereyckt.

Aldus geresolveert op 't Landtschaps Huys, den 15 Martij 1684. Was getekent voor Oostergoo, *Frans van Burmania*, *G. v. Broersma.* Voor Westergoo, *Wiglius ab Ayta de Zuichem*, *J. Thijssen.* Voor de Sevenwolden. *J. B. v. Bouricius*, *H. Harmanides.* Voor de Steden, *B. Buirenstins*, *M. Hillebrants.*

In kennisse van my,

H. HUBER.

De Heeren Gedeputeerden/ siende/ dat haer Ed: Mog: by hare Resolutie persisteerden/ vertrocken weder van Leeuwaerden na 's Gravenhage/ en deden in 't begin van April van hare verrichtinge aen haer Hoog Mog: rapport/ dewelcke haer voor haer genome moeyte bedanckten.

In Over-Yssel waren de Staten niet seer voorbarigh/ om over de Werbingh te resolveren; doch den Heer Kupper/ der selver Gedeputeerde/

teerde/ verklaerde sigh genoeghsaem/ waer over de Gemeente soo t'ontbreden was/ dat sijn Ed:/ korts daer na tot Deventer komende/ groot gevaer liep/ om seer geaffronteert te werden/ soo hy sigh niet in tijdts van daer geretireert had.

De Provintie van Stadt en Lande liet de volgende Resolutie ter Generaliteyt inbrengen:

Extract uyt de Resolutie van de Heeren Staten van Stadt en Lande.

MARTIS II, 21. MARTII.

IN deliberatie geleyt zynde het achtste Poinct van de Propositie, sprekende van de Petitie der Ed: Mog: Raden van State, in dato 29 September 1683, ten eynde 's Lands Militie door nieuwe Wervinge mochte werden gesterckt, ter nombre van 16000 Mannen, en geconsidereert, tot wat eminente trap van pouvoir de Wapenen van sijn Koninglijcke Majest: van Vranckrijck, gecombineert met die van des selfs Hooge Geallieerden, zijn gesteygert, sulckx, dat d'Armatures van den Staet, schoon die verre boven de 16000 Man wierden vergroot, ende effectivelijck gevoegt waren met de totale Macht van desselfs Hooge Geallieerden, echter, na menschelijcke apparentie, in geenen deele souden wesen suffisant, de redoutable Force van de Kroon Vranckrijck, en van die, die door Tractaten daer aen zijn verbonden, te konnen sustineren; en gelet, dat sijn Koninglijcke Majesteyt van Spangien, werdende geinduceert tot het sentiment van een der Alternativen, by hoogstged. sijn Koningl: Majest: van Vranckrijck geprojecteert, aen te nemen, den Oorlogh daer door oogenschijnlijck geëviteert, de Barriere, waer aen den Staet ten hoogsten aen gelegen is, genoegsaem bewaert, ende de Vrede bestendig soude konnen werden geconserveert; ter contrarie, reguard genomen, dat meerhoogstged. sijn Majest: van Spangien, door den Staet werdende gelacteert met een nieuwe Lichtinge, ende vervolgens gevoed door de hoope van meerder Secours en Assistentie, evidentlijck sal werden gesterckt in desselfs voornemen, van niets aen een gewenschte Vrede te willen sacrifieren; het vuur van Oorlog daer door seeckerlijck ontsteken, ged. Barriere, voor en al eer eenige dadelijcke Wervinge sal konnen werden ondernomen, geheel en al gewisselijck geëmporteert, ende den Vereenigden Staet onfeylbaer in de uytterste perplexiteyt en aller dangereuse constitutie sal werden gebracht; hebben de Heeren Staten van Stadt en Lande in opgem. Wervinge, ter nombre van 16000 Man gedifficulteert, voort goet gevonden ende verstaen, dat meerhoogstged. sijn Koninglijcke Majesteyt van Spangien door alle mogelijcke ende bedenckelijcke middelen behoorde werden gedisponeert, om een van de Alternativen, by meerhoogstgem. sijn Koninglijcke Majesteyt van Vranckrijck voorgeslagen, streckende tot een Vrede of Treves, aen te nemen, en by soo verre deselve daer toe onvermoedelijck niet te brengen mochten zijn, dat in sulcken gevalle den Geünieerden Staet met de Kroon Vranckrijck dieswegen niet behoorde te komen tot een Rupture.

Sy liet ter selver tijdt oock haer Consent tot de Recrutering van de Militie/ op hare repartitie staende/ gelijck voorleden Jare van de andere Provincien geschiet was/ inbrengen.

Dus stonden de saecken in de seven Provintien/ blijvende yder Provintie/ soo die voor als tegens de Werving waren/ in die gedachten/ dat sy het rechte/ bequaemste en gereedtste middel/ om de rust in Europa te herstellen/ by der hant genomen hadden. De Provintie van Gelderlant/ in geval van rupture/ met Vranckrijck groot perijckel loopende/ om van den Ceurvorst van Ceulen geinfesteert te werden/ liet wel het yverigst aenhouden/ om de Werving werkstellig te maken; gelijck der selver Gedeputeerden den 30 Maert seer ernstigh versochten/ ten eynde/ by die gevaerlijcke Conjuncturen van tijden en saecken, daer soo groote Wervingen en preparatien ten Oorlog alom wierden ondernomen, de lang getraineerde Werving op het spoedigst, en sonder het minste tijdtverlies, effectivelijck mocht werden voortgeset, ofte soodanige andere middelen ende expedienten uytgevonden, waer door de goede Ingesetenen voor schadelijcke overvallen en vyantlijcke aggressien mochten werden secuur gestelt. En in de Provintie van Hollandt wierdt in 't begin van April gerapporteert; Dat de Heeren Staten van Vrieslandt door de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden niet hadden konnen werden gepermoveert, te consenteren in de Wervingh, en de Heeren Staten van Stadt en Lande mede haer Consent daer toe difficulteerden te geven, en dat daerom de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Hollant ter Generaliteyt wel dienden geinformeert te werden, hoe sy haer omtrent de Werving te dragen hadden, of haer Ed: Groot Mog: begeerden, dat daer mede soude gesupercedeert, of met en nevens de Provintien van Gelderlant, Zeelant, Utrecht en Over-Yssel, een aenvang daer van gemaeckt werden, op hoope, dat de Heeren Staten van Vrieslant, en Stadt en Lande, siende, de noot en het gevaer meer en meer naderen, desgelijcks oock souden consenteren. 't Laetste vond weynig ingressie by de Leden: en de Wervingh is soo allengskens van selfs/ door tusschen komen van den Treves/ te niet geloopen.

Spangie had nu al eenige tijt getracht door alderhande middelen/ en onder anderen door d'Oorlogs-declaratie/ Engelant en desen Staet tegens Vranckrijck t'engageren. Soo dra was by den Coning voorleden Jaer niet vast gestelt/ dit te doen/ of een Heer van den Raed maeckte aen den Heer van Heemskerck/ haer Hoog Mog: Ambassadeur/ sulcks bekent/ om 't selve wijders aen de Heeren Staten Generael te communiceren/ en seyde; Dat den Coning geresolveert was (liever als de geleden smaetheden goedertierentlijk te verdragen) desselfs gantse Monarchy op te setten, en in hazart te stellen. Dat het geen sedert de Nimweegse Vrede was voorgevallen, voor niemant souffribel was. Dat men den Coning van Spangie tracteerde, als een Heer van eenige Dorpen, die door een magtig Buurman onderdrukt wert. Dat het met de Spaensse Monarchy

soo

soo noch niet was gelegen,&c. Dat men wel genegen was tot Vrede,maer niet,
om die met verlies van Spangies reputatie en een inkankerent seer te kopen en te
behouden. **Den Ambassadeur antwoorde**; Dat hy alles volgens de communi-
catie wel aen haer Hoog Mog: soude bekent maken,en haer goetvinden afwach-
ten,maer dat hy egter uyt sig selven daer by wel konde voegen,dat de Declaratien
van Oorlog het werck alleen niet deeden,maer de middelen, om diemet eer en
voorkominge van schade uyt te voeren.Dat hy niet sag,dat de veelvuldige repre-
sentatien, die hy op ordre van sijne Heeren en Meesters tot het in postuir brengen
van de Nederlanden had gedaen,tot noch toe van groote vrucht waren geweest;
en dat het exempel van de voorleden Oorlog geen voordeelige impressien om-
trent beloften sonder te gelijck reële presteringe had gegeven : Dat voor eerst en
voor al noodig scheen,dat den Marquis van Bourgomaneiro aenbevolen wiert,
by alle wegen en middelen een Accommodement in 't Oosten en met de Porte
te vervorderen en te verhaesten: Wyders, dat men by sig selven een Plan van
Oorlog most formeren,soodanig,waer door men oordeelde,te sullen konnen be-
staen ; dat hier uyt soude devolveren , dat men Gelt-middelen most by een bren-
gen,niet na 't gunt volgens ordinaris cours van de lopende middelen overschiet,
maer geproportioneert na de presente noodt , en om sigh in postuur van defentie
tegen een machtig Vyant te stellen : **Hier op wiert gerepliceert**; Dat desen Oor-
log van den voorgaenden veel differeerde : Dat sijn Majesteyt toen niet direct in
sijn eere was aengetast : Dat men 't werck met alle vigeur meende uyt te voeren :
Dat men wel wist,dat sonder Gelt en Troupes geen swaren Oorlog aen te vangen
was : Dat men t'zedert eenige korte tijdt considerabele Remises hadde gedaen :
Dat men noch dagelijks besig was,sonder dat'er tijt tusschen beyden was geweest,
om op een Fonds,daer toe gerequireert,te delibereren : Dat men hem in 't gene-
rael konde verseekeren, d'intentie te zijn,om door alle wegen en middelen Gelt
by-een en Volck op de been te brengen,om,onder Gods genadigen segen,op een
rechtvaerdige saeck een goeden Oorlogh af te wachten. **Maer den Heer van
Heemskerck poogde sig nader t'informeren / hoe de Spaenssen haer mesures
meenden te nemen / en versocht ten dien eynde aen verscheyde Heeren van den
Raed / te weten**; Wat middelen by de handt waren, om soo grooten saeck met
reputatie,sonder schade,uyt te voeren ; **en seyde** / dat niet afwesen konde,hier op
krachtig te insisteren ; en dat het den dienst van den Coning vereyste, dat hy daer
af eenige versekeringe konde geven aen sijne Meesters. **Dit socht men eerst met
beleefde termen en generale beloften / van alles by te sullen brengen / wat moge-
lijck was / af te setten ; doch den Ambassadeur representeerde haer daer op**;
Dat hy sig niet konde verbeelden,dat sy den Coning door haer Raed in soo groo-
ten Labyrinth souden hebben gebracht, sonder te gelijck aen te wijsen midde-
len, om sigh met eere daer te konnen uytwickelen : Dat men verdacht most zyn,
dat den Coningh van Vranckrijck vroegh in 't Jaer met twee considerabele Le-
gers in de Nederlanden in 't Velt soude staen; dat daer mede twee Belegeringen
te gelijck konden ondernomen werden : Dat, eer men in staet soude zyn, om
die

die op te slaen door hulp van de Geallieerden, de eene wegh soude zyn, ende dan die Armee capabel, om het aennaderende Secours te observeren, en alsoo de tweede en importantste Belegeringe te continuëren: Dat'er in de Nederlanden niet veel Plaetsen meer over waren, om te verliesen: Dat sijn geheel wel-wesen van andere te moeten afwachten, (welckers Auxiliaire Volckeren, soo komen te overwinteren, seer kostbaer zijn en dickwils niet in tijts haer in marsch begeven) een slechten troost is: Dat daerom den Coningh met de Declaratie in de necessiteyt was vervallen, van indispensabelijcken den Marquis de Grana met prompte en genoeghsame Geldt-middelen te voorsien, soo men niet wilde, dat Namen, Mons, ja 't geheele Nederlandt, in hazart gebracht soude werden: Dat men wel considereren konde, dat, staende den Turcksen Oorlog, en Duytslant verdeelt, als het tot noch toe geweest was, geene, ten minsten geen krachtige, diversie van de kant van der Elsas, of van elders uyt het Rijck, te wachten was; en vervolgens, dat het Fort van den Oorlog op de Nederlanden soude afloopen, alwaer, soo het werck door Vrienden most uytgevoert werden, ten besten genomen, het gantse Land opgegeten en geruineert stont te werden; daer ter contrarie, by aldien men sigh selven in een aensienelijck postuur stelde, eerst de Steden na behooren met Guarnisoenen voorsien zijnde, van deselve een vigoreuse resistentie te wachten was, en uyt die niet geattacqueert souden werden, een Leger by-een getrocken konde werden, om een secours te tenteren, ofte gevoegt by Troupen van Geallieerden, een andere Belegeringe by diversie te ondernemen: Enfin, dat tusschen eygen Troupes, en die van andere dependeren, groot onderscheyd is: Dat hy dit haer, en yder van 's Conings Ministers in 't particulier, ja den Coning selfs te gemoet soude voeren: Dat het nu geen tyt meer was, om den anderen met Complimenten en bedeckte Schotelen te dienen: Dat, by aldien men niet van den ordinaris Trant afsprong, en gants andere vigeurs, als hy tot noch toe niet hadde gesien, quam te toonen, niet alleen Nederlandt, maer wel licht een groot gedeelte van Europa stont verlooren te gaen: Dat hy dit niet seyde, op dat het onder haer soude blijven, maer dat hy versocht, dat dese sijne bekommeringe alomme, selfs by sijne Majesteyt, kenbaer gemaeckt mocht werden, hoe eer hoe liever; want dat sijns oordeels de Monarchie ja beyde de Linien van het Augustse Huys, noyt in difficulteuser pas, als doen, waren geweest, met byvoeginge, dat het hem als onverantwoordelijck voorquam, dat om een Millioen Rijcksdaelders, die misschien het werck voor eerst souden konnen redden, men, den Oorlog gedeclareert hebbende, in die benautheyt soude willen verblijven. Hier op wierdt geantwoort; Dat (den Oorlog buyten Declaratie doch levendig gevoelt werdende) men niet voor-by had gekonnen dese Demonstrantie te doen: Dat men ook alles tot sijne defentie soude by brengen, wat mogelijk was: Dat de Armade kortelijk verwacht wierde: Dat met deselve 1000 Neapolitanen, voor de Nederlanden gedestineert, over quamen: Dat eerst daegs ten selven eynde 2000 Spangiaerden stonden geworven te werden: Dat daer-en-boven noch Wervingen tot 2000 Man in Spangien souden werden aengestelt, om gebruyckt te werden, daer het de

noot in tyden en wylen meeſt ſoude vereyſſchen: Dat men de Zee-macht meer
en meer verſterckte, in hoope, van weynigh min als 30 Schepen in Zee te ſullen
konnen brengen: Dat men van daer bleef remitteren, 't geene van de ordinaris
Inkomſten vervallen konde werden, om het werck ſachtjes in de Nederlanden
gaende te houden; met bekenteniſſe niettemin, dat het ſelve niet genoegh was,
om te voldoen aen de preſente noodt, en om daer door in goet poſtuur te ge-
raecken; doch dat men ſijn heyl van de Vloot van Nova Spania verwachte:
Dat men met de komſte van deſelve voor hadde, de Nederlanden conſiderabel
te aſſiſteren, ten minſten met een Millioen Rijcksdaelders: Dat ſonder de
komſte van de Vloot niet wel te voorſien was, waer een Millioen, of 't geene
daer by quam, van daen ſoude komen.

Deſe Heeren verklaerden de reden niet / die haer beweeght had / om
den Coningh tot het declareren van den Oorlogh aen te porren / maer den
Heer Marquis de Bourgomaneiro / Spaenſſen Ambaſſadeur aen het
Keyſerlijcke Hof / (die oock by veele gemeent werdt / het verklaren van den
Oorlogh de eerſte door den Hertogh van Alba aen den Hertogh van Medina
Celi / en door dien aen den Coning / voorgeſtelt te hebben) uyttede deſelve wel
naeckt aen den Keyſer; want als hy de Declaratie bekent gemaeckt / en ſijn
Keyſerl: Majeſteyt hem gevraegt had / of den Coning in ſtaet was / om den
Oorlog uyt te voeren? ſeyde / Neen; maer dat Engelant en Hollant genoeceſſi=
teert ſouden zijn / de Nederlanden te ſecoureren: Doch als kort daer na Don
Pedro de Ronquillo / Spaenſſen Ambaſſadeur in Engelant / om ſecours ſterck
inſiſterende / deſelve reden allegueerde / antwoorde ſijn Majeſteyt van Groot-
Brittannien niet onaerdig: Dat hy verwondert was / dat den Coningh van
Spangien / ſoo hy dit wiſt / ſijn Differenten met Vranckrijck in handen van
hem en haer Hoogh Mog: weygerde te ſtellen / alſoo ſy / om ſijns Heers en
Meeſters Intreſt niet waer te nemen / het hare niet ſouden verwaerloſen.

Midderlerwijl quam de Vloot uyt Nieuw Spangien t'arriveren / maer
bracht ſoo veel Gelt niet mede / als men verwacht had / 't welck meerendeel
door de Plonderingh van Vera Crutz toe quam; doch / 't geen daer mede ver-
loren was / ſocht men met het confiſqueren van de Franſſe Goederen op de
Vloot te vergoeden / hoewel naderhant gebleecken is / dat men weynig heeft
konnen ontdecken.

De Nederlanden moſten echter met Geldt geaſſiſteert werden / en Don
Alonzo Carnero / Veador General van den Coning / die hierom door ordre
van den Marquis de Grana overgekomen was / wierdt na veel moeyte met
het geen men bekomen konde en omtrent 2000 Spangiaerden te rug geſon=
den: Hy arriveerde in 't laetſt van Maert tot Ooſtende / en 't begin van April
tot Bruſſel: de Baren Silver / die hy mede gebracht had / en waer van men
ſeer divers ſprak / wierden na de Munten van Bruſſel / Antwerpen en Brugge
gebracht / en de Militie eens betaelt.

Gelijck de Spaenſſen aen de eene zijde waenden / door haer vreemde ende
extra=

extravagante Proceduren Engelandt en desen Staet / uyt kracht van de gemaeckte Tractaten / sonder aen haer kant iets te presteren / in den Oorlogh in te wickelen / alsoo sochten sy aen d'andere kant Vranckrijck / sonder aensien / of sy hare Geallieerden self infesteerden / te degousteren ; en wijl sy sagen / te Lant / na alle apparentie / overal te kort te sullen schieten / sochten sy haer fortuyn ter Zee. Die van Fontarabie / eenige Scheepjes ter Roof geëquipeert hebbende / namen self omtrent half January het Hollands Schip de Waeg van Amsterdam / Schipper Albert Pooy / seer rijck geladen / van Amsterdam na Bayoene gedestineert / op pretext van Fransse Goederen / die in 't selve souden zijn geweest.

Den Grave d'Avaux presenteerde over dit en meer diergelijcke voorvallen twee Memorien kort na den ander / versoeckende / dat haer Hoog Mog: reparatie van Spangien souden eyschen / en sorgh dragen / dat sulcks in 't toekomende niet meer mochte gebeuren / 't welck haer Hoog Mog: oock aenstonts lieten in 't werck stellen door den Heer van Heemskerck / die / na een langh en ernstigh aenhouden / de ontslagingh van dit Schip obtineerde. Maer de Spaenssen lieten daerom niet na / op de Schepen / die met Fransse Goederen geladen waren / te kruyssen / waer van wy in 't vervolgh meerder sullen seggen.

Sy ordonneerden boven dien / dat de Fransse Naturellen sonder eenige consideratie altemael uyt de Nederlanden souden vertrecken ; maer by den Marquis de Grana wiert echter op hare instantien eenig temperament daer in gemaeckt / en geresolveert / dat de genaturaliseerde souden blijven ; aen die geene / die het Recht van de Burgery hadden / de Naturalisatie toegestaen werden / mits een behoorlijcke en geproportioneerde Somme aen de Heeren van de Finantien gevende / doch de andere moeten vertrecken.

De Spaensse Ambassadeur retireerde sig oock in 't begin van January uyt Vranckrijck / en de Fransse uyt Spangien ; maer d'eerste wiert eenige Mijlen van 't Hof geëxileert / soo men voor gaf / om eenige Woorden / ten tijde van sijn Ambassade gesproken.

Vranckrijck hielt een geheele andere Conduite / want den Coningh socht Spangien niet met ernst te attacqueren / maer door geweldt / en haer Hoog Mog: door alle bedenckelijke redenen tot het aennemen van een Vrede of Treves te bewegen. Van 't eerste had hy voorleden Jaer door 't innemen van Cortrijck en Dixmuyden / het ruineren van Luxemburgh en de buyten-gemeene sware Contributien / die hy van 't platte Landt vorderde / en de strenge Executie / die aen die geene / die niet betaelden / gedaen wierdt / proefs genoegh gegeven. Hier mede liet hy sijn Troupen in 't laetst van 't voorgaende en 't begin van dit Jaer in meest alle de Provintien ten platten Lande continueren / en door sijn Intendanten aen veel voorname Steden / als Gent / Brussel / Bergen in Henegouwen / Aeth / Audenaerden / Roermonde / &c. Uytschrijvingen senden / om over de Contributien te komen tracteren / met bedreyging / van

van deselve andersints/ gelijk Luxemburg/ te handelen. De Uytschrijving aen die van Gent/ van hoedanige inhoudt sy meest alle waren/ luydt als volght:

MYN HEEREN.

DE schade, die onlangs door de Bomben tot Luxemburgh is veroorsaeckt, schijnt My een genoegsaem voorbeelt voor U te wesen, om te vreesen; derhalven heb Ick gelooft, niet haest genoeg aen U deelachtig te konnen maken de ordres van den Coningh, die Ick ontfangen heb, door welcke My toegelaten is, U te doen weten, dat het noch in Uw macht is, om een diergelijck Tractement te vermijden, mits herwaerts ten eersten Gedeputeerden sendende, om U vry te kopen van het Vuur, dat men geresolveert heeft, in Uw Plaets te werpen; en, aengesien men niet sal nalaten, sulkx te doen, indien Gy van Uw kant in gebreken blijft, om U van mijn advys te bedienen, soo geef Ick U dat met soo veel yver, als my toegelaten werd, om tot Uw welwesen te hebben in dese tegenwoordige staet van saecken: Ick versoeck U dienvolgende seer instantelijck, dat Gy my in 't kort Antwoort op dit subject wilt geven, en My geloven, voor soo veel ick kan zijn, Mijn Heeren, Uw seer ootmoedigen en onderdanigen Dienaer.

Ryssel den 7 January 1684.

Geteeckent

BRETEUIL.

Den 17 en 18 January branden sy/ volgens de Lijst van de Spaenssen/ Borne/ Basterode/ Lebbeke/ Assche/ St. Aman/ Hembeeck en Schuyt/ groot Willebroeck/ kleyn Willebroeck/ Hingen/ Berrem/ Wintam/ Haes-donck/ Eyckevliet/ Pues/ Luppelo/ Callifort en meer andere Plaetsen voor een groot gedeelte af. Den Marquis de Boufflers quam met een Corps van 4000 Man aen de Couckelbergh/ de Voorstad van Brussel/ na de zijde van Vlaenderen/ en leyde omtrent 30 Huysen in de assche; en 's anderendaeghs wierden in Ixelle/ de Voorstadt na de Naemsse kant/ van een andere Party vier Huysen geconsumeert. Den Marquis de Grana door 't Colijck/ waer aen hy menighmael omtrent die tijdt onpasselijck was/ het Bedde moe-tende houden/ sont den Prins van Vaudemont met eenige Spaensse Troupen/ en vijf Regimenten Hollanders/ die van Leuven ontboden wierden/ om de laetste Fransse Party te vervolgen; maer den Prince vergenoegde sigh/ half wegen Hal gekomen zijnde/ met het rapport/ dat hy van een Hollants Luy-tenant/ die hy met 80 Ruyters van de Guarde van sijn Hooghеyt den Heere Prince van Orangie/ om te recognosceren/ had gedetascheert/ verstont/ als dat de Fransse Voor-troupen/ die hy ontmoet had/ 120 Man sterck by Halle/ en volgens rapport van 2 Gevangens/ seer afgemat/ waren; en reve-teerde na Brussel: Maer de Franssen verlieten Halle niet/ voor dat sy/ na gewoonte/ haer lust versadigt hadden.

Na haer vertreck van die kant verbrande het Guarnisoen van Charleroy 4 Huysen in 't Frans Gebiedt/ waer van Monsr. de Montal nauwlijcks de

tijdingh tot Maubeuge gekregen had / of berste in dese woorden uyt; Zijn de Spaenssen dwaes, dat sy my verplichten, om 400 Huysen af te branden, volgens d'ordres van den Coning, dewelcke begeert, dat Ick voor een 100 Huysen sal in de asse leggen? En sont aenstonts eenige Troupen uyt na verscheyde Dorpen in Henegouwen / die sy door het vuur meest consumeerden. Na dese hielden de Spaenssen sig bijn stil / maer de Franssen gingen voort met haer feyteliickheden / welcke soo wreedt zijn geweest / als opt Menschen gehoort hebben / afbrandende overal de Huysen / of de Fondamenten wegh gravende / gehuwde en ongehuwde Vrouwen schofferende / menigmael de Menschen / na dat sy se van alles berooft hadden / wegh jagende / en van koude latende sterven / en menigmael in tegendeel de Menschen / die haer Huysen / om de Brandt t'ontvluchten / verlaten wilden / daer in sluytende / en 't aufugieren belettende. De Spaensse vaste Steden waren overal oock soo opgepropt van Vluchtelingen / en gevlucht Vee / dat veele niet onder dack konden geraken / maer van koude en andere ongemacken op Straet storven. Dit verbaesde d'Inwoonders soo / dat veele resolveerden / met de Franssen t'accorderen; gelijck die van Roermonde voor 100000 Guldens / het Oudenburgse / de Noord-zijde van de Vaert / 't geheele Lant van Waes en het Dendermondse voor 400000 Guldens / Frans-Gelt / 't Lant van Aelst voor 300000 Guldens / en meer andere voor een groote quantiteit sig redimeerden; doch met veele wilden de Franssen niet contraheren / om continueel ergens haer woede te exerceren.

Terwijl de Nederlanden soo geëxtorqueert wierden / was den Termijn tot den laetsten January verstreken / sonder dat den Staet iets geresolveert had; en haer Hoog Mog: sagen wel te gemoet / dat het Haegse Congres van weynig nuttigheyt soude zijn / indien Vranckrijck ondertusschen met de Hostiliteyten voort ging; en vonden daerom goed / in 't begin van February aen den Heere Grave d'Avaux / eerst door den Heer Chudley / en daer na (alsoo sijn Excellentie aen den selven antwoorde / verwondert te zijn / dat de Heeren Staten Generael hem hier toe employeerden / daer hy / 't geen hy voor te stellen had / immediate of by Memorie / of in een Audientie / bekent maeckte) door hare Gedeputeerden tot de buytenlandtse saecken te versoecken / dat hy alle mogelijcke officien en debvoiren soude gelieven aen te wenden by den Coning / sijn Meester / op dat deselve noch 2 / 3 a 4 Maenden tijt mocht geven / in dewelcke alle Hostiliteyten en Oorloghs actien in de Spaensse Nederlanden souden ophouden / om middelerwijl te sien / dat men door 't een of 't ander middel de Differenten tusschen Vranckrijk en Spangien soude by-leggen: hier op antwoorde den Ambassadeur / dat hy haer Hoog Mog: het dilay van sijn Conings wegen konden versekeren / soo sy haer sterck wilden maken / dat een van de Equivalenten by Spangien soude werden ingewilligt / of / by refuys van Spangien / met sijn Majesteyt concerteren / over 't geen tot versekertheydt der Spaensse Nederlanden en esloignement van den Oorlogh aldaer kon dienen / of beloven / in die staet / daer sy in waren / te blijven / sonder demarches te doen /

die

die de Spaenssen / in verwachtingh van nieuwe Secourssen van hier / soude stijven. Den 9 representeerde hy 't selve by Memorie / terwijl hy oock een Expressen aen syn Heer en Meester / op haer Hoog Mog: versoeck / om nadere ordre / had afgesonden. Op dese Memorie wiert by de Heeren Staten Generael / noch by de Staten van Hollant en West-Vrieslant / niet tegenstaende de ernstige instantien van de Regeering van Amsterdam / niets bysonders gedaen / alsoo sy eerst wilden afwachten het antwoort van den Coningh / 't welk den Grave d'Avaux den 17 door dese Memorie notificeerde.

Memorie van sijn Excellentie den Heere Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Alder-Christelÿckste Majesteyt.

DEn Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Alder-Christel: Majesteyt, heeft de eer gehad, van aen den Koning, sijn Meester, bekent te maken de nieuwe versekeringen, welcke Uwe Heerlijckheden aen hem hebben gegeven van d'oprechte begeerte, die zy hebben, om door haer vlyt, en door haer interpositie, te contribueren, tot alle de differenten, die'er zyn tusschen sijn Majest: en den Cathol: Koningh, by te leggen; en hy heeft oock aen sijn Majesteyt rekenschap gedaen van d'instantien, welcke Uwe Heerlijckheden aen hem gedaen hebben, op dat het sijn Majesteyt believen mocht, haer een termijn van 4, of ten minsten van 2 Maenden, toe te staen, en goet te vinden, dat ondertusschen alle daden van hostiliteyt komen te cesseren, ten eynde haer het middel en de tijt te geven, om haer goede intentien te doen gelucken. Waer op sijn Majest: aen den gem. Grave d'Avaux heeft belast, aen Uwe Heerlijckheden te betuygen, dat hy altijt de selve begeerte heeft, welcke hy al over langen tijt heeft doen blycken, om de differenten, die hy, soo met Spangien, als met het Rijk, heeft, door een spoedig accommodement t'eyndigen.

Dat sijn Majesteyt ten dien eynde persisteert in d'aenbiedingen, welcke hy tot Regensburg heeft gedaen, van d'algemeene rust door een Treves van 20 Jaren te bevestigen, en op de Conditien, die meenigmael geëxpliceert zyn.

Dat sijn Majesteyt oock, ten opsichte van Spangie, sig wel contenteren wil met een der Æquivalenten, die hy door de Memorie, welcke op den 5 November laetstleden aen Uwe Heerlyckheden gepresenteert is, heeft doen proponeren: Doch, indien men daer over soo spoediglyck niet over-een kan komen, als voor het best van de Christenheyt wel te wenschen soude zyn, wil sijn Majesteyt noch wel, dat den Treves van 20 Jaren, welcke hy aen 't Ryck aenbied, oock voor Spangie zy: en den Grave d'Avaux heeft volle Macht, om'er in den Haegh het Tractaet af te tekenen, even gelijck den Grave van Crecy de Macht heeft, om het te Regensburgh te teeckenen.

Indien Uwe Heerlijckheden sig tegenwoordig engageren door een Tractaet, steunende op de Guarantie des Konings van Engelandt, en selfs van alle de Vorsten in 't generael, die daer in gevolg van tijdt sullen willen intreden, om Spangien binnen 2 of 3 Maenden te doen goedkeuren een der Æquivalenten, welcke sijn Majesteyt op den gem. 5 November heeft doen proponeren, of wel den Treves van 20 Jaren,

ſal hy van nu af alle daden van hoſtiliteyt tegen de Landen, Steden en Plaetſen, behorende aen de Kroon van Spangien, waer deſelve oock gelegen mogen weſen, doen ophouden; op conditie echter, dat door het ſelve Tractaet geſtipuleert zy, dat, ingeval de Spangiaerden den gem. tijdt van 2 of 3 Maenden laten paſſeren, ſonder een der Æquivalenten, of de generale Treves van 20 Jaren, t'accepteren, Uwe Heerlijckheden beletten ſullen, dat de Troupen, welcke zy tegenwoordigh in Vlaenderen hebben, ergens anders toe gebruyckt werden, als alleenlijck tot de defentie der Plaetſen, die den Cathol: Koning beſit: dat zy hem oock nergens anders eenig nieu Secours ſullen mogen geven, noch tegen ſijn Majeſteyt, noch tegen des ſelfs Geallieerden. En ſijn Majeſteyt ſal ſig insgelijckx verbinden, geenige Plaets in de Nederlanden te belegeren, noch te vermeeſteren, om wat reden het oock ſoude mogen weſen, en oock daer-en-boven den Oorlog niet te mogen voeren ten platten Lande, indien de Spangiaerden ſig van haer zyde daer af abſtineren; behoudende ſijn Majeſteyt ſig de Macht, van ſijn Wapenen op alle andere Plaetſen, als in de Nederlanden, te mogen voeren, tot dat deſe Kroon de Vrede, welcke zy gebroocken heeft, herſtelt ſal hebben.

Doch, ſoo Uwe Heerlijckheden niet willen treden in het gem. Engagement, en dat zy, ſig vernoegende met alleenlijck haer preſſante inſtantien aen het Hof van Madrid aen te wenden, om het ſelve tot een amiabel Accommodement te diſponeren, met ſijn Majeſteyt de nootſakelijcke meſures willen nemen, om te beletten, dat'er eenige verandering in de Nederlanden geſchiede, wil ſijn Majeſteyt haer de middelen daer toe noch wel faciliteren. Maer gelijck de 2 Maenden, welcke Uwe Heerlijckheden verſoecken, ſijn Majeſteyt ſeer groote advantagien op de Spangiaerden ſouden konnen geven, en dat, met de ſelve ſoo nuttelijck te gebruycken, als hy verhopen kan, hy haer, volgens alle apparentien, brengen ſal tot de nootſakelyckheyt, van ſijn aenbiedingen t'accepteren, en ſelfs hem toe te ſtaen de rechtmatige ſchadeloosſhoudingen, welcke hy te pretenderen ſoude hebben, kan hy, gedurende de gem. tijdt, de vryheyt niet intrecken, van tegen de Kroon Spangien t'ageren.

Maer om te tonen, dat d'intentie van ſijn Majeſteyt niet is, te profiteren by de misſlag, welcke de Spangiaerden begaen ſouden hebben, met ſijn aenbiedingen niet t'accepteren, om de Barriere door nieuwe Conqueſten te verbreecken, wil hy, ſoo lang, als deſen tegenwoordigen Oorlog duren ſal, wel een Stilſtant van Wapenen in Vlaenderen toeſtaen, en geen Belegering ondernemen, noch, door wat wegen het oock ſoude mogen weſen, eenige der Plaetſen, die den Cathol: Koningh in de Nederlanden toebehoren, vermeeſteren; mits dat Uwe Heerlijckheden ſig van gelijcken engageren door een Tractaet, 't geen tegenwoordig in den Haeg door den gem. Grave d'Avaux met haer getekent, en geguarandeert ſal werden door den Koningh van Engelandt, en ſelfs door alle de Vorſten, die in gevolg van tijdt in de ſelve verbintenis ſullen willen treden; niet alleenlijck te beletten, dat de Troupen, welcke Uwe Heerlijckheden tegenwoordig in Vlaenderen hebben, elders, als tot de defentie der Plaetſen, die den Cathol: Koning in de Nederlanden beſit, gebruyckt mogen werden, maer ſelfs oock geen ander Secours aen de Kroon Spangien te mogen geven, in wat ander Land het oock ſoude mogen zijn; noch directelijck, noch indirecte-

rectelijck, tegen sijn Majesteyt, of tegen dessels Geallieerden t'ageren. Sijn Majesteyt wil sig oock wel obligeren, geenige andere Acte van hostiliteyt in de Nederlanden te plegen, mits dat de Spangiaerden sig van gelijcken daer af onthouden; en als zy daer den Oorlog wilden continueren, sal hy beloven, die niet te voeren, als ten platten Lande, sulckx dat de Barriere daer geen verandering af sal konnen ontfangen.

Uwe Heerlijckheden sullen ongetwijffelt oordeelen, dat sijn Majesteyt, door soo veel redelijcke aenbiedingen, en door soo veel lichte expedienten, als men van hem vorderen kan, de begeerte, welcke hy heeft, om het algemeene best van de Christenheyt te procureren, t'eenemael voldaen heeft. Hy heeft dese begeerte soo veel t'openbaerder willen maecken, dewyl niemant twijffelen kan aen de groote avantagien, die de goede staet sijner Legers, sijner Plaetsen, en sijner Alliantien, hem beloven kan van de continuatie des Oorlogs, welcke Spangien aen hem heeft gedeclareert. Maer indien eyndelijck het Huys van Oostenrijck niet profiteren wil by de laetste aenbiedingen, welcke sijn Majesteyt door dese Memorie doet, sal men maer alleen aen haer konnen wijten alle de desolatien en ongelucken van een bloedigen Oorlog, die vermijd kan werden, door de middelen, daer hy haer opening af geeft: by weygering van dewelcke, sal hy sig, na dat men alle de faciliteyten, die men redelijcker wyse van hem soude konnen vorderen, uytgeput sal hebben, nuttelijcker konnen dienen van d'uyterste middelen, die hem Godt in handen heeft gestelt, om sijn rechten en sijn rechtvaerdige Pretentien te doen gelden. Gedaen in den Haeg den 17 February, 1684.

Geteeckent

Den Grave d'AVAUX.

De Spaensse Ministers meenden in tegendeel / dat de Fransse Feytelijckheden van Engelant en desen Staet met den Oorlogh beantwoort mosten werden. Don Pedro de Ronquillo presenteerde hier toe aen sijn Majesteyt van Groot Brittannien de volgende Memorie:

Memorie van Don Pedro Ronquillo, Ambassadeur van Spangien, aen den Coningh van Groot-Brittannien, den 6 February 1684 overgelevert.

SIRE;

UW Majesteyt, zijnde volkomentlijk geinformeert van de wreetheden, die de Franssen in de Nederlanden bedrijven, van welcke de historien der Barbaerste Natien nauwlijks exempelen souden konnen fourneren, sal Uw Maj: ook wel weten, dat Don Pedro Ronquillo, Ambassadeur van Spangien, sigh nochmaels geobligeert vint, hem uyt de naem van den Coning, sijn Meester, sijne instantien tot effectif accomplissement van de Defensive Alliantie te reitereren, confirmerende al het geene, hy aen Uw Majesteyt in sijn vier voorgaende Memorien en in de Brief, vervolgens aen den Secretaris van Staet Jenkins geschreven, gerepresenteert heeft.

En gelijck de artificien van Vranckrijck, of door geluck, of door verborgen middelen,

delen, eenige gepersuadeert hebben, en actuëlyck persuaderen, dat het gedurig de Vrede gewenscht ende begeert heeft, en dat de Extorsien, dewelcke het executeert, niet strecken, als om den Oorlog te beletten, (een pretext, 't welck noch klaerder desselfs enormiteyt ontdeckt) en sulcke impressien geven, dat eenige Geallieerden daer door gekomen zyn, tot te seggen, dat men ons behoorde te verlaten, soo wy niet tot eenige van de onredelijcke Propositien van Vranckrijck condescenderen willen. Den Ambassadeur verseeckert, tot voldoening van de Ordres van den Coningh, sijn Meester, Uw Majesteyt door dese Memorie, dat geen toeval, hoe violent het zijn magh, sijn Majesteyt van het Engagement, dat hy met sijn Geallieerden heeft, door een particuliere Vrede sal konnen separeren, en de Resolutie doen veranderen, die hy heeft, om door de wapens de Nederlanden te defenderen, en tot de laetste voet aerde te conserveren, tot dat de Troupen, dewelcke hy daer onderhout, en derwaerts sent, de laetste druppel bloets verspilt sullen hebben.

En hoewel sijn Majesteyt van de Goddelijcke Barmhertigheyt verwacht, datse sijn rechtvaerdige intentien seconderen en zegenen sal, zoo sal sijn Cathol: Majesteyt echter, indien ondertusschen God onsen Heer door sijn groote en onbegrypelijcke verborgentheden daer van anders quame te disponeren, in sulcken geval die vertroosting hebben, die misschien andere groote Coningen, die haer Landen verloren hebben, niet gehad hebben; dat hem dit in de Nederlanden over komt, door dien hy van die geene, die, om haer Eer, Devoir en eygen Interest, verplicht zijn, hem te helpen en beschermen, verlaten is geworden, en dat hy sijn reputatie gemaintineert heeft, hebbende de plicht van een Coning en verliefden Vader volkomentlyck volbracht; hazarderende de rest van sijn Monarchy, om soo goede Onderdanen en geliefde Kinderen te behouden.

En gelijck Uw Majesteyt, soo groot een Coningh zijnde, niet anders kan, als approberen soo prijsselijcke en rechtvaerdige Resolutien, hoopt den Ambassadeur, dat Uw Majesteyt al sijn vermogen tot accomplissement van de Alliantie, van de eer van sijn Woort en eygen Interest, 't welk hy aen de Conservatie van de Nederlanden heeft, sal contribuëren.

Don Pedro Ronquillo.

Maer den Coning wees dit versoeck van de hant/ voor reden gevende den verwarden stant van sijn binnenlandtse Affairen.

Den Marquis de Castel Moncayo gaf de volgende Memorie aen haer Hoog Mog: over.

Memorie, door den Marquis de Castel Moncayo, Envoyé Extraordinaris van Spangien, gepresenteert aen de Staten Generael, den 7 February, 1684.

DEn Marquis de Castel Moncayo, Envoyé Extraordinaris van Spangien, hadde wel gewenscht, verschoont te wesen, van aen uwe Heerlijckheden voor te stellen, en haer te embarasseren met soodanige saken, die hy seer wel weet, dat haer maer ongemackelijck en moeyelijck konnen wesen; maer, alsoo het perijckel meer

meer en meer toeneemt, en dat het verderf hoe langer hoe meerder is naderende, ende dat het selve haest onvermijdelijck sal wesen, sullen uwe Heerlijckheden seker-lijck, volgens hare gewoonelijcke voorsichtigheyt, ten goede nemen, dat den gesyden Envoyé Extraordinaris haer kome de kennisse ververschen, en waerschouwen, dat men niet langer mag uytstellen die remedien, dewelcke noch eenighsints souden konnen dienen, om het gevolg van soo een groot quaet voor te komen, en tegen te houden. Uwe Heerlijckheden sullen sonder twijffel noch wel indachtigh wesen, hoe dat, den Alderchristelijckstan Coning in den Jare 1672 haer besprongen hebbende met eenen Oorlog, die alleenlijck gegrontvest was op sijne eersucht, en op de glorie, met dewelcke hy pretendeerde, geëert te worden, en uwe Heerlijckhedens saecken door eene onverwachte overrompelinge gebracht zijnde in soo een quaden en beklaeglijcken staet, dat die, dewelcke selfs door Tractaten verobligeert waren, te hulp te komen en by te staen, uwe Heerlijckheden geheelijck abandonneerden, sijne Majesteyt, die door geen het minste Tractaet verbonden was, niet nagelaten heeft, van 't geene hy in soo een onverwachte uytkomst konde bybrengen tot haer hulp en bystant, en daer en-boven by sijne Keyserl: Majesteyt, en sy te samen by de Princen van 't Rijk, geëmployeert hebben de alderkrachtigste diensten, op dat door de hulp van den Keyser en het Keyserrijck Uwe Heerlijckheden eenige verlichtinge in haer groot quaet mochten bekomen. Dat sijne Majesteyt in den Jare 1673, door uwe Heerlijckheden versocht en ten uyttersten gepresseert wiert, dat hy soude willen met haer treden in een defensive Alliantie, hoewel sijne Majesteyt als-doen in vollen Vrede was, ende dat uwe Heerlijckheden niet alleenlijck waren in Oorlogh, maer door soodanigen Oorlog gebracht tot eenen genoegsaem ongeluckigen staet, en dat sijne Majesteyt, wel wetende, hoe veel de bewaringe van uwe Landen hem was belangende, alle consideratien naerlatende, wel gewilt heeft, sig in dese Alliantie te engageren, en vervolgens oock in den geseyden Oorlog, ende dat dese Verbintenisse soo favorabel voor uwe Heerlijckheden heeft geweest, dat den Alderchristelijckstan Coning geruymt heeft alle de Plaetsen, behalven Mastricht en de Grave, dewelcke hy op uwe Heerlijckheden verovert hadde, en soo ongeluckig ten opsichte van sijne Majesteyt, dat sy het Tonneel van Oorlog heeft doen passeeren niet alleenlijck op sijne Landen, grensende aen desen Staet, maer oock op die, dewelcke in andere Gewesten van de Werelt gelegen waren: Uwe Heerlijckheden sullen oock gelieven te gedencken, dat sy weynigh tijdts naer het sluyten van de geseyde Alliantie, door het toedoen van sijne Majesteyt, verkregen hebben den Vrede met den Coningh van Engelant ende met hare Gebueren, den Ceurvorst van Ceulen ende den Bisschop van Munster: Dat, sijne Majesteyt gesien hebbende, dat in sijn reguard den voorseyden Oorlogh een ongeluckig gevolg hadde gehadt, ende dat hy in 't midden van 't Jaer 1678 eenige veranderinge tot sijn voordeel konde verwachten, soo wel door het toedoen van sijne Geallieerde, die als-doen by naer hare Conquesten volbracht hadden, als oock door het geene, sijne Majesteyt van Engelandt opentlijck dede, ende geresolveert was, in 't toekomende te doen, tot verlichtinge van de geseyde Nederlanden, Uwe Heerlijckheden wel haestelijk verklaerden, van dien Oorlog niet te konnen langer continuëren; en, alhoewel desen Vrede niet konde ge-

gemaekt werden, als op seer nadeelige Conditien voor sijne Majesteyt, en deselve daer door ontblotende en berovende van een goet gedeelte van sijn liefste en getrouwste Onderdanen, sijne Majesteyt nochtans, om te toonen sijne liefde tot de Vrede, ende de deferentie, welcke hy hadde voor uwe Heerlijckheden, heeft sig laten brengen tot het aennemen van de Conditien, soo seer tot sijn nadeel, op een vaste verwachtinge, en seer stercke verseeckeringe, die uwe Heerlijckheden aen hem door eene expresse Deputatie hebben doen geven, van dat dese Vrede soude seecker en duursaem wesen, ende dat alle Princen en Staten van Europa deselve souden guaranderen, ende sijne Majesteyt in verseeckeringe stellen tegen alle toekomende overlasten; maer in plaets, dat desen Oorlog soude dienen, op dat sijne Majesteyt en sijne goede en getrouwe Onderdanen het effect en de vruchten van deselve souden genieten; en tegen alle toekomende overlasten soude versekert wesen, soo hebben uwe Heerlijckheden self swarigheyt gemaeckt, van sig te engageren in eene Guarantie, dewelcke hun voorgestelt is geweest, en tot dewelcke sy door sijne Majesteyt van Engelant seer instantelijck versocht zijn geweest; en den geseyden Vrede heeft tot geen ander eynde gedient, als om op sijne Majesteyt te halen alle soorten van onwaerdigheden, ende op sijne Onderdanen in Nederlant alle soorten van Outrages en quade onthalingen, sonder dat alle offres, tot noch toe gedaen, om daer eenige remedie toe te brengen, ende deselve te doen op houden, van eenigh effect zijn geweest, ende als het scheen, dat sijne Majesteyt van Engelandt ende uwe Heerlijckheden sigh daer tegen wilden stellen, en dat door dese Demonstrantie het blocqueren van Luxemburg gelicht is, heeft sulks selfs nergens anders toe gedient, als om Vranckrijck een voet te geven, om aen sijn Catholijcke Majesteyt voor te schrijven Wetten, door dewelcke hy de Vrede moeste maken.

Uwe Heerlijkheden sullen noch sullen konnen vergeten hebben, hoe onrechtveerdiglijk sijne Majesteyt geoutrageert is geweest, en noch wort, onder pretext van differente soorten van boose en goddeloose Pretentien, dewelcke noch in recht noch in reden oyt of eenigsints gefondeert zijn geweest, en dewelcke met geene de minste schijn konnen verbloemt werden; ende dat den geseyden Envoyé Extraordinaris van Spangien uyt den naem en van wegen sijne Majesteyt verklaert hebbende, dat hy wel wilde dulden, dat uwe Heerlijkheden en de andere Geallieerden examineerden de rechtmatigheyt van sijne sake, en dat hy sekerlijck veel soude defereren aen het gevoelen van de Geallieerde, alsoo sijne Majesteyt sigh geensints wilde engageren in eenen onrechtvaerdigen Oorlogh, en noch veel minder sijne Geallieerden daer in trecken; en, dat alle sijne pogingen geen effect doende, sijne Majesteyt niet konde, noch om Eerens- noch om Gemoets-halven, sig blindelings onderwerpen aen 't believen en den wille van Vranckrijck: daer uyt sijn gevolght alle de invasien, en den Oorlog, die den Coning van Vrankrijk begonnen heeft in 't geseyde Nederlant, en die hy noch continueert door het innemen van Plaetsen, plonderingen, moorderyen, branden, schofferen, en ontheyligen selfs van die saken, dewelcke de natuur en de Religie voor het aldergeheyligste houd, sonder te sparen noch Persoonen noch huysen, met soo weynige goede trouwe, dat men selfs geplondert en gebrant heeft die geene, dewelcke hare Contributien betaelt hadden, en oock na de betalinge geplon-

geplondert, dewelke haer Paerden en Beeſten geredimeert hadden; dat, ſijne Majeſt: vervolgens van Uwe Heerlijkheden verſocht hebbende het Secours en d'Aſſiſtentie, by het geſeyde Tractaet belooft, Uwe Heerlijckheden dat wel hebben willen toeſtaen, niet tegenſtaende alle de liſten van die, dewelcke het ſochten te beletten, en Uwe Heerlijkheden perſuaderen, dat het volbrengen en nakomen, van 't geene in het Tractaet belooft was, haer ſoude trecken in een droevigen Oorlog, van dewelcke ſy door de genade Gods, niet tegenſtaende alle de quade Voorſpelders, ten minſten tot noch toe zijn bevrijt gebleven. Dat den ondergeſchreven ſig vaſtelijk geperſuadeert had, dat Uwe Heerlijckheden eenig middel ſouden hebben konnen uytvinden, om aen ſijne Majeſteyt ſatisfactie te doen geven van alle de geledene onwaerdigheden, van ſoo veel Millioenen in contant Geldt, als men ſijne goede en getrouwe Onderdanen heeft afgeperſt, en van ſoo veel andere Millioenen aen ſchade, die ſy in hare Goederen en Perſoonen geleden hebben. Dat ſijne Majeſteyt geen andere opinie van Uwe Heerlijckheden kan hebben, als dat ſy ſigh met een byſondere ſorge daer toe ſouden geappliceert hebben, ten ware ſy daer in ſeer ſterck tegen geſtaen waren geweeſt door die, dewelcke ſcheenen, niet anders te practiſeren, als ſijne Majeſteyt te dwingen, te voldoen op alle de Eyſſchen, die Vranckrijck ſoude willen doen, en ſelfs meer, als Vranckrijck tot noch toe geëyſcht heeft, ſonder te willen toeſtaen, dat men ſoude treden tot de discuſſie van recht of onrecht, en ſonder eenige reflexie op de Securiteyt van het toekomende. Den geſeyden Envoyé Extraordinaris heeft ſig niet konnen onthouden, van ſware klachten te doen, aengeſien dat deſe Conduite niet alleenlijck bekent is, maer oock veroorſaeckt een gerucht en ſchandael, ten hoogſten ſchadelijck aen den inſicht van de gemeene ſaken, en aen den Vrede, van yder ſoo ſeer gewenſcht; en, vermits de Uſurpatien, de hoſtiliteyten en ſoo blijckelijcke wercken van eenen openbaren Oorlog door Vranckrijck gecontinueert en van dag tot dag vermeerdert worden, en dat den termijn van drie Maenden, by het Tractaet geaccordeert, om een Accommodement te vinden, naer de begonnen rupture, verſcheenen is, kan den geſeyden Envoyé ſig niet onthouden, van Uwe Heerlijkheden ſeer inſtantelijck te verſoecken, (gelijk hy by deſen uyt de naem en van wegen ſijne Majeſt: verſoekt) dat Uwe Heerlijkheden ſijne Majeſteyt willen voldoen het effectif volbrengen van 't geene, aen 't geſeyde Tractaet noch reſteert, en dat in gevolg van dien Uwe Heerlijckheden met den eerſten willen treden tot den Oorlogh, en openbare rupture met Vranckrijck, ſonder nochtans naer te laten, terwijlen Uwe Heerlijckheden alles tot de geſeyde rupture vervaerdigen, ſijne Majeſteyt te aſſiſteren met alle hare machten, ſoo te Water als te Lande, en deſelve te vervoegen met de machten van ſijne Majeſteyt, op dat men mag komen tot een eerlijck, redelijck en ſeker Accommodement; 't welcke moet weſen generael, en met incluſie van alle de Geallieerden. Den geſeyden Envoyé Extraordinaris ſal Uwe Heerlijckheden de moeyte niet aen doen, van ſig in te laten tot eene juſtificatie van eene ſoo bekende ongerechtigheyt, als men gedaen heeft, en noch continueert te doen aen ſijn Majeſteyt, of wel in 't belangen, dat Uwe Heerlijckheden hebben, in 't conſerveren van de Spaenſſe Nederlanden, of in 't engagement, dat Uwe Heerlijckheden hebben aengegaen met ſijne Majeſteyt, door het geſeyde Tractaet van 't Jaer 1673, alſoo hy wel verſekert is, dat Uwe Heerlijkheden genoegſaem en volkomentlijck van alles onderricht zyn:

Hy sal daer alleen by voegen, dat hy ten vollen gepersuadeert is, dat Uwe Heerlijkheden, sonder eenig uytstel, sullen nemen eene vigoureuse en prompte Resolutie, soo als de nootsakelijckheyt en de obligatie van 't selve Tractaet vereyssehen, en dat sy met sijne Maj: sullen concurreren tot de bewaringe van de Spaensse Nederlanden, alsoo het verlies van deselve (dewelcke sonder een seer suffisante en prompte remedie blijckt, onvermijdelijck te wesen) haren Staet soude exponeren aen seer groote en blijckelijke perijckelen, en dat Uwe Heerlijckheden sullen overtuygt wesen, dat in soodanigen grooten extremiteyt, en soo wel by d'een als d'ander kant te vreesen, sijne Majesteyt de schult niet sal hebben, van Uwe Heerlijckheden niet in tijts genoeg gewaarschouwt te hebben.

Hage, den 7 February, 1684.

Getekent

Den MARQUIS de CASTEL MONCAYO.

Hy reitereerde dit versoek kort daer na door een tweede Memorie, op welke beyde haer Hoog Mog: Gedeputeerden, na dat sy se geëxamineert hadden, ter Generaliteyt voordroegen; Of men niet aen sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange behoorde te defereren en op te dragen de macht en 't pouvoir, om op soodanigen tydt, en soodanigen aental van Troupen, uyt de Frontieren van den Staet te mogen lichten, en tot defensie der Spaensse Nederlanden te senden, als sijn Hoogheyt soude mogen goet vinden, ende oordeelen, noodig te zyn. 't Welck van de respective Provintien wiert overgenomen.

Alles was midlerwijl gepreparéert tot het Haegse Congres. Den Keyser, Ceurvorst van Beyeren en Vorsten van Saxen-Weymar en Gotha, deputeerden, om 't selve van harent wegen by te woonen, den Heer Chevalier Cramprich; den Coning van Spangien den Marquis de Castel Moncayo; den Coning van Sweden den Heer Guldenstolpe; het Huys Lunenburg den Heer Witsendorf; de uytschryvende Fursten van de Franckise en Over-Rhijnse Creytzen den Baron Gortz, en den Hertogh van Lotthar ingen den Heer Canon. Veele hadden gedachten, dat de Coningen van Engelandt en Denemarcken, den Ceurvorst van Brandenburg en meer andere, oock ten dien eynde Ministers souden gesonden gehad hebben; doch naderhant is het contrarie gebleecken.

Haer Hoog Mog: committeerden op 't versoeck van den Chevalier Cramprich, den 4 February by Memorie gedaen, van harent wegen de Heeren Gedeputeerden tot de buytenlandse saken, om de Conferentien met de aenwesende Ministers te beginnen. De eerste wierdt den 8 February gehouden; waer in den Chevalier Cramprich, Marquis de Castel Moncayo en den Heer Guldenstolpe, van wegen den Keyser, Coningen van Spangien en Sweden, en Ceurvorst van Beyeren, verklaerden; Voor eerst, de constante genegentheyt, die hare Keyserl: en Coningl: Majesteyten en sijne Ceurvorstel: Doorl: hadden, om

om de oprechte Tractaten t'observeren ende naer te komen. 2. Dat deselve hare Keyserl: en Coningl: Majesteyten en sijne Ceurvorstel: Doorl: niet anders, dan een generale Vrede, ofte Accommodement, met inclusie van alle de Geallieerden, souden aengaen, 3. Dat de voorsz. Vrede, of Accommodement, alsoo dat generalijck ende met inclusie van alle de voorsz. Geallieerden soude mogen werden gemaekt, oock generalijck by alle de hooge Geallieerden soude behooren te werden geguarandeert; ende 4. Dat alle 't geene, 't welcke in 't Congres soude werden verhandelt, met de uytterste secretesse soude behooren te werden gemesnageert, ende dien volgende den anderen gerustheydt gegeven: **Waer op de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden dese Heeren Ministers uyt den naem en van wegen haer Hoog Mog: insgelijks versekerden;** Dat deselve geen andere intentie hadden, dan de Tractaten t'observeren ende naer te komen, en oock niet anders dan een generalen Vrede, of Accommodement, met inclusie van alle de Geallieerden, aen te gaen, ende de Vrede, of dat Accommodement, dat alsoo met inclusie van alle de Geallieerden soude werden gemaekt, ingelyks te helpen guaranderen; ende wat belangde het Poinct van Secretesse, dat daer van ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: souden rapport doen, om daer omtrent tot hare gerustheyt nader gelast te werden. **Van 't welck rapport gedaen zijnde aen de Heeren Staten Generael, hebben haer Hoog Mog: het gerapporteerde, en de verklaringe ende reserve, daer by gedaen, haer wel laten gevallen, ende de Heeren Gedeputeerden voor de genomene moeyte bedanckt; ende voorts goet gevonden ende verstaen;** Te versoecken ende te committeren de gemelde Heeren Gedeputeerden, om hare gedachten te laten gaen, hoe en in wat voegen, 't gunt in de voorsz. Conferentie soude mogen voorvallen, best soude konnen ofte behooren te werden gesecreteert, ende de gem. Heeren Ministers daer omtrent gerust gestelt; tot dien eynde de Retroacta op het voorsz. subject applicabel na te sien, en daer op te hooren ende in te nemen de Consideratien ende 't hoogwijs Advys van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien, ende van alles ter Vergaderinge rapport te doen.

De middelen, die uytgedacht wierden, kan men uyt het volgende sien.

DE Heer Raed-Pensionaris Fagel heeft ter Vergaderinge gerapporteert, dat de Heeren haer Hoog Mog: Gecommitteerden tot de buytenlandse saecken, hare gedachten hebbende laten gaen, hoe en in wat voegen, het geene in de aenstaende Conferentie met de alhier aenwesende Ministers van de hooge Geallieerden van den Staet soude voorvallen, best soude konnen ende behoren te werden gesecreteert, ende gemelte Heeren Ministers daer omtrent gerust gestelt, van advyse waren geweest, dat het voor den dienst van den Lande merkelyck soude importeren, dat de voorsz. Negotiatie, die met de voorn. Heeren Ministers van de hooge Geallieerden van den Staet, over d'ontstane differenten tusschen Vranckryck en Spangien en 't Accommodement van dien, voorts alles, wat daer aen dependeert,

soude mogen werden gesecreteert met de meeste secretesse, en niettemin met rype deliberatie van rade aen de zijde van den Staet gedirigeert en onderbout; en dat mits dien eenige Heeren van wegen de respective Provintien uyt haer Hoog Mog: Vergaderinge daer toe souden behoren te werden versocht ende gecommitteert, om met sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, als mede met de gemelde Heeren Ministers, by forme van deliberatie en beraetslaginge, t'overleggen, en t'overwegen, op wat wijse en maniere, en op wat conditien, de voorsz. differenten best ende bequamelijck souden konnen werden geaccommodeert en uyt de weg gelegt, sonder echter een finael besluyt te maecken van 't gunt, waer over aldaer gedelibereert sal wesen; en dat derhalven de voorsz. Heeren, daer toe te deputeren, by Eede solemneel verbonden souden behoren te werden, om aen niemant ter werelt eenige openinge te doen, van 't gunt in de voorsz. Conferentien of Deliberatien verhandelt sal zijn, of aen iemant, wie het oock soude mogen wesen, communicatie te geven, van 't gunt aldaer passeren sal, verders, of anders, als sulckx by de gem. Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden sal werden geoordeelt te behoren; en dat als dan, soo wel by den eenen als by den anderen, geen verdere communicatie en kennisse aen sijne Principalen sal gegeven werden, als by onderlingh concert sal goetgevonden werden, behoudelijck, dat, soo wanneer op eenige saecken een finael besluyt soude moeten werden gemaeckt, daer van al voren aen haer Hoog Mog: rapport gedaen, ende by deselve voorts gedisponeert soude werden, soo als ten meesten dienste van den Lande bevonden sal werden te behoren. Dat voorts de Heeren Staten van de respective Provintien by Missive behoorden te werden versocht, te authoriseren eenige Heeren, by haer respective daer toe te nomineren, om de gemelde Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden, yder, voor soo veel aengaende de Provintien, daer uyt sy gecommitteert sullen werden, des noots, en daer toe by deselve Heeren Gedeputeerden versocht zynde, met raet en daet t'assisteren, en by te staen, dewelcke insgelijcx by Eede solemneel verbonden souden werden, van 't gunt, in maniere voren verhaelt, geen openinge aen iemant ter werelt, niet van de voorsz. Deputatie zynde, te mogen doen, soo nochtans, dat, wanneer eenig besluyt soude moeten werden gemaeckt op eenige saecken van importantie, op dewelcke de gemelde Heeren Gedeputeerden van de intentien van de Heeren Staten, hare Principalen, niet souden mogen wesen geïnformeert of geïnstrueert, deselve saecken tot kennisse van de hooggem. Heeren Staten, of de Heeren, speciael daer toe geauthoriseert, met de meeste doenelijcke Secretesse sullen mogen werden gebracht, alvoren een finael besluyt daer van te maken. Waer op gedelibereert zynde, hebben de Heeren Gedeputeerden van Amsterdam, en insonderheyt die van de kleyne Steden, daer op verklaert, dat sy daer in niet konden consenteren; dat het maer was, om malkanderen te blinthocken; dat sy mede kennisse van saecken wilden hebben; en dat men deselve, na ouder gewoonte, in de volle Vergaderinge moest inbrengen tot deliberatie, op dat een yder Lit sijn Advijs daer op mocht openen; en is voort goetgevonden, de finale Resolutie hier op uyt te stellen tot nader deliberatie.

Des niet tegenstaende is de Secretesse, voor soo veel wy weten, volgens dese Conceptie voort gegaen.

Na

Na dat weynig dagen daer na den Heer Baron Goertz / Minister van de uytschryvende Fursten van de Franckise en Over-Rhijnse Creytzen/geärriveert was/ wierdt het Congres begonnen/ en de Geallieerde Ministers van haer Hoog Mog: Gedeputeerden versocht/gelijck sy oock aennamen te doen/ hare gedachten te willen laten gaen over dese navolgende Poincten. Voor eerst, over het aengaen van eene generale Vrede of Treves. Ten 2. op wat Conditien en Middelen de voorsz. Vrede of Treves best soude konnen werden bereyckt. Ten 3. door wie en hoedanig de voorsz. Vrede of Treves soude behooren te werden geguarandeert. Ende ten 4 en laetsten, wat yder van de Hoge Geallieerden, by ontstentenisse van de voorsz. Vrede of Treves, tot eene mutuële assistentie en defentie gesint soude zyn, effectivelijck te doen ende te contribuëren.

Den Heer Witsendorf arriveerde in 't laetst van February / en den Heer Canon eenigen tijt daer na.

Den 29 Februarv wierdt een nader Conferentie met de Geallieerde Ministers gehouden / maer deselve weygerden hare sentimenten te uyten / voor dat haer Hoog Mog: Gedeputeerden de Secretesse beloofft souden hebben / waer toe de Gedeputeerden van Vrieslandt en Stadt en Lande / welckers Heeren Principalen over dat Poinct noch niets geresolveert hadden / niet konden verstaen / so dat deselve vruchteloos scheyde ; maer de Gedeputeerden van de andere Provintien quamen niet lang na haer vertreck weder by de Geallieerde Ministers / alwaer geresolveert wiert / een Propositie aen den Coningh van Engelant te laten doen.

De Gedeputeerden van de vijf Provintien deden van dit voorgevallene den 2 Maert dit rapport :

Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoog Mog: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

JOVIS DEN 2. MAERT, 1684.

DE Heeren van Heeckeren ende andere haer Hoog Mog: Gedeputeerden tot de buytenlandse saecken hebben ter Vergaderinge gerapporteert, dat haer E: , in gevolge van der selver Resolutie Commissoriael van den 21 February laetstleden, in nader Conferentie waren geweest met de alhier aenwesende Heeren Ministers van de hooge Geallieerden van den Staet; dat de voorsz. Conferentie, vermits d'indispositie van den Heere Guldenstolpe, Extraordinaris Envoyé van sijn Koningl: Majesteyt van Sweden, en dat de gem. Heeren Gedeputeerden, en de gem. Heeren Ministers, seer ongeerne eenigen tydt souden laten verloren gaen, die dienen konde, om het bewuste Accommodement te verhaesten, was gehouden ten huyse van den gem. Heere Guldenstolpe, sonder dat sulckx in Consequentie getrocken soude mogen werden; dat in de voorsz. Conferentie, kortelijck voorgedragen zynde, 'tgene in de voorgaende was gepasseert, de gem. Heeren Ministers, alvoren haer te uyten over de middelen, die dienen konden tot het voorsz. Accommodement, waer over

ſy aengenomen hadden, haer gedachten te ſullen laten gaen, hadden verſocht, geruſt te mogen werden geſtelt omtrent het Poinct van de Secreteſſe, daer toe ſy haer van hare zyde bereytwillig toonden, en ſulckx oock van de gem. Heeren haer Hoogh Mog: Gedeputeerden waren verwachtende; doch dat ſy Heeren Gedeputeerden, daer omtrent niet zynde van een en 't ſelve ſentiment, in een Kamer apart waren gegaen, ende met den anderen nader daer over hadden gedelibereert, en oock in conſideratie genomen, dat haer Hoog Mog:, ende de Heeren Staten van de reſpective Provintien, ongaerne ſouden ſien, dat eenige, ſelfs, den minſten tijdt in een ſaeck van ſodanigen importantie ſoude werden verſuymt: dat dien avond de Poſt ſtont te vertrecken na Engelandt; dat de Voorſlagen, die tot een generael Accommodement in de voorſz. Conferentie ſouden werden gedaen, principalijck dependeerden van de hooge Geallieerden; en dat de Secreteſſe, die verſocht wierde, niet alleen geen prejuditie ſoude geven aen eenige deliberatien, 't zy van haer Hoog Mog:, 't zy van de Heeren Staten van de hooggem. Provintien, ende dat die niet langer wierde gerequireert, als tot aenſtaende Saturdag, als wanneer ſy te vreden waren, dat men daer van verder openinge ſoude doen, en dat de gem. Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden in gelijcke ſaken meermalen voor eenige korten tijdt de Secreteſſe hadden aengenomen; dat mitsdien de Heeren Gedeputeerden van de Provintien van Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht en Overyſſel haer hadden laten bewegen, om de voorſz. Secreteſſe te beloven, hoewel eenige van dien daer inne al ſwarigheyt maekten, dan dat de Heeren Gedeputeerden van de Provintien van Vrieſlandt en Stadt en Lande daer in hadden gedifficulteert, inſonderheyt de laetſte, om redenen, dat het Advys, geformeert op het Poinct van Secreteſſe, by haer was overgenomen, ende overgeſonden aen de Heeren Staten, ſijne Principalen, en dat daer omtrent noch niet was gelaſt, oock de Heeren Staten van de hooggem. Provintie van Stad en Lande ſijne Principalen noch deſe Weeck ſtonden te vergaderen, ende dat hy gehouden was, aen deſelve bekent te maken, 't geene in de voorſz. Conferentie ſoude komen voor te vallen, om der ſelver goetvinden daer op af te wachten, alvoren hy ſoude konnen toeſtaen, dat daer op iets ſoude werden vaſt geſtelt; dat den aenweſenden Heer Gedeputeerde van de Provintie van Vrieſland, ſiende de eenparigheyt van alle de Heeren van d'andere vyf Provintien, en dat die geene, die onder deſelve in den beginne difficiel waren geweeſt, haer echter daer toe voor dat mael hadden laten bewegen, om de voorſz. ſake ſoo veel te verſpoedigen, als mogelijck mochte zyn, eyndelijck hadde verklaert, dat hy, wetende de ſerieuſe intentie, die de Heeren Staten van Vrieſlandt, ſijne Principalen, hadden, om 't voorſz. Accommodement te bevorderen, insgelijcken voor dat mael tot de voorſz. Secreteſſe ſoude verſtaen, indien de Heer Gedeputeerde van de Provintie van Stadt en Lande daer toe mede wilde reſolveren; dat de gem. Heer Gedeputeerde van Stadt en Lande daer toe door geen redenen hadde konnen werden geinduceert, of ſchoon men aen hem repreſenteerde, dat d'ordinaris Poſt op Vrieſlandt en Stadt en Lande al vertrocken ſoude zyn, eer de voorſz. Conferentie ſoude weſen geëyndigt, en dat hy aen de Heeren Staten van Stad en Lande met de volgende Poſt rekenſchap ſoude konnen geven, van 't geene verhandelt ſoude zijn, en dat hy wel ſag, dat niet alleen drie Poſt-dagen, in dewelcke men na Engelandt ſoude konnen ſchrijven, ſouden voor-by lopen, maer miſ-

mifſchien noch meer, eer hy op ſijn ſchrijven antwoort van de hooggem. Heeren Staten konde hebben, en dat hy wel ſag, dat de hooggem. Geallieerden, ſonder die belofte, niet geſint waren tot eenige verdere ouverture ofte opening te komen, dat, de voorſz. Conferentie dan daer op hebbende moeten werden afgebroken, de Heeren Gedeputeerden van de vyf andere Provintien, conſidererende de importantie van de ſaeck, en hoe ſeer de Heeren Staten van alle de Provintien verlangden, om te ſien, of de ontſtane differenten niet konden werden gevonden, ende niet dervende op haer nemen, te differeren den voortgang van een ſaeck, die yder ſoo ſeer ſcheen te behertigen, ſonder langer uyt te ſtellen, gereſolveert hadden, met de gem. Heeren Miniſters van de hooge Geallieerden voortgang te laten gewinnen, onder belofte van Secreteſſe tot aenſtaende Saturdag, als wanneer van 't gunt, dat aldaer, tot voortgangh van 't voorſz. Accommodement, ſoude weſen gepaſſeert, ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: rapport ſoude werden gedaen: Waer op gedelibereert zijnde, hebben haer Hoog Mog: de gem. Heeren Gedeputeerden voor de genomen moeyte en goede conduite in 't bevorderen van de voorſz. Conferentie gebruyckt, bedanckt, ſoo als deſelve bedanckt werden mits deſen. Ende is voorts goet gevonden ende verſtaen, dat, tot voorkominge van alle misduydinge, van 't gunt voorſz. is, by Miſſive kenniſſe ſal werden gegeven aen de Heeren Staten van de hooggem. Provintie van Vrieſlandt en Stadt en Lande, en dat deſelve daer nevens ſullen werden verſocht, ſodanige ordre te ſtellen, ende die voorſieninge te doen, dat de Heeren derſelver Gedeputeerden alhier ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: niet alleen op het Poinct van Secreteſſe, maer oock tot alle andere ſaecken, die geen uytſtel konnen lijden, en geen finael beſluyt van haer Hoogh Mog:, of van de Heeren Staten van de reſpective Provintien, vereyſchen, na behoren mogen werden geauthoriſeert ende gelaſt, op dat de goede meeninge en intentie van de geſamentlijcke Bontgenoten in ordre, tot het ſpoedigh bevorderen van 't voorſz. Accommodement, niet tot d'uytterſte langwijligheyt mag vervallen, indien ſelfs, om geen de minſte of geringſte incidenten, als onder anderen is een Secreteſſe van 3 of 4 dagen, eenige Reſolutien ſouden konnen werden genomen, maer daer op moeten werden ingehaelt ende afgewacht het ſentiment van de Heeren Staten van de reſpective Provintien, of dat de Heeren Gedeputeerden van d'andere Provintien tot haer groote beſwaernis en verantwoordinge, in abſentie van de Heeren Gedeputeerden van andere Provintien, haer met het ſpoedigen van het voorſz. Accommodement alleen ſouden chargeeren.

Maer de Gedeputeerden van Vrieſlandt en Stadt en Lande klaeghden daer tegens aldus:

Jovis den 2 Maert, 1684.

DE aenweſende Heeren Gedeputeerden van de Provintien van Vrieſlandt ende Stadt en Lande vinden haer verplicht, haer Hoog Mog: voor te dragen, hoe dat eergiſteren, den 29 February, der ſelver Gedeputeerden tot de buytenlantſe ſaken hebben geëntameert een Conferentie met de Heeren Miniſters van de hooge Geallieerden, en aldaer de voornoemde twee Gedeputeerden van de Provintien van Vrieſ-

Vrieslant en Stadt en Lande is voorgehouden, om het geen, aldaer soude voorkomen, voor 4 a 5 dagen te willen secreteren, en daer van geen kennisse aen hare Heeren Principalen geven, 't welck by haer afgewesen zijnde, om dat derselver Heeren Committenten het Poinct van de Secretesse, by de respective Provintien overgenomen, noch niet hadden gereguleert, en dat sy, alvoorens de Resolutie hadden ontfangen, niet in staet waren, om saken van soo groote importantie haer Ed: Mo: voor weynig dagen te verbergen; soo zijn echter de 6 andere Heeren Commissarissen, een van Gelderlant, twee van Hollant, een van Zeelant, een van Utrecht en een van Over-Yssel, na dat de Conferentie seyden, afgebroocken te hebben, weynig tijt daer na weder gekeert na 't huys van den Heere Guldenstolpe, Envoyé van sijn Coningl. Majesteyt van Sweden, om de afgebroocken Conferentie te hervatten, met exclusie van gem. Heeren Gedeputeerden van Vrieslant en Stadt en Lande, die meenen, niet gequalificeert te zijn, om een Secreet te maken, en hare Heeren Principalen ietwes te konnen verbergen, en derhalven ront uyt mits desen verklaren, de gehoudene Conferentie, het verhandelde en al 't geen daer uyt sal profluëren, te zijn nul, onwettig en informeel, reserverende sig verder soodanige nader aentekeninge, als haer Ed: Mo:, hare Principalen, tot maintien van haer respect sullen oordeelen te behooren. De Heeren Gedeputeerden van de Provintien van Gelderlant, Hollant, Zeelant, Utrecht en Over-Yssel hebben gereserveert, daer tegens soodanige aenteeckeninge te doen, als te rade sullen werden.

De Staten van Vrieslant schreven aen haer Ho: Mo: de volgende Missive.

Missive van de Heeren Staten van Vrieslant, aen haer Hoog Mog: de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

HOOG MOGENDE HEEREN:

WY hebben niet sonder groote verwonderinge door de Heeren Gecommitteerde wegens dese Provintie, ter Vergaderinge van Uw Hoog Mog: comparerende, verstaen, hoe dat het Uw Hoog Mog: gelieft heeft, diverse Conferentien met de Ministers van de hooge Geallieerden van desen Staet te doen aenstellen ende houden, met exclusie ende weygeringe van admissie tot deselve Conferentien, van deser Provintie ende die van Stadt ende Lande Heeren Gecommitteerden; een saecke ende maniere van doen, die ons in haer forme ende gestalte seer disrespectueus voorkomt, ende waer over wy ons genootsaeckt vinden, Uw Hoog Mog: ons miscontentement te laten vertoonen, als die niet begrijpen konnen, hoe volgens de Unie twee Provintien en Leden van deselve konnem worden geëxcludeert, en geweygert admissie in de Conferentien, alwaer over 't Poinct van Vrede of Oorlog volgens de gemaeckte Tractaten sal worden geconcerteert, ende waer inne niet als met eenparigheyt van alle de Bontgenoten kan noch magh worden geconcludeert, ten zy dat Uw Hoog Mog: mochten verstaen, dat, al wat by de vijf Provintien werde vast gestelt, 't selve by die van dese ende die van Stadt en Lande soude moeten worden opgevolgt; 't welcke, hoewel tot noch toe buyten practijcq ende observantie is, by dese manier van handelinge schijnt, by Uw Hoog Mog: te sullen werden in 't werck gestelt, ende dat

dat op een pretext, van dat alles, 't geene in deselve Conferentien gehandelt soude werden, volkomen gesecreteert diende te worden, sonder selfs by de Heeren Gecommitteerden aen hare Heeren Principalen daer van ouverture of kennisse te mogen geven, hoewel dat de Heeren Staten van de respective Provintien, daer over by Uw Mo: Mo: versocht zynde, tot noch toe alle te samen hare bewillinge dien aengaende niet hebben ingebracht, ende vervolgens tot die Secretesse geconsenteert: Over sulks, Hoog Mog: Heeren, hebben wy niet konnen nalaten, Uw Hoog Mog: te verklaren, dat, ingevalle deselve niet believen nevens het gepasseerde de billijcke satisfactie te laten toekomen, ja verder soodanige Conferentien ende alle andere van die natuur gelieven te doen houden met exclusie ende weygering van admissie van deser Provintie Gecommitteerdens tot deselve, dat wy het selve moeten opnemen voor een seer groote kleynachtinge, aen dese Provintie bewesen, ende dat, der selver Gecommitteerden gesloten werdende buyten de deliberatien van den Staet, vervolgens geweygert, het gunt haer volgens de Unie is competerende, U Hoog Mog: alsdan niet vremt moet voorkomen, soo wy ons oock dispenseeren van de betalinge ende onttrecken van de Lasten, daer mede wy volgens de Unie ten behoeve van de gemeene sake zyn aengeslagen, want niet billijcker is, als dat die geene, die niet magh jouisseren van 't recht ende voordeel van de Unie, oock niet gehouden is, te supporteren die Lasten, die by deselve hem worden opgelegt; daeromme willen wy Uw Ho: Mog: versocht en gerecommandeert hebben, dat ons nopens 't gepasseerde alle billijke vergenoeginge mogen doen erlangen, en in 't toekomende de Heeren Gecommitteerden wegens dese Provintie niet geëxcludeert uyt eenige Conferentien en deliberatien, den Staet raeckende, op dat wy niet genootsaeckt mogen werden, te resolveren tot het geene, by dese conjuncturen van tijden wel voor den Staet niet al te dienstigh soude zijn, hoewel anders tot mainctien van 't recht ende respect, dese Provintie ende des selfs Heeren Gecommitteerden ter Generaliteyt competerende, door de conduite, die Uw Hoog Mog: in desen hebben gelieven te houden, daer toe geformeert zijnde; waer op wy metten eersten Uw Hoog Mog: satisfactoire Rescriptie of Resolutie sullen te gemoet sien, en ondertusschen Uw Hoog Mog: bevelen in de genadige Protectie van Godt Almachtig, en blijven, &c. Leeuwaerden den ..... O. S., 1684.

Uw Hoog Mogende goede Vrienden,

De Staten van Vrieslandt.

Geteeckent

H. HUBER.

Haer Hoog Mog: beantwoorden dit met de onderstaende.

Missive van de Hoog Mog: Heeren Staten Generael aen de Ed: Mog: Heeren Staten van Vrieslandt.

EDELE MOGENDE HEEREN:

WY hebben by resumptie gedelibereert op de Missive van de Heeren Gedeputeerde Staten van U Ed: Mog:, geschreven tot Leeuwaerden den 26 February laetstleden, houdende, dat deselve, niet sonder groote verwonderinge,

door de Heeren, U Ed: Mog: Gedeputeerden, in Onse Vergaderinge comparerende, hadden verstaen, dat het Ons gelieft hadde, verscheyde Conferentien met de Ministers van de hooge Geallieerden van desen Staet te doen aenstellen, ende te doen houden, met exclusie ende weygeringe van admissie tot de voorsz. Conferentie van de Heeren Gedeputeerden van U Ed: Mog: Provintie, en van die van Stadt en Lande; versoeckende en recommanderende, dat aen deselve, nopende het gepasseerde, alle billickmatige satisfactie mochte werden gegeven, ende in toekomende de Heeren Gedeputeerden van U Ed: Mog: Provintie niet geëxcludeert uyt eenige Conferentien ende Deliberatien, den Staet rakende: Ende hebben Wy daer op goetgevonden, U Ed: Mog: te rescriberen ende bekent te maken, dat Wy by Onse Missive van den 2 deser seer omstandigh hebben verhaelt, hoedanig de saecke omtrent de Conferentie met de Heeren Ministers van de hooge Geallieerden van den Staet, den 29 February laetstleden gehouden, sig hadde toegedragen, en dat Wy vastelijck gepersuadeert zyn, dat de voorsz. Missive aen U Ed: Mog: niet moet wesen overhandigt geweest, ten tijde, als de Missive van de gem. Heeren Gedeputeerde Staten van U Ed: Mog. Provintie van den 26 van de voorsz. maent February aen Ons is afgesonden, het welcke Wy wel hadden gewenscht, geensints twijffelende, of U Ed: Mog: souden het omstandig verhael, ende de redenen en insichten, dewelcke de Heeren Onse Gedeputeerden, hoewel gantsch ongeerne, genecessiteert hebben tot sodanig een expedient te komen, geoordeelt hebben soo important ende krachtig te zijn, dat deselve, nevens Ons, de conduite by deselve Onse Gedeputeerden, in de voorsz. saecke gehouden, souden hebben gelaudeert, immers 't geen by deselve, ende by Ons daer omtrent is gedaen, met een heel ander oog hebben doen insien: Derhalven sullen Wy Ons als noch refereren tot den inhout van de voorsz. Missive, ende Ons van het rechtmatig oordeel en de gewoone bescheydentheyt van U Ed: Mog: beloven, dat deselve, considererende de importantie van de saecke, met alle d'omstandigheden ende redenen van dien, ende dat die niet anders, als op die wijse, heeft konnen gehandelt werden, sonder aen een irreparabel nadeel te werden geëxponeert, sullen t'eenemael gedesabuseert zijn geworden, en oock afgaen van die gedachten, als of omtrent het houden van de voorsz. Conferentie iet soude wesen geschiet, tot kleynachtinge van U Ed: Mog: Provintie, en dat deselve oock vervolgens over het gepasseerde sullen nemen satisfactie ende contentement: Wy hebben wyders oock nodig geacht, hier by te voegen, dat voor het afgaen van Onse Missive van den 2 deser aen U Ed. Mo., maer eene Conferentie met de Ministers van de hoge Geallieerden is gehouden, en geen diversche, soo als de Heeren Gedeputeerde Staten van U Ed: Mog: Provintie schijnen te wesen geïnformeert: Voorts hebben de Heeren Onse Gedeputeerden, ter presentie, en onder het acquiesceren van de Heeren U Ed: Mog: Gedeputeerden, en van die van Stadt en Lande, in Onse Vergaderinge gerapporteert, dat deselve de gem. Heeren U Ed: Mog: Gedeputeerden, en die van Stadt en Lande, van de voorsz. Conferentie niet en hebben gesecludeert, soo als in de voorsz. Missive van de gemelde Heeren Gedeputeerde Staten van U Ed: Mog: wert gepresupponeert; maer dat ter contrarie, alvoren te resolveren, om sonder de gem. Heeren, U Ed: Mog: Gedeputeerden, en die van Stadt en Lande, de voorsz. Conferentie te assisteren, de-
selve

selve seer instantelijck versocht zijn, haer te willen verklaren op het secreteren van het geene, in de voorsz. Conferentie soude werden voorgeslagen, en dat men meer, dan anderhalf uur, is besig geweest, om de gemelte Heeren Gedeputeerden met allerhande redenen ende consideratien t'induceren, ende op het vrundelijckste te versoeken, om door hare difficulteyten ende weygeringe niet te beletten een saecke, daer aen dependeerde het tenteren, ende misschien oock het succes van een Accommodement tusschen de Coningen van Vranckrijck ende van Spangie; want de Heeren Ministers van de hooge Geallieerden absolutelijck verklaerden, sigh niet te sullen inlaten tot een ouverture ofte overlegh, sonder dat aen haer de Secretesse wiert belooft ende verseeckert; dat het niet was voor altijdt, gelijck de gemelde Heeren Gedeputeerde Staten van U Edele Mog: schynen bericht te zijn, ofte sulcks op te nemen, maer alleen voor drie ofte vier dagen, ende tot dat de Posten van Donderdag ende Vrydag souden zijn vertrocken, ende dat oversulcks U Edele Mog: daer by in 't minste niet konden zijn geprejudicieert, ende dat alle, het geene daer omtrent viel te considereren, maer was, om aen U Edele Mog: eene Post later de kennisse te geven, ende dat oock wel licht de Post soude zijn vertrocken, eer de Conferentie soude zijn geeyndigt, gelijck oock is gebeurt, ende dat in allen gevalle met die van Saturdag aen U Edele Mog: soude konnen werden geschreven, gelijck dan oock de gemelde Heeren onse Gedeputeerden op den selven Saturdag des morgens haer rapport in onse Vergaderinge hebben afgeleydt, op dat soo wel U Edele Mog:, als de Heeren Staten van alle de andere Provintien, souden werden verwittigt van het geen, in de voorsz. Conferentie was voorgevallen, ende wat voorslagh tot een Accommodement den Coning van Groot Brittanien versocht was, aen sijne Conincklijcke Majesteyt van Vranckrijck te willen voorstellen, gelijck U Edele Mog: uyt de Notulen, ten selven dage gehouden, hebben konnen sien: Wy konnen U Edele Mog. wel verseeckeren, dat, gelijck het ons gantsch leet is geweest, dat de openinge ende bevorderinge van dat groote werck, vermits de difficulteyt van de gem. Heeren U Ed: Mog: Gedeputeerden, niet heeft konnen geschieden in dessels tegenwoordigheyt ende met sijne participatie, wy oock hertelijck wenschen, dat diergelijcke voorvallen niet meer mogen voorkomen; ende versoecken derhalven oock seer instantelijck, dat U Edele Mog: believen goet te vinden, derselver Gedeputeerden te authoriseren, om in het verder beleyt ende voortsettinge van het salutair en soo wenschelijck werk van het Accommodement, soo tusschen de twee Croonen, als met den Keyser en het Rijck, en het bestellen van de Vrede ende de ruste in Europa, in secretesse te mogen besoigneren, immers ter tijdt en wylen toe, dat een finale of positive Resolutie in de voorsz. sake staet genomen te werden.

Waer mede

Edele Mog: Heeren, &c. In den Hage den veertienden Maert 1684. Onder stont, U Edele Mo: goede Vrunden de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden. Was geparapheert, *D. van Wyngaerden*, vt. Lager stont, Ter Ordonnantie van deselve.

Ende geteekent,

H. Fagel.

De Gedeputeerden van Stadt en Lande notificeerden den 8 April / op expresse ordre van hare Principalen / ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: ; Dat sy Heeren Gedeputeerden geauthoriseert waren, om ingevolge van haer Ho: Mo: concepte Resolutie, van den 8 February laetstleden, rakende de Secretesse in het houden der Congressen, met de Ministers van de Hooge Geallieerden aengestelt, den gerequireerden Eed te presteren, ende vervolgens nevens de andere Bontgenoten te besoigneren, met de modificatie nochtans, dat sy Heeren Gedeputeerden die vryheyt souden behouden, van de Poincten van deliberatie, en van al 't gene, in de voorsz. Congressen soude mogen voorvallen, communicatie en kennisse te geven aen eenige Heeren Gedeputeerden, daer toe van de hooggemelte Heeren Staten hare Principalen, onder Eed van Secretesse, albereyts gecommitteert, en dat sy Heeren Gedeputeerden daer nevens, mede op seer expresse en stricte laste van hooggem. hare Heeren Committenten, nochmaels protesteerden over het ongelyck ende de kleynigheyt, deselve in 't secluderen van hare Gedeputeerden uyt diverse albereyts gehoudene Besoignes gedaen, in seeckere verwachtinge, dat haer Hoog Mog: daer over soodanige Resolutie souden nemen, daer door hooggem. Heeren hare Principalen niet alleen van het gepasseerde satisfactie mocht toekomen, maar oock voor het toekomende diergelijcke informaliteyten geprecaveert. Waer op haer Ho: Mo: resolveerden / aen de Staten van Stadt en Lande by Missive bekent te maecken; Dat sy by hare Missive, van den 2 Maert laetstleden, aen deselve seer omstandig hadden geschreven, hoedanig de sake omtrent de Conferentie, met de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet, den 29 February laetstleden gehouden, sig hadde toegedragen, ende dat haer Hoog Mog: vastelijck gepersuadeert waren, en geensints twijffelden, of de gemelte Heeren Staten van Stadt en Lande souden het omstandigh verhael ende redenen en insichten, dewelcke de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden, hoewel gants ongaerne, genecessiteert hadden, tot soodanig een expedient te komen, geoordeelt hebben; soo important en krachtig te zijn, dat deselve neffens haer Hoog Mog: de conduite, by de gemelte Heeren der selver Gedeputeerden in de voorsz. saecke gehouden, souden hebben geläudeert, immers, 't geen by deselve en by haer Hoog Mog: daer omtrent was gedaen, met een geheel ander oog hebben doen aensien. Dat derhalven haer Ho: Mo: haer als noch souden refereren tot den inhout van de voorsz. Missive, en haer van het regtmatig oordeel en de gewoone bescheydenheit vande Heeren Staten vande hooggem. Provintie van Stadt en Lande beloven, dat deselve, considererende d'importantie van de sake met alle de redenen en omstandigheden van dien, en dat die niet anders, als op die wijse, konde gehandelt werden, sonder aen een irreparabel nadeel te werden geëxponeert, t'eenemael gedisabuseert souden zijn geworden, en oock afgaen van die gedachten, als of omtrent het houden van de voorsz. Conferentie iets soude wesen geschiedt tot kleynachtinge van de Heeren Staten van de hooggemelte Provintie van Stadt en Lande, en dat deselve oock vervolgens over het gepasseerde souden nemen satisfactie en contentement, &c.

De

De Propositie/ die in de Conferentie geresolveert was/ aen den Coning van Engelant te doen/ sonden haer Hoog Mog: aen den Heer van Citters/ haer Ambassadeur/ om die aen sijn Majesteyt voor te stellen. Sijn Excellentie ontfing dese ordres den 4 Maert/ en kreeg dien voormiddag noch een particuliere Audientie/ in dewelcke hy aen sijn Majesteyt by monde opende sijn aenbevolen last/ en voorhielt alle het geene/ by de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden met de Heeren Ministers der Hooge Geallieerdens/ haer in den Hage bevindende/ was geconcerteert/ en hoe die verder verklaert hadden/ op wat Conditien/ die hy mede distinctelijck verhaelde/ hare Heeren Principalen niet ongenegen souden zijn/ een aengeboden Treves voor 7 of 8 Jaren aen te gaen/ hoedanigh in het reguard van Spangie by haer ontworpen was een Project/ waer op sy meenden/ dat insgelijcks by de twee strijdende Kroonen een generale Treves voor gelijcke tijdt soude konnen getroffen werden; en versocht vervolgens sijn Majesteyt/ soo uyt haer Hoog Mog: als der Hooge Geallieerden naem/ Spangie uytgesondert/ ernstelijck/ de voorgeslagene Conditien door sijn hooghwijse directie en aensienlijck credijt aen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck smakelijck te willen maken/ (met seeckere toeseggingen/ dat haer Hoog Mog: met de verdere Hooge Geallieerden haer mede ten uyttersten souden bevlijtigen/ om den Treves op de voorgeslagene Conditien/ soo wel by d'andere Princen van het Duytse Rijck en de Diete tot Regensburg/ als sijn Coningl: Majesteyt van Spangie/ welgevallig te doen aennemen) en verder te willen bewercken een cessatie van de Hostiliteyten voor den tijt van drie Maenden/ om dit alles te bequamer te konnen vorderen. Sijn Majesteyt/ hem aendachtelijck gehoort hebbende/ betuygde in het eerste; Hoedanig hy tot een generale Vrede in Christenrijck genegen was; dat sijne sorge, directie en uytterste wensch daer heenen ging, en altijt gegaen hadde, om die door convenable wegen en middelen bestendig te sien, maer dat hy, helaes! de strijdende Partyen nu soo verre van den anderen sagh geësloigneert, dat nauwlijcks meer hope overig was, dat de Geschillen buyten Oorlog souden konnen werden geslist, die hy meende, dat hy met recht seggen konde, door sijne conduite tot noch toe alleen belet te hebben, en alle opgevolgde en noch nakende ongemacken door Arbitragie noch verder soude verhindert hebben, indien men hem niet hadde verdacht gehouden: waer op sijn Majesteyt sig dan in 't breede verder extendeerde/ met beklagh in het eynde; dat hy echter voor al te Frans by sommige noch moste passeren, en dagelycks wierde aengesien, daer hy selve sijn eygen saeck meermalen hadde gehazardeert, om dien Coning in sijne desseynen te beletten. Dat hy ront uyt moste seggen, dat, sijns oordeels, de voorgeslagene Conditien in haer selven te hart en voor hem gants onuytwerkelijk waren. Dat Vrankryk die noyt soude willen aennemen, te meer, dewijl het ongehoort en impracticabel is, in 't maken van Treves van restitutie en overgaef van Steden of Landen te spreecken, terwijle den Treves impliceert, dat de saken moeten blijven in dien staet en stant, daer sy als-dan in zijn. Dat hy oordeelde, dat, om van een Stilstant

van Wapenen te ſpreecken, den tijdt verre was ingeſchoten, en het ſayſoen voor Vranckrijck te favorabel, die genoegſaem in volle Marſch was, om ſijne Wapenen te doen ageren, ſonder dat by de Geallieerde van de andere zijde daer toe nog de minſte bereydſchap gemaekt was, welcke advantagie hy hem niet ſoude laten ontſchieten, en daerom, ſijns oordeels, reſteerde niet anders, als de voorgeſlagen Treves, ofte een der Franſſe Alternativen aen te nemen, wilde men den Oorlog voorkomen, die hy niet langer konde verhinderen, ſoo om dat ſijn eygen hem belette, met volle nadruk daer omtrent te konnen ageren, als om dat hy ook by Vrankrijk gediscrediteert ſtont, die hy meermalen nu met ydele hoop geamuſeert hadde, en alſoo ſijne voorgenomene Deſſeynen doen verydelen, en daeromme nu oock tot het aennemen der voorgeſlagene Conditien van Treves, die hy ſelver daer-en-boven te ſwaer oordeelde, niet werken konde, maer te gelijk beloofde, dat het geene den Heer Citters in Geſchrifte ſoude overgeven, hy dat aen Vrankrijck ſoude overhandigen, om ſijn intentie daer op te verſtaen. **Sijn Excellentie beantwoorde eerſtelijck ſijne Majeſteyts ſinceratien en klachten, en ſijn gehouden conduite, en beweerde daer tegens die van haer Hoog Mog: en der ſelver Hooge Geallieerden, ſeggende verder daer by;** Dat, hoewel reguлariter den Treves impliceert, dat alle ſaken ſullen blijven in den ſelven ſtant, als die zijn, maer te verſtaen is, ſo lange, anders niet is geconvenieert, en dat het gants niet irregulier en even ſoo min contradictoir is, in het maken van den Treves dusdanige ſtipulatien en Conditien van wederſijts t'advanceren en accorderen, omtrent de Poſſeſſie, proviſionele verwiſſelinge of overgave van Steden en Landen, als in het maken van Vrede omtrent de Ceſſie en Eygendom van deſelve, en dat alle voorgaende gemaeckte Tractaten van Treves, ſoo die ſouden werden nageſien, tot exempel dienen konden, daer toe applicerende die van de Jaren 1607 en 1609, tuſſchen haer Hoog Mog: en Spangien geſloten; en, ſoo men by Tractaet van Treves van geen verwiſſelinge of proviſionele reſtitutie van Steden ofte Landen konde ſpreecken, dat dan evident bleeck, dat Vranckrijcks aenbiedinge en voorſlag ſelve ridicul was, en Spangien niet tot de Treves ſoude konnen verſtaen, maer dat Vranckrijck meer by de Treves ſoude behouden, als waer mede hy in 't maken van Vrede ſelver aenbiet, contentement te willen nemen, te weten boven Cortrijck en Dixmuyden, die hem by deſe geprojecteerde Linie proviſionelijck mede ſouden volgen, en het jaerlijks Provenu ſoude profiteren ook de Poſſeſſie en het 7 of 8 jarig Inkomen van alle de verdere geoccupeerde Plaetſen en Landen, dat ſes-mael meer als Cortrijck en Dixmuyden, cum annexis, ſoude profiteren; en ook te meer, om dat de Stadt van Luxemburgh dan abſoluyt verloren was, door dien alle de Landen daer rontom ſoodanig beſlagen waren, dat geen uyt-of toegang tot de Stadt ſoude weſen, dan over het Territoir, by Vrankrijk geoccupeert. **Sijn Majeſteyt betuygde voorts by omtreck en vervolgh van diſcours;** Dat omtrent het Spaens werck miſſchien wel eenig moderatie ſoude konnen gevonden werden: **en ſeyde den Heer Citters dan wijders op de verdere Conditien van Duytſlant;** Dat, hoewel die hart en ſwaer ſcheenen, ech-

GALLIÆ NORMANDIÆ PARS

OCEANUS BRITANNICUS.

n Spaanse
IEN
onquesten.

N.B.

Merk waer door de Franse pretentien getoont werden

Merk waer door de over-meesterde Landen op de Spaense bodem onder schei-den werden

A° 1684.

PICARDIÆ PARS

GALLIÆ Chapelle PARS

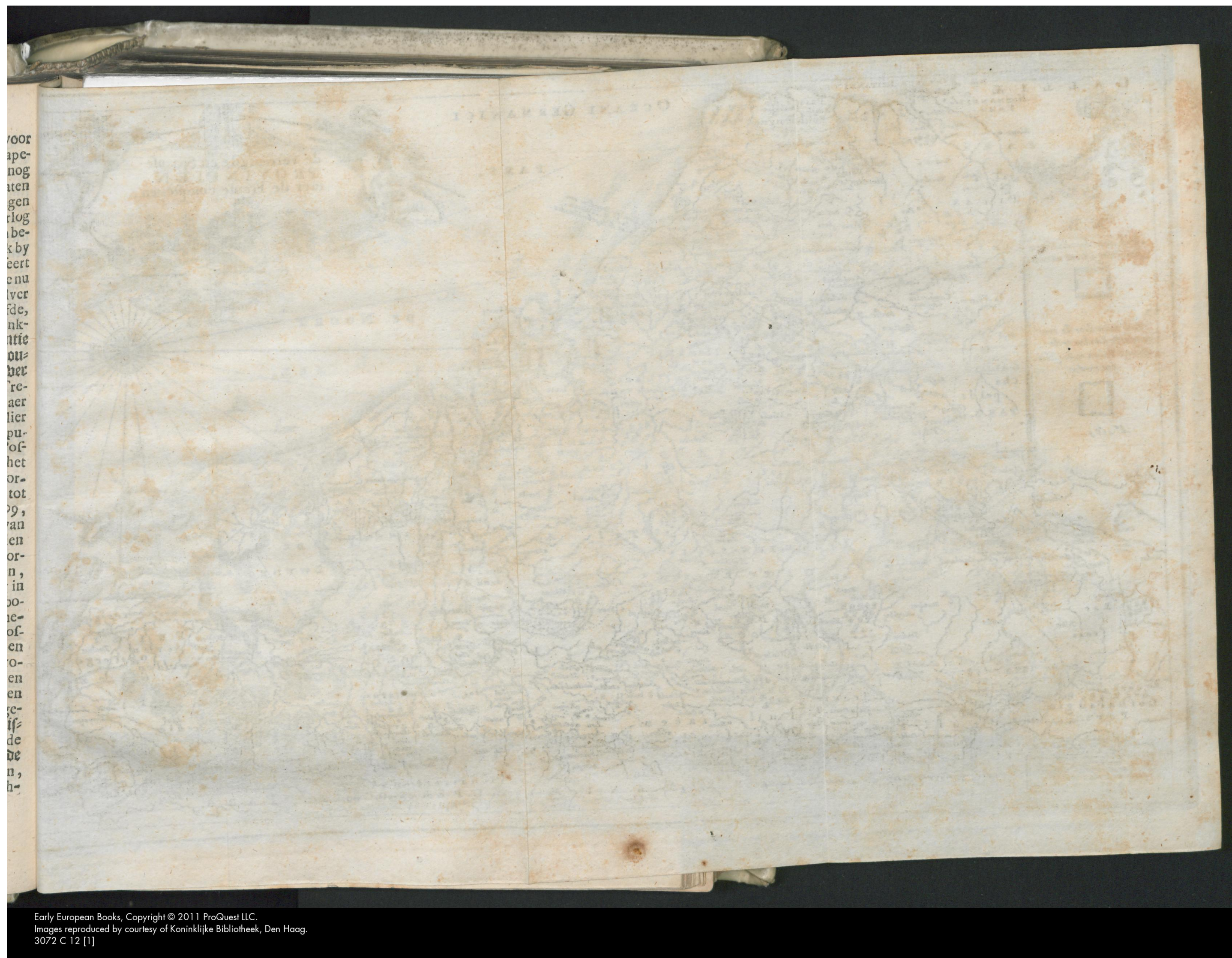
Comte de S. Paul

Lotharingiæ Pars

Episcopatus

Milliaria Germanica com: Gemeene Duytsche Mylen.

Milliaria Gallica communia Uren Gaens

de Vereenigde en Spaanse
PROVINCIEN
met de Franse conquesten.
N.B.
Merk waer door de Franse pretentien getoont werden
Merk waer door de over= meesterde Landen op de Spaense bodem onder-schei= den werden
A° 1684.
GALLIÆ
OCEANUS BRITANNICUS.
OCEANI GERMANICI
PARS.
DE NOORT
ZEE.
DE ZUYDER ZEE.
Lotharingiæ Pars.
Monasteriensis
Episcop.
PARS
Fol

echter in haer selven gants redelijk waren, als men reflexie nam, van wat consideratie Straetsburg en hoedanig die Stadt in tijdt van Vrede geoccupeert was, en waer op sijn Alderchristelijckste Majesteyt selfs moste bekennen, geen de minste pretentie te konnen maken, en daer-en-boven, als de Coning van Vranckrijck noch voor de reden, noch voor sijn Majesteyts hooge en aensienlijke intercessie geen de minste consideratie wilde hebben, maer het werck op sijn hoog vermogen en overmacht soude soecken t'emporteren, d'andere Princen en Staten, die hare conduite tot noch toe tot den Vrede hadden gereguleert, genootsaeckt souden wesen, op nadere middelen van wederstant en nadruck te dencken, en of Vrankrijk sig mochte verbeelden, in den beginne beter Spel te hebben, dat in 't eynde gants onseker was, of hy dan al soude winnen, en bysonder terwijl de saken in Hongarien en elders na wensch gingen: **en daeromme versocht hy sijn Majesteyt de derdemael ernstelijk**; Dat hy dese sake, tot voorkominge van soo een swaren en verderffelijcken Oorlogh, doch met ernst wilde beleyden, en omtrent Vranckrijck wercklaem stellen. **Waer op / naer eenige verwisselinge van discourssen / sijn Majesteyt / concluderende / niet anders geliefde te seggen / als**: Geeft my over in Geschrifte, wat u gelieft, ick sal het aen Vranckrijck communiceren, om sijn intentie te verstaen.

De Heeren Thun en Leyenberg / Keyserlijcke en Sweedtse aldaer aenwesende Ministers / aen wien den Heer Citters van alles communicatie hadde gegeven / hadden oock Sondags omtrent de middagh hier over aen den Coningh hare instantien gedaen / aen wien sijn Majesteyt op gelijcke wijse by-na / als aen sijn Exc: / geliefde te antwoorden / en haer verder met een Compliment / van alles gedaen te hebben / en noch te sullen doen / wat in sijn vermogen was / om den Vrede in Christenrijck te behouden / te dimitteren.

Des Sondags den 5 gaf den Heer van Citters d'onderstaende Memorie met de Kaertjes */ volgens versoeck van den Coning / over.

Memorie van den Heere van Citters, Ambassadeur van haer Ho: Mo:, aen sijn Koningl: Majesteyt van Groot-Brittannien, gepresenteert den 5 Maert, 26 February, 1684.

SIRE;

DEwijl, soo wel aen U Majesteyt, als aen de gantsche Werelt, seer evident is, dat de Heeren Staten Generael niets nagelaten hebben, 't welck soude konnen dienen, om de differenten, die tusschen de Christene Princen van Europa zyn, te doen termineren, soo heeft den ondergeschreven Ambassadeur ordre, om aen U Majesteyt seer ootmoedelijck te representeren, dat haer Hoog Mog:, dagelijx haer officien ten deser effecte continuerende, haer hooge Geallieerden seer gedisponeert vinden alles, wat in haer macht is, te contribuëren, ten eynde, op dat men door convenable ex-

* De Kaertjes zyn in 't nevensgaende in een getrocken.

expedienten een bloedige Oorlogh, waer mede gantsch Europa schijnt gedreygt te werden, op 't spoedigste mocht prevenieren. Dat haer Hoog Mog: door hare Gedeputeerden in seer serieuse Deliberatien met de Ministers van de voorsz. Hooge Geallieerden, die sig in 's Gravenhage bevinden, te weten, van sijn Keyserlijcke Majesteyt, van de Koningen van Spangien en van Sweden, van den Heer Ceurvorst van Beyeren, en van de Princen, Directeurs van de Circulen van Franckenlant en d'Opper Rhijn, van de Heeren Hertogen van Saxen-Weymar en Gotha, en van Brunswijck en Lunenburg, geweest zijn, om te concerteren over de middelen tot een prompt Accommodement van alle de bovengem. Differenten. Dat, in dese Deliberatien reflexie gemaeckt zijnde, op 't geene, dat U Majesteyt heeft laten proponeren, dat volgens 't sentiment van deselve sodanig Accommodement met meerder spoedigheyt soude konnen gemaeckt werden, door middel van een Treves, als door wege van een Vrede, de Ministers van de Hooge Geallieerden verklaert hebben, dat de Princen, hare meesters, genoegen souden scheppen, dat de voorsz. Differenten door een Treves getermineert mochten werden, mits, dat deselve generael zy, en dat men, gedurende de gem. Treves, met sijn Alder-Christelijckste Majesteyt over een universeele Vrede soude handelen, en dat dese Treves, dewyl de intentie sodanig leyt, en dat de gantsche tijdt van 20 Jaren sekerlijck niet nodig is, om daer toe te komen, voor 7 of 8 Jaren gemaeckt soude konnen werden. Dat, gelijck alle Hooge Geallieerdens sig verobligeren souden, deselve religieuslijks t'observeren, de Geallieerden van sijn Alder-Christel: Majesteyt verplicht souden zijn, die van gelijcken t'observeren, sonder deselve te mogen contraveniëren, of sonder de Rust daer van te mogen storen, onder wat pretext het soude mogen wesen, al was 't self, om sig op eygen authoriteyt in de possessie van eenige gepretendeerde Plaetsen te stellen, en dat, voor soo veel aengaet d'andere Conditien, een van dese 3 Propositien geaccepteert soude konnen werden; te weten; dat, dewyl den Coning van Vranckrijck soo meenigmael verklaert heeft, te willen conserveren de natuurlijcke Bornes, dewelcke de Riviere de Rijn aen sijne Landen, daer deselve aen dese Rivier palen, geeft, de Hooge Geallieerden van 't Rijck, voor soo veel als haer aengaet, te vreden sullen zijn, dat sijn Alder-Christel: Majesteyt de Stadt Straetsburg behout, als zijnde gesitueert aen dees zyde van den Rhijn, ten reguarde van Vranckrijck, op conditie, dat sijn Alder-Christel: Majesteyt aen d'andere zyde restituëre Brisacq, Fryburgh en de Keyler-Schans, of dat de Fortificatien van Straetsburgh, van Fryburgh, van Brisack, en van de Keyler-Schans geraseert; of dat alle dese Plaetsen gestelt ende gedeponeert sullen werden in handen van een derde Prins, en dat de Treves, op dese Conditien gemaeckt, geguarandeert sal werden door de Princen en Staten, die 't selve goet sullen vinden, te doen. Dat de Heeren Ministers van Spangie wel verklaert hebben, dat den Catholijcken Koning, haer Meester, oock seer gedisponeert is, om een billijck en eerlijck Accommodement t'embrasseren, indien het selve door wege van Negotiatie kon gemaeckt werden, in welcke de Rechtvaerdigheyt van wederzyds Pretentien voor af geëxamineert, en daer op de vereyschte reflectie gemaeckt soude zijn in 't concerteren over 't voorsz. Accommodement, 't welck daer-en-boven generael soude moeten wesen, en contentement geven aen alle de Hooge Geallieerden: maer dat sy ondertusschen versocht hebben, dat het de voorsz. hooge Geallieerdens mocht gelieven, met goede
ernst

ernst te reflecteren op't geene, dat sijn Alder-Christel: Majesteyt na de Nimweegse Vrede gepretendeert heeft, hem door Spangie gecedeert te moeten werden, te weten, de Oudenburg van Gent, 't Land van Aelst, en d'andere Plaetsen en Landen, met blaeu aengeteeckent in de nevensgaende Caerte van Vlaenderen, onder Nomber 1.: remonstrerende ter selver tijdt, dat, dese Plaetsen en Landen zynde alle gelegen in de Barriere, en selfs palende aen verscheyde kanten aen de Frontieren van den Staet van haer Hoog Mog:, 't seer evident is, dat sijn Alder-Christel: Majesteyt, hebbende selfs dese Barriere gestelt, niet had konnen pretenderen, dat hem toequamen eenige van de geoccupeerde Landen door sijne Wapenen, die in de voorsz. Barriere gelegen zyn; boven dien, dat daer door de Stad Gent, welcke sijn Alder-Christel: Majesteyt aen Spangie soude toestaen, gesitueert soude wesen in 't hert van de Landen, aen Vranckrijck toebehorende, en dat het dienvolgende onmogelijck soude zijn, in de voorsz. Stad te komen, of uyt te gaen, sonder over 't Territoir van Vranckrijck te passeren; dat men kan sien door de nevensgaende Caerten, onder de Nombers 2, 3, 4, 5, hoe veel Landen sijn Alder-Christel: Majest:, zedert de Nimweegse Vrede, geoccupeert heeft, welcke een van de beste en considerabelste gedeeltens van de Spaensse Nederlanden uytmaken, en beletten gelijck als de gantsche Communicatie met de Steden, die sig daer in noch bevinden, en dat de rest van de voorsz. Nederlanden soo horribel verwoest is, dat de onkosten, die vereyscht sullen werden, om haer van de devastatien te releveren, gelijck als de menschelijcke Macht te boven gaen, boven soo veel Millioenen, die de Fransse uyt dese arme Landen hebben geënleveert; en dat Spangie, om de bovengem. redenen, niets cederen soude, maer dat Vranckrijck hem moet doen restituëren alle de Landen, welcke Vranckrijck na de Nimweegse Vrede ingenomen heeft, hem weder geven alle de Goederen, die geënleveert zijn geweest, en alle schaden repareren, die de Fransse Wapenen aldaer gedaen hebben. Dat de hooggem. Ministers en Gedeputeerden van de Hooge Geallieerdens, niet tegenstaende alle officien, die sy ten desen eynde geëmployeert hebben, de Ministers van Spangie niet hebben konnen disponeren, om eenige andere Propositien te doen, en dat sy, om dese redenen, onder haer eenige hadden geconcerteert, ten eynde, op dat ter selver tijdt, als d'andere Differenten sig sullen termineren, dese, die tusschen Vranckrijk en Spangien zijn, door een generael Accommodement soo oock souden konnen werden gedaen, en dat sy ten desen oogmerck accoort geworden zijn, dat het dienstig sal wesen, sijn Cathol: Majesteyt t'induceren, om de Propositie van een generale Treves voor 7 of 8 Jaren t'accepteren, en goet te vinden, dat een Linie sal getrocken werden van de Noort-Zee tot de Maze, op die manier, als de swarte Linie in de 4 nevensgaende Caerten, onder Nombre 2, 3, 4 en 5 gemaeckt, aenwijst, en dat het geene, dat aen d'eene zyde van dese Lienie is, aen Vranckrijck sal blyven, en het geene, 't welck aen d'ander zyde is, aen Spangie, sonder eenige reflexien te maken op Appendentien of Dependentien, en dat, indien iets mochte voorkomen, 't welke de voorsz. Linie niet bequamelijck soude konnen deelen, dit geheel soude blyven aen d'een of d'andere Kroon. Sire, het is door expresse ordre, en uyt de naem, soo wel van haer Hoog Mog:, als de Hooge Geallieerden, Spangie alleen uytgesondert, dat den ondergeschreven

Ambassadeur van hooggem. haer Hoog Mog: alle het bovenstaende aen U Majesteyt representeert met dat respect, 't welck hem toekomt, en hem versoeckt van wegen deselve kant seer instantelijck, door sijn hooge en seer wyse directie de bovengem. Propositien aen sijn Alder-Christel: Majesteyt smakelijck te willen maecken, terwyl haer Hoog Mog: niets na sullen laten, om, soo d'andere Princen van 't Rijck en de Rijckx-Vergadering tot Regensburg, als sijn Cathol: Majesteyt te doen aggreëren de voorsz. Treves, op de bovengem. Conditien, en, daer op wachtende, door sijn krachtig tusschenkomen te willen procureren een Cessatie van alle Acten van Hostiliteyt voor de spatie van 3 maenden, ten eynde, dat haer Hoog Mog: sig van dese tijdt mogen bedienen, om den Treves op de bovengem. Conditien te doen aennemen. Gedaen tot Westmunster den 5 Maert, 26 February, 1684.

Geteeckent

ARNOLT van CITTERS.

Den Coning/de Memorie en Stucken ontfangen hebbende/vraegde/wat den Heer van Citters wilde/ dat hy met de Stucken doen soude/ en of hy die aen den Heer van Barillon soude overgeven? Sijn Excellentie versocht sijn Majesteyt ernstelijck/de saeck/als van de uytterste importantie/ te willen behertigen/ en seyde/ dat het aen hem niet stont/ daer omtrent de Wet te geven; maer dat sijn Majesteyt/ de Memorie gelesen hebbende/ na sijn hooge wijsheyt/ daer in geliefde te handelen/ als hy soude meenen te behooren/ om dit hoogwichtig Poinct by Vranckrijck te konnen surmonteren. Den Coningh repliceerde; Wel, Ick sal de Memorie lesen, en de Stucken dan verder aen den Heer van Barillon overgeven, dewijl Ick hier in niet anders doen kan.

Sijn Majesteyt liet den 10 seer onverwacht door den Grave van Sunderlant dese schriftelijcke Antwoort geven:

Antwoort van sijn Koningl: Majesteyt van Groot-Brittannien aen den Heer van Citters, Ambassadeur van haer Hoog Mogende, gegeven den 29 February, 10 Maert, 1684.

DEn Coning gesien en geconsidereert hebbende de Memorie van den Heer Citters, Ambassadeur van de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, in dato 26 deser, Oude Stijl, heeft sijn Majesteyt geordonneert, daer op dese Antwoort te geven, dat, eenige dagen te voren, eer de Memorie sijn Majesteyt is gepresenteert geworden, hy al ordre gesonden had aen den Heer Chudleigh in den Hage, om de Propositie van den Grave d'Avaux te helpen apuyeren, nopende het maken van een Treves, en dat sijn Majesteyt geen reden vind, om eenige verandering te maken, als gelovende, dat het de kortste en sekerste weg is, om de Rust en Vrede in Europa te herstellen; het Saysoen soo verre geavanceert wesende, ende de tegenwoordige constitutie van saecken een prompter en efficatieuser remedie vereyschende,

eyschende, als de Propositie van den Heer Citters, in sijn Memorie gedaen, die meer tendeert tot een Negotiatie van Vrede als van Treves, en dat daer toe veel tijt soude nodig wesen, om 't selve te konnen adjusteren. Sijn Majesteyt is oock gepersuadeert, dat den Alder-Christelijckste Coning seer verre is, om sodanige conditie te consenteren, en daerom vind sijn Majesteyt sig geobligeert, om de Heeren Staten Generael te recommanderen den Treves t'accepteren, die den Grave d'Avaux op den 17, 7 deser haer geproponeert heeft. Sijn Majesteyt heeft oock de Ordres aen sijn Minister in den Hage vernieut, om by haer Hoog Mog: te arbeyden tot het accepteren van dien. Gedaen in 't Hof van Withal den 29 February, 10 Maert, 1684.

Onderteeckent

Den Grave van SUNDERLANT.

En den Grave seyde; Dat sijn Majest: daer omtrent niet verder doen konde, om redenen, daer in gemelt; dat in 't reguard van Duytslant sijn Majesteyt niet geëngageert stont, maer echter wenschte, dat het Rijck ten besten sijn vergelijk met Vranckrijck konde maecken, en ten reguarde van Spangien, hoewel benevens haer Hoog Mog: even gelijk verbonden stont, sijn Majesteyt, in consideratie nochtans van sijn eygen Affaires, de Brouilleries en sware onlusten in Hollant, onder den anderen ontstaen, en dat de Spaenssen in alle deelen harer Monarchie tot wederstant gantsch onvoorsien, ja ellendig waren, best oordeelde, ten alderspoedigsten den Treves, by Vranckrijck voorgeslagen, t'accepteren, alsoo niet anders te dencken was, of Vranckrijck, tot voortsettingh van sijn eygen Intrest, soude ongetwijffelt blijven ageren, en sig soo goeden kans niet laten ontglippen. **Welck raisonnement den Heer van Citters tegen sprak/ seggende**; Dat, hoe Vrankrijk sijn Wapenen meer dede ageren, hoe het werk te difficielder tot een Accommodement konde gebracht werden. Dat dese antwoort Vranckrijck niet weynig intractabel soude maken, en dat het in een woort soo veel was, als de Spaensse Monarchie ter discretie van Vranckrijck over te geven. **Den Heer Grave van Sunderlant interrumpeerde dese wederlegginge/ en seyde**; Men kent de trage Consilia van Spangie, en hoe het in alle deelen met gewelt tot de reden dient gebracht, en in Hollant is men mede al te wel gepersuadeert, dat Vranckrijck de Vrede wil, en, soo Vranckrijck nu stil bleef, soude het werck aldaer mede niet weynigh vertragen, en Spangie des te meer te ruggehouden werden. Nu, Mijn Heer, ick heb geen order, om met U daer over te raisonneren; daer is des Conings Resolutie, en hy sal voor sijn vertreck apparentelijck u noch nader spreken; **en vertrock daer mede. Den Heer van Citters socht wel gelegentheyt/ om met den Coning voor sijn afreys na Newmarquet dien namiddag te abboucheren/ doch te vergeefs.**

Den Heer Chudley/ Engelsse Envoyé/ presenteerde aen haer Hoog Mog: den 17 Maert een Memorie van deselve contenu/ als het Antwoordt van den Grave van Sunderlant.

Den Heer de Barillon/ Fransse Ambassadeur/ gaf in Engelant overal ook

voor/ dat sijn Majesteyt van Groot-Brittannien aen den Coning/ sijn Meester/ geen kennisse gegeven had van de Memorie van haer Hoog Mog: Ambassadeur/ en vervolgens geen antwoort daer op te verwachten stont/ hoewel sijn Excellentie niet ontkende/ dat hy een Copy daer van ontfangen en na Vranckrijck gesonden had.

Op de antwoort van den Coning/ en de Memorie van den Heer Chudley/ namen haer Hoog Mo: de volgende Resolutie:

Luna den 20 *Martii* 1684.

BY resumptie gedelibereert zijnde op de Missive van den Heer van Citters, haer Hoog Mog: Ambassadeur aen 't Hof van den Coningh van Groot Brittannien, geschreven tot Westmunster den 10 deser, en daer nevens een Bylage, geaddresseert aen den Griffier Fagel, houdende, dat den Heere Grave van Sunderlant, uyt den Name en van wegen den Coning, hem Heere van Citters hadde ter hand gestelt de schriftelijcke Antwoort van sijne Majesteyt, op de Memorie, by hem Heere van Citters aen deselve sijne Majesteyt overgegeven, breeder in de Notulen van den 17 deser vermelt, is goetgevonden en verstaen, dat de gemelde Heer van Citters sal werden gerescribeert: Dat haer Hoog Mog:, gesien hebbende de voorsz. sijn Majesteyts Antwoort, en dat die alleen schijnt te wesen geaddresseert ofte te reflecteren op haer, niet konnen nalaten, sijn Majesteyt te representeren, dat de voorsz. Propositie niet is gedaen by of uyt haer Naem alleen, maer oock by en uyt de Naem van de hoge Geallieerden, met dewelcke sy d'eere hebben, van in Tractaet en Verbintenisse te wesen, en dat sy het geluck hebben, dat de hooge Geallieerden oock zijn en leven in een goede en confidente Vriendschap met meerhoogged. sijne Majesteyt, die oock aen deselve hooge Geallieerden tot verscheyde malen sijne Majesteyts Vrundschap heeft doen betuygen ende contesteren; dat sy derhalven geerne hadden gesien, dat het sijn Majesteyt hadde mogen behagen, de voorsz. Antwoort t'addresseren, niet alleen aen haer, maer aen alle de hooggem. Geallieerden, soo op dat deselve niet souden mogen vallen in gedachten, dat sijn Majesteyt soude schijnen, avers te zyn, ofte t'improberen de Verbintenisse, die sy met den anderen eeniglijck tot hare defentie, en tot niemants offensie, hebben gemaeckt, als op dat haer Hoog Mog: niet souden mogen werden gedestitueert van het aensien en coöperatie van de hooggemelde Geallieerden, om te willen helpen appuyeren dat geene, 't welck soude mogen dienen tot voortsettinge van een vredig besluyt, en om te stremmen de middelen, die den Oorlogh verder souden mogen aensteken: dat sy en de hooggemelde Heeren Geallieerden, aen dewelcke sy de voorsz. Antwoort hebben gecommuniceert, vastelijk zijn gepersuadeert, dat de voorsz. Antwoort, niet alleen aen haer Hoog Mog:, met exclusie van de hooggemelde Heeren Geallieerden, maer aen haer, als by deselve Geallieerden versocht zynde, om de voorsz. Propositie uyt aller Naem aen sijn Majesteyt te doen, is gegeven; en sy vertrouwen, dat hoogged. sijn Majesteyt de voorsz. hare persuasie wel seecker sal willen maken, door het nader Antwoort, die het deselve believen sal, hier op te geven. Dat haer Hoog Mog: aen sijne Majesteyt verders niet konnen ontveynsen, dat het haer en hare hooge Geallieerden uytnemende seer heeft gesurpreneert

neert, uyt de voorsz. Antwoort te vernemen, dat sijn Majesteyt van de hand afwijst de Propositie, by haer gedaen, om aen sijn Majesteyt van Vranckrijck smakelijck te maken. Dat sy haer niet sullen inlaten, te spreken van d'Engagementen, daer inne sijn Majesteyt, ten opsichte van sijn Majesteyt van Spangie, selfs segt, te wesen; maer dat sy haer noyt hadden konnen inbeelden, dat, daer sijn Majesteyt soo meenigmael heeft verklaert sijne genegentheyt, soo wel tot conservatie van de Rust in Europa, als specialijck van de voorsz. Spaensse Nederlanden, en op haer Hoog Mog: begeert, dat aen sijn Majesteyt iets aen de hant soude mogen werden gegeven, om aen sijn Koningl: Majesteyt van Vranckrijck voor te konnen slaen, deselve sijn Majesteyt, nu sy ende hare hooge Geallieerden haer soo resolut verklaren, en een soo considerabele Voorslagh doen, de Voorslagh soo plotselijck van de handt soude gewesen hebben; dat sy niet konnen begrijpen, wat sijn Majesteyt begeert, dat sy, tot het bereycken van een Accommodement, souden toebrengen, en waer in deselve haer behulpigh soude zijn, ten ware sijn Majesteyts meening was, dat men blindelijck soude moeten inwilligen, 't geen sijn Majesteyt van Vranckrijck quam voor te schrijven, want, indien dat hooggedachte sijn Majesteyts intentie is, en dat deselve acht, dat op die wijse geprocedeert moet werden, dat het dan immers niet meer nodig soude wesen, dat sy en hare hooge Geallieerden sijn Majesteyt meer moeyte en ontrustinge souden toebrengen; maer, dewijl sy altoos in gedachten zijn geweest, en noch sijn, dat sijn Majesteyt de saecken in sulcker voegen niet soude willen abandonneren, en laten heen drijven, dat sy daeromme nodig hebben geacht, aen deselve, soo uyt haer, als uyt de Name van hooggem. hare Geallieerden, nader voor te stellen: Dat sijn Majesteyt, altoos hebbende betuygt, seer te wenschen, dat d'ontstane Differenten door een generael Accommodement souden mogen werden getermineert, en sijn Koningl: Majest: van Vranckrijck sig op een generael Accommodement selfs hebbende geëxpliceert, en mits dien daer omtrent tusschen die geene, die met den anderen in different zijn, geen strijdigheyt overig zijnde, sy niet konnen geloven, dat sijn Majesteyt by dessels Antwoort, schijnende minder reflexie te maken op de Propositien, het Roomsse Rijck concernerende, om dat tusschen sijn Majesteyt en het selve geen engagementen intercederen, sig daer aen te minder soude laten gelegen wesen, en op een en deselve tijt met bewercken een Accommodement, soo wel ten aensien van 't Rijck als van Spangien. Dat, voor soo veel de Conditien aengaen, de hooge Geallieerden, die waerlijck in 't selve Rijck zijn seer geïnteresseert, en seer hoog aensienlijcke, dewijl die bestaen uyt het Hooft van 't Rijck, en seer machtige Princen en Leden van het selve Rijck, vermeent hebben, haer omtrent de Conditien van een Treves seer verre te hebben geëxpliceert, en dat de Justitie van de sake hare aenbiedingen soo legitimeert, dat het haer onbegrijpelijck schijnt, dat sijn Majesteyt daer op soo weynig reflexie komt te maken: dat haer Hoog Mog: en de gem. hooge Geallieerden niet konnen loochenen, dat sijn Coninckl. Majesteyt van Vranckrijck seer sterk, ende seer machtig, oock in staet is, om op haer groote Desseynen te konnen ondernemen, maer dat sy niet konnen geloven, dat sijn Majesteyt soude verstaen, dat in de onderhandelingh van een Accommodement eeniglijck soude moeten werden reflexie gemaeckt op de macht van die geene, met dewelcke men te handelen heeft,

en niet mede op de justitie van de saecke, en op 't gevolg van soo een geëyste overgifte, ofte dat sijn Majesteyt soude begeeren, dat die geene, die d'eere hebben, van met sijn Majesteyt te zyn geallieert, oock in seer rechtveerdige saken haer souden moeten buygen onder de wille van die geene, die de machtigste soude wesen, sonder dat, of d'eere van die vruntschap, of oock selfs van die Alliantie, haer eeniger maten tot een appuy soude konnen dienen: Dat haer Hoog Mog:, die beter van de constitutie der voorsz. Spaensse Nederlanden, als van de constitutie der saken in Duytslant, hebben konnen oordeelen, met seer veel sorgvuldigheyt hebben geëxamineert, die van de Spaensse Nederlanden ende van de Barriere, dewelcke hoogged. sijne Majesteyt van Groot-Brittannien in deselve Nederlanden by de Nimweegse Vrede wel heeft willen bewercken, en hoogstged. sijn Majesteyt van Vranckrijck niet alleen aen sijne Majesteyt van Spangien, maer oock aen desen Staet accorderen ende toestaen: Dat sy, om den Vrede te mogen conserveren en behouden, haer wel hebben willen inlaten, om sijn Coningl: Majesteyt van Spangien te helpen raden en disponeren, om die Barriere te besnoeyen en te verswacken, en aen sijn Coningl: Majest: van Vranckrijck te laten, wat noch eenigermaten gemist soude konnen werden, ende daer inne soo verre te gaen, dat sijne Majesteyt van Vranckrijck soude behouden de Plaetsen, die deselve, in den Jare 1678 by het maken van de Nimweegse Vrede hebbende willen bedingen, dat aen sijn Majesteyt souden werden gecedeert, echter aen Spangien by deselve Vrede heeft gelaten, als daer sijn Beaumont, Chimay, de Dorpen, nu componerende een gedeelte van de Castellanye van Aeth, en voor de Nimweegse Vrede geannexeert geweest zijnde aen de Castellanye van Doornick, en noch daer-en-boven de Steden van Cortrijck, Dixmuyden, een gedeelte van de Steden, de Barriere gemaeckt hebbende, behalven soo veel andere Plaetsen, die in Vlaenderen, Henegouw, Namen en Luxemburgh, onder de macht van sijne Coningl: Majesteyt van Vranckrijck werden gelaten, en soo veel importante Sommen, die de Ingesetenen van sijn Coningl: Majesteyt van Spangien in de Nederlanden in baren Gelde hebben betaelt, ettelijcke millioenen bedragende, en soo veel schade, als haer op een ongehoorde manier van Oorlogen is toegebracht, ende de hooggem. hare Geallieerden met soo veel moeyten te permoveren, om met haer daer in te concurreren, indien hoogstged. sijn Majesteyt van Groot-Brittannien hadde konnen werden bewogen, om sijn Majesteyt van Vranckrijck t'induceren, om daer aen gehoor te geven. Dat haer Ho: Mo: en hare hooge Geallieerden dese saecke noch soo veel te onverwachter voorkomt, doordien het gunt, aen hoogstged. sijne Majesteyt van Vranckrijck nu soude werden gelaten, een étendue van Landen, veel meer importeert, als al het gunt, dat die Majesteyt op Spangie, in kracht van de Nimweegse Vrede, heeft gepretendeert, en dat mitsdien die Majesteyt consequeert een Æquivalent, veel meer, als sijne originele Pretentien, ende in welck Æquivalent dan noch zijn twee Steden, daer in het Lant, by sijn Majesteyt van Vranckrijck gepretendeert, geen Steden met allen, dat is, die eeniger-maten waren gefortificeert, gelegen waren. Dat sijn Majesteyt oock wel sal considereren, dat op die voet, by dessels antwoort voorgeslagen, geen rust ter werelt is te hoopen, of te verwachten, dewijle aenstonts daer over tusschen de twee Kroonen souden ontstaen veel nieuwe Dispuyten en Geschillen, wat yder hadde geoccupeert

geoccupeert en gepossideert, dewijle de meeste quæstie valt over 't platte Landt, of ongefortificeerde Steden en Plaetsen, en dat door een soo generalen voorslagh daer omtrent niets prositifs vastgestelt soude werden. Dat haer Hoog Mog: en hare hooge Geallieerden, 't geluck gehadt hebbende, van met sijn Majesteyt te hebben konnen concurreren tot het aengaen van een Treves, niet van eenige maenden, maer van veel Jaren, immers sijn selven wijst, dat gereguleert moet werden, waer naer yder, geduurende den voornoemden Treves, sigh sal hebben te gedragen en te schicken. Ende dat mitsdien, 't gunt wel ordinaris gebruyckelijck is in een Stilstant van Wapenen voor eenigen weynigen tijdt, te weten, dat men noch Possessien noch sekerheyt reguleert, op een Treves van soo veel Jaren niet kan werden geapplicéert; dewijle een Treves van soo veel Jaren seer naer approcheert aen een Vrede, en dat daerom alle Tractaten van Treves, die voor eenige Jaren oyt of oyt zijn gemaeckt, alleen wederzijts Possessien en Securiteyten hebben gereguleert: ende dat sulcks in desen te meer plaets behoort te hebben, om dat 't gunt, by sijne Majesteyt van Vranckrijck soo wel op het Rijck, als op Spangien, is genomen, ten reguarde van 't Rijck in het geheel is genomen in volle Vrede sonder eenigen Oorlogh, en voor Spangien voor 't meeste gedeelte op deselve wijse; en dat by den gedanen voorslag van den Treves aen Vranckrijck werden gelaten de Steden van Cortrijck en Dixmuyden, die die Majesteyt, geduurende den Oorlog, genomen heeft: Ende dat de Heeren Ministers van hare hooge Geallieerden, in het Rijck geinteresseert, hebben verklaert, in den voorslagh, waer op den Treves in het Duytse Rijck soude werden aengegaen, niet anders te hebben laten influëren, dan 't geen sijn Majesteyt van Vrankrijk voor desen heeft verklaert, sijne intentie te zijn, namentlijck, niets te willen pretenderen op 't gunt aen de Oost-zijde van den Rhijn was gelegen, en dat de Steden, die gepretendeert werden, dat geduurende den Treves souden werden gerestitueert, gelegen zijn aen geens zijde van den Rhijn, of soo sulcks niet behaeglijck mocht wesen, dat dan de Fortificatien, soo wel van het eene als van het andere, souden werden gedemolieert, of de Plaetsen gelaten in bewaringe van een Neutrale, dat immers maer Regulen van mutuële Securiteyt zijn: ende dat by haer Hoog Mog: en hare hooge Geallieerden, en dat ten opsichte van de Spaensse Nederlanden, niets heeft konnen werden uytgedacht, dat soude konnen strecken tot een Accommodement, als 't gunt, dat in de voorsz. voorslag is begrepen, ten ware men begeerde, dat de Barriere t'eenemael inutil gemaeckt, soo niet wegh genomen soude werden; dat haer Hoog Mog: en de hooggem. hare Geallieerden d'uytterste sorge en applicatie sullen moeten hebben, en de aldersterckste persuasien gebruycken, om sijne Coningl: Majesteyt van Spangien tot het aennemen van de voorsz. Conditien te permoveren, dewijl niet alleen de Heeren, desselfs Ministers alhier, haer daer van toonen soo avers, dat sy haer daer op niet verstaen t'expliceren, en sigh nergens anders, dan op d'executie van gemaeckte Tractaten beroepen, maer dat oock de Heeren Ministers, die eenige van de hooggem. Geallieerden aen 't Hof van Spangie zijn hebbende, continuëlijck adverteren, dat'er weynig hoope is, dat Spangie sig tot diergelijcke Conditien sal inlaten, meynende, met te groote ongelijck te zijn bejegent, als dat het soude behooren, iets toe te geven, ja dat men aldaer capabel sal wesen, te nemen de

desperaetste

desperaetste ende onverwachtste Rosolutie. Dat sijn Majesteyt derhalven wel sal willen considereren, dat het geene, dat het Accommodement tusschen de twee Kroonen soude moeten maecken, toebehoort aen Spangien, ende by haer soude moeten werden gecedeert, en dat, mitsdien noch haer Hoog Mog: alleen, noch sy en hare hooge Geallieerden gesamentlijk buyten Spangie, niets konnende doen tot het aennemen ofte rejecteren van de voorgeslagen Conditien, de saken uyt haer selven sullen moeten vervallen, of tot het abandonneren van Spangie, 't welck soude wesen het totael verlies van de Spaensse Nederlanden, indien de hooge Geallieerden verstaen, de gemaeckte Alliantien geen effect te doen hebben, ofte tot een Oorlog, dewelcke misschien binnen seer weynig tyt de Spaensse Nederlanden, en 't verder van Europa, 't zy door de Wapenen, of door Onderhandelingen, onder het Gebiedt ofte Heerschappye, of immers onder het Gesagh en Dependentie, van Vranckrijck brengen sal: Dat de hooggem. Geallieerden, ende insonderheyt haer Hoog Mog:, die d'eere hebben, van soo wel ten opsichte van de Spaensse Nederlanden, als van haer eygen Staet, soo nauw met sijn Majesteyt verbonden te zyn, dese hare bekommernisse aen sijne Majesteyt niet hebben konnen verbergen, en niet konnen sien, wat remedien daer tegens te vinden zijn, als sijn Majesteyt kan goet vinden, de voorsz. saecke alsoo te behandelen, ende dat sy dan oock aen hare zijde niet anders konnen doen, dan de uytkomste van dien den Almachtigen Godt bevelen, en haer te redden op die wyse, die sy sullen achten, alderconvenienst te wesen: Ende dat haer Hoog Mog: en de hooggem. hare Geallieerden mits dien zijn in die verwachtinge, en in dat vertrouwen, dat sijn Majesteyt, om de voorverhaelde redenen, sigh wel sal willen inlaten, van de gedane voorslagen aen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck smaeckelijk te maken, en, gelijck sijn Majesteyt aen den Heer Ambassadeur van sijn Majesteyt van Vranckrijck heeft ter hant gestelt, oock alle meest-krachtige officien sal willen aenwenden by deselve Majesteyt, om daer op een goet favorabel antwoort te bekomen.

Den Heer van Citters/ dese ordre ontfangen hebbende/ maekte in een particuliere Audientie aen den Coning bekent. Dat haer Hoog Mog: in de laetste aen hem gegeven antwoort hadden gelieven te remarqueren, dat deselve maer scheen geaddresseert, en sijn reflexie nam op haer Hoog Mog: alleen; en vervolgens hem expres gelast vont, sijn Majesteyt nader te presenteren, dat de Propositie niet ware gedaen by ofte uyt der selver naem alleen, maer ook uyt die van de Hooge Geallieerden, Spangien uytgenomen, met dewelcke sy d'eere hadden, van in Tractaten en Verbintenisse te staen, en welcke Hooge Geallieerden oock met sijn Majesteyt waren en leefden in een goede confidente vrientschap, en aen wie ook tot meermalen sijn vrientschap had doen betuygen: dat sy derhalven geerne hadden gesien, om de redenen, verder in de voorsz. Resolutie geëxtendeert, **die hy mede verhaelde**/ dat het sijn Majesteyt hadde behaegt, op de voorsz. Propositie te geven een antwoort, dat soo wel op hare Hooge Geallieerden, als op haer, sijn reflexie mochte hebben gehadt, en, in allen gevalle echter ten vollen gepersuadeert blyvende, dat die niet alleen aen haer, met exclusie der Hooge Geallieerden, gegeven was, dat sy sijn Majesteyt versochten, de voorsz. hare persuasie seecker te

willen

willen macken door het nader antwoort,die het deselve soude gelieven, op sijne nader in te dienen Memorie te geven. Dat hy verder daer by met respect moste voegen, dat haer Ho: Mo: niet konden ontveynsen, hoe het haer en hare Hooge Geallieerden seer had gesurpreneert, dat sijn Majesteyt van de hant wees de Propositie, by haer gedaen, om die aen Vranckrijck smakelijk te maken, dewijl sy haer noyt hadden konnen verbeelden, daer sijn Majesteyt soo menigmael verklaert had, sijn genegentheyt soo wel tot de conservatie van de Ruste in Europa, als specialijk van de Nederlanden,en op haer Hoog Mog: soo dickmaels begeert had, dat aen hem iets aen de handt soude mogen werden gegeven, om aen sijn Maj: van Vrankrijk voor te konnen slaen,dat hy,nu sy en hare Hooge Geallieerden haer seer resoluyt verklaerden, en soo considerable voorslag deden, die soo plotselijck van de hant soude hebben gewesen: dat sy niet konden begrijpen,wat sijn Majesteyt dan van haer begeerde,dat sy tot het bereyken van een Accommodement souden toebrengen, en waer in hy haer te hulpe soude zijn,ten ware sijn meening was, dat men blindeling soude moeten inwilligen, 't geen den Coning van Vrankrijk soude komen voor te schrijven; maer dewijl sy in dat vermoeden niet konden vervallen,dat sijn Majesteyt op die wijse de sake soude willen abandonneren,dat sy daerom noodigh hadden geacht,aen deselve soo uyt haer als harer Hooge Geallieerden naem, nader voor te stellen, dat, sijn Majesteyt altoos hebbende betuygt, seer te wenschen, dat de ontstane Differenten door een generael Accommodement souden mogen werden getermineert,en den Coning van Vranckrijck sigh selfs insgelijcks soo verre hebbende geëxpliceert, en daer over tusschen de strijdende Partyen geen different overig zijnde, sy niet konnen geloven, dat sijn Majesteyt sigh minder soude laten gelegen wesen aen de Propositie, het Duytse Rijck concernerende,als daer mede in geen Alliantie staende,om op een en deselve tijt een Accommodement, soo wel ten aensien van het selve, als Spangie,te bewercken.En aengaende de Conditien van Treves,dat de hoog-aensienlijcke Leden van het hoogsged. Rijck vermeent hadden, haer daer omtrent soo verre te hebben geëxpliceert,dat de rechtveerdigheyt van de saken hare aenbiedingen in alles quam te legitimeren,en dat haer Hoog Mog:met seer veel sorgvuldigheyt, hebbende geëxamineert die van de Spaensse Nederlanden ende de Barriere,die sijn Majesteyt by de Nimweegse Vrede wel had willen bewercken, en sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, niet alleen aen sijn Majesteyt van Spangien, maer aen den Staet, accorderen en toe staen, dat sy, om de Vrede te behouden,haer hadden ingelaten,sijn Majesteyt van Spangien te helpen raden en disponeren,om die Barriere soo verre te besnoeyen, en aen sijn Majesteyt van Vranckrijck te laten,wat noch eenigermaten gemist soude konnen werden: en expliceerde daer op verder / wat Plaetsen en Landen nu door de getrocken Linie aen Vrankrijk souden vervallen, by de voorgemelte Resolutie in 't breede geëxtendeert, ja meerder in estendue en omtreck, als hy uyt krachte van het Nimweegse Tractaet oyt op Spangie had gepretendeert, en vervolgens, dat by haer Hoog Mog: en hare Hooge Geallieerden,ten opsichte oock van de Spaensse

Nederlanden, niets nader mede had konnen werden uytgedacht, dat soude konnen strecken tot een Accommodement, als 't geen, in die voorslagh was begrepen, ten ware men begeerde, dat de Barriere gants inutil, soo niet t'eenemael weg genomen wierden, en daeromme dat hare Hoog Mog: en hare hooge Geallieerden in die verwachtinge waren, en oock instantelijck versochten, dat sijn Majesteyt de gedane Propositien nader in alle billickheyt soude gelieven t'overwegen, en verder sig daer op ook in te laten, om de gedane voorslagen aen sijn Majesteyt van Vranckrijk als noch smakelijck te maken. **Sijn Majesteyt heeft hier op gelieven te antwoorden**; Dat het waer was, dat sijne gegeven Antwoort reflexie maeckte op haer Hoog Mog: alleen, en niet op hare Hooge Geallieerden, en dat sulcks met voordacht oock geschiet was; niet in opsichte van de redenen, die haer Hoog Mog: en de Hooge Geallieerden scheenen te willen opvatten, als of hy avers van de Alliantie was, waer mede sy onder den anderen verbonden stonden, ofte dat haer Hoog Mog: souden werden gedestitueert van hare Geallieerdens coöperatie, omtrent het uytwercken van een Accommodement, maer alleen in consideratie, dat hy niet verstont, in 't minste, 't zy voor, in of naer het maecken van een Vergelijck, sig met haer ergens t'engageren, en daerom oock vermeende, niet oirbaer, veel min nootsakelijck te zyn, met haer in redenkavelinge te vallen; want als hy aen haer Hoog Mog: klaer hadde gesproocken, de verdere Hooge Geallieerden wel verstaen konden, wat sijn meeninge was: dat hy wel genegen was, hare saken tot een generael Vergelijk te willen helpen vorderen, als dat doenlyk was, dan buyten alle engagementen, en maer alleen uyt eygen vrye wille, en verder niet; gelijck hy ook met haer leven wilde in alle vertroude vrientschap, het welck hy meermalen, selfs door een formele en extraordinaris Besendinge, hadde betuygt, hoewel dat sijn aenbiedinge van Vrientschap en Alliantie als-doen was verworpen, waer van hy echter niet meer gedenken wilde. Dat wel waer was, dat hy geerne hadde gesien, dat hem iets aen de hant was gegeven, om by Vranckrijck te konnen wercken, maer dat sulcks over lange al behoorde geschiet te zyn geweest, en nu den tyt te verre verlopen was, om op eenige andere Propositien, als den voorgeslagen Treves, te werken; en in allen gevalle, dat hy andermael seggen moste, gelyck hy eenige dagen geleden alreede by avance hadde gesprooken, dat de voorgestelde Conditien te swaer, en vervolgens onuytwerckelijk waren, dewijle die by Vrankrijk noyt souden werden geaccordeert, gelijck hy nu in 't seker bericht was: Dat sijn Alderchristel. Majesteyt hem ook gedeclareert hadde, dat, al waer 't hy 5 Batailles achter den anderen verloren hadde, hy noyt tot die Propositie soude verstaen, verre van daer, dat hy nu na deselve soude willen luysteren; oock dat hy, in Possessie zynde, by het maken van een Treves hem daer niet uyt soude laten stellen; behalven dat de natuure van een Treves impliceert, dat alles gelaten werdt in die stant, daer de saken in zijn, en dat hy daerom niet wist, daer in nu meer te doen; en wilde men ruste hebben, dat men moste een van de Fransse Postulata aennemen, ofte wel den aengeboden Treves accepteren. **Den Heer van Citters liet 't eerste Discours onbeantwoort**

woort voor-by schieten / als merckende / dat sijn Majesteyt dat al vry met nadruck hadde gesproocken / alleen aenraeckende: Dat dit alle de Hooge Geallieerden niet concerneerde, en die het aenging, ongetwijffelt dat souden konnen remediëren, ofte sijn Majesteyt daer over genoegen geven, en in allen gevalle, dat hy hoopte, dat hieromme sijn Majesteyt de gemeene saecke niet nadeelijck soude willen zyn: En op het verder antwoordende; Dat haer Ho: Mo: en hare Hooge Geallieerden met recht haer konden beklagen, dat alle de Propositien, hoe billickmatigh sy die voorstelden, altoos voorheenen waren afgewesen, op fondament, dat die ontijdig voorquamen, als nu oock wederom de Propositie, in dit geval gedaen, daer men selfs met sijn Majesteyt concurreerde, op een Treves van 8 a 10 Jaren aen te gaen; alleen maer versocht werdende, dat die na de redelijckheyt soude werden gereguleert, en soodanig verder, waer naer een yder, geduurende den Treves, sig soude hebben te gedragen. Dat hy moste seggen om de redelijckheyt, dewijle haer Hoog Mog: Geallieerden haer seeckerlijk konden verbeelden, dat sijn Majesteyt by sijn selven daer van ten vollen geconvinceert moste wesen, als hy geliefde, reflexie te maken, dat de Stadt Straetsburgh soude blijven aen Vrankrijck, ofte gedemolieert, of gedepositeert in handen van Neutrale; een Plaets van die importantie, in tijt van Vrede genomen, en waer op sijn Majesteyt van Vrankrijk selver verklaren most, geen pretentie altoos te hebben; en dat aen d'ander zyde soude werden ingeruymt, gedemolieert of gedepositeert de Plaetsen, die, volgens het seggen der Hooge Geallieerden, sijn Majesteyt van Vranckrijk voor desen menighmael had verklaert, sijn intentie te wesen, van die niet te willen pretenderen, alsoo aen de Oost-zyde van den Rhyn gelegen waren; behalven dat dit maer Regulen van mutuële Securiteyt soude wesen, en die strecken souden tot beter observantie van den gemaekten Treves. En wat Spangien aengingh, dat by de getrocken Linie Vranckrijk soude behouden de Steden van Cortrijck en Dixmuyden, met het grootste gedeelte van hare Landstreecke, waer mede in het maecken van een Vrede hy selver verklaerde, sig te willen laten genoegen, en dat hy daer-en-boven soude blijven behouden de Plaetsen, die deselve, in den Jare 1678 by het maken van de Nimweegse Vrede hebbende willen bedingen, echter aen Spangien by deselve Vrede waren gelaten, als daer zyn Beaumont, Chimay, de Dorpen, nu composerende een gedeelte van de Castellanye van Aeth, en voor de Nimweegse Vrede geannexeert geweest zynde aen de Castellanye van Doornick, behalven soo veel andere Plaetsen, die in Vlaenderen, Henegouwen en Luxemburg onder sijn Majesteyt insgelijcks souden werden gelaten, soo dat, als gesegt was, alles wierdt afgestaen, wat de Barriere eenigsints missen konde, en vry meerder, als oyt Vranckrijk op Spangien had gepretendeert; oock daer-en-boven als sijn Majesteyt soude gelieven te considereren, dat op den generalen voorslag van Treves geen rust ter werelt te hoopen noch te verwachten was, so die niet wiert gereguleert, dewijle aenstonts veele nieuwe Disputen en Geschillen ontstaen souden, wat yder had geoccupeert, ofte gepossideert, alsoo de meeste quæstie viel over het platte Lant, ofte ongefortificeerde

 Steden

Steden en Plaetsen, en gevolgentlijck, dat op alle het selve door soo generalen voorslag niet positijfs konde vast-gestelt werden; en als sijn Maj: soude schijnen van die gedachten te wesen, dat Vranckrijk soude moeten blijven in de Possessie van alle de Landen en Plaetsen, die hy nu in de Spaensse Nederlanden had beslagen, wel te verdencken was, dat voor Spangien soodanigen Treves onaennemelijck was, gelijck sijn Majesteyt hem dat self meermalen, oock op andere tijden, geseght hadde, ende oock, dat men de Barriere, soo veel doenlijck, moste soecken te conserveren. **Hier op was sijn Majesteyts antwoort**; Dat hy noch van de rechtmatigheyt der Propositien, of en hoe verre die in redelijckheyt gefondeert waren, dan niet, niet wilde oordeelen; maer, al waer 't dat die in haer selven rechtmatig waren, ja de rechtmatigheyt selfs, dat het in desen stant niet geven konde, en dat, sijns oordeels, de Geallieerden in 't ongelijk waren, dewijl in het maken van Treves yder moet blijven in de Possessie van 't geene, hy besit, en, om daer omtrent nu veranderingen te brengen, en die naer der Geallieerden convenientie te reguleren, daer toe geen kans sag, en dat sy haer mosten bedient hebben van die occasie, wanneer Vranckrijck, soo de Geallieerden seyden, daer toe genegen was; dat den tijt te verre verlopen was, en Vrankrijk sig tot geen Negotiatie daer op soude willen in laten, om geen tijt te verliesen, die nu gereet stont, om allesints sijne Wapenen te doen ageren, en dat hy sulcks niet beletten konde, noch ook te beletten was, als door 't prompt aennemen van een sijner Postulata, ofte den voorgeslagen Treves, om de gedreygde Hostiliteyten te voorkomen, en dan naderhant verder daer op te sien, op wat wijse en Conditien men den Vrede maken konde. **Hier op ging de replique verder**, Dat (dewijle sijn Majesteyt van de rechtveerdigheydt van de Propositien gepersuadeert moste wesen, en dat sijn Majesteyts sustenue maer so lange plaets greep, tot dat anders was geconvenieert, en dan noch maer omtrent een Armistitium voor korten tijt, waer in noch Possessie, noch den Eygendom gereguleert wert, maer niet in een Treves van soo veel Jaren, als in dese, en sonder dat Vranckrijck soude willen komen, om de Conditien te reguleren, vervolgens aen de reden noch redelijckheyt defereren, die nochtans in alle saecken tot fondament en richtsnoer moeten wesen, maer sijn advantagie door de kracht sijner Wapenen, ten meesten doenlijck, voort setten) hoewel Vrankrijk seer machtig en gereet stont, om groote Desseynen te konnen ondernemen, hy echter wilde hoopen dat sijn Majesteyt dies te meer aen sijne gemaeckte Alliantien, sijn eer en eygen interest, en dat van van sijne Rijck, wilde gedencken, want dat haer Hoog Mog:, noch hare Geallieerden, niet konden geloven, dat sijn Majesteyt soude verstaen, dat men in de onderhandelinge van saken alleen soude moeten reflecteren op de Macht van die geene, met dewelcke men te handelen heeft, en niet mede op de Justitie van de saecke, en op 't gevolg, als in desen, van soo considerable overgifte, ofte dat sijn Majesteyt soude begeeren, dat die geene, die d'eere van sijn Vrientschap en Alliantie hadden, haer souden moeten buygen onder de Wet van de machtigste, sonder dat sijne Vriendtschap en Alliantie haer soude konnen te nutte zijn, ofte haer in het minste

ste in hare rechtvaerdige sake ondersteunen. **Sijn Majesteyt seyde hier op andermael**; Ick kan hier niet tegen doen; mijne saecken lijden het niet, dat Ick met nadruck my kan daer tegens stellen, te meer, wijl men nu tot Londen op nieuws besigh is met een nieuw Ploth te formeren, alwaer Ick weet, dat diverse, in Cromwels dienst geweest zijnde, haer daer toe by den anderen houden, en dat Monmouth, die, hoewel soo vry, als iemant, sig in Engelant kan ophouden, echter verscholen blijft, sonder te weten, waer hy is. En sulks, dat hy op sijn selven en sijne eygene saken op 't nauwste nu diende acht te slaen: dat hy met Duytslant in geen Alliantie stont, en d'Alliantie, die hy met Spangien gemaeckt had, een Reciprocatie behelsde, en dat dien Coning wel soude weten te considereren, dat hem noyt daer van veel effecten had konnen of behooren te verbeelden. **En als den Ambassadeur hier op antwoorde**; Dat sijn Majesteyt niet alleen by dat Tractaet, maer oock by dat hy met haer Hoog Mog:, tot conservatie van de Nederlanden, had aengegaen, immers verbonden stont, boven de beloste, die hy aen haer Hoog Mog: Ministers in 't laetste van den Jare 1682 gedaen hadde, dat, by aldien de Spaensse Nederlanden *par voye de fait* van iemant mochten werden aengetast, hy hem in staet soude stellen, ja sijn Parlement soude beroepen, om aen sijne Vrunden te nutte te konnen zijn, en dat, by aldien sijn Majesteyt beliefde goet te vinden, de saecke anders te beleyden, en, om ront te spreecken, t'abandonneren, dat haer Hoog Mog: en de Hooge Geallieerden hare bekommeringe niet konden verbergen, van dat sy de Spaensse Nederlanden als-dan, by opkomenden Oorlog, ofte by een Onderhandelinge, gewisselijck verloren sagen, dewijle Spangien, sig van sijne Alliantien soodanig ontbloot siende, capabel was, om de alderextravagantste Resolutien te nemen, die uyt te dencken waren, gelijck de dagelijckse advertentien, van daer komende, haer dit allesints versekerden, en vervolgentlijck oock, dat sy niet konden sien, wat remedien daer tegens te vinden waren, noch van hare zijde oock niet anders wisten te doen, dan de uytkomste van dien den Almachtigen Godt te bevelen, en haer te redden op die wijse, die sy souden achten, alderconvenienst te zijn, **voerde sijn Majesteyt hem te gemoet / en al bzy met emportement**; Dat de beloste, die Hy gedaen had, niet anders geschiet was, als in die hoope en verwachtinge, dat sijne saken beteren souden, en vervolgens niet obligatoir, voor dat die in beter stant geraeckt waren: dat hy nu niet anders doen konde, als hy tot noch toe gedaen hadde: dat Spangien en sijne Geallieerden haer niet te beklagen hadden, dewijle hy hare Nederlanden nu 3 Jaren langh hadde geconserveert, en wilden sy die ruineren, ofte verliesen, sy mochten het doen; hy konde het niet helpen; hy soude het mede aensien, als sy niet wilden geraden zijn, en, indien sy wilden geholpen wesen, hy soude haer misschien noch konnen helpen; maer sy mosten niet lang wachten, want het meer dan tijt was. **Den Heer Citters versocht / by interruptie / sijn Majesteyt**; Hem d'eere te willen geven, van sijne gedachten daer omtrent te communiceren en te verklaren, op wat wijse en maniere hy meynen soude, dat de Nederlanden te salveren waren? **Waer op den Coning geliefde te antwoorden**; Dat hy waer-

 lijck

lijck daer omtrent niet specieus wiste, maer dat hy het op alle wijse soude soeken te doen, sonder dien aengaende uyt te laten. Maer/alsoo de Engelsse Ministers in hare discoursen doen al eenige tijdt t'elckens van de Arbitragie hadden gesprooken / en de Frans gesinde den Coning sochten in te boesemen / dat sijn Maj: te verre in sijn eere gekrenckt was door het refuys van deselve/ oordeelde sijn Excellentie / dat den Coningh de Arbitragie meende ; En het quam hem ooch allesints niet duysterlijck voor/ dat Vrankrijk beloften dede/ sijne Wapenen niet verder te sullen doen ageren / als om sijne Postulata ofte d'Arbitragie te bekomen/ en wat verder soude mogen geconquesteert werden / dat altoos te sullen reguleren na het goet-vinden van den Coning van Engelant/alsoo 't onverantwoordelijk/ soo gemeynt wiert/ soude zijn/dat twee soo groote en machtige Coningen / als sy waren / dat Poinct van eere niet souden hebben konnen bereyken / maer daer in belet worden door die/ die of in haer selven/ of in magt minder waren/ en dat tot het vasthouden van die conduite niet weynig contribueerde de verdeeltheyt in 't Duytse Rijk/de Geschillen in Hollant en de groote onmacht der Spaensse Monarchie / die men voorgaf / op desen voet tot nagevenl/ van 't geen men daer noemde/tot de reden/ te obligeren. By conclusie van dit discours/ dat by na anderhalf uur geduurt had/heeft den Ambassadeur gesegt ; Dat hy dit alles voor sijn Majesteyts laetste Resolutie niet konde opnemen, maer seer ernstelijck wilde bidden , op alle haer Hoog Mog: en der selver Geallieerden nader voorstel behoorlijcke en nadere reflexie te willen maecken ; en op dat sulcks met meerder bequaemheyt doen konde , hy alle het selve in Geschrifte soude vervatten, en by een nader Memorie over geven.

Den eersten April/ 's avonts/ presenteerde den Heer Citters de nadere Memorie (van inhout/ als de bovenstaende Resolutie van haer Ho: Mo:) aen den Coning / na dat hy van Tafel quam / en versocht met allen ernst in de kleyne tijdt / die hem overig was : Dat sijn Maj: den inhout van dien na sijn gewichte geliefde te considereren ; dat hy niet twijffelde, of soude daer door bewogen werden (als siende, op wat billijckmatige gronden de Propositien gefondeert waren, en dat den Treves op de generalen voorstel ydel en gants onaennemelijk was) by Vranckrijk sijne officien t'employeren, om de geproponeerde Conditien aen sijn Alderchristel: Majesteyt smakelijck te maken. Waer op sijn Majesteyt die oock geliefde aen te nemen/ en te seggen ; dat hy die soude overlesen, en den Ambassadeur soodanig Antwoort laten toekomen , als hy oirbaer soude vinden ; dan voegde in 't laetst daer by ; Ick weet niet meer te seggen, of te doen, als Ick alreede gedaen hebbe : Waer na sijn Excell: aen sijn Majesteyt met respect seyde : Dat dewijl hy gants bemercken konde , dat sijn Majesteyts geheele Conduite , die hy tot noch gehouden hadde, niet was in faveur van Vranckrijck , of om Vranckrijckx aengroey te faciliteren, maer dat sijn Majesteyts intentie en voorwerpen geheelijk daer heenen gingen , om op een sekere wyse de Vrede te conserveren, en dat sijn Majesteyts ernst daer in soo groot was geweest, dat selver sijn eygen eer en respect niet hadde ontsien, ja sijn eygen saecken te hazarderen, dat hy niet

niet twijffelde, en gants te hopen hadde, dat, als sijn Majesteyt soude sien en konnen begrijpen, hoe gants onmogelijk 't was, op die wijse de Vrede te behouden, maer in tegendeel sonne-klaer, dat den Oorlogh daer door seecker moste volgen, immers sijn Majesteyt dan van sijne gehoudene conduite soude veranderen, en die op een andere wijse diermaten beleyden, waer door hy sijn oogmerk bereycken konde; En daer op/ sig verder bedienende van de raisonnementen/ in de Memorie vervat/ heeft getracht te doen begrijpen/ hoe onaenneme-lijck en hoe onuytwerkelijck dien voorgestelden Treves was, sonder dat die redelijcker wijse wiert gereguleert, en, soo Vranckrijck daer omtrent intractabel mocht blijven, dat sijn Majesteyt seer wel soude weten te considereren, dat alle Vranckrijcks voorstellen maer voor enkele amusementen konden werden aengesien, gelijck le Pere Confesseur van Monsr. d'Avaux oock also by sijn Missive dat had opgenomen, als dat men ons flatteerde met ydele beloften, op dat sijnen Coningh in d'aenstaende Campagne des te lichter sich meester van alle de Spaensse Nederlanden maecken mocht. Sijn Majesteyt heeft daer op nochmaels gelieven t'antwoorden: Ick kan niet anders doen, als Ick gedaen hebbe; (en/ soo sijn Excell: meynde/ also hy den Coning/ die wat binnen 's Monts sprack/ niet wel verstaen konde) Ick soude van conduite veranderen, en een ander soude geerne d'eere hebben; Ick sal U Memorie leesen, en U antwoort laten toekomen.

Den 4 quam den Graef van Sunderlant ten Huyse van den Heer van Citters uyt 's Konings naem aenseggen: Dat sijn Majesteyt als noch deselve bleef, die hy van te voren was, als zijnde niet veranderlijckx voorgevallen, waerom hy van sijne vorige soude afgaen, en vervolgens, dat hy geen andere antwoort te geven hadde, als die op de voorgaende Memorie van den 26 February te voren, en wijl die aen en voor alle gegeven was, uyt wiens naem den Ambassadeur die gepresenteert hadde, dat het sijn Majesteyt welgevallig was geweest, dat die aen de Hooge Geallieerden oock was gecommuniceert, en dat hy oock hoopte, dat sulckx andermael soude geschieden, van 't geene hy nu uyt sijn Majesteyts ordre quam aenseggen. Sijn Excell: deede daer op groote instantien / om een formeel schriftelijck Antwoort te mogen hebben/ maer sulcx wiert door den Grave van Sunderlant afgewesen/ en alleen een Billet van d'onderstaende inhout/ in het Cabinet van den Heer van Citters geschreven.

DEn Coningh hebbende de laetste Memorie van U Excellentie gelesen, heeft sijn Majesteyt my bevolen, om U te verklaren, dat sijn Sentimenten deselve zijn, diese voorheenen waren, als niets zijnde voorgevallen, om deselve te veranderen, en dienvolgende is geen ander antwoort te geven, als op U Memorie van den 26 February gedaen is, dewelcke, zijnde overgegeven voor alle die geene van die kant, van welcke U Excellentie is geëmployeert geworden, sijn Majesteyt wel vergenoegt is, dat het haer is gecommuniceert, en hoopt, dat van gelijcken, met het geen Ick tegenwoordig door sijn ordre hem segge, sal geschieden.

Den Heer Ambassadeur trachte hier op wel verder over dese Materie te discoureren / maer den Grave seyde / geen ordre te hebben daer over te raisonneren / doch dat hy meende / dat alle de opgekomen swarigheden, en die noch te wachten stonden, door de Arbitragie souden zyn verhindert geworden, ofte nu door een prompt aennemen der Treves souden konnen belet werden, en dat men dan van de nadere Conditien aenstonts soude konnen spreecken, en gaf / door omtreck van discours / niet duysterlijck te kennen / dat Spangie soo veel faveur niet behoorde, dat hy tot het aennemen van den Treves, en bysonder op de geprojecteerde Conditien, soude moeten gepersuadeert werden, maer dat hy die aen Vranckrijck selver, of door andere, als hy hem daer op verklaert soude hebben, behoorde aen te bieden, want dat niet te dencken was, dat Vranckrijck eerder hem daer op soude declareren.

Den Marquis de Castel Moncayo had t'zedert het inleveren van sijn laetste Memorie yverig aengehouden / om antwoort te bekomen / en maeckte / om dit voort te setten / aen den Heer Raed-Pensionaris Fagel bekent / gelijck deselve den 10 Maert aen de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant rapporteerde; Dat hy Spaensen Envoyé, siende, dat haer Hoog Mogende niet disponeerden op de Memorie, by hem overgegeven, houdende versoeck, dat den Staet met Vranckrijck mede in Rupture soude willen komen, of ten minsten de Spaensse in hare Nederlanden secoureren met alle hare macht, niet konde af zijn, te moeten declareren, dat, indien haer Hoog Mog: iets wilden verwachten van eenige officien, die sy tot het bereycken van een Accommodement souden mogen goet vinden te doen, de Resolutie tot het senden van 't voorsz. Secours niet langer soude mogen werden gedifferreert, want dat de diffidentie, die men andersints in Spangie over de conduite, die men hier omtrent scheen te willen houden, albereyts hadde beginnen op te nemen, soo seer soude vermeerderen, dat die capabel soude konnen zijn, aen geen voorstellen, die haer Hoog Mog: souden willen doen, gehoor te geven, en dat hy Heer Marquis de Castel Moncayo sulcks niet hadde konnen achter houden, soo wel ten besten van het voorsz. Accommodement, als ten opsichte van 't pericul, daer inne de Spaensse Nederlanden haer bevonden, en dat van dag tot dag noch grooter wiert.

De Rupture wiert t'eenemael gedeclineert / maer Gelderlant / Hollant / (onaengesien d'ernstige instantien der Stad Amsterdam ter contrarie) Zeelant / Utrecht en Over-Yssel consenteerden tot de vermeerdering der Secoursen; en haer Hoog Mog: namen de volgende Resolutie:

Jovis den 16 Maert, 1684.

ZYnde ter Vergaderinge nochmaels voorgelesen het Advijs van de Heeren van Heeckeren en andere haer Hoog Mog: Gedeputeerden tot de buytenlandtse saken, geformeert op de Memorie van den Heere Marquis de Castel Moncayo, Extraordinaris Envoyé van sijn Coninglijcke Majesteyt van Spangie, den 7 February laetstleden

laetstleden aen haer Hoog Mog: overgegeven, versoeckende, dat deselve, in conformité van de gemaeckte Alliantie, souden in Rupture met sijn Coninglijke Majesteyt van Vranckrijck komen, of, soo deselve daer toe noch niet gereet souden zijn, dat haer Hoog Mog: dan ten minsten sijn Majesteyt souden willen secoureren met al haer vermogen, te Water en te Lande, alles breeder in de Notulen van den 7 en 19 February laetstleden gementioneert: Is goet gevonden ende verstaen, dat de voorsz. Rupture sal werden gedeclineert, maer dat de Secoursen, vermelt in het 4. Articul van de voorsz. Alliantie, tusschen sijn Coningl: Majesteyt van Spangien en desen Staet aengegaen, sullen werden vermeerdert, ende dat vervolgens sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie sal werden geauthoriseert, soo als deselve geauthoriseert wert by desen, om tot conservatie van de Barriere in de Spaensse Nederlanden, by hooggem. sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck aen desen Staet belooft, ten spoedigsten derwaerts te senden noch 12 Regimenten te Voet en 15 of 1600 Paerden. Dat het gesonden en noch te senden Secours sal werden geëmployeert tot defentie van de Barriere, en dat sijn hooggem. Hoogheyt daer nevens sal werden versocht, het voorsz. Secours ende de Troupes van desen Staet niet t'employeren tot het doen van Brandtschattingen ofte verdere Exactien op den Bodem van sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck.

De Heeren Staten Generael lieten dit noch dien achtermiddagh door de Heeren Gedeputeerden tot de buytenlandtse saecken aen de Ministers van de Hooge Geallieerden notificeren/ met versoeck; Dat sy daer van met de Post van den 17 kennisse geliefden te geven aen de Heeren hare Principalen, ten eynde, by deselve mede soodanige voorsieninge mocht werden gedaen, dat de Spaensse Nederlanden by haer van gelijcken ten spoedigsten ende ten krachtigsten mochten werden gesecoureert: En den Heer Marquis de Castel Moncayo versoecken; Alle meest-krachtige debvoiren ende goede officien, soo by sijn Coningl: Majesteyt van Spangien, als by den Heere Marquis de Grana, te willen adhiberen en aenwenden, ten eynde, de Spaensse Nederlanden van tijt tot tijt naer behooren van alles mochten werden voorsien, ende specialijck ten eynde, sijn Majesteyt soodanige ordre mocht komen te stellen, dat de Militie, die sijn Majesteyt voor desen geseght had, in de Spaensse Nederlanden te sullen onderhouden, aldaer effectivelijck mocht werden gevonden, ende dat daer toe de noodige Geldt-middelen ten spoedigsten, ende voorts van tijt tot tijt successivelijck, mochten werden overgemaeckt, ten eynde, de Hooge Geallieerden daer door mochten werden geanimeert, om aen hare zijde mede alles, wat mogelijck was, tot behout van deselve Spaensse Nederlanden, te contribueëren, in cas geen generael Accommodement getroffen soude mogen werden.

Sijn Hoogheyt sont aenstonts het getal van de Militie na de Spaensse Nederlanden/ en detascheerde den Marquis de Mompellian met een Vliegent Leger na Gelderlant/ om op de Desseynen van den Ceurvorst van Ceulen een wakent oog te houden.

Den Gedeputeerde van Vrieslandt deed tegens haer Hoog Mog: Resolutie dese Protestatie:

Jovis den 23 Maert, 1684.

DEn aenwesende Heer Gedeputeerde van Vrieslant gesien hebbende soodanige onwettige en informéle Resolutie, als 5 Provintien, capterende de absentie van de Gecommitteerden van de Provintien van Vrieslant ende Stadt en Lande, op den 17 deser, selfs sonder resumptie, genomen hebben, en by deselve sijn Hoogheyt hebben geauthoriseert, om het Secours, na de Nederlanden voor desen gesonden, met noch 12 Regimenten te Voet en 15 a 1600 Paerden te vermeerderen, in conformite van het gerapporteerde van den Heer van Netelhorst en andere haer Ho: Mo: Gedeputeerden tot de buytenlantse saken, voor desen by de respective Provintien overgenomen; en dewijle gem. Gedeputeerde daer toe noch niet heeft ontfangen het sentiment van sijne Heeren Principalen, in welckers faculteyt het immers staet, te consenteren, of niet, en buyten welckers preallabel advijs en concert soodanige Resolutie niet alleen niet heeft konnen werden genomen, sonder te subverteren d'ordre van de Regeeringe, maer oock sonder de Provintie van Vrieslant in den hooghsten graet te verongelijcken, ende te destituëren van het recht, dat deselve, soo wel als eene van de andere Provintien, uyt krachte van de Unie competeert; weshalven hy Heer Gedeputeerde versoeckt, dat de voorsz. Authorisatie, als onwettig, en maer by 5 Provintien genomen, magh werden ingetrocken, ende de saecke gebracht in haer geheel, en aen de Provintie van Vrieslant gelaten de vrye deliberatie over een saeck, waer van het welwesen van den Staet, en misschien de Vrede of Oorlog, is afhangende, protesterende hy Heer Gedeputeerde verders tegens alle onheylen, die uyt sulcke maniere van doen den Staet souden mogen over-komen, met reserve van soodanige nadere aentekeningen, als sijne Heeren Principalen, tot maintien van haer indisputabel competerende Recht, sullen goet vinden, te behooren.

De Gedeputeerden van Stadt en Lande remonstreerden het volgende:

Sabbathi den 8 April, 1684.

DE aenwesende Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Stadt en Lande hebben op expresse last van de Heeren Staten van de hooggem. Provintie, hare Principalen, ter Vergaderinge vertoont ende voorgedragen, dat deselve seer gesurpreneert hadden geweest, te verstaen, niet alleen het nemen van haer Hoog Mog: Resolutie van den 16 Martii laetstleden, raeckende het afsenden van noch 12 Regimenten te Voet en 15 a 1600 Ruyters na de Spaensse Nederlanden, recht op een tijd en dagh, dat de Heeren Gedeputeerden van de hooggem. Provintie, als mede die uyt Vrieslant, absent waren, nemaer oock, dat deselve Resolutie sonder resumptie was uytgegeven, en daer door werckstellig gemaeckt; een saecke, strijdig tegens d'immote practijcq van de Tafel van haer Hoog Mog:, in saecken van eenig belang, en soo veel te meer, in een van soodanig uytterste gewicht ende consequentie gebruyckelijck. Dat daerom de hooggemelde Staten niet voor-by konden, haer uytterste misnoegen daer over te toonen, met verklaringe, dat soodanige Resolutie, door vijf

Provintien,

Provintien, buyten bewillinge van twee harer Mede-leden, op de naem van haer Hoog Mog:, genomen en werckstellig gemaeckt, niet anders konden aensien, als nul en krachteloos; versoeckende dienvolgens, dat deselve Resolutie ten spoedigsten ingetrocken de albereyts gemarcheerde Troupes gerevoceert, ende de tot noch toe niet gemarcheerde van soodanige te nemen marsch te rugge gehouden mochten werden; te meer, nadien al de Werelt kennelijk was, hoe weynig, ja by-kans geheel niet de Kroon Spangien quam te voldoen, met expres Protest, dat by onverwachte ontstentenisse van dien de hooggem. Heeren Staten, hare Principalen, onschuldig wilden wesen van soodanige inconvenienten en ongevallen, daer in den Staet, door het nemen van de voorsz. Resolutie, en in het werckstellen van dien, ingewickelt mochte komen te werden.

De Franssen maeckten ondertusschen alles tot de Campagne gereedt/ en hadden met branden en blaecken sonder eenige intermissie in de Nederlanden gecontinueert, oock alle gesommeerde Steden/ die met haer niet geaccordeert waren/ gedreygt/ te sullen komen executeren; maer geen viel ongeluckiger lot te beurt/ als Audenaerden: want de Franssen quamen onder den Mareschal d'Humieres den 22 Maert/ 's morgens vroeg/ 10 a 12000 Man sterck/ sig posteren op de Keselberg/ en begonnen den 23/ 's middags ten 2 uren/ van haer opgeworpen Batteryen Canon-kogels/ Bomben/ Stinck-potten en Vuurballen in de Stadt te werpen/ sonder voor den 25 des avonts ten 10 uren op te houden/ en ruineerden daer door het meeste gedeelte van de Stadt: Van de Marckt tot de Gentse Poort/ en in de Cloosters van Sion en de Jesuiten/ was niet veel schade geschiet; maer van de Markt tot aen't Casteel Pamelen/ het Casteel self/ en van daer tot aen't Clooster Sion/ alles t'eenemael onder de voet; op de Marckt 10 a 11 Huysen omver: van de Abdy van Maegdendael het oude Werck geschonden/ en't nieuwe verbrandt: het Magasijn van het Hoy door vuur geconsumeert: 't Clooster van de Recollecten seer beschadigt: het Sacristie van de Capucijnen ingevallen: van 600 Huysen (die/ behalven de Soldaten Huyskens/ in de Stadt waren) 77 verbrant; 97 seer beschadigt; 173 meest geruineert; 95 Muren en Daken gescheurt en geschonden; en 158 onbeledigt; maer weynig Menschen gedoot. De Vuurwercken/ die hier toe gebruyckt waren/ wierden in't geheel op 8000 stucks geschat. Terwijl sy hier mede besigh waren/ brande een Detachement onder Monsr. Montal Gosselies/ Fleureu/ &c. een ander Roo/ Melle/ Meerlebecque/ Bottelare/ Scheldewijndick/ en meer andere Plaetjes en Dorpen af. Den Mareschal de Humieres vertrock den 26/ 's morgens/ met sijn Volck van voor Audenaerden na haer oude Quartieren; maer 't stont wel geschapen/ dat dit maer voor weynig tijt soude wesen/ alsoo den Coning geresolveert had/ self in Persoon tegen't eynde van April na de Nederlanden te gaen/ om sijn Desseynen uyt te voeren.

De Heeren Staten van Vrieslant en Stad en Lande waren over dese Reys niet

niet weynig gealarmeert / te meer / om dat het gerucht liep / dat Vranckrijck eenige Troupen tot Secours aen den Ceurvorst van Ceulen stont te senden ; en resolveerden daerom / de eerste / de Heeren Grovestins / Glinstra / Burmannia en Aertsen / en de laetste / de Heeren Gruys en Clant / na 's Gravenhage te senden / om het revoceren van hare Troupen by de Staten Generael uyt te wercken. Dese Heeren deden benevens d'ordinaire Gedeputeerden den 13 Juny d'onderstaende Propositien.

Jovis den 13 April 1684.

DE ordinaris ende extraordinaris Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Vrieslantd hebben, op precijs bevel van de Heeren Staten van de hooggem: Provintie, hare Principalen, ter Vergaderinge voorgedragen, dat deselve Provintie en de Fortressen, die haer deckten, van nodig Guarnisoen ontbloot, en de Magazijnen van Ammunitie van Oorlog, Canon en andere behoeften, tot defentie van deselve nodig, onvoorsien waren, en dat haer Hoog Mog:, niet tegenstaende soo veel andere defecten in de Fortificatien van den Staet, daer van verscheyde noch open lagen, hadden konnen goetvinden, sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange t'authoriseren, om het voor desen gesonden Secours na de Spaensse Nederlanden met noch 12 Regimenten te Voet en 15 a 1600 Ruyters te verstercken, ende sulckx niet alleen sonder expres consent, maer tegens d'ernstige oppositie van twee soo considerable Provintien, die als noch niet anders konden oordeelen, dan dat den Staet (dewyl den Coning van Spangien aen sijne zyde niet quam te presteren, 't gene sijn Majesteyt diversse malen hadde laten versekeren, dat sijn Majesteyt in de Spaensse Nederlanden soude hebben een aental van 40000 welgeoeffende Soldaten ende Ruyteren, daer ter contrarie die gene, die aldaer waren, de helfte van dien niet konden uytmaken) sig daer door niet alleen quam t'exposeren aen een evident gevaer, maer oock t'ontbloten de Frontieren, die de hooggem. Provintie het meeste versekeren, en daer door de Heeren Staten, hare Principalen, vreesen, dat, als eenige Actie van Hostiliteyt tusschen de Militie van den Coningh van Vranckrijck en die van desen Staet in de voorsz. Spaensse Nederlanden soude komen voor te vallen, als dan de Provintie van Vrieslandt van het Noorden, en andere haer aenpalende Vorsten, soude werden geinfesteert en overvallen. Ende overmits de hooggem. Heeren Staten, hare Principalen, die waerschouwinge van goeder en gewisserhant was toegekomen, dat deselve, tot beschermínge van hare goede Ingesetenen, nodig geacht hadden, haer Hoog Mog: door de gem. ordinaris ende extraordinaris Heeren Gedeputeerden op het krachtigste te versoecken, dat de Troupes, laetst na de Nederlanden gesonden, gerevoceert, en in de hooggem. Provintie en d'omleggende Fortressen, sonder eenig tijtversuym, gesonden mochte werden de Militie, ter besoldinge van deselve staende, of immers het grootste gedeelte van dien; ende gelijck sy Heeren ordinaris ende extraordinaris Gedeputeerden vastelijck te gemoet sagen, dat haer Hoog Mog: het voorsz. billijck versoeck niet souden afslaen, soo meynden sy oock, gedispenseert te sullen wesen, van sig te bedienen van sulcke middelen, als sy, tot bereyckinge van sodanigen salutair Werck, souden oordeelen, te behoren.

Jovis

Jovis den 13 April 1684.

DE aenwesende Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Stadt en Lande hebben ter Vergadering, uyt de naem van de Heeren Staten van de hooggem. Provintie, hare Principalen, voorgedragen, dat (nademael d'ongemeene Armatures en alomme eclatante Bereytselen ten Oorlog, dewelcke by verscheyde Potentaten en Princen, wiens Gebied aen de Grensen van desen Staet, en insonderheyt de Provintien van Vrieslant en Stadt en Lande, seer na is approcherende, zedert eenigen tijdt herwaerts onophoudelijck waren ondernomen, ende dagelijckx met een extreme ferveur meer en meer wierden voortgeset, benevens het gewis en seker bericht, dat de hooggem. Heeren Staten, hare Principalen, van goeder en vertrouwelijckerhant was toegekomen, namentlijck, dat, indien de Troupes van desen Staet in de Spaensse Nederlanden tegens die van den Coning van Vranckrijck in actie mochten komen te geraken, d'eerste gevaerlijcke effecten van dien waerlijck stonden gedirigeert te werden op d'ingewanden van de hooggem. twee Provintien, seer apparent, om dat deselve waren ontbloot van Militie en Defentie) de hooggem. Heeren Staten, hare Principalen, sig daeromme indispensabel verplicht vonden, sonder eenig tytverlies sig te bedienen van alle bedenckelijcke en mogelijcke middelen, die bequaem souden mogen wesen, de hooggem. Provintie, ende goede Ingesetenen van dien, tegens d'imminente desastres krachtelijck te protegeren, en aen haer Hoog Mog: op 't alderserieusten te versoecken, dat de Militie te Voet en te Paert, ter besoldinge van de hooggem. Provintie gerepartieert, en buyten deselve en d'omleggende Forten van dien Guarnisoen houdende, ten spoedigsten, en uytterlyck binnen den tydt van 8 dagen, wederom in de meerhooggem. Provintie en d'omleggende Forten gesonden mochte werden; te meer, dewyl by een onverhoopt overval, en ontblotinge van deselve Militie, de Provintie, die sig wel eer met soo veel yver en trouwhertigheyt, tot harer en des gemeener Lands welvaert, tegens de geweldige Attacques van hare harde Vyanden beschermt hadde, nu in onmacht gebracht, en gelijck ten proye gestelt soude werden, het welcke nochtans in geenee deele van der selver getrouwe Bontgenoten verwacht wierdt; daer op sy Heeren Gedeputeerden van haer Hoog Mog: een spoedige en favorabele Resolutie te gemoet sagen.

Haer Hoog Mog: namen op dit versoeck de volgende Resolutie.

IS gehoort het rapport van de Heeren van Everwijn en andere haer Hoog Mog: Gedeputeerden tot de Militaire Saecken, hebbende in gevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael van den 13 deser gevisiteert ende geëxamineert de Propositien, die de Heeren ordinaris en extraordinaris Gedeputeerden van de Provintie van Vrieslant ende d'aenwesende Heeren Gedeputeerden van de Proventie van Stadt en Landen, uyt precise last en uyt de naem van de Heeren Staten van de hoog gem. Provintien, hare respective Principalen, ten voorsz: dage ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: hebben gedaen, breeder in de Notulen ten selven dage vermelt. Waer op gedelibereert ende ingenomen zijnde de Consideratien ende 't hoogwys Advys van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, is in conformité van

van dien goetgevonden ende verstaen, dat aen meergemelte Heeren ordinaris en extraordinaris Gedeputeerden tot Antwoort sal werden toegevoegt: Dat haer Hoog Mog: uyt de voorsz. Propositien met veel leetwesen sien, dat de hoog-gem. Heeren Staten van Vrieslant ende van Stadt en Landen met so veel yver insteren, ten eynde, de Militie van desen Staet, die tot vermeerdering van 't Secours, voor desen in de Spaensse Nederlanden gesonden, derwaerts is getrocken, van daer gerappelleert, ende de Militie, staende op de Repartitie van deselve Provintien, ten minsten het meeste gedeelte van dien, in de hoog-gemelte Provintien, ofte d'aenleggende Forten gesonden soude mogen werden: dat de hoog gem: Heeren Staten 't voorsz. versoeck daer op fondeerden, dat de Frontieren van desen Staet daer door van Guarnisoen ontbloot en den Staet aen een evident gevaer geëxponeert wierden: dat de hoog gemelte Heeren Staten vreesden, dat, als eenige Acten van Hostiliteyt tusschen de Militie van sijn Coninkl: Majesteyt van Vranckrijck en die van desen Staet in de voorsz. Spaensse Nederlanden souden komen voor te vallen, de Provintien van Vrieslant ende Stadt en Landen van het Noorden en andere haer aenpalende Fursten souden werden geinfesteert en overvallen: dat haer Hoog Mog: genootsaekt waren, daer op te moeten seggen, dat in de onderhandelinge van de Vrede, in den Jare 1678 gemaeckt, de gemeene Bontgenoten specialijck hadden gereflecteert, dat de Nabuurschap van sijn Conincklijcke Majesteyt van Vranckrijck soude mogen werden ontgaen, ende dat sijne Conincklijke Majesteyt van Spangien in de voorsz. Spaensse Nederlanden soude mogen hebben en blyven behouden een streecke Lants, dewelcke soude maecken een Barriere tusschen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck en desen Staet: dat hoogstged. sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck die hare reflexie oock hadde voor goet en billick aengesien, en sulcks aen Spangie gelaten en gerestitueert soodanige Steden en Plaetsen, die naer het oordeel van die Majesteyt selfs bequaem souden zyn, om de voorsz. Barriere te constituëren ende te maintineren, met uytgedruckte byvoeginge, dat die Majesteyt de voorsz Barriere oock hadde geaccordeert particulierlijk mede tot gerustheyt van desen Staet: dat in de Differenten, die naer het maken van de Nimweegse Vrede tusschen hare Coningl: Majesteyten van Vranckrijck en Spangien zyn ontstaen, haer Hoog Mog: voornamentlijck hebben gearbeyt, om voor te komen, dat de voorsz. Barriere daer door aen haer niet inutil en vruchteloos soude mogen werden gemaeckt, niet met die verder of breeder te willen extenderen, als hoogstged. sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck selfs die by de Nimweegse Vrede hadde gereguleert, en laten reguleren, en soo als aen de Fransse zyde daer op oock was gevolgt de evacuatie en restitutie, van 't geen in krachte van dien geëvacueert en gerestitueert most werden: dat de voorsz. Differenten tusschen de twee Kroonen daer op verder en verder uytberstende, en eerst puur en alleen in de voorsz. Landtstreecke, die tot de voorsz. Barriere gelaten en gegeven was, en daer naer wel oock in andere Gewesten, maer wel principalijk ende met de meeste nadruck in de voorsz. Barriere, haer Hoog Mog: immers niet konden ledig staen, omme, niet tot offensie van sijn Conirgl: Majesteyt van Vranckrijck, maer puur en alleen tot maintien ende conservatien van de voorsz. Barriere in de voorsz. Spaensse Nederlanden, derwaerts te senden het bewuste Secours van 8000 man, waer in de Heeren Staten van Vrieslant oock

oock hebben bewilligt, ende daer naer het voorsz. Secours te augmenteren en vermeerderen: dat haer Hoog Mog: sulcks niet hebben gedaen, om de Frontieren van desen Staet van Krijgsvolck t'ontblooten, en den Staet aen gevaer t'exponeren, maer om voor te komen, dat de voorsz. Frontieren van desen Staet niet souden mogen werden geintesteert; ende dewijle die, door het gebreck van nodige Consenten en furnissementen van Penningen, by de Heeren Staten van de respective Provintien gedragen ende gefurneert, niet waren in den besten staet, om de nodige defensie te presteren, dat het gevaer van daer, ende vervolgens van den gantsen Staet, geësloigneert ende meer en meer afgewesen mocht werden; want dat voor de voorsz. Frontieren minder was te vreesen, soo lange de voorschreven Barriere soude werden gemaintineert, om dat de voorschreven Frontieren door de Barriere konden werden gedeckt, als wanneer de voorschreven Barriere geforceert ende vermeestert zynde, de voorschreven Frontieren niets meer souden hebben, dat haer konde decken, ende sulcks het pericul selfs souden moeten afwachten ende afweeren: dat haer Hoog Mogende oock seer nauw reguard hebben genomen, als sy soo wel 't voorsz. Secours, als de voorsz. meerder Militie, derwaerts hebben gesonden, dat men haer niet soude mogen beschuldigen, dat sy haer ingereerden in saecken, die haer niet aengingen, of eenige Actien ondernamen, die selfs maer schijn mochten geven, van sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck, of iemant, by offensive Actien te molesteren, want dat sy daerom het voorsz. Secours alleen hebben gesonden in de voorsz. Nederlanden, ende tot defensie van dien, waer inne sy, als geseydt is, soo seer door de voorsz. Barriere waren geinteresseert, en welck interest niet was een pretext, dat voor desen of nu wierdt versocht, maer van soo een essentieel en reëel belang voor desen Staet, dat sijn Majesteyt van Vranckrijck selfs dat haer interest by de voorsz. Nimweegse Vrede billick en rechtmatig hadde geoordeelt, ende daerom haer daer inne oock wel hadde willen gerust stellen, ende dat sy dan oock, om deselve reden, de Actien van het voorsz. Secours soodanigh hebben gereguleert, dat die enckelijck souden moeten gaen tot pure defensie van de voorsz. Nederlanden, en geensints om daer mede eenige excursien te doen buyten deselve Nederlanden in eenige Plaetsen, die by de voorsz. Nimweegse Vrede aen sijn Coninglijke Majesteyt van Vranckrijck waren gekomen; soo dat haer Hoog Mog: meenen, dat sy, in deser voegen geprocedeert hebbende, en noch procederende, by alle onpartydige dat sullen moeten weg-dragen, dat sy door het senden van het voorsz. Secours, en het vermeerderen van dien, soo veel in haer is, niet anders hebben getracht, dan blotelijk alleen te conserveren de voorsz. Barriere, voor haer van soo essentiëlen belang en interest, en dan noch van een soodanig belang en interest, dat sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck, als geseght is, selfs heeft gelegitimeert, ende dat sy de Conservatie dan noch wijders soodanig hebben willen ter hant nemen, dat die is gebleven in de aldereenvoudigste termen van een bloote ende naeckte defensie. Haer Hoog Mo: sullen nu seer geerne aen het wijs oordeel van de hooggem. Heeren Staten van Vrieslandt ende van Stadt en Lande selfs laten, of sy op haer niet souden hebben geladen een blame, onverantwoordelijck, van dat sy de voorsz. Barriere niet hadden getracht te helpen conserveren, ende de Frontieren van den Staet, ende den Staet

selfs

selfs te hebben geëxponeert aen een, niet alleen evident is, maer seecker gevaer, in dien sy deselve, by gebreck van assistentie, hadden laten verloren gaen, doordien het by alle en een ygelijck bekent staet, dat het verlies van de voorsz. Spaensse Nederlanden soude zijn een onwaerdeerlijck nadeel van desen Staet, soo niet het geheele ende totale verderf van dien, en noch op een maniere, die de alderinnocenste is, als dan is te blijven in de termen van een simple natuurlijcke defensie, soo hoopen sy, dat de hooggemelde Heeren Staten van Vrieslant ende van Stadt en Lande, de voorsz. saecke considererende en ponderende na haer gewichte, met haer daer in sullen concurreren, dat de voorsz. Barriere in de voorsz. Nederlanden geconserveert ende gemaintineert moet werden op die maniere, als sulcks best ende rechtveerdighst sal konnen geschieden; en of wel de hooggem. Provintien van Vrieslant ende van Stadt en Lande van daer meer schijnen geësloigneert, als eenige van de andere, dat haer Hoog Mog: daerom versoecken, dat de meer-hooggem. Heeren Staten van Vrieslant ende van Stadt en Lande believen t'overdencken, dat de gemeene Bontgenooten, soo wanneer die by de Unie het Lichaem van dien hebben geformeert, vast gestelt hebben, dat in het stuck van defensie, en 't geen daer van dependeert, de voorsz. Resolutie moste werden geconsidereert, als een eenig Lichaem, sonder eenigh relatie of onderscheyt tot of tusschen den een of den anderen, dewijle het welvaren van die alle consisteerde in een concordie en eenigheyt, ende dat hare interesten soo seer waren te samen gevoeght, dat de defensie van den eenen niet konde werden verwaerloost, sonder den anderen aen seer groote gevaren t'exponeren; ende dat sy hoopen, dat uyt dese haer Hoog Mog: conduite de meer-hooggem. Heeren Staten sullen sien, en verseeckert zijn, dat deselve immers soo veel sorge sullen dragen tegens alle inconvenientien ende ongevallen, die het Lichaem van d'Unie selfs soude mogen ontmoeten, wanneer sy sien, dat die sorge gedragen wert voor het maintien van dat geene, dat niet is van het voorsz. Lichaem, maer echter tot de behoudenisse van dien soo nodig is, hebbende haer Hoog Mog: ende sijn Hoogheyt ten tijde van het affenden van het voorsz. Secours, en het vermeerderen van dien, ront uyt en seer positive verklaert, dat ingevalle eenige Quartieren ofte Deelen van het Lichaem van den Staet souden mogen werden geinfesteert, men de voorsz. Militie aenstonts tot beschermingе en defentie van dien soude employeren, oock sijn Hoogheyt nu noch ordre gegeven, dat een aental van Militie by-een gebracht ende versamelt soude werden omtrent de Frontieren van desen Staet, naestgelegen aen de hooggem. Provintien van Vrieslant ende van Stadt en Lande, en die meest deckende, om sig daer van ten besten van het gemeen en van de hooggem. Provintien van Vrieslant ende van Stadt en Lande in het particulier te bedienen, in gevalle (dat Godt verhoede) eenige ongemacken aldaer souden mogen ontstaen, ende dat haer Hoog Mog: by dese occasie niet konnen afzijn, haer seer te beklagen, dat het ongeluck wil, dat, daer de hooggemelde Heeren Staten van Vrieslant ende van Stadt en Lande bekommert zijn, dat de hooggem. Provintien eenige ongelegentheyt soude mogen overkomen, en daerom insteren, dat de Frontieren aldaer met meerder Volck souden mogen werden versien, deselve echter in die opinie zyn, dat men 's Lants Militie door nieuwe Wervinge niet moet versterckеn, daer nochtans door de versterckinge van de voorsz. Militie het gevaer, dat de hoog-

gemelde Heeren Staten apprehenderen, eeniger maten voorgekomen, soo niet geheel gestuyt soude konnen werden; want indien haer Ed: Mog: hadden konnen goedtvinden, tot de bewuste versterckinge van de voorsz. Militie met 16000 Man te consenteren, soo soude men op de Frontieren van de hooggem. Provintien van Vrieslant ende van Stadt en Lande hebben konnen versamelen een Corps, veel aensienelijcker, als is dat, welck gecomposeert kan werden uyt alle de Militie, staende ter repartitie van de Povintien van Vrieslant ende van Stadt en Lande beyde, ende dat haer Hoog Mog: daerom meenen, met redenen bedroeft te zijn over de voorsz. discrepantie, ende dat de andere Bontgenooten, die het voorsz. Consent hebben gedragen, om soo wel aen den eenen als aen den anderen oort te konnen voorsien, hare genegentheyt tot conservatie van het Algemeen, ende hare bereydtwilligheydt, om daer toe het hare te contribuëren, soodanig demonstreren en werckstellig soecken te maecken, dat d'andere Bontgenooten, die van haer zijde daer inne blijven discrepeteren, haer noch van ougenegentheyt tot het gemeene welwesen, noch van onwilligheyt, noch van negligentie konnen beschuldigen, maer, naer het oordeel van haer Hoog Mog:, haer sullen moeten beklagen, van dat sy door diversiteyt van opinie oorsaeck zijn geweest, dat men alles op alle Plaetsen niet naer behooren heeft konnen versorgen: Dat haer Hoog Mog: met de hooggem. Heeren Staten van Vrieslant ende van Stadt en Lande niet konnen concurreren in die opinie, of meeninge, dat men de voorsz. Secoursen uyt de voorsz. Spaensse Nederlanden soude behooren te revoceren, aen d'eene zijde, om dat sijn Coningl: Majesteyt van Spangie aldaer niet soude houden dat aental van Militie, daer toe die Majesteyt verbonden was; en dat soo haest eenige Hooft actien souden voorvallen in de voorsz. Spaensse Nederlanden tusschen de Militie van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck en desen Staet, de hooggem. Provintien van Vrieslant ende van Stadt en Lande van de zijde van het Noorden souden werden geinfesteert: Want, wat het eerste aengaet, dat het waer is, dat, hoewel siju Coningl: Majesteyt van Spangie sig noyt by eenig Tractaet of overgifte heeft verbonden tot het onderhouden van een seker getal Militie in de voorsz. Spaensse Nederlanden, desen Staet seer groote redenen heeft, om sig hooglijck te beklagen over de conduite, die sijn Coningl: Majesteyt van Spangie in de voorsz. Nederlanden is houdende, doordien de voorsz. Nederlanden door deselve sijn Majesteyt noch zijn noch worden besorgt naer de grootheyt van het gevaer; en soude men al lange meer ernstige instantien oock publicquelijck hebben gedaen, om hoogstged. sijn Majesteyt van Spangie tot beter en meerder voorsorge op te wecken, indien de deliberatien, daer over te houden, niet waren geinterturbeert door die geene, die alle saken, die daer heenen maer eenigsints schijnen te gaen, op namen, als of men Spangie daer door aensette, om niets toe te geven, ende den Oorlog tegens Vranckrijck ernstelijck te poussseren, maer die het voorsz. gebreck van voorsorge aen de zijde van Spangie (daer tegen men door alle meest-krachtige officien behoort te voorsien) den Staet niet sullende libereren van het irreparabel verlies, dat deselve soude doen, indien de voorsz. Spaensse Nederlanden quamen verlooren te gaen, oock niet kan dienen tot een argument om sig de voorsz. Spaensse Nederlanden niet aen te trecken, daer het selve argument misschien soude konnen gelden, indien, de Spaensse Monarchie elders aengetast werdende,

alles hier in ruste quam te blyven, want dat men dan noch eenigermaten soude konnen seggen, dat desen Staet sig niet hadde te bekreunen over 't geen, in andere Gewesten van Europa mocht voorvallen, soo lange Spangie de gerequireerde ordre tot behoorlijcke defentie, aen sijn zyde niet adhibeerde; maer dat haer Hoog Mog: meenen, dat men haer sekerlijck ten uyttersten soude moeten blameren, dat sy, om dat Spangie in desen seer gebreckig valt, door faute van toeversicht en hulpe het verlies van de voorsz. Spaensse Nederlanden verhaesteden en faciliteerden, schoon dat verlies voor haer, buyten contradictie, is een seer capitale schade en prejuditie. En wat het tweede belanght, dat haer Hoog Mog: niet konnen verseeckeren, dat desen Staet, en sulcks dat de hooggem. Provintien van Vrieslant ende van Stadt en Lande, niet sal werden geinfesteert door Vrunden en Geallieerden van sijn Coningl: Majest: van Vranckrijck, indien sy met hoogstged. sijn Coningl: Majesteyt (dat Godt genadelijck verhoede) in verwijderinge souden vervallen; maer dat sy wel weten, dat sulcks haer niet sal konnen werden toegeschreven, van wie het oock soude mogen zyn, doordien haer Hoog Mog: puur ende alleen laboreren, om te conserveren de voorsz. Barriere, by sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck selfs aen desen Staet geaccordeert, ende dat op de alderinnocenste maniere van eygen bescherminge: dat, indien desen Staet meriteren kan, van andere geattacqueert of aengetast te werden, om dat deselve niet wil abandonneren de defentie van iets, dat oock aen desen Staet is geaccordeert, en voor hare subsistentie soo seer noodig is, als-dan is de Conservatie van de voorsz. Barriere, soo kan den Staet oock om deselve reden aengetast werden, als sy verdacht zyn, oock op haer veyligheyt te letten, door de bescherminge van hare Frontieren selfs, dewijle, de voorsz. Barriere by haer verkregen zynde, om hare Frontieren te mogen defenderen ende beschermen, sy luyden, die komende te verliesen, of te missen, geëxponeert zyn, om tot allen tyden te konnen werden aengegrepen, om dat dan weg genomen soude zyn de voorsz. Barriere, die daer inne noch eenige oppositie en verhinderinge konde toe brengen: dat haer Ho: Mo: meenen, dat sy niet konnen, noch behooren te vreesen eenige attaques, of insultes, wanneer sy op de gronden van billikheyt en rechtveerdigheyt de goede Ingesetenen deser Landen trachten te behouden by hare Religie, Vryheyt ende veyligheyt; dat sy sulcks dan recht ende eerlijck en als goede Patriotten doen, wanneer sy de voorsz. Spaensse Nederlanden by alle de beste ende eerlijckste wegen trachten te conserveren, om dat sy weten, hoe ruineus het verlies van dien voor haer is; dat sy die hare plichten noch konnen noch moeten negligeren, uyt vreese, dat iemant sulcks qualijck soude nemen, dewijle in rechtvaerdigheyt en billikheyt niemant dat qualyck nemen kan, ende dat (soo sulcks soude mogen werden genegligeert, of achter-gelaten, om eenige consideratien voor eenig uytheemsch Prince, of Macht; dat dan met eenen aen de Faculteyt van andere overgegeven wert, de Vryheyt van den Staet te konnen en te willen maintineren) door alle de geene, die van den Staet zijn jalours, aenstonts sullen seggen, dat, indien den Staet sig stelt in soodanig postuur, waer inne die meent, dat sy haer moet vinden, om tegens uytheemsch gewelt eenigermaten te konnen subsisteren, sulks aen de jalourschen oorsaeck sal geven, tot het beginnen van Feytelijckheden, om dat sy niet konnen met haer interest over-een brengen, dat

den

den Staet eenigermaten wel gewapent soude mogen zijn; en of wel eenige van de gemelte Heeren Extraordinaris Gedeputeerden van Vrieslant daer by hebben gevoegt, dat men, niet armerende en de Spaensse niet assisterende, de Vrede soude konnen behouden, dat haer Hoog Mog: echter moeten seggen, dat de voorsz. Positie is seer abusijf en erroneus, doordien het Accommodement, dat de voorsz. Differenten soude moeten termineren, niet hangt aen de wille en het goet-vinden van haer Ho: Mog: maer aen haer Coningl. Majesteyten van Vranckrijck ende Spangie, die de twee discreperende Partyen zijn; en dat sijn Coningl: Majesteyt van Spangie menigmael verklaert hebbende, te mogen lijden, dat desselfs hooge Geallieerden examineerden de gefondeertheydt of ongefondeertheydt van wedersijts Pretentien, met byvoeginge, van geen onrechtvaerdigen Oorlog te begeeren, noch sijne Geallieerden daer inne te willen trecken, en echter dan noch op dien voet niet te sullen opiniatreren tot het uyterste recht aen sijne zijde, maer te sullen plaetse geven aen 't geen in redelijkheyt soude konnen werden oirbaer geacht, dat sijn Majesteyt tot het bekomen of conserveren van de voorsz Ruste soude konnen of behoren te sacrifieren; protesterende, dat men sijn Majesteyt met recht niet nader kan vergen; dat haer Ho: Mo: niet konnen sien, dat desen Staet, niet armerende, de voorsz. Vrede soude konnen behouden; dat haer Hoog Mog: wel konnen afnemen, dat, aen sijn Coningl: Majesteyt van Spangie onthouden en ontrocken werdende alle de secoursen, die aen deselve Majesteyt zijn belooft, de voorsz. Spaensse Nederlanden in een seer groot gevaer vallen; maer dat die behouden en de voorsz. Vrede gemaeckt soude zijn, als men sig ongewapent en sulcks geëxponeert bleef houden aen het goet welgevallen van de machtigste, meenen haer Hoog Mog:, dat op geen de geringste fondamenten vast te maken is: dat haer Hoog Mog: wel konnen verklaren, de continuatie van de Rust, ende den voortgang van een Accommodement, soo seer te hebben behertigt, en noch te behertigen, als iemant: dat de voorslag, die sy en hare hooge Geallieerden, sonderling ten opsicht van Spangie en de voorsz. Spaensse Nederlanden, hebben gedaen, daer van zijn evidente preuven; maer dat het haer ten hoogsten heeft moeten bedroeven, dat sy hebben gesien, dat de Heeren Gedeputeerden van de hooggem. Provintien van Vrieslant en van Stadt en Lande op dien selven dagh, als geresolveert was, dat men den voorsz. voorslag soude trachten smaeckelijck te maken door d'Uytheemse Ministers aen sijn Coninckl: Majesteyt van Vranckrijck directelijck, als indirectelijck door den Heer Ambassadeur van die Majesteyt, alhier hebben verklaert, dat sy wel konden lijden, dat den voorsz. voorslag wierde gedaen; maer dat sy verstonden, dat, den selven voorslag niet geaggreërt of beaengenaemt werdende, de hooggem. Heeren Staten van Vrieslant ende van Stadt en Lande meenen, dat men in soodanigen cas de voorslagen van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck soude moeten inwilligen, dewijl, naer het oordeel van haer, niets konde werden bygebracht, dat meer konde adstrueren alle goede debvoiren, die sy omtrent hoogstged. sijn Majesteyt wilden aenwenden, als dat men openlijck te kennen gaf, dat, indien sijn Majesteyt geen genoegen nam in de voorsz. voorslagen, men het werck daerom niet soude laten, maer Spangie obligeren moste, aen de gantse begeerte van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck te moeten achtervolgen: dat haer Hoog Mo: seer ernst vriendelijck versoecken, dat de meer hooggem. Heeren Staten van Vrieslant ende van Stadt en Lande haer willen

voegen en conformeren met d'andere Bontgenoten, en, met deselve de handen in goede eendracht te samen slaende, de gemen saken nevens haer willen helpen hanthaven, met volkomen verseeckeringe, dat haer Hoog Mog: en sijn Hoogheyt, indien ('t geen Godt genadelijck verhoede) eenige ongelegentheden souden mogen ontstaen omtrent de voorsz. Frontieren van Vrieslandt, of van Stadt en Lande, alle meest trouwhertige assistentie met alle de Macht van de Unie, onder Godes genadigen zegen, tot afkeer van dien, met de meeste spoet ende promptitude sullen presteren; ende dat de hooggem. Heeren Gedeputeerden van deselve Provintien van Vrieslant ende van Stadt en Lande sulcks door hare goede ende krachtige officien willen seconderen ende appuyeren by hare Heeren Principalen.

De Heeren ordinaris en extraordinaris Gedeputeerden van Vrieslant lieten daer tegens aenteeckenen; Dat sy een favorabelder en meer satisfactoir antwoort, ter intentie van hunne Heeren Principalen, op haer soo billijck en rechtmatig versoeck, van haer Hoog Mo: hadden verwacht; derhalven uyt den naem en van wegen hunne Heeren Committenten protesteerden, van alle inconvenienten en swarigheden, die by non-betaling van de Militie, op de Provintie van Vrieslant en ter besolding van deselve gerepartiseert, sekerlyk stonden te geschieden: Waer toe sy ordinaris en extraordinaris Gedeputeerden verklaerden, expressellijck gelast te zijn, om aen haer Hoog Mog: in cas van afslagh van haer versoeck, te representeren; reserverende wegens hunne Heeren Principalen de vryheyt, van soodanige verdere aenteeckeningen te doen, als sy souden bevinden te behooren. En de Heeren extraordinaris Gedeputeerden van beyde de Provintien, siende, niet te sullen konnen uytwercken, keerden weder na huys. De nader Aenteeckening bleef niet achter, maer d'ordinaris Gedeputeerden van Vrieslant exhibeerden den 8 Mey de volgende Resolutie:

Extract uyt de Resolutien van de Ed: Mog: Staten van Vrieslandt.

DE Staten van Vrieslant, gelesen ende geëxamineert hebbende de Resolutie van haer Hoog Mog:, in dato 16 Martii, inhoudende consent tot het senden van meerder Secours na de Spaensse Nederlanden, en gemerckt, dat deselve by absentie, in weerwil der Provintien van Vrieslandt en Stadt en Lande, is genomen, hebben na deliberatie goetgevonden, boven de vorige aenteeckeningen, by deser Provintien Gecommitteerdens iterativelijck daer tegens gedaen, als noch te verklaren, dat haer Ed. Mog. ten hoogsten gesurpreneert zijn over d'onwettige en gants ongehoorde maniere van procederen, in 't nemen van gem. Resolutie gehouden, en het selve niet anders konnen aensien, als een merckelycken inbreuck en contraventie tegens d'Unie, soo dierbaer by de gesamentlijcke Bontgenoten besworen, en een quetsinge van 't respect, haer Ed. Mog., als Souveraine mede-Leden van den Staet, toekomende; want het kennelyck is, dat, in saecken van dien natuur, daer Vrede of Oorlog genoegsaem als van dependeert, sonder communicatie en toestemminge van een-

een Lit der Unie, veel min van twee soo considerable Leden, niets ter Generaliteyt kan werden geconcludeert, en dewyle dit een Recht is, yder Provintie incontestable competerende, willen haer Ed. Mog. niet vertrouwen van de gewoonlijcken goeden yver, die d'andere Provintien, hare Bontgenoten, in 't maintineren van een goede harmonie en eendracht, altydt hebben getoont, dat deselve hebben last gegeven tot formeren van die Resolutie op soo een onbehoorlycke maniere, maer gelooven, dat alleen is doorgedreven by der selver Gecommitteerden ter Generaliteyt, buyten kennisse en communicatie van hare Principalen, als waeromme haer Ed. Mog. oock in de seeckere verwachtinge zyn, dat de Heeren Staten van d'andere Provintien, gesien hebbende dese onwettige maniere van proceduren, by boven-gem. Heeren Gecommitteerden ondernomen, en considererende het ongelijck, daer mede het Recht en Souverainiteyt van dese Provintie aengedaen, sonder uytstel de ordre sullen stellen, dat meergenoemde Resolutie werde geroyeert, en uyt de Notulen van haer Hoog Mog: geligt, en vorders aen haer Ed: Mog: en de Provintie van Stadt en Lande daer over genoegsame satisfactie geven; by onverwachte ontstentenisse van sulckx, sullen haer Ed: Mog: soodanige middelen moeten by de hand nemen, als deselve, tot maintenue van de vrye Gerechtigheyt en Souverainiteyt deser Provintie, sullen oordeelen te behoren; lastende der selver Gecommitteerden ter Generaliteyt, om hier van spoedige openinge ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: te doen, en voorts alle meestkrachtige debvoiren aen te wenden, ten eynde, dese haer Ed: Mog: welmeeninge werde nagekomen en voldaen.

Aldus geresolveert op 't Landtschaps-Huys den 23 April 1684.

De Heeren Gedeputeerden van Stadt en Lande lieten van wegen hare Principalen de volgende lesen:

Extract uyt het Resolutie-Boeck der Ed: Mog: Heeren Staten van de Stadt Groningen en Ommelanden.

VENERIS DEN 25 APRIL 1684.

BY de Heeren Staten van Stadt en Lande nochmaels gedelibereert zijnde over haer Hoog Mog: Resolutie van den 16 Maert jongstleden, waer by is vastgestelt, aen sijn Coninglijke Majesteyt van Spangie te senden het tweede secours, bestaende in 12 Regimenten te Voet en 15 a 1600 Paerden, de Provintien van Vrieslandt en Stadt en Lande absent zijnde, welcke Resolutie haer Hoog Mog: effect hebben doen sorteren, in weerwil en niet sonder expresse contradictie van hooggemelde beyde Provintien, soodanig, dat het haer Hoog Mog: tot noch toe niet gelieft heeft, de voorsz. Resolutie uyt de Notulen te royeren, veel min genoemde secours uyt de Spaensse Nederlanden te rappelleren, ongeacht meerhooggemelde beyde Provintien door de Heeren der selver Gecommitteerden tot dien eynde ter Generaliteyt op het allerkrachtighste en met d'uytterste empressement hebben doen aenhouden, na het formeren van de voornoemde Resolutie, om het niet versenden en herroepen van de gemelde Troupes, nadien seer te beduchten is, dat den Staet sal werden geinvolveert in

in een ruineusen, en (dat God Almachtig verhoeden wil) mogelijck totalen Oorlog, welcken Oorlog, dewijle, ingevolge van het 9 Articul van de Unie, buyten eenparig consent niet kan werden gevoert, soo willen noch konnen haer Ed: Mog: geensints sig verbeelden, dat sulcx alles is gepractiseert en uytgevoert met kennisse en op ordre van hooggemelde Heeren Staten der gedachte 5 Provintien, vertrouwen deselve, die informeele en noyt gehoorde maniere vvn doen, dewelcke den band van eenigheyt soo sichtbaer komt te laxeren, door der selver Gecommitteerden eygener authoriteyt te wesen erdacht en te werck gelegt, en tot een schadelijcke consequentie en seer pernicieux exempel voor den Staet dus verre te zijn gepasseert, en sien dieswegen haer Ed: Mog: van harer Bontgenoten gewone æquanimiteyt niet anders te gemoet, dan dat deselve de gerequireerde ordre stellen, en die prompte voorsieninge sullen doen, dat meergemelde Resolutie geroyeert, en uyt de Notulen van haer Hoog Mog: gelicht, mitsgaders de Provintien van Vrieslandt en van Stadt en Lande, in reguarde van 't voorsz. Subject, genoegsame satisfactie mogen werden gegeven, sulckx specialijck door die geene, dewelcke de voorsz. Conclusie hebben geformeert. En by onverhoopte ontstentenisse van dien, sullen haer Ed: Mog: zijn genecessiteert sig te bedienen van middelen, die deselve, tot conservatie van hare Provinties Souverainiteyt, bequaem sullen oordeelen; lastende de Heeren der selver Gecommitteerden ter Generaliteyt, om hier van ten spoedigsten ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: openinge te doen, en voorts alle meestkrachtige debvoiren aen te wenden, tot bereyckinge van haer Ed: Mog: welmeeninge.

't Bleef hier noch niet by / maer de Staten van Vrieslant sonden de volgende Missive en nevensgaende Resolutie aen de vijf andere Provintien.

Missive van de Ed: Mog: Heeren Staten van Vrieslandt aen de Ed: Mog: Staten der Geunieerde Provintien.

EDELE MOG: HEEREN:

WY hebben niet van noden, U Ed: Mog: voor te houden, in wat voegen het haer Hoog Mog: de Heeren Staten Generael en sijn Hoogheyt den Heer Prince van Orange belieft heeft, de Troupen van den Staet, en daer onder een groot gedeelte van dese Provintie, in 't begin van de Fransse hostiliteyten, op den Spaensen Bodem te doen marcheren, buyten het territoir van den geheelen Staet, tot secours van de voorsz. Spaensse Nederlanden, tegens den Koning van Vranckrijk, en sulckx in absentie van onse Gecommitteerden ter Generaliteyt, mitsgaders hoe men naderhant het affenden van meerder Hulp-Troupen heeft geresolveert, en ter executie gebracht, tegens het sentiment en weerwil, ja tegens uytdruckelijck Protest van dese Provintie, en die van Stadt en Lande. Is oock onnodig, U Ed: Mog: te erinneren, dat sodanige proceduren strijdig zijn tegens de Unie, tusschen de Provintien opgericht, en de constante practijck van dien, als waer by, in 't stuck van Vrede en Oorlog, geen overstemminge plaets heeft, en een yder Provintie werdt voor behouden sijne vryheyt, hoogheyt ende gerechtigheyt, zijnde een klare saecke, dat

beyde dese Pointen door het employ van de Militie tot nieuwe roeringen, oock buyten de Limiten der Vereenigde Nederlanden, tegens danck van iegelijck Provintie, genoegsaem direct werden gesubverteert ende t'ondergebracht, nademael het afsenden en de employeren van de Militie, geschiedende van wegen en op name van de Generaliteyt, en by gevolge van alle Provintien, eenige der selver tegens haren dank, in een Oorlog souden konnen ingewickelt werden, en oock geen staet te maecken soude zijn op hoogheyt en vryheyt, soo wanneer de Wapenen en Militie, by een ygelijck der Provintien werdende betaelt, buyten haer consent, ja tegens haren wille, by anderen souden konnen werden gebruyckt, en haer authoriteyt alsoo t'eenemael ontrocken. Wy moeten seggen, Ed: Mog: Heeren, dat ons de teneur van dese en diergelijcke Resolutien niet alleen seer gesurpreneert, maer oock bekommerlijcke gedachten heeft gebaert, waer toe de saecken souden komen te vervallen, indien men sulcke buytensporige entreprises op de alderimportantste pointen van 't vrye Recht der Landen ongemerkt en ongevindiceert liet passeren. Wy hebben dan niet ledig konnen staen, om ons gevoelen daer van niet alleen door ordinaire Gecommitteerden ter Generaliteyt bekent te doen maecken, maer hebben oock ten dien eynde gedaen een extraordinaire Besendinge aen haer Hoog Mog:, en sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, ten eynde, door deselve niet alleen te doleren over 't geene voorsz. is, maer oock te versoecken, dat de Militie, staende op dese Provintie, mocht werden gerenvoyeert, en binnen onse eygen Provintie wederom gesonden. Welck soo billijck versoeck by haer Hoog Mog: en den Heere Prince van Orange zijnde geexcuseert, hebben wy door deselve extraordinaire Gecommitteerden aen hooggem. haer Hoog Mog: en sijn Hoogheyt onse Resolutie bekent gemaeckt, van, by vervolg van weygering, te gebruycken ons souverain Recht, dat ons toebehoort over onse eygen Militie, en deselve te revoceren binnen onse Provintie, voorts, ingevalle van onverhoopt beletsel in desen, en nonpareren der Militairen, deselve te casseren, en wederom tot aenneming van nieuwe Militie te procederen. Wy hebben geoordeelt, dat wy, soo tot onse versekeringe, tegen buytenlands gevaer, waer van wy selve uyt 's Gravenhage wierden gewaerschout, als tot maintien van onse hoogheyt en vryheyt, sampt restauratie van de vervallene en schier in vergetelheyt en van kennisse geredigeerde Authoriteyt over onse Militie, niet minder konden doen, indien wy anders eenig effect souden konnen verwachten van ons voor behouden Recht, ten tyde van 't aenstellen van een Capiteyn Generael over de Militie van alle de Provintien te Velde, te weten, dat sulckx niet en soude strecken tot eenige krenkinge van ons souverain Recht, en dat van onsen Capiteyn Generael in het bysonder over onse Militie voorsz., sonder dat wy ons daer mede in eeniger maniere dencken te separeren van die plichten, waer toe wy door de Unie, soo wanneer ons het effect desselfs door d'andere Bontgenoten werdt gepresteert, mogen zijn gehouden, maer is ons voornemen, gelijck wy in desen altijt van de gewilligste en gereetste geweest zyn, om tot behoudenisse en defentie van den Staet alles te contribuëren, wat mogelijk is, en Goed en Bloed voor de Gemeente, Vryheyt, Religie en Welvaert op te setten en te wagen, maer wy konnen ondertusschen niet swijgen noch stil sitten op het violeren der Unie, en læsie van ons Recht, by eenige der Bontgenoten een Desseyn

werdende

werdende ondernomen, als klaerlijck bespeurende, dat wy in dien staet souden moeten komen, van te werden geprecipiteert in ruineuse Oorlogen, sonder ons eygen toedoen, en te werden uytgeput door het bekostigen van een Militie, gedurigh buyten onse Provintie werdende gehouden, sonder te hebben eenige dispositie daer over, in tegendeel moetende lijden, dat sy, tegens de intentie, tegens het Interest, ja tot het uytterste gevaer des Lands, werde gebruyckt en gecommandeert. Wy zyn noch meer gesurpreneert geworden, als wy bericht zijn, dat den Raed van State, met approbatie van haer Hoog Mog:, ordre hadde gestelt, ten eynde alle de Militairen souden moeten komen by hare respective Compagnien, by pœne, van als Deserteurs te sullen werden gestraft. Wy hebben dit niet anders konnen aensien, als een continuatie van de vorige usurpatien, en een onbillijck ressentiment van haer Hoog Mog:, over het geremonstreerde ter Generaliteyt, by dese Provintie, benevens die van Stadt en Lande, gedaen: Dies wy niet hebben konnen nalaten, daer tegens soodanige Resolutie te nemen, als Uw Ed: Mog: uyt nevensgaende Copy sullen gelieven te sien; en wy hebben noodig geacht, niet alleen Uw Ed: Mog: kennisse by dese van onse Brieven en sentimenten te geven, maer oock Vrund-nabuurlijck te versoeken, Uw Ed: Mog: gelieven dese saecke in haer geheel gewichte te pondereren, en hunne raedslagen daer heene te dirigeren, dat wy volkomen satisfactie op ons versoeck, ter Generaliteyt gedaen, mogen erlangen; als mede, dat alle Proceduren tegens de Militaire, alhier door onse ordre zijnde gearresteert, by de generale Krijgsraet, of andersints, mogen werden opgeheven ende gestut, en de versochte Militie ten spoedigsten in onse Provintie werde gerenvoyeert. Waer mede, Ed: Mog: Heeren, sullen wy Uw Ed: Mog: beveelen in de Heylige Protectie van Godt Almachtigh.

Uw Ed: Mog: goede Vrunden

De Staten van Vrieslandt.

Was geparaphreert Vt.

Leeuwaerden, den 23 Mey, 1684.

T. v. ANDRINGA.

Ter Ordonnantie der selver. *Getekent*

H. HUBER.

Extract uyt de Resolutien van de Ed: Mog: Heeren Staten van Vrieslant.

IS ter Vergaderinge geëxhibeert en gelesen een Resolutie van de Raed van State, in dato den 8 Mey, inhoudende een last aen alle Gouverneurs en Commandeurs, om geen Officieren of Soldaten in hare respective Guarnisoenen te laten vertrecken, en die rede geaufugieert zijn, aen te schrijven, dat metten eersten sullen hebben wederom te komen, en tegen de uytblijvende te procederen, als men na Krijghsgebruyck met Deserteurs gewent is, te doen: Als oock een Resolutie van haer Hoog Mog:, in dato den 15 deses, boven-gemelde Resolutie van de Raed van State approberende. Waer op gedelibereert zijnde, hebben haer Ed: Mog: met eenparigheyt van Stemmen goedt gevonden, te verklaren, dat de meergemelde Resolutie, en daer op gevolgde

gevolgde aenschrijvinge der Heeren Raden van State, haer Ed: Mog: seer vremt is voorgekomen, in aensien van de tegenwoordige constitutie van tijden, en in gevolge van het geene, onlangs aen haer Hoog Mog: is voorgehouden ende bekent gemaeckt; te weten, dat dese Provintie de Troupes, staende op hare Repartitie, om verscheyde redenen, en bysonder wegens de sware gedreygde ongemacken ende gevaerlijckheden van buyten, selfs verstondt ten hooghsten van noden te hebben; alwaerom oock haer Ed: Mog: by solemnele Deputatie aen haer Hoog Mog: versocht hadden, nessens de Provintie van Stadt en Lande, dat de Militie, staende op hunne respective Repartitien, binnen dese Provintien mochte werden gerenvoyeert, tot conservatie der selver, en gerust-stellinge der goede Gemeente geëmployeert; dat by ontstentenisse van dien haer Ed: Mog: genootsaeckt souden zyn, om deselve hunne Militie te revoceren, of by onverhoopt verlet, in soo rechtmatig voornemen, tot die nootwendigheydt souden werden geredigeert, om de Troupen, die haer op sulken onbillijken wijse souden werden onthouden, effectivelijk te casseren, en haer wederom van nieuwe te voorsien, in navolginge van het geene, op verscheyde tijden, en specialijck in den Jare 1674, by de Heeren Staten van Hollandt is gepractiseert, casserende verscheyde Regimenten, op hare Repartitie staende, en wederom, in plaetse van die, nieuwe, Engelsse en Schotse, Militie aennemende, en dat alles buyten kennisse en voorweten, veel min met consent, der gesamentlijcke Bontgenooten. Op welcke bekentmakinge en vertoog, aen haer Hoog Mog: en den Prince van Orangie gedaen, haer Ed: Mog: onfeylbaer hadden verwacht, dat soodanige reflexie soude genomen zyn geweest, dat alle verdere verwijderingen en extremiteyten hadden mogen voorgekomen en verhindert worden. In tegendeel vernemen haer Ed: Mog: met surprise en bevreemdinge, dat, in plaetse van behoorlijcke deferentie aen sulcke serieuse Resolutien en solemnele Remonstrantien, als haer Hoog Mog: gedaen zyn, nu de saecke daer op wert aengelegt, ten eynde, haer Ed: Mog: wel gefondeerde intentie, en indisputabel Recht van Souverainiteyt, over den haren gecontravenieert en krachteloos werde gemaeckt; nademael niet alleen de Troupes, buyten dese Provintie wordende bevonden, haer Ed: Mog: niet wederom, volgens versoeck, worden toegesonden, maer oock de geene, die alhier tegenwoordig zyn, haer werden afgenomen en geavoceert, oock op een extraordinaire en violente maniere van doen: haer Ed: Mog: konnen niet nalaten, om haer self niet schuldigh te maken aen het verwaerlosen van hun eygen Recht, en conservatie der dier verkregene Vryheyt, van sulks ter herten te nemen, en dat sy daer tegens insisteren op hunne genomene Resolutie en gedane Arrest, met expres Verbodt aen deselve, van de gedane Evocatie, of eenige aenschrijvinge van Gouverneurs, of wie het soude mogen zijn, te pareren, als zijnde deselve meer gehouden, te obediëren de Ordres van haer Ed: Mog:, als die van de Heeren Raden van State; want het is soo verre van daer, dat de Eedt, die de Militie aen de Raed van State doet, en de Commissie, die sy van deselve ontfangt, haer soodanig gemeyn soude maecken, dat'er geen onderscheyt van Provintien voor haer overig soude zijn, dat in tegendeel den welgem. Raed van State, volgens het 18 Articul van de oude ende 27 Articul van deselve Raed, gehouden is, de Militie by Eede te verplichten, om particulierlijck oock gehouw en getrouw

te wesen de Provintie, tot wiens laste of repartitie die betaelt sal werden; sulcks dat door het doen van de voorsz. Eed, en t'ontfangen van de voorsz. Commissie, in geenen deelen wort gederogeert aen 't gesagh, dat de Betaels Heeren over hare Militie zijn hebbende, zijnde in 't reguard van de Provintie van Vrieslant hier omtrent noch twee saken te remarqueren: Eerstelijck, dat aen de Capiteynen, aldaer aengestelt werdende, eerst en alvorens wert gegeven een Provintiale Commissie, daer op deselve door de Heeren Gedeputeerde Staten van de Provintie werden beëdigt, met welcke beëdigde Commissie deselve haer addresseren aen de Raed van State, om aldaer mede Acte van Commissie te ontfangen. Ten tweden, is noch sonderlingh aenmerckens waerdig, dat de Militie, op de Provintie van Vrieslant gerepartieert, voor desen, en namentlijck gedurende den gantschen tyt van den Oorlogh met den Coningh van Spangien, noyt Eed aen de Generaliteyt gedaen, nochte oock Commissie van den Raed van State ontfangen heeft, tot dat in den Jare 1653, op het aendringen der andere Provintien, de Provintie van Vrieslant de Condescendentie voor hare Bontgenooten (die deselve niet oordeelde, haer in desen schadelijck te zijn) wel heeft willen toonen, van te permitteren, dat hare Militie Commissie van den Raed van State soude ontfangen; onder expresse Precautie nochtans, dat daer door in geenen deele het gesagh en dispositie van deselve Provintie over hare Militie soude werden vermindert; en, in gevalle van wegen de Raed van State verders tot nadeel van soodanige Militaire werde geprocedeert, nemen haer Ed: Mog: mits desen aen, deselve te guaranderen en te indemneren van alle swarigheyt, leet, smaet, hoon of eenige andere ongelegentheden, die haer hieromme mochten overkomen. Zijnde haer Ed: Mog: geresolveert, die geene, die sigh in eenige Krijgsraet sullen laten gebruycken tot het vellen van Sententien, tot nadeel der Officieren en Soldaten van dese Provintie, op gelijcke manieren, by alle gelegentheydt, te tracteren, als aen deselve sal worden gedaen, en die affronten op te nemen, als aen haer Ed: Mog: selfs geschiet te zijn; en protesteren voorts, van onschuldig te willen zijn aen alle onheylen en swarigheden, daer uyt verder sullende komen te resulteren, en sullen oock niet manqueren, om hun daer van te resenteren by soodanige wegen en middelen, als sy tot bewaringe van hunne Souverainiteyt en Conservatie soo van dese Provintie in 't bysonder, als tot krachtige onderhoudinge van de oprechte Unie tusschen de gesamentlijcke Bontgenoten sullen bevinden te behooren; verklarende haer Ed: Mog:, met dese en andere Resolutien, van diergelijcke nature rede genomen, en noch te nemen, niets te resolveren en te doen tot inbreuck of de minste krenckinge van de gemelde Unie; maer wel te zijn versekert, dat den weg, die men zedert eenige tyt aen de Tafel van haer Hoog Mog: heeft gekosen, regelrecht en op menigerley wijse strijt met de gemaeckte Unie, en wel bysonderlijck door het authoriseren van den Heere Prince van Orangie tot het weg-senden van meerder Secours na de Spaensse Nederlanden, niet alleen buyten weten en communicatie, maer oock tegens wille en expresse Protestatie van twee considerabele Provintien, en dat sonder resumptie, hoewel in het uytgeven van die subrepte genomene Resolutie voor een dagh later geen nootsaeckelijck interest resideerde; en sulcks iterativelijck gedaen; gebruyckende het recht van overstemminge in saken, daer die notoirlijck geen plaets mag hebben,

en

en alsoo dese beyde Provintien genoeghsaem brengende in staet van Vasallen en onderworpene Landen, geen dispositie meer hebbende over hare eygen Soldatesque, zynde het wesentlyckste en krachtdadighste recht van Souverainiteyt; waer mede dan niet directer kan strijden dat grondt-poinct van de Unie, waer by gecaveert is; dat alle en een yder Provintie, Steden ende Leden der Unie sullen worden gehouden, ende gemaintineert by haer respective Hoogheyt, Vry- en Gerechtigheyt, welcke dingen in deser voegen worden gestelt buyten alle gebruyck en effect, 't Welck haer Ed: Mo: niet van meyninge zijn, te tollereren; hebben ten dien eynde by dese Resolutie aen haer Hoog Mog: en den Raed van State, de Staten der respective Provintien en den Heere Prince van Orangie, hun meeninge wel willen bekent maken, met versoeck nochmaels, om van de opgehevene Proceduren te willen desisteren, onder iteratijf Protest, als voren; en worden de Gecommitteerden ter Generaliteyt gelast, om hier van spoedige openinge ter Vergaderinge van haer Hoog Mog. te doen, en alle meest-krachtige devoiren aen te wenden, ten eynde, dese haer Ed: Mog: wel meyninge werde voldaen en na gekomen.

Aldus geresolveert op 't Lantschaps Huys, den 16 Mey, 1684. Was vertekent: Voor Oostergoo, *B. Henniga van Grovestins, C. Bosman*: Voor Westergoo, *Sjouk Tjaerd van Burmania, Jacob Wybrants*: Voor de Sevenwolden, *M. Fockens, J. Acronius*: Voor de Steden, *Claes Willems Hagius, R. van Vierssen.*

De Staten van Stadt en Lande schreven oock uyt Groningen van den 3 Mey aen haer Hoogh Mogende: Dat deselve voor eenigen tijdt de Heeren G. Gruys, Heer tot Wirdam, en Jr. Jan Clant, Heer tot Andwert, hadden gecommitteert en afgesonden, om soo wel ter Vergaderinge van haer Hoog Mog., als omtrent sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie, met de Motiven, ter materie applicabel, te representeren de bekommerlijcke constitutie, waer in de Provintie van Stadt en Lande by dese dangereuse conjuncture van tijden en saeken sig jegenwoordig was bevindende, en dienvolgens krachtelijck te urgeren en aenhouden, ten eynde, de Militie, ten laste van de hooggem. Provintie van Stadt en Lande gerepartieert, buyten deselve en buyten der selver Frontier-Schanssen Guarnisoen houdende, wederom daer in mochte werden gesonden; met expresse last, by soo verre de voorsz. Militie haer, buyten vermoeden, niet ten spoedigsten mochte werden gesonden, deselve in sulcken onverhoopten gevalle souden werden genecessiteert, sig te bedienen van de middelen, die God en de natuur haer, als Betaels Heeren van de voorsz. Militie, en als Souverainen van welgem. Provintie, tot dessels maintien ende conservatie, aen de hant souden komen te geven: Dat de welgem. Heeren Gecommitteerden gereverteert zynde, en aen hooggem. Heeren Staten rapport gedaen hebbende, dat, buyten verwachtinge, derselver soo serieuse gedane instantien, omtrent haer Hoog Mog., t'eenemael infructueux waren geweest, en, tot haer hertelijck leetwesen, in geenen deele hadden genomen het gedesidereerde effect; soo hadden hoogged. Heeren Staten, tot 't welwesen van meergem. Provintie, en tot behoudenisse van dessels goede en getrouwe Ingesetenen, de conservatie van dewelcke haer

 soo

soo dier was aenbevolen, van een indispensable Necessiteyt geoordeelt, goet te vinden ende te resolveren, gelyck sy den 16 April laetstleden goet gevonden ende geresolveert hadden, aen de voorsz. Militie van die tydt af geen betalinge te doen, die (indien niet ten spoedigsten wederom derwaerts komen mochte) te houden voor gecasseert, en by de voorsz. Resolutie reëlijck te casseren, met intentie, van in dessels plaetse andere Militie ter gelycker nombre van Manschap wederom aen te nemen: dat sy niet hadden konnen noch willen onderlaten, haer Ho: Mo. door de voorsz. Missive kennisse te geven, van 't gene by haer in reguard van 't opgem. subject was gedaen; verwachtende derhalven ende vertrouwende, dat soodanige Officieren, Ruyteren ende Soldaten, die sig immers hadden moeten reguleren naer d'Ordres van hare Heeren Principalen, daer door niet souden vervallen in eenige ongemacken of inconvenienten. **Hier op antwoorden haer Hoog Mogende by Missive;** Dat sy met veel leetwesen uyt de voorsz Missive hadden gesien, dat de Heeren Staten van de hooggem. Provintie van Stadt en Lande, niet tegenstaende sy aen hare zyde selfs soo gebreckelyck waren, te presteren 't geene, waer toe sy in krachte van de Unie waren verbonden, en dat sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie albereyts eenige Militie had doen vergaderen op de Frontieren van den Staet, om tot Securiteyt van den Lande gebruyckt te werden tegens die geene, die daer op aen die zyde iets souden willen ondernemen, echter tegens hare Bontgenoten ende Mede-leden procedeerden op een soodanige wijse ende maniere, dewelcke directelyck tegens de Unie aenliep; dewyle de Unie het Lichaem van de Bontgenoten, met verscheyde Leden gecomposeert, voor een Lichaem, ende de Militie gebruykt werdende, altoos geconsidereert had, als een Militie, ten beste van het gantse Lichaem op de been gebracht ende gehouden: Dat haer Hoog Mog: nochmaels gants ernstvriendelyck versochten, dat de Heeren Staten van de hooggem. Provintie van Stadt en Lande in het particulier wilden overwegen, wat, niet alleen van de respective Provintien, en yder van dien, maer oock van hare Provintie specialyck, soude werden, indien yder van de Bontgenoten op die voet soude verstaen te disponeren van de Militie, op yder van haer gerepartieert; ende dewyle alle de Militie, staende op de hooggem. Provintie, daer in ofte in de omleggende Forten was gebracht, uitgenomen 10 Compagnien te voet en 4 te paert, of het geacht kon werden, waerdig te zyn, soo hooge discrepantie en inordentelyckheydt, om soo weynigh hulpe soo veel werks, tegens alle goede ordre ende gebruyck, tot noch toe geüseert, te maken, ende te leggen een exempel, dat soo schadelyk voor het toekomende kon zijn? dat de Heeren Staten vande hooggem. Provintie van Stad en Lande wel souden konnen begrypen, dat haer Hoog Mog. soodanige Cassatie (als gedaen tegens alle goede ordre ende forme, tot noch toe onder de Bontgenoten gebruyckt) geensints konden aensien, of daer omtrent conniveren; maer dat deselve genootsaekt souden zyn, de hant daer aen te houden, dat den Raed van State, soo als die albereyts begonnen had, voorts procederen soude tegens d'Officieren ende Soldaten, die hare Compagnien sonder ordentelycke

dentelycke Cassatie quiteerden ende verlieten, en daer tegens decreteren en executeren soodanige straffen, als den Articul-brief en andere Militaire Wetten mede bracht: Dat de hooggem. Heeren Staten ook wel souden konnen begrijpen, wat confusie sulks soude baren, en in wat perplexiteyt het selve de voorsz. Officieren en Soldaten soude moeten brengen; maer dat sulcks soude moeten werden toegeschreven de geene, die daer van oorsaeck waren, en dat haer Hoog Mog:, om sulcks voor te komen, de Heeren Staten van de hooggem. Provintie souden versoecken, dat de voorsz. Ordres, by haer gegeven, buyten effect en executie mochten werden gestelt.

Dese Differenten verminderden echter merckelijck door het tusschen beyde opkomen van den Treves/ en liepen van selfs genoegsaem tot niet/ alsoo de Troupen/ ingevolge van 't Tractaet/ weder na haer oude Guarnisoenen gesonden wierden.

Maer 't had veel voeten in d'aerd/ eer men soo ver konde geraken: de Propositie van de Geallieerden was by Engelant nu tweemael van de hant gewesen/ en 't was wel apparent/ dat by Vranckrijck oock niets daer omtrent uytgewerckt soude werden. Echter wiert geresolveert/ het volgende aen den Coningh voor te stellen:

Mercurii den 12 April 1684.

IS gehoort het rapport van de Heeren van Heeckeren en andere haer Hoog Mog: Gedeputeerden tot de buytenlandtse saken, hebbende, ingevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael, van den 8 ende 9 deser, gevisiteert ende geëxamineert beyde de Missiven van den Heere van Citters, haer Hoog Mog: Ambassadeur aen 't Hof van den Coning van Groot-Brittannien, geschreven tot Westmunster, d'eene den 31 Maert laetstleden, en d'andere den 4 deser, beyde geaddresseert aen den Griffier Fagel, en in de Notulen van den 8 en 9 deser breeder vermelt. Waer op gedelibereert en ingenomen zijnde het hoogwijs Advys van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie, mitsgaders de Consideratien van de alhier aenwesende Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet: Is goedt gevonden ende verstaen, dat den Heer van Starrenburg, Ambassadeur van desen Staet aen 't Hof van sijn Coningl: Majesteyt van Vrankrijk, sal werden aengeschreven; dat hy aen hooged. sijn Coningl: Majesteyt op de beste ende bequaemste maniere sal representeren; dat het haer Hoog Mog: seer heeft gesmert, te vernemen, niet alleen de Differenten, ontstaen tusschen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck ter eenre, en het Duytse Rijck en sijn Coningl: Majesteyt van Spangie ter andere zyde; maer dat die Differenten tusschen de twee Kroonen zyn uytgeborsten tot de bekende dadelijckheden, ende dat die vervolgens, naer alle apparentie, gants Europa sullen ontroeren, indien die door een spoedig Accommodement niet konnen werden getermineert. Dat haer Hoog Mog: in desen geen vermaen sullen maecken van de debvoiren, die sy hebben aengewent, om de voorsz. Differenten te mogen sien cesseren door een generael Accommodement, maer alleen sullen seggen, dat sy en hare Hooge Geallieerden verstaen

ſtaen hebbende, dat ſijn Majeſteyt genegen was, de Troublen, ter oorſaecke van de voorſz. Differenten ontſtaen, door een generale Treves, ſoo wel ten aenſien van het hooggemelde Rijck, als ten aenſien van hooghſtgedachte ſijn Coningl: Majeſteyt van Spangien, te doen ophouden, om middelerwijle te mogen handelen over de Conditien van Vrede, haer Hoog Mog: en hooggemelde hare Geallieerden, Spangien alleen uytgeſondert, aenſtonts hadden verklaert, oock genegen te zijn tot ſoodanigen Treves, die gemaeckt ſoude werden voor den tijt van 7 of 8 Jaren, een Jaer of twee onbegrepen, die weſen ſoude univerſeel, en religieuſelijck geobſerveert ſoude moeten werden, ſoo wel by ſijn Coningl: Majeſteyt en alle ſijne Majeſteyts Hooge Geallieerden, als by hare Keyſerl: en Coningl: Majeſt: van Spangien en alle hare Hooge Geallieerden, ſonder dat de Ruſte ſoude mogen werden getroubleert, onder wat pretext het oock ſoude mogen zyn, alwaer het oock van Reünien, of om ſigh eygener authoriteyt te ſtellen in poſſeſſie van eenige gepretendeerde Plaetſen, of ter ſaecke van gepretendeerde Contributien. Dat deſelve verders geconſidereert hebbende, dat het niet mogelijck ſoude weſen, de voorſz. gewenſchte Ruſte door de voorſz. Treves t'erlangen, ofte te conſerveren, om die Diſputen, die tuſſchen de geintereſſeerde Partyen ſouden ontſtaen, ende vervolgens nieuwe onluſten baren over de Poſſeſſie, daer inne yder van deſelve ſoude pretenderen, te weſen; dat ſy derhalven onder den anderen hare gedachten hadden laten gaen op 't gunt, gedurende de voorſz. Treves, by yder ſoude werden gepoſſideert. Ende, gemerckt de voorſz. Differenten concerneerden ſoo wel het hooggem. Duytſe Rijck, als hoogſtgem. ſijn Coningl: Majeſt: van Spangien, en dat ſy ten opſichte van het Duytſe Rijck d'eere hadden, van geallieert te zijn met het Hooft ende verſcheyde ſeer notable Leden van dien, en dat ſy, menigmael hebbende verſtaen, dat die hare Hooge Geallieerden inclineerden tot een Accommodement, derhalven hadden geoordeelt, beſt te ſullen doen, dat ſy uyt deſelve vernamen de Conditien, naer dewelcke de voorſz. Poſſeſſie, ten opſichte van het hooggem. Rijck, gedurende de voorſz. Treves, ſoude werden gereguleert, dewijle ſijn Keyſerl: Majeſteyt ende de hooggem. andere Leden van 't ſelve Rijck beſt wiſten, wat (ſonder d'uytterſte prejuditie aen het ſelve toe te brengen) gedaen of gelaten konde werden, en dat haer Hoog Mog:, geen Leden van 't ſelve Rijck zynde, haer oock niet konden immiſceren in de Differenten, het hooggem. Rijck raeckende, tot ſoo verre, dat ſy haer ſouden ingereren, om voorſlagen, dien aengaende, te doen; maer eeniglijck in deſen konden reflecteren op d'Alliantien, die ſy met hooggem. hare Geallieerden hadden aengegaen. Dat ſijn Keyſerl: Majeſteyt ende de hooggem. andere Provintien en Staten van 't ſelve Rijck vervolgens, voor ſoo veel haer aenging, hadden voorgeſlagen; dat ſijn Coningl: Majeſteyt van Vranckrijck ſoude behouden de Stadt van Straetsburg, mits dat ſijn Majeſteyt aen de andere zijde reſtituëre Briſack, Fryburg ende Kieler-ſchans; of dat de Plaetſen van Straetsburg, Briſack, Fryburg ende de Kieler-ſchans van hare Fortificatien ontbloot ende deſelve Fortificatien ter neder-geworpen ſouden werden; of dat oock anderſints ſoo wel de voorſz. Stadt Straetsburg, als Fryburg en Briſack, geſtelt ſoude werden in handen van een derde. Dat de hooggem. hare Geallieerden ſulcks hadden gefondeert op een verklaringe, die ſy ſeyden, dat hoogſtged. ſijn Coningl: Majeſteyt van Vranckrijck meer malen hadde gedaen, van dat deſelve wilde conſerveren de natuurlijcke

Bornes,

Bornes, die de Riviere den Rhijn maeckte in die Landen, daer sijn Majesteyt met den selven Rhijn confineert, en dat Straetsburg, leggende aen de West-, en Brisack, Fryburg ende de Kieler-schans aen de Oost-zijde van den Rhijn, de voorsz. Possessie gedurende de voorsz. Treves, met de natuurlijcke Bornes dan wierde gereguleert, dewijle de Stadt Straetsburg aen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, ende de Steden Brisack, Fryburg ende de Kieler-schans aen het Rijck souden blijven; of, soo sulcks niet behagelijck mochte wesen, dat de voorsz. Plaetsen, gelegen soo wel aen d'een als d'andere zijde van den Rhijn, van hare Fortificatien ontbloot, of in handen van een derde gelaten souden werden, en dat sulcks immers maer was een Regel van mutuële securiteyt, gedurende den voorsz. Treves. Dat de hooggemelde hare Geallieerden dan noch daer by hadden verklaert, dat sy niet pretendeerden, daer door te prejudiciëren de Deliberatien ofte Resolutien, die men ten aensien van het hooggem. Rijck tot Regensburgh soude willen aenstellen, of nemen, over de voorsz. of andere Conditien van Treves. Dat haer Hoog Mog:, die beter van de constitutie der voorsz. Spaensse Nederlanden konden oordeelen, als van de constitutie der saken in Duytslant, dewijle die haer mede concerneerden ten opsichte van de Barriere, die sijn Coningl. Majesteyt van Vranckrijk daer inne aen desen Staet in den Jare 1678 wel hadde gelieven t'accorderen, naeuwkeurig hadden geëxamineert, wat men soude aensien mogen, dat van de voorsz. Barriere noch soude konnen werden afgetreden, sonder die t'eenemael inutil en aen desen Staet infructueux te maecken. Dat sy hadden gemeynt, dat sy in die examinatie geen beter voet of methode konden nemen, dan te volgen die, waer naer sijn Majesteyt selfs gelieft hadde, de voorsz. Barriere te reguleren, te weten, van de Noord-Zee af tot de Mase, en voorts tot de Moesel toe; ende dat sulks, om voor te komen alle Disputen van Appendentien en Dependentien, en wat van diergelijcke meer soude konnen wesen, niet bequamer soude konnen geschieden, dan door het trecken van een Linie, die van daer af tot op of aen de Moesel voorsz. loopen soude, en die sy op de Caerte hadden doen figureren en afteeckenen. Dat sy daer inne soo verre waren gegaen, dat sy in het trecken van de voorsz. Linie noch geerne aen sijn Majesteyt hadden gelaten, 't gunt deselve voor desen, of nu oock hadde getoont, wel te willen behouden; als-dan waren onder anderen, Beaumont, Chimay, de Dorpen, nu composerende een gedeelte van de Castelenye van Aeth, en te vooren gecomposeert hebbende een gedeelte van de Castelenye van Doornick, Virton, Chiny ende de Steden van Cortrijck en Dixmuyden, behalven meer andere Plaetsen, die, als leggende aen de Fransse zyde, ten opsichte van de voorsz. Linie, gedurende den voornoemden Treves, souden blijven in de macht van sijn Coninghlijcke Majesteyt van Vanckrijck. Dat sy haer daer omtrent te liever hebben willen expliceren sonder reserve, op dat sy aen sijn Majesteyt souden mogen betuygen haer enixe genegentheydt tot een Accommodement, en dat sy, voor soo veel de voorsz. Barriere oock haer concerneerde, en dat sijn Majesteyt by de voorsz. Nimweegse Vrede dat haer interest oock wel hadde willen agreëren, en die voorsz. Barriere aen haer accorderen, daer van, voor soo veel haer interest aenging, om de Rust te mogen conserveren, soo een groot gedeelte van dien daer van souden laten aftrecken. Dat sy de voorsz. Linie oock niet hadden getrocken, om dat die juyst

precys.

precijs en ongetermineert soude moeten werden gevolgt, maer als een voorslag, die wel designeerde, al wat van de voorsz. Barriere konde werden gemist, maer met eenen overliet de Convenientie van den een en den ander, ten respecte van de situatie van eenige Dorpen, die om haer bien-seance van d'een of aen d'ander souden behooren te volgen, ende de particulariteyten van dien nader by Conventie, en oock op de Plaetse selfs, was het noodt, te reguleren, soo, als men achten soude, te behooren. Dat sy de andere hare Hoge Geallieerden, Spangie uytgesondert, vervolgens mede hadden gevonden ende gebracht tot de sentimenten, van de voorsz. Spaensse Nederlanden op dien voet te laten inschicken, ende neffens haer by sijn Coningl. Majesteyt van Spangien te coöpereren, dat deselve de voorsz. Treves op den voorsz. voet desgelijcks soude willen aennemen. Dat sy en hare Hooge Geallieerden, versocht hebbende sijn Coningl: Majesteyt van Groot-Brittannien, om den voorsz. voorslag aen sijn Coningl. Majesteyt van Vranckrijck te willen voorbrengen, om dat deselve aen haer op verscheyde malen hadde doen betuygen, dat sijn Majesteyt verwachte, dat men aen hem maer een voorslag soude doen, om die aen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck voor te dragen, en die Majesteyt sulcks nu echter niet hebbende konnen goetvinden, sy en hare Hooge Geallieerden geresolveert waren, den voorsz. voorslag aen sijn Majesteyt selfs te doen, met verklaringe ende verseeckeringe, dat, ingevalle sy het geluck souden mogen hebben, van dat sijn Majesteyt die soude believen t'agreëren, schoon sijn Coningl: Majesteyt van Spangie sigh tot noch toe niet heeft verklaert, dat sy en hare Hooge Geallieerden alle meest krachtige debvoiren sullen aenwenden, om sijn Coninglijke Majesteyt van Spangie tot het aennemen van dien te bewegen, in vaste hoope en verwachtinge, dat die niet sullen zyn te vergeefs. En nademael het reguleren van de voorsz. Linie, en het adjusteren van de verdere Conditien van de voorsz. Teeves wedersijts, en hoe de Geallieerden haer daer inne sullen hebben te gedragen, met 't geen daer aen dependeert, nootsakelijck sal vereysschen, dat daer over verder werde geconcerteert en gehandelt, ende dat sy oock eenigen tyt sullen moeten hebben, om, nevens de hooggemelde hare Geallieerden, de voorsz. debvoiren omtrent sijn Coningl: Majesteyt van Spangie met vrucht te mogen afleggen, ende dat binnen deselve tijt de saken van 't Rijck ende de geinteresseerde Kroonen en Staten oock mogen werden geschickt, dat sy derhalven versoecken, dat sijn Majesteyt ten voorsz. eynde eene bequame Plaetse gelieve te noemen, en haer den tijt van 2 a 3 maenden te vergunnen en een Stilstant van Wapenen, gedurende den voorsz. tijt, t'accorderen. Ende werden de gem. Heeren van Heeckeren en andere haer Hoog Mog: Gedeputeerden tot de buytenlantse saken mits desen versocht ende gecommitteert, van den innehoude van dese haer Hoog Mog: Resolutie kennisse en communicatie te geven aen den Heer Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Coninglijke Majesteyt van Vranckrijck aen desen Staet, met versoeck, om dese haer Hoog Mog: salutaire meeninge en intentie met alle goede officien by sijn Majesteyt, en alomme, daer het vrucht kan doen, te willen appuyeren. Ende sal wijders mede Extract van dese haer Hoog Mog: Resolutie gestelt werden in handen van de alhier aenwesende Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet, om te strecken tot der selver narichtinge, en haer daer van te dienen, sulcks ende daer 't behoort,

insonderheyt

insonderheyt, om door den Nuntius van den Paus en door den Minister van sijn Coningl: Majesteyt van Sweden aen 't Hof van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, uyt den naem ende van wegen hare respective Meesters, gelijcke officien en instantien by hooghstgedachte sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckryck t'adhiberen en aen te wenden.

De Gedeputeerden tot de buytenlandtse saken volbrachten dese Commissie op 't spoedigste; doch den Grave d'Avaux antwoorde haer op deselve manier mondelingh/ als 's anderendaegs den 13 aen haer Hoog Mog: by Memorie; Dat/ dewijl de Gedeputeerden op sijn vrage/ of sy Pouvoir van't Rijk hadden/ en of de Geallieerde Ministers geauthoriseert waren/ sulke Propositien te doen? respondeerden/ van geen Pouvoir te hebben; maer dat sy het geen/ den Keyser/ Ceurvorst van Beyeren en andere der voornaemste Vorsten van't Rijk redelijk oordeelden/ opgestelt hadden; hy seggen most: dat 't vreemt was/ dat 2 a 3 Envoyés/ sonder macht of ordre/ alhier de saken van 't Rijck decideren souden: dat het Ceurvorstelijke Collegie/ 't welk beter/ als die Particulieren/ 't Intrest van 't Rijck kende/ den 24 Maert geresolveert had/ Vranckrijcks Propositie t'aenvaerden: dat/ so men hier Propositien/ daer tegens strijdende/ deed/ sulks alleen was/ om de Vrede te verwijderen: dat 't selve Collegie over dese Proceduren geklaegt had: dat den Keyser die disavoueerde: dat hy verwondert was/ dat haer Ho: Mo: d'onderneming van dese 2 a 3 Ministers/ tegens de Rechten en 't Intrest van 't Rijck / wilden appuyeren: en dat / soo haer Hoog Mo: sig met de saecken van 't Rijck niet wilden bemoeyen/ gelijck sy hem verseeckerden/ alles/ wat 't Rijk raekte/ uyt de Resolutie geretrancheert most werden: dat de aenbieding/ ten reguarde van Spangie/ immers voor 't grootste gedeelte/ op valsche Suppositien steunde / also noyt in de Tractaten van Vrede/ noch Negotiatien van Nimwegen van wegen Vrankrijk gesproken was / om een Linie van de Maes tot de Moesel te treckē; dat de Linie maer uytgedacht was/ om Luxemburg in de Barriere/ waer in 't noyt gelegen had/ te trecken: Dat de Propositien so onredelijk waren/ dat/ al had men tot die tijt konnen twijffelen/ of 't Huis van Oostenrijk den Oorlog wilde continueren/ dit voorstel/ soo van Duytslant/ als Spangie (even onredelijk) al de Werelt daer van soude overtuygen / en by sijn Majesteyt eer/ als een tweede Oorlogs Declaratie/ als een middel tot de Vrede/ aengesien werden: dat de Conditien/ ten aensien van Spangie/ sijn Majesteyts Plaetsen / rondom Luxemburg / waer door hy 't Guarnisoen belette sijn Onderdanen t'incommoderen/ souden afnemen: dat de Vrede door acceptatie van een der Equivalenten/ of den twintig-jarige Treves sonder eenige Conditien/ noch konde gemaeckt werden: dat men geen verder relachement van den Coning most verwachten: dat/ na alle faciliteyten tot voortsetting van de gemeene rust uytgeput te hebben / d'onheylen / die daer uyt souden komen / alleen te wijten waren aen die geene / die se door langer weygering der aenbiedingen verstoorden: dat geen cessatie van Hostiliteyten / een saeck / onvoordeelig voor

't gemeene-best van Europa / strijdig tegens d'Intresten van sijn Majesteyt / en/om 't welck toe te staen soo veel tijt/ als over 't aennemen van den Treves / soude verlopen / geaccordeert soude werden ; insonderheyt / terwijl haer Hoog Mog: demarches gedaen hadden / en noch deden / strijdigh tegens de Vrede / en verder gaende / als de Tractaten toelieten. Dat / dewijl de Gedeputeerden betuygden / dat van de saken van 't Rijck niet gesproken was / als om dat de Treves generael soude wesen / hy presenteerde / soo haer Hoog Mog: een der Equivalenten die Spangie betreften / of den Treves wilden accepteren / ofte doen accepteren / het Tractaet / alsoo hy de macht daer toe ontfangen hadde / ter selver tijdt met haer te teeckenen / als den Grave de Crecy sulcks tot Regensburg soude doen / waer door de generale Vrede haest gesloten konde werden ; maer dat hy twijffelde/ of den Coning siende/ wat het Huys van Oostenrijck deede/om tegens hem overal Vyanden/tot ontsteeckinge van den Oorlog/ te verwecken/ hem lang dat Pouvoir soude laten behouden ; en dat hy daerom versocht/dat haer Hoog Mog: den tijdt/ die'er noch was/om een Accommodement te sluyten/ niet vruchteloos/ om wat meerder of minder Dorpen/of/om beter te seggen/om de hartneckigheyt van Spangie/wilden voorby laten gaen. Eyndelijck/ dat hy de Propositie/ soose hem in een Vergadering/daer men van Vrede handelde/ gepresenteert was/ verworpen soude hebben ; maer nu alleen om 't respect/ dat hy haer Hoog Mog: / als by haer Ambassadeur zijnde/ toedroeg / de Resolutie niet wedergaf ; doch sig echter niet belaste / om soodanige Voorslagen aen den Coningh te senden.

Hier tegens representeerde den Chevalier Cramprich den 21 April by Memorie: Dat d'Envoyés/ die sig in den Hage bevonden/ waren van den Keyser; Coningen van Spangie en Sweden ; van den Ceurvorst van Beyeren ; van de Kreytzen van Frankenlant en Opper-Rhijn / representerende verscheydene Geestelijcke en Wereltlijcke Vorsten; van't Hertoglijk Huys van Saxen/ hebbende t'samen meer als 20 Stemmen in't Vorstelijck Collegie ; en van het Huys van Bruyns-wijk-Lunenburg/ mede veele Stemmen in't selve Collegie hebbende : dat veel van dese Vorsten goed gevonden hadden/ haer Intrest aen een Persoon te betrouwen ; en daerom dese Ministers voor geen twee of drie konden gereekent werden / als met versmading/ waer mede den Ambassadeur 't gevoelen / dat men van sijn voorsichtigheyt hadde / verminderen soude : dat het oock weynig paste / soo geringe consideratie voor Ministers van gekroonde Hoofden en andere Souveraine Vorsten te hebben. Dat dese Ministers sigh niet als Arbiters van 't Rijck stelden / alsoo den Keyser op de sentimenten der Ministers ter Rijcks vergaderingh tot Regensburgh een Rijcks-besluyt maeckte / maer niet op dat van die geene / die in den Hage waren , doch dat dit de macht niet benam aen die in den Hage / om met de Gedeputeerden van haer Hoog Mog: te confereren / hoe men middelen soude konnen vinden / om door den weg van Treves tot een vaste en generale Vrede te geraken. Dat de Volmachten van dese Ministers in de solemneelste form waren gestelt / sonder

dat

dat den Keyser/ Ceurvorst van Beyeren/of eenige andere van de Heeren Principalen/ opt eenig misnoegen getoont hadden. Dat de Ceurvorsten den 24 Maert geresolveert hadden/ de voorgestelde Treves t'accepteren/ niet ten opsichte van de Quæstie Quomodo? of hoedanig? maer van de Quæstie Quam diu? of hoe lang? te weten voor twintig Jaren. Dat dit niet eenparig was geschiet/ maer eenige Ceurvorsten daer tegen geprotesteert hadden. Dat de twee andere Collegien niet gehouden waren/ de Resolutie van't Ceurvorstelijk Collegie t'amplecteren; en dat dan noch de Keyser/ als Hooft/ de form en authoritept aen 't Rijks-besluyt most geven. Dat de Ceurvorsten seer verstandige Vorsten waren/ maer dat den Franssen Ambassadeur niet weynig het respect omtrent de Vorsten/ die Ministers in den Hage hadden/ verloor/ soo hy/ of haer/ of deselve haer Ministers/ met de Particulieren/ in sijn Memorie gemelt/ verstont. Dat de Vrede niet kon verwijderen door 't soecken van middelen/ om se te verkrijgen. Dat de Hooge Geallieerden na niets anders trachteden. Dat het wel konde zijn/ dat het Ceurvorstelijck Collegie in den beginne over dese Proceduren in den Hage geklaeght hadde/ maer dat die klachte van selfs ophield/ doordien dese Ministers alleen haer opinie seyden/ sonder de vryheydt van sentimenten aen de Rijcks-vergaderingh te willen of te konnen benemen. Dat de Keyser wel geëxpliceert/ doch niet alleen noyt gedisapprobeert/ maer in tegendeel/ benevens den Ceurvorst van Beyeren/ satisfactie betoont had/ over 't geen/ by sijn Minister in den Hage gedaen was/ gelijk hy Heer Cramprich selfs met Brieven in de Conferentie gedemonstreert had. Dat d'onderneming van dese Ministers strekte tot een generale Vrede/ die Vranckrijck particulier wilde hebben. Dat dien Coning de Geallieerden poogde te separeren/ om te beter t'onder te konnen brengen; dat daerom den Grave d'Avaux aengehouden had/ dat haer Hoog Mog: uyt hare Resolutie wilden retrancheren/ 't gunt 't Rijck raeckte. Dat hy versocht/ explicatie te hebben/ van 't geen dien Grave oock gesegt had/ dat haer Hoog Mog: hem versekert hadden/ sig niet met de saken van 't Rijck te sullen bemoeyen. Dat'er geen reden was/ om haer Hoog Mog: te versoecken/ haer van d'Affairen van 't Rijck te ontslaen/ soo de Propositien van Spangie en 't Rijck even onredelijck waren. Dat geen occasie gegeven was/ waer uyt men konde deduceren/ dat van de kant van het Huys van Oostenrijck den Oorlogh socht gecontinueert/ veel min een tweede Declaratie gedaen/ te werden. Dat de Treves van veele Jaren nootsakelijck vereyschte het stipuleren van Conditien/ tot wedersijts securiteyt. Dat de Werelt wel oordeelen konde/ wie den Oorlog socht/ na dat Vranckrijck verklaerde/ dat men geen ander relachement te wachten had/ en daer door de hoop tot Vrede afsneed. Dat/ soo Conditien vereyscht werden/ om een suspensie van Hostiliteyten voor drie Maenden toe te staen/ die veel nootsakelijcker tot een lange Treves zijn. Dat in plaets/ dat haer Hoog Mog: door de Treves op die voet de Vrede souden gesloten sien/ sy d'ongenuchte souden hebben/ van al de Werelt bloot gestelt te vernemen voor Usurpatien en Violentien. Dat haer Hog: Mo:

konden oordeelen / met welcke onrechtvaerdigheyt het Huys van Oostenrijck te last gelegt wiert / dat het Vranckrijck hier en elders Vyanden / tot ontsteecking van den Oorlog / verweckte. Dat den Franssen Ambassadeur den yver tot de Vrede niet liet blijcken / door sig te bedienen van choquante termen / en enorme imputatien tegen de Geallieerden / en insonderheyt die / die met sijn Meester niet in Oorlog waren / en de Conditien van Treves / hoewel se billijck en redelijck waren / aen den Coning niet te willen stieren. En dat het tractement en de weygering / die de Geallieerden ontfingen / gelijck was / aen die / dewelck de Minister van den Keyser het voorgaende Jaer tot Adrianopolen kreeg / doen den Grooten Visier de billijcke Conditien van Treves met sulken hoogmoet verwierp.

Den 24 representeerde den Marquis de Castel Moncayo by Memorie; Dat / gelijck de Propositie van de Geallieerden in Engelant gedaen / en nu na Parijs gesonden / en aen den Franssen Ambassadeur gecommuniceert / geschiet was sonder sijne Concurrentie / en dat hy in alles alleen Contradicendo & Protestando geassisteert had / hy oock d'eer niet had / van te participeren aen de heusheden en minlijckheden / waer mede den Grave d'Avaux haer nu regaleerde. Dat hy twijffelde / of haer Hoog Mog: versekeringen gegeven hadden / sigh niet met de saecken van 't Rijck / als om een generale Treves / te bemoeyen; maer dat Spangie / indien 't soo was / echter geen Treves / alschoon op de voordeeligste Conditien / als generael en met inclusie aller Geallieerden / soude accepteren. Dat / soo de Barriere alleen bestont in 't geen Vranckrijck aen Spangie gerestitueert had / en niet met eenen / in 't geen van Spangie gepossideert was gebleven / niet alleen Luxemburg / maer ook de gantsche Provintien van Gelderlandt / en Namen / Brussel / Antwerpen / Mons / Brugge / Oostende / Nieupoort en andere Steden en Plaetsen / nae 't seggen van de Franssen / van haer geoccupeert konden werden / sonder eenighsints de Barriere te verbreken. Dat de Geallieerden geen Declaratie van Oorlogh gedaen hadden / en daerom niet gesegt konden werden / tot een tweede te komen; en / dat het geen Spangie gedaen had / alleen was geweest / alle Machten van de Monarchy / tot defensie van de Nederlanden / by een trecken. Dat / soo het recht van Vranckrijck op de geusurpeerde Plaetsen in de Provintie van Luxemburgh daer in bestont / dat deselve hem soo veel te considerabelder waren / om datse het Guarnisoen van Luxemburg beletteden / sijne Onderdanen te incommoderen / hy 't selve recht soude hebben op alle Plaetsen / die aen sijn Palen grensden. Dat haer Hoog Mog: uyt de Relatien en geteekende Kaerten konden afnemen / of 't om wat meerder of minder Dorpen tusschen Vranckrijck en Spangie te doen was. Dat Spangie noch tot een rechtmatig / eerlijk en generael Accommodement / met inclusie der Geallieerden / genegen was; maer dat het / hoe de saecken mochten loopen / sigh van Vranckrijck de Wet niet soude laten voorschrijven. Dat alle d'onheyien / die te wachten stonden / aen Vrankrijks staetsucht / hoogmoet en onrechtvaerdigheden te wijten waren.

Achter

Achter dese Memorie wierden de volgende Lijsten gevoegt:

Lijste van de Steden, Burgten, Casteelen ende Dorpen, gepretendeert by Vranckrijck in de Conferentie van Cortrijck.

DE Oudenburg van Gent met hare appendentien en dependentien en alle toebehooren. De Stadt en Castellenye van Aelst met hare appendentien, dependentien en aenhoren. De Stadt Gramont, Renaix, de Stadt Nynoven, Rudders, Loven, 't Landt van Beveren, d'Ambachten van Assenade, Bouchant, Weert, Heerbrugge, Opdorp, Moortsele, St. Amant en 't Lant van Borchem.

Lijste van de Steden, Casteelen, Heerlijckheden, Dorpen en Gehuchten, door Vranckrijck by wegen van feytelijkheyt genomen in 't Graefschap ende Landen van Vlaenderen t'zedert de Publicatie van de Vrede tot Nimwegen.

DE Stadt, Citadelle en Castellenye van Cortryck. De Stadt Dixmuyden. De Stadt van Loo. De Stadt van Roulers. De Dorpen van Meergem, Watervliet; de Heerlijckheden van Vendeville, Templemers ende Billau; 't Kasteel van Motteaubois; het Foreest van Nieppe, en van Bosch van Outhulst, gelijck oock van 't Foreest ende Kasteel van Winnendale.

Lijste van de Steden, Casteelen, Heerlijckheden, Dorpen en Gehuchten, door Vranckrijck by wegen van feytelijckheyt genomen in 't Graefschap ende Landen van Henegouwen t'zedert de Publicatie van de Vrede tot Nimwegen.

DE Stadt ende 't Kasteel van Fontaine l'Evéque. Het Prinsdom en Prevoschap van Chimay, bestaende in de Stadt van deselve Naem, de Dorpen van Beauwelz, Momignies, Macon, Seloigne, Monceau, Imbrechies, Villers, la Tour, St.Remy, Bayllet, Boulers, Porges, Boutonville, Lompretz, Sales, Robechies, Baslievre, Rocques, Streun, Feron, la Rouillie en andere, met veel Gehuchten, dependerende van het selve Prevoschap, alle Domeynen van sijn Majesteyt. Het Prevoschap van Beaumont, bestaende in de Stadt van deselve Naem, en de Dorpen, daer van dependerende, te weten, Beaufort, Feriche, le Grand, Rosies, Solre, St.Gery, Toubercies, Froid, Chapelle, Ranse, Mobilard, Sivry, Virelle, Vaulx, Fraizies, Grandieu, Tirimont, le Val, Berfilier, Cerfontaine, en veel Foreesten en Domeynen van sijn Majesteyt. (Van 't selve Prevoschap dependeren de Steden Fumay en Revin, die gestelt zijn ter relatie van Luxemburg, om datse gelegen zyn op de Maes.) Het Dorp van Anderlues, van 't Prevoschap van Binch, het Dorp van Haut-mont, het Dorp van Buissiere met sijn Kasteel, het Dorp en Kasteel van Tolre op de Sambre, d'Abdy van la Thure, de Hoeven van Warnonrieux, het Foreest en Sense au Bois. In het Prevoschap van Mons de Bour-

gade en 't Kasteel van Kievrain, Roisoin met sijn Casteel, Angre, Morupont, Thivecelle, 600 Bunders Lants, of omtrent soo veel Weyden, gelegen, so tot Neufville, Hensies, Pomeroel ende Harchies, als tot Bervissart, in de Castellenye van Aeth. De Stad en Landen van Chievres met de Dorpen, daer aen horende. In de Castellenye van Aeth de Dorpen van Maude, Pipaix, Ligneite, en van Ghissignies in Pipaix, Roucourt, Wernes, de Parochie van Wieres, Veloines, Fontenoy, Vezon, Vaux, Maubray, Bras, Maisnil, een deel van de Bourgade van Antoin, de Heerlijckheyt van Ogimont, en de Heerlyckheden van Pottes, Bourgeon, de Parochie van Fontenoy, Gramitz en Fermont, le Fermont, de Parochie van Ticulain, van d'andere Party van Antoin, gereputeert vry Lant. Le Breucq à Forest, Mourcourt, Herinnes, Walmes en Escanaffe. Het Foreest van Mormal, het Casteel en Cynse van Locquinol, en de dependentien van 't Bosch van Lombards en van Validois.

Lijste van de Steden, Burghten, Abdyen, Casteelen, Heerlijckheden, Dorpen, Gehuchten en Bossen, door Vrankrijk by wegen van feytelijkheyt genomen in 't Graefschap en de Landen van Namen, t'zedert de Publicatie van de Vrede tot Nimwegen.

HEt Prevoschap van Polvache, begrypende onder haer de Meyery van Rendage, bestaende in 7 Dorpen, 5 Gehuchten en 4 Casteelen; 't Lant van Gesves, in een Dorp, Casteel en 7 Gehuchten; de Meyery van Emptines, in 3 Dorpen en 4 Gehuchten; de Ban van Lignon, 6 Dorpen en Gehuchten. De Meyery van Talmegne, bestaende in een Dorp en 2 Kasteelen, gelijck oock in 26, soo Dorpen, Kasteelen, als Gehuchten, die daer van dependeren. De Meyery van Bovignes (die, boven de Stadt van deselve Naem, bestaet in 15 Dorpen, 2 Kasteelen en 3 Gehuchten, die daer van dependeren) behelst de Meyery van Hour met 7 Dorpen en 14 Gehuchten, en de Meyery van Anthée met 6 Dorpen en 10 Gehuchten; een Kasteel met een Abdy. De Balliuagie van Montaigle, bestaende in 2 Dorpen, 1 Kasteel en 12 Gehuchten. De Meyery van St. Gerard, behelsende het Dorp van Broigne. 't Klooster van St. Gerard, 4 Gehuchten en 4 Cynsen. De Landen en het Vrye van Biesme, begrypende 7 Dorpen. De Ban van Walso, begrypende d'Abdy van deselve Naem, met 4 Dorpen en 5 Gehuchten, De Stadt en Voorstad van Walcourt met 6 Dorpen. De Ban van Anthée, begrypende 4 Dorpen en een Kasteel. De Landen van Thy, begrijpende 12 Dorpen, een Kasteel en 2 Gehuchten. 2 Dorpen en een Gehucht van de Vrydom van de Stadt Namen. Het Bosch van Morlaigne, begrypende 4300 Bunderen Lants. Het Bosch van Biemes, Hollo en dependentien, begrypende 540 Bunderen Lants. Het Bosch van Bioire en dependentien, beprypende 1595 Bunderen Lants. De Foreesten van Hauway, Loche, Coüisse en Lerbois, begrypende 700 en eenige Bunderen Lants. Alle de Leenen van de Dorpen geüsurpeert, die releveren van de Castelenye van Namen. Item de Dorpen van Aiseaux, le Roux en Oignies, dependerende van 't Hertogdom van Brabant, die men hier stelt om haer situatie.

Lijste van de Steden, Casteelen, Heerlijckheden, Dorpen en Gehuchten, door Vranckrijck by wegen van feytelijckheyt genomen in 't Hertogdom van Luxemburg, als mede in 't Graefschap Chiny, 't zedert de Publicatie van de Vrede tot Nimwegen.

DE Heerlijckheyt van Agimont, bestaende in 't stercke Casteel, de Burg de Givet en 17 Dorpen en Gehuchten, 't geene aen de Raedt van Luxemburg was. Het Marquisaet van Arlon, bestaende in een Stadt en Prevoschap, met de Heerlyckheden van Thiaumont, Boudorf en Claire Fontaine, met 119 Dorpen en Gehuchten; als mede d'Abdy van Claire Fontaine. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Ausenburg, bestaende in 7 Dorpen en Gehuchten. Arloncourt, bestaende in 3 Dorpen. De Heerlykheyt en 't Kasteel Autel, in 6 Dorpen en Gehuchten. De Heerlyckheyt Aywaille, in 8 Dorpen en Gehuchten. Het Kasteel de Florsée. De Heerlyckheyt Baillamont, in 4 Dorpen. De Heerlijckheyt Bande. De Heerlijckheyt Bidersdorf. De Heerlijckheyt Bassailles. Bastoigne, met de Meyery en Heerlijckheyt, daer aen horende, daer in begrepen de Heerlijkheden, 145 Dorpen en Gehuchten. De Heerlykheyt en 't Kasteel Beaufort, bestaende in 11 Dorpen, Gehuchten en Cynsen. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Bauramg, bestaende in 3 Dorpen. De Heerlijckheyt van Belle Fontaine. De Heerlijckheyt van Bertry, bestaende in 3 Dorpen. De Heerlyckheyt en 't Kasteel Berbourys, of Beaurepan, bestaende in 11 Dorpen en Gehuchten. De Heerlyckheyt Bievre. De Prevoschappen Bitbourg en Dudeldorf, bestaende in een Stadt, 2 Kasteelen, en 35 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Bertrange. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Bettingen, 9 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Behan. Het Prevoschap van Boulogne, bestaende in een Kasteel met 5 Dorpen. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Bourscheidt, bestaende in 12 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Bous. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Brandenbourgs, bestaende in 6 Dorpen. De Heerlijckheyt Chasse Pierre. De Heerlijckheyt Chesnes, bestaende in 3 Dorpen. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Broug, in 12 Dorpen en Gehuchten. Het Graefschap Chiny, met het Kasteel en Prevoschap, bestaende in 25 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Clare Veaux, bestaende in 24 Dorpen en Gehuchten, met d'Abdye van Houssing. De Heerlijckheyt Kronenburg met het Kasteel en Burgt, bestaende in 13 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheden van Cugnon en Auby. De Heerlykheyt en 't Kasteel Has-Bourgh, bestaende in 34 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Haverdis. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Heusborn, 2 Dorpen. De Heerlijkheyt Daun, bestaende in 2 Dorpen. Het Prevoschap en de Stadt Dieck-briek, bestaende in 25 Dorpen en Gehuchten, met het Kasteel van Erpeldange en van Bergh. De Heerlijckheyt en 't Casteel Dohan en Hajon. Het Prevoschap, Kasteel en Stadt Durbuy, bestaende in 76 Dorpen en Gehuchten, met de Heerlyckheden Froncieres en 10 Kasteelen, toebehoorende verscheyde Particulieren. De Stadt Echternach en 2 Abdyen, met het Prevoschap, begrijpende 33 Dorpen en Gehuchten, met het Kasteel van Bolendorf. De Heerlyckheyt van Esclaye. Het Prevoschap van Estale, bestaende in 13 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheydt ende 't Kasteel Esch op de Saume, bestaende in 19 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Ertelberg. De Heerlykheyt ende

ende 't Kasteel Everlange, bestaende in 9 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en Kasteel Valckensteyn, bestaende in 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Girsch, bestaende in 15 Dorpen en Gehuchten. De Heerlyckheyt ende 't Kasteel Homery. De Heerlijkheyt en 't Kasteel Grune. De Stadt Grevenmarcheren met de Hals-heerlyckheyt, bestaende met de Heerlyckheyt van Iges, in 30 Dorpen en Gehuchten. De Heerlyckheyt en 't Kasteel Hamme, bestaende in 4 Dorpen en Gehuchten. De Heerlyckheyt en 't Kasteel Hartze, in 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Hansur Tesse, bestaende in 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel van Hartelsteyn, met eene partye van de Hove van Bronsvelt, daer van dependerende. De Heerlijkheyt en 't Kasteel van Harnoncour, bestaende in 3 Dorpen. De Heerlyckheyt en de Stadt Hasche, bestaende in 3 Dorpen. De Heerlijckheyt ende 't Kasteel Effingen. De Heerlijckheyt en 't geruineerde Kasteel van Herbeumont, bestaende in 16 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheden van Herberen en Monipach, 2 Dorpen. De Heerlijkheyt Heeringe, 2 Dorpen. De Heerlijkheyt en 't geruineerde Kasteel van Hesperange, 4 Dorpen. De Heerlykheyt en 't Kasteel Hollefeltz, 12 Dorpen en Gehuchten. Het Prevoschap, Stadt en Kasteel Houffatize, 22 Dorpen en Gehuchten. De Heerlyckheyt Humain. De Ban van Huttaille. De Abdye van St. Hubert, met het Lant en Heerlykheyt, bestaende in een grooten Burgh, 25 Dorpen, een Cynse of Renten, Molens en een gedetacheerde Kruyt-molen. De Heerlijkheyt en 't Kasteel Jemepe. De Heerlijkheyt, Baronny en 't Kasteel Jamoigne, 4 Dorpen. De Heerlijkheyt en 't Kasteel Keil, bestaende in 2 Dorpen. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Koerig, 5 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Limes. De Heerlijkheyt van Lesche. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Linster, 9 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Louvette S. Denis. De Heerlijckheydt Louvette St. Pierre. In het Prevoschap van Luxemburgh heeft Vranckrijck geüsurpeert de Hals-heerlyckheyt van Purlingen, tegenwoordig opgerecht in de Heerlyckheyt van Purlingen en Frisinge, bestaende in een Kasteel en 15 Dorpen en Gehuchten. De Hals-heerlyckheydt van Clemency of Kuntsig, bestaende in 10 Dorpen, met de Kasteelen van Limpach en Sasenheym. De Hals-heerlyckheyt van Bottingen, bestaende in 4 Dorpen. De Meyerye van Bettenberg, 16 Dorpen en Gehuchten. De Meyerye van Sat Weyler, bestaende in 10 Dorpen, en Gehuchten, en het Kasteel van Conteren. De Meyerye van Keylen, 6 Dorpen en Gehuchten. De Meyerye van Schuttingen, 4 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Malsberg, 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Manderscheyt, in een Kasteel, 9 Dorpen en Gehuchten. Het Prevoschap St. Mard, met de Ban van Mussen, begrypende 22 Dorpen en Gehuchten. Het Prevoschap en Meyery Marcheville, 24 Dorpen en Gehuchten. De Heerlykheyt en 't Kasteel St. Marie, 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Merfelt en Bettenfels. De Heerlijckheyt Meysenburg, 15 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Casteel van Mersch, 14 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Monquintin, 2 Dorpen. De Heerlyckheydt van Mont St. Jan, bestaende in 4 Dorpen. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Murwart, 26 Dorpen en Gehuchten. De Ban van Mussen. De Ban van Maisnil, Marpont, Membre. Het Graefschap Montagu, 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlykheyt en 't Kasteel Montjardin. De Heerlijckheydt Moersdorf, 3 Dorpen en Gehuchten.

De

De Heerlijckheyt Munster, 24 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Naoomé. De Heerlijckheyt Nassoigne. De Heerlijckheydt en 't Kasteel Neurbourg, 52 Dorpen en Gehuchten. De Stadt Neuf-chasteau, met het Prevoschap, 45 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Ochamps. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Ochain, 6 Dorpen en Gehuchten. Het Prevoschap Orchimont, begrypende 14 Dorpen en Gehuchten, met 10 Heerlijckheden. De Heerlijckheyt en Abdye Orval. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Ouren, 16 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Kasteel van Pittange, 16 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Porchereste. De Heerlijkheyt en 't Kasteel Bretsch, in 2 Dorpen. De Heerlijckheyt Ramelot. De Heerlijkheyt Rachamp, 2 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Raville, 17 Dorpen en Gehuchten. De Heerlyckheyt Redu. De Stadt Remich en Meyery, bestaende in 20 Dorpen. De Heerlyckheyt en 't Kasteel Revlans, 15 Dorpen en Gehuchten. Het Landt van la Riviere, begrypt de Dorpen van Chaspier, St. Cecille, Fontenelle, Montehan, Lesch, Lumeny, en de Heerlijckheyt en oock 't Kasteel la Rochette, 15 Dorpen en Gehuchten. 't Graefschap la Roche, bestaet in de Stadt, 't Kasteel en Prevoschap, en 55 Dorpen en Gehuchten. 't Graefschap Rochefort, in een Kasteel en 3 Dorpen. De Heerlyckheyt, Kasteel en Burgt van Rodemacheren, 20 Dorpen. De Heerlijkheyt van Rolle, een Kasteel, 8 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Rospoort, bestaende in 6 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't groote Kasteel Ruette. 't Graefschap Russy, een Kasteel, en 11 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Russi, bestaende in 5 Dorpen. 't Graefschap Salm, in een Kasteel, Burgt, 32 Dorpen en Gehuchten. De Heerlyckheyt, Kasteel en Stadt Schleyden, 36 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Ambacht Schoenfeltz, 2 Dorpen. De Heerlijckheyt Scharbillig, 12 Dorpen, met 't Kasteel en Dodenbourg. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Schutbourg. De Heerlijckheydt en 't Kasteel Senen. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Schutbourg, 10 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Sintsfelt, 4 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Kasteel Siny Rymy, 2 Dorpen. De Heerlyckheyt en 't Kasteel Sohier. De Heerlyckheyt en 't Kasteel Soy, bestaende in 6 Dorpen. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Soleuvre, in 23 Dorpen en Gehuchten, met d'Abdye van Gifferdange. De Heerlyckheyt Solzenburg, bestaende in 2 Dorpen. De Heerlijckheyt en Bande Selesin, 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Tavigny, 6 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Casteel La Tour, 6 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Tomon, 22 Dorpen en Gehuchten. De Heerlykheyt en 't Kasteel Forval, bestaende in 2 Dorpen. De Heerlijckheyt Vance, bestaende in 2 Dorpen. De Stadt Virton, met het Prevoschap, bestaende in 19 Dorpen en Gehuchten. De Heerlyckheyt en 't Kasteel Verve. 't Graefschap Vyanden, een Kasteel, de Stadt, en 43 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Villers la Loup. De Heerlijckheydt en 't Kasteel van Villers devant orval. De Heerlijckheden Usel, Dange, en Chaves, bestaende in 16 Dorpen en Gehuchten. De Stadt St. Vit en 't Kasteel, met sijn Landen en Heerlijckheden, daer aen dependerende, bestaende in 47 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheydt Winckrange, bestaende in 6 Dorpen en Gehuchten. De Heerlyckheyt en 't Kasteel Waha, bestaende in 2 Dorpen. De Heerlyckheydt Walbredius. De Heerlijckheyt Waxwiller. De Heerlyckheyt Wiberen.

 't Graef-

't Graefschap Wiltz, in een Kasteel, Burgt en 23 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Wiltringen en Cautsem, bestaende in 2 Dorpen. De Heerlijckheyt van Wirinx le Valrand. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Wiltry, bestaende in 4 Dorpen en Gehuchten.

GIETERYEN.

ANsembourgh, Berchivez, Bergh, Bonneave, Boulogne, Bosnos 2. Chastellet, Espioux 2. Grandvoir, Grupont, La Claireaume, La Neuveforge, La Sauvage, La Trapperie, Mehr en Berrenfeldt, Melly 2. Orval, Predmont, Pontdoyers, Prince, Raborive, Rouffel, St Legier, St. Clude de Schulden 2.

De Steden van Fumay en Revin werden hier gestelt, om op de Maze geplaetst te werden, hoewel deselve dependerende zijn van 't Graefschap van Beaumont.

Den Courier, die met de Resolutie aen haer Hoog Mog: Ambassadeur in Vranckrijck afgesonden was, arriveerde op Sondag den 16 April tot Parijs; 's anderen daegs begaf sig den Heer van Starrenberg na Versailles, en notificeerde aen den Heer de Croissy sijn ontfange Ordres, met versoeck, dat deselve hem occasie soude gelieven te procureren, om die aen sijn Majesteyt te konnen voordragen, en dat hy met sijne officien de goede intentie van haer Ho: Mo: soude gelieven te seconderen? Sijn Ed. antwoorde hier niet anders op, als dat hy over die materie in geen discours konde komen; dat hy niet wist, wat sijn Majesteyts intentie soude zijn omtrent de versochte Audientie; dat hy den selven daer over soude spreecken, en den Ambassadeur 't antwoort, dat hy soude ontfangen, laten toekomen. Kort daer na quam den Heer Giraut by den Heer van Starrenberg, hem aenseggende, dat hy den 20 Audientie soude hebben, gelijck geschiede. In deselve gaf sijn Excellentie een Memorie (waer in hy haer Hoog Mog: Resolutie van den 12 vervat had) aen sijn Majesteyt over, en representeerde met een korte mondelinge aenspraeck het subject van dese Memorie, versoeckende, dat sijn Majesteyt deselve geliefde na te sien, en daer op favorabelijck te reflecteren. Den Coning, de Memorie ontfangende, antwoorde; Ick weet, wat de Memorie, die Gy my presenteert, inhout. Ick geloof, dat die deselve is, die in Engeland gepresenteert is, en waer van men oock kennisse aen mijn Ambassadeur in 's Gravenhage gegeven heeft: Ick heb niets, om U hier op t'antwoorden. Alleen verwondere Ik my, dat men aen my in den staet, daer de Affaires in zyn, soodanige Propositien doet. Den Heer van Starrenberg repliceerde; Dat het waer was, dat diergelijke Memorie aen sijn Majesteyt van Groot-Brittannien door haer Hoog Mog: en hare Hoge Geallieerden was gepresenteert; maer dat, hoogstged. Coning daer af niet hebbende willen kennisse aen sijn Majesteyt geven, haer Hoog Mog:, beneffens hare Hooge Geallieerden, hadden goet gevonden, om deselve directelijk aen sijn Majesteyt te presenteren, in die hoope, dat de Propositie in deselve aen sijn Majesteyt niet onaengenaem soude zyn. Dat haer Hoog Mog: hem wijders hadden toegesonden de Kaerten van de Nederlanden, waer in deselve hare Hooge Geallieerden hadden doen trecken een Linie, tot aenwijsing van 't geen, by d'eene en d'andere Kroon, gedurende den Treves, soude werden gepossideert; presenterende te gelijck de

Kaerten aen sijn Majesteyt: waer op deselve antwoorde; Ick heb dese Kaerten niet van noden: Gy behoeft na geen ander antwoort op Uw Memorie te wachten, als het geen Ick u gesegt hebbe: Ick kan U niets anders antwoorden. De Opiniatriteyt van de Spangiaerden is d'oorsaeck van al het geen gebeuren sal.

Den Nuntius van den Paus/ die daegs te vooren ter Audientie geweest was/ had 's avondts aen het Logement van den Envoyé van Sweden laten weten/ dat de Propositie/ die van wegen haer Hoog Mog: en de Geallieerden gedaen stont te werden/ geen ingressie soude hebben. Den Envoyé versocht echter oock den 20 in een Audientie/ het geen den Heer van Starrenberg weynig uren te voren gedaen had; doch kreeg tot Antwoort/ dat sijn Maj. aen den selven Heer sijn intentie verklaert had/ en niets verder konde seggen.

Soo dra haer Hoog Mog: hier van naberichte ontfangen hadden/ lieten sy door haer Gedeputeerden aen de Ministers der Hooge Geallieerden te kennen geven; Dat den afgesondenen Courier van Parijs was gereverteert, en een Missive van den Heere van Starrenbergh hadde te rugge gebracht, uyt dewelcke bleeck, dat sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck de Propositie, by de Hooge Geallieerden gedaen, absoluyt verwierp: Dat haer Hoog Mog: niet soo seer ter herten namen, als het religieux onderhouden van hare gemaeckte Alliantien ende Tractaten, en die voor een inesbranslabel fondament, en als d'eenigste Basis, waer op alles wierde gebout, hielden; 't zy dat men verviel in verdere verwyderinge of Oorlog, of dat men door inschickinge geraeckte tot Vrede of Treves: Dat de beloofde Guarantie heyliglijck ende getrouwelijck by alle occasien souden presteren; ende dat, om een Preuve te geven, van niets separaet, betreffende de gemeene sake, te willen resolveren, de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden de moeyte geverght hadden, van dese Conferentie by te woonen, ende deselve te versoecken, haer Hoog Mog: te willen dienen in die bekommerlijcke tijden van derselver Consideratien ende Advys, om bequamer te konnen werden gemaeckt tot het nemen van een salutaire en haestige Resolutie: En de Gedeputeerden gaven haer in bedencken; Of niet gants dienstig ende ten uytersten nootsakelyk was, dese twee navolgende Poincten in serieuse deliberatie te brengen. Eerstelijck; of men niet soude konnen goet vinden ende vast stellen de Guarantie van 't geen, tusschen Vrankrijck en Spangie mochte werden geconveniecrt? dat haer Hoog Mog: meenden, te moeten blijven by d'oude Conventie, tot dat anders wierde goet gevonden. Ten tweden; of men niet, in consideratie nemende de groote macht van Vranckrijk, en overleggende, in wat voor staet de saken stonden, by aldien men in een Oorlog en verdere verwijderinge soude genootsaeckt wesen, te komen, iets naders, alhoewel de Ministers van Spangie, als ongelast zynde, sigh exponeerden, aen sijn Coningl. Majesteyt van Vranckrijck soude konnen presenteren? Hier op antwoorden de Ministers van Spangie: (als zijnde den Heer del Val/ van den Marquis de Grana afgesonden/ doenmaels oock in 's Gravenhage) Dat na sodanigen positiven afslag geene wegen meer overigh waren, als sigh te verweeren, of over te geven aen de discretie van

Vranckrijck: Dat Spangie het laetste nimmermeer soude doen, nochte een van de Conditien, soo als die lagen, aennemen: Dat liever wilde, het gantse Lant en Placts voor Placts verliesen: Dat derhalven niets overig was, als sig te defenderen: Dat vertrouwden, dat de Hooge Geallieerden de Tractaten souden nakomen, en dat haer Hoog Mog:, volgens het Verbondt, in 't Jaer 1673 gemaeckt, met den Coning van Vranckrijck souden breecken, en Spangie met alle hare forces soo te Water als te Lande byspringen: Dat de Macht van Vrankrijk soo redoutabel niet was, ende dat sodanige Menschen haer bedrogen, die sigh inbeelden, dat Spangie, met verlies van 4 a 5 Steden, wel een Accommodement soude maken: Dat men aen den Keyser diende te schrijven, om te hebben executie van de gemaeckte Tractaten: Dat verder de Guarantie raisonnabel was: Dat, so'er noch ietwes was by te doen, verblyt souden wesen, de voor dees gemaekte Conditien te konnen amplieren. **Den Heer Chevalier Crampzich seyde**; Dat de Guarantie albereyts gemaeckt was: Dat niet resteerde, als d'executie: Dat gereet was, de Projecten, om geapprobeert te werden, aen sijn Keyserl: Majesteyt te senden, by aldien door nader Conventie de gemeene Ruste en de beloofde Guarantie beter konden verseeckert werden: Dat na soo een positive afslag niet overig was, als sig over te geven of te verweeren: Dat, alhoewel dese beyde saken difficiel waren, het eerste nochtans daer by impossibel was, en het ander alleen difficiel, ende dat dit daerom diende gepreferecert te werden: Dat tot dien eynde den Heere Churfurst van Beyeren een Leger van 18000 man aen den Rhijn soude commanderen: Dat den Keyser, alhoewel een grooten Oorlog op den hals hadde, ende daer door gedispenseert was, om Secours aen de Spaense Nederlanden te geven, nochtans op de Frontieren van Friburg en Brisack gereet hadde staen 5000 Man, en op de Grensen van Bohemen 3000 Ruyters: Dat hy wenschte, bequaem te zijn, om te konnen seggen, dat die Troupes in 8 dagen marcheren souden; maer dat het selve niet positive konde verklaren: Dat den Marquis de Castel Moncayo gereet was, om een Courier naer Lintz af te senden: Dat geloofde, dat van haer selfs souden marcheren, ende dat den Ceurvorst van Beyeren naer den Keyser was vertrocken, om de marsch te verhaesten: Dat geen last of ordres hadde, om nadere offertes te doen: Dat selfs niet in het laetste soude hebben geconsenteert, ten zy sijn Hoogheyt daer toe instantie hadde gedaen: Dat ietwes meer te bieden schade en aen haer ende aen ons was, ende dat het niet voortsetten van de Wervinge in desen Staet groot nadeel aen de gemeene saecke hadde toegebracht. **Den Heer Guldenstolp seyde**; Dat de Guarantie nootsakelijck, en dat te wenschen was, dat die ter executie wierde gestelt: Dat de Troupes van sijn Heer en Meester gereet waren, en souden konnen overgevoert werden, by aldien maer Schepen, om te transporteren ende t'escorteren, daer na toe wierden gesonden, ende soo men verseeckert was, dat van wegen desen Staet eene Vloot soude worden geëquipeert. Dat twee saeken in consideratie quamen: 1. Of men sig soude te vreden houden met het antwoort, door Vranckrijk gegeven? 2. Of men andere instantien soude doen? Dat het laetste Spangie en de Nabuuren rackte; doch dat voor

desen

desen tot een vast fondament was gestelt, Spangie niet te forceren: Dat altoos hadde betuygt, best te wesen, sig in postuur van defentie te stellen: Dat door raisonnementen Vrankrijk niet soude belet werden, de Spaensse Nederlanden weg te nemen; en dat den Coning, komende à la teste de son Armee, met weynig Dorpen niet soude te vreden zyn: dat de Desseynen grooter waren: Dat wel een Project van defentie gemaeckt was; maer dat daer weynig op volgde: Dat d'oneenigheyt in desen Staet veel quaet daer toe hadde gedaen: En dat, wat voor een Accommodement tusschen Vranckrijck ende Spangie ende des selfs Geallieerden mocht gemaeckt werden, men nootsakelijck diende te conveniëren, dat Vrankrijk sig noch direct noch indirect soude mesleren met die gene, die een van de Geallieerden soude willen aentasten. **Den Heer Baron Gortz seyde;** Dat geinstrueert was, om verdere intercessie te doen: dat sijne Heeren en Meesters alles souden presteren, waer toe, volgens Tractaet, verbonden waren: dat de Troupen aen het moveren waren, en den 2 Mey by Gottenberg aen de Touber op de Rendevous souden wesen, en dat souden ageren, mits dat het Tractaet van Laxenbergh wierde geobserveert, en dat d'andere Geallieerden het hare presteerden. **Den Heer Baron Witzendorf seyde:** Dat, voor soo veel de Guarantie aenging, te vreden was: dat geen ordre of instructie hadde, om verdere Sessie te doen; dat die saeck Spangie en desselfs Naburen raekte: dat Spangie konde overleggen, of hy in staet was, om sig te konnen defenderen: dat de Hertogen van Lunenburg een Oorlog waren verwachtende: dat geen Volck na de Spaensse Nederlanden konden senden: dat hare Furstelijke Doorluchtigheden meenden, de goede saken genoegh te helpen, als sig tegens de Desseynen van Denemarcken en Brandenburg stelden. **Den Heer Baron en President Canon antwoorde;** Dat geen ordres hadde, als tot het maken van een Treves; dat tot dien eynde was overgekomen: dat sig nochtans soude reguleren na de andere Hooge Geallieerdens, en dat sijn Heer en Meester noch eenige Regimenten, met bewilliginge van den Keyser, in welckers Armee die dienden, by de Geallieerden soude voegen: dat vorders de Armees van de Hooge Geallieerden aen den Rhijn, door diversie te maken, oock de Nederlanden hielpen, en soo veel deden, of daer stonden: dat den Coningh van Vranckrijck veel Volck van noden had, om de Frontieren in Italien, Catalonien, Navarre, Nederlanden, ende den geheelen Rhijn langs, van onderen tot boven te besetten: dat geloofde, de Geallieerden in staet waren, om sig te konnen opponeren; dat men nochtans diende op alle manieren de Negotiatie by de hant te houden: dat, een nieuwe Propositie te doen, loffelijck was, soo het konde helpen; maer dat in bedenkinge gaf, of Vranckryck sigh met een weynigh wel soude te vreden stellen, ende of veel te geven, niet was te vallen in een ander Mans Bosch.

Op alle dese raisonnementen hebben de Heeren Gedeputeerden tot de buytenlantse saken goet gevonden t'antwoorden; Dat sig ten hoogsten verwonderden, van de sake by eenige Geallieerden in geen beteren staet te sien; of te horen, dat de Troupes sonder eenige conditie of restrictie vaerdig stonden: dat het geen

tyt was, om met woorden malkander te paeyen: dat den Coning van Vranckrijck in marsch was, om saecken van groot gevolgh t'ondernemen: dat wel veel Troupes van den Staet in de Nederlanden waren; maer dat Spangie moste weten, dat een groot deel van deselve, of wel altemael, daer uyt soude getrocken moeten werden, en haer Hoog Mog: ende sijn Hoogheyt genootsaekt souden wesen, het geen haer eygen was, te defenderen, by aldien aen den Rhijn, of elders, een inval quam te geschieden: dat sommige nu spraken, al voor 6 Maenden was geschiet, en dat middelerwijl niet een pas was geavanceert: dat men recht uyt diende te seggen, waer de Troupes stonden, en of die in staet waren, om ietwes te konnen ondernemen, ende dat men opentlijck moste gaen, en haer Hoog Mog: niet abuseren. Naer verwisseling van verscheyde redenen/die met het geen voor verhaelt is over-een quamen/ en na dat den Heer Marquis de Castel Moncapo hadde betuygt: Dat wel wiste, dat de Troupes van den Staet niet konden op den Spaensen Bodem blijven, als desen Staet van een andere kant wierde aengetast, ende dat dan oock haer Hoog Mog: soude voor de goede wil en het toegesonden Secours bedancken; zijn de Heeren Gedeputeerden van desen Staet eens uytgegaen/ ende hebben/ na dat sy ingenomen hadden het hooghwijs Advys van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie/ de Ministers van de Hooge Geallieerden in bedencken gegeven; of de constitutie van saecke niet quam te vereysschen, dat men onderlingh overleyde, of noch middel soude te vinden wesen tot een Accommodement, gemerckt men soo buyten als binnen 's Lants in soodanigen toestel ende gereetschap niet was, als wel gerequireert wiert, indien men door conjunctie van de Wapenen der Hooge Geallieerden de seer vervallen saken in de Spaensse Nederlanden soude willen herstellen. Hier op wiert by de Heer Marquis de Castel Moncapo en den Chevalier Cramprich gerepliceert; Dat antwoordt verwacht hadden op twee Poincten, als zynde de Guarantie ende een verklaringh, hoe men de Tractaten met de Geallieerden soude ter executie leggen, en wat voor getal van Troupes yder soude toebrengen: dat men aenstonts een Courier aen den Keyser diende af te vaerdigen, om den toestant der saken bekent te maken, ende om aldaer alles, so door den Minister van Spangie, als van desen Staet, te bevorderen: dat Spangie noyt op eenige manier soude gedisponeert worden, om sig aen Vranckrijck over te geven: dat den Coningh, sijn Meester, in 't Jaer 1672, selfs buyten verbintenisse van Tractaet sonder hesiteren, sijne Troupes tot assistentie en het salveren van desen Staet hadde gesonden. Waer op de Gedeputeerden tot de buytenlantse saken antwoorden; Dat haer Hoog Mog: Spangie niet wilden dwingen; maer dat sig nochtans genootsaekt vonden, aen deselve en alle Hooge Geallieerden in ernstige consideratie te geven, hoe beswaerlijck, soo niet onmogelijck, men sig tegens een soo excessive afkomende Armee, gecommandeert door een glorieus Coning, soude konnen stellen, in acht genomen de ongereetheyt van sommige der Geallieerden, en slechte constitutie, waer in de Spaensse Nederlanden sigh bevonden: hoe lichtelijck den Coningh van Vranckrijck, bemerckende, dat de

Troupes

Troupes van desen Staet de eenige verhinderinge in sijne Desseynen mochten veroorsaken, soude resolveren, om door den Ceurvorst van Ceulen, of iemandt anders, een diversie te maken, waer door desen Staet sig genootsaekt soude vinden, hare Troupes te revoceren, ende daer door de Spaensse Nederlanden aen de macht en Wapenen van Vranckrijck geëxponeert te laten: dat Vranckrijck, d'eene of d'andere Stadt veroverende, ende der selver Ingesetenen, 't zy qualijck, 't zy gratieuselijck tracterende, door het eerste middel de schrick, of door het laetste de genegentheyt te hemwaerts onder 't Gemeen soude verwecken; te meer, doordien desselfs Conditie aengaende de Religie niet verandert, ende de bescherminge verbetert wierdt.

Haer Hoog Mog: hadden oock ordre aen den Heer van Heemskerck / haer Ambassadeur in Spangie / gesonden / om den Coninghen den Raed tot het aennemen van de Treves / op de voorgeslagen Conditien / te bewegen; en / om 't selve te meerder nadruck te doen hebben / ordonneerde sijn Keyserlijcke Majesteyt aen den Grave van Mansvelt / sijn Ambassadeur tot Madrid / sijn uytterste devoir ten selven eynde aen te wenden.

Dit wiert aenstonts door 't overgeven van een Deductie en Memorie / d'eerste door den Keyserlijke / en de tweede door haer Hoog Mog: Ambassadeur / in het werck gestelt. De Sentimenten aen 't Hof accordeerden niet: want den Coning en beyde de Coninginnen waren / soo 't scheen / tot den Treves geinclineert: maer in den Raedt / die / doch byna incompleet / over dese Affairen vergaderde / declareerden sig omtrent twee derdeparten van de presente Heeren voor den Oorlogh / alleen op hoop van Vrunden hulp; ende het stont geschapen / dat de Treves als-doen van de hant soude zijn gewesen / soo 't om de informeelheydt van deliberatien niet gelaten was geworden. Den Heer van Heemskerck visiteerde ondertusschen de meeste Heeren van de Raed / en onder die oock den Hertog van Medina Celi / welcke tot driemael / op sijn versoeck van coöperatie tot het aennemen van den Treves / in dese woorden uytberste; Den Coningh, mijn Meester, heeft reets te veel geleden; meent, niets meer te lijden; en is geresolveert, niets, als met de Degen in de vuyst, over te geven; al was het oock, dat alle Vrienden sijn Majesteyt quamen te ontvallen: verklarende voorders / van haer Hoog Mog: goede wille ten uyttersten voldaen te zijn.

Den 6 April kreegh den Heer van Heemskerck op sijn Memorie een antwoort / van inhout; Dat, den Coningh van Engelant geweygert hebbende sijne officien by Vranckrijck aen te wenden, sijn Majesteyt verhoopte, dat de Geallieerden souden treden tot kennisse van hare Intresten, en gesterckt bleef in sijne Resolutie en Ordres, aen sijne Ministers gegeven, en dat hy daer omtrent niet anders doen konde, als ordonneren, dat deselve geobserveert souden werden. Hier tegens gaf den Heer van Heemskerck de volgende Memorie over:

Memorie

Memorie van den Heer van Heemskerk, Ambassadeur van haer Hoog Mo:, aen sijn Coninckljicke Majesteyt van Spangie.

SIRE.

DEn ondergeschreven Ambassadeur van de Heeren Staten Generael van de Vereenighde Provintien heeft met schuldige eerbiedigheyt ontfangen de Resolutie, dewelcke den Marquis de Manzera door ordre van Uwe Majesteyt by sijne Missive van den 6 deser lopende Maent aen hem bekent gemaeckt heeft, in Antwoort op de by hem gedane instantien van den 30 van de voorleden Maent, concernerende de indispensabele necessiteyt, die'er was, van dat Uwe Majesteyt sig conformere met den Keyser en alle de Geallieerden in het accepteren van de Propositie, dewelcke door middel van den Coningh van Groot-Brittannien aen sijn Alderchristel: Majesteyt was gedaen, omtrent het adjusteren van een generalen Treves. En dewijle de voorsz. Resolutie is dilatoir en van opmerckinge, soo keert sig den ondergeschreven andermael tot Uwe Majesteyt, omme sijne instantien met meerder nadruk voor te stellen, op dat Uwe Majesteyt, considererende het veele, dat verlooren is, doordien deselve sig niet favorabel voor den Treves heeft verklaert, het selve als nu gelieve te doen, sonder het minste uytstel, en aenstonts sijne Ordres en Pleinpouvoir aen sijne Ministers in het Noorden af te senden, om haer met d'andere Geallieerden te conformeren in 't geen, sy souden mogen vinden, omtrent dit Poinct best te zyn, considererende de jegenwoordige conjuncture van tyden; ende dat, om het overkomen van de voorsz. Ordres te assecureren, extraordinaris Couriers door diverse wegen mogen werden gesonden; tot executie van 't welcke den ondergeschreven Ambassadeur sig aenbiedt, om dat hy oordeelt, dat dese sake is van de uytterste importantie, ende dat daer van dependeert het salveren van dese Monarchie, en het restant van Europa, niet alleen van een imminent en bekent pericul; maer oock van een evidente ruine.

Den ondergeschreven Ambassadeur kan met stilswijgen niet passeren, te seggen, hoe vreemt het haer Hoog Mog: en andere Geallieerden sal voorkomen, dat men soo slechts pretendeert, haer te doen begrypen haer interest, om dat den Coningh van Groot-Brittannien geweygert heeft, te doen officien, die deselve versocht was, omtrent sijn Alderchristel: Majesteyt aen te wenden; ende dat consequentelijck Uw Majesteyt vast bleef by sijne Resolutie ende gegevene Ordres aen sijne Ministers, haer andermael bevelende, die t'observeren ('t welck, naer 't oordeel van den ondergeschreven Ambassadeur, is even soo veel, als of Uwe Majesteyt niet wilde komen in eenigh Adjustement sonder restitutie van het geoccupeerde) en aen hem niets latende tot antwoort toekomen wegens 't subject van de Conferentie, die hy hadde versocht: (in welcke Conferentie men soude hebben konnen discoureren en debatteren de motiven, waeromme Uwe Majesteyt hier inne bleef persisteren) Dat het seker is, dat het weygeren van den Coningh van Groot-Brittannien, om sijne officien te doen op den voet van de voorsz. Propositie, ons niet bevryt van het pericul, daer inne wy ons bevinden; maer het sal veel eer een sware sake schynen, ons te binden aen de circumstantie, van of den Coning van Groot-Brittannien deselve officien wil doen,

of

of niet; en daeromme na te laten, om t'examineren; of men den Treves behoort aen te nemen, daer alle d'andere deselve oordeelen soo nootsakelijck te zijn, dat by het niet accepteren van deselve men voor oogen heeft een totale confusie in Europa; verbrekende alsoo d'eenigste middelen, om de hoogmoet van de Ottomannen te dempen, ende de groote Macht van Vranckrijck te diverteren, van dat die sigh niet prevalere van de occasie van onse gemeene ruine.

En, om onse swackheydt te bedecken, heeft den ondergeschreven Ambassadeur versocht een Conferentie; doch, dewijle het nu blyckt, dat, om deselve te bekomen, meer difficulteyt gemaeckt wert, als billick is, soo vertrouwt hy, dat men niet qualyck sal nemen, dat men in dese extremiteyt by Geschrifte deduceert saken, die van sijn inclinatie repugneren, ende daer van het publijck maecken kan zyn van groote prejuditie, waeromme hy Uwe Majesteyt met alle submissie ootmoedig bidt, dat het deselve gelieve, t'ordonneren, om aen hem Ambassadeur te seggen, waer de 40000 Man zyn, die Uwe Majesteyts Minister in den Hage het voorleden Jaer heeft versekert, dat men in de Nederlanden soude hebben binnen den tyt van twee Maenden? waer het Leger is, dat capabel soude zyn, om de voorsz. Nederlanden te defenderen? 't welck men aen den ondergeschreven Ambassadeur versekerde, dat Uwe Majesteyt aldaer tegens 't laetst van den voorleden Maent Maert soude hebben: waer zijn de Geallieerden, die sorge souden dragen voor de defentie van de voorsz. Nederlanden? De Remisen, die gedaen zyn, zijn goedt tegens een Ceurvorst van Ceulen of Trier; maer geensints genoeg, om den Oorlog tegens den Coningh van Vranckrijck te maintineren, waer toe wy niet sien noch hooren noch dispositie, noch middelen; en indien, niet tegenstaende het voorverhaelde, Uwe Majesteyt van gevoelen blijft, den Oorlogh voort te setten, soo repeteert alhier den ondergeschreven Ambassadeur, en brengt Uwe Majesteyt weder in gedachten, door expresse ordre van de Heeren sijne Meesters, alle hare voor desen gedane instantien, van dat het Uw Majesteyt gelieve, sig in postuur te stellen, om den Oorlog te konnen voeren, en voor-al, de voorsz. Nederlanden in soodanigen staet van defentie, als sy meermalen en sonder ophouden altoos hebben versocht, ende dat Uw Majesteyt rijpelyck examinere, of den tijt toelaet, sulcks als-nu te konnen doen; 't welck men wetende, dat onmogelijck is, ten respecte van yder van de boven-verhaelde redenen, soo schijnt het, dat het beter is, ten halven te keeren, als sigh onvoorsichtelyck met den Vyandt t'engageren.

Aen d'andere zijde is den staet van Vranckrijck dese: Men siet, dat 3 Legers sigh bereyts versamelen op differente plaetsen in de Nederlanden: het eerste gecommandeert door den Coningh selfs; het tweede onder den Mareschal de Crequi, en het derde gevoert werdende door den Mareschal d'Humieres.

Den Ceurvorst van Ceulen belooft, tegens 't laetste van April 14000 Man, welcke, vermenght met 5000 Franssen, onder een Frans Chef, aen den Neder-Rhijn gepostéert, ons eene bekommerlijcke diversie sullen veroorsaken.

Den Coning van Denemarcken is capabel, dese Campagnie in faveur van Vranckrijck te ageren met 28000 Man, soo als sijne Ministers verseeckeren, stellende noch apart de Macht van sijn Ceurvorstel: Doorl: van Brandenburg, die seer is aengegroeyt.

De Neutraliteyt, die de Ceurvorst van Trier versoeckt, ende de groote en pressante genegentheyt van de Princen van 't Rijck, om een Adjustement met Vrankrijk

te maecken, ende de vreese, die sy hebben, van dat het selve van dese zyde sal werden geweygert, sullen eyndelijck het Accommodement admitteren ter exclusie van dese Kroon.

De toebereydtselen van de Franssen aen de kant van Catalonien ende Navarre zyn bekent, als mede d'Armature ter Zee tot Toulon, van 18 Schepen en 16 Galeyen, die ten eersten in Zee staen gebracht te werden.

Alle 't welcke den ondergeschreven Ambassadeur stelt aen de Coninglijcke hoogwyse consideratie van Uwe Majesteyt, ende belooft sigh, dat soo swaerwichtige redenen en motiven sullen meriteren, dat Uw Majesteyt goedertierentlijck daer inne sal condescenderen; biddende Godt Almachtigh, die de herten van de Coningen regeert, dat van Uw Majesteyt te doen inclineren tot de vreedsame resolutie, die jegenwoordigh aen de Christenheyt soo hoog noodig is, ende dat hy niet toelate, dat, tegens het generael goedtvinden ende de gemeene wensch, onser sonden wille invloeyen contrarie beraedslagingen in de Christelycke boesem van Uw Majesteyt.

Madrid den 10 April, 1684.

Coenraet van Heemskercke.

Den 12 April wiert dese materie in 's Conings Raedt weder op het Tapijt gebracht: van 10 Heeren, van welcke 7 de reys te vooren sig tegens de Treves geëxpliceert hadden, waren nu 9 of ten minsten 8 daer voor: dien dagh wiert echter niets besloten, maer den 17 daer aen volgende geresolveert; Dat den Coning aen den Keyser soude schrijven, en vryheydt, doch niet seer absolut, geven, om de differenten t'accommoderen. Een Expresse wierdt den 22 met de Missive van sijn Majesteyt afgevaerdigt; maer vertoefde vry langh onderwegen; En doe hy aen 't Keyserl: Hof arriveerde, waren de Affairen in een geheel anderen staet, als op sijn vertreck uyt Spangie, soo dat sijn aenbrengen sonder eenige vrucht te niet liep.

Eer wy verder met d'affaires van den Treves voortgaen, sullen wy eens sien, hoe de saecken in Europa stonden. Sweden hielt sig aen d'Intresten van 't Rijk, en, om sijn Majesteyt by die goede sentimenten te behouden, sonden haer Hoog Mog: in 't begin van dit Jaer den Heer van Hairen, als haer Ambassadeur, derwaerts, dewelcke in April tot Stockholm arriveerde en seer wel ontfangen wiert.

Den Coningh van Denemarcken hadde de Alliantie met Vranckrijck vernieuwt, deede groote Werbingen, en liet allengskens sijne Schepen equiperen, op hoope, dat eens d'occasie sig schoon soude presenteren, om iets te konnen ondernemen; doch sijne Dessèynen wierden geduurig gestremt, en 't eenige, dat hy heeft konnen uytwercken, is geweest; het besetten van Mollem en andere Plaetsjes in 't Saxen-Lauwenburgse; het inlogeren van Volkeren in 't Mecklenburgse; beyde over resterende Quartier-gelden; en 't verder subjugeren

van by-na geheel Holsteyn; stellende in 't laetste Lant/ voor Holsteynse/ Deense Bedienden; interdicerende het bidden voor den Hertogh; de Hommagie van de Staten afvorderende/ en diergelijcke Acten van Souverainiteyt meerder gebruyckende. Het Eylant het Heylige Landt/ onder dit Hertogdom behoorende/ bemachtigde den Deenssen Commandeur Pauwelssen oock/ soo verhaelt wert/ door een Stratagema op dese manier: Hy liet de Schippers van dat Eylant/ die op de Elve gebonden wierden/ arresteren/ en daer van de tijding aen der selver Vrouwen bekent maecken/ met byvoegingh/ dat hy hare Mannen/ soo 't Eylandt sig niet aenstonts overgaf/ binnen 6 uren soude doen ophangen; doch dat sijn Majesteyt van Denemarcken by willige submissie aen de Inwoonders alle Privilegien/ die sy/ gedurende 't Gebied van den Hertog/ genoten hadden/ soude accorderen; nauwlijcks hadden de Vrouwen dese bedreyging en belofte gehoort/ of dwongen de Besetting/ de Deenen in te willigen.

Hier na behielt den Hertog niet meer/ als het Zuyder-deel in Ditmarschen/ Zismerkiel/ Barsholm met desselfs Dependentien/ en de Ampten Steinhorst/ Trembuttel en Reinbeck.

Het innemen van Mollem deed de Lunenburgers voor verdere Desseynen beducht zijn/ en eenige Volckeren/ om een wakent oog te houden/ by-een trecken.

Den Ceurvorst van Saxen was tot 's Rijcks welwesen genegen; en haer Hoog Mog: hadden gaerne gesien/ dat sijn Ceurvorstel: Doorl: sigh mede in de Haegse Conventie begeven hadde; ten welcken eynde sy oock den Heer van Amerongen/ als haer Extraordinaris Envoyé/ van Berlijn na Dresden sonden; maer sijn Ed. vernam wel haest/ dat de wil beter/ als de macht/ was/ en dat den Ceurvorst/ om sig niet te bloot te begeven/ geen nauwe engagementen socht aen te gaen.

Den Ceurvorst van Brandenburgh bleef na de Franse kant hellen: Hy toonde sig wel genegen tot de algemeene rust; maer was onvergenoegt over de deliberatien in 's Gravenhage/ en liet daer over alomme klagen; oock door den Heer Meynders aen den Heer van Amerongen/ haer Hoog Mog: Envoyé/ voor desselfs vertreck na Dresden/ bekent maken; Dat sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt met bevremding quam te vernemen, dat men de Rycks-affaires van Regensburgh na den Hage trachte te trecken, en deselve aldaer op den naem van 't Rijck door eenige Ministers te handelen, die, ten uyttersten genomen, niet hooger konden werden geconsidereert, als Geassocieerden, en by gevolge niet bevoeght, over den Vrede of Treves van 't Rijck in 't generael te tracteren: dat hy Heer Ceurvorst de onbevoeghtheydt van dese Proceduren tot Lintz, Regensburg ende Berlyn aen de Heeren Keyserlijcke Afgesanten hadde doen remonstreren; versoeckende/ dat den Heer van Amerongen daer over na den Hage wilde schrijven.

Maer den Keyser/ die al vroeg gemerckt hadde/ dat eenige Leden van het

Rijck 't Haegse Congres met quade oogen aensagen / maeckte in 't eynde van Maert by Rescriptie aen de Rijcksbergadering tot Regensburgh (alwaer de tijdt meest met Dispuyten verliep) bekent: Dat, vermits door eenige quaedgesinde verdicht wiert, als of Hy, door 't aengestelde Congres van eenige Geallieerden in den Hage, de Vrede-handeling van 't Rijck van Regensburgh en derwaerts wilde trecken, waer toe hy echter geen de minste gedachten hadde, en oock wel konde begrypen, dat sulcks sonder Communicatie met 't Rijck niet mocht geschieden; Hy, om dese quade gedachten overal wegh te nemen, goet gevonden hadde, bekent te maken, dat dit Congres in den Hage een behoorlijck en particulier werck onder de Geallieerden was, waer door maer gesocht wiert, dat eenige verdere Hostiliteyten souden opgehouden werden; en dat, indien sulcks niet mochte volgen, alleen soude getracht werden na middelen, waer door de Geallieerden by het geene, dat haer uyt kracht van de Westphaelsse en Nimweegse Vrede toequam, konden blyven.

Dit stelde echter de gemoederen niet te vreden; maer 't quam selfs in tegendeel soo ver / dat den Minister van Ceur-Mentz den 21 April in 't Ceurvorstelijke Collegie voorsloeg / dat men uyt de naem van dat Collegie alleen (alsoo men het Vorstelijck swaerlijck / ten minsten niet spoedig / daer toe soude konnen disponeren) over 't Congres / in seer civile termen / aen den Keyser / Coning van Engelant/haer Hoog Mog:en aen de Keyserl: en Rijcks-Ministers/ die in den Hage vergadert waren / behoorde te schrijven / en aen den Heer Verjus / Franssen Minister / mede kennis te geven; Dat men niet soude approberen; maer voor nul en van onwaerde houden alle het geene, in den Hage omtrent d'Affaires van 't Ryk mogte gedaen werden. De Ministers van Beyeren en Saxen opponeerden sigh hier tegens seer sterck / en die van de Paltz / door een Aderlating verhindert / was absent / soo dat die dag niets besloten wierdt; doch den 22 resolveerde dat Collegie per Majora, de Brieven in die form / als den 21 geproponeert was / af te senden; met protestatie; Dat van het selve, 't geen tot die tyt in den Hage, rakende het Keyserrijck, verhandelt was, niet toegestemt noch eenigh deel daer in genomen wiert. De Ministers van Beyeren en Saxen weygerden / dese Brieven t'ondertekenen en te segelen.

Den Ceurvorst van Ceulen hielt soo nauwen engagement met Vrankrijck/ als een Potentaet. Hy stelde eenige nieuwe Werbingen aen / waer van de Officiers door den Bisschop van Straetsburg / met Assignatien op Kooplyden tot Ceulen / die op Parijs handelden / betaelt wierden / en bracht sijn Militie (over welcke hy den Franssen Generael Choiseul 't Gebiedt liet voeren) in seer goeden stant. Hy gaf oock voor (hoewel 't gemeen gevoelen / in geval van Rupture / contrarie was) t'eenemael geinclineert te zijn / om met haer Hoog Mog: de goede Vruntschap te continuëren. Den Heer van Haersholte/ die voorleden Jaer van desen Staet derwaerts gesonden was / konde echter van sijn Ceurvorstel: Doorl: op sijn versoeck / soo van de Defensive Alliantie/ als de restitutie van d'Ostagie-Penningen van de Steden Deventer en Swol/ geen

geen satisfactie krijgen: want op het eerste seyde den Ceurvorst / voor-af de considerATien van den Ceurvorst van Brandenburgh te moeten weten; en op 't tweede maeckte hy veele Contrapretentien / en liet eyndelijck door den geheyme Raed Bucker verklaren; Dat, op dat de eene of andere Party over die Geschillen geen pretext soude mogen nemen, om den andere met de Wapenen t'infesteren, men de Pretentien wedersijts tegens malkanderen behoorde te balanceren; waer toe sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt wel genegen soude zijn, als de Heeren Staten Generael sulcks mede beliefden te doen, en het Casteel van Hoorn t'evacuëren. Maer alsoo dit voorstel ver van haer Ho: Mo: sentimenten geëloigneert was / keerde den Heer van Haersholte weder na huys.

Den Ceurvorst sont niet langh daer na de Heeren Plettenburgh en Zur-Muhlen na 's Gravenhage / dewelcke den 23 Maert / door de Heeren van Dijckvelt en Oyrbergen met de tweede Karosse van Staet opgehaelt / de volgende Propositie deden:

Propositie van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt tot Ceulen, Bisschop ende Vorst tot Munster, gedaen door de Heeren Vryheer van Plettenberg, en Vice-Cancelier zur Muhlen, Extraordinaris Envoyés van hoogstgemelte sijne Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt, ter Vergaderinge van de Hoog Mogende Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, op den 23 Maert, 1684.

HOOG MOGENDE HEEREN:

SYne Ceurvorstel: Doorluchtigheyt van Ceulen, Hertogh Maximiliaen Hendrich in Beyeren, &c. onse genadigste Heer, heeft door den Heer van Haersolte, jongst afgesondenen van Uw Hoog Mog:, seer gaerne en met blijtschap vernomen Uw Hoog Mog: genegentheyt, omme met hoogstgem. sijne Ceurvorstel: Doorluchtigheyt te onderhouden eene bestendige goede nabuurlijcke Correspondentie en vrientschap; als mede, om te willen helpen bevorderen de Ruste en lieve Vrede in Europa, en daer toe alle goede officien aen te wenden; en, of wel sijne Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt geensints twijffelt, of gem. Heer van Haersolte sal de verklaringe van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, desen aengaende gedaen, behoorlijck hebben gerapporteert, ende dat dienvolgens Uw Hoog Mog: daer uyt sullen hebben verstaen, het gelijckmatig oprecht verlangen van sijne Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt; soo heeft nochtans sijne Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt het daer by niet willen laten blijven; maer door eene expresse Besendinge nader willen betuygen, hoe hoog deselve Uw Hoog Mog: oprechte nabuurlijcke vriendtschap, als mede de geluckwenschinge, die Uw Hoog Mog: door de gem. Besendinge van den Heer van Haersolte wegens de Bisschoppelijke Munsterse Electie, aén sijn Ceurv. Doorl: gedaen hebben, is estimerende; en heeft ons derhalven genadigst afgesonden en gelast; Uw Ho: Mo: noch-

nochmaels van sijne Ceurvorstel: Doorluchtigheyts oprechte nabuurlijcke Correspondentie te versekeren, ende daer-en-boven, dat deselve sulks in alle voorvallen met'er daet sal trachten te betoonen, ende dat sijne Ceurvorstel: Doorluchtigheyt niet liever en aengenamer sal zyn, als dat desen loffelijcken Staet in alle gewenschte welvaren en voorspoet meer en meer magh aennemen ende aengroeyen; maer, nademael soodanigh oogwit niet gevoegsamer sal konnen werden bereyckt, als soo wanneer de Vrede en Rust in Europa, ende voor al in de Nabuurschap, sal werden behouden, ende ten dien eynde alle nieuwe onrusten en gevaerlijcke verwijderinge, soo veel mogelijck, sullen werden vermyt; soo is sijne Ceurvorstel: Doorluchtigheyt oock t'eenemael in dat vertrouwen, dat Uw Hoog Mog: by hare tot noch toe gehoudene loffelycke conduite in 't toekomende volharden, ende met allen mogelijcken yver daer toe mede arbeyden, en geene moeyte sullen sparen, op dat de jongst geresene Oorlogs vlamme tusschen de twee Kroonen Vranckrijck en Spangie sig niet verder magh verbreyden; maer in tyts, en gelijck als in de assche, mag werden gesmoort; 't welck dan by de tegenwoordige toestant soo veel te nootsakelijcker is, dewyle het gevaer van den Turcksen Oorlog niet alleen noch niet ophout; maer oock, om dat by den Erf-vyant soodanige toebereytselen van Oorlog op 't nieuw werden gedaen, dat, in gevalle aen de zyde der Christenen tot eene dappere tegenstant niet in tydts toestel werde gemaeckt, het laetste quaet en gevaer grooter, als het eerste, staet te sullen zijn, ende de Christenheyt met noch veel grooter macht, als in het voorleden Jaer, aengetast, ende mogelijck in het uytterste gevaer van sijn geheel verderf ende eeuwige slavernye sal komen te vallen; welck onheyl krachtighlijck voorgekomen, ende die tegens den voorsz. Erf-vyandt alreets bevochten groote voordeelen voorspoediglyk vervolgt, ende de Christenheyt in volkomen gerustheyt gestelt sal konnen werden, soo wanneer Vrede-lievende Potentaten, met behoorlijcken yver, sorge ende neerstigheyt, sig daer aen gelegen sullen laten zijn, omme de tegenwoordige Differenten en Verschillen, soo wel tusschen sijn Keyserl: Majesteyt ende de Kroon van Vranckrijck, als tusschen die Kroone ende Spangie, op d'eene of andere wyse in der minne op dese tydt by te leggen, ende daer door de Christene Potentaten by de soo hoog-noodige Ruste en Vrede te behouden; waer toe tegenwoordig soo veel te eerder en te gevoeglijcker sal wesen te geraecken, dewijle de Kroon van Vranckryk die aenbiedinge gedaen heeft, van niet alleen met hoog-gedachte sijn Keyserlijcke Majesteyt en het Roomsche Ryck; nemaer oock met de Kroon van Spangie een twintig-jarigen Treves aen te willen gaen; want, overmits niemant daer door ietwes van sijn Recht sal komen over te geven; maer 't selve in allen deelen volkomentlijk sal blyven behouden; soo sal oock, gedurende deselve Treves, over eenen bestendigen of vasten Vrede bequamelijck konnen werden gehandelt, ende ondertusschen ten opsichte van den voorsz. te maken Treves eene daer toe genoegsame Guarantie (dewelcke sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt neffens andere Potentaten seer gaerne, met 't onderhouden van de daer toe noodige Manschap, en 't geene verders daer toe vereyscht wordt, mede op sig te nemen, genegen en overbodigh is) werde onderhandelt ende gesllooten.

Het is sijn Keyserlijcke Majesteyt ende het gantsche Roomsche Rijck ten genoege bekent, hoe seer sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt het werk van de Vrede of Treves behertigt,

behertigt, ende hoedanige moeyten deselve noch dagelijcks neemt, om 't selve te bevorderen: Sijn Ceurvorstelycke Doorluchtigheyt heeft oock wegens de situatie van dessels Landen en Ingesetenen, nevens andere aen den Rhijnstroom gelegene, ende aen 't gevaer naest sittende Ceur- ende Vorsten, daer toe de grootste oorsaecke, en twijffelt niet, of Uw Hoog Mog: sullen aen haer zijde dat desen Staet mede dreygende gevaer begrijpen ende ter herten nemen, dat 'et naer alle menschelyck verstant beswaerelijck, jae by naer onmogelijck, sal zijn, de rest van de Spaensse Nederlanden by voortsettinge van den Oorlogh te salveren, ende met sijn Ceurvorstelycke Doorluchtigheyt daer inne eens zijn, dat de voortsettinge van den Oorlogh met de Kroon Vranckryck by den tegenwoordigen toestant niet seeckerder, als eene totale verwoestinge ende verscheuringe van 't Gemeene-best, of *Status Publici*, niet alleen in 't Roomsse Rijck; maer oock in de Vereenighde Nederlanden, sal naer sig sleepen; welcke ongelegentheyt door de voorgeslagene Treves sal konnen werden voorgekomen: waeromme oock Uw Hoog Mog: haer aen 't verhaesten ende uytwerken van dien ongetwyffelt met sijne Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt ende andere vredelievende Potentaten sullen laten gelegen zijn; want, gelyck de saecke by ontstentenisse van den Vrede of Treves, en by voortgang van den Oorlog, sig soodanig souden konnen toedragen, ingevalle haer Hoog Mog: sig in den Oorlog souden willen mengen, ende dat daer door de Landen en Onderdanen van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt tegen haer wille ende schuldt, op d'eene of andere maniere, in soo groote gevaer en schaden ('t welck by naer onmogelijck te vermijden sal zyn) sullen werden getrocken, dat als-dan de Convenientie en Intereste van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt met dat van U Hoog Mog: niet allesints soude mogen eens en over-een-komende zyn, soo sal sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt des te liever, en voor deselve niet wenschelijcker zyn, als dat, om dese en andere voorgeroerde soo merckelijcke redenen, het Vergelijck tusschen beyde de Kroonen werde bevordert; ofte, ingevalle buyten vermoeden sulcks niet soude zyn te verkrygen, dat als-dan haer Hoogh Mog: haer Neutrael souden mogen verklaren en houden, en verklaert sijn Ceurvorstelijke Doorluchtigheyt in dat geval, niet ongenegen te zyn, om, tot meerder versekeringe van dese Republijck en van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, Aertstift en Stiften, mitsgaders van de gesamentlijcke Westphaelsse en Nedersaxise Creytzen, met haer Hoog Mog: op te rechten ende aen te gaen een nauwe intelligentie, Verbondt ende defensive Alliantie tegens een yder, die het soude mogen wesen, op den voet van de Soestische Alliantie, gesloten met sijn Coningl: Majesteyt van Denemarcken, sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt van Brandenburgh, en sijn Hoog-Furstel: Genade van Paderborn, dewelcke tot niemants offensie of hinder; maer blootelijk en alleen tot bewaringe van wedersijts Landen en Onderdanen, streckende of aengesien is.

Syn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt heeft wel tot versterkinge van dessels Troupes eenigen toestel gemaeckt ende Patenten uytgegeven; doch protesteert en versekert, dat deselve blootelyck aengesien is, omme by continuatie van Oorlog, naer geschapenheyt van saken, de noodige mesures te nemen, omme daer mede dessels Landen en Onderdanen tegens alle gevreesde ongelegentheden te bewaren en te beschermen, of wel andersints, in gevalle van Vrede, ofte Treves, deselve ten besten van sijne

Keyserlijcke Majesteyt ende van de geheele Christenheyt tegens den Erf-vyandt te gebruycken ende te laten ageren.

Op dat oock eyndelyck Uw Hoog Mog: verseeckert mogen zijn van de oprechte meeninge van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, omme met deselve in volkomen en bestendige vrientschap ende nabuurlijck vertrouwen te leven, soo heeft sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt, om alles wegh te nemen, dat daer aen eenigsints hinder of belet soude konnen toebrengen, dessels Resident alhier Commissie en Volmacht gegeven, omme over die wegens den lstsen Oorlogh noch overgebleven Differenten met Uw Hoog Mog: in Conferentie ende Handelinge te treden, omme desen aengaende iets vast te stellen, sullende sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt aen sijn zyde niets naer laten, 't geene tot onderhoudinge van eene oprechte en welgemeende vriendtschap ietwes sal konnen toebrengen, ende vertrouwt, dat insgelycks haer Hoog Mog: van hare zyde haer niet sullen ontrecken, noch aen sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt sullen weygeren, 't geene het Recht, de redelijckheydt ende billijckheydt selve sullen komen te vereysschen.

Gedaen in den Hage, den 23 Maert, 1684.

Haer Hoog Mog: namen op dese Voorslag de volgende Resolutie:

Antwoort van de Hoog Mog: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, op de Propositie van wegen sijne Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt van Ceulen, Bisschop ende Vorst tot Munster, op den 23 Maert, 1684, ter Vergaderinge van hoog-gem. haer Hoog Mog: gedaen; in dato den 6 April, 1684.

IS gehoort het rapport van de Heeren van Heeckeren, ende andere haar Ho: Mog: Gedeputeerden tot de buytenlandtse saken, hebbende, ingevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael van den 23 Maert laetstleden, gevisiteert ende geëxamineert de Propositie, by de Heeren van Plettenburgh ende zur Muhlen, extraordinaris Envoyés van sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt van Ceulen, ten selven dage ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: mondeling gedaen ende by Geschrifte overgelevert, ende in de Notulen aldaer breeder vermelt: Waer op gedelibereert ende ingenomen zijnde de Considerațien, ende 't hoog-wijs Advys van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, is in conformité van dien goedtgevonden ende verstaen, dat de gemelte Heeren van Plettenburgh ende zur Muhlen tot antwoort op de voorsz. Propositie sal werden te gemoet gevoert: Dat haer Hoog Mog: niet konnen af zijn, sijne Ceurvorstel: Doorluchtigheyt seer te bedancken voor de aenbiedinge van des selfs vrundtschap, ende aen haer zijde wel willen verklaren, dat sy ten uyttersten genegen zijn, die niet alleen te onderhouden; maer oock te vermeerderen, en daer van met der daedt soodanige Preuves te geven, als sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt selfs soude mogen begeeren: Dat het haer Hoog Mog: seer aengenaem is, te verstaen de goede intentie van sijn Ceurvorstel. Doorluchtigheyt tot de conservatie van de Rust van Europa, ende dat sy wel konnen verklaren, daer

toe immers soo genegen te wesen, als eenigh Prins of Staet in Europa, ende dat sy oock geerne willen bekennen, in hare Hooge Geallieerden te vinden seer veel genegentheyt tot deselve Vrede; dat haer Hoog Mog: en hare Hooge Geallieerden, wel wetende, dat die voorsz. Ruste door bloote woorden en contestatien niet kan werden geëffectueert, oock toegetreden zyn tot de daedt selfs, en, om door realiteyten daer van preuves te geven; dat sy, en verscheyde van de hoog-gem. hare Geallieerden, met niemandt tot noch toe (God lof) in eenige differenten of verwijderingen zijn gevallen, en dat mitsdien noch van haer iets geëyscht, noch directelijk iets gecontribueert kan werden, dat soude moeten dienen tot 't bereycken van soo een salutair oogmerck; dat sy daer inne niet anders hebben geconsidereert, dan dat men haer met recht niet soude mogen beschuldigen, van dat sy aen haer Hooge Geallieerden niet wilden presteren het effect van hare gemaeckte Alliantien, ende geen sorge droegen voor haer eygen securiteyt; dat sy derhalven eerst ende voornamentlyck in achtinge hadden genomen, dat door het Accommodement van de ontstane differenten de Hooge Geallieerden van den ander niet souden mogen werden gesepareert en gescheyden, nademael, na het oordeel van haer ende van hare Hooge Geallieerden, soodanige separatie seer nadeelig soude wesen, soo wel aen de Securiteyt van het algemeyn, als van yder in het particulier; ende ten anderen, dat, de voorsz. differenten niet directelijck concernerende desen Staet, maer het Roomsche Rijck ende sijn Coninglijcke Majesteyt van Spangie, soodanige voorslagen mochten werden gedaen, die sy en hare Hooge Geallieerden souden konnen en mogen smakelijck maecken by die geene, die souden moeten abandonneren dat, wat tot bereyckinge van de voorsz. Ruste, gedurende den Treves, soude moeten werden gesacrificeert; dat sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckryck op het eerste verklaert hebbende, genegen te zyn tot een generalen Treves, soo wel ten opsicht van het Rijck, als van sijn Coningl: Majesteyt van Spangie, haer Hoog Mog: ende de hoog-gem. hare Geallieerden haer aenstonts mede voor die generale Treves hadden verklaert; dan, nadien dien generalen Treves de voorsz. Ruste niet konde stabilieren, ten zy met eenen, ende te gelijck gedefinieert wierde, wat gedurende den selven Treves by yder van de hooge Partyen, met den anderen in different zijnde, soude werden gepossideert, haer Hoog Mog: en hare Hooge Geallieerden, soo als in saecken van die nature altoos was geobserveert, mede waren toegetreden, om eenige Conditien, of eygentlijck een descriptie, te doen, van 't gunt dat sy meynden, dat soude konnen dienen, om den voorsz. Treves smakelijck, aennemelijck en dragelijck te maecken; dat sy en hare Hooge Geallieerden daer omtrent wederom met distinctie hadden geprocedeert; en geconsidereert hebbende, dat de voorsz. differenten ten deele concerneerden het Roomse Ryck, ende ten deele de voorsz. Spaensse Nederlanden, en wetende, wat interest de hoog-gem. hare Geallieerden hadden in de conservatie van het selve Ryck, dat die daer van hadden de alderbeste kennisse, en dat men haer Hoog Mog: misschien soude hebben beschuldigt, van dat sy haer immisceerden in saken, het selve Ryck concernerende, daer sy geen Leden daer van waren, ende daer soo veele en hoogvernuftige Princen, Leden van dien, best konden weten, en vervolglijck oordeelen van 't geen, dat sonder het uytterste nadeel van 't selve Rijck, tot conservatie van de

Ruste, soude konnen werden gedaen, of gelaten, haer hadden gedragen tot den voorslag, die van wegen sijn Keyserlijcke Majesteyt, als het Hooft, ende andere Ceur ende Vorsten, Leden van 't selve Rijck, met dewelcke sy de eere hadden, van geallieert te zyn, was gedaen, ende daer van sy alhier geen specifique mentie sullen maken, om dat die aen sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt is bekent; sullende daer alleen by voegen, dat sy aen sijn Ceurvorstelycke Doorluchtigheyt, ende alle andere Ceurvorsten, Staten ende Leden van het selve Rijck, wel konnen verklaren, dat sy omtrent het doen van dien voorsz. voorslag geensints hebben beoogt, aen het hooggemelte Rijck, of aen eenige Leden van dien iets voor te schrijven, dat by deselve hier inne gedaen ofte gelaten soude moeten werden; maer alleen te appuyeren een voorslag, die hoogstged. sijn Keyserlijcke Majesteyt en andere Ceur ende Vorsten hare Hooge Geallieerden geoordeelt hadden, dat soude konnen dienen tot conservatie van de voorsz. Ruste in Europa; en dat sy haer daer omtrent seer geerne sullen schicken naer alles, wat hoog-gem. sijne Keyserl: Majesteyt ende de andere Leden van 't selve Rijck sullen oordeelen daer toe allerbequaemst te wesen, door dien sy daer inne geen ander ooghmerck hebben, of maecken, dan te mogen blijven by hare Hooge Geallieerden, ende in een goede Nabuurschap ende vertrouwde Correspondentie met het hoog-gem. Rijck ende alle de Leden van dien. Ende wat aengaet de Differenten, wantstaen in de Spaensse Nederlanden, daer van sy wat nader en meerder kennisse waren hebbende, ende die haer oock wat meerder, hoewel niet directelijck, concerneerden, dat sy ende hare Hooge Geallieerden oock daer omtrent hadden gedaen een voorslag, daer van sy alhier insgelycks geene specifique mentie sullen maecken, om dat die aen sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt mede bekent is; dat sy in het doen van die voorsz. voorslag hebben beoogt, voor te dragen een Linie, die sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck in 't Jaer 1678 selfs hadde believen te maecken, om langs deselve Linie te mogen behouden die Barriere, die hoogst-ged. sijn Majesteyt doenmaels hadde verklaert, te willen accorderen, specialijck oock aen desen Staet; dat sy, om te toonen de deference, die sy hadden voor meer-hoogstged. sijn Majesteyt, in het voorslaen ofte voordragen van die Linie, voor soo veel de voorsz. Barriere haer konde concerneren ende raecken, daer van soo veel hadden laten afgaen, als naer haer oordeel eenigsints gemist hadde konnen werden, ende namentlyck de Steden van Kortrijck ende Dixmuyden, ende verscheyde andere Plaetsen, tot de welcke sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck voormaels hadde getoont genegentheyt te hebben, als onder anderen het Prinsdom van Chimay, Beaumont, Chiny, Virton ende andere Plaetsen; ende dat sy ende hare Hooge Geallieerden seer zijn gepersuadeert, dat sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, selfs de moeyte willende nemen, van te examineren de voorsz. Linie, daer uyt klaer ende demonstratijf sal sien, dat men in het voordragen ende voorslaen van dien meer terrain aen sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck heeft gelaten, als het terrain, dat die Majesteyt originelijck heeft gepretendeert, ja soo veel, als men eenigsints heeft konnen laten, sonder de voorsz. Barriere t'eenemael vruchteloos te maken; ende dat sy, de voorsz. voorslag alsoo gedaen hebbende, niet een woord hebben gerept, niet alleen van alle de desolatien ende devastatien, de voorsz. Spaensse Nederlanden tot hare uytterste ruine over gekomen;
maer

maer selfs niet van alle de Penningen, die sijn Coningl: Majesteyt van Vranckryck in contant Gelt heeft ontfangen, hoewel die ettelijcke Millioenen komen te belopen; dat haer Hoog Mog: sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt derhalven versoecken, te willen aenmercken en considereren, of sy ende hare Hooge Geallieerden hier omtrent niet hebben geprocedeert met een gemoet, dat uytwijst een extreme genegentheyt tot conservatie van de voorsz. Ruste, ende om daer toe, voor soo veel haer aengaet, te contribuëren alles, wat sonder een totale subversie van de voorsz. Barriere eenigermaten kan dienen, om sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck contentement te geven, ende of sy niet ten uyttersten voldoen, wanneer sy haer willen obligeren, omme alle mogelijcke middelen by te brengen, die souden konnen dienen, omme dien voorsz. voorslag aen sijn Majesteyt van Spangie smakelyck te maken, en deselve tot het aengaen van een Treves op dien voet te permoveren; ende daeromme oock hopen willen, dat sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt ende andere Princen en Vorsten, by de Ruste van Europa geinteresseert, het hare wel sullen willen helpen toe-brengen, omme soo wel sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, als sijn Coningl: Majesteyt van Spangie, daer toe te bewegen; dat haer Hoog Mog: seer lief en aengenaem sal wesen, dat sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt sig verbinde, om de te maken Vrede, of Treves, door des selfs Guarantie, benevens andere Princen ende Staten, te verseeckeren, ende met den selven over den voet ende ordre van dien seer gaerne in Conferentie ende onderhandelinge sullen treden, wanneer sulcks sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt believen sal; ende dat sy willen verhoopen, dat door de intercessie van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, en andere Vrede-lievende Princen, sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck soo wel, als sijn Coningl: Majesteyt van Spangie, sullen konnen worden geinduceert, om op den gedanen voorslag een Accommodement met den anderen te vinden: Dat haer Hoog Mog: voorts niet konnen laten, hier by te voegen, dat sy in desen allen niets ter Werelt beoogen, als een vaste vereeniginge tusschen haer ende hare Hooge Geallieerden, en een bloote Securiteyt ende seeckerheydt voor haren Staet, gefondeert op de Conservatie van de voorsz. Barriere, oock ten haren respecte by sijn Coningl. Majesteyt van Vranckryck in den voorsz. Jare 1678 geaccordeert, ende daerom niet konnen begrijpen, dat by voortgang (dat Godt genadelyck verhoede) van de Differenten tusschen hare Coningl: Majesteyten van Vranckryck ende Spangie haer Hoog Mog:, of sijne Ceurvorstel. Doorluchtigheyt, eenige interessen souden konnen of mogen hebben, die niet allesints met den anderen souden mogen over-een-komen, ende dat deselve van hare zyde sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt wel konnen verseeckeren, geen soodanige interessen te hebben: dat sy evenwel seer gaerne sullen zyn geinformeert, wat sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt van haer daer omtrent soude mogen begeeren, met verseeckeringe, van dat sy van hare zijde met de uytterste genegentheyt sullen contribuëren alles, wat dienen kan, om sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt daer omtrent niet alleen alle gedesidereerde gerustheyt, maer selfs contentement, te geven; en dat sy mede bereydt zyn, met sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt aen te gaen soodanige Verbintenissen, 't zy van mutuële Defensie, Assistentie, als van goede nabuurlycke Correspondentie en Vrundtschap, als sijn Ceurvorstel: Doorl: behagelykst

 mogen

mogen zijn, ende uyt de wegh te ruymen alles, wat soude konnen geven niet alleen eenig misnoegen of misverstant, maer selfs oock eenige de geringste ombrage, ende niet anders wenschen, dan dat sulcks hoe eerder soo beter magh geschieden: Ende sal Extract van dese haer Hoog Mog: Resolutie door den Agent Spronssen gestelt werden in handen van de gemelte Heeren Plettenburg ende zur Muhlen, om te strecken tot antwoort op de voorsz. Propositie, ende haer daer van te dienen, sulcks ende daer het behoort.

Was geparaphreert

D. B. VAN SCHELTINGA.

Lager stondt,

Accordeert met het voorsz. Register.

Geteeckent

H. FAGEL.

De Staten van Vrieslandt en Stadt en Lande hadden gaerne gesien/ dat de Defensive Alliantie/ in de Propositie van de Heeren Plettenburgh en Zur-Muhlen aengeboden/ voortgangh gehad had; maer te vergeefs: en dese Heeren Ministers vertrocken kort daer na/ na dat noch eenige Conferentien gehouden waren/ en sy bekent gemaeckt hadden/ dat den Heer Norf Pouvoir had/ om deselve te continuëren/ te rugge na huys.

Wy keeren weder tot de verhandelinge van den Treves. Den Coning van Vranckrijck vertrock/ na dat hem de Propositie door den Heer van Starrenbergh gedaen was/ met den Dauphijn/ Dauphine en 't gantsche Hof/ den 22 van Versailles; quam den 23 tot Pont Saint Maixence; den 24 tot Mouchy/ en sliep daer twee nachten; den 26 tot Roye; den 27 tot Peronne; waer den Coning aen de Grooten notificeerde/ dat den Mareschal de Crequi de Stad Luxemburg geinvesteert had/ en dat den Grave d'Avaux het selve aen de Heeren Staten Generael soude bekent maken; gelijck den 29 door de volgende Memorie geschiede:

Memorie van sijn Excell. den Heere Grave d'Avaux, extraordinaris Ambassadeur van sijn Alder-Christelijkste Majesteyt, aen de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden overgelevert, den 29 April 1684.

DEn Grave d'Avaux, extraordinaris Ambassadeur van sijn Alderchristelijckste Majesteyt, vint, tot voldoening van de ordres, die hy van den Coning, sijn Meester, ontfangen heeft, sig verplicht, Uwe Heerlijckheden te erinneren, dat, nae dat Spangie den Oorlog tegens Vranckrijck gedeclareert heeft, en dat sijn Majesteyt sig niet heeft konnen dispenseren, sijn Wapens in de Nederlanden, om dese Kroon te brengen tot het prefereren van de herstellinge der Vrede voor de continuatie van den Oorlogh, t'employeren, sijn Majesteyt wel gewilt heeft, ter selver tydt, alle de faciliteyten, die men redelijcker wijse van hem konde begeeren

begeeren, tot een prompt accommodement by brengen. Uwe Heerlijckheden hebben door de Memorie, die den voorsz. Grave d'Avaux in de Maent van February aen haer gepresenteert heeft, in effect gesien, dat hy, boven de aenbieding van een twintig jarigen Treves, aen Uwe Heerlijckheden noch alle de bequaemste expedienten, om de Spaensse te brengen tot het inwilligen van de Treves, ten minsten, om de Oorlogh uyt de Nederlanden t'eloigneren, voorgedragen heeft: En daer was soo veel te meer apparentie, dat dese Expedientien, het volkomen gewenscht effect, dat sijn Majesteyt sig daer van most beloven, souden gehad hebben om datse aen U geen reden van ongerustheyt voor de behouding van de Barriere overlieten, en U de nootsakelijcke tijt gaven, om den Catholijcken Coning tot het consenteren van de Treves, of een van de Accommodementen, voor heenen voorgeslagen, te brengen: Ondertusschen hebben de Intrigues en Sollicitatien van de Spaensse Ministers machts genoeg in 's Gravenhage gehad, niet alleen, om te beletten, dat Uwe Heerlijckheden over de laetste aenbiedingen van sijne Majesteyt beraetslagen; maer oock, om de Resolutie te nemen, van met alle hare noch overige Troupen de weygering van de Spaensse te ondersteunen: Soo dat het tegenwoordig in de macht van die gene, die de voorsz. Troupen commanderen, staet, om door eenige acte van Hostiliteyt alle de Vereenigde Provintien in een Oorlog met sijne Majesteyt in te wickelen, en de goede Correspondentie, welke de Steden en de Provintien, meest aen de oude en ware Maximen van de Republijck geattacheert, geloven, als noch nootsakelijck met Vranckrijck onderhouden te moeten werden, voor altoos te verbreecken.

Dit is 't geen sijn Majesteyt bewoogen heeft, sonder uytstel te vertrecken, om sig aen 't Hooft van sijne Legers te begeven, en, na dat alle wegen van sachtheyt en moderatie hem onnut geweest zijn, sigh door gewelt sijner Wapenen een wegh tot de Vrede te banen: Maer, alschoon sijn Majesteyt van de aenbiedingen, die hy gedaen heeft, door 't verloop van den tijdt, die hy, om daer over te convenieren, gestelt had, volkomentlijck ontslagen is; en dat hy wel weet, dat hy Plaetsen, welkers overwinning gemackelijcker en voordeeliger voor sijn Kroon, als die van Luxemburg, souden wesen, soude konnen attacqueren; heeft hy echter geresolveert, die te laten belegeren; soo, om dat sy van dat geene, dat de Barriere van de Nederlanden maecken moet, gantsch afgescheyden is, en datse geen rechtvaerdige reden van vrese aen die geene, die daer Intrest in nemen, kan geven; als om dat het voornemen, dat sijn Majesteyt heeft, om sig daer van Meester te maecken, meerder streckt, om de Vrede te faciliteren, en sijne Onderdanen in gerustheyt te stellen, als om die van den Cathol: Coning, aen welcke dese Plaets niet meer van eenige nuttigheyt kan wesen, te incommoderen; en dat daerenboven, sijn Majesteyt bereyts het gantsche omleggende Lant besittende, de Spaenssen sig niet bekommeren, om se te willen behouden, als op de hoope, die sy hebben, datse aen haer gedurig gelegentheyt, om den Oorlog te vernieuwen, en middelen, om meerder schade aen Vranckrijck te doen, sal fourneren, als eenige andere, welcke onder 't Gebied van den Catholijcken Coning is. Ondertusschen, gelijck sijn Majesteyt den Oorlog niet voert, als met voornemen, om de Vrede op redelijcke Condi-

tien te sluyten, verklaert hy door den voorsz. Grave d'Avaux; Dat, indien den Gouverneur van de Nederlanden, 't zy uyt sijn eygen bewegingh, of op 't versoeck van Uwe Heerlyckheden, voor den 20 van de aenstaende Maent Mey de voorsz. Stad van Luxemburgh, met de 14 of 15 Dorpen of Gehuchten, die daer van dependeren, in de macht van sijn Majesteyt stellen wil, sijn Majesteyt niet alleen toestaen sal, dat de Steden van Dixmuyden en Cortrijck, na dat sijn Majesteyt daer van de Muuren en Fortificatien sal hebben laten slechten, overgegeven werden; maer hy sal oock afstaen van den Eysch, die hy van de 40 Dorpen, dewelcke door 't Tractaet van Nimwegen van 't Gouvernement van Doornick afgescheyden en aen de Casteleny van Aeth gereünieert zijn, gedaen heeft; en hy sal niets van alle de Plaetsen, die hy na den 20 Augusti laetstleden ingenomen heeft, behouden, als die van Beaumont, met de 3 of 4 Dorpen, die van desselfs Dependentie noch overig zijn; Bouvines, 't welk 'er niet een heeft; en Chimay, met de 12 of 15 Dorpen, die daer van dependeren; soo dat men door middel van dese wedersijdse Cessie of Renuntiatie (te weten van de kant van sijn Majesteyt; van alle de Rechten en Pretentien op Aelst, den Oudenburg van Gent, en andere Plaetsen, door sijn Procureur Generael op de Conferentien tot Cortrijck geëyscht, en van alle het geene hy na den dag van den voorsz. 20 Augusti laetstleden ingenomen heeft, uytgesondert de voorsz. Plaetsen van Beaumont, Chimay en Bouvines, met het weynige, dat daer van dependeert; en van wegen den Catholycken Coning, soo van de voorsz. Plaetsen van Beaumont, Chimay, Bouvines en Dependentien, als van de Stadt van Luxemburgh, en de Dorpen van haer Jurisdictie) de Vrede noch kan herstellen, en alle soorten van redenen tot verdeeltheyt, die se in 't toekomende souden konnen verhinderen, wegh nemen: latende wijders Vranckrijck en Spangie in deselve staet van Besit, waer in sy ten tijde van de opbreeckingh van de Blocquade van Luxemburg waren, sonder dat eenige pretentie van de een of andere kant, om wat reden het zy, gemoveert sal mogen werden. Aldus heeft sijn Majesteyt reden, te geloven, dat, indien Uwe Heerlijckheden geen ander oogmerck hebben, als de herstellingh van de Vrede, met de Conservatie van de Barriere, Sy of de Spaenssen sullen verplichten, sig door spoedige aenneming van dese laetste offres van sijn Majesteyt van alle gevolgen van een Oorlogh, die haer niet voordeelig wesen kan, te bevrijden, of, indien den Catholijcken Coningh na Uwe Remonstrantien niet luystert, verwacht sijn Majesteyt, dat Uwe Heerlyckheden soodanige mesures sullen nemen, dat Uwe Troupen tot geene Acte van Hostiliteyt met die van sijn Majesteyt komen.

Maer, gelijck de oprechtigheyt van sijne intentien tot de Rust van Europa hem hier toe gebracht heeft, om aen U de wegen, die de herstelling van de Vrede konnen veroorsaecken, te banen, wil sijn Majesteyt, indien U L. voortgaet, die te verachten, en soo weynig consideratie voor hem te houden, om Uwe Troupen na het welgevallen van de Spaenssen te laten ageren, U van nu af wel verklaren, dat Hy op de eerste Acte van Hostiliteyt, die sy tegens de sijne, buyten de stercke Plaetsen, den Catholycken Coningh toebehoorende, sullen bedrijven, sigh (hoewel met ongenoegen) verplicht sal vinden, aenstonts ordre te geven, om alle Schepen, Koopmanschappen en Effecten, die Uwe Onderdanen sullen toekomen, te saiseren, en U

voortaen te achten en handelen, als die geene, die met alle haer macht de hertneckigheyt van de Spaenssen fomenteren en styven, en die sijn Majesteyt niet minder, als sijn verklaerde Vyanden, den Oorlogh aendoen.

Dit is het geene, dat sijn Majesteyt aen den voorsz. Grave d'Avaux geordonneert heeft, aen Uwe Heerlyckheden te doen weten, en van haer een precyse Resolutie, welcke sijn Majesteyt aen 't Hooft van sijn Legers sal afwachten, ten langsten binnen 15 dagen, te versoecken; verklarende van nu af aen, dat Hy pretendeert, na 't verloop van de gem. tydt, niet alleen aen de Voorstellen, die Hy voor-heenen gedaen heeft, maer oock aen die geene, die hy tegenwoordig doet, niet gehouden te zyn.

Geteeckent

Gedaen in 's Gravenhage, den 29 April, 1684.

Den Grave d'AVAUX.

De Provintien van Vrieslant en Stad en Lande versochten hier op wel/ dat haer Ho: Mo: Spangie op alderhande manier tot het aennemen deser Propositie geliefden te bewegen/ of/ soo Spangie onversettelijck bleef/ de Troupen van desen Staet uyt de Nederlanden te rappelleren; doch weder te vergeefs.

Den Marquis de Castel Moncayo/ Spaenssen Envoyé/ reverteerde/ soo dra hy tijding van dese Memorie gekregen had/ van Brussel/ werwaerts hy/ om met den Marquis de Grana te aboucheren/ vertrocken was/ in 's Gravenhage; en maeckte den 3 Mey by Memorie aen haer Hoog Mog: bekent; Dat de ordres/ die den Marquis de Grana en hy van den Coningh hadden/ deselve/ die hy voor-heen gesegt hadde/ waren: Dat de nieuwe Propositie van Vrankrijk onredelijcker/ als de voorgaende/ was: Dat die Coning haer Hoog Mog: socht te misleyden: Dat haer Hoog Mog: gehouden waren/ Spangie over-al t'assisteren/ om dat de Nederlanden de Progressen/ die Vranckrijck elders dede/ oock souden gevoelen: en dat hy hoopte/ dat haer Ho: Mo: tot de bescherming van Luxemburg souden concurreren/ &c.

Den 28/ 's namiddags/ arriveerde den Coning met 't Hof tot Camerijk; den 29 tot Valencijn/ en den 30 tot Condé; alwaer het Hof eenige tijt verbleef. Den Coningh nomineerde by 't Leger/ dat aldaer by een gekomen was. Den Coningh nomineerde Mr. du Montal/ om 26 Esquadrons onder Dinant; Mr. Boufflers/ 27 tusschen de Sambre en de Maes; en Monsr. de la Trousse/ een seer groot Corps by Sedan/ te commanderen; blijvende daer na noch 17 Esquadrons by Condé/ en een considerabel getal Troupen in de omleggende Plaetsen.

Sijn Majesteyt detacheerde Mr. de Renty met eenige Troupen na Luxemburgh/ en liet uytstroyen/ dat dese Troupen sigh met de Ceulsse conjungeren souden/ hoewel naderhant bevonden is/ dat noch dese/ noch andere/ Fransse Militie by de Ceurvorstelijcke gekomen is.

Den Hertogh van Grafton en veele andere Engelsse Heeren arriveerden in het Fransse Leger/ om voor Volontairen/ gedurende de Campagne/ te dienen; en in tegendeel quam den Hertogh van Monmouth tot Brussel/ van gelijcken/ om in 't Leger van desen Staet den Somer te passeren.

Den

Den 28 April wiert ‡ Luxemburg door de Franſſen omringt; het Hooftquartier geſtelt op de Hooghte van Bambuche tot aen het Dorp Merle: dat van den Marquis de Pleſſis van Linſing tot op de Hoogte van 't Gerecht der Abdye van Bonnevoye: dat van Monſr. Genlis van deſelve Hoogte tot aen de Watervloet/ welcke na 't Dorp Hant loopt; en dat van Monſr. de Joyeuſe van de Riviere de Elſe opwaerts na Hant tot aen 't Dorp Homel d'Ange. In 't Dorp Homel d'Ange wierden oock eenige Troupen Ruytery gelegt.

Hoe ſterck de Spaenſſen in Luxemburg zijn geweeſt/ weet men niet; maer de Franſſen bekennen in haer Verhael van de Belegering/ dat een gedeelte van 't Guarniſoen beſtont in overgelopene en Criminele Franſſen en van andere Natien/ van welcke den Heer Prins van Chimay ſig noch in Uytval noch in de Defentien/ uyt vreeſe van deſerteren/ dorſt bedienen: en dat alſoo een gedeelte van 't Guarniſoen niet alleen hem geen nut heeft konnen doen; maer ſelfs oock hinderlijck geweeſt is.

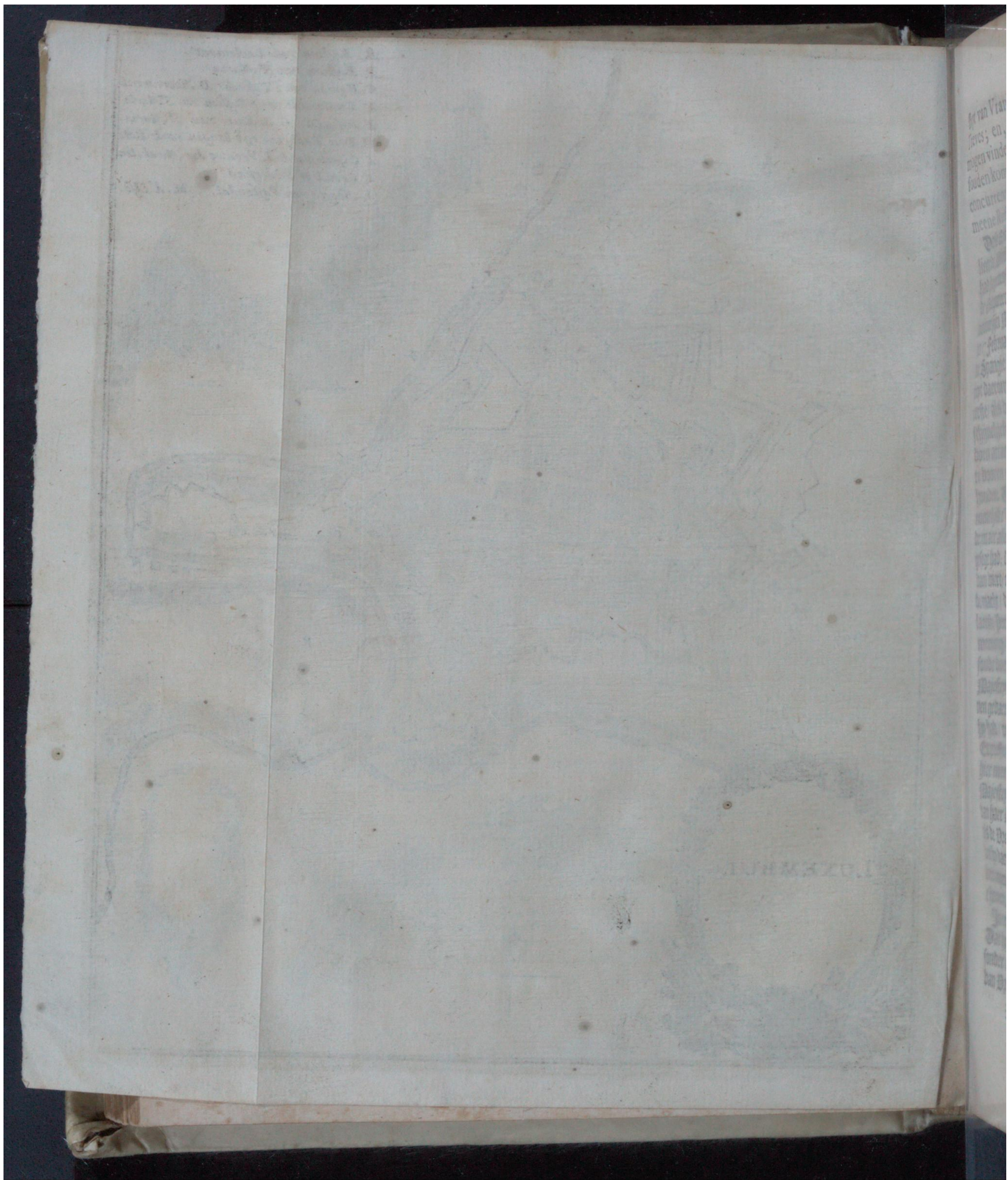
Soo dra de tijdingh van dit infeſteren tot Bruſſel quam/ wierden Expreſſe Couriers na Duytſlant/ om de Marſch der Troupen van die kant te verhaeſten/ afgevaerdight/ en in Brabant eenige preparatien tot de Campagne gemaeckt.

Maer haer Hoog Mog: poogden/ volgens de preſentatie van den 17 February/ de Differenten/ voor dat Vranckrijck verder met de Belegeringh avanceerde/ af te doen/ en reſolveerden ten dien eynde den 6 Mey: Dat aende Heeren Miniſters van de Hooge Geallieerden van den Staet ſoude werden te gemoet gevoert; Dat Sy meynden, dat het, na de jegenwoordige conſtitutie van tijden ende ſaken, dienſtig was, ſijn Coningl: Majeſteyt van Spangie aen te raden, t'induceren en te permoveren, tot het aennemen van den bewuſten Treves, voor ſoodanige tijdt, als ſijn Keyſerl: Majeſteyt, het Rijck en ſijn Coningl: Majeſteyt van Vrankrijk nader met den anderen ſouden konnen vaſt ſtellen ende determineren, en, voor ſoo veel de Poſſeſſie van de twee Kroonen, gedurende de voorſz. Treves, aengingh, dat deſelve Poſſeſſie of by Tractaet, of door Arbitragie van ſijn Coningl: Majeſteyt van Groot-Brittannien, ſoude werden gereguleert: Dat deſelve verſochten, dat hoog-gem. hare Geallieerden daer toe mede wilden helpen coöpereren: Dat haer Hoog Mog: niet twijffelden, of ſijn Coningl: Majeſteyt

‡ Luxemburg, de Hooft-Stad van die Provintie, ſeer out, legt op een Rots. De Rivier d'Elſe omloopt ſe by na geheel. Het gedeelte van de Rots, 't welck de Elſe omringt, is ſeer ſteyl, en de Stad daerom aen die kant met weynig Fortificatien voorſien. Vier Baſtions en een Gracht, die ſeer diep is, alle uyt de Rots gehouwen, bedecken het Weſter-gedeelte, dat van de Rivier niet omringt werdt. Voor de Baſtions zyn Contre-Gardes, halve Manen en Ravelijns, oock, benevens hare Grachten, uyt de Rots gehouwen. Voor alle deſe Werken zyn twee bedeckte Wegen met hare ſteyltens. Vier Reduyten in de Spring-hoecken van de Contreſcherp defenderen de eerſte van deſe Wegen. Aen deſe kant, daer de Elſe de Stad niet omringt, is de Attacque geſchiet, alſoo het aen de andere zijde, door de groote ſteylte der Rots, onmogelijck was. Sy is in 't Jaer 1542 door de Franſſen, onder den Hertog van Orleans, Soon van Coning Francois de eerſte, geplondert, en in 't volgende Jaer wederom door deſelve ingenomen en geplondert; en heeft zedert veel rampen in de Oorlogen uytgeſtaen.

LUXEMBURG

A. Baſtion van Barlemont.
B. Baſtion van St. Maria.
C. Baſtion van 't Caſteel. D. Hoornwerck
E. Contregarde van 't Baſtion van St. Maria.
F. Paſendal. G. Redoute van St. Maria.
H. Drie Reduyten op 't hangen vande Rots
I. Capelle vande L. Vrouwe der Mirakelen
K. Grond of Nederſtad.
L. Hoogte van Paſſendal. M. d'Elſe.
LUXEMBURG

steyt van Vrankrijk soude alsnoch gestant doen d'aenbiedinge van de voortz. Treves; en, indien haer Ho: Mo: haer van dat haer billijk vertrouwen souden mogen vinden gedestitueert, dat deselve alsdan met de hoog-gem. Geallieerden souden komen in nader concert en overleg, om de gemeene sake met gemeene concurrentie soodanig ende daer heenen te helpen dirigeren, als voor de gemeene Rust best en veyligst geoordeelt soude werden.

Dese Resolutie lieten de Heeren Staten Generael niet alleen aen de Geallieerde Ministers; maer oock aen den Grave d'Avaux / bekent maken; doch had het gewenscht effect niet: want den Franssen Ambassadeur antwoordde aen de Gedeputeerde / gelijck den 9 by Memorie; Dat'er weynig reden was / waerom sijn Majesteyt noch geëngageert soude blijven aen de Conditien van den 17 February / alsoo t'zedert by na drie Maenden verlopen waren / sonder dat Spangie tot een der Expedienten was gecondescendeert / en dat sijn Majesteyt daerom den 29 April nieuwe Conditien had laten proponeren / welcke de eerste / als daer van verscheelende / geheelijck te niet deden. Dat het niet waerschijnelijck was / dat den Coningh / terwijl hy besloten had / Luxemburgh te doen attacqueren / en liet belegeren / sig aen den Treves / die hy drie Maenden te vooren geproponeert / en daer door Luxemburg niet geëyscht had / soude houden. Dat hy aen haer Ho: Mo: de lange uytstellen successivelijk / en voornamentlijk t'zedert den 5 November te vergeefs gegeven / niet representeren wilde; maer alleen doen gedenken / dat hy den 13 April in sijn schriftelijk Antwoort gesegt had; dat hy geweldig twijffelde / of den Coning / siende alles / 't geen gedaen wiert / om hem Vyanden te verwecken / en den Oorlog aen te steken / hem de macht / die hy had / soude laten behouden. Dat / hoewel de woorden van de laetste Periode sijner Memorie / van den 29 April / waer op hare Ho: Mo: haer meening / dat den Coning de Propositie van den 17 Februarv noch wel gestant soude doen / fondeerden / de derde Periode (waer in gesegt wiert / hoewel sijn Majesteyt t'eenemael ontslagen was van sijne aenbiedingen / die hy voor-heenen gedaen had) niet omver stieten / maer bevestigden / hy / wat precise ordres hy had / om sig niet meer na de Conditien van Treves te reguleren / den 8 een Expresse aen den Coning gesonden had. Dat / alsoo hy bemerckt had / dat men hier meer na de acceptatie van een Treves / als van een Vrede / helde / hy sijn Majesteyt gebeden had / hem met sijne Ordres te vereeren / om in staet te zijn / van haer Ho: Mo: te voldoen / so sy raedsamer vonden / den Treves t'accepteren / als de Vrede. Dat den Coning hem daer toe oock permissie had gegeven / en dat hy daerom versocht / dat haer Ho: Mo: de resterende tijdt niet wilden laten verloopen / sonder hem een precijs antwoort te geven / alsoo geen verder relachement / of verandering / te verwachten was.

In tegendeel remonstreerde den Marquis de Castel Moncayo ook op den 9; Dat hy twijffelde / of hy meer in de Conferentie most concurreren; alsoo men / sonder reflexie te maken op de sentimenten van sijn Majesteyt / van 't maken van Vrede of Treves sprak; en om de Nederlanden te scheuren / als of se desen

Staet/en niet Spangie/toequamen/&c. Dat sijn Coning noch van 't selve gevoelen/ als voor-heen/ was: Dat harer Hoog Mog: instantien/ om hem te doen veranderen/ vruchteloos souden wesen: Dat/soo haer Ho: Mo: Spangie wilden dwingen; indien directelijck/ het een heerlijck exempel voor de Posteritept nagelaten soude wesen/ dat de Wapenen/ gedestineert tot defensie/ tot verdruckinge gebruyckt souden werden: en indien indirectelijck/ door 't revoceren van hare Troupen/ dat desen Staet de eerste de ongevallen daer van soude gevoelen: Dat hy bad/ dat haer Hoog Mog: geliefden te considereren/ dat sijn Heer en Meester haer Vrunt/ Geallieerde en Geconfedereerde/ maer niet haer Pupil/ was: Dat/ gelijk de Vryheyt van den Staet sijn Majesteyt soo waert was geweest/ dat hy/ om deselve te bewaren/ de beste Gedeeltens van sijn Domeynen gehazardeert ende verlooren had/ hy noch genegen was/ te verhinderen/ dat den Staet noyt tot verval quame te geraecken: Dat de Ministers der Geallieerden aen haer Hoog Mog: hadden doen sien/ van hoe groote importantie Luxemburgh voor desen Staet en 't Keyserrijck was/ en den goeden yver/ die men hadde/ om 't te secoureren: Dat men moralijck verseeckert was/ dat dese Stad soo vigoureuse tegenstant/ als Weenen/ soude doen: Dat de Troupen/ die 't belegerden/ 't getal van die Weenen belegert hadden niet gelijck waren: Dat de geene/ die 't konden te hulp komen/ soo ver niet/ als die Weenen gesecoureert hadden/ af gelegen waren: Dat de saek niet min rechtvaerdig was/ en dat deselve God noch regeerde: Dat men derhalven geen tijt behoorde te verliesen/om een Plaets/waer aen 't welvaren van de geheele Christenheyt niet minder/ als aen Weenen/ hing/ te verlossen.

De Geallieerde Ministers verklaerden den 12 oock in een Conferentie aen haer Hoog Mog: Gedeputeerden; Dat sy hoopten, dat haer Ho: Mog: nu eenmael eyndelijck souden hebben gesien, dat sy door alle de demarches, die sy hadden gedaen om tot een vredige afkomst te geraken, niet alleen niets ter Werelt hadden gevordert; maer selfs haer notabelijck geprostituëert, ende dat die maer hadden gedient, om sijn Coninglijke Majesteyt van Vranckrijk aen te moedigen tot veranderinge van sijne eygene gedane voorslagen ende propositien t'elkens, als hy begon te mercken, dat hier op misschien een afkomst te vinden soude zyn: Dat men eerst lange hadde geinsisteert op de Cessie van Luxemburg; daer naer op het geven van Equivalenten; en als men besigh was, om te sien, of men door voorslagen van Equivalenten de Differenten soude konnen termineren, dat men dan wederom was gekomen tot voorslagen van een Treves: Dat men, den voorsz. voorslagh van Treves noch hebbende vernieuwt op den 13 April laetstleden; wanneer men vermerckte, dat de Deliberatien tot het aennemen van dien souden konnen tenderen, op den 29 daer aen volgende weder nieuwe voorslagen hadde voorgebracht, en nu by dese laetste Memorie dien voorslagh wederom hadde verandert; en dat den gemelten Heere Grave d'Avaux in de voorsz. Memorie de reden van die veranderinge niet duysterlijk hadde te kennen gegeven, te weten; dat hy hadde gepenetreert, dat men hier misschien soude swarig-

heyt

heyt vinden, om te komen tot een separate Vrede, en eerder soude inclineren tot een Generale Treves: Dat hy selfs voorgaf, te hebben onrfangen d'ordres, in de voorsz. Memorie vervat, door een expresse Courier den 11 gearriveert, ende sulks, als den Coning niet hadde konnen weten, wat haer Ho: Mo: hadden geresolveert; veel min, daer over eenige Ordres hadde konnen geven; en noch in een stant, in dewelcke hy wist, dat men besig was, te delibereren op sijn ingegeven Memorie: Dat men daer- en- boven uyt de voorsz. Memorie evident sagh, dat alles by Vranckrijck alleen was en noch wiert aengelegt, om te mogen Meester werden van de Provintie van Luxemburgh, en dat die Majesteyt alle d'andere voorslagen hadde gedaen, niet met ernst, om die in te willigen; maer alleen, om haer Ho: Mo: en hare Hooge Geallieerden t'amuseren, en dat men selfs die voorsz. pretentie, by de voorsz. Memorie van den 29 April noch merckelijck hadde versvvaert: Dat sy hadden gehoopt, dat haer Ho: Mog: hier uyt eenmael souden hebben gemerckt, dat met sijn Konincklijcke Majesteyt van Vranckrijck op dien voet niet te handelen was, en dat, men naer tijts gelegentheyt de gedane voorslagen t'elckens siende veranderen, nae dat men imagineerde, door divisie en oneenigheyt daer in te reüsseren, sy mosten seggen, dat, indien haer Hoog Mog: de hant met ernst aen het werck hadden willen slaen, en haer maer in staet en postuur stellen, om de Wetten van Vranckrijck niet blindeling te moeten ontfangen, de voorsz. Differenten tot allerzyts genoegen al lange souden zyn getermineert geweest, ende dat sy haer hooghlijck hadden te beklagen, dat daer door niet alleen genegligeert of geruineert wiert het Interest, dat desen Staet in de conservatie van de Spaensse Nederlanden hadde; maer oock het Interest, dat voor haer alle daer in resideerde: want dat, de voorsz. Spaensse Nederlanden verloren werdende, het heyl ende welvaren deser Landen niet alleen wiert gebracht in een seer bekommerlijken en periculeusen staet; maer oock het welvaren van alle de Princen van Duytslandt, aen en omtrent den Rhijn gelegen, ende dat dienvolgende alle de Princen en Staten, die Lief-hebbers waren van haer Vaderlandt, en van de Duytse Vryheyt, nu aen niemant, als aen den Staet souden konnen toeschrijven d'oorsaeck van hare calamiteyten, indien men op dese wyse voort wilde procederen. Dat sy immers so genegen waren, als desen Staet om door een Accommodement de saecken buyten verwijderinge te houden, &c. Dat men nu weder luysterde naer voorstellen, om Luxemburgh aen Vranckrijck te cederen, sonder te considereren, dat Luxemburgh niet toebehoorde aen desen Staet; maer aen Spangie; sonder te considereren, dat Spangie soo menigmael hadde verklaert, dat hy Luxemburgh nimmermeer cederen konde. Dat de redenen, die Spangie daer toe hadde, geen pretexten waren, die men nu hadde uytgedacht, dewijle men wist, dat Spangie Luxemburgh altoos hadde gehad in de hoogste achtinge: Ende dat die Majesteyt, ten tyde van de Akense Vrede hebbende konnen genieten, een merckelijcke advantagie ende restitutie van verscheyde notable Steden en Plaetsen in Vlaenderen, indien deselve hadde konnen resolveren, Luxemburg af te staen, dat avantagie, om d'importantie van

Luxemburgh voornoemt, niet hadde willen of konnen aennemen: Dat de Stadt ofte het Landt van Luxemburgh oock in der daet Spangie hechte aen 't Duytse Rijck ende dat die Majesteyt, dat verloren hebbende, meteenen hadde verloren de Correspondentie en alle hulpe van die sijde: Dat Vrankryck selfs sulkx in den Jare 1667 wel hadde geremarqueert; een van de eerste Ministers van dat Rijck doenmaels verklaert hebbende, dat sy wel wisten, dat sijn Keyserl: Majesteyt niet soude konnen aensien, dat de Spaensse Nederlanden verloren gingen, ende die nergens anders, dan door Luxemburg, secoureren konde; dat Vranckrijck Meester werdende van Luxemburg, sustineren soude, in die qualiteyt Protecteur te wesen van den Ceurvorst van Trier, ende seer haest oock soude werden Meester van Coblens, ende van alle de vier Ceurvorsten aen den Rhijn; ende dat'er niet meer tusschen beyden lagh, dat Vranckrijck verhinderen konde, om, sonder Sterckten of Rivieren t'ontmoeten of achter sig te laten, te konnen komen alomme tusschen den Rhijn ende de Maes, selfs tot voor de Poorten van Nimwegen: Dat sy niet alleen geen ordre hadden, om Spangie tot die voorsz. Cessie, op wat maniere het oock mochte zijn, te raden; maer dat sy sulcks souden moeten ontraden; ende van haer Hoog Mog: gants gedienstelijck versochten, dat men die Duytse Princen, die voor de gemeene Conservatie soo resoluyt in de gemeene Alliantien waren getreden, en die soo wel gesint waren, die Alliantien te voldoen, en daer toe te gebruycken merckelijck meerder aental van Militie, als sy schuldig waren, voor die hare genegentheyt en affectie tot de gemeene sake, niet wilden helpen brengen, selfs met de Koorde om den Hals, onder de macht van Vranckrijck, soo als sy seeckerlyck souden doen, als men Luxemburg aen Vranckryck cederen soude, &c.

Haer Hoog Mog: committeerden oock den 12 hare Gedeputeerden, om aen den Grave d'Avaux te remonstreren; Dat Sy, met aendacht ende veel applicatien hebbende gedelibereert over de Memorien, by hem Grave van Avaux aen desen Staet overgegeven, en specialijck die van den 29 April en den 9 Mey, met seer groote surprise hadden verstaen, dat sijn Majesteyt hadde konnen goet-vinden, de Conditien van den Treves te verwerpen, by voorgaende respective Memorien van den 17 February voorgeslagen, en van den 13 April daer aen volgende noch geconfirmeert, ende, daer van by de Memorie van den 29 van deselve maent April niet was gerecedeert, te veranderen, ende dat in dien tijt, als haer Hoog Mog: haer soo verre verklaerden, dat Sy sijn Coningl: Majesteyt van Spangie souden induceren en permoveren tot het aennemen van den voorsz. Treves, ende daer toe mede versoecken de coöperatie van hare Hooge Geallieerden: Dat sijn Majesteyt seer licht soude begrijpen, dat haer Ho: Mo: en derselver Hooge Geallieerden, Spangien tot noch toe niet hebbende konnen permoveren tot de voorgeslagene Conditien van den voorsz Treves, de conditie, van dat die Majesteyt nu noch daer en-boven afstant soude moeten doen van Luxemburg, voor haer Hoog Mog: was onuytwerckelijck, dewijl Spangie door gene aenradinge of persuasie daer toe soude konnen werden gedisponeert, en de

hoog-

hoog-gem. Geallieerden de handt daer aen gants niet souden willen houden; en dat het aen haer Hoog Mog: niet konde werden gevergt, die Majesteyt daer toe door middelen van nadruk te obligeren;dat sy derhalven nochmaels mosten verklaren, dat sy,haer omtrent den voorsz. Treves soo resolutelijck hebbende geëxpliceert, als by de jongste Resolutie ende Conferentie, daer op gehouden, was geschiet, geen andere verwachtinge konden hebben, als dat sy haer in die haren voorsz. ernst ende officien souden vinden gesecondeert door sijn Coning: Majesteyt van Vrankrijk, den voorsz. Treves op de voorsz. Conditien accepterende ende aennemende; ende dat sy by ontstentenisse van dien mosten betuygen, dat het haer seer leet was, dat de voorsz Differenten niet wierden geaccommodeert op den voet, die sijn Majesteyt voor desen, en noch op den voorsz. 29 April, voor billick ende redelijck had gehouden; en dat sy ten minsten by haer selven vonden die gerustheyt, en by alle Vrede-lievende Coningen ende Princen die sentimenten, dat sy met alle oprechtigheyt en sinceriteyt alles hadden gedaen, wat in haer vermogen was, om tot een vredig besluyt te komen: en dat het aen haer niet had gestaen, dat het Accommodement niet was getroffen op de selfde voet, by hoogstged. sijn Coningl: Majesteyt selfs voorgeslagen.

Maer Vranckrijck bleef onveranderlijck / sonder eenigsints te relacheren / op sijn voornemen staen.

Sijn Hoogheyt vertrock den 15 na Dilvoorden / alwaer ons Leger lagh; maer reverteerde / na alvoorens eenige abouchementen met den Marquis de Grana gehouden te hebben / weder in 's Gravenhage.

Op den 8 Mey wiert voor Luxemburg / 's avonts / de Trenchee aen twee kanten / d'eene na de Capelle der L. Vrouwe der Vertroostinge / ter slincker-hant van 't Hooft-quartier / en d'andere na 't Passendael op welcke hooghte oock drie groote Batteryen opgeworpen wierden / geopent. De Belegerde schooten / gedurende de opening / gantsch niet / niet gelovende / dat het ernst was; maer gaven / doe sy het wercken aen de Trenchee sagen / tot des anderen daegs in de morgen-stont groot vuur: ten vijf uren dede eenige Cavallery een Uytval; doch wierdt tot aen de Palissaden gerepousseert: na haer te ruggekomst begon het schieten op nieuw. Dien nacht deden de Fransse twee lose Attaques; een na de kant van de Voorstad Gront / en een na de Abdy van Bonnevoye. Den 9 staken de Belegerde de Neder-stad en een gedeelte van de Huysen van de Voorstad van Passendael in brant / en 's anderen daegs de rest. De Belegeraers continueerden den 11 en 12 met hare Wercken Den 13 deden de Belegerde twee Minen onder een Logement van de Franssen / op de steylte van de eerste bedeckte wegh gemaeckt / springen: maer sonder veel effect. Dien nacht daelden de Franssen in de bedekte weg / en meenden de Redoute van St. Maria / welcke recht tegen over het Bastion en tusschen de twee bedeckte wegen legt / te vermeesteren; maer wierden te rugh gedreven.

Den 14 continueerden de Belegeraers hare Wercken. Den 15 maeckten sy sigh Meester van twee Redupten / en 's nachts van een derde op 't revers van

 Passendael;

Passendael; en 's morgens ten 5 uren van de bedeckte wegh: De Belegerde lieten een Mijn / maer buyten veel effect / springen.

Den 15 presenteerde den Grave d'Avaux by Memorie aen de Heeren Staten Generael; dat / alsoo de 14 dagen/t'zedert den 29 April/in welcke hy een positijf antwoort verwacht hadde / geëxpireert waren / hy noodig achte / haer Ho: Mo: bekent te maken / dat hy na den 20 de macht niet meer hadde / om het Accommodement te tekenen / en haer te versoecken / de overige tijdt niet vruchteloos te laten verlopen / alsoo het de eer van sijn Majesteyt niet langer konde lijden/ sig te relacheren/ noch desselfs intresten / dat Spangie sijn gedult langer soude misbruycken / &c.

Den 16 gaf hy een andere Memorie over/ van inhout; dat hy Brieven van sijn Heer en Meester van den 13 ontfangen hadde/ waer in sijn Majesteyt seyde/ te verwachten/ dat haer Hoog Mog: de 15 dagen/ waer in hy haer antwoort te gemoet sagh/ niet vruchteloos souden laten verlooren gaen / en dat hy hem Grave d'Avaux in deselve niet langer / als tot den 20 / de macht tot het ondertekenen van de voorgestelde Conditien liet behouden; reitererende hierom sijne voorgaende instantien.

Den aenwesende Gedeputeerde van Vrieslandt ter Generaliteyt versocht hier op; Dat haer Hoog Mog. Spangie geliefden te brengen tot het aennemen van den Treves, met de Cessie van Luxemburgh, op den voet, in de Memorie van den Heer Ambassadeur van Vranckrijck van den 9 Mey, ofte tot het accepteren van de Vrede, op de Conditien, in de Memorie van den 29 April vervat; en dat, den Termijn van den 14 geëlabeert zijnde, die van den 20 Mey niet mocht voor-by schieten, sonder alvorens het Ttactaet tusschen hare Majesteyten van Spangie en Vranckrijck te sien voltrocken, of, soo daer toe de tijdt mocht te kort schieten, dat haer Ho: Mog: immiddels hare Troupes, in de Nederlanden zijnde, soodanig wilden reguleren, als by de Memorie van den 29 April van den Heere Grave d'Avaux was vereyscht; en dat in tegendeel den Heer Ambassadeur van Vranckrijck oock mocht werden versocht, om haer Ho: Mo: by een schriftelijck Declaratoir te willen verseeckeren, dat, soo den Staet voor den 20 Mey een satisfactoire Resolutie quam te nemen, sijn Majesteyt van Vranckrijck noch den tijt van 6 of 7 Weken soude vergunnen, om Spangie te disponeren, en immiddels alle Hostiliteyten doen cesseren: protesterende, dat sijne Heeren Committenten onschuldig wilden zyn aen alle de onheylen, die den Staet andersints soude werden toegebracht.

Den 17 hielden haer Hoog Mog: Gedeputeerden met den Grave d'Avaux/ op desselfs versoeck / een Conferentie / in welcke sijn Excellentie aen haer representeerde; Dat de geruchten alhier liepen, dat hy hadde gerelacheert van sijn overgegeven Memorie, en vervolgens langer tyt hadde gegeven, als de 15 dagen, in sijn laetste Memorie vermelt, en over sulcks goet gedacht hadde, haer Hoog Mog: daer omtrent te disabuseren, ende nochmaels bekent te maken, dat sijne Majesteyt hem ordre had toegesonden, om na den 20 niets te mogen concluderen,

ren, ofte teeckenen, en dat hy dagelijcks soodanige ordres kreeg; en oock albereyts andere ordres hadde, als den 20 soude zijn gepasseert; en niet had konnen nalaten, haer Ho: Mo: daer van te præadviseren, met byvoeging, dat den Coning van Spangie Geldt furneerde aen Hessen, om hare Troupes te doen marcheren, ende dat sijn Majesteyt sulcks met goede oogen niet konde aensien, hoe weynigh die Troupes souden mogen wesen: Dat den Heer Ceurvorst van Beyeren, hoewel hy by den Coning niet wel stonde, echter aen sijn Majesteyt hadde geschreven uyt Munchen, van den 9 Mey; Dat sijn Majesteyt den Treves geliefde toe te staen en te accorderen, en dat sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt hem betroude op den Coningh, en dat sijn Majesteyt sijn Woort daer omtrent soude houden: Dat haer Hoog Mog: van anderen buyten 's Lants wierden geallarmeert, en dat de Hooge Geallieerden van den Staet haer Ho: Mo: sochten te persuaderen, dat sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt tot Lintz alle debvoiren aenwende, om sijne Troupes tegens hooghstged. sijn Majesteyt van Vranckrijck te doen marcheren: Dat hy Heer Grave d'Avaux by desen nochmaels moste representeren en hem refereren tot den inhoude van sijne voorgaende overgeleverde Memorien, en dat hy miserabel wilde wesen, indien Luxemburg niet voor den 22 of 23 quam over te gaen in handen van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck.

In tegendeel maekte den Marquis de Castel Moncapo, in een Conferentie met de Geallieerden Ministers, aen deselve, en haer Hoog Mog: Gedeputeerden bekent; Dat den Heer Ambassadeur de Bourgemainero hem by Missive hadde genotificeert, dat sijn Keyserl: Majesteyt, so haest deselve hadde verstaen, dat Luxemburgh belegert was, aenstonts twee Couriers hadde afgesonden; den eenen, aen den Heer Ceurvorst van Beyeren, ende den anderen aen den Furst van Waldeck, om, sonder eenig tijt-versuym met hare Troupen te marcheren; en dat hoogst-ged. sijn Keyserl: Majesteyt by de voorz. Troupen hadde gesonden de beloofde 8000 Man: Dat de eerste Paye van wegen sijn Coningl: Majesteyt van Spangie, aen de Hessische Troupen uytgelooft, was betaelt; en dat die Troupen aen 't marcheren waren. Dat sijn Coningl: Majesteyt van Spangie Luxemburg nooyt soude cederen, &c.

De tijdingen van Brussel meldeden omtrent die tijdt oock, dat daer Expressen van den Graef van Waldeck geärriveert waren, met bericht, dat hy bereyts met sijne Voor-Troupen by Coblentz gekomen was; maer men heeft naderhant bevonden, dat alle de Troupen uyt het Rijck, die 't Ontset souden ondernemen, ver te soecken waren.

Den Coning van Vranckrijck vertrock den 15 van Condé, om een Campement, dat hy te Thulin hadde te besichtigen, en arriveerde den 17 tot Valencijn.

Den 16 en 17 wiert met de Wercken voor Luxemburgh voortgegaen. De Belegeraers attrappeerden twee Capiteyns van 't Regiment van Autel, en een Gereformeerde Luytenant, die sig in de Plaets wilden werpen. Sy rapporteerden, dat sy met den Grave de Valsassine; welcke 400 Dragonders

en 300 Gereformeerde Officiers geleyde / gekomen waren / om sigh in de Plaets te begeven; maer dat hy / verstaen hebbende / dat Mr. de Melac kennis van sijn Marsch hadde / en hem te gemoet trock / geloofde / dat sijn dessepn ontdeckt was / en 't hem onmogelijck soude wesen / dat te volvoeren.

Desen Grave was van den Marquis de Grana / soo dra sijn Excell: van de aennadering der Fransse na Luxemburg kondschaphadde / gecommandeert / om eenig Volck in die Stadt / eerse beslooten was / te brengen; maer hy was naulijcks by Luxemburg gekomen / of keerde ('t zy om de boven verhaelde redenen van de gevange Officiers of andere) alleen wederom na Brussel / en liet sijn Volck / soo 't haer luste / volgen.

Den 18 wiert de Redupt ter rechterhandt van de Belegerde verlaten / en van de Belegeraers beset. Den 19 begonden de Belegeraers aen de Attaque van Grondt te mineren. De Redout ter slinckerhant viel voor over / en 't geen daer aen resteerde / wiert van de Fransse sterck beschoten. Den 20 lieten de Belegerde een Mijn ter rechter en slinkerhant springen: aen de laetste zijde geschiede weynigh schade; maer aen de eerste wierden omtrent 20 Schans korven gerenverseert. 's Morgens ten 7 uuren lieten de Belegeraers een Mijn onder Gront springen / welcke een Bres voor 6 of 7 Man maeckte. De Granadiers / daer toe geordonneert / vielen daer op aen / wierden / op de hoogte van de Bres gekomen / van andere Granadiers ondersteunt / en verdreven de Spaensse tot aen de Rivier: Sy maekten oock een groot Logement. De Belegerde lieten twee Mijnen springen / en de Belegeraers ontdeckten 3 anderen op de Glacis van de Contreschärp / door een overgelopen Ingenieur. Den 21 verlieten de Belegerde de Redupt ter slinckerhant. Den 22 lieten de Belegerden weder een Mijn springen / met vry goet effect. De Belegeraers vermeesterden twee Traversen aen de tweede bedekte wegh; en de Belegerde verbranden de Neder-stadt. Den 23 wierpen sy een Battery met Mortieren aen de Attaque van Out-Munster op. Den 24 maekten de Franssen aen Out-Munster een vry groot gat in de eerste Poort / en verlieten d'Attaque van Gront / na dat sy het Canon van daer gehaelt hadden. Den 25 wiert met de Wercken en 't schieten voortgevaren. Den 26 vermeesterden de Belegeraers de laetste bedeckte wegh geheel. Den 27 begonden de Fransse met het krieken van den dag twee uuren na den ander sterck te schieten / lieten hare Minen onder de Contregarde / of 't Hoornwerck van Barlemont / springen / en attaqueerden / alsoo de Minen vry goet effect deden / aenstonts daer op van drie verscheyde kanten het selve Hoornwerck / 't welck sy oock / na dat eerst door twee Minen sigh wat hadden moeten retireren / en het haer drie uren lang met groote dapperheydt bedisputeert was geworden / niet sonder groot verlies / emporteerden. Een gedeelte van hare Troupen daelde in de Gracht / en verjoeg van daer de Spaenssen / welcke na een Redout weken; maer de Franssen vermeesterden den Ingang daer van. De Belegerde staken in 't retireren uyt de Contregarde een Magasijn van Bomben / Granaden

naden en Kruyt aen brant/waer door veele der Belegeraers sneuvelden. Den 29 wiert de nederdalingh in de Gracht van de Contregarde van St. Maria met goet succes van de Belegeraers gedaen/ doodende en verjagende van daer de Spaenssen. Den 30 quamen de Franssen in de Gracht van de rechter Face van Barlemont/van waer sy/en uyt een halve Maen/de Belegerde verjoegen. Sy naderden oock van de kant van Passendael/ om aen 't Casteel van Out-Munster een Travers/dat sy geruïneert hadden/t'attacqueren;maer de Belegerden verlieten 't/ soo dra sy de Belegeraers sagen aenkomen; welcke echter haer so spoedig navolgden/dat sy eenige dooden/ en maekten sig van alle de Retrenchementen/waer in sy eenige Stucken Geschut vonden/Meester; en quamen in de Gracht. Sy attacqueerden vervolgens 't Casteel/en namen/na eenige wederstant/alle de Buytenwercken in. Sy logeerden sig aen de voet van het Bastion/ dat voor een Bolwerck aen de Plaets verstreckt. Ondertusschen vermeesterden een andere Party de halve Maen van de Contregarde/ die de Belegerde noch aen de groote Attaque hadden: maer/alsoo de Spaenssen daer weynig poging van resistentie deden/ lieten de Officiers ondersoecken/ of oock eenige Minen verborgen waren/en ontdeckten een bedeckte Poort met Pallissaden/ die de inkomst aen een onder-aerts Hol/ dat een Oven onder de Punt van dese Contregarde gelegde/ gaf. Den 31 stoegen de Belegerde/ door de continuële attacques afgemat/ de Chamade/en de Ostagiers wierden wederszijds gesonden.

Het Seyn van Canon-schooten/dat den Coningh geordonneert had/ om te spoediger het overgaen te verstaen/ wierdt uyt het Leger/ en soo van Plaets tot Plaets/aenstonts gegeven: 't welck sijn Majesteyt nauwlijcks vernomen had/ of sont een Courier aen den Grave d'Avaux; na welckers aenkomst sijn Excellentie den 5 Juny by Memorie aen haer Hoog Mog:representeerde; Dat hy door een Expressen verstaen had/ dat Luxemburg op den eersten onder de Gehoorsaemheyt van den Coning/ sijn Meester/ was gebracht. Dat den Coning/ hoewel hy sig/ na dat haer Ho: Mo:geen antwoort voor de gestelde tijt gegeven hadden/ door sig in de Possessie van Luxemburg te stellen/ in staet bevont/ om nieuwe en considerabelder Conquesten te doen/ echter aen hem Grave d'Avaux geordonneert had/ aen haer Hoog Mog:noch 12 dagen na den dagh van 't overgaen van Luxemburg te geven/ om op de Presentatie van den 29 April en 9 Mey te delibereren: Dat sijn Majesteyt hier toe genegen was geweest/ om te seconderen de intentie van die geene/ die 't meeste na 't welwesen van haer Vaderlant en de Rust der Christenheyt verlangden; en dat/gelijk het senden van de Troupes sijn Majesteyt genootsaeckt had/ sig aen 't Hooft sijner Legers te begeven/ alsoo de kennisse/ die hy hadde/ dat haer Hoog Mog: hare Troupen belet hadden/ tegens sijne hostile Actien te bedrijven/ hem beweegde/ haer noch dese 12 dagen te geven: Dat sijn Majesteyt hoopte/ dat haer Hoog Mog:/ of alleen/ of met de Ministers van Spangie/ het Tractaet voor 't verloop van de 12 dagen souden aennemen.

Voor't overgeven van de Memorie vertrok sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie des morgens na't Leger van desen Staet / dat by Vilvoorden gecampeert lagh / en bleef aldaer tot na't sluyten van de Treves.

Den Marquis de Castel Moncayo gaf tegens de Memorie van den Grave d'Avaux den 7 een andere over / van inhout / dat hy van't overgaen van Luxemburg noch niets wist, dat den Coning van Spangie noyt tot de afstant van die Stadt / om dessels importantie / soo voor de rest der Nederlanden / als de Communicatie met Duytslant / soude verstaen; Dat de Geallieerde Ministers de Cessie noyt hadden konnen raden; maer van sentiment waren geweest / dat men alles / om de Bourgondisse Kreyts te assisteren / most hasarderen; Dat hy niet konde geloven / dat haer Hoog Mog: aen hare Troupen verboden hadden / vyantlijke Actien tegens de Fransse te gebruycken / alsoo sulcks tegens de Tractaten soude strijden: Dat het geven van 12 dagen uytstel / na't overgaen van Luxemburg / een slechte vergeldingh voor dit Verbodt soude zijn. En dat hy konde verseeckeren / dat noch hy noch eenig ander Minister van sijn Coning ordre had / of soude bekomen / om op de voorgestelde Conditien te sluyten; en dat haer Hoog Mo: / so sy sig inlieten / om sijn Meester de Propositien van Vranckrijck te doen aennemen / sulcx echter noyt souden uyt wercken.

De Geallieerde Ministers droegen sig wat moderater / en verklaerden / op de kennis van't overleveren van de Memorie van den Grave d'Avaux / door haer Ho: Mo: Gedeputeerden aen haer gegeven; Dat de Geallieerden wel waren genegen tot't aengaen van den Treves, mits dat se soude wesen Universeel en Generael, en so wel ten aensien van't Zuyden als 't Noorden; en dat hooggem. Geallieerden daer door van den anderen niet wierden gesepareert, en dat den Treves oock door alle soude werden geguarandeert; Dat sy te meer waren gesterkt in die opinie, om dat haer Ho: Mo: noch onlangs hadden doen verklaren, dat't selve insgelyks was hare intentie; dat sy evenwel daer by mosten voegen, dat sy niet anders uyt de voorsz. Memorie konden afnemen, dan dat sijne Majest: van Vrankrijk van meininge was, de voorsz. onderhandelinge separaet te maken, de wyl deselve Memorie sprak van een Tractaet, dat getekent soude werden met de Ministers van sijn Coningl: Maj: van Spangie en haer Ho: Mo: te gelyk, ofte anders met de Ministers van haer Ho: Mo: alleen; Dat sy niet konden of wilden geloven, dat men alhier daer toe soude komen op een tijt, dat de hooggem. Geallieerden aen haer kant soo resolut voldeden de gemaeckte Allianten, en met een seer notable Assistentie effectif marcheerden, niet alleen tot Secours van de Stadt Luxemburg; maer oock van de gantsche Spaensse Nederlanden. Ende datmen soo doende, sig niet alleen van den anderen soude separeren; maer tot een onbegrijpelyk en onverantwoordelijck nadeel in de swarigheden en periculen brengen en laten steecken die geene, die in krachte van de Tractaten, gemeynderhant aengegaen, tot d'Assistentie en hulpe van de Geoppresseerden, en tot veyligheyt en securiteyt van het gemeyn, hare Volkeren samen voerden, daer de noot het eyschte: Dat sy aen haer Ho: Mo: eygen oordeel lieten, wat goets van een soodanige onderhan-

delinge

delinge soude konnen komen, of wat seeckerheyt daer in gevonden soude konnen werden, en in wat swarigheden men den anderen daer door soo wel nu als voor het toekomende soude brengen; Dat de Hooge Geallieerden, nu met den anderen soo wel eens zijnde, ende soo notablen Macht op de Been brengende, die niet te verminderen, maer door byval van anderen eer te vermeerderen stont, sijne Coninglijcke Majesteyt van Vrankrijk eerder soude werden gepermoveert, om aen de reden en billijckheyt plaets te geven, als die Majesteyt de Hooge Geallieerden wel vereenight en in soodanigh postuur van defensie soude vinden, als wanneer die hare Machten door hare oneenigheden souden hebben inutil gemaeckt aen de gemeyne defentie; dat sy oock niet konden begrijpen, dat haer Hoog Mog:, soo als den Heer Ambassadeur voorgaf, sijne Majesteyt souden hebben verseeckert, dat hare Troupen in geen Hostiliteyten souden komen met de Troupen van sijn Majesteyt; dewijl het selve immers tegens alle goede trouw, en capabel soude wesen, om d'Ingesetenen in de Spaensse Nederlanden tot desperatie, en d'andere Hooge Geallieerden in de uytterste diffidentie, te brengen. **De Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden antwoorden hier op**; Dat sy alsnoch konden verklaren, dat haer Hoog Mog: geen andere intentie hadden, dan de voorsz. Differenten te helpen termineren door een generael Accommodement, ende sulcks soo wel ten aensien van het Noorden, als van het Zuyden; en te blijven by de gemaeckte Tractaten, sonder haer van hare Geallieerden te separeren; dan dat van de saecke door soo generale verklaringen geen uytkomst soude werden gevonden, indien men niet met eenen toetrad tot het adjusteren van de particulariteyten van dien; gevende haer in bedencken, of men niet soude konnen laboreren op een Treves, waer by de Stadt Luxemburgh, gekomen zijnde onder de macht van sijne Coningl: Majesteyt van Vranckrijck gedurende den voorsz. Treves soude blijven, mits dat men met eenen oock soude trachten door een gelijcke Treves te termineren de Differenten in het Duytse Ryck, ende oock voor te komen, die in het Noorden mochten sijn t'apprehenderen. Ende wat aenginck het niet plegen van de Hostiliteyten, dat sy Heeren Gedeputeerden de Heeren Ministers wel konden verseeckeren, dat haer Ho: Mo: geen soodanige versekertheyt, belofte of iets diergelijcks aen sijn Majesteyt van Vranckrijck hadden gedaen of gegeven, directelijck of indirectelijck, of selfs met den Ambassadeur daer over eenig gespreck hadden gehouden of doen houden. **Hier op verklaerde sig de Heeren Ministers wel op het voorsz. generael Accommodement; maer niet om Luxemburgh/ gedurendt de Treves/ te laten in handen van Vranckrijck; seggende/ daer toe niet gelast te zijn. En de Heeren haer Ho: Mo: Gedeputeerden wijders vragende**; Of sy dan souden konnen goet-vinden, dat haer Hoog Mog: op den voorsz. voet van een generael Accommodement aen den Heer Grave d'Avaux souden bekent maken, dat deselve, voor soo veel haer aenginghs souden trachten, sijn Coningl: Majesteyt van Spangie ende de andere Hooge Geallieerden t'induceren, van, gedurende den Treves, Luxemburg te laten onder de macht van Vrankrijk, ende dat sy tijdt

souden versoecken, om daer over met deselve Majesteyt en d'andere Hooge Geallieerden te konnen confereren: antwoorden de Ministers; Dat sy meynden, dat Vranckrijck den tijt soo kort begrepen hadde, dat het aen haer zijde niet mogelijck was, daer omtrent iets te konnen by-brengen; en dat het derhalven goedt soude zyn, te sien, dat men soude mogen bekomen eenige meerderen tijt, om van soo importanten saecke met ordre te konnen spreecken.

Maer 't ging voor Luxemburg soo voorbarig niet, als de Franssen sig ingebeelt hadden; want de Spaensse Ostagiers, buyten gekomen, versochten alleen 8 dagen tijdts, om den Marquis de Grana van de gelegentheydt der Plaets te verwittigen, en noch eenige andere saken, sonder van capituleren te spreecken; 't welck haer van den Mareschal de Crequi afgeslagen wiert: waer op de Officiers weder binnen gingen. Kort daer na quamen wel andere buyten, maer konden niets verrichten; waerom het schieten op nieuw ten 7 uren 's avonts begon.

Den 2 wiert met de Wercken gecontinueert: en 's avonts gaven de Belegerde alle teeckenen, van tot het overgeven genegen te zijn; maer de Franssen, indachtigh het gepasseerde op den eersten, geloofden niet, dat het ernst was, gingen voort met het schieten, en ruineerden het Bastion van Out Munster.

Den 3 verminderde het schieten van de Belegerde, en hiel ten 10 uren gantsch op; maer, siende, dat de Belegeraers in de Gracht een Battery van 4 groote Stucken opwierpen, sloegen de Chamade. De Ostagiers wierden gegeven, de Articulen van Capitulatie aen den Mareschal de Crequi overgelevert, en den 4 geteeckent, zijnde van inhout als volgt:

Artijckelen, op welcke de Stadt Luxemburg sig overgegeven heeft.

Poinčten, door de Belegerde opgestelt.

I.

DAt den Gouverneur, Don Mario Aurilia, Generael van de Bataille van de Armeen van sijn Catholijque Majesteyt, den Commis van de Finantien, Emmanuel de Franquen, Intendant van de Provintie van Luxemburg, den Krijgs-Commissaris, het gantsche Guarnisoen, soo Officiers als Soldaten, van wat Qualiteyt, Caracter en Natie sy mogen zijn, 't zy te Voet of te Paert, gelijck oock den Auditeur van de Kryghs-Volckeren, de Commissarissen van de Vivres en Vouragien, Ingenieurs, Constapels, Bombardiers, Konst-vuurwerckers en Mineurs, hare Familien, Domestiquen en Knechten, met haer Meubelen en Effecten, soodanig, als sy mogen wesen, in alle vryheydt uyt de Stad sullen trecken, sonder dat haer eenig ongelijck, gewelt of overlast, direct of indirect, in haer Persoonen, Goederen en die van haer Familie, aengedaen

Antwoort van den Mareschal de Crequi.

Geaccordeert; behalven dat in 't uyttrecken uyt de Plaets de Persoonen, hier vooren genoemt, en haer Effecten, langs de Maes na Stockem, of daer omtrent na de kant van Mastricht, geleyt sullen werden, en van daer na Diest; in welke Plaets sy op geenerhande wijs door onse Troupen geinsulteert sullen werden gedurende vier dagen, staende welcke tijt van vier dagen sy de Wegh na Leuven of Mechelen sullen konnen nemen,

gedaen sal werden, noch dat de voorsz. Bagagien en Effecten, soo in 't uyttrecken uyt de Plaets, als over-al elders, tot Brussel toe, sullen mogen gevisiteert werden.

sonder dat men sig daer tegens opponere.

II.

Dat de Infantery door de Bres van 't Casteel, nemende de Poort van Paffendael, uyttrecken sal, en de Cavallery, Artillery en Bagagie, door deselve Poort, of soodanige andere, als de Gouverneur goet sal vinden; en het gantsche Guarnisoen met Wapenen en Bagagie, slaende Keteltrommels en Trommels, en blasende Trompetten, vliegende Vaendels, Standaerts en Wimpels, brandende Lonten, Kogels in de Mont, met vier Stucken Metael-Canon, te weten, twee halve Cartouwen, en twee Vierdelingen, met een Mortier, oock van Metael, met alle hare Affuyten, Voor-treyn, en nootsakelijcke Munitien, te weten, ses schooten voor yder Stuck; ten welcken eynde de Belegeraers de Wagens, Paerden, Equipagien, en alle andere nootsakelijcke dingen tot de Weg en 't transport fourneren sullen.

Dit gantsche tegenwoordige Articul geconsenteert, uytgesondert, dat aen het Guarnisoen niet, als de twee halve Cartouwen, toegestaen sullen werden; en voort de twee Vierdelingen van Cartouwen en 't Mortier sullen in faveur van den Prince van Chimay gegeven werden.

III.

Dat tot het overbrengen van de Bagagien, Reystuygen en Effecten van de Officiers en Soldaten, en andere hier boven genoemt, gelijck oock van de Gequetsten, die op Wagens sullen konnen vervoert werden, door de Belegeraers van gelijcken vier-hondert Wagens, elck van 6 Paerden getrocken, vier-en-twintig uren, meer of min, voor de Uyttocht gefourneert sullen werden.

Geaccordeert drie-hondert Wagens, en eenige meerder, soo 't van nooden is.

IV.

Dat het voorsz. Guarnisoen, en al 't geen hier vooren genoemt is, met Geleyd-bende, en in alle versekertheyt, tot aen de Stad Brussel, door de rechtste, kortste en gemackelijkste Weg, geleyt sal werden; te weten, door die van Arlon, van Bastogne, Marche en Namen; op den dag van de Uyttocht 2 uren wegs, en op yder van de andere dagen 3 uren ten hoogsten afleggende, haer al 't geen, sy op de Weg in de Plaetsen, alwaer sy vertoeven, soo tot onderhout van de Menschen, als Beesten, van noden hebben, latende volgen.

't Guarnisoen van Luxemburg sal na Stockem geleyt werden, om van daer vervolgens na Diest te gaen, gelyk hier vooren in 't eerste Articul aengeteeckent is, en sal niet meer, als twee uren Wegs, op de eerste dag afleggen: op de andere drie uren, volgens 't versoeck, 't geen het gedaen heeft. Indien 't ged. Guarnisoen Broot en Vivres van nooden heeft, sal men 't haer op de Uyttocht voor vyf dagen geven; en de Commissaris die tot haer Geley gestelt sal werden, sal voor haer onderhout voorsien voor de rest van de Wegh en Passagies; welcke Wegh de rechtste en kortste, die mogelyck is, gegeven sal werden.

V.

Dit Articul, concernerende het Pardon van de Deserteurs

teurs, is door den Heer Mareschal de Crequi niet toegestaen.

VI.

Dit Artijkel geaccordeert, uytgesondert, dat men malkander wedersijts te vreden sal stellen voor de Rantsoenen, die men van de Gevangens, dewelcke te vooren overgelevert zijn, moet hebben.

Dat de Gevangens, soo Officiers, als Soldaten, voor en gedurende de Belegeringh van dese Plaets door de Krijgsvolckeren van 't voorsz. Guarnisoen gemaeckt, gelyck oock die van 't voorsz. Guarnisoen, die in de macht van den Alderchristelijckste Coningh zijn, in wat Plaets sy mogen wesen, en van wat qualiteyt sy zijn, gelijck oock die geene, die sig gedurende de Belegering in de Stad hebben willen werpen, gevangen genomen zijn; oock de Canoniers, die tot Bastogne gekregen, en na Marche gevoert zijn, alle aenstonts ter goeder trouw van de eene en andere kant sonder Rantsoen, en sonder het meerdere ende 't mindere te balanceren, weder-gegeven sullen werden.

VII.

Geaccordeert.

Dat de Gequetste, die niet getransporteert sullen konnen werden, in haer Gast-huysen sullen blijven, by welke het vry sal staen een Officier, om opsicht over haer te nemen, te laten, gelijck oock eenige Chirurgijns; en sullen verder van Doctor, Chirurgijn en andere nootsakelijckheden, tot haer volkomen genesingh, bedient werden; na 't welck sy in alle sekerheyt ter selver Plaets, als 't Guarnisoen, en door deselve wegh gesonden sullen werden, haer vry geleyt voor haer securiteyt, overbrenging ende transport van haer Persoonen gevende.

VIII.

Geaccordeert.

Dat alle Buyt, door 't Guarnisoen van Luxemburg in Paerden, Reys-tuygen en andere saken, van wat natuur sy zijn, sonder eenige exceptie, voor en gedurende de Belegering van dese Plaets bekomen, sonder difficulteyt, aen de geene, die 't gekregen, of die 't gekocht mogen hebben, sal verblijven.

IX.

Geaccordeert.

Dat de Vrouwen, Weduwen en Kinderen, Domestijcken en Knechten van de Officiers, en Soldaten van het Guarnisoen, na haer welgevallen sullen mogen verblyven in de Stadt, of ten platten Lande, alwaer sy hare Huysen en Goederen sullen hebben, om daer van te konnen disponeren en profiteren, sonder in hare Persoonen of Goederen, na 't vertreck van 't ged. Guarnisoen, op eenigerhande manier gemolesteert of mishandelt te werden.

X. Dat

X.

Dat sy, gedurende de tijt, die sy genootsaeckt sullen zyn, in dese Stad of ten platten Lande te verblijven, van deselve Vryheden en Exemptien van Tocht, Wacht, Inlogering en alle andere personele en reële Belastingen, vry sullen wesen, gelijck voor het overgeven van de Stad.

Geaccordeert.

XI.

Dat aen alle Officiers, Soldaten en andere, hier voren genaemt, een Termijn van ses Maenden toegestaen sal werden, om van de Goederen en Effecten, roerende en onroerende, haer toekomende, soo in dese Stad, als overal elders onder de Gehoorsaemheyt van sijn Alderchristel: Majesteyt, of in Persoon, of by Procuratie, te disponeren, 't zy door Verkoop, Alienatie, Donatie of anders, in de gewoonlycke en gebruyckelijcke formen; en dat men vrywilligh de Vrygeleyden en Paspoorten, welcke sy van nooden sullen hebben tot transport van haer Bagagien en Effecten, die sy gedurende die Term sullen willen retireren, en in de Steden, onder de Gehoorsaemheyt van den Catholijcken Coning, brengen, sal geven.

Geaccordeert.

XII.

Dat de Officiers, Militairen en andere, hier vooren genaemt, op den dag van de Uyttocht van 't Guarnisoen, om schulden of op ander pretext, in de Stadt niet gearresteert of gehouden sullen mogen werden.

Geaccordeert, wel verstaende, dat de Particuliere, die in de Stadt schulden hebben, beloften sullen geven, tot verseeckeringh van de betalingh der voorsz. schulden.

XIII.

Dat d'Ontfangers, Commissarissen van de Vivres en Voeragien, in geenderhande manier noch op wat pretext het zy, aengesproocken sullen mogen werden over Impositien ten platten Lande gedaen in Geldt, Hooy, Graen en Haver, dat sy bekomen hebben.

Geaccordeert.

XIV.

Dat, gedurende de Termijn, dat het Guarnisoen sigh tot den Uyttocht prepareren sal, en op den dagh van de Uyttocht selfs, geen Officier of Soldaet van de Belegeraers vermogen sal, in de Plaets te komen, of meerder als haer Wercken zijn, te naderen.

Geaccordeert.

XV.

Dat het Catholijcke, Apostolijcke en Roomsse Geloof in de Stadt, Landt, Hertoghdom van Luxemburgh en 't Graefschap Chiny onverbreeckelyck onderhouden sal werden, sonder dat eenige Secte of Kettery, in wat soort

Geaccordeert: den Coning my hebbende geordonneert, dat geen andere Religie, als de Catholijcke, Apostolijcke

en Roomse, in de Stadt, Landen van Luxemburgh en 't Graefſchap Chiny, geſtabileert magh werden.

ſoort of manier het zy, aldaer magh werden gedult of getolereert.

XVI.

Geaccordeert. Den Coningh ſal ſeer ernſtigh gebeden werden, dit Artijckel, om te meer kracht daer aen te geven, te willen ratificeren.

De Prelaren, Edelen en Gedeputeerden, repreſenterende de drie Staten van 't Landt, Hertogdom van Luxemburg en Graefſchap Chiny, gelijck oock de Eccleſiaſtique, ſoo Geeſtelijcke, als mede die van de oude Ridderſchap, Schildknaepen, Veradelde, Burgers en Inwoonders van 't voorſz. Landt, ſullen door ſijn Alder-Chriſtelijckſte Majeſteyt geprotegeert werden, en verblijven in 't jouiſſeren van alle hare Rechten, Poſſeſſien, Privilegien, Vryheden, Beneficien, Exemptien, goede Uſantien en oude Coſtuymen, ſoo en gelijck ſy tot nu toe onder den Catholijcken Coning gejouiſſeert hebben, ſonder dat tot nadeel van deſelve eenige nieuwigheyt ſal mogen ingevoert werden.

XVII.

Geaccordeert, preſterende de gewoonelijke Eed in diergelijck geval.

Dat die van de Provintialen Raedt, den Procureur Generael en ſijn Subſtituyt, Griffier, die van de Magiſtraet, Penſionaris, de Sitbanck van de Prevoosdy; en haer beſwooren Klercken, de Generale en Particuliere Ontfangers van den Coning en van de Aydes, en andere Civile Officiers, en van de voorſz. Domeynen, van wat Conditie ſy mogen weſen, van de Stadt en van 't Hertogdom van Luxemburg en Graefſchap Chiny, welcke in poſſeſſie en dienſt van hare Charges ſullen willen blyven, aldaer in deſelve Jurisdictie en Prerogativen, Vryheden en Gagien, als ten tijde van de voorſz. Catholijcken Coning, gemaintineert en gecontinueert ſullen werden: gelijck oock de Advocaten, Procureurs, Deurwaerders, Notariſſen, Sergeanten en andere Suppooſten van de ged. Raedt en Magiſtraet.

XVIII.

Geaccordeert; mits ſigh onder de gewoone Eeden ſubmitterende.

Dat aen die van de voorſz. Raedt en Magiſtraet, en aen alle andere, van wat qualiteyt ſy mogen weſen, vry en in haer keur ſal ſtaen, om ſig elders met hare Familien, Meublen, roerende Goederen en effecten te retireren, en binnen ſes Maenden na den dag van deſe Capitulatie daer van te diſponeren; gelijck oock hare Onroerende binnen een Jaer na haer vertreck te verkoopen, en te aliëneren, of anders daer van te diſponeren: ten welken eynde haer, als ſy ſig ſullen willen retireren, vrywillig Vrygeleyde en Paſpoort toegeſtaen ſal werden; oock dat de Officiers Civil, ſig

ſig uyt de voorſz. Stadt hebbende geretireert, en voor het verloopen van de ſes Maenden wederkomende, in haer Charges, gelijck ten tijden van haer vertreck, geconti-nueert ſullen werden.

XIX.

Dat alle de Steden, Prevoſchappen, Heerlijckheden, en te gelijck de Vaſſallen en Onderdanen, van het Hertog-dom van Luxemburg, en 't Graefſchap Chiny depende-rende voor den Oorlog, die tuſſchen de twee Kroonen in den Jare 1635. gevoert is, dewelcke door het Pyreneeſſe Vredens Tractaet gecedeert zijn, met die geene, die noch van de Hooft-Stadt bleven dependeren, niet ſullen compo-ſeren, als een Lichaem, dat volgens de fondamentele Wet-ten, goede Uſantien en oude Coſtuymen van 't voorſz. Landt, onder een Gouverneur, Præſident en Luyden van den Provintiale Raed, een Rechter, en Sitbanck van Ede-len en andere ſubalterne Rechters en Officiers, gelijck van outs, geregeert en gegouverneert ſal werden.

De Coſtuymen van het Graefſchap Chiny, en die van Luxemburgh, ſullen, benevens die van den Staet, geexamineert werden, om vervolgens daer in een Re-glement, conform de In-treſten van 't Landt, ge-maeckt te werden.

XX.

Dat de geſaiſeerde of geconfiſqueerde Goederen, Ren-ten en Effecten van de Onderdanen van deſe Stadt en Pro-vintie, van wat qualiteyt en Conditie die mogen weſen, en van haer Ouders in 't Hertogdom van Luxemburg en Graefſchap van Chiny, of elders onder 't Gebiet van ſijn Alderchriſtel: Maj., haer gereſtitueert, of daer van de vol-komene joüiſſance toegeſtaen ſal werden, met deſelve Rechten, Jurisdictien, Renten, Prætentien en Corvées op de wettige Poſſeſſie, in conformiteyt van de generale Coſtuy-men van 't Lant en de Ordonnantien der Souverainen, ſon-der verdere Authoriſatie of Vervolg van noden te hebben.

Geaccordeert aen alle die geene, die onder 't Gebied van den Alderchriſtelijkſten Coningh ſullen verblijven.

XXI.

Dat de Renten, Contracten en Obligatien, welcke die van de Stadt en van 't Landt, of andere ten laſten van de Domeynen en Aydes van den Coning, van de Stadt of Her-togdom van Luxemburg en 't Graefſchap van Chiny, en van de Deſtricten, mogen hebben, van Jaer tot Jaer, vol-daen en betaelt ſullen werden.

Geaccordeert.

XXII.

Dat de Klocken en Metalen, in de Stadt zijnde, reſpec-tivelijck aen alle die geene, aen welcke ſy toekomen, ſul-len verblyven, ſonder dat iemant, met wat Tytel het zy, eenig recht daer op ſal mogen pretenderen.

Alle de Metalen, die in de Stad zijn behooren uyt haer natuur aen de Artillery: Derhalven moeten de Hee-ren van de Staten en van de Stad over dit Articul met Monſr. den Marquis de Fraizeliere, Luytenant Generael van de Artillery, accorderen.

XXIII.

De geveste Burgers, van wat Natie sy zyn, sullen in de Stad verblyven.

Dat, indien onder de Burgery iemandt, die den Alder-Christelijksten Coning gedient heeft, of gebooren Fransse, in dese Stadt sig ter neder gestelt hebbende, gevonden werden, in geenderhande manieren gemolesteert of geinquieteert sullen mogen werden.

XXIV.

Dit Artijckel geaccordeert; wel verstaende, dat, 't geen de Domeynen betreft, niet concerneren sal, als de Domeynen van de Stadt van Luxemburgh, en niet die van 't Graefschap Chyny, gereünieerde Landen.

Dat den Ontfanger van de Domeynen van den Coning, d'Aydes, de Secours-Gelden, gelijck oock van de voortkomende van de Eysschen, aen de Inwoonders van Vranckrijck, Lottharingen, Bouillon en andere, gedaen, of van elders, van 't geen sy tot den tegenwoordigen dag toe ontfangen hebben, in de form en manier, die hier vooren gepractiseert is, aen die van de Reken-kamer van Brabant, Rekening sullen doen: selfs dat sy daer voor sullen konnen brengen de Renten en Revenuen van Luxemburg, voor 't tegenwoordige Jaer 1684. vervallen; sonder dat sy van wegen den Alder-Christelijcksten Coning, sijn Ministers en Officiers, op eenigerhande manier, daer in verhindert of nagevorst mogen werden, niet meer, als in al't geen ontfangen is, en men daer voor heeft doen brengen in Wijn, Granen, of anders, voor het Jaer 1684. van de ged. Domeyne voortkomende.

XXV.

Geaccordeert.

Dat niemandt in de Stadt van gelijcken, op wat pretext of Tytel het zy, over Vivres, Koopmanschappen, Beestiael, Dranck, Vourages, en generalijck over al het geen in de voorsz. Stadt gefourneert, gelevert en ingebracht is, voor en terwijlse gebombardeert is geworden, en daer na tot nu toe, als oock gedurende de Belegeringh, aengesproocken sal mogen werden.

XXVI.

Geaccordeert.

Dat de Stadt niet geplondert of qualijck gehandelt sal werden.

XXVII.

Dit Artijckel geaccordeert; wel verstaende, dat die, dewelcke in dienst der Vyanden van den Coningh sullen gaen, sig daer in door de Capitulatie engagerende, aen de Ordonnantien van sijn Majesteyt onderwerpen sullen zijn.

En aengesien veele Officiers en Soldaten, in dese Provintie gebooren, welcke actuelijcken in dienst zijn van sijn Cathol: Majesteyt, of van desselfs Geallieerden, de party houdende, contrarie de Intresten van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt, in de ged. dienst sullen konnen continuëren, sullen haer Vader, Moeder, Vrouw, Broeder, Suster en Kinderen, in dese Stadt, of in 't Landt en Hertogdom van Luxemburgh en Graefschap Chiny, onder 't Gebiedt van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt blyvende,

vende, op geenderhande manier, hoedanige sy zijn, in haer Persoonen, Goederen of anders geinquieteert mogen werden.

XXVIII.

Den inhout deser Artijckelen sal in sulcken Parlement en Reken-kamer van sijn Majesteyt, als noodigh sal zijn, geënregistreert en geverifieert werden.

Geaccordeert, om geverifieert en geënregistreert te werden op de Plaetsen, daer 't behooren sal.

XXIX.

Mits welcke Conditien men belooft, de Plaets ten eynde van drie-mael 24 uuren, na datse van de eene en andere kant aengenomen en geteekent sullen wesen, t'evacuëren. En aen de Belegeraers sal een uur voor de uyttocht van 't Guarnisoen een Poort overgegeven werden, die niet als met sestig Man, by welcke men een tegen-Wacht sal stellen, beset sal mogen werden.

Dit Artÿckel sal geëxecuteert werden; en, om sig net te expliceren, sal het Guarnisoen van Luxemburg gehouden zyn, op Woensdag, den 7 van de tegenwoordige Maent Juny ten langsten, uyt de Plaets te trecken, en sal 's morgens ten 8 uren een Poort over geven, welcke door hondert Man, van 't outste Regiment, geoccupeert sal werden; by welcke de Belegerde, tot haer securiteyt, een nagelegen Wacht konnen stellen.

XXX.

Dat, tot versekering van alle de Articulen, wedersijds Ostagiers gegeven sullen werden.

Geaccordeert tot bevestiging van dit Artÿckel, dat drie Ostagiers van gelÿke conditie van de eene en andere kant gegeven sullen werden, en de Artijckelen dubbelt onderteeckent door den Heer Mareschal de Crequi en door den Heer Prince van Chimay.

Gelijck in de tegenwoordige Articulen geen mentie is gemaeckt, als van 't geen het Guarnisoen en de Stad raeckt, is noodig, dat men sig disponere, om ter goeder trouwe de Inventarissen van de Artillery, Stucken, Oorlogs-Munitien en Vivres, in de voorsz. Stad van Luxemburg zijnde, aen sijn Cathol: Majesteyt toebehoorende, op te stellen.

Een dubbelt gemaeckt in 't Leger voor Luxemburgh, den 4 Juny, 1684. 's avonts ten 5 uren.

Geteeckent

FRANCOIS SIRE DE CREQUI,
Mareschal van Vranckrijck:

Den Prince van CHIMAY,
ORILIA.

Den 7 trock het Guarnisoen/omtrent 1300 Man te Voet en 500 Dragonders/ uyt/ en de Fransse Troupen weder in, waer na het Te Deum gesongen wiert. Den Coning voegde het Hertogdom van Luxemburg aen 't Gouvernement van Lottharingen/ 't welk den Mareschal de Crequi besit/en gaf 't Luytenantschap Generael van dit Gouvernement aen den Marquis de Lambert.

De Franssen seggen / maer 4 a 500 gemeene Soldaten in de Belegeringh verlooren / en 700 Gequetste gehad te hebben; en geven de volgende Lyst van haer voorname Dooden en Gequetsten:

Lyste van de Officiers, gedood of gequetst, gedurende de Belegeringh van Luxemburgh.

Den Prince de la Roche Sur-Yon van een steen-worp aen de Borst gequetst.
Den Marquis de Humieres, Colonel van de Infantery, dood.
Den Grave van Tonnerre, Colonel van 't Regiment van Orleans, gequetst.
Den Marquis de la Valette, Brigadier van de Cavallery, gequetst.

VOLUNTAIREN.

Den Hertogh van Choiseüil,
Den Stadhouder van Laon,
Milord Howard, van haer quetsuren gestorven.

Doode,

Den Marquis de Montpesat,
Den Marquis de Bourlemont d'Anglure.

Gequetste,

De Lauzun,
Den Ridder de Megrigny,
De la Caillemote.

't Regiment van Champagne.
Dood,
2 Luytenants.
Gequetst,
6 Capiteyns,
9 Luytenants.

't Regiment van Vaubecourt.
Dood,
1 Capiteyn,
1 Luytenant,
1 Onder-Luytenant.
Gequetste,
4 Capiteyns,
4 Luytenants.

't Regiment van Anjou.
Gequetste,
5 Capiteyns.
1 Luytenant.

't Regiment de la Ferte.
Dood,
2 Capiteyns,
1 Luytenant.
Gequetst,
6 Capiteyns,
4 Luytenants.

't Regiment van Navarre.
Dood,
3 Luytenants.
Gequetst,
15 Capiteyns,
4 Luytenants.

't Coninckllijck Regiment.
Gequetst,
4 Capiteyns.
4 Luytenants.
1 Onder-Luytenant.

't Regiment van Enguien.
Dood,
1 Luytenant.
Gequetst,
1 Capiteyn,
2 Luytenants,
1 Onder-Luytenant.

't Regiment van Piemont.
Gequetst,
11 Capiteyns.

't Regiment van Auvergne.
Dood,
1 Luytenant.
Gequetst,
3 Capiteyns,
4 Luytenants.

't Lionnoische Regiment.
Dood,
1 Capiteyn.
Gequetst,
9 Luytenants.

't Regiment van Conty.
Dood,
2 Capiteyns.
Gequetst,
5 Capiteyns,
7 Luytenants.

't Regiment van Normandie.
Dood,
1 Luytenant.
Gequetst,
2 Capiteyns,
4 Luytenants.

't Regiment van de Kroon.
Gequetst,
2 Capiteyns,
4 Luytenants.

't Regiment van Condé.
Gequetst.
4 Luytenants.
't Regiment de la Chastre.
Gequetst.
2 Capiteyns.
4 Luytenants.
't Regiment van Turenne.
Gequetst,
2 Luytenants.
't Regiment van Soissons.
Gequetst,
2 Capiteyns.
1 Luytenant.
't Bourbonnoise Regiment.
Dood,
1 Capiteyn.
Gequetst,
1 Capiteyn,
4 Luytenants.

't Regiment van Roüergue.
Dood,
1 Luytenant.
Gequetst,
3 Capiteyns,
4 Luytenants.
't Regiment van Bourgondien.
Gequetst,
3 Capiteyns.
7 Luytenants.
't Regiment van Vermandois.
Gequetst,
3 Capiteyns.
4 Luytenants.
't Regiment van Languedocq.
Gequetst,
1 Capiteyn.
8 Luytenants.
't Regement van Hamilton.
Gequetst.
1 Capiteyn.

1 Luytenant.
't Regiment Snaphanen.
Dood,
1 Capiteyn.
Gequetst.
4 Capiteyns.
2 Luytenants.

2 Andere Officiers Dood.
6 Gequetst.
2 Commissarissen Provintiael Gequetst.
3 Commissarissen van de Artillery Gequetst.
1 Dood.
4 Aydes de Camp gequetst.
2 Dood.
2 Ingenieurs Dood.
19 Gequetst.
Den Pater Maximiliaen Recolet Gequetst.

Den Mareschal de Crequi vertrock na 't overgaen van Luxemburgh met eenige Troupen na Trier / en liet de Fortificatien van die Stad demolieren.

De Fransse Armee / onder den Mareschal de Schomberg / brack oock van Thulin op / en ging tot Lessines camperen ; van waer / en van andere kanten / de Franssen / door gedurig Partyen uyt te senden / het Spaensse platte Lant by na over al gantsch ruineerden.

Den Coning reverteerde met het Hof oock na Versailles.

Den Grave d'Avaux presenteerde den 7 een nader Memorie / waer in hy seyde ; Dat / op 't versoeck van langer tijt / door haer Hoog Mog: Gedeputeerden / soo voor haer / als hare Geallieerden / gedaen / hy seggen most ; dat / wat Spangie aengingh / het waerschijnelijck was / dat den Envoyé van die Kroon van de meening van sijn Coningh wel was onderrecht / na soo veel uytstellen / van sijn Alderchristel: Majesteyt gegeven ; en dat men reden had / te geloven / dat het vertrouwen / 't welk den Cathol: Coning op den Persoon van den Gouverneur der Nederlanden had / groot genoeg was / om hem de afstant van een Plaets toe te laten tot conservatie van veele / en eyndigingh van een Oorlogh / die Spangie niet langer uyt konde staen ; en dat sijn Majesteyt niet geresolveert was / in die tijt van 't Jaer langer uytstel aen Spangie in te willigen : Dat / ingevalle haer Hoog Mog: sig by Tractaet / 't welck door den Coning van Engelant en alle de Vorsten / die daer in souden willen treden / soude werden stant gedaen / aenstonts wilden verbinden / geen bystant aen de

Spaenssen/ direct of indirect/ te sullen doen; ook niet te gedogen/ dat derselver Krijgsvolck de minste daed van vyandschap tegen het Krijgsvolck/ Landen/ Onderdanen of Geallieerden van sijn Majesteyt soude plegen / sijn Majesteyt beloofde / sig met de Stad Luxemburg en d'andere Plaetsen/ op den 29 April geëyscht / te sullen vergenoegen ; en een Maent / of ten langhsten ses Weecken / te reeckenen van den dagh af / dat het Tractaet in den Haegh soude zijn geteekent / te wachten / ten eynde Spangie de Ratificatien in goede en behoorlijcke forme van de Cessie en Renunciatie soude oversenden ; mits conditie nochtans / dat by 't gem. Tractaet / 't welck in den Haeg mocht werden getekent / bedongen souden werden / dat / in gevalle den Coning van Spangie de gem. Cessie en Renuntiatie binnen een Maent / of ses Weken / in goede ende behoorlijcke forme niet ratificeerde / de Staten Generael haer Krijghsvolck uyt de Spaensse Nederlanden in die tijt van ses Weecken souden doen vertrecken / ende soo langh / als den Oorlogh soude duren / geen bystant aen de Spaenssen / waer het oock mochte wesen / tegen den Coningh / of desselfs Geallieerden / geven ; als wanneer sijn Majesteyt sig oock wilde verbinden / geen andere Plaetsen in de Nederlanden aen te tasten / of in te nemen / ja selfs geen vyandlijcke daden ten platten Lande in de Spaensse Nederlanden aen te rechten / indien de Spaenssen sig mede daer van onthielden ; sijn Majesteyt alleen aen sig behoudende de macht / om sijne Wapenen in de Landen van den Catholijcken Coningh op alle andere Plaetsen / als in de Nederlanden / te voeren / tot dat Spangie te Vrede / door haer gebroocken / soude hebben herstelt. Dat haer Hoog Mog: voor haer soo veel meer dagen hadden / als Luxemburg na den 1. sig gedefendeert had ; en dat / soo de Provintie van Hollant en andere na by-gelegene binnen de gestelde tijdt resolveerden / en noch een dagh a twee van hem Ambassadeur versochten / 't zy om de Consenten van de andere Provintien af te wachten / of een Resolutie ter Generaliteyt te formeren / hy deselve soude toestaen. En dat wat 't versoeck / dat de Treves universeel mocht zijn / aengingh / sijn Majesteyt een Maent na 't teyckenen van de Treves met haer Hoog Mog: aen 't Rijck toestont / om deselve Conditien t'accepteren.

Den Marquis de Castel Moncayo gaf daer tegens den 9 een Memorie over ; van inhout / als sijne vorige / met dese byvoegingh ; Dat de Spaenssen / alschoon 'er maer een Soldaet in de Nederlanden was / sig niet souden abstineren / van Hostiliteyten tegens de Franssen te plegen ; en dat het Tractaet / op de voet van de Voorslagh van den Franssen Ambassadeur / niet universeel / als quoad tempus , (aengaende de tijt) konde wesen.

Gedurende de Belegering van Luxemburg / was den Mareschal de Bellefonds (dewelcke in Maert in Navarre (alwaer de Franssen uyt Andaye en de Spaenssen uyt Fontarabie malkanderen lang beschooten ; maer eyndelijck van selfs weder ophielden) gevallen / doch door de overvloet van Sneeu verhindert /

hindert / sonder veel uyt te rechten / te rugge getrocken was) met een Leger / hoewel niet seer groot / in Catalonien ; alwaer hy resolveerde / soo langh de Zee-vloot niet geariveert soude zijn / Lant-steden / en voor eerst ‡ Gironne / te attacqueren ; maer most / eer hy dese Belegering konde ondernemen / de Spaenssen van Pont-Mayor / op de Rivier de Ter / alwaer sy sigh verschanst hadden / als de eenigste Passagie / verjagen ; 't welck hem oock met sulcken succes / soo dra hy 't ondernam / geluckte / dat de Spaenssen in groote confusie na Gironne / soo de Franssen seggen / met verlies van 800 Man / en achterlating van 400 Gevangens / (sonder dat van de hare boven de 300 man / soo dood als gequetst / souden zijn geweest) mosten retireren.

Na dese slag wiert de Belegering ondernomen ; maer ontmoete het gewoone geluck van de Fransse Wapenen niet ; want / na dat den 21 Mey de Trenchee geopent en alles tot stormen gereet gemaekt was / wiert den 24 een generale Storm ondernomen ; doch de Fransse mosten / na een langdurig gevecht / retireren ; so sy voorgeven / om dat de Fuseliers of Snaphanen / die in 't midden recht op de bres / die de Fransse gemaekt hadden / geordonneert waren / te marcheren / en daer stil te blijven / tot dat sy souden gesien hebben / hoe 't met d'Attaques van twee Bastions ter rechter en ter slinckerhandt afliep / en alsoo tijt gehad hebben / om sig met de andere weder in postuur te stellen / en dan gelijckelijck aen te vallen / soo dra sy op de Bres gekomen waren / niet tegenstaende de andere Troupen de twee Bastions vermeestert hadden / en sy alsoo voor geen schieten van die kant behoefden beducht te zijn / met weynigh ordre in de Stadt trocken ; en daer door / om dat geen andere Troupen haer konden ondersteunen / van de Spaenssen lichtelijck gedwongen wierden / de Bres te verlaten ; en dat daer en boven 3 Bataillons / die den Mareschal de Bellefonds / doen hy de Bastions ingenomen / en de sijne in de Stadt sagh / na de Bres sondt / oock contrarie haer ordre deden / en twee daer van na 't Bastion ter slinckerhant / en 't derde na dat ter rechterhant marcheerden / en daer bleven staen / uytgesondert een aen de slinckerhant / 't geen / wanneer 't kennis kreeg / na de Bres gedestineert te zijn / wel derwaerts trock ; maer bereyts half gebroken / en daerom niet genoeg in staet ; dat daer op het Battaillon / dat sig nae de rechterhant begeven had / ontboden wiert ; maer dat een gedrang Volck / ter slinckerhant ingekomen / dit Bataillon oock geheel in confusie bracht. Dat den Mareschal de Bellefons hier door genootsaeckt wiert / alle weder op de Bres te doen komen / om sig te retrencheren ; maer dat hy / siende / dat de Arbeyders onder de Soldaten vermengt waren / en 't gevaerlijk was / aldaer sonder communicatie met de Trenchee te langer te vertoeven /

‡ Girona, eertijts Geronda genaemt, is der Aussetaner Hooft-plaets, legt in Catalonien, op een kleyn Heuvelken, is met een oude Muur omtrocken, en in een Drie-hoeckige gedaente gebout. De Rivier Unda, by de Ingesetenen Onhar genaemt, stroomt daer door; waer in een andere Rivier, de Ter, valt, en de Stadts Grachten met Water vervult. Sy is een Bisschoppelijke Stadt, en, hoewel kleyn, rijck van Koop- en Hantwercks-lieden.

vertoeven / best oordeelde / de sijne te doen retireren; doch dat het selve weder soo dra niet geëxecuteert wiert; dat de Belegerde daer door gelegentheydt kregen / om veele Fransse / diese in de Bastions bloot sagen / te dooden en te quetsen; en dat doen ter tijt meest alle de Fransse (in 't geheel omtrent 200 Dooden en 500 Gequetsten uytmaeckende) die in de Storm gebleven zijn / sneuvelden; doch dat de Belegerde veel meer Volk in de veroverde Bastions / en anders / tot omtrent 1800 Man / verloren hadden. Maer de Spaensse verhalen / dat de Franssen alleen door haer dappere resistentie na 5 uren Gevechts / met achterlating van 7 Vendels en 3000 dooden / veele Gevangens en veele Gequetsten / hebben moeten retireren.

Hoe 't is / 't is seeker / dat den Mareschal de Bellefonds de lust vergaen was / om een tweede Storm t'ondernemen / en sig stil / sonder dat het de Belegerde merckten / na St. Pierre Pescador / twee Mijlen van Roses / met sijn Armee begeven heeft / aldaer den 12 Juny geärriveert is / en de Fransse Vloot afgewacht heeft.

Dese Zee-Armade was ondertusschen met het canonneren en ruïneren van de Stad ‡ Genoua besig: van 't welck de redenen ende 't beschieten self uyt het navolgende Verhael van Don Estienne d'Andrea / Genoueesse Minister / aen haer Hoog Mog: overgegeven / konnen gesien werden.

Verhael van wegen de Serenissime Republijck van Genoua, gepresenteert aen de seer Hooge ende seer Mogende Heeren, Mijn Heeren de Staten Generael, over 't geene voor haer Stad met de Franssen van den 17 Mey tot den 27 van deselve Maent, 1684, gepasseeet is.

DE Fransse Zee-Armade, zijnde dicht onder dese Stad gekomen, is den Franssen Consul, die derwaerts gegaen was, ten 12 uren, volgens het Italiaensse Uurwijser, van daer gereverteert; en liet weten, *dat de Armade tegen Genoua gedestineert was.*

Dat Mensr. de Signelay op den Admirael, door Mr. du Quesne gecommandeert, was; en dat hy hem te kennen gegeven had, dat hy ordre van sijn Coning had, om eenige Propositien aen de Republijck te doen; welcke, soo sy toestont, alle d' Affairen getermineert souden wesen: maer dat hy, soo men anders dede, sig van 30000 Bomben, om de Stad en Staet te distruëren, en de Republijk tot niet te brengen, soude bedienen.

Dat hy noch 10 Galeyen van Marsilien, 5 van de grootste Schepen uyt de West-Zee, 7 van Toulon,

‡ Genoua, een seer oude Stadt, en, soo eenige willen, 1507 Jaren voor Christi Geboorte gebout, is gelegen aen den Oever van de Ligurische Zee; hangt eensdeels van een Gebergte, en is eensdeels vlack; Volck-rijck; en met veele schoone kostelijcke Paleysen voorsien: door den Koophandel seer vermaert: heeft tot het Jaer 1526, wanneerse volkomentlijck tot een Republijk opgerecht, en de Regering op die manier, als tegenwoordig, gebracht wiert, verscheyde Natien onderhorig geweest.

ien versocht den
ir. de Signelay te

se Secretarissen;
i 't *Paleys te gaen,*
af op een Minister
stad te zijn, hem
en, liet bewijsen:
uge ordres hy van
oo dat hy, siende,
en dat hy dien a-
. Aen den Con-
ijn, over 't geen
est was, en conti-
voor een Minister,
teecken van haer
tten, als 't maer
oen is, te houden.
lachten te doen;
men supposeerde;
ng, voor welcke
n.
an 10 Canon-
van 10 anderen
ck met 9 ant-
n beantwoorde

Mr. de Signelay
ecken, op het
had laten beant-
i most laten doen,
bevont; en dat
voor hem, noch

ay te represen-
Coningh hadden
geuyt, een zoo
en was, zonder
, en, boven al,
Republyck, uyt
ige Conjuncture,
n Esquadre van
halven die geene,
die

A. *S. Pietro d'Arena*

vertoeven / b
soo dra niet g
kregen / om
quetsen; en da
den en 500 G
velden; doch
anders / tot o
halen / dat de
vechts / met
en veele Gequ

Hoe 't is / '
was / om een
legerde merck
sijn Armee be
Vloot afgewe

Dese Zee-
de Stad ‡ Ge
navolgende
aen haer Hoog

Verhael van w
seer Hooge
over 't ge

DE Fransse
Consul,
wijser, v
destineert was.

Dat Mensr. de
dat hy hem te ke
aen de Republijck
maer dat hy, soo
en de Republijk t
Dat hy noch 1

‡ Genoua, een
gebout, is gelege
is eensdeels vlack;
Koophandel seer v
opgerecht, en de
onderhorig geweest

A. S.Pietro d'Arena. B. De Lantaern. C. 't Arcenael. D. De Moellie. E. Bisagno.

Toulon, *en meer andere diergelijcke zaken*, *verwachte*. Ingevolge van dien versocht den selven Consul de vryheyt, om eenige refraichissementen voor Monsr. de Signelay te koopen; en men stont hem toe al 't geene, dat hy begeerde.

Den selven dag quam den Consul noch ten 22 uuren by een van onse Secretarissen; aen welken hy seyde; *Dat Mr. de Signelay hem ordre gegeven had, om na 't Paleys te gaen, en haer te zeggen; dat hy verwondert was, te zien, dat men zoo weynig acht gaf op een Minister van een zoo grooten Koning; dat, men wetende, hem soo dicht aen de Stad te zijn, hem geenige Civiliteyt of Compliment, gelijck men gewoon is, onder Vrienden te doen, liet bewijsen: Dat men ten minsten most zenden, om te weten, wat hy begeerde, en hoedanige ordres hy van den Koning, sijn Meester, hadde, wijl hy met een zoodanige Vloot quam: Soo dat hy, siende, dat men zulcks verachte, dit voor een declaratie van Oorlog most nemen; en dat hy dien avont de Ordres, die hy van sijn Majesteyt had, zoude beginnen t'executeren.* Aen den Consul wiert geantwoort; *Dat men reden had, om zeer verwondert te zijn, over 't geen Monsr. de Signelay haer had laten zeggen, alsoo de Republijck gedurig geweest was, en continueerde te zijn, gantsch vol Veneratie voor sijn Majesteyt, en van estime voor een Minister, als hy. Dat hy bereyts door de Saluten, die men gedaen had, een evident teecken van haer goede intentien gesien had; en dat men vervolgens, geen andere Complimenten, als 't maer te pas quam, om se te doen, zoude manqueren, in die termen, die men gewoon is, te houden. Waer door hy konde zien, dat 'er geen subject was, om aen haer zoodanige klachten te doen; zijnde de Republijck in tegendeel seer vreemt van alsulcke declaratie, als men supposeerde; boven al ten reguarde van de Ministers, en de Vloot van een grooten Koning, voor welcke men zoude belijden een eerbiet, welcke niets zoude konnen altereren, te hebben.*

De Saluten, die men aen de Fransse Vloot gedaen had, waren van 10 Canonschooten voor de Coninglijcke Vlag, dewelcke wederom 9 dede: en van 10 anderen schooten met 20 Boëttes voor Mr. den Marquis de Signelay, die oock met 9 antwoorde: Onse Galey de Capitane salueerde met 4 schooten, en men beantwoorde se met drie.

Den Consul ginghop nieuw aen Boort van 't Schip, op 't welck Mr. de Signelay was, en dede hem weten de antwoort, waer van wy komen te spreecken, op het welck hy repliceerde; *Dat, soo dra hy de Salut ontfangen had, hy 't had laten beantwoorden, en dat ten reguarde van het Compliment, dat men hem door Edelen most laten doen, hy geloofde, dat men op een ander mael daer in verder gegaen had, als hy nu bevont; en dat hy om dese reden oordeelde niet dienstig, meerder te naderen; en dat dit noch voor hem, noch voor ons, iets behoorde te effectuëren.*

Men had al 's morgens aen den Consul belast, om aen Mr. de Signelay te representeren, *Dat de Declaratien, die de Ministers van den Alderchristelijckste Coningh hadden gedaen, die, dewelcke sijn Majesteyt selfs tegens den Mylord Preston had geuyt, een zoo machtige Vloot, als men in Provence gearmeert had, en die in de Zee gekomen was, zonder daer van eenige kennisse noch advys uyt eenige Oort van Vranckrijck te geven, en, boven al, de schrick, die Mr. de St. Olon voor sijn vertreck over-al verweckt had, de Republyck, uyt oorsaeck van een goedt Gouvernement, verplichteden, om in de tegenwoordige Conjuncture, dewyl d'observantie van hare Wetten oock sulcks vereyschte, geen soort van Esquadre van Galeyen, noch van Oorlog-Schepen, of Branders, t'ontfangen: Dat het derhalven die geene,*

die se commandeerde, mochte believen, ordre te geven, dat sy niet in de Haven zouden komen, niet konnende deselve, om de redenen, die wy komen te seggen, daer ontfangen: Dat de Republijck andersints volkomentlijck gereet wæs, hem alle plicht van respect, dewelcke sy voor sijn Majesteyt draegt, en alle getuygenisse van estime, die men aen sijn Ministers en Commandeurs van sijn Armee schuldig is, te bewyzen.

Mr. de Signelay dede nochmaels deselve insinuatie aen den Consul.

's Anderen daegs wiert Monsr. de Signelay van wegen de Republijck begroet door 6 Edelen, welcke waren Mrs. Fran. Maria Saoli, Paris Maria Salvago, Giacomo Balbo, Gio. Batt. Cicala, Girolomo en Franc. Maria Spinola, die nauwlijcks dese eerste devoirs volbracht hadden, of Monsr. de Signelay stelde haer, onder pretext, dat den Coning over onse Conduite onvergenoegt was, verscheyde saken voor, begrepen in een Geschrift, 't geen hy haer gaf, en in dese termen bestont:

DE Conduite van uwe Republijck omtrent den Koning hadde u d'effecten van sijn rechtvaerdige gramschap al over lang behoren te gemoet te doen sien; want gylieden hebt uwe drift omtrent de belangens van sijne Vyanden by alle voorvallen genoegsaem laten blijken, en gy hebt noch onlangs openbare ken-tekenen deswegen wel willen geven, soo wanneer ghy toegestaen hebt, dat den Coning van Spagnien de qualiteyt vav Protecteur uwer Stadt zoude aennemen.

Gylieden hebt, om die schadelijcke Protectie dier genoeg te kopen, het Getal uwer Galeyen vermeerdert, met het voornemen, om deselve by de sijne te voegen. Gy hebt geweygert, die nieuwe Galeyen t'ontwapenen, en geaffecteert, deselve in 't voorleden Jaer te doen uytloopen, niet tegenstaende het gunt u was aengedient van wegen een Prins, van wien ghy alleen een vaste Protectie hebt te verwachten, en welkers goetvinden u tot een Richt-snoer van uwen handel en wandel behoort te strecken, soo ghy uwe gerustheyt lief hebt. Ghy hebt den hoon, de Huysgenoten van sijn Afgesondene aengedaen, ongestraft gelaten. Gy hebt sijne Onderdanen door de hinder-palen, in haren handel verwekt, boven andere beledigt, en ghy hebt het versoeck, aen U gedaen, van een Zout-stapel tot Savona, hartneckiglijck afgeslagen: Een zaeck van zeer kleyn belang; doch waer mede ghy echter nieuwe tekenen gegeven hebt van het weynigh respect en deferentie, die ghy voor al het geene, dat van sijnent wegen voorgedragen is, zyt hebbende.

De straf behoorde kort op zulke slechte handelingen te volgen; doch sijn Majesteyt wil noch de goetheyt hebben, om u tijt tot berou te geven, en het nemen van beter Resolutie: En derhalven, om d'effecten van sijn rechtvaerdige gramschap van u af te wenden, is het nodig, dat ghy de vier Casques van de Galeyen, door u toegerust, aen sijne Officiers aenstonts overgeeft, en dat ghy een daer van met Galey-boeven voorsien, en in staet om Zee te bouwen, aflevert. Dat ghy vier van uwe voornaemste Raeds-Heeren by sijn Majesteyt sent, om door deselve vergiffenis wegens 't gepasseerde te versoecken, en versekering te doen van een volkomen onderstelling aen sijne bevelen in al het gunt u van sijnent wegen is voorgehouden, mitsgaders al het geen in 't toekomende van zyn dienst en voldoening zal wesen.

Sijn Majesteyt geeft u tijt tot vyf uren na de middag, om op dese voorstellen te beraetslagen; maer hy verklaert u noch daer-en-boven, dat dit het laetste effect is, dat ghy van sijn goedertierentheyt en goetaerdigheyt te verwachten hebt: want, soo ghy zulx binnen dien tyt niet aenneemt,

neemt, en de eerste daet van vyantschap laet voortgaen, soo hebt ghy zulke sachte voorwaerden niet meer te hopen, en de vergeefse bescherming van Spagnien zal niet konnen beletten, u, door de gantsche verwoestinge van uwe Stad, de vernieling van uwen handel en gantsen ondergang, te doen gevoelen, hoe schrickelijk de uytwerkselen van de gramschap van zulk een grooten Koning zijn.

Gedurende dese tyt vernam men, dat een Fransse Galey een Genoueesse Barck genomen hadde; en dat eenige Galliotten de Stadt tot op een Canon-schoot naderden om Bomben in te werpen: waer op men hem wel twee Teeckenen, om op te doen houden, gaf, 't eene met Rook, en 't ander met een Canon-schoot sonder Koogel: maer, alsoo de Fransse gedurig met haer saken voort voeren, is men genootsaeckt geworden, het hulp-middel van Canon-schoten met Kogels, by der hant te nemen: daer op begon de Armee ten twee uuren, met 10 Galliotten Bomben in te werpen, en ging daer mede voort, tot 's Maendags tusschen 17 en 18 uuren; als wanneer een Barck, uyt de Armee gekomen, een Frans Officier tot ons bracht: welcke aen ons het volgende Geschrift overgaf, en op 't moment, dat hy vertrocken was, hielden de Galliotten met het werpen van Bomben op.

Inhout van een Geschrift, dat een Frans Officier, welcke sig Major van de Armee noemde, aen de Regeeringh, ten 18 uren, in de Hooft-Galey van de Serenissime Republijcq, presenteerde den 18 Mey, 1684.

DEn Heer Marquis de Signelay ordonneert my, aen U te zeggen, dat hem deert de staet, waer in Uw Stad geraekt is, en de rampsalige effecten, van 't geen hy U voorgespelt hadde, voor dat Gy de Voorstellen, die hy van wegen sijn Majest: gedaen heeft, verworpen had.

Gy kont door de verschrickelijcke disordre, welcke 6000 Bomben veroorsaeckt hebben, oordeelen, wat Gy van 10000, die noch overig zijn, en die men U zal konnen laten sien, te vreesen hebt.

Men weet pertinent de meest beschadigde deelen van Uw Stad, en zal nu op de afgelegenste, die noch niet beschadigt zijn, schieten: Soo dat Gy verseeckert kont wesen, dat den eenen Steen op den anderen niet blijven zal.

Dese rampen, die zeer groot zyn, zijn nochtans het geringste, dat gy van een Oorlog, om welcke uyt te voeren Gy niet in Staet zijt, te verwachten hebt.

Hy wil U noch wel zeggen, dat hy macht heeft, om U met den Koning te versoenen, in zulker voegen; dat al het Voorgevallene vergeten zy, en dat Gy U in Staet, om den Brant van Uw Stadt te repareren, zult konnen stellen, en in 't toekomende van de Protectie van sijn Majesteyt iouisseren.

Indien Gy dese aenbiedingen aenneemt, kont Gy in alle veyligheyt die geene, die Gy best zult oordelen, zenden, om de Conditien te reguleren.

Maer, indien Gy in Uwe hertneckigheyt, en in de ydele hoop, die Gy op 't Secours van de Spangiaerts hebt, volhart; en dat Gy voort gaet met de Genade, die den Koning U doen wil, van de hant te wyzen, zal de gantsche Werelt bekennen, dat Gy U vrywillig aen 't onvermydelyck

mijdelijck ongeval van 't bederf van Uw Stad geëxposeert hebt, en dat door de weygering van voordeelen, die Gy van de goedertierentheyt en goetheyt van den Coningh bekomt, Gy op U de gestrengheyt van sijn rechtveerdigheyt gehaelt hebt.

De Antwoort, die de Regeering aen desen Officier gegeven heeft.

SYn Doorluchtigheydt, hebbende het verhael, van 't geen my van wegen Mr. den Marquis de Signelay gepresenteert is, verstaen, heeft my geordonneert, t'antwoorden, dat het zenden van Gedeputeerden een saecke is, waer over in den Raed moet gedelibereert werden, en dat die, volgens de Wetten, op morgen daer over vergaderen zal. Dat, wat de rest belangt, hoewel de schade, die men deser dagen geleden heeft, zeer considerabel is, dit echter niets is, in comparatie van de stantvastigheyt, welcke alle Genouesen voor de bescherming van haer Vryheyt betuygen. En daerom te meer, om dat de Republijck verseeckert is, dat sy geen reden aen sijn Majesteyt, om haer op dese manier te handelen, gegeven heeft.

Replique, welcke Monsr. de Signelay 's nachts ten een uren aen de Regeering sont op de Antwoort, die deselve op sijn Voorslagh van 's Middags gegeven had.

ALsoo uyt de Antwoort, die men aen den Major van de Zee-Armade gegeven heeft, is blijckende, dat een considerabele tijt van noden soude zijn, zoo, om den Raed te verderen, als om Gedeputeerden te zenden, en over de Propositien, die men gedaen heeft, te beraedslagen, in plaets dat het nootsakelijck is, een prompte en decisive antwoort te hebben, 't zy, om geheelijck alle daed van Hostiliteyt te doen ophouden, of, om die noch op verschrickelijcker manier te hervatten, zoo verklaert den Marquis de Signelay, de Voorslagen, die hy ordre heeft, om van wegen sijn Koning te doen, te zijn:

Dat men de vier nieuwe Galeyen, die men voorleden Jaer toegerust heeft, in staat van Zee te bouwen, en twee daer van met Galey-Boeven en Artillery voorsien, aen de Officiers van sijn Majesteyt zal overgeven.

Dat de Republijck vier van haer voornaemste Senateurs aen den Coningh zal afvaerdigen, om hem te bidden, het voorgaende te willen vergeten; en om hem nieuwe tekens van submissie en respect te betoonen.

Dat sy 600000 Guldens, in Contant Gelt, voor een gedeelte van de onkosten van de Zee-Vloot zal geven.

Dat het Verblyf en Doortocht van het Zout door Savona, op de bereyts voorgeslagene Conditien, ingewilligt zal werden.

Daer-en-boven verklaert den Marquis de Signelay, dat hy geen langer dilay, als tot morgen ten 10 uren, om over dese Voorstellen te beraetslagen, kan geven, en dat, zoo de Republijk die genegen is, aen te gaen, sy de Gedeputeerden met de nodige Authoriteyt, om met hem te sluyten, zal dienen af te zenden; dat hy anders met smerte het horribel engagement, waer in zy zig met de grootste Prince van Europa begeeft, zal vernemen.

Den Officier, die dese Replycke bracht, liet vervolgens vragen, op welcke uur de

de Raed vergaderde, en hem geantwoort werdende, ten 14 uuren, 't welck hy geloofde, dat met de Fransse 10 uuren most over-een komen, voegde hy daer by; dat, indien men hem niet precijs op dat uur antwoort konde senden, het nootsaeckelijck was, aen Monsr. de Signelay op 't spoedigste te laten weten, ter welker uur men hem Gedeputeerden soude konnen senden; alsoo hy in sulcken geval geloofde, dat den Marquis, daer kennis van hebbende, noch wel eenige uuren langer soude willen wachten.

Dingsdags 's morgens, den kleynen Raed vergadert zijnde, sont men een Officier aen 't Schip van Mr. de Signelay, om hem dese Antwoort te geven;

Dat het geensints de gewoonte van de Republijck was, Resolutien op de Propositien, die men onder de hitte van de Bomben deed, te nemen: Dat sy een groot vertrouwen had op de rechtvaerdigheyt van haer zaeck, en op de intrepiditeyt van de haren, om verder met de uytterste stantvastigheyt de Destructie van de Stad aen te sien; en dat sy aen d'andere kant, voor God en voor de Werelt, seer voldaen was, dat sy geen occasie tot een so monstreuse wraeck gegeven hadde.

Men hervatte de Hostiliteyten daer op omtrent ten acht uren, en continueerde daer mede dagelijks; sy begonden se, eer dat dese Antwoort, hoewel wel geresolveert, gesonden was, een weynigh, na het uur dat men voorgeschreven hadde. De Galliotten poogden, gedurende dese tijt, de Stadt soo na te komen, als sy konden; maer het Canon verhinderde haer daer in: vervolgens wiert met het inwerpen van Bomben voortgevaren, tot dat die Officier, die de Antwoort bracht, met een Witte-Vlag, uyt de Haven vertrock, als wanneer men wedersijts ophielt; maer zijnde by Monsr. de Signelay, die de Antwoort las, aengekomen, gaf men aenstonts het teecken, om te continueren.

Woensdag den 23 tenteerde de Armee voor den dag, als de Maen verdween, een landing aen twee kanten, d'eene aen S. Piétro d'Arena, en d'andere aen de kant Della Foce [*of Bisagno.*] Dese laetste gelukte niet als aen weynig Volk; behalven dat het scheen, dat dese niet was, als om diversie te maken; sy maeckten sig echter Meester van 't Paleys van Gio. Bap. Saluzzo: maer sy wierden aenstonts van daer verdreven, en geslagen; benevens de dood van Mr. de la Mothe, haer Commandant en Capiteyn van 't Schip, genaemt le Capable van 48 Stucken Geschut. Noch een Soldaet wiert daer gedoot, en 24 of 25 gevangen, van welcke men een gedeelte in de Herberge de Kooldrager, en het andere in de Gevankenis van Bisagno bracht.

Die by St. Piétro d'Arena landen, hadden een gansch ander succes: omtrent duysent debarqueerde sig aldaer, aen welke het Voor-schip van de Galeyen de Landing favoriseerde: sy tenteerden, verscheyde attaques op Huysen van Particulieren te doen; maer vonden daer dappere resistentie; en als de Munitie aen de Infantery quam t'ontbreecken, begonden sy wyders met Ladders, Bomben, Granaden, en Fascinen met geswavelt Linnen, en andere gemengde dingen, tot branden bequaem, geladen, te ageren. In desen aenval waren, behalven de verkoren Volkeren, eenige Napolitaensse Soldaten; en de Post van de Lantaerne contribueerde niet weynig tot het

het voordeel, dat men had door de continuële decharge, die men van de Battery deed. Van d'onse was het verlies niet, als van een doode en twee gequetsten. Men gingh den gantsche dagh voort met het inwerpen van Bomben, maer niet met soo groote menigte, als in 't begin. Op den avont ging een Galeye uyt de Haven, tot op sekere distantie, om tegens een Galliot, en vyf Galeyen van de Fransse Armee, welke tot op een Canon-schoot naderden, te konnen slaen: en sy continueerden alsoo malkander te beschieten. Onse Galey wiert door de Battery van de twee Mouilles, en de andere door 't Canon van haer Schepen gesecondeert. De Galey retireerde sig eyndelyck sonder eenige schade. Donderdag den 25 ging men met het inwerpen van Bomben voort, zynde meenigmael de Galliotten eenige uren sonder te schieten. Des avonts seylde wederom een Galey uyt de Haven, om, gelijck die daegs te vooren, sig wat t'exerceren, en men maekte, om de Mont van de Haven te sluyten, tusschen de nieuwe en oude Moullie, een Keten van Booten en Masten.

Vrydag, den 26, continueerde men met sig van Bomben te bedienen; maer met veel verpoosing; soo dat geheele uren voor-by liepen, dat uyt de Galliotten niet geschooten wiert: en op den avont sont men twee Galeyen uyt de Haven, om het selve, 't welck een Galey twee avonden te vooren gedaen had, in 't werck te stellen. 's Morgens waren noch drie Oorlogh-schepen, welcke men seyde, van 't Esquadre van den Ridder de Tourville, reverterende van 't sluyten der Vrede met Algiers, te zyn, in de Vloot aengekomen, en wierden van 8 Barquen gevolght. Dien selven avont liet men uyt de Haven vertrecken 5 Lances, conduiserende 4 Barcken, van welcke twee voor, en vry wat van de Monden der Moullie, en de twee andere tegens de Post van de Wasschers van Sarzano in de gront geboort wierden, en dat om het naderen van een Schip (waer in men voorgaf, te wesen een groote Kopere Bombe, als een Mine, met verscheyde Materialen, om de Muren omwer te werpen, en al het geen, daer se omtrent komt, te ruineren, of de Schepen te verbranden) te verhinderen.

Saturdag, den 27, hebben de Galliotten, na dat sy den gantschen nacht met groote furie geschooten hadden, en daer na 4 uren stil geweest waren, wederom beginnen te schieten, en continueren noch daer mede op dit moment, als ick schryve. Men heeft een twede Kettingh, of Cordon, van de Poort van de oude Moullie tot aen de Post van St. Margriet begonnen.

Benevens dit Verhael gaf desen Minister de volgende Memorie over:

Memorie, aen de Heeren Staten Generael door Don Estienne d'Andrea, Minister van de Republijck van Genoua, overgelevert.

DEn ondergeschreven Minister van de Serenissime Republijck van Genoua vint sig door de tegenwoordige Voorvallen verplicht, Uw Hoog Mog: door dese Memorie seer ootmoedelyck te bidden, sorg voor de Intresten van de Republijck van Genoua te dragen, 't zy door een prompte assistentie, of door de inclusie in 't Accommodement, dat men tusschen haer Keyserl: en Cathol: Majesteyten aen d'eene

d'eene zyde, en den Alderchristelijckſten Coning aen d'andere zyde, ſal komen te maecken.

Den ondergeſchreven hoopt, dat Sy, om de Vruntſchap, welcke Uw Ho: Mo: dagelijcks aen de Republyk betuygt hebben, en alſoo de Vryheyt van de Commercie in de Liguriſe Zee ſoo nootſakelyck en nut voor de Intreſten van hare Staten is, de goetheyt ſullen willen hebben, om daer op, tot welſtant van d'eene en d'andere Republycke, de behoorlijcke reflexien te nemen, op 't welcke hy van hare voorſichtigheyt een favorable Reſolutie verwacht. In 's Gravenhage, den 20 Juny, 1684.

Was geteeekent

DON ESTIENNE D'ANDREA.

Den Marquis de Caſtel Moncayo preſenteerde over het ſelve ſubject de onderſtaende:

Memorie van den Heer Marquis de Caſtel Moncayo, Extraordinaris Envoyé van de Kroon Spangien, aen haer Hoog Mog: de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, overgelevert op den 12 Juny, 1684.

DEn Marquis de Caſtel Moncayo hebbende in de laetſte Conferentie, alwaer den ſelven d'eere had, tegenwoordig te zyn met de Miniſters van de Hooge Geallieerden, te kennen gegeven de nootſakelijckheyt ende importantie, van dat het Accommodement van de Differenten, ontſtaen tuſſchen de Kroon Vranckyck en de Republique van Genoua, een gedeelte maeckten van 't generale Accommodement, dat men met Vranckrijck ende deſſelfs Geallieerden ſoude ſluyten, verklaerden de Gedeputeerden van Uw Hoog Mog:, dat d'intentie ende reſolutie van Uw Hoog Mog: alſoo was; Ende, gelijck met het aenkomen van de Poſt uyt Spangie den Marquis de Caſtel Moncayo zedert poſitive ordres van den Coning, ſijn Meeſter, op dat ſubject, heeft ontfangen, vint ſig deſelve geobligeert, uyt den naem ende van wegen ſijn Majeſteyt, Uw Hoog Mog: te verſtaen te geven, dat het lot, ofte het welvaren van de Republique van Genoua, inſeparabel ofte onafſcheydelijck is van de Intereſten van ſijn Majeſteyt, niet alleenlijck ter oorſake van de over-eenkominge en maintenue van de Republique van Genoua, met de conſervatie van de Vryheyt van geheel Italien, ende van de vrye Negotie in de Levant, maer oock ter ſake van 't Poinct van Eere, waer by ſijn Majeſteyt ſig vint geëngageert, overmits deſelve Republique, in weerwil van alle dreyginge van Vranckryck, in weerwil van de inegaliteyt van de Macht, en in weerwil van de ruine, die deſelve beproeft heeft, ſigh vindende geleght by-na in aſſche, ſigh niet heeft willen afſonderen van de eere ende vrientſchap van ſijn Majeſteyt, tot het welke Vranckrijck deſelve heeft willen obligeren. Ende alſoo heeft ſijn Majeſteyt, in erkenteniſſe van een ſoo heroïque, edelmoedige en ſtantvaſtige Actie, gereſolveert, geen Vrede nochte Treves met Vranckryck te maken, ten zy dat ſulcks geſchiede met inſluytinge en ſatisfactie

van de voorgemelte Republique van Genoua, deselve in dit reguard considerende, als een van sijn aldergetrouwste Geallieerden.

Gedaen in den Hage, den 12 Juny, 1684.

Was getekent

Den Marquis de Castel Moncayo.

Dese laetste Memorie quam veele wonderlijck voor / om dat men ter tijt / als se gepresenteert wiert / in Spangie noch geen tijding van 't voorgevallene te Genoua had / of konde hebben.

De Fransse Vloot / latende maer weynig Schepen voor die Stad / tot het verhinderen der Commercie / vertrock den 28 op de middag na Provence / om het Volk wat te laten refraicheren; en den Marquis de Signelay revertteerde ten Hove / om den Coning van alles rapport te doen.

De Genouesen doorsochten / soo dra sy het onweer van Bomben voor-by sagen / alle Huysen / waer in sy gedachten hadden / dat Franssen waren / en souden se leelijck mishandelt hebben / soo de Regeering / het Volk door beloften van hare Vyanden op 't rigoureust te sullen straffen misleydende / en vry wat door 't harquebuseren van verscheyde groote misdadige van die Natie stillende / haer niet in een sekere plaetse had laten brengen / en voor eenige tijt houden.

Dese raserny van 't Volck most den Genoueessen Envoyé in Vranckrijck met de Gevanckenis van sijn Persoon recompenseren; want den Coning liet hem door den Heer Giraut / geaccompagneert met eenige Guardes / op den 3 Juny aenseggen / dat sijn Majesteyt verstaen hebbende / dat men eenige Franssen in Genoua had gemassacreert / niet geloofde / dat sijn Persoon seker konde wesen tegens een oploop van Volck; en dat meende / dat sijn Ed. secuurder soude zijn in de Bastille. De Guardes / daer toe geordonneert / brachten hem oock dien dagh noch derwaerts.

De Fransse Vloot stak / na weynig tijts in haer Havens geweest te zijn / weer in Zee / en arriveerde den 21 Juny / 32 Galeyen sterck / op de Kusten van Catalonien. Na haer arrivement resolveerden sy Caep de Quieres van de Zee-kant t'attaqueren / en door den Mareschal de Bellefonds van de Lant-zijde te laten benauwen: Ten dien eynde quam de Landt-Militie den 22 tot Fortia / een halve Mijl van Roses / en den 23 landen 600 Man. Den 24 liet Monsr. de Chazeron de Toorn van Pont Legat opeyschen; en alsoo 't hem afgeslagen wiert / door Vuur daer toe dwingen. Van eenige Batteryen / op de hooghte van de Voorburgh / wierden den 25 Bomben in de Plaets geworpen; en de Borgers / die in de Kerck gevlucht was / begon / soo dra een van dese Vuurwercken 't Gewelf daer van geruineert had / van overgeven te spreecken; den Gouverneur / die geen apparentie van secours sag / willigde haer versoeck in / en liet de Chamade slaen. Den 28 trock het Guarnisoen / omtrent 300 Man gereguleerde Troupen / en soo veel Micilets sterck / uyt na Lerida.

Naderhant

Naderhant hielden de Franssen Roses eenige dagen beslooten; maer verlieten van selfs de Blocquade: sy emporteerden oock Palamos / en noch een kleyn Plaetsje of twee / sonder iets meerder uyt te rechten; en haer Vloot vertrock by tijts wederom na huys.

In 's Gravenhage wiert ondertusschen ernstig over de saken van den Treves gedelibereert. De Gedeputeerden van desen Staet representeerden den 9 Juny aen de Geallieerde Ministers; Of 't niet verpligst soude zijn / nademael het overgaen van Luxemburgh seker was / en Vranckrijck de gedane Conditien gestant dede / in consideratie van de conjuncture van tijden / een Accommodement te sluyten? Den Marquis de Castel Moncayo erhibeerde een Memorie / van inhout / als sijne voorgaende; en de andere Ministers toonden sig genegen tot den Treves / so men se met inclusie van 't Noorden en alle Geallieerden konde maken. Daer op wiert haer verder voorgedragen / dat de Gedeputeerden van alle de Provintien meenden / dat by dese onderhandeling oock behoorden afgedaen te werden de moeylijckheden / die sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie had / so rakende het Prinsdom van Orangie / en de Gerechtigheden van dien / als de executie van sekere Sententie / by 't Leen-Hof van Brabant gantsch onrechtmatig en nulliter gewesen / ten voordeel van de Vrouwe Gravinne van Isenguien / en tot nadeel van sijn Hoogheyt; welke Sententie / met al het daer op gevolgde / by den Coningh van Spangie / Souverain en Opperhooft van dat Leen-Hof / te niet was gedaen; en dat sy Heeren Gedeputeerden oordeelden / dat / men die saken ten principalen differerende tot de Vrede / sijn Hoogheyt / gedurende den Treves / behoorde te blijven in de Possessie van 't selve Prinsdom / en alle de Appendentien / Dependentien en Gerechtigheden van dien / soo als 't sijn Hoogheyt had gepossideert voor den Jare 1672; en dat de executie van de voorsz. pretense Sententie / en 't daer op gevolgde / gedurende den Treves / behoorde te werden gesurcheert / en sijn Hoogheyt in 't gebruyck van de Goederen / door die Sententie / en 't daer op gevolgde / verkocht / gealieneert of beslagen / te verblijven / en gedispenseert te werden / van wegens sijne Leen-goederen in 't Hertogdom Luxemburgh Hommagie aen sijn Majesteyt van Vranckrijck te doen / of investiture te nemen: dese Propositie wiert van de Geallieerde Ministers geapprobeert / en de Conferentie scheyde daer op. De Gedeputeerden van desen Staet gingen aenstonts na den Heer Chudley / hem het gepasseerde communicerende / met versoeck / om alle officien tot surmonteringh der Differenten te helpen aenwenden / en dat sijn Majesteyt van Groot-Brittannien 't Tractaet soude willen guaranderen. Hy antwoorde / dat de Differenten tusschen de twee Kroonen d'uytterste acceleratie van noden hadden / en om die in 't Noorden niet uytgestelt konden werden: dat sijn Coningh de Intresten van sijn Hoogheyt soo seer / als de sijne / ter herten nam: maer dat hy omtrent de Guarantie niet geinstrueert was.

Den Heer van Diest (die al den 19 Mey by Memorie aen haer Ho: Mo: versocht had / dat sy den Treves souden gelieven te accepteren / met verseeckering / dat Duytslant voor onrust gepreserveert soude werden / en geen Secours van daer te verwachten was) gaf op de notificatie van 't bovenstaende/ aen hem gedaen/ hy na 't selve antwoort/ als den Heer Chudley/ met byvoeging/ dat Denemarcken ('t welck den Deenssen Ambassadeur Joël oock op den 15 by Memorie representeerde) de Differenten met den Hertogh van Holsteyn-Gottorp voor Domestijck oordeelde; en dat de andere Verschillen in 't Noorden wel getermineert souden werden.

Den 14 exhibeerde den Heer Diest een Memorie/ tot verbetering van eenige misstellingen in 't rapport van de Gedeputeerden wegens de Conferentie; en den Heer Cramprich ook een over 't selve subject/ met byvoeging/ dat sijn Keyserlijke Majesteyt onder de Geallieerden/ in 't Tractaet in te sluyten/ ook stelde den Hertogh van Lottharingen / den Hertogh van Holsteyn-Gottorp / en de Republijck van Genoua.

Aen den Grave d'Avaux lieten haer Hoog Mog: na dit alles notificeren; Dat sy tot het aennemen van den Treves/ met inclusie van 't Rijck en 't Noorden / genegen waren; en garen met hem souden overleggen / hoe men het selve diende te maniëren? met versoeck / van noch eenige langer tijdt voor haer.

Hy antwoorde en representeerde den 15 by Memorie; Dat de saken van het Noorden (alleen uytgedacht door die geene / die Europa in den Oorlog poogden in te wickelen) soo ver geëxtendeert konden werden / dat men tot een algemeen Tractaet soude moeten komen: Dat den Coningh genegen was / op de voorgestelde Conditien de Differenten met Spangie in 's Gravenhage / of te Regensburg/ en die met 't Rijk te Regensburg/ af te doen/ en aen de Rijcksvergadering aldaer noch een Maent / om te resolveren/ te geven. Dat hy met haer Ho: Mo: 't Tractaet wel aenstonts wilde tekenen. Dat/ wat aenging de prolongatie van tijt / en op welken dag de gegeven 12 dagen behoorde gerekent te werden begonnen te zijn / het waer was / 't geen de Gedeputeerden op sijn sustenue / dat se den 4 / als wanneer de Capitulatie getekent was / aenvangh namen/ gerespondeert hadden / dat den 6 eerst een Poort aen 's Coninghs Troupen overgegeven was / en dat de 12 dagen uyt dien hoofde tot den 18 's avonts duren souden; en dat hy soo nauw op die twee dagen / als men met applicatie maer arbeyde / niet sien soude.

Dese Termijn verliep ook niet vruchteloos; want/ na vele serieuse Deliberatien en Besoignes/ wiert op den 16 by de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslandt besloten / den Treves aen te nemen. 's Namiddags gingen haer Ed: Groot Mog: en Corps ter Generaliteyt/ om hare Resolutie aldaer bekent te maecken / en / soo 't mogelijck was / in een Resolutie van haer Hoog Mog: te converteren. De Gedeputeerden van Vrieslant en Stad en Lande conformeerden sig terstont met Hollant; maer die van Gelderlant/ Zeelant/ Utrecht

en

en Overyssel / versochten eenige dagen / om de sentimenten van de Heeren Staten hare Principalen te weten / 't welck ingewilligt wiert.

Den 17 lieten haer Hoog Mog: aen de Geallieerde Ministers het volgende proponeren:

Project van de Articulen, door haer Hoog Mogende de Heeren Staten Generael aen de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden voorgestelt, op den 17 Juny, 1684.

DAt haer Hoog Mog: sig engageren aen sijn Alderchristel: Majesteyt, de alderkrachtigste officien by sijn Cathol: Majesteyt aen te wenden, om deselve tot d'aenneminge van den Treves, op de Conditien by sijn Alderchristel: Majesteyt voorgestelt, te bewegen.

Dat, omme dan soodanige officien met goet succes te konnen doen, men aen deselve accorderen sal den tyt van ses Weecken.

Dat men aen 't Keyserrijck, ende aen yder Lit van 't Rijck, soude accorderen den tydt van een Maent, tot acceptatie van die Conditien, aen deselve by sijn Majesteyt voorgestelt.

Dat sijn Alderchristelijckste Majesteyt deselve Conditien niet sal mogen vermeerderen, noch beswaren, gedurende den voorsz. tyt.

Dat oock deselve sijn Majesteyt niets soude ondernemen, gedurende den voorsz. tyt, noch tegens het Keyserrijck, noch tegen Spangien.

Ende dat haer Hoog Mog: van gelijcken, binnen den voorsz. tijt, hare Troupen niet souden doen ageren.

Dat, ingevalle sijn Catholijcke Majesteyt en het Keyserrijck, ofte een van beyden, souden goetvinden, de voorsz. Conditien te accepteren, ende den Treves, op dien voet te sluyten, als dan de Ratificatie van die te makene Tractaten van Treves, ende van dit Engagement, binnen den selven tyt sullen werden uytgewisselt.

Dat haer Hoog Mog: ende der selver Hooge Geallieerden die Tractaten, op soodanigen voet gemaeckt, sullen guaranderen tegens alle nieuwe ondernemingen, hoedanigh die souden mogen wesen, ofte wat naem men deselve soude konnen geven, 't zy Appendentien, Dependentien, Reünien, ofte onder wat pretext men sulcks soude komen te doen.

Maer, ingevalle men sijn Catholijcke Majesteyt niet soude konnen bewegen, den Treves op deselve Conditien aen te nemen, dat als-dan haer Hoog Mog: met de saken van Spangie haer niet meer souden bemoeyen.

Dat sijn Alderchristelijckste Majesteyt ende haer Hoog Mog: sullen trachten, door alle soorten van goede officien, ende door den wegh van vrientschap, by te leggen de Differenten van de saken van 't Noorden, gedurende een tyt van twee Maenden; ende, ingevalle men geen Accommodement daer in soude konnen vinden, ende dat men ondertusschen aen d'eene ofte d'andere van derselver Hooge Geallieerden ongelijck deed, dat deselve effectivelijck wierde geattacqueert, dat als-dan haer Ho: Mo: haer souden acquiteren omtrent den Geattacqueerden, van 't geene, waer toe deselve, uyt krachte van de Alliantie, zyn geobligeert.

Hier op wiert geantwoort:

Antwoort, gedaen door de Heeren Ministers der Hooge Geallieerden (behalven Spangie) op de Communicatie van 't Geschrift van de Heeren Staten Generael, gepresenteert door de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden in de Conferentie van den 17 Juny, 1684.

DE Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden, behalven den Minister van Spangie, hebbende op heden den 17 deser, 's morgens, communicatie ontfangen van 't Geschrift van de Heeren Staten Generael door de Heeren der selver Gedeputeerden, hebben, na visie ende examinatie van het selve, de sake van soo groot gewicht gevonden, dat sy noodig geoordeelt hebben, te versoecken, hare instructie daer op te oversien, om des namiddaghs van dien dagh weder te komen, ende daer op te antwoorden.

Sy hebben dan hare instructie ende ordres nagesien, in dewelcke sy bevinden, op het voorgemelte Geschrift, als zynde een nieuwe saeck, niet genoeghsaem geinstrueert te zyn; tenderende hare instructien wel tot een generale Vrede ofte Treves, ende gemeene securiteyt, met insluytinge van de Geallieerden ende de Geinteresseerdens, maer niet tot soodanige Conditien; en, gemerkt de groote importantie van de saeck, vinden sy sig geobligeert, daer van aen haer Heeren en Meesters kennisse te geven; verhopende, dat de Heeren Staten Generael ondertusschen sullen blyven in de Unie van de Tractaten, ende niets sullen doen, dat haer van de Geallieerden soude konnen scheyden. Gedaen in den Hage, den 17 Juny, 1684.

Den Marquis de Castel Moncayo exhibeerde dese extravagante Memorie:

Memorie van den Heer Marquis de Castel Moncayo, Extraordinaris Envoyé van sijn Cathol: Majesteyt van Spangie, overgelevert in de Conferentie, gehouden met de Ministers der Hooge Geallieerden, op den 17 Juny, 1684.

GElijck in 't Geschrift, dat de Heeren Gedeputeerden van Uw Hoog Mog: hebben gecommuniceert aen de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden, niet te vinden is eenig Articul, nochte een eenige Periode, ja selfs niet een syllabe, dewelcke niet contrarierende is de erkentenisse, die Uw Hoog Mog: schuldigh zyn voor de groote weldaden, die deselve hebben ontfangen van sijne Majesteyt; die niet contrarierende is d'obligatie ende goede trouwe der Tractaten; die niet contrarierende is de eere van de Republique; die niet contrarierende is het welwesen van derselver Onderdanen; die niet contrarierende is de verseeckeringe, dewelcke Uw Hoog Mog. hebben gegeven aen alle derselver Geallieerden, ende die niet contrarierende is de Gronden ende Maximen, die Uw Hoog Mog: hebben gevolgt, soo heeft den Marquis de Castel Moncayo, extraordinaris Envoyé van Spangie, redenen, om te hoopen, dat Uw Hoog Mog: niet sullen formeren eene Conclusie van 't geene, dat alleen geroucheert ofte voorgestelt is, om daer op te vernemen de sentimenten der

der Ministers van de Hooge Geallieerden, insonderheyt, wanneer deselve Ministers der Hooge Geallieerden door haer antwoort aen Uw Hoog Mog: doen sien, dat sy niet vervallen in de gedachten van soodanige nature.

Maer, indien Uw Hoog Mog:, tegens alle verwachtinge, reden, intrest, eere en conscientie, in diervoegen sig quamen te prostituëren, protesteert den Marquis de Castel Moncayo, in den name ende van wegens den Koning, sijn Meester, tegens soodanige Proceduren, soo weynigh over-een komende met de groote weldaden, die deselve aen Uw Hoog Mog: heeft bewesen; ende protesteert van alle de inconvenienten, die namaels hier uyt souden konnen ontstaen, soo wel ten regarde van Uw Hoog Mog: in 't particulier, als ten reguarde van 't gemeen.

Ende den Marquis de Castel Moncayo confirmeert ende bekrachtigt door dese Memorie de voorgaende, dewelcke hy gepresenteert heeft over 't subject van 't Accommodement met Vranckrijck. Gedaen in den Hage, den 17 Juny, 1684.

Was geteeckent

Den Marquis de Castel Moncayo.

Hy vertrock kort daer na / sonder afscheyt genomen te hebben / en sonder dit Jaer te reverteren / na Brussel.

By de Staten van Utrecht was al den 2 / 12 Mey eenparigh geresolveert / den Treves met de andere Bontgenoten aen te nemen: maer de Gedeputeerden / dewelcke van wegen die Provintie in haer Hoog Mog: Vergaderingh saten / verklaerden / dese Resolutie niet anders te konnen interpreteren / als dat hare Principalen tot het sluyten der Treves inclineerden / indien alle Provintien eenparig waren; meynende sy oock / dat de Intresten van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie aen dit werck behoorden te werden geaccrocheert.

Den 17 wiert by de Staten van die Provintie over dit Point gedelibereert; de twee voor-stemmende Leden advíseerden volgens de sentimenten van hare Gedeputeerde ter Generaliteyt; maer de Stad persisteerde by de eenparige Resolutie van den 2 / 12 Mey.

Soo dra de Heeren Staten van Hollant en West Vrieslant dese discrepantie ter ooren quam / deputeerden sy de Heeren Muys van Holy van Dordrecht / van der Marck van Leyden / Huydekoper van Amsterdam / en van der Nieuburg van Alcmaer / om van harent wegen na Utrecht te gaen / en haer Ed: Mog: tot het condescenderen tot de Treves te bewegen: Sy arriveerden den 21 / 's morgens / aldaer / wierden dien dagh met twee Carossen door drie Heeren / uyt yder Lid een / na de Staten-Kamer opgehaelt / ende / na dat den Heer Muys van Holy / Premier in de Commissie / een seer welsprekende Harangue / wel voorsien van alle meest-krachtige Argumenten / ter Materie dienende / gedaen had / versocht / buyten de Vergader-Sale in een Vertreck-Kamer te gaen / terwijl de Staten ten principalen over dese saeck souden besoigneren.

besoigneren. Sonder lange tegenkribbeling verklaerde sig het eerste Lid met de Stad conform de sentimenten van Hollant / en de Ridderschap persisteerde simpelijck by de Resolutie van den 2 / 12 Mey: De Conclusie wiert daer op op de voet van Hollant genomen / haer Ed: Groot Mog: Gedeputeerden weder binnen gehaelt / die Resolutie in scriptis tot een Recredentiael mede gegeven / en na hare Logementen gereconduiseert / alwaer sy het Middagmael hielden / en door veel voorname Heeren van de Stad begroet wierden. Des avonts vertrocken haer Ed: wel vergenoegt / en rapporteerden den 22 het succes van hare Commissie. Haer Ed: Groot Mog: gingen / na t rapport gehoort te hebben / nochmaels en Corps ter Generaliteyt / met meening / om met 5 Provintien / alsoo dien morgen het Consent van Overeyssel oock ingekomen was / een eynde van het groote Werk te maken: maer de Gedeputeerden van Utrecht seyde wederom / volgens de laetste Resolutie van hare Principalen / als eenigsints op die van den 2 / 12 Mey relaterende / niet / als met gemeen Consent / den Treves te konnen accepteren. Haer Hoog Mog: lieten hier op aen den Grave d'Avaux de staet van saken weten / en kregen op haer demande noch twee dagen uytstel.

Maer haer Ed: Groot Mog: / geen tijt verloren willende laten gaen / sonden op nieuw hare voorgaende Gedeputeerden (behalven dat den Heer Bors van Waveren de Plaets van den Heer Huydekoper bekleede) na Utrecht / om nader eclaircissement / van haer Ed: Mog: te versoecken: Sy wierden / als de eerste-mael / gerecipieert / en met volkomen contentement gerenvoyeert. De Staten van Utrecht ordonneerden oock aen hare Gedeputeerden ter Generaliteyt / met de Provintien / die geconsenteert hadden / sonder op de Intresten van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie / als geen gemeenschap met de Differenten tusschen Vranckrijck en Spangie hebbende / te blijven staen / te concluderen.

De Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant verscheenen den 24 ten laetste-mael en Corps in haer Hoog Mog: Vergaderingh / alwaer door Hollant / Utrecht / Vrieslant / Overyssel / en Stad en Lande / vastgestelt wiert / den Treves te accepteren. De Gedeputeerden van Gelderlant en Zeelant insisteerden wel / dat men nochmaels / om midler wijl 't Consent harer Principalen te konnen ontfangen / eenige dagen uytstel van den Grave d'Avaux soude versoecken; maer / alsoo de andere Leden daer toe niet konden verstaen / wierden wegens dese twee Provintien eenige dagen daer na Protesten tegens de Resolutie van haer Hoog Mog: geëxhibeert.

Den Grave d'Avaux / die door de Gedeputeerden van desen Staet kennis van 't bovenstaende kreeg / depescheerde twee Couriers, een aen den Coning / en een aen den Mareschal de Schomberg; de laetste / om de Fransse Troupen niet verder op de Spaensse Nederlanden te doen attenteren

Van gelijcken versochten haer Hoog Mog: eerst by Missive en daer na door een Deputatie / van de Heeren Achtienhoven / Haersholte / en Gockinga bekleet /

bekleet / aen sijn Hoogheyt / niets tegen de Franssen te willen ondernemen. En / om de Geallieerde contentement over hare Conduite te doen hebben / resolveerden sy het volgende:

Resolutie, van de Hoog Mog: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden; inhoudende Considerațien tot satisfactie der Hooge Geallieerden van den Staet, in dato den 24 Juny, 1684.

DE Heeren Schimmelpenningh van der Oye, ende andere haer Hoogh Mog: Gedeputeerden tot de Buytenlantse saecken, hebben ter Vergaderinge gerapporteert, dat haer E. in gevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael van den een-en-twintighsten deser, hare gedachten hadden laten gaen, ende vervolgens geconcipieert, ende op het Papier gebracht eenige nadere Consideratien ende Poincten, die sy onder het wel-nemen van haer Hoog Mog: oordeelen, dat souden konnen strecken tot satisfactie van de Hooge Geallieerden van den Staet, ende die oock by haer Hoog Mog: souden konnen werden ingewilligt, ten eynde deselve met den anderen mochten blyven geünieert, ende verbonden, volgende de voorsz. Consideratie, by forme van een Concept-Resolutie hier nae van woorde te woorde geinsereert.

BY resumptie gedelibereert zynde op de Memorien, by den Heere Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijne Koninckl: Majesteyt van Vranckrijck aen desen Staet, den vyfden ende sevenden deser gepresenteert, mitsgaders op het rapport van de Conferentien, gehouden met de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet, breeder onder de Notulen van den twaelfden daer aen volgende gementioneert; Is goet gevonden ende verstaen, dat aen de wel-gemelte Heeren Ministers sal werden gerepresenteert, dat haer Ho: Mog:, ernstige ende aendachtige reflexie gemaeckt hebbende, op de jegenwoordige perplexe conjunctúren van tijden ende saecken, ende siende de groote discrepantie van opinien, ende de divisien, daer uyt ontstaen, over de middelen, om de Differenten, die soo wel tusschen het Rijck ende sijn Majesteyt van Vranckrijck, als tusschen de twee Kroonen, zyn geresen, ende ten aensien van de twee hoogh-gemelde Kroonen in openbaren Oorlogh zyn uytgebarsten, daer door bewogen zyn geworden, om in desen aen de nootsakelijckheyt te moeten wijcken, ende te resolveren, deselve Differenten liever te sien termineren door een Treves, als de Christenheyt, indien die Treves niet gemaeckt soude werden, te sien vervallen in noch meerder en swaerder beroerten, die in sodanigen gelegentheyt al-omme den Oorlog souden veroorsaecken; dat haer Ho: Mo: meynen, dat deselve aen de gantsche Werelt genoeg hebben getoont, hare ernstige genegentheyt tot conservatie van de Spaensse Nederlanden, met het senden van haer Militie derwaerts, en oock van de Stadt Luxemburg, soo lange die in de macht van sijne Koninckl: Maj: van Spangie is geweest; maer dat sy, bemerkende, dat sijne Koninckl: Majesteyt vrn Groot Brittanien sigh blijft onttrecken, eenige hulp of assistentie aen sijne Koninckl: Maj: van

Spangie

Spangie te doen; dat het Duytse Rijck niet alleen seer is verdeylt; maer dat twee soo voorname Leden van dien, als-dan zijn sijne Ceurvorstel: Doorl: van Ceulen en Bisschop van Munster, en sijne Ceurvorstelijcke Doorl: van Brandenburg, by schriftelijcke denunciatie aen haer hebben doen weten, dat, ingevalle desen Staet ter sake van den Oorlog, in de voorsz. Spaensse Nederlanden ontstaen, soude mogen werden ingewickelt in een Oorlog met sijne Konincklijcke Majesteyt van Vranckrijck, deselve hare Ceurvorstelijcke D. D. genootsaeckt souden zijn, mesures te moeten nemen, die met het Interest van desen Staet niet en souden over-een-komen; dat sy, daer-en boven bespeurt hebbende den goeden wille van hare Hooge Geallieerdens, om de gemeyne saeck met ernst te handthaven, ende de rust in de Christenheyt te helpen conserveren, tot haer over-groot leetwesen hebben moeten sien, dat de voorsz. goede wille ten opsicht van sijne Keyserlijcke Majesteyt door den Turcksen Oorlogh, ende ten opsicht van de andere Hooge Geallieerden, door de Armatures van andere Koningen en Princen, niet werckstellig heeft konnen werden gemaeckt, op die wyse, als sy gepersuadeert zyn, dat andersints sekerlijck soude geschieden; dat daer-en-boven de ongemacken, daer in sijne Konincklijke Majesteyt van Spangie selfs is geinvolveert; ende deselve Majesteyt mits-dien minder bequaem hebben gemaeckt, om soo groote en soo tydige voorsieninge te doen, omtrent de conservatie van de voorsz. Spaensse Nederlanden, als de noot aldaer wel hadde vereyscht, en wetende, dat sy, die tot noch toe aldaer alleen de hant aen 't werck hebben geslagen, niet capabel zyn, nu oock de groote macht, die sijne Konincklijcke Majesteyt van Vranckrijck aldaer by den anderen heeft gevoert, te konnen resisteren, ende midts dien beducht zynde, dat de Stadt Luxemburgh niet alleen soude werden van een seer difficile recuperatie; maer dat het noch overige der voorsz. Spaensse Nederlanden in het geheel soude konnen verloren gaen, ende de hoog-gemelde hare Geallieerden geinvolveert in een Oorlog, daer van om de voor-verhaelde redenen een goede uytkomst seer beswaerlijck te gemoet te sien soude zijn, eyndelijck hebben moeten resolveren, om, voor soo veel haer aengaet, te acquiesceren om de Conditien van Treves, die sijne Konincklijcke Majesteyt van Vranckrijck, ten opsicht van sijne Konincklijcke Majesteyt van Spangie en haer, voorgeslagen heeft, en sulks, om die Majesteyt door alle meestkrachtige devoiren te permoveren, om daer aen insgelijcks te acquiesceren; dat sy vertrouwen, dat de hoog-gemelde hare Geallieerden daer inne met haer sullen concurreren, sonderlinge als deselve sullen believen reguard te nemen, niet alleen op de redenen, hier voren verhaelt; maer oock dat sijne Keyserlijcke Majesteyt op de Diete tot Regensburg al bereyts heeft verklaert, dat sijne Konincklijcke Majesteyt van Spangie soude acquiesceren aen de voorsz. Conditien, mits dat de Stadt van Luxemburg, die sijne Keyserlijcke Majesteyt doenmaels niet wist, dat in handen van sijne Konincklijcke Majesteyt van Vranckrijck was gevallen, van haer Belegh ontheven, ofte genomen zynde, aen sijne Konincklijcke Majesteyt van Spangie gerestitueert soude werden; ende dat haer Hoog Mog: mitsdien derven verhopen, dat sijne Keyserlijcke Majesteyt den voortgang van den voorsz. Treves, op de voorsz. Conditien, by Vranckryck voorgeslagen, voorts oock aen de voorsz. Stadt van Luxemburg niet sal willen accrocheren, als die Majesteyt serieuse reflexie belieft te maken, dat sigh weynigh of geen hope hier op-doet, om deselve Stadt in het korten wederom te hernemen,

hernemen; maer dattet veel eer ſeer te beduchten is, dat by continuatie van Oorlog noch meerder ſoude mogen werden verloren; en dat haer Hoog Mog: derhalven verſoecken, dat de gemelte Heeren Miniſters der hoog-gemelde Geallieerden daer toe by de hoog-gemelde Heeren, hare Principalen, alle goeden Officien willen doen, ten eynde die by ſijne Konincklijcke Majeſteyt van Spangie mede willen arbeyden, dat deſelve op de voorſz. Conditien den voorſz. Treves wil aennemen; dat haer Hoog Mog: ſeer geern hadden geſien, dat de onderhandelinge van den voorſz. Treves met wat meerder regulariteyt hadde mogen geſchieden, ende dat de hoog-gemelde Geallieerden daer inne hadden mogen vinden wat meerder genoegen; maer dat ſy met eenen van de groote wysheyt ende beſcheydentheyt van de hoog-gemelte hare Geallieerden derven verhopen, dat deſelve wel ſullen willen conſidereren, dat ſy ten reguarde van de jegenwoordige onderhandelinge niet ſoo ſeer van haer diſcreperen in het materieel, als wel in het formeel, ende dat ſy dan noch ten aenſien van dat formeel niet ſouden hebben willen diſcreperen, indien ſy na haer oordeel daer niet bequamen, dat ſekerlijck niet dan voordeel voor de hooge Geallieerden kan by brengen; want dat ſy verſoecken, dat hoog-gemelte Geallieerden wel believen t'overwegen, dat, voor ſoo veel aengaet de Conditien, by ſijne Konincklijcke Majeſteyt van Vranckrijck voorgeſlagen, tot het maecken van een Accommodement, ſijne Keyſerlijcke Majeſteyt ſelfs geoordeelt heeft, dat ſijne Konincklijcke Majeſteyt van Spangie op deſelve Conditien, als geſeyt is, den Treves ſoude aennemen, indien maer de Stadt Luxemburg konde werden geſalveert, ende dat mitsdien over de Conditien tuſſchen hoogſt-gedachte ſijne Keyſerlijcke Majeſteyt en haer anders geen diſcrepantie is, dan of Luxemburg, nu by ſijne Koninklijcke Majeſteyt van Vrankrijk genomen zynde, gedurende den voorſz. Treves ſal blijven in handen van die Majeſteyt, of aen ſijn Majeſteyt van Spangie gereſtitueert ſal werden; en meynen haer Ho: Mo:, dat om die diſcrepantie niet behoort te blyven een obſtacul aen een ſoo nodigen ſaeck, als nae haer oordeel is het voorſz. Accommodement, om dat de nature en eygenſchap van den Treves niet alleen daer tegen ſchijnt te ſtryden, dat iemant, gedurende den ſelven Treves, ſoude moeten afſtaen van iets Capitaels, dat hy voor het maken van dien hadde geoccupeert; maer oock om dat, als geſeyt is, de recuperatie van dien in deſe tydts-gelegentheyt van weynigh, ſoo niet van geen hoope is, ende dat mitsdien in het materieel van den Treves tuſſchen ſijn Keyſerlijcke Majeſteyt ſelfs, ende haer Hoog Mog: weynig different ſchijnt over te blijven. Ende wat belangt den Treves, in het Rijck te maecken, dat haer Hoog Mog: haer geenſints willen ingereren, om ten aenſien van het hoogſt-gedachte Ryck te definieren, op wat Conditien die ſoude werden gemaeckt, ende daerom alleen ſullen aenhouden ende inſiſteren, dat aen het ſelve Rijck bequamen tyt magh werden gelaten, om de voorſz. Differenten mede door den Treves te termineren, ende dat, gedurende den voorſz. tydt, de Conditien van dien by ſijn Coninglijcke Majeſteyt van Vranckrijck niet ſouden mogen werden beſwaert of vermeerdert, ofte iemant van de hooggemelte Geallieerden door eenige invaſien ofte feytelijckheden geincommodeert; ende dat ſy ſulcks niet hebben ondernomen, dan naer dat ſy hebben geſien, dat daer omtrent van wegen het Rijck, niet alleen in het Ceurvorſtel: Collegie; maer ſelfs by ſijn Keyſerl: Majeſteyt

ende het Vorstelijcke Collegie, soodanige onvertures zijn gedaen, dat sy, soo geen volkomen ende vaste verseeckeringe, ten minsten seer goede hoope konnen hebben, dat den voorsz. Treves, oock ten opsicht van 't Rijck, niet soude uytblijven; want, of wel sijn Keyserlijke Majesteyt, voor soo veel den tijt aengaet, die maer heeft genomen op 10, in plaetse van 20 Jaren, dat oock die discrepantie van geen effect kan wesen, om dat in desen niet meer als een simpele Quæstie is over het maken van den Treves, die dienen soude, om onderwijlen, ende gedurende deselve, te handelen van een eeuwigdurende Vrede; ende dat mitsdien niet soo seer den tydt, als wel de Vrede selfs, het voornaemste voorwerp van dien Treves is, ende dat die mitsdien van selfs staet te expireren, soo haest de voorsz. Vrede gemaeckt sal zyn: Dat de saecken dan in diervoegen geconsidereert zynde, haer Hoog Mog: dat vertrouwen hebben van de groote æquiteyt ende billickheyt van de hooggemelde hare Geallieerden, dat deselve, siende, hoe verre het werck ten principalen selfs is geavanceert, haer niet sullen willen stoten, ofte op haer Ho: Mo: eenig ongenoegen vatten, om dat die in desen gedwongen werden, haer eenigsints te moeten dispenseren van de formaliteyt, die sy andersints seer geerne souden hebben sien observeren: want dat wel waer is, dat het beter soude zyn geweest, dat de Conditien van den Treves, soo wel ten aensien van het hooggemelte Ryck, als van sijn Coninglijcke Majesteyt van Spangie, teffens ende te gelijck hadden mogen werden afgehandelt, ende de Tractaten, daer over te maecken, oock teffens ende te gelijck hadden mogen werden gesloten ende geteeckent; maer dat aen de andere zijde mede waer is, dat, sijn Coninglijke Majesteyt van Vranckrijck seer sterck gearmeert ende gereet staende, om met sijn Wapenen noch meerder te ondernemen, soo wel ten opsichte van sijn Coninglijcke Majesteyt van Spangie, als ten opsichte van het hooggemelde Rijck, niet voor ongerijmt behoort te werden opgenomen, dat, daer de Hooge Geallieerden in de saeck ten principalen geen soo essentiële discrepantien overigh houden, dat aen een goede uytkomste van dien kan ofte magh werden getwijffelt, men, met een weynig af te treden van een Formaliteyt, komt uyt te wercken soo grooten saeck, als is, dat sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck, gedurende den tyt, die aen het Rijck en sijn Koninglijcke Majesteyt van Spangie gelaten wort, niets met Wapenen sal mogen ondernemen, of de voorgeslagen Conditien verswaren: Dat haer Hoog Mog: hare Geallieerden wel willen versekeren, dat sy genegen zyn, aen haer, ingevalle sy souden mogen werden geattacqueert, of aengetast, te præsteren de hulpe ende assistentie, die sy, in krachte van de gemaeckte Tractaten, schuldig zyn, dewijle sy gantsch niet gesint zyn, de hooggem. hare Geallieerden te verlaten; maer veel eer vast by de gemaeckte Alliantien te verblijven, ende sulcks te helpen afweeren het ongelijck, dat iemant van de hooggem. Geallieerden soude mogen werden aengedaen: Dat sy vorders oock genegen zyn, te guaranderen de Tractaten van den Treves, die tusschen het hooggem. Rijck en sijn Coningl: Majesteyt van Vranckryck souden mogen werden gemaeckt, indien het hooggemelde Rijck verstaet, de Tractaten van Treves, tusschen de twee Kroonen gemaeckt, desgelijcks te guaranderen, of andersints oock daer over met de hooggemelde hare Geallieerden soodanige vordere onderhandelinge te maken, als tot wederzyts securiteyt geoordeelt sal werden te behooren. Ende dat sy de voorsz.

Guarantie

Guarantie particulierlijck oock souden laten gaen tegens alle ondernemingen, geen uytgesondert, van wat nature ende conditie of naem die oock souden mogen zijn, ende specialijcken tegen alle Appendentien, Dependentien, Reünien, of hoe men die anders soude baptiseren, benamen of titulеren: Ende voor soo veel de hooggem. Geallieerden haer oock laten gelegen zijn aen de conservatie van de Ruste in het Noorden, hebben haer Hoog Mog: deselve hare Geallieerden wel willen versekeren, dat sy haer ten uyttersten daer aen sullen laten gelegen leggen, dat de voorsz. onrusten aldaer mogen werden geaccommodeert, ende dat sy gesint zijn tot het voorwerpsel te nemen ende te houden de Tractaten, die sy schuldig zijn, te guranderen; ende dat sy oock by faute van een Accommodement niet sullen nalaten, aen haer Hooge Geallieerden, die beledight souden mogen zyn ofte worden tegens den teneur der voorsz. Tractaten, te presteren de hulpe ende assistentie, daer toe sy by deselve Tractaten verbonden zijn: Dat haer Hoog Mog: insgelijcks genegen zyn, dat de Intressen van den Heer Hertogh van Lottharingen alhier volkomentlijck mochten werden afgedaen; ende, ingevalle sulcks niet soude konnen geschieden, dat sy sullen trachten te besorgen, dat in het te maken Tractaet van den Treves mag influëren een Articul, mede-brengende, dat de voorsz. Intressen van den hooggem. Hertog, vermits de kortheyt van den tijt, alhier niet hebbende konnen werden afgedaen, deselve sullen werden gesonden naer Regensburg, om met ende nevens de Differenten van het Rijck op een ende deselve tijdt mede verhandelt ende geaccommodeert te werden: Ende dat haer Hoog Mogende, om te toonen hare enixe genegentheyt, van haer by hare Geallieerden te houden, en daer van niet te separeren, bereydt zijn, over de observantie en naerkominge van den Treves, die nu staet gemaeckt te werden, ende tot elckanderens meerder securiteyt ende gerustheyt, met de Hooge Geallieerden soodanige verdere mesures te nemen, als dienstig geacht sullen werden.

Waer op gedelibereert zijnde, hebben haer Hoog Mogende haer de voorsz. Consideratien, by forme van een Concept-Resolutie, wel laten gevallen; ende is voorts goedt gevonden ende verstaen, mits desen te committeren de Heeren Schimmelpenningh van der Olye, ende andere haer Hoog Mogende Gedeputeerden tot de buytenlandtse Saecken, om, van 't geene voorsz. is, kennisse ende communicatie te geven aen de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet.

Accordeert met 't voorsz. Register.

Den 28 committeerden haer Hoog Mog: de Heeren van Werckendam en Hop voor Hollandt / Dijckvelt voor Utrecht / Burmania voor Vrieslandt / Cuper voor Overyssel / en Gerlacius voor Stadt en Lande / om met den Grave d'Avaux den Treves te sluyten; gelijck oock na eenige Conferentien geluckig volbracht wiert. Het Tractaet luyt als volgt:

Tractaet van Conventie over den Treves, gemaeckt ende gesloten tusschen den Heere Grave van Avaux, Ambassadeur van sijn Coninglijke Majesteyt van Vranckrijck, ter eenre, ende de Heeren Gedeputeerden van de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden ter andere zijde, in 's Gravenhage, den 29 Juny, 1684.

IN den name Godes, den Schepper aller dingen: Aen allen tegenwoordigen ende toekomenden zy kennelijck, gelijk als den seer Hoogen, seer Excellenten, ende seer machtigen Prince LOUIS DE XIV, door de Genade Gods Allerchristelijckste Coning van Vrankrijk ende van Navarre, niets meer ter herten heeft gehad, als alle de Geschillen te doen ophouden, dewelcke de Ruste in Europa stonden te troubleren, ende door dat middel voor de tweedemael den Vrede te geven aen de Christenheydt, heeft sijn Majesteyt niets versuymt van alle 't welcke, dat tot derselver herstellinge konde vorderlijck zyn, selfs naer de Declaratie van Oorlogh, die hem gedaen is door den Catholijken Coning: Ende, nademael sijn Allerchristel: Majesteyt is geinformeert geweest, dat de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden betuygden een seer groote begeerte, om met alle hare macht te contribueëren tot soo een heylsaem werck, heeft hy aen haer de middelen geopenbaert, die hy geoordeelt heeft, de bequaemste te wesen, om het Vuur des Oorlogs uyt te blusschen, 't welcke sig in haer Nabuurschap begon t'ontsteecken, ende 't selve niet alleen hare Frontieren in een onvermijdelijck pericul stelde; maer 't geene oock op het poinct stont, de geheele reste van Europa te verwoesten: Ende ten eynde dese Differenten, waer van de gevolgen soo jammerlijck voor de Christenheyt stonden te wesen, ten spoedigsten mochten werden geëyndigt, heeft sijn Majesteyt volle macht gegeven aen den Heer de Mesmes, Ridder, Grave van Avaux, Raedt Ordinaris in sijnen Raed van Staten, ende dessels Extraordinaris Ambassadeur in den Hage, om vast te stellen, sluyten ende teeckenen met de Heeren Staten Generael, ofte met derselver Gedeputeerden, (voorsien met gelijcke macht) de Articulen, die nootsaeckelijck souden geoordeelt werden, om te geraecken tot een prompt Accommodement met Spangie: Ende de gemelte Heeren Staten Generael, met eene overtollige vergenoeginge ontfangende de getuygenissen, die sijn Allerchristelijkste Majesteyt haer soo menigmalen van sijne affectie gegeven heeft, ende antwoordende van hare zyde met eene geheele vertrouwelijckheyt aen de sincere begeerte, die sijn Majesteyt heeft, om de Vrede in Europa te herstellen, ende particulierlijck te versekeren de ruste van hare Frontieren, hebben met applicatie geëxamineert de aenbiedingen, die sijn Majesteyt wel heeft willen doen, om tot soo een geluckig eynde te geraecken; ende, na daer over rijpelijck gedelibereert te hebben, hebben sy geoordeelt, dat men geen prompter, geen lichter, noch gevoeglijcker middel konde gebruycken, om den voortgangh van den Oorlog vaerdiger te stuyten, als die geene, dewelcke sijn Allerchristelijkste Majesteyt heeft aengeboden, van een twintig-jarigen Treves ofte Wapenschorsing, dewelke van stonden aen konde doen ophouden de quade gevolgen der Differenten, die ontstaen zyn tusschen sijn Allerchristel: Majesteyt ende den Cathol: Coning, ende by gevolgh middel geven,

geven, deselve in 't geheel te eyndigen door eenen goeden ende vasten Vrede: Derhalven hebben sy genomineert de Heeren Daniel van Wyngaerden, Baron van Wyngaerden, Rubroeck, Benthuysen, Heere van Werckendam, Soetermeer, Moermont, in Renesse, Zuytlant ende Noortwelle, Gedeputeerde van wegen de Ridderschap in de Vergaderinge van Hollant ende West-Vrieslandt, Hoogh-Bailliu ende Dijckgrave van de Stadt ende Landen van Woerden, Heemraedt van Delfland, Curateur van de Universiteyt van Leyden; Jacob Hop, Raed-Pensionaris der Stadt Amsterdam; Everard van Weede, Heer van Dijckvelt, Rateles, &c. eerste Raed van de Staten van de Provintie van Utrecht, ende Præsident in hare Vergaderinge, Dijkgrave van de Riviere de Lecq; Sjuck Gerold van Burmania, Grietman van Wymbritseradeel; Gysbert Cuper, Burgermeester van de Stadt Deventer, ende Anthony Gerlacius, Gedeputeerde ter Vergaderinge van de gemelte Heeren Staten Generael van wegen de Staten van Hollant ende West-Vrieslant, Utrecht, Vrieslandt, Over-Yssel ende Groningen, om te arresteren, sluyten ende teekenen de Articulen, waer inne men sal over-een komen met den gem. Heere Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Alderchristel: Majesteyt, tot bereyckingh van een prompt en goedt Accommodement; Ende den gemelten Ambassadeur van den Alderchristelyckften Coning, en de gem. Gedeputeerden van de Staten Generael der Vereenigde Provintien, naer eene wederzydsche communicatie der Volmachten, waer van de Copyen aen 't eynde deses van woorde te woorde geinsereert zyn, hebben geaccordeert, gesloten, ende gearresteert de volgende Articulen:

I.

In gevolge van de aenbiedingen, die den gemelten Alderchristelijckften Coningh gedaen heeft tot de herstellinge van de Vrede, verbinden haer de gem. Heeren Staten Generael der Vereenigde Provintien aen sijn Alderchristel: Majesteyt, alle goede officien aen te wenden, om sijn Catholijcke Majesteyt te doen accepteren den gemelte Treves van 20 Jaren, te reeckenen van den dagh af van de onderteeckeninge van dese tegenwoordige Conventie, staende welckers Treves of Stilstant van weder-zyden sullen ophouden alle Acten van Hostiliteyt, van wat nature die oock zyn, tusschen gemelten Alderchristelijckften Coningh ende gemelte sijn Catholyke Majesteyt, soo ter Zee ende andere Wateren, als te Lande, in alle hare Coningrycken, Landen, Provintien ende Heerlijckheden: Ende alle dingen sullen ten wederzyden herstelt werden in deselve staet, waer in sy gestelt zyn geweest door het Tractaet van Nimwegen, voorbehoudens 't geene anders sal gereguleert zyn in de volgende Articulen, rakende de Besittinge, in dewelcke de gemelte Alderchristel: ende Cathol. Coningen, staende den twintig-jarigen Treves, reciproquelyck sullen blyven.

II.

Den gemelte Alderchristelykste Koning sal blyven in besit, ende effectivelyk genieten, staende den voornoemden Stilstant van Wapenen, sonder te mogen werden ontrust ofte getroubleert, onder wat reden ofte pretext het soude mogen wesen, van de Stadt Luxemburg ende van hare Voogdye, ofte der 14 a 15 Dorpen of Gehuchten, die van hare dependentie zyn; van Beaumont en de 3 of 4 Dorpen, die van hare dependentie resteren; van Bouvines, daer onder geene zyn; ende van Chimay, met de 12 of 15 Dorpen, die daer van dependeren.

 III. Indien

III.

Indien in ses Weecken', te reeckenen van den dagh van d'onderteeckeninge van dese tegenwoordige Conventie, den Catholijcken Coning doet overleveren een Acte van Ratificatie in goede ende behoorlijcke forme, door dewelcke sijne Catholijcke Majesteyt aggreëet en ratificeert de Articulen, in dese tegenwoordige Conventie begrepen, ende consenteert, in den Treves van twintigh Jaren, op de Conditien, die daer inne zijn verklaert, sijne Alder-Christelijckste Majesteyt, soo haest de geseyde Ratificatien sullen uytgewisselt zijn, sal aen den Catholijcken Coningh restituëren de Steden Kortrijck ende Dixmuyden, naer dat hy daer van de Mueren sal hebben doen nederwerpen, ende de Fortificatien geraseert, ende sal van gelijken wedergeven de Dependentien van de voornoemde twee Steden.

IV.

Sijne Alder-Christelijckste Majesteyt sal oock aen sijne Catholijcke Majesteyt restituëren, nae de uytwisselinge der voorn: Ratificatien, alle de Plaetsen, die sijne Wapenen souden mogen bemachtigt hebben, ende generalijck alle het geene, waer van hy sig in possessie heeft gestelt zedert den twintigsten Augusti 1683., uytgesondert de Steden van Luxemburg, Beaumont, Bouvines ende Chimay, dewelcke hy behouden sal met hare Dependentien, in maniere, als in het tweede Articul van dese tegenwoordige Conventie is gestipuleert; Sijne Aller-Christelijckste Majesteyt en sijne Catholijcke Majesteyt blyvende voor het overige in de selve staet van besit, in dewelcke sy waren ten tyde van den ophef van de Blocquade van Luxemburgh, sonder nochtans dat uyt krachte van de geseyde possessie of van die der andere Steden ende Plaetsen, die, staende desen Treves sullen blyven, 't zy aen Vranckrijck, 't zy aen Spangie, eenige prætensie sal mogen werden gemaeckt, nochte van weder-zyden eenige Reünien gedaen, noch tegen de gemelte Heeren Staten, onder prætext van Dependentien, t'Samen-voegingen, ofte andere Rechten, wat naem die souden mogen hebben.

V.

Sijne Aller-Christelijckste Majesteyt sal van gelijcken verobligeert zijn, na de uytwisselinge van de voorn: Ratificatien van Spangie, sijne Troupen in 't geheel af te trecken uyt den Staet ende Dominatien van den Catholijcken Coning, in wat gedeelte deselve souden mogen gelegen zijn: Gelijck oock den Catholijcken Coning geen acte van Hostiliteyt meer sal plegen, ende sal van sijne zyde gehouden zijn, te observeren, tot herstellinge van de rust ende de goede Correspondentie tusschen de Onderdanen der gemelte Allerchristelijckste ende Catholijcke Coningen, deselve saecken, tot dewelcke sijne Allerchristelijckste Majesteyt door de tegenwoordige Conventie sig verbindt.

VI.

Dat, indien op dit fondament, op dewelcke de gemelte Heeren Coningen sullen blyven in de possessie, staende den voorn: Treves, waer in hare Allerchristelijkste ende Catholijcke Majesteyten waren, ten tyde van den opheff van de Blocquade van Luxemburg (uytgesondert de boven gem. Plaetsen, die aen sijne Allerchristelijckste Majesteyt sullen verblyven) sig bevont eenige Plaetse, waer van den tijdt van

van de Possessie, estendüe of uytbreydinge, wiert betwist, daer van sal de decisie gestelt werden aen den Coning van Groot-Brittannien, onder bedingh niet te min, dat de gemelte Heeren Coningen niet meer sullen ontfangen worden, om eenige klachten te doen, na het verloop van drie Maenden, na de uytwisselinge van de Ratificatie van Spangie van dese tegenwoordige Conventie.

VII.

Het heffen van Contributien sal van weder zyden gecontinueert werden voor alle, 't geene sal resteren te vervallen tot den dagh van de uytwisselinge der Ratificatien van Spangie over dese tegenwoordige Conventie, ende de Achterstallen, die schuldigh sullen blijven ten tijde van de boven-gemelte uytwisselinge der genoemde Ratificatien, sullen betaelt werden binnen drie Maenden naer den voornoemden tyt; en men sal geene Executien uyt dien hoofde mogen doen, staende dien tyt, tegen de schuldige Gemeenten, mits datse goede ende deughdelijcke Borgen sullen gestelt hebben in een Stadt van de Dominatie ofte Possessie van dien Heere Coning, aen wien de Contributien sullen schuldig wesen: ende, ingevalle dat'er eenige Differenten quamen te ontstaen ten reguarde van de geseyde Contributien, sal men sigh geene voldoeningen mogen procureren door dadelijcke middelen; maer dese betwistinge sal in der minne geëyndigt werden; en, indien dit niet doenlijck is, sal men sig daer over stellen ter Arbitrage van den Coning van Groot-Brittannien.

VIII.

Sijn Alderchristelijkste Majesteyt verbint sig, van nu af aen te doen ophouden alle Hostiliteyten in de Nederlanden, tegens de Steden en Plaetsen, behoorende aen de Kroon van Spangie, selfs ten platten Lande, indien de Spaenssen haer daer van onthouden: Ende de gemelte Heeren Staten Generael verbinden haer, van niets te ondernemen tegens de Plaetsen, aen sijn Alderchristelijckste Majesteyt toebehoorende, noch tegen sijne Troupen.

IX.

En, indien den gemelde Heere Coningh van Spangie den boven-genoemden Treves niet accepteert op de gestipuleerde Conditien in den tyt van ses Weecken, te reeckenen van den dagh van de ondertekeninge van de tegenwoordige Conventie, en sijn Catholijcke Majesteyt niet en furneert een Acte van Ratificatie in goede en behoorlijcke forme, obligeren haer de gemelde Heeren Staten Generael in dien gevalle, immediatelijck in den tydt van ses Weecken alle hare Troupen uyt de Spaensse Nederlanden te trecken, ende, soo lang desen tegenwoordigen Oorlog sal duren, geen Secours aen de Kroon Spangie te sullen geven, directelijck noch indirectelijck, soo lange de tegenwoordig swevende Differenten niet sullen getermineert zyn; ende sy verbinden haer oock, geene Acte van Hostiliteyt te plegen tegen de Troupen, Landen en Onderdanen van sijn Majesteyt, noch tegen sijn Geallieerden. Ende sijne Alderchristel: Majesteyt verobligeert sig reciproquelijck, niet te attacqueren, noch sig te bemachtigen van eenige andere Plaetsen der Nederlanden, selfs het platte Lant niet te mogen beoorlogen, indien de Spaenssen haer daer van onthouden; sijne Majesteyt aen hem behoudende de vryheyt, om sijne Wapenen te brengen in alle de andere Staten van den Catholijcken Coningh, buyten de geseyde Nederlanden, ter

tyt

tijt toe, dat de Vrede tusschen de Alderchristelijckste en Catholijcke Coningen sal herstelt zyn.

X.

Ende, ingevalle den Oorlog tusschen de Alderchristelijckste en Catholijcke Coningen quam te continuëren, en sijn Alderchristelijkste Majesteyt op de Kroon Spangie eenige Conquesten dede, sijn gemelde Majesteyt beloott, dat, wat succes sijne Wapenen oock op een ander mochten hebben, hy geen Æquivalent in de Spaensse Nederlanden sal accepteren van de Conquesten, die hy, gedurende desen Oorlogh, doen sal; ende dat hy veel min, gedurende den geseyden tyt, sal bemachtigen eenige Plaetsen van de voornoemde Nederlanden, 't zy door revolte, verwisselinge, willigen afstant, of door wat ander middel het soude mogen wesen.

X I.

Sijn Majesteyt verobligeert sigh van gelijcken, van noch een Maent te vergunnen aen den Rijcks-dag tot Regensburg, te reeckenen van den dag, dat dese tegenwoordige Conventie sal geteeckent zyn, om met Vranckrijck te conveniëren over eenen Treves; en gemelte sijn Majesteyt verbint sig, van, gedurende dien tyd, de Conditien, die hy voorgeslagen en aldaer over eenige Maenden heeft doen reïtireren, niet te mogen vermeerderen.

X I I.

Sijn Alderchristelijckste Majesteyt ende de Staten Generael der Vereenigde Provintien consenteren, dat den Coning van Groot-Brittannien, en generalijck alle de Princen, die wel sullen willen in een gelijck Engagement treden, aen sijn Alderchristelijckste Majesteyt en aen de gemelde Heeren Staten Generael mogen geven hare beloften ende verbintenissen van Guarantie van de executie van het geene dese tegenwoordige Conventie inhout: Gelyck oock sijn gemelde Alderchristelijckste Majesteyt ende de Staten Generael consenteren, dat gelijcke Actens van Guarantie sullen gegeven werden aen sijn Catholijcke Majesteyt, indien hy den geseyden Treves aenvaert.

X I I I.

Men is over-een gekomen, en het is verklaert geweest, dat men niet pretendeert, iets te vernieuwen aen de Tractaten, die tot Nimwegen gemaeckt zyn tusschen den gemelten Alderchristelijckste Coningh ende de gemelte Heeren Staten Generael, en dat de geseyde Tractaten in haer geheele kracht ende vigeur sullen blyven.

XIV.

Het tegenwoordige Tractaet sal door den gemelte Heere Coning en door de Heeren Staten Generael geratificeert en geapprobeert werden, ende de Brieven van Ratificatie van d'een en d'ander in goede ende behoorlijcke forme overgelevert werden in den tyt van drie Weecken, of eerder, soo 't doenlijck is, te reeckenen van den dagh van de ondertekeninge.

In voldoeninge van 't welcke wy boven-gemelte Ambassadeur van sijn Majesteyt ende Gedeputeerden, boven gemelt, van de Heeren Staten Generael, in gevolge van onse respective Volmachten, hebben in de gemelte namen dese tegenwoordige getekent

geteekent met onse ordinaris teeckeningen, ende daer nevens gevoegt de Cachetten van onse Wapenen. Gedaen in den Hage, den 29 Juny, 1684.

Was geteeckent

(L. S.) *De Mesmes G. d'Avaux.*

(L. S.) *D. van Wijngaerden.*
(L. S.) *J. Hop.*
(L. S.) *E. de Weede.*
(L. S.) *S. G. v. Burmania.*
(L. S.) *Gisb. Cuper.*
(L. S.) *A. Gerlacius.*

Tot meerder elucidatie van 't 9 Articul wierdt goedt gevonden/ dat na het woordt indirectelijck gestelt soude werden/ noch te Water, noch te Lande, of aen wat kant het zy; en na het woordt bemachtigen; Noch door hem, noch door sijne Geallieerden.

Sijn Hoogheyt stelde de nodige ordres tot het uyttrecken onser Troupen uyt de Spaensse Nederlanden/ en reverteerde den 3 July tot Honslaerdijck.

Soo dra den Treves voltrocken was/ lieten haer Hoog Mog: door den Heer van Starrenburg/ benevens de bekentmaeckinge van 't sluyten/ aen 't Hof van Vranckrijck insteren/ dat den Coningh geliefde te besorgen/ dat sijne Troupen voor de Uytwisseling der Ratificatie/ soo hy niet tot het Delogement resolveren konde/ niet aen dese zijde Nieupoort/ Ronselver/ Audenaerden/ Hal/ Charleroy en Namen; en by de overige vaste Steden een uur in 't ront/ mochten logeren; het Over-Quartier van Gelderlant en Limburg van Inquartieren bevryt wesen/ en op den dagh der Uytwisselingh sijne Troupen volkomentlijck den Spaenssen Bodem quiteren. Den Heer de Croissy antwoorde/ volgens 's Conings last/ op dit versoeck; Dat sijn Majesteyt met groot vernoegen gesien had de gesloten Conventie/ die approbeerde/ en nakomen wilde; ook tot gerustheyt van haer Ho: Mo: sijne Troupen/ volgens 't geen den Grave d'Avaux aen haer bekent gemaeckt hadde/ doen logeren/ en niet aen dees zijde Nieupoort/ noch in 't Over quartier van Gelderlant/ laten komen; maer tot het verdere/ soo lang de Spaenssen den Treves bleven negligeren/ niet verstont/ en van hem niet gevergt konde werden/ sijne Troupen op den dag van de Uytwisseling der Ratificatien af te doen trecken; maer alles/ 't geen in de Conventie gestipuleert was/ soude doen; en dat meende/ dat hoe meer men de Spaenssen van alle kanten presseerde/ hoe eer sy tot reden souden zijn te brengen.

De Ratificatie stropte lang in de Provintien van Gelderlandt/ Zeelandt/ Utrecht en Overyssel/ alsoo veele Leden verstonden/ dat sijn Hoogheyts Intresten oock nu nootsakelijck mosten gehanthaeft werden/ selfs soo ver/ dat tot den 19 July alleen Hollant/ Vrieslant en Stad en Lande/ simpelijck de Ratificatie ingewilligt hadden; en/ alsoo de 3 Weecken/ tot de Uytwisseling gestelt/ by na verlopen waren/ vreesden veele/ dat eenige nieuwe moeylijckheden uyt

dit traineren souden spruyten; maer sulks wiert noch gelucklig voor-gekomen/ met het inbrengen van 't Consent van Overyssel op den selven morgen van den 19/ bestaende in de volgende termen:

Extract uyt het Register der Resolutien van de Ridderschap en Steden der Staten van Overyssel: Den 7 July, 1684 St. Vet.

ALhoewel de Ridderschap en Steden vermeenen, met justitie en billikheyt, oock buyten de consideratie van de hooge en onvergeldelijcke verdiensten, soo van den Persoon van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie selfs, als van sijne soo seer Doorluchtige en Onsterffelijcke Voor-ouderen, aen desen Staet gedaen, over-een te komen, dat, voor het effectivelijck sluyten van de Tractaten, aen hoogged, sijn Hoogheyt door den Staet, door d'een of d'ander wyse, in sijn rechtvaerdige Pretentien werde gegeven volkomen contentement; echter, indien, naer alle doenlycke aen te wenden devoiren, volgens Resolutie, op heden genomen, de Bontgenoten voor het verschieten van den Termyn tot de Uytwisselinge der Ratificatien op de laetst-gemaeckte Conventie van een twintig jarigen Treves, tusschen sijn Coninglycke Majesteyt van Vranckryck en desen Staet opgerecht, ende de kortheyt des tyts, niet eens souden konnen werden, en dat daer door niet alleen desen Staet; maer oock den gantschen Christendom in gevaer soude werden gestelt, van in verdere seer schadelycke en gantsch ruineuse verwijderingen te vervallen, 't welck buyten allen twyffel sijn Hoogheyt mede niet, als met een bysonder leetwesen, soude komen aen te sien, soo hebben haer Ed: Mo: goet gevonden, derselver Gecommitteerden ter Generaliteyt te authoriseren, en effective te helpen presteren, en in 't werck stellen, in vast vertrouwen, dat de Bontgenoten niet sullen nalaten, door alle sortable wegen en middelen te coöpereren, dat sijn Hoogheyt metten eersten, en soo haest doenlyck en behoorlyck, contentement metter daet verkryge.

De Ratificatie sorteerde daer op effect.

Gelderlant/ Zeelant en Utrecht bleven gedurigh op de satisfactie van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie insisteren. Die van den Rade en Rekeninge van sijn Hoogheyt klaegden oock den 4 Augusti; Dat, onaengesien de devoiren, dat het haer Hoog Mog: gelieft hadde aen te wenden in den Jare 1681, en daer na, om de Feytelijckheden en violente Proceduren, die den Prince van Isenghien, onder het support van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, ende desselfs gesagh en authoriteyt, in den beginne van dat Jaer hadde aengevangen t'ondernemen, met het feytelijck invaderen van sijn hooggem. Hoogheyts Graeffschappen, Baronnyen, Steden, Domeynen en Goederen in Wals-Brabant, daer na in het Hertogdom Luxemburg, in het Dauphiné, Tollen op de Rhosne, het Prinsdom van Orangie, en alles, 'tgeene sijn Hoogheyt van soo grooten consideratie in Bourgogne en elders hadde, daer maer den hoogstged. Coning van Vranckrijck sijn Gebiedt exerceert, alle het geene haer Ho: Mo: in dese saecke omtrent den hoogstged. Coning verders hadden gelieven te doen, van geen effect of de minste operatie was geweest. Dat den voornoemde Prince van

Isenghien sig hadde laten gelusten, de Graefschappen en Domeynen van Warneston, Vianden, Daesburg, Butgenbach, S. Vith en andere, by forme van quasi publijcke Subhastatien en Decreet te doen veylen, en selfs, soo geseght wierde, ingekocht, immers alreets en zedert twee Jaren in possessie genomen hadde: En boven dat noch soo verre voortging, dat sig den voornoemden Prince van Isenghien voor omtrent twee maenden alle sijn Hoogheyts Goederen in Bourgogne door het Parlement, quasi by forme van Sententie, hadde laten adjudiceren, insgelijcks veylen, en, naer eene alsoo genaemde Appretiatie of Taux, door het voorsz. Parlement, vry van alle Lasten en Hypotheeck, laten overgeven, en in handen stellen voor een Somme van 668663 Guldens en 13 Deniers, Frans Gelt, alles by een ongehoorde Justitie, en buyten exempel, sonder Cautie en hangende de Revisie, die den Commis Defenseur, by den Coningh quasi pro Forma aengestelt, hadde versocht ende geobtineert; versoeckende, om de voorgaende en verdere geallegueerde redenen, daer inne, 't zy by den hoogstgem. Coningh, 't zy elders, alwaer haer Hoog Mog:, naer derselver hooge wijsheyt, oordeelen souden te behooren, soodanige voorsieninge te doen, en middelen aen te wenden, daer door haer Ho: Mog: soo cordate Interventie en Guarantie hun effect sorteren, de voorverhaelde violente Invasien gestuyt, ende de soo oude en illustre Erf-goederen en Huysen van sijn Hoogheyt niet t'eenemael mochten werden ten proye gegeven, en aen den lust en plaisier sijner Vyanden geheel en al geabandonneert.

Den 8 September doleerden sy over het qualijck tracteren eeniger Gereformeerde: En, alhoewel haer Hoog Mog: in Vranckrijck om satisfactie, en in Engelant en te Berlijn om coöperatie, onvermoeyt hebben laten insisteren, heeft sijn Hoogheyt echter dit gantse Jaer niet 't minste contentement genoten.

Niet lang voor 't sluyten der Treves nam den Spaensen Admirael Papachino eenige Hollantse Schepen, onder voorgeven, van met Fransse Goederen geladen te zijn: de Schepen wierden, na dat men se gelost had, vry gelaten; doch van de Goederen, hoe groote devoiren men aenwende, kon men geen vergoeding krijgen.

Den Fransen Plenipotentiaris tot Regensburg, Monsr. de Crecy, gaf vroeg in July aen de Rijcksvergadering kennisse, dat desen Staet den Treves aengenomen had, en dat sijn Majesteyt ten hoogsten verlangde, de Vrede met het Rijck te herstellen, en uyt die oorsaeck, volgens 't Tractaet, met haer Hoog Mog: opgerecht, noch een Maent na de onderteyckening van dien aen 't Rijck toestont; protesterende, by weygering deser Voorslag, onschuldig te willen zijn aen alle ongevallen, die daer uyt gebooren souden werden. Den Coningh liet oock, om de Princen van 't Rijck, waer van eenige lang op de herstellingh van den Hertogh van Lotharingen, inclusie van 't Noorden en eenige Ceremoniële Differenten, urgeerden, het Vuur wat dichter aen de

Voeten te leggen/ een aensienlijck getal sijner Troupen / onder den Mareschal de Schombergh / terwijl de overige de Spaensse Nederlanden bleven extorqueren / na de kant van der Elsas marcheren; maer (alsoo de Leden van het Rijck dagelijcks meer en meer inclinatie tot een Accommodement betoonden) sonder iets te ondernemen; en Monsr. de Crecy verleende / volgens permissie van syn Heer en Meester / verscheyde nieuwe dilayen / tot dat de Keyserlijcke Commissarissen / alsoo den Catholijcken Coningh aen den Keyser Volmacht gegeven had / voor de Kroon Spangie den 10 Augusti het volgende Tractaet oprechteden:

Articulen van den Treves, tusschen den Coningh van Vranckrijck ende den Coningh van Spangie.

IN den Naem ende ter eeren van de Alderheylighste Drievuldigheyt, Godt den Vader, den Sone, ende den H. Geest. Sy kont ende kennelijck eenen iegelijken, ende particulier, die het raeckt, ofte souden mogen komen te raecken. Alsoo sijne Majesteyt Carolus Secundus, Coning van Spangien, Indien, &c. beweeght door de Oorlogen ende perijckelen van het gantsch Christenrijck, die aen sijne Majesteyt, soo door sijne Heyligheyt den Paus van Romen, als oock door sijne Keyserlijcke Majesteyt seer dickwils zyn vertoont geweest; ende oock dat den Alderchristelijksten Koningh Ludovicus den XIV. Coning van Vrankrijk, uyt eenen puren yver ende affectie tot het onderhouden van de Vrede onder alle Christene Potentaten, daer toe oock seer dickwils van sijne Heyligheyt verweckt zynde, eenparelijck hebben geresolveert, den Oorlogh die tusschen hun beyden ontsteken was, tot solaes van de Onderdanen, ende bewarenisse van heel Christenrijck, met eenen Vrede ofte Treves, te blusschen ende te niet te doen, waeromme sijne Alderchristelijckste Majesteyt sijne ordres tot Regensburg, ende andere Plaetsen tot het volbrengen van 't werk gegeven heeft aen sijne Legaten, tot ondersoeck, ofte de Volmachtigde van sijne Catholijcke Majesteyt van Spangien oock waren voorsien met eene volkomen ende behoorlijcke Macht, soo heeft sijne Catholijcke Majesteyt van Spangie oock goet gevonden, alsoo verre van de Tractaet-plaetse gelegen was, sijne Keyserlijcke Majesteyt te versoecken, tot het committeren van eenige Gequalificeerde, die hy de saecke toebetroude; waeromme sijne Keyserlijcke Majesteyt, overdenckende het groot ende profijtig werck voor de heele Christenheyt, sijne Keyserlijcke Commissarissen gestelt ende gesonden heeft na Regensburg, met volkomen Macht, om met den Volmachtigden van Vranckrijck aen te gaen, ende te sluyten eenen Treves, gelijck sy oock hebben gesloten ende geteeckent, op de Conditien, hier naer volgende.

I.

Volgens de Conditien, van sijne Alderchristelijckste Majesteyt van Vranckrijck, tot vernieuwinge van den Vrede gepresenteert, aenvaert den Catholijcken Coningh den twintig jarigen Treves, beginnende van den dage deser onderteeckeninge, binnen welcken tyde alle Hostiliteyten sullen komen te cesseren, soo te Water als te Lande, in alle Rycken ende Dominien, binnen en buyten Europa, oock binnen ende buyten de Linie,

Linie, ende ſal alles in ſtaet worden geſtelt, gelijck die geſtelt is geweeſt ten tijde van de Vrede van Nimwegen, uytgenomen 't geen, 't welck by de naervolgende Conditien ter oorſaecke van de poſſeſſie geaccordeert is, dat ſijne Catholycke Majeſteyt van Spangien ende den Alderchriſtelijcken Coningh van Vranckrijck, gedurende den Treves van twintig Jaren, genieten ſullen.

II.

Syne Alderchriſtelijckſte Majeſteyt ſal behouden ende genieten, gedurende deſen Treves, ſonder eenige ſtoorniſſe ofte moeyelyckheyt, uyt wat reden het ſoude mogen weſen, ofte op wat pretext, de Stadt Luxemburgh met haren byvangh, veertien oft vyftien Dorpen daer onder reſorterende, gelijck oock Beaumont met drie a vier Dorpen daer van dependerende: Item Bovines ſonder eenige dependentie, Chimay met twaelf of vyftien Dorpen van haer dependentie.

III.

Soo haeſt als deſe Conditien in behoorlijcke forme geratificeert, ende van ſijne Catholijcke Majeſteyt aengenomen ſullen weſen, ſal ſijne Alderchriſtelijckſte Majeſteyt, aen de Catholijcke Majeſteyt van Spangien reſtituëren ende over leveren de Stadt Kortrijck ende Dixmuyden, met de Dependentien van beyde; maer eerſt gedemanteleert, ende de Bol-wercken ter Aerden neder geworpen.

IV.

Sal oock ſijne Alderchriſtelijckſte Majeſteyt naer de gedane Ratificatie, ter wederſijts, alle de Plaetſen, die door ſijne Wapenen zyn vermeeſtert, ende generalijck alle, dewelcke hy zedert den twintighſten Auguſti van 't Jaer 1683. in beſittinge heeft gehad, reſtituëren, uytgenomen Luxemburgh, Beaumont, Bovines, ende Chimay, die hy met hun Dependentien, op die manier, als by 't twede Articul van deſe is geſtipuleert, behouden ſal: voor de reſt ſullen blijven ſijne Catholijcke Majeſteyt ende ſijne Alderchriſtelijckſte Majeſteyt in deſelve poſſeſſie ende ſtaet, gelijk die ten tijde van de opbreeckinge der eerſte blocquade van Luxemburg ſijn geweeſt, ſoo nochtans, dat ter oorſaecke van ſulcke poſſeſſie, ofte van eenige Steden ofte Plaetſen, die gedurende deſen Treves, in des eens ofte des anders Macht ſullen blijven, niets en ſal mogen van d'een ofte ander gepretendeert worden, noch geene transactien geſchieden.

V.

Sal ſijne Alderchriſtelijckſte Majeſteyt van Vranckrijck, naer de overleveringe van de Ratificatie, van wegen ſijne Catholycke Majeſteyt, alle ſijne Troupen, leggende op den Bodem van ſijne Catholijcke Majeſteyt, waer ofte op wat Plaetſe het ſoude mogen weſen, te rugge ontbieden, 't welck van gelijcken ſal doen ſijne Majeſteyt van Spangien, ende hem onthouden van eenige Acte van Hoſtiliteyt, ter oorſaecke van de Publycque Vrede, ende mutuële Vruntſchap, onder de Onderſaten van beyde de Kroonen; tot onderhout van welke Conditien ſijne Alderchriſtelijckſte Majeſteyt van Vranckryck hem is verbindende by deſe.

VI.

En ſoo uyt dit fondament, dat beyde de Coningen, gedurende deſen Treves, in de poſſeſſie moeten blijven, in dewelke ſoo wel ſijne Maj: van Spangien, als ſijne Alderchriſte-

christelijkste Majesteyt van Vranckrijck hebben geweest ten tijde van de eerste opgelichte Blocquade van Luxemburg, uytgenomen nochtans de Steden, dewelcke in de Macht van sijne Alderchristelijkste Majesteyt blyven, eenige andere Plaetsen waren, over welckers extensie ofte tydt der possessie eenig geschil quame te rysen, sal de decisie van dien gestelt moeten worden in handen van sijne Majesteyt van Engelant, in dien verstande, dat geen van de twee Kroonen iets sal mogen inbrengen ofte pretenderen, naer het verloop ofte expireren van drie Maenden naer de Ratificatie deser Contracte.

VII.

Sullen boven dien oock van beyder zyden de Contributien, die niet betaelt en zijn tot den dage van de wisselinge van de Ratificatie, moeten werden betaelt binnen den tydt van drie Maenden naer de voorsz. Ratificatie, ende en sal geene executie tegens de schuldige Landen binnen dien tydt mogen geschieden, mits stellende suffisante Cautie, in de Steden van des eens ofte des anders Conings Gebiet resorterende, aen dewelcke de Contributien toebehooren. Maer, ingevalle eenig geschil, questie ofte difficulteyt ter oorsaecke van die Contributien quamen te vallen, het en sal aen geen van de Partyen geoorloft wesen, sig selven met gewelt te betalen; maer sullen in 't mindelijck moeten werden geslist; soo niet, sullen deselve gestelt worden in handen van sijne Majesteyt van Groot Brittannien.

VIII.

Sijne Alderchristelijckste Majesteyt van Vranckrijck belooft van nu af op te houden van alle Hostiliteyten ende Invasien tegen de Steden, Dominien ende platte Landen, onder de gehoorsaemheyt van Spangien in dese Nederlanden: gelijck oock van sijnen kant den Coning van Spangien is doende.

IX.

Van den eenen ofte anderen kant, raeckende het Contract van Nimwegen, gemaeckt tusschen beyde de Kroonen van Spangien ende Vranckrijck, en sal niets verandert worden; maer blyven in sijn vigeur ende volkomen stant, als by 't eerste Articul geresolveert is.

X.

Sijne Keyserlijcke Majesteyt, soo voor sig selven als in den naem van Syne Catholijcke Majesteyt van Spangien, ende Syne Alderchristelijckste Majesteyt, consenteren, dat het heele Ryck, Sijne Majesteyt van Groot Brittannien, de Staten van de Vereenigde Provintien, ende alle Coningen en Princen, Republycken ende Staten, die dese Obligatie op hun willen nemen, beloven, ter goeder trouwe voor de herstellinge ende assurantie, ende voor de Vrede van heel Christenrijck, de Guarantie deser Contracte aen te sullen nemen.

XI.

Den Treves, op dese manier gemaeckt, belooft sijn Keyserlycke Majesteyt voor sijn Majesteyt van Spangie, ende oock sijne Alderchristelijkste Majesteyt van Vranckryk, in behoorlijcke forme ende gewoonelijcke goethoudinge, met eene solemnele Ratificatie, binnen den tyt van 6 Weecken, ofte eerder, soo het kan geschieden, van den dagh der Onderteeckening, ofte hier, ofte in het Hof van den Alderchristelykste Coning, reciproquelyck ende wel te herwisselen.

Ten

Ten laetsten, ende tot verseeckeringe van alle 't geene hier boven geschreven en oock in den naem van sijn Keyserlijcke Majesteyt voor den Catholijcken Coningh van Spangie van d'eene zyde, ende in den naem van sijn Alderchristelijkste Majesteyt van Vranckrijck van d'andere zyde, getracteert ende geconcludeert is geworden, hebben Wy ondergeschreven, daer present zynde, met ons eygen Hant onderteeckent ende gezegelt. Aldus gedaen tot Regensburg, den 15 Dagh der Maent van Augusti, in den Jare 1684.

(L. S.) *Amadeus Comes Windisgratz.* (L. S.) *Ludovicus Verjus.*
(L. S.) *Franciscus Matthias May.* *Comes de Crecy.*

Den 15 wiert voor het Rijck het volgende Tractaet gesloten:

TRACTAET van den Twintig-jarigen TREVES;

Tusschen den Keyser en den Coning van Vranckrijck gesloten.

IN den Naem en ter eere van de Heylige Drievuldigheyt, God Vader, Soon en H. Geest. Alle ende een yder, die het raeckt of aengaen magh, zy bekent, dat, alsoo tot slissingh der Verschillen, die over de Executie van 't Vredens-Tractaet, den 5 February, 1679, tusschen den Alderdoorluchtigsten en Grootmachtigsten Vorst LEOPOLDUS de I, verkooren Rooms Keyser, altyt Vermeerder des Rycks, Coning van Duytslant, Ongaryen, Bohemen, Dalmatien, Croatien, Slavonien, Aerts-Hertog van Oostenryck, Hertog van Bourgondien, Brabant, Styrien, Carinthen, Carniolen, Markgraef van Moravien, Hertog van Luxemburg, Op- en Neder-Silesien, Wirtemberg en Tecke, Vorst van Schwaben, Graef van Habsburgh, Tirol, Kyburg en Goritien, Marckgraef des Heyligen Roomsse Rycks, Burgouw, Op- en Neder-Elsas, Laubach en Salins, &c. en 't Roomsse Rycks ter eener; ende den Doorluchtigsten en Grootmachtigsten Vorst LODEWYCK de XIV, Coningh van Vranckryck, &c. den Alderchristelijckste Coningh, ter andere zyde, gesloten, ontstaen zyn, en tot vast-stellingh, soo van de voorsz. Nimweegse, als van de voorgaende Westphaelsse Vrede, een amiabel Tractaet tot Frankfort aen den Meyn wel aengestelt, maer niet ten eynde gebracht is geworden, en nootsakelijck geoordeelt is, 't selve tot Regensburgh te hervatten, op dat de Rust en veyligheyt niet alleen van 't Roomsse Ryck; maer oock van de gantsche Christenheyt, seer groot gevaer tegenwoordig loopende, besorgt werde, om dit heylsaem oogmerck te bereycken, de Commissarissen van sijn Keyserl: Majesteyt op de Rycks-vergaderingh, als Plenipotentiarissen, aengestelt ende verkoren zyn, om, volgens het Rycks besluyt van den 13 des Maents January van 't jongst verlopen Jaer, met approbatie van sijn Keyserl: Majesteyt gemaekt, ende uyt den naem van sijn Keyserlijcke Majesteyt en het Roomsse Ryck, te tracteren ende te sluyten: en van wegen de hooggem. sijn Alderchristel: Coningl: Majesteyt, tot vervordering ende af handeling van dese saeck, de hier onder-genoemde Coningl: Plenipotentiaris gedeputeert is. Dese wedersijts aengestelde Plenipotentiarissen dan, ter bestemder tyt en Plaetse by malkanderen gekomen, hebben in de mutuële Voorwaerden van den Treves, of Stilstant, ingewilligt ende geconvenieert op de volgende manier:

I. Syn

I.

Sijn Keyſerlycke Majeſteyt ende het Ryck ſtaen den twintig-jarigen Treves, van den dagh van de Ratificatie af te reeckenen, toe; en wert deſelve van de kant van ſijn Alderchriſtelijckſte Majeſteyt op deſelve Voorwaerden, als door ſijnen Plenipotentiaris, by de Rijcks-vergadering ſig bevindende, voorgeſtelt zyn, op die manier, gelijk in de volgende Articulen breeder uytgedruckt werden, aengenomen.

II.

Dewyl de Gront en 't Fondament van deſen Treves de Weſtphaelſſe en Nimweegſe Vredens zyn, ſullen deſelve, even als of ſe woordelijck in deſe Articulen ingevoegt waren, hare kracht behouden.

III.

Volgens deſe alſoo aengenomen Treves ſal tuſſchen ſijn Keyſerlijcke Majeſteyt en het gantſche Rijck aen d'eene, en ſijn Alderchriſtelijckſte Majeſteyt aen d'andere zyde, een mutuële en goede Correſpondentie onderhouden werden; ſo, dat ſe van nu af aen door geenige ſchyn van Recht, noch door wegen van Feytelijckheyt, door geen Hoſtiliteyten, Reünien, Veroveringen, noch onder voorwendſel, van Recht te recupereren, noch uyt oorſaeck van eenige andere reden, direct of indirect, geturbeert ſal mogen werden.

IV.

Dienvolgende ſal ſijn Alderchriſtel: Majeſteyt, gedurende deſen twintig-jarigen Treves, in 't vrye en geruſtige Beſit van de Stad Straetsburg, met de Keyler-Schans en andere Veſting-bouwen, tuſſchen deſe Stad en de voorſz. Schans opgerecht, en aen de Rhyn gelegen, gelyck oock van alle Heerlyckheden en Plaetſen, die tot den eerſten Auguſti, 1681, uyt kracht der Sententien van de Kamers van Mets, Briſac en Beſançon, geoccupeert zyn, verblyven.

V.

Syn Alderchriſtel: Majeſteyt ſal in de Plaetſen, ſoo behouden, vry, ſonder iemants tegenſpreecken, 't Recht van Souverainiteyt en Opperſte Geſag mogen voeren, en aen niemant ſal 't vry ſtaen, hooggem. ſijn Alderchriſtel: Majeſteyt in die uytvoering van ſijne Rechten in 't minſte te turberen.

VI.

Maer ſijn Alderchriſtelyckſte Majeſteyt ſal aen 't Ryck alle die Plaetſen, welckers Beſit hy zedert den eerſten Auguſti ſig toegeëygent heeft, weder geven, en dat ſonder eenige reſervatie; ſulcks, dat niets het minſte van die alſoo gereſtitueerde Plaetſen, gedurende den Treves, of behouden, of op eenigerley wyſe pretenderen ſal mogen, uytgenomen nochtans de Stad Straetsburg met alle de Forten, daer toe hoorende, 't welck in 't voorgaende vierde Articul vaſt-geſtelt is: maer, indien iets, 't geen anders den Alderchriſtelyckſten Coning voor den eerſten Auguſti, 1681, niet toequam, ſonder authoriteyt van de voorſz. Kamers van Mets, Briſac en Beſançon, en alleen door bloote en enckele wegen van gewelt ingenomen mocht zyn, ſal ſijn Alderchriſtelyckſte Majeſteyt het ſelve oock weder-geven.

VII.

Indien oock onder 't Gebied van d'eene of d'andere Party iets, de andere Party of deſſelfs

dessels Onderdanen toekomende, door wegen van Represalien gearresteert mochte wesen, sal wedersijts gerelaxeert werden.

VIII.

Den Alderchristelijksten Coning sal de eygen Heeren en hare Wettige Erfgenamen, Successeurs, en alle en een yder, die hem den Eed van Getrouwigheyt, of selfs, of door een ander, namentlijck een Procureur, gepresteert hebben, in sijn staet, en de vrye Ontfang der Vruchten, eygentlijck tot de gereünieerde Plaetsen, en niet tot de Oppermacht, horende, en in 't hanthaven van 't Kerckelijke en het Wereltlijke, gelijk in de Munsterse en Nimweegse Vredens-Tractaten vast gestelt is, laten blyven. Hy sal van gelijcken op de voorige manier die geene, die noch den Eed presteren sullen, 't zy sy voorheen weygerig geweest zyn, of niet, herstellen; en al het geen tot noch toe in tegendeel gedaen is, sal oock niet minder in voorige staet gebracht, en aen alle ende een yder der Inwoonderen in de gereünieerde Landen, waer se zijn, ingewilligt werden, hare Goederen na haer welgevallen, of selfs, of door andere, te administreren of te aliëneren.

IX.

Sijn Alderchristelijkste Majesteyt sal oock aen de Inwoonders van alle gereünieerde ofte veroverde Plaetsen, 't zy sy 't Catholijcke Geloof profiteren, 't zy sy de Augsburgse of Gereformeerde Confessie, soo men se noemt, toegedaen zijn, de vrye oeffening der Religie, en 't aldervrijtste genot van alle hare Goederen, Tienden en Inkomsten van alle soorten, soo der geener, die tot onderhout der Kercken-Dienaers, Predicanten, Præcepteurs ende Ministers, als die tot hare Kercken, Schoolen en Huysen selfs, behooren, en van alle andere, hoedanig sy genaemt werden, geenige uytgesondert, laten genieten.

X.

En op dat dese Treves te beter onderhouden werde, ende geen ongevallen onderworpen zy, sullen aenstonts na de Ratificatien van dit Tractaet Commissarissen, om de Grensen tusschen het Rijck ende Vranckrijck, volgens de bovengemelde Possessie, te designeren, en, daer 't noodig sal zyn, Grensscheydingen te setten, soo, dat daer uyt geen verschil tot nadeel van den Treves, door dit Tractaet gesloten, spruyten sal konnen, genomineert ende geinstitueert werden; welcke Commissarissen oock met malkanderen bearbeyden sullen, dat, indien iets van d'eene of d'andere kant omtrent de beloofde inruymingh, of elders in de executie van 't tegenwoordige Verdrag ontbreeckt, sulcks oock effect sorteren magh.

XI.

De Vredens Tractaten (na welckers voltrecking dese Treves, met alle sijne hier gestelde Conditien ophouden sal) sullen aenstonts begonnen, en de Tydt en Plaets daer toe gedetermineert werden.

XII.

Sijne Alderchristelijckste Majesteyt sal, gedurende den tijt van desen Treves, renunciëren van alle en allerhande Pretensien op het Rijck en dessels Staten, Leden ende Aenhorige, ende namentlijk van alle Appendentien, Dependentien, Connexien, Protectien, soo genaemde Reünien en hoedanige pretexten eenigermaten uytgedacht

konnen werden: van gelijcken renunciëren den Keyser en 't Rijck van 't Opper-Gesag, en Recht van Souverainiteyt ende Protectie, ende van alle andere, die sy op de gereünieerde Landen, Steden en Plaetsen, voor desen gehad hebben, of mochten hebben.

XIII.

Gedurende desen Treves sal de Commercie tusschen wedersijts Onderdanen vry gedreven werden, soo dat aen de Koopluyden en alle andere van alle beyde de Natien reysende, soo voor hare Persoonen als Goederen, by den anderen reciproce volkomene seeckerheyt, en daer 't van noden is, gunst en hulp verleent, en noyt Recht of Protectie geweygert sal werden.

XIV.

Voor soo veel de Burgerlijcke Verschillen of Judiciële Processen aengaet, indien'er twist tusschen de Onderdanen van deselve Hooge Overigheyt ontstaen is, of in het toekomende ontstaen sal, sullen sy voor de Rechtbanck, door deselve Overigheyt gestelt ofte voor goet gekeurt, verschijnen moeten: maer, indien verschil tusschen de Onderdanen van verscheyde hooge Overigheden ontstaen sal, of nu is, sal het gemeen Recht, dat den Aenklager de Rechtbanck van de Verweerder volgen moet, onderhouden werden.

XV.

In 't Tractaet van desen Treves sullen (behalven Partyen, nu accorderende, den Keyser en 't Rijck van de eene, en den Alderchristelijckften Coning van de andere kant; en alsoo oock alle de Erflanden van sijn Keyserl: Majesteyt, die hy besit; als mede alle de Ceurvorsten van 't Rijk, de Aerts-Bisdommen, Bisdommen, Hertogdommen, Vorstendommen, Marck-Graefschappen, Land-Graefschappen, Balliuagien, Commandeurschappen, Graefschappen, Baronneyen, Vrye-Heerlijckheden, Vry-Steden, de Immediate Adel, Vasallen en Aenhorende, in wat Landt, in of buyten Duytslandt gelegen, geen uytgesondert, alle Kreytsen, alle en een ieder van de Staten, Landschappen, Provintien, Territorien en Heerlijckheden, waerse gelegen zijn) begrepen werden de deelachtige in de Westphaelsse Vrede, en den Catholijcken Coning met alle sijne Rijcken ende Landen.

XVI.

Tot executie ende observatie van desen Treves tegens alle ontrustiging, 't zy direct of indirect, sal reciproce en wedersijts geprefteert werden, en wert nu belooft, alle en allerhande generale Guarantie tusschen de accorderende Partyen; en tot deselve sullen alle vremde Christene Potentaten alle generalijck ontfangen en genodigt konnen werden.

XVII.

Sijn Keyserl: Majesteyt en 't Rijck sullen van gelijcken dese reciproque en algemeene Guarantie presteren in dat Tractaet, 't welck volgens de Conditien, van sijn Alderchristelijckste Majesteyt voorgestelt, van sijn Keyserl: Majesteyt, in den naem van den Catholijken Coning, aengenomen en gesloten is, soo dra de Ratificatien van den voorsz. Treves uytgewisselt sullen zijn: en ten dien eynde en tot dies te meerder kracht sal het voorsz. Tractaet met den Catholijcken Coning aengesien werden, als of het in dit van het Rijck van woort tot woort geinsereert ware.

XVIII. Yder

XVIII.

Yder Party reverseert aen sig, om binnen drie achter-een komende Maenden na de Ratificatie van dit Tractaet, sijn verdere in te sluytene met gemeen consent te noemen.

XIX.

Eyndelijck sullen alle twijffelachtigheden of verschillen over dit Treves-Reces, of anders, namaels apparentelijk sullende ontstaen, niet door wegen van gewelt, of van Wapenen, direct of indirect, noch door sig selfs, noch door andere; maer minnelijk, volgens den inhout van de Westphaelsse Vredens-Tractaten, bygelegt en weg-genomen werden.

XX.

Den Treves, op dese manier gesloten, beloven beyde de Partyen in behoorlijcke en gewoonelijcke forme te ratificeren; en dat boven dien de solemnele Instrumenten van de Ratificatien binnen den tijt van een Maent, te reeckenen van den dag van de Ondertekeninge, reciproque, en gelijck 't behoort, uytgewisselt sullen werden.

In waerheyt en tot bevestiging van 't welcke Wy de tegenwoordige met onse Hant onderteeckent ende met onse Zegelen bezegelt hebben. Gedaen tot Regensburgh den 15 Augusti, 1684.

Geteeckent

Marquard, Bisschop en Prins van Eychstad.
(L. S.)
Franciscus Matthias May.
(L. S.)

Lodewijck Verjus,
Grave van Crecy.
(L. S.)

Nu schepte men hoop / dat de Fransse Troupen / gelijck de onse half July de Spaensse Nederlanden al verlaten hadden / oock na hare Quartieren souden vertrecken; maer 't gingh noch soo spoedigh niet; want den Coningh begeerde / eerst de Ratificatie van den Coning van Spangie (alsoo 't in diens macht was / de gesloten Tractaten te verwerpen) en te gelijck Cautie voor de betaling der sware Contributien / die hy eyschte / te hebben. Op dit pretext liet hy het platte Lant over al jammerlijk verderven en uytputten. Den Chevalier Cramprich / die na 't vertreck van den Marquis de Castel Moncayo de saken van Spangie waernam / liet selden een halve Weeck passeren / sonder over dese Feytelijckheden klachtig aen haer Hoog Mog: te vallen. Desen Staet / die 't niet min / als andere / verdroot / poogde door den Heer Grave d'Avaux by den Coningh het quiteren der Spaensse Bodem uyt te wercken; maer konde / hoewel dese Minister haer menigmael met groote hoop troetelde / en selfs eens verklaerde / dat sijn Majesteyt / in consideratie van de Conventie / met haer Hoog Mog: aengegaen / die hy heyliglijck wilde nakomen / maer niet ten reguarde van den Treves / by den Keyser / soo voor hem / als Spangie / aengegaen / aen sijne Militie sulcke precise ordres had gegeven / dat / na 't expireren van de gestelde Termijn / niet een eenigh Soldaet op sijn

ordre in de Spaensse Nederlanden soude zijn / echter niets uytwercken. In tegendeel quam / om 't eerste bekent te maken / en 't laetste te vorderen / den Heer van Chanlay tot Brussel den Heer Marquis de Grana insinueren / dan wiert gerenvoyeert met antwoort / dat den Heer del Val over dat subject na Parijs vertrocken was / en men van daer wat favorabelder bescheyt verwachte. Dese inbeelding volgde nochtans soo niet / alsoo den Heer del Val / na lange instantien / niet meer als een Remissie van een derde van Vranckrijcks Pretentien bekomen konde / mits dat de rest / in 6400000 Guldens bestaende / voor den 15 September betaelt soude moeten wesen. Den Heer Chanlay quam oock ten tweedemael tot Brussel / demanderende / dat de Plaetsen / die noch over de Contributien niet getracteert hadden / voor 't laetst van Augustus mosten komen accorderen / op pœne van executie.

Om dit wat te versachten / wende men in Vrankrijk en in Engelant nieuwe instantien aen / die sijn Majesteyt van Groot Brittannien (onaengesien den Heer de Barillon hem representeerde / dat sijn Heer en Meester sijne Troupen voor 't aenkomen der Ratificatie niet uyt de Nederlanden soude rappelleren / alsoo hy te gemoet sagh / dat de Ratificatie anders niet / of immers soo haest niet / soude volgen: Dat hy ten eersten van 't Werck wilde af zijn: Dat het niet onredelijck was / dat Spangie / dat sig soo traeg in den Treves ingelaten had / voor de excessive onkosten van Vranckrijck aen sijne Armeen in Nederlant / Duytslant / Catalonien en Navarre / ook wat leet) met sijne officien bekragtigde / en in een Audientie aen den Heer van Citters verklaerde / sijn devoiren verder aen te sullen wenden: Ter tijt / als dit gesprek gehouden wiert / quam den Heer de Barillon in de Kamer / seggende / dat hy tijdingh had / dat het Accommodement getroffen was / en de Spaensse 4 Millioenen op redelijcke Termijnen souden betalen / zijnde het overige haer quijt gescholden.

Na dese resteerde maer een Difficulteyt / waerom den Baron del Val weder na Parijs gingh / welcke was / dat de Spaenssen Contra pretentien maekten / en met de Franssen liquideren wilden; maer den Coning was doof aen dat oor / seggende / aen de Spaenssen niets meer / als 3600000 Guldens / geremitteert te hebben / dan onder Conditie / dat van sijne Onderdanen geen Contributien afgevordert souden werden; en begeerde boven dien / dat yder Provintie / Castelany / &c. voor 't geen se schuldig was / Cautien in de Landen van sijn Majesteyt souden stellen / om binnen 8 Maenden hare Quote / yder Maent egalijck / te betalen; of Obligatien te geven / om binnen een Maent soodanige Cautien te stellen / en by manquement de executien tegens de defaillerende Provintien / met toestemming van den Marquis de Grana / te consenteren / sonder 't voor een Contraventie tegens den Treves te mogen rekenen; of eyndelijck / om Particulieren / voor haer privé machtig / de Sommen / waer voor sy responderen souden / te betalen / tot Ostagiers in de Casteelen / haer aen te wijsen / te senden. De Spaenssen mosten een deser begeerten oock opvolgen / en / volgens nadere Demandes / Burgerlijcke Borgtochten geven.

De

De Ratificatie / lang om de exclusie van Genoua getraineert / arriveerde met een Expresse / die anderhalven dag tot Parijs en twee tot Valencijn opgehouden was geworden / den 13 September tot Brussel / en wiert aenstonts na Regensburg / alwaer se / en kort daer na de Keyserse / uytgewisselt is / en een Copy na Parijs / gesonden: doch de Franssen wilden de Copy niet aennemen / maer de Principale verwachten / tegens welcke sy in den beginne op de exhibitie / door den Pausselycken Nuntius gedaen / weder bry wat excipieerden; maer noch lieten passeren / en tegens de hare changeren.

Daer na quiteerden eyndelijk de Fransse Troupen de Spaenssen Bodem in de Nederlanden; waer van den Grave d'Avaux door de volgende Memorie kennis aen haer Hoog Mog: gaf.

Memorie van den Grave d'Avaux, Ambassadeur van Vranckrijck, aen haer Hoog Mog:, de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

DEn Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Alderchristelyckste Majesteyt, is door de Brieven van den Coning, sijn Meester, van de voorleden Maent geinformeert geworden, dat alle d'Affairen, die over 't subject van de Contributien in de Nederlanden noch in contestatie waren, eyndelyck getermineert zyn; en, alsoo myn Heer den Marquis de Grana de Acte, welcke tot volkomen accomplissement van dese Affaires noodigh was, gegeven heeft, hebben de Troupen van sijn Majesteyt ordre, om den 26 van de voorleden Maent in de Staten onder sijn Gebied te trecken. Den voorsz. Ambassadeur heeft geacht, van sijn devoir te zyn, om kennisse aen Uw Heerlyckheden van dese tyding te geven, niet twyffelende, of sy sullen seer vergenoegt wesen, te verstaen, dat niets meer tot consommatie van dit groote Werk van de Vrede, aen 't welk sy soo glorieus en nuttelyck gearbeyt hebben, resteert, te doen. Gedaen in 's Gravenhage, den 5 October, 1684.

Geteeckent

DEN GRAVE D'AVAUX.

Hy exhibeerde oock kort daer na de volgende Memorie:

Memorie van den Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van Vranckrijck.

DEn Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van den Alderchristelijksten Coningh, heeft ordre van den Coningh, sijn Meester, om aen Uw Heerlijckheden te betuygen, dat, gelijck sijn Majesteyt niets meer ter herten neemt, als de Vrede in Europa te herstellen, Hy oock alsoo tegenwoordigh niets vieriger wenscht, als dese Vrede volkomentlijck geaffirmeert te sien. Derhalven heeft Hy, om geen van de middelen, die daer toe het meest konnen contribueren, na te laten, aen den voorsz. Ambassadeur geordonneert, van Uw Heerlijckheden een Acte van Guarantie

Guarantie van de Tractaten van Treves, welcke tot Regensburg gesloten zijn, te versoecken. Gedaen in 's Gravenhage, den 17 November, 1684.

Geteeckent

Den GRAVE D'AVAUX.

Dese is / voor soo veel ons bekent is / dit Jaer met stilswijgen beantwoort.

In Catalonien trocken wedersijts Volckeren in de Winter-quartieren.

De Fortificatie van Cortrijck en Dixmuyden wierden geraseert; maer die Plaetsen dit Jaer noch niet aen Spangien ingeruymt.

Den Coning van Vranckrijck deed in October een considerabele Reforme / reducerende sijn Militie tot op 85 Regimenten Fransse Infantery / behalvens de Guardes / bestaende in 57 oude / en 28 nieuw geworvene en eenige vrye Compagnien / uytmakende 90000 Man / nevens 7 Regimenten Switsers / en eenige vrye Compagnien / ten getale van 20000 Man; 6 Regimenten vremde / 6000 Man sterk; 400 Cadets / in 9 Compagnien; de Cavallery op 440 Cornetten en lichte Ruyters / uytmakende 20000 Man; 14 Regimenten van 7000; en een kleyne Gendarmerie van 3000 Man; soo dat in 't geheel noch 116400 Man Voetvolck en 30000 Ruyters op de been bleven.

De Princen en Vorsten in 't Noorden / de Republijck van Genoua en den Hertogh van Lottharingen / waren buyten den Treves gesloten.

De eerste bleven 't geluckigst; soo / om dat Denemarcken / voor wien men 't meeste vreesde / te Water seer onvoorsien was / een qualijk-gestelde Scheepsmacht / half van Matrosen ontbloot / en een Proviant-huys gansch ledigh / had / sig te Lande in 't depossideren van den Hertogh van Holsteyn-Gottorp / die de eenighste veel rampen gevoelen most / vergat / en tot vermijdingh van Vyanden sijne Troupen uyt Meckelenburg en Saxen Lauwenburg / na over de Contributien geaccordeert / en van 't laetste Lant 25000 Rijcksds. genoten te hebben / revoceerde; als om dat Vranckrijck geen groote inclinatie tot de Progressen sijner Geallieerden / van welckers Vrûntschap hy wel wist / sig voor altijt niet te konnen verseekeren / betoonde. Tot Itzehoe wierden oock eenige Conferentien aengestelt / en aldaer / soo geseght wert / een goede Harmonie tusschen Denemarcken / Brandenburg en Lunenburg uytgewrocht.

Tusschen den Ceur-Prins van Brandenburgh en de Princesse Sophia Charlotta van Hanover hoorde men mede lang van een Huwelijck mompelen / en kreeg daer van in September de verseeckeringh / alsoo sijn Ceur-Princel: Doorl: in 't laetst deser Maent tot consommatie van 't selve sigh na Hanover begaf / den 8 October het Byleger op 't Vorstelijk Lust-huys te Herrenhuysen hielt / en den 10 met sijne nieuwe Gemalinne sijne Intrede tot Hanover aldus dede: Voor aen gingen de Hertogl: Regimenten te Paert; na die de Hertogl: Kamer en Hof-Fourier / leydende veele Hertogl: Paerden: De Ceur Princel: Paerden:

Paerden: Den Hertoghlijcke Vice-Stalmeester Monsr. Vitrac / en 24 Hant-paerden: De Ceur-Princelijcke Hant-paerden: 24 Hertoghlijcke Pagien / en de Princelijke Pagien / en hare Hofmeesters: De Carossen van de voornaemste Bedienden van den Hertog: De Carossen van de voornaemste Ceur-Princelijcke Bedienden: De Hertoglijke Carossen: 4 Ceur-Princel: Carossen: De Hertogl: en na die de Ceur-Princel: Trompetters en Herpauckers: den Adel te Paerdt met hare Lackeyen ter zijden, daer na de Vorsten Georg Lodewijck / Erf-Prins / en Heer Prins Carel Wilhelm te Brunswijck en Lunenburg te Paert: De Hertoglijcke Lijf Koetsen / waer in saten hare Doorluchtigheden / den Prins / Ceur-Princes / den Hertog en Hertogin / rijdende ter zijde de Caros 4 Stalmeesters / en gaende daer nevens de Ceur-Princel: en Hertogl: Lackeyen met bloote Hoofden: Na de Karos volgden 4 Hertogl: en Ceur-Princel: Pagien / de Hertogl: en Ceur-Princelijcke Lijf guarde te Paert / eenige Hertoglijcke Carossen / met Adel beset / en eyndelijck een Hertoglijck Esquadron te Paert.

Van Hanover vertrocken de nieuw Gehuwde na Berlijn / en volbrachten hare Intocht in die Stad aldus: Voor aen gingen de Hant-paerden van den Oversten Wangenheym / en andere Officiers; vervolgens de Herpauckers en Trompetters; den Oversten Wangenheym in Persoon; de eerste Compagnie Guardes te Paerdt / 150 Man sterck; den Oversten Wachtmeester van Tettau; de tweede Compagnie Guardes te Paert / mede van 150 Man; de Hanoversche Guarde / 72 Man sterck; de Ceurvorstel: Geschiermeester; 5 Ceurvorstel: Carossen met 6 Paerden; noch 45 andere / alle met 6 Paerden: Hier na de Ceurvorstel: Stal-schrijver; 20 Hantpaerden; de Hanoversche Stalmeester; 6 Hanoversse Hant paerden; de Ceurvorstel: Pikeur / met 3 Pages te Paert; 14 Ceurvorstel: Hantpaerden; de Hof-meester van de Ceurvorstel: Pages; 30 Ceurvorstel: Pagies; de Hanoversse Hofmeester / met 12 Hanoversche Pagies; de Ceurvorstelijcke Herpauckers / met 15 Ceurvorstel: Trompetters; de Hanoversse Herpauckers / met 8 Hanoversse Trompetters: Den Opper-Hof-Marschalk van Canits / nevens den Heer van Grumkau; 150 Ridders; 10 Brandenburgse Oversten: achter dese reed den Generael Velt-Marschalk Dorffling / met den Generael Luytenant du Pance / en de Generael Majors Marwits / Borstel en Barfus; vervolgens sijne Furstel: Doorl: van Anhalt Dessau / met den Hertog Hendrick van Halle / en den Prins van Mersebnrg: hier na den Marckgraef Lodewijck / nevens Prins Philips en Prins Albertus; na dese den Ceurvorstel: Stalmeester Frobenius: de Ceurvorstel: Lijf-Cheese met 6 Paerden / waer in sijne Ceurvorstel: Doorl: en den outsten Prins van Hanover / Christiaen Lodewijck / saten; ter zijde liepen 36 Lackeyen bloots Hoofts / en 24 Trawanten / met Helbaerden: de Ceurvorstel: Lijf-Caros / en daer in sijn Ceurvorstel: Doorls: Gemalin / Hertogin van Hanover / en Ceur-Prins met sijne Gemalin; aen beyde zijden gingen 24 Lackeyen / en Trau-

wanten

wanten met Hellebaerden: in een andere Lijf-Carosse/ immediate volgende/ sat de Gemalin van den Marckgraef Lodewijck/ benevens de Hertogin van Holsteyn: Noch 36 andere Carossen met 6 Paerden/ werdende alles door het Regiment Dragonders/ onder den Grave Dora/ besloten.

De Republijck van Genoua bleef/ soo lang Spangie den Treves niet geratificeert had/ met de gedachten beswangert/ dat die Kroon daer toe niet/ als met haer inclusie/ soude treden/ en wilde na geen Accommodement of eenige Interessie van den Paus luysteren; doch begon wel haest/ doe se het uytwisselen der Ratificatien vernam/ van sentiment te veranderen/ en sont den Heer Brignoli/ met de Caracter van Envoyé/ om de officien van den Paus/ tot 't sluyten van een Accoort/ sonder quetsing harer Souverainiteyt/ te imploreren. Den Paus wenschte oock van selfs niet liever/ als die smeulende Roock/ waer uyt een groot Vier te duchten was/ by tijts te dempen/ en liet door sijnen Nuntius in Vranckrijck verscheyde voorslagen doen/ om de Pretentien van den Coning (het senden der Doge en 4 Senateurs; het doen van submissie door deselve, het disarmeren der nieuwe Galeyen; restitutie der geleden schade van de Fransse Onderdanen; en satisfactie aen 't Huys van Fiesque/ vorderende) wat te temperen; dan werckte niets uyt/ als dat sijn Majesteyt aen de Republijk tot het uyteynde van 't Jaer uytstel gaf/ om haer te bedencken; met bedreyging/ van na die tijt de gedane en noch te doene Oorlogs-onkosten te sullen eysschen.

Omtrent de Affairen van den Hertogh van Lottharingen wiert niets verricht.

De Provinciale Verschillen in Hollandt stonden dus: De Regeerders der Stad Amsterdam sonden omtrent half Mey weder Gedeputeerden ter Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog: / en namen den 2 Juny/ alsoo sy de ontzegeling van hare Papieren niet konden obtineren/ dese Resolutie:

Resolutie van de Stadt Amsterdam, van den 2 Juny, 1684.

IS, naer voorgaende Deliberatie, goet gevonden en verstaen, dat (dewijl haer Ed: Groot Mog: tot noch toe niet en hebben gelieven te resolveren tot ontzegelinge ende restitutie van deses Stadts Papieren in den Hage, niet tegenstaende dat daer toe soo meenigvuldige en iterative wel geraisonneerde instantien, ende noch specialijck by Resolutie van dese Vroetschap van den 15 Mey laetstleden, zijn gedaen, met volle Justificatie van deses Stadts Proceduren, ende wederlegging e van alle het geene tot het verzegelen van hare Papieren aenleydinge heeft gegeven, sonder dat de Leden haer ingelaten hebben, om sulcks te debatteren ende destruëren, ende dat echter tot noch toe daer op het behoorlijck effect niet en is gevolgt, en dat dies haer Ed: Achtb: werden belet van het gebruyck van de voorsz. Papieren, als mede verhindert, hare Ordinaris Gedeputeerdens met eenige betamentlijckheyt

heyt nae den Hage te konnen stieren, en daer-en-boven de Stadt gelaten onder een seer notable blame en læsie) de Heeren deses Stadts Gedeputeerdens ter Dagvaert sullen werden gelast, omme ter Vergaderinge van hoogst-gemelde haer Ed: Gr: Mog: in gevolge van de laetste clausule van de boven-gemelte Resolutie, te denunciëren, dat, by aldien als noch tot de ontzegelinge de noodige ordre niet en wert gestelt, haer Ed: Achtb: niet en sullen consenteren in den ophef van eenige middelen binnen haer Stadt, noch verstaen, met goede oogen langer aen te sien, dat sonder haer consent op de posten van den Staet van Oorlog betalingen geschieden; Ende, indien men onverhopentlijck daer inne wil continuëren, haer Ed: Achtb: sigh sullen genootsaeckt vinden, daer tegens soodanige Resolutien te nemen ende middelen gebruycken, als sy tot voorstant van het recht en de digniteyt van dese Stadt sullen nodigh achten: protesterende, van onschuldig te willen zijn aen alle ongemacken en inconvenientien, welcke daer uyt souden mogen komen te ontstaen.

Haer Ed: Groot Mog: resolveerden oock eyndelijck op dese continuele instantien/ de Papieren t'ontzegelen ende weder te geven/ gelijck den 24 Juny volgde.

Den gewesen Bailliuw van 's Gravenhage/ van Banchem/ eschappeerde/ na een lange Gevangenis/ uyt sijne detentie: doch wiert/ gedurende de Differenten tusschen de Leden van Hollant/ tot Amsterdam met sijn Soon geapprehendeert/ en gevangen geset; oock eenen Samuel Bosch ingedaeght; soo men sprack/ om dat sy/ benevens andere/ eenigh Desseyn op de Persoon van den Heer Burgermeester Mr. Coenraet van Beuningen hadden; maer/ alsoo tot noch toe niets verders gevolgt is/ sullen wy dit laten berusten.

Tot Gorcum ontstonden tusschen de Regeering vry wat onlusten/ ter oorsake van het verkiesen van Burger-Officiers. Den Drossaert Huygens latende den 27 April/ alsoo den 28/ volgens out gebruyck/ de aenstellinge van nieuwe Capiteynen/ Luytenanten en Vendrigs over de burgery/ voor de twee volgende Jaren/ behoorde te geschieden/ door den Deurwaerder Lever de Burgermeesteren vragen/ of 't haer Ed. Achtb. geliefden/ mede uyt haer naem/ neffens hem Drossaert/ de Vroedtschap tegens 's anderen daegs ten 10 uren/ na gewoonte/ gedaghvaert te hebben? antwoorde den Burgermeester Borman/ dat/ vermits den Burgermeester van der Stael absent was (hoewel 15 Vroedtschappen aen haer Ed: Groot Mog: naderhant verklaert hebben/ dese ten 3 uren 's namiddags/ daer dit tusschen 7 en 8 uren 's avondts geschiede/ al in de Stad geweest te zijn) geen Vroedtschap beleyt konde werden: den Drossaert liet daer op aen desen Burgermeester door den Kamerbewaerder seggen/ dat hem bekent was/ dat den Burgermeester van der Stael over dat subject tegens 's anderen daegs was beschreven/ en dienvolgende de Vroetschap gedagvaert most werden: en dat sijn E./ soo hy dien't-halven iets sustineren wilde/ sulks in de Vroetschap soude konnen voordragen; en/ indien sijn E. de Vroetschap niet mede op de naem van Burgermeesteren

meesteren gedagvaert wilde hebben/ dat hy Drossaert 't selve dan alleen op sijn naem soude doen: De Kamerbewaerder/ met dese last ten huyse van den Burgermeester Bozman gekomen/ wiert aengesegt/ een quartier te wachten/ en midlerwijl ging sijn E. met den Burgermeester van der Stael rugspraeck houden: aenstonts wierden de Sleutels van 't Stadhuys/ op ordre van den Heer Bozman/ uyt het Huys van den Kamerbewaerder gehaelt/ en hy door de Knecht van den selven Heer na 't Huys van den Burgermeester van der Stael gesonden/ welcke hem afvorderde; of hy alles uyt de naem van den Drossaert aen den Burgermeester Bozman had gesegt? en tot antwoort krijgende/ ja; ordonneerde/ de Vroetschappen niet uyt de naem van den Drossaert/ maer van de Burgermeesteren te convoceren tegen 's anderen daegs ten elf uren/ sonder aen den Drossaert eenige kennis daer van te geven/ op pœne van Cassatie: maer de Kamerbewaerder respondeerde/ dat hy aen den Drossaert had gesegt/ hem antwoort te sullen brengen/ en oock dienvolgende moste doen; dat hy sijn Commissie had bekomen/ en tot Kamerbewaerder aengestelt was van den Drossaert/ Burgermeesteren en Vroedschappen; dat hy daer op sijn Eed had gedaen/ en dat hy oversulks was verplicht/ soo wel te volgen de ordres van den Drossaert/ als van Burgermeesters/ en oock bereyt was/ sulcks in alle voorvallende saken ten wederzijden te doen: waer op den Burgermeester van der Stael seyde/ dat hy sulcks nu niet verstont/ met repetitie/ dat/ by-aldien hy de Vroetschap uyt de naem van den Drossaert dagvaerde/ hy Burgermeester van der Stael den selven Kamerbewaerder casseren soude. Den Kamerbewaerder dede echter rapport/ en den Drossaert gaf ordre/ de Vroetschap op sijn naem alleen/ alsoo Burgermeesteren by haer voorige seggen/ op nader aensoeken/ verder bleven persisteren/ tegens 10 uren te convoceren; en de Burgermeesters beveelden/ deselve tegens 11 uren te beleggen. Den Drossaert en de meeste Heeren der Vroetschap lieten aen Burgermeesteren/ na dat sy van 't halen der Sleutelen uyt de Kamerbewaerders Huys kennisse gekregen hadden/ door den Secretaris van der Veen wel versoecken/ dat sy de Vroetschaps Kamer ten 10 uren open mochten vinden; maer kregen tot antwoort/ van ten 11 uren/ en niet eerder: waer op sy door een Smit de Kamer lieten openen; in deselve verscheen den Drossaert/ benevens de gantsche Vroetschap/ op de Burgermeesters en vier andere Heeren na/ welcke nieuwe Burger-Capiteynen/ Luytenanten/ Vendrigs/ &c. verkooren/ en de gewoonelijcke Eed lieten afleggen. Ten 11 uren quamen de twee Burgermeesteren en de vier overige Heeren boven/ en den Drossaert vertrock/ alsoo hy met de andere/ door 't verkiesen van nieuwe Burger-Officiers/ Stads-werk volbracht had: En eenige Heeren der Vroedschap/ siende/ dat de Burgermeesters tot het eligeren van Capiteyns/ &c. wilden treden/ seyden/ dat de Capiteyns al waren gemaeckt/ en den Eed al gepresteert hadden/ en/ opstaende/ om te vertrecken/ ordonneerden aen den Secretaris/ hare namen/ die in 't Hooft van de te nemen Resolutie al stonden geëxpresseert/ te royeren; maer den Burgermeester

van

van der Stael contradiceerde 't / en vatte 't Geschrift / 't welck een der Vroetschappen nam / om selfs sijn naem uyt te schrabben; waer uyt dan verder eenige moeyelijckheden ontstonden / soo ver / dat de Hoet en Paruyck desen Burgermeester van 't Hooft vielen; over welck gepasseerde / als mede om dat den Drossaert en Vroetschap de Burgers en Ingesetenen's anderen daegs by Publicatie belasteden / onder de aldaer gemelde Capiteyns haer Wachten waer te nemen / daer Burgermeesters haer van Tocht en Wacht / tot nader ordre / ontsloegen / sy Burgermeesters aen haer Ed: Groot Mog: in 't particulier tegens den Drossaert Huygens / Mr. Simon Deym en Johan Vinck / klaegden / en verworven / dat dese drie Heeren door Commissarissen van haer Ed: Gr: Mog: hier over gehoort / en ondertusschen de nieuwe Capiteyns / Luytenants en Vendrigs / soo wel van d'eene als d'andere zijde genomineert / buyten functie gestelt / en de oude gecontinueert souden werden. Hier op gaven niet alleen die drie Heeren / maer noch 13 andere Heeren van de Vroetschap / een seer ampele Deductie van 't gepasseerde over / voorsien met verklaringen van den Secretaris van der Veen / in de Vroetschap gedurigh present geweest / den Kamerbewaerder en andere: maer dese Differenten zijn ons wetens ongedecideert gebleven.

Tusschen sijn Hooghept den Heere Prince van Orangie ende de Heeren Regeerders der Stad Dordrecht rees oock geen kleyne discrepantie over de Nominatie van de Mannen van Achten; waer van wy 't Verhael / om dat ons plaets ontbreeckt / tot 't aenstaende Jaer sullen uytstellen.

Soo dra den Treves gesloten was / begon men te spreecken van een Cassatie van Troupen / en de Heeren Gedeputeerden der Stad Amsterdam urgeerden seer yverig / om met de Recruyten / die voorleden Jaer gelicht waren / aenstonts een begin te maecken: maer de andere Leden sustineerden / dat eerst het advys van sijn Hooghept / den Heere Prince van Orangie / behoorde ingenomen te werden: haer Ed: Groot Mog: sonden ten dien eynde den 21 July een Missive na Dieren / op welke sijn Hooghept de volgende tot Antwoort schreef:

Edele Groot-Mogende Heeren, besondere Vrunden:

WY hebben wel ontfangen U Ed: Groot Mog: Missive van den 21 deses, by dewelcke versoecken, geinformeert te zyn van onse considerațien en Advys, nopende de continuatie van den extraordinaris Staet van Oorloge voor den tydt van noch 6 Maenden, ingaende met den eersten van desen maent Julius. Wy willen geerne bekennen, dat Wy immers soo seer, als iemant, genegen zyn, de lasten van den Staet, soo veel en soo haest doenlijck te verminderen, ten eynde de beswaerde Finantien, soo van U Ed: Gr: Mo: als van de andere Provintien verlicht, ende de goede Ingesetenen in het doen van hare Contributien, tot verval van de voorsz. lasten, verschoont mogen werden; maer, dewyle op die inlastinge niet anders

kan werden gedacht, dan wanneer die sonder groote prejuditie van het algemeene lieve Vaderlant kan geschieden, soo bekennen wy, dat het ons onbegrijpelijk voorkomt, dat op desen tydt van de discontinuatie van den voorsz. extraordinaris Staet van Oorlogh gesproocken kan worden, want, alhoewel haer Ho: Mo: hebben believen te resolveren en aen te nemen de Conditien van den Treves, by Vranckrijck gepresenteert, om de Differenten tusschen de twee Kroonen t'assopiëren, en hare devoiren by Spangie te sullen doen, ten eynde die by deselve mogen werden aengenomen, soo is nochtans evident, dat sulcks by die Majesteyt noch niet is gedaen, en dat vervolgens den Staet noch niet heeft die gerustheydt, dat den Oorlogh tusschen de twee Kroonen is getermineert, en uyt den wegh geleyt, sonder welcke gerustheydt de Spaensse Nederlanden aen soodanigh gevaer geëxponeert blyvende, dat den Staet niet sonder de uytterste apprehensie kan of magh zyn, van dat die souden konnen verloren gaen, en vervolgens mede niet buyten postuur, om, of eenige veranderinge daer omtrent mocht voorkomen, iets tot Secours van deselve Nederlanden te konnen ter hant nemen, en wat den Staet soude oordeelen, conform de voorsz. Contributien, of conform haer Interest, te sullen moeten contribueëren tot haer subsistentie. Ten anderen, soo heeft men noch geen gerustheydt, dat de ruste in 't Rijck mede sal werden bekomen, doordien men noch niet eens is over de Conditien van den Treves, en niet en weet, hoe verre de andere Geallieerden van den Keyser daer in sullen werden, of zyn gesllooten. Wy en mentioneren nu niet van de Differenten, die in 't Noorden noch zyn openstaende, in alle welcke saecken den Staet, na ons oordeel, seer is geinteresseert, des noot zynde, soude konnen, oock moeten doen goede Officien, die uyt de wegh te leggen, welcke Officien van geen kracht en sullen zyn, indien haer Ho: Mo: by dese gelegentheyt den voorsz. Extraordinaris Staet van Oorlogh komen te discontinueëren. Wy seggen oock, dat alle de Potentaten, ende namentlijck, die in de Nabuurschap zyn, seer sterck zyn gearmeert, hare Troupen in deselve Nabuurschap te samen hebben getrocken, ende daer van considerable Corps van Armee hebben geformeert, invoegen, dat het onses oordeels van groote onvoorsichtigheyt niet t'excuseren soude zyn, indien men by een soodanigen toestant van saecken, den voorschreven Extraordinaris Staet van Oorlogh quam te discontinuëren, sonderlinge daer de defentie van den Lande by een onverhoopt toeval niet soude konnen werden gepresteert, indien den voorschreven Extraordinaris Staet van Oorlogh wierde gediscontinueert, ende daer de Militie van den Staet, soo in getal als in Manschap, door Godes Zegen, nu beter als oyt is geconstitueert, ende daerom niet dan seer groot voordeel sal toebrengen aen de beraetslagingen, die den Staet soude moeten doen, het sy tot verdere voortsettinge van de voorschreve ruste, en voorts te helpen stabilieren, het sy oock, om in cas van noot, dese Landen selfs te defenderen, ende bevrijden van alle overlast ende gewelt; en achten derhalven, dat de voorsz. discontinuatie, niet als met grooten ondienst van den Staet in dese tydts gelegentheyt soude werden gedaen; maer dat men de Deliberatien daer over behoort te differeren tot den Maent November toekomende, als wanneer die onses oordeels met meerder securiteyt sal konnen werden gehouden: En, hoewel de onkosten zyn lastigh, soo zyn deselve evenwel soo lastigh niet, dat men daerom de goede intentien, om de Ruste met eenigen nadruck te konnen bevorderen, ende de seeckerheydt van het algemeen

meen

meen lieve Vaderlandt, in een waeghschael daerom behoort te stellen. Tot Dieren, den 25 July, 1684.

Geteeckent

GUILLAUME,
Prince d'Orange.

De Leden conformeerden sigh met dit sentiment/ soo dat by Hollant geen Resolutie omtrent d'afdancking genomen wiert/ voor in de naeste Vergadering van September/ als wanneer haer Ed: Gr: Mog: vast stelden/ volgens 't advys van sijn Hooghept/ 't welck sy op nieuw daer over ingenomen hadden/ den Extraordinaris Staet van Oorlogh/ zedert den eersten July tot den 20 October/ te bewilligen; en ten aensien van het Regiment Dragonders/ daer op gebracht/ ten laste van de gemeene Unie/ tot het uyteynde van dit Jaer te continueren; en na den 20 October de Recrutes/ soo wel te Voet/ als te Paert/ en de verdere beswaernissen van den Extraordinaire Staet/ af te schaffen. Haer Hoog Mog: resolveerden oock tot de Cassatie/ en droegen aen sijn Hooghept de macht op/ om se ten eersten over de seven Provintien in 't werck te stellen; Maer Vrieslant nomineerde eenige Commissarissen/ om de licentiering van de Troupen/ op haer repartitie staende/ te doen/ gelijck sy oock volbrachten/ alhoewel haer Hoog Mog: menigmael versochten/ dat haer Ed: Mog: de macht/ aen sijn Hooghept geconfereert/ oock in haer Provintie effect souden gelieven te laten sorteren.

Om alle verdere onnodige onkosten te menageren riep desen Staet de Heeren van Hairen uyt Sweden/ Moering uyt Denemarcken/ Amerongen uyt Saxen en Brandenburg/ en Hulst van Brussel thuys. De laetste repatrieerde in 't eynde van Augustus/ d'andere dit Jaer noch niet: Hairen/ om de bezre afgelegentheyt; Moering/ om dat den Ceremonie-Meester Geerstorf denuncieerde/ dat den Coning hem/ en andere Extraordinaris Envoyés/ voortaen op sijnen Stoel geseten/ en met den Hoet gedeckt/ ter Audientie soude ontfangen/ daer sijn Majesteyt voorheen overent en ongedeckt de Ministers van de twede Rang pleeg te gemoet te gaen; en hy alsoo/ voor nadere ordres van haer Hoog Mog:/ de Afscheyt-Audientie niet nemen konde: en den Heer van Amerongen/ wijl hy uyt Saxen na Berlijn vertrocken/ om afscheyt van dat Hof te nemen/ versocht wiert/ noch eenige tijt te vertoeven.

Den Heer Hotton/ haer Hoog Mog: Resident in Denemarcken/ overleed tusschen den 10 en 11 October tot Coppenhage.

De Heeren Witsendorf/ Gortz en Canon/ die gekomen waren/ om het Haegse Congres by te woonen/ vertrocken oock allengskens weder na Huys.

Sijn Hooghept maeckte in de Regeeringh der Stad Utrecht de volgende veranderingh:

 Edels,

Edele, Erentfeste, Voorsienige, seer Discrete, Lieve, Besondere:

UYt de Personen, Ons by Nominatie van Burgermeesteren en Vroedschappen der Stad Utrecht voorgestelt, tot bekleedinge van de Burgermeester en Schepen Ampten der selver Stad, voor den aenstaenden Jare, hebben Wy naer deliberatie goedgevonden, te eligeren soodanige, als in de nevensgaende Lijste met Namen staen geëxpresseert: Hebbende vorder dienstigh, dienstig geacht, van hare Vroedschaps-plaetsen te ontslaen de Personen van Jacob van Dinter, Johan Strick, Dirck de Swart, Eduart van Voorst, Henricus Junius, Adriaen Strick van Linschoten, ... Elzevier, ... Cloeck, Mr. Trajectinus Boll: Ende in der selver plaetsen tot Vroedschappen aen te stellen Mr. Jan de Leeuw, Mr. Willem Mansvelt, Johan Casembroot, Mr. Adriaen Roelands, ... van Cleeff, Mr. Willem de Ridder, ... Muyder, Ferdinand Hattingh, Johan Huyssen: Lastende U E. oversulcks, alle de voorn. Personen, onder afneminge van den behoorlycken Eed, te stellen in Possessie van hunne respective Bedieningen. Waer mede eyndigende, bevelen U E.

Edele, Erentfeste, Voorsienige, seer Discrete, Lieve, Besondere,

in de Protectie Godes.

Tot Soestdijck, den 9 October, 1684.

U Ed. Goedwillige Vrundt,

G. H. PRINCE D'ORANGE.

Lijste van de Personen, by sijne Hoogheyt geëligeert tot Burgermeesteren ende Schepenen der Stad Utrecht, voor den aenstaenden Jare.

BURGERMEESTEREN:

Mr. Paulus Voet van Winsen,
Willem van Weede.

SCHEPENEN:

Mr. Samuel Gerobulus,
Dr. Everhard van Sijpesteyn,
Jacob Taets van Amerongen,
Johan van Aelst,
Mr. Cornelis van Domburgh,
Mr. Cornelis Verburgt,
Mr. Jacob Martens,
Gualterus van Nellesteyn,
Aelbert van Benthem,
Willem van Bunnick,
Willem van der Meulen,
Roelandt van Aken.

Aldus by sijne Hoogheyt gedaen tot Soesdijck, den 9 October, 1684: En was geteeckent G: H: PRINCE D'ORANGE: *Leger stond; Ter Ordonnantie van sijne Hoogheyt. Onderstont* C. HUYGENS. *Was op 't Spatium gedruckt 't Signet van sijne Hoogheyt*

't Was dit Jaer de beurt van Vrieslant / om een Heer / nevens den Baron van Pallant / als Deciseur / na Mastricht te senden; ingevolge van 't welck den

den Heer Jongstal genomineert wiert; maer haer Hoog Mog: difficulteerden/ dese Commissie voortgangh te laten nemen / eer dat de Staten van Vrieslant de Resolutie van den 16 Mey / hier vooren geinflueert / geannulleert souden hebben / beducht zijnde / dat den Heer Jongstal eenige veranderingh omtrent de Vriesse Militie mocht maken: maer de Staten van Vrieslandt / hier van verwittigt / verseeckerden haer Hoog Mog: van 't contrarie; dewelcke daer op van hare difficulteyten afweecken.

Sijn Furstelijcke Doorluchtigheyt Prins Casimier / Erf-Stadhouder en Capiteyn Generael van Vrieslandt / en Stadhouder van Stad en Lande / voorleden Jaer met de Princes Amelia van Anhalt gehuwt / dede den 19 van Oogstmaent met groote Pompe sijne Intrede tot Leeuwaerden / Hooft-stad dier Provintie. De Burgery stelde sig tijdig van de Wirdmer-Poort/ langs den Dijck / de Marckt en de Weert / tot aen 't Princen Hof / waer voor by de Inhalinge soude geschieden/ in Ryen: 't Vorstelijk Regiment te Voet ging/ wel gemonteert/een half uur buyten de Stad; 3 Compagnien te Voet daer ter Stede/ benevens 't Regiment/ Guarnisoen houdende/verscheenen mede in de Wapenen. Van de Treyn quam voor aen Ordwijn/leydende de Hant-paerden en de Knechten van de Officiers: hier op een Herpaulier met 14 Trompetters: na dese den Bregadier Kingsma / gevolgt van eenige Colonels / Luytenant Colonels/ Majors/ Ritmeesters en Capiteyns/ seer uytstekend gehabitueert/ rijdende twee aen twee; Hier op volghde den Heer Luytenant Generael den Baron van Aylva met eenige Heeren: Doe de Triumph Wagens / prachtig toegetakelt; welckers eerste vertoonde de Vrede / met een Olijf-krans om 't Hooft / een Hoorn van Overvloet onder de Arm / en in de Hand een Jeru-salemsche Veer; onder hare Voeten Mars / een half gebroocken Swaert in de Hant houdende/ geboeyt op gebroocken Krijgs-wapenen: de Wagen wiert getrocken van twee Paerden/ 't eene door Dapperheyt en 't andere door Rijk-dom geleyt: Op d'andere sat Venus / zedigh en prachtigh gekleet / met een Roosen-krans om 't Hooft / en de Goude Appel van Paris in de Hant; de Triumph-Wagen getrocken werdende van twee Duyfjes / door Cupido ge-ment. Voorts de Herault van Vrieslant met de Wapen rock van Staet/ van blaeuw Armosijn; en 't Devys met Goude Letteren/ Antiqua Virtute & Fide, wiert gedragen door een Sergeant Major: Hier na reden twee Carossen/ yder met Gecommitteerden van de Gedeputeerden Staten; twee / yder met Ge-committeerden van den Hove Provinciael; en twee / met Gecommitteerde van de Rekenmeesters voorsien/ yder met 4 Paerden/ gaende aen beyde zijden Boden van haer Ed: Mogende: Daer na de Carosse van den Luytenant Ge-nerael Aylva / met 6/ 14 met 4 / en 17 met 2 Paerden: Hier op een Hof-Fourier / leydende de Knechten en Hand-paerden der Edellieden / 36 sterck: de Pigeurs / leydende de Vorstel: Pagien en Princel: Hand-paerden/ tot 16: De Vorstel: Herpauckers en Trompetters: den Graef van Leuningen/ ley-dende alle de Cavaliers en Hooge Bedienden van de Vorstel: Persoonen / twee

aen

aen twee achter malkanderen: De Stalmeesters van de Princessen: De Lackeyen van de Vorstel: Personen/ 3 aen 3: De Wees-kinderen van 't Oud en 't Nieuwe Weeshuys met twee Kroonen/ kostelijck opgemaeckt. Dit alles volgde de Carosse/ door 6 Paerden getrocken/ en van Princelijcke Hellebardiers omringt/ waer in den Heer Prince Casimier met sijne Gemalinne de Princesse Amelia/ benevens haer Hoogheyt Albertina Agnes/ Douariere van Nassau/ Moeder van sijn Furstel: Doorluchtigheyt/ reden: Desgelijks sagh men sitten de Princesse Henriette Catharina/ Gemalinne van Joh. Georg/ Vorst t'Anhalt; Maria/ Hertogin van Zimmeren; de Princesse Amelia Sophia van Nassau/ en de Princesse Albertina/ Vorstin van Anhalt: Na dese Caros noch 10 Carossen van 6 Paerden van de Vorstelijcke Personagien/ meest met Staet-Jufferen opgepropt; 24 Lackeyen/ 8 Trompetters/ en noch eenige Karossen. Dus de Stad inrijdende/ rees aen 't eynde van de breede Dijck/ omtrent de waegh/ de eerste Triumph-boog; op de Toppunt sat de Faem op een vliegende Arend/ uyt-trompettende; De Vreughde der Friesen, in vergulde Letteren; aen d'eene zijde lagh Mars/ en aen de andere kant de Nijt geboeyt; op 't onderste Vierkant wierden vertoont 4 Heraulten/ de vier Gedeelten van Frieslandt af beeldende: Die van Oostergoo pronckte met een blaeuwe zijde wapen-rock/ om 't Hooft met een Krans van Boterbloemen verciert: De twede voor Westergoo/ bekranst met Koorn ayren: De derde voor Sevenwolden/ met Lis en Watermos omslingert/ steunende op gegraven Turf en afgekapt Brant-hout; en de vierde voor de Steden/ met een Muur-of Stede-Kroon opgetoyt: Sy hadden in d'eene hant het Wapen van haer Lants gedeelte/ en in d'andere een Standaert. De Zege-boog was in drie Boogen onderscheyden/ van onder tot boven met groene Meyen en Feestoenen van Bloemen voorsien. Soo dra de Train dese Eer-boog naderde wierden de Gordijnen opgeschoven: Daer sagh men een Maegt op een verheven Troon/ de Heerlijckheydt van Vrieslandt verbeeldende/ in 't Hemelsblaeuw/ met Goud gestickt/ gekleet/ torssende op haer Schoot het Wapen deser Landschappen: de Voet-banck/ daer se met de Voeten op ruste/ wiert door een Leeuw vertoont: achter haer sagh men uyt den geopenden Hemel de Vrede/ met de Staf van Mercurius/ in een Papier-Rol/ waer op dese Letteren/ Eeuwige Vrede, omwonden in d'eene hant/ en met d'andere de Maegt van Vrieslant met een Olijf-krans kroonende: en de Vryheyt/ met een Papier/ waer op dese woorden/ Herstelde Vryheyt, en met de Vrye Hoet van het Vaderlant verciert/ en door hare gewoonelijcke Staetjoffers vergeselschapt/ nederdalen: de Deught/ op wiens kleedt met Goude Letteren stont/ Princelijcke Eer en Deught, offerde aen de Maeght de Afbeeldingen van de nieuw Gehuwde Vorstelijcke Personagien; Sy was vergeselt met de Dapperheyt/ afgebeelt door Hercules/ op wiens Knods stont; Mijn Manhaftigheyt is Princelijck: met Wijsheyt/ door Pallas/ aen wiens Speer een Papier-Rol hong/ met dese woorden; Ick ondersteun de Vorst; en Liefde/ door Venus/

die

die een brandent Hert/ met een Papier omwonden/ waer op stont / Ick voede en doe leven, in de handen had; Sy waren van veele Speelgenoten voorsien: Op de Voorgront sweefden verscheyde Minnegoodjes, en op de Voorlijst der Triumph-boog las men dese twee Regels:

De Vrye Friesse Maegt pronckt met Lands mogentheyt
Hier op de Troon van Eer door Staten wijs beleyt.

Van binnen het Toneel was een Coninglijcke Zael/en men sag twee Handen in een gewrongen / dragende een brandend Hert / met dese woorden / Liefde tot Vaderlandt. Aen wederzijden waren in Marmer afgebeelt de Stadhouderen van Vrieslant/ die t'zedert de Herstelde Vryheyt zijn geweest.

Van daer reed men voor by de Waeg langs de Merkt na de twede Triumph-boog: Op de Toppunt stont een Leeuw met het Wapen van Vrieslant; voor aen 't Fronte-spits verbeelde een Jongeling / met een ontsteken Fackel in de eene / en een Rol-papier / waer in 't Teecken van Overwinninge uytgedrucht was / in de andere Hant / de Triumpherende Liefde: Beneden sag men der Goden Moeders aen beyde zijden / met Minne kroonen gekroont / d'eene het Wapen van Nassau / d'andere dat van Anhalt dragende / en de Handen in malkanderen gestrengelt. De Gordijnen ontsloten/ beschouden men der Goden Vreughde op de Bruyloft van Peleus en Tetis / boven aen sittende en verbeeldende het Princelijck Paer; Jupiter sat / met Hercules ter rechter-en Pallas ter slincker handt / op sijn Arent aen d'eene / en Juno / wiens zijde met de dertele Loncken van Venus omstraelt wiert / op haren Pauw / aen de andere kant der Tafel: Ceres diste de Hemel-Banketten; Bacchus der Goden Wijn / door Ganimeed geschoncken: Hymen ontstack de Minne-toorts: De drie Gratien daelden / om de Goden met hare Zegeningen te besproeyen / neder: Op de Voorgront stonden veel Cupidootjes: Aen de Fries der Triomph-boog las men:

Der Gooden Vreugd is hier vergaert,
Om dat Nassau met Anhalt paert.

Vorder reed men langs de Weert tot aen de Princelijcke Hof-Poort / daer hare Furstel: Doorl: de derde Vreugden-boog ontmoeteden: Op de Toppunt stont 't vliegent Paert Pegasus: In 't Frontespits was 't Gereedschap der Zang-Godinnen afgebeelt: Aen de rechter zyde sat de Maegt van Nassau / met een Lauwerkrans verciert / leunende met d'eene hant op het Wapen van Nassau en torssende met d'andere een Orangie-tack om hoog: Ter slincker zyde was de Maegt van Anhalt / met een Roosenkrans/leggende met d'eene hant op het Wapen van Anhalt / en hebbende in d'andere een Orangie tack. De Gordijnen geopent / sagh men op Parnas het Hippocreensse Hoeve nat overvloedigh neervloepen: Apol quam achter in 't verschiet: De negen Zang-Godinnen songen / elck na haer gewoonte: De seven vrye Konsten saten aen de Voet van den Berg: Op de Voorgront verbeelden de Minnegoodjes de Faem/ om de Lof van de Huysen van Nassau en Anhalt uyt te blasen. Men las:

Door Staets Beleyt en Prince Gonsten
Herleeft' en bloeyen alle Konsten.

Doe traden de Vorstelijcke Persoonen uyt de Carosse en gingen in hare Wooninge. De Burgery en de Militie quamen voor 't Hof eenige Vreugde schoten doen en vertrocken daer op na huys. 's Anderendaegs wierden de Complimenten van alle de voornaemste Collegien afgelegt. Kort daer na geschiede de Intrede te Groningen: ende het Vorstelijck Paer deed / nae dat dit alles geeyndigt was / een keer na Amsterdam / alwaer het met alle teeckenen van respect ende toegenegentheyt onthaelt wiert.

Tusschen Denemarcken en desen Staet wiert een nader Commercie-Tractaet opgerecht / 't geen Wy / als de Ratificatien uytgewisselt zijn / sullen laten influëren.

Tot een Defensive Alliantie tusschen den Ceurvorst van Ceulen en haer Hoog Mo: wierden na 't sluyten der Treves wel eenige Voorslagen wedersijts gedaen; maer door de hier vooren aengeroerde Differenten niets gesloten.

De Verschillen tusschen de Engelsse en Nederlantse Oost-Indische Compagnien over het voorgevallene tot Bantam bleven continuëren. Den Heer van Citters insisteerde ernstig / dat de eerste een eysch van 't geene sy meende / dat haer voor Dedommagement toequam / soude doen; maer kreeg / na lang aenhouden / het volgende tot Antwoort.

Antwoort aen den Heer Ambassadeur van Citters.

SYn Majesteyt, hebbende overwogen de Memorie, welcke den Heer van Citters, Ambassadeur van de Staten Generael der Vereenigde Provintien, hem over de differenten, tusschen de Engelsse en Hollantse Oost-Indische Compagnien, tot Bantam ontstaen, den 16, 26 Juny gepresenteert heeft, heeft geordonneert, dat men daer op dese Antwoort geven sal.

Dat, voor so veel de voorsz. Ambassadeur, na dat de klachten van de Engelsse Compagnie voor 13 Maenden gepresenteert zyn geworden, sonder tot noch toe eenige satisfactie t'obtineren, sijn Majesteyt in sijne voorsz. Memorie versoeckt, t'ordonneren, dat de Engelsse Compagnie de specificatie van de schaden, welcke sy door de Hollandtse Compagnie tot Bantam geleden heeft, soude overleveren, sijn Majesteyt niet oordeelt, dat het voorsz. versoeck conform is het Tractaet van den 6 Maert 1674, 1675, waer in door 't separaet articul is geconvenieert: Dat, ingeval van eenig different, tusschen de Oost-Indische Compagnien, soodanige differenten gebracht sullen werden, om t'exhiberen, en dat binnen 6 Maenden, na de voorsz. gedane klachte, de decisie van de gantsche affaire ipso facto, gestelt sal werden aen 8 Commissarissen, welcke binnen 3 Maenden, na de voorsz. 6 Maenden geëxpireert sullen zyn, by een moeten komen, en d'affaire binnen 3 andere Maenden af doen; en dat, ingeval sy niet konnen accorderen, een Arbiter binnen een Maent na de voorsz. Term geëligeert moet werden.

En,

En, gelijk op de surprise van Bantam door de Hollanders, de Engelse Compagnie, volgens het Articul van 't voorsz. Tractaet, haer klachten den 13 Mey 1683, door den Chevalier Chardijn gedaen heeft, op 't welck men voor den volgende 13 November satisfactie most geven, by gebreck van 't welck de Commissarissen van wegen de Hollantse Compagnie, voor den 13 February naestvolgende, sigh hier mosten vinden, en vergadert zijnde, voor den 13 Mey laetstleden, haer Sententie gelijck als een Vonnis gegeven, of een Arbiter voor den 13 Juny jongstleden verkoren hebben.

En niets van dit alles tot noch toe tot satisfactie van de Engelsse Compagnie, na dat haer klachten in 's Gravenhage, door den voorsz. Chevalier Chardijn gedaen zijn, geschiet wesende, verstaet sijn Majesteyt, dat de eerste pas, die men tegenwoordig doen moet, en die selfs al voor langen tijt gedaen most zijn geworden, is, dat de Hollantse Compagnie op 't spoedigste hare Commissarissen na Londen sende, ten eynde, om op te volgen de Regulen, in 't voorsz. Tractaet voorgeschreven; om alle Differenten van dese manier te termineren.

Hierom gelooft sijn Majesteyt, gerechtigt te zijn, om in faveur van de Engelsse Compagnie t'insisteren, dat de voorsz. Hollandse Compagnie met den eersten haer Commissarissen herwaerts sende, uyt kracht van 't geen door 't voorsz. Articul is geconvenieert.

Sijn Majesteyt remarqueert, dat alle of de meeste van de Poincten, in de voorsz. Memorie van de gem. Ambassadeur gestelt, bereyts verscheyde mael geallegueert zijn, en oock menighmael haer antwoordt van de Engelsse Compagnie ontfangen hebben, soodanig, dat de Affaire al voor langen tijt rijp geweest is voor het Vonnis van de Commissarissen van d'eene en d'andere kant.

Hierom versoeckt sijn Majesteyt, dat het selve op 't spoedigste geëxpedieert mag werden, en dat de Hollandse Commissarissen, die men herwaerts senden sal, soo suffisantlijck van Pouvoirs geinstrueert ende gemunieert mogen zijn, dat niets ontbreecke hier aen, noch aen 't andere, 't geen tot een æquitable en amiable Conclusie van dese Affaire soude konnen contribuëren, welke soo essentieel is tot het maintien en verseeckeringh van de goede intelligentie en Vruntschap, die tegenwoordigh tusschen de twee Natien is. Tot Windsor, den 15 Augusti, 1684.

Geteeckent

L. GODOLPHIN.

Haer Hoog Mog: vonden na 't ontfangen van dit Antwoort goet, te committeren de Heeren Anthony Heynsius, Raedt-Pensionaris der Stad Delf, Cornelis Isaac van Heuvel, Out-Schepen en Raedt der Stadt Amsterdam, Cornelis Theresteyn van Halewijn, Raed in den Hove van Hollant ende Zeelant, ende Adriaen van Borsele van der Hooge, Raed in den Hoogen Raedt in Hollant ende Zeelant, om als Commissarissen Deciseurs na Engelant te gaen, benevens eenige Commissarissen Instructeurs van dese Compagnie, waer toe geëligeert wierden de Heeren Gerard Hooft, Out-Schepen ende Raed der Stad

Amsterdam / Jacob van Hoorn / Out-Burgermeester der Stad Vlissingen/ Salomon de Blocquery en Adriaen Paets/Vroedschap der Stad Rotterdam.

De Engelsse Compagnie deputeerde van harent wegen tot Commissarissen Instructeurs Sr. Joseph Ash / Gouverneur / Sr. Josias Child/ Gedeputeerde/ den Hertog van Beaufort / den Grave van Berkley / Sr. Benjamin Bathurst / Sr. Jeremias Sambroke / en Mr. Joseph Herne. Maer den Coning nomineerde dit Jaer geen Commissarissen Deciseurs ; en die van desen Staet stelden hare Keys voor eerst noch uyt.

De Binnenlantse saecken in Engelant/om welcke den Coning soo meenigmael verklaert had / Spangie niet te konnen assisteren / stonden dus: Syn Majesteyt poogde sijn gesag dagelijcks te vermeerderen / soo door de verandering van de Charters der Steden / en de Gildens te Londen/ als 't vervolgen van de Non Conformisten / en die geene/ die men beschuldighde / 't laetst ontdekte Verraet gesmeet te hebben : Den Lord Gray / Sr. Thomas Armstrong / &c. wierden hierom gebannen/ en hare Goederen verbeurt verklaert; en men socht een Confessie by Geschrift van die geene / die men daer van verdacht hielt / te krijgen / en / wijl 't Personen van den eersten Rang / als den Heer Hertog van Monmouth / weygerden / Menschen van minder qualiteyt daer toe te bewegen/ gelijck oock by eenige uytgewerckt wiert.

Mr. Hambden ondertusschen / over dat Crimen te Recht gestelt / wiert / dewijl den Lord Howard alleen (alsoo den Heer Hertogh van Mommouth/ die daer mede toe versocht was/ sig absenteerde) tegens hem ten principalen getuygde / volgens de Wetten van Engelant / dat niemant over Hoog Verraet/ indien geen twee Getuygen tegens hem zijn/ magh veroordeelt werden/ aen High Misdemeanour , 't grootste Crimen/dat niet met de Dood gestraft wert / schuldig verklaert / en in een Amende van 40000 Ponden Sterlings/ en om Borgh voor sijn goet comportement in 't toekomende te stellen / gecondemneert.

De Lords/die in de Tour saten/en in 't voorgaende Parlement van 't Paepse Verraet beschuldigt waren / verdroot dit leven. Den Lord Peters / een van haer / overleed in 't midden van January ; doch had voor sijn doodt een Geschrift / vol van Protestatien van onschult / opgestelt / om aen den Coningh te presenteren. D'andere sochten onder Borgtocht ontslagen te werden/en lieten daer toe den Grave Danby / die nu al menighmael onder een Habeas Corpus voor 's Coninghs Banck te vergeefs verscheenen was / yverig arbeyden / op hoope / dat sy na sijne loslatingh de hare lichtelijk souden verwerven / gelijck de uytkomst ook geleert heeft ; want/als den Grave den 14 February door sijn Advocaten Mrs. Pollexfon/ Wallop en Holt / en daer na self sijn versoeck gereitereert had / seggende / dat hy van alle Offentien / die hy tegen den Coning begaen had / sijn Pardon / 't welck hy produceerde / verkregen had / en dat de

Rechters

Rechters noch difficulteerden / sijn begeerte in te willigen / om dat hy van het Parlement beschuldigt was / en hem echter toestonden / het op nieu te konnen versoecken / wiert hy den 22 / den laetsten dag van den Term / weder voor de Banck gebracht / en onder Borg / waer voor de Hertogen van Somerseth en Albemarle en de Graven van Oxford en Denbig / sig verbonden / dat hy in de eerste Sessien van 't Parlement soude compareren / los gelaten. Immediate daer na verscheenen oock den Grave van Powis / den Lord Bellasis / den Lord Arundel van Wandour en den Grave van Tyrone / en verkregen alle onder deselve Cautie haer vryheyt.

Ten selven dage wierden den Lord Brandon / Srs. Booch / Trenchard / Wyldman en Charleton / die men van de laetste Conspiratie beschuldigt en op Borgtocht los gelaten hadde / van de Borg ontslagen.

Den Secretaris van Staet Jenkins quiteerde omtrent dese tijt dit Ampt / en wiert van den Heer Sidney Godolphin / en die kort daer na van den Grave van Middleton / gesuccedeert. Den Lord Dartmouth arriveerde oock met sijn Vloot van 't demolieren van Tanger te rugh.

Onder die geene / die 't Complot bekenden / waer van wy aengeroert hebben / was Holloway / dewelcke een ampel Verhael opstelde / alleen op hope van Pardon; gelijck voor en achter uyt sijn Relaes; uyt sijn verantwoordiging in sijn te Recht stelling / van schuldigh te zijn / maer op Pardon te hoopen; door een Brief na sijn Condemnatie / om gehangen en gevierendeelt te werden / uyt den Tour aen den Coningh geschreven; ende uyt de redenen / met de Sherifs by Tyburn / even voor de executie / verwisselt / overvloedigh blijkt: doch hy bereyckte sijn oogmerck niet; maer wiert / volgens de Sententie / den eersten Mey / na dat hy 't volgende Geschrift overgegeven had / geëxecuteert.

Papier, aen de Sherifs overgegeven.

OM alle Pasquilleerders en Nieus-schrijvers, die door hare onbeschaemde pogingen, om alle Complotten te verkleynen, en het Landt met vals Nieus te vervullen, aen sijn Majesteyt en de Coningrijcken meer schade toebrengen, als sy oyt machtig zyn, te vergoeden, de Mont te stoppen, en alle, die my overleven, te voldoen, heb Ik nut geoordeelt, een kort Verhael, van 't geen Ik van 't laetste Protestantse Complot weet, op te stellen; hoe Ik daer in geraeckt ben; wat my daer toe bewogen heeft; hoe ver Ik daer in begrepen ben; en daer benevens ook myn gevoelen over 't selve, &c.

't Was mijn ongeluck, dat Ik, een Man van mijn vermogen, my met publycke saken hebbe willen bemoeyen, en, soo dra Ik een vry Man was geworden; het welvaren van den Coning en 't Coningrijck hooger in achting nemen, als mijn eygen; want, zynde eenigsints in de Lywaten ervaren, trachte Ik, op 't Verbod van 't Frans Lywaet, de Lywaet Manufacturie in Engelant tot de hoogste Trap van volmaektheyt te brengen, tot groot voordeel van de Armen, en nam daerom eenige Preuven daer-

van te Warwitshire, alwaer ick eenige honderden arme Menschen gebruyckte, en bracht het binnen de tijt van vyftien Maenden soo ver, dat Ik soo goet Lywaet, als de Franssen, maken konde, en 't selve soo wel na-apen, dat weynige het van Frans onderscheyden konden; maer het Verbod, soo strict niet, als eerst scheen, te sullen geschieden, onderhouden werdende, wiert het Fransse Lywaet soo sterck, als oyt, verkocht, soo dat Ik gedwongen wiert, het myne met schade my quyt te maecken; maer hoopte, dat by een Acte van het Parlement, tot opwecking van dien, op een manier, daer Ik myn gedachten over had laten gaen, het selve mocht gebracht werden tot meerder voordeel voor den Coningh en het Coningrijck, om daer door des Conings Revenue omtrent 200000 Ponden te avanceren, en 80000 arme Menschen in den Arbeydt, en omtrent 40000 Mergen Lants beslagen, te houden; over 't welck Ik omtrent Juny, 1680, na den Grave van Essex ging, aen wien Ik de gantse saeck verhaelde: hy sont my aen den tegenwoordigen Grave van Rochester, doen Præsident van de Thesorie, en die stierde my na Sr. Edward Deering, welcke (als hy myne voorslagen hoorde) my eenige saken gaf, om mijn meening op te stellen, en my aenmoedigde, om het naeste Parlement af te wachten, en dan de voortgang van dien te besorgen, 't welck Ik meest de gantsche Sessien door ondernam; en in de Spreeckers Kamer wierden eenige Stucken gebracht, en met 't Frans getoetst, &c. en het voornemen by yder een voor goet gekeurt, het welck my, voor een van myn gelegentheyt, in veele saecken sleepte: Ter dier tijdt (als doen voor mijn Intrest wakende) hoorde Ik veel van de besigheden, die toe, rakende het Paeps Complot, onderhanden waren, het welck verhinderde, op saken, als mijn voornemen was, te dencken. Daer na wiert Ik aengeport, om het Oxfordse Parlement af te wachten, 't welck Ik deed. Ter dier tyt versochten den Grave van Clarendon en andere, om een Bil te prepareren, welckers Hooft-poincten Ik opstelde, hoewel Ik wist, dat niet, als met myn eygen verderf, ten eynde te konnen brengen: Ik wenschte, dat den Coning en 't Lant de vrucht, van 't geen Ik soo duur kocht, mochten genieten. Hoe meer Ik, gedurende het opwachten van dese twee Parlementen, vernam, hoe meer Ik wenschte te vernemen; en gingh ten dien eynde by eenige Schryvers en Nouvellisten, om continueel de meeste publyke saken, die verhandelt wierden, t'ondersoeken, welcke sy na haer eygen sinlijckheydt voordroegen; werdende verscheyde daden aengebracht, als onwettelijck, gantsch tegens het Protestantse Intrest, &c. als dat het Paepse Complot verkleynt, en kleyne Complotten op de Protestanten geworpen, de Rechten en Privilegien van de Onderdanen misbruyckt wierden, de waerheyt van 't welcke Ik aen yders oordeel laet; maer Ik, veele sulcke saecken hoorende, wiert lichtelijck bewogen, om in het Complot, soo als het my voorgestelt wiert, te bewilligen.

Omtrent July, 1682, reysende met een Man, die doe van Londen quam, gaf hy my een breede Relatie van de Verkiesing van de Sherifs, die in Juny geschiet was; de manier van welcke aen yder wel bekent is: hy droegh my dat voor, als een seer onwettige Actie, en dat een Duyvels Desseyn van de Papisten daer in verborgen lag, om 's Coninghs Vrienden, die Mannen, die in beyde de laetste Parlementen op het vervolgen van het Paepse Complot aengedrongen hadden, welcke Ik altydt als de Vrunden, beyde van den Coningh en de Natie, erkent hebbe, te verderven. Dat de Getuygen, om tegens haer te sweeren, langen tyt gereet geweest waren; doch dat

sy

ſy geen Rechters, die deſelve ſouden geloven, konden vinden: dat ſy nu door dwang van Wapenen, &c. Sherifs gekregen hadden, die wel Rechters ſouden uytdencken, welcke haer gelooven ſouden, en deſe alſoo na haer welgevallen laten ophangen, dat den Coningh alleen quade Raden, die alle ſaecken voor hem verholen hielden, had, en dat, ſoo ſy voort gingen, met North en Rich op St. Michiels-dag te beſweeren, en met een Lord Mayor, gelijck ſy de Sherifs gedaen hadden, te verkieſen, de Proteſtantſe Adel (waer van hy eenige noemde) voorgenomen had, het geen onderſtaen ſoude werden, door een Opſtant in verſcheyde kanten van Engelant te verhinderen, en, ſoo 't mogelijck was, den Coning van ſijne quade Raedgevers te ontlaſten, en alle de Miſdadige te recht te ſtellen; ſeggende, dat ſy verſeeckert waren, dat, ſoo den Coning de occaſie van haer Opſtant wiſt, hy aenſtonts alle de Miſdadige overgeven en tot haer komen ſoude. Dat het in November te Londen, Briſtol, Exeter, Taunton, Cheſter, Yorck en New-Caſteel, ſtont te beginnen, en dat wy binnen den tyt van een Maent meerder daer van ſouden hooren; waerom hy verſocht, dat wy wilden overleggen, hoe men 't te Briſtol in 't werk ſoude ſtellen, 't welck wy deden, en beſloten, dat Briſtol by-een verraſſing, met 350 Man, ſonder Bloetſtorting van een Menſch, verſeeckert konde werden. Omtrent een Maent daer na quam den Perſoon ſeggen, dat wy'er haeſt meerder van hooren ſouden: maer dat hy niet meer, als laetſt geſeght had, konde melden; als alleen, dat het Deſſeyn verandert was, en dat daer van tydelijck aen alle kanten kennis gegeven ſoude werden; doch wy vernamen niets, als van Uytſtellen en Dilayen, alſoo het ſelve van tyt tot tyt verſchoven wiert. In April hoorde Ik van een ander Deſſeyn tegens den Coningh en den Hertog van Jorck, wanneer ſe omtrent half Maert van Newmarket quamen; doch bevont, doen Ick daer na onderſocht, dat het alleen door 3 of 4 geſmeet was, en konde noyt meer Namen van die geene, die'er voor waren, hooren, als drie. Als Ik 't verſtont, bewees Ik mijn afkeer van diergelijcke daet, en dat Ik verſeeckert was, dat niemant in onſe Lantſtreeck voor ſulcke laf hertige Actie ſoude weſen. Daer na onderſocht Ik het nauwer, en ontdeckte, dat, alhoewel voorgenomen was, dat 6 Weecken te vooren te doen, ſy nochtans alleen weynig Wapenen gereet hadden, ſonder echter Volk of Paerden by der hant te hebben, hoewel een ſeyde, dat, ſoo ſy 6 of 800 Ponden by malkanderen hadden konnen brengen, om Paerden, en daer benevens eenige kleynigheden, tot aenmoediging van 't Volk, te koopen, ſy Volck genoeg gehad ſouden hebben, ſoo dat Ik vermerckte, dat dit alleen het voornemen van 5 a 6 Perſonen was, en dat het oogenſchijnlijck niet volbracht konde werden. Edoch het algemeen voornemen van de Opſtant wiert by andere voortgeſet; welcke, hoewelſe een groote opſchuddingh onder de Natien gemaeckt, de genegentheden van 't Volck getoetſt, en, ſoo my ter ooren gekomen is, met Schotten en Yren, die ter ſelver tyt gereet ſouden weſen, gehandelt hebben, nochtans tot geen Reſolutie, 't zy over de tijt, of manier, gekomen zijn, voor dat alles ontdeckt is, onaengeſien ſy elf Maenden, zedert dat Ik'er eerſt van hoorde, daer over beraetſlaegt hebben. Dit wil Ik hopen, genoeg te zyn, om 't Volck te overtuygen, dat'er een Complot is; Ik reppe hier geen Namen, alſoo Ik aen ſijn Majeſteyt een wytluftiger Verhael, van 't geen Ik daer van weet, gegeven, en de Namen van alle

die

die geene, die Ik daer aen hantdadig kenne, gemelt hebbe. Dese voorverhaelde redenen, nevens meenige andere van die sin, beweegden my niet alleen terstont; maer deden my oock herdencken, dat het mijn plicht was, te doen, wat Ik konde, tot de beschermingh van mijn Coningh en Lant, als zynde doe volkomentlijck van gedachten, dat men niet alleen op de Papery, maer op een arbitrair Gouvernement doelde, sonder dat Ik my echter te binnen bracht (gelijck Ik daer na wel gedaen hebbe) hoe veel bloetstortingh het onder de Natie verweckt soude hebben; want Ik dacht doenmaels, dat alles in een korten tydt volbracht soude zyn geweest, alsoo Ik vast stelde, dat alles stont, als my aengebracht was. Maer Ik verklare nu myn hertelijcke droefheyt, dat Ik my daer toe begeven heb, en daer in mede plichtig ben geweest, en, hoewel Ik wel veyliglijck seggen kan, dat Ik niet genegen geweest ben, om den Coning het Leven te benemen, maer in tegendeel, om het selve te beschermen, soo ben Ik nochtans wel verseeckert, dat het veel bloedstortingh onder de Natie verweckt soude gehad hebben, en verheuge my, dat het niet volbracht is. Ik verklare oock, dat Ik bewust ben, dat het een seer groote Sonde tegens God is, alsoo wy niet alleen sijn Voorsienigheyt wilden verydelen; maer oock uyt sijn handen, die de herten, gedachten en wercken van yder een kent, sonder dat hem oyt iets verholen is, het werck nemen, wiens genade en quytscheldingh Ik seer ootmoedigh bidde, en vertrouwe, te sullen bekomen, en kan door de hoope daer op, voor de bloedige verdiensten van onsen Heer en Saligmaker Jesus Christus, willigh sterven. Over niets (nevens dese en alle mijne andere sonden) ben Ik meer geraeckt, als hoe Ik, stervende, alle mijne Reeckeningen en Vrunden in verwarring over mijne wereldlijke saken laet, in hoedanigen ongeval sy, soo Ik niet ongelukig hier ingewickelt was, niet geweest souden hebben; soo dat door mijn doot myn waertste Vrunden niet alleen in groote verwarring nagelaten sullen werden, maer oock onder de Censure van veele, niet onderstaende, hoe de saken zyn, leggen; mijn Vrouw en Kinderen bedorven zyn, en mijne Schuldeyssers groot verlies hebben; daer Ik, indien Ik waerdig geacht was geworden te leven, haer alle buyten onlust gestelt soude hebben, en hoopte, met'er tyt yder een tot een Penning te voldoen; want Ik kan van gantscher herten seggen, dat, als Ik op myn behoeding dacht, Ik geensints op bedrogh tegens iemant toeleyde; maer om yder een, 't geen hem toequam, te betalen. My is ter ooren gekomen, dat eenige gesegt souden hebben, dat Ik Geldt op Intrest, om 't Complot voort te setten, genomen heb, het welck Ik ontken; want Ik wiert daer in noyt, als met de gemeene kosten, belast, noch hoorde noyt van eenig Gelt, ten dien eynde opgenomen; maer Ik hebbe wel verstaen, dat 10000 Ponden voor de Schotten by-een gebracht stonden te werden, dan meene, dat het niet in 't werck gestelt is. Ik danck God, dat Ik volkomentlijck wel vergenoegt ben, en hoope, het geheellijck in mijn aenstaende staet te sullen wesen, en kan gewilliglijck de Wereldt verlaten: maer op de herdencking van mijne Vrunden en Schulteyssers, overwegende de staet, waer in sy gelaten werden, soude Ik liever noch eenigen tyt geleeft hebben, om de blame, die men op my sal werpen, als Ik overleden ben, te weeren: maer God kent myn hert, dat Ik van alle gedachten van bedrog en misleyding vry ben, en altyt geweest hebbe.

Ik

Ick ben verseeckert, dat alle middelen, die men heeft konnen uytdencken, gebruyckt geweest zyn, om uyt my soo veel, als mogelijck, te trecken; maer 't is mijn voornemen noyt geweest, alles, het geen Ik, raeckende het Complot, wist, t'ontdecken; maer alleen voor te komen, voor soo veel Ik kon, alle Complotten in het toekomende, op dat'er een eynde van alle de haet, verschillen en gramschap, die d'eene tegens d'andere opvat, mocht wesen, en sijn Majesteyt en sijne Onderdanen in sulcke Liefde en Eendracht, als tusschen een Prins en sijne Onderdanen behoort te zyn, leven. Ik hebbe niet geschreven, dat Ik wel geseght hebbe; want Ik ben noyt een Man geweest, om iets door dwang op 't Papier te brengen, en, 't geen Ik geschreven hebbe, is niet sonder rype overlegging geschiet, en alle 't selve is waer. Ik dacht, dat, soo Ik sulcke breede en wytluftige Ontdeckingh deed in het begin, sommige uytdruckingen, die in mijne Brieven, welcke Ik verstont, onderschept te zyn, aengemerckt mochten werden, eenige gedachten konden veroorsaken, dat Ik eenige Persoonen niet aen den dag brengen wilde; maer, alsoo ik mijne ontdecking niet spoedigh dede, had Ik eenige Weecken tydt ter Zee, om alles my te binnen te brengen; en, voor soo veel de Persoonen aengaet, heb Ik een waer Verhael overgegeven, en oock van alle de Voorvallen, die my te binnen quamen. 't Geen Ik vast stelde, is geobserveert, dat in mijne Brieven eenige verkeerde uytdrucksels, rakende eenige van mijn goede Vrunden, gevonden mochten werden, en dat Ik geen Vrunt verraden wilde, meenende, dat geen dwangh my bewegen soude, iemant van myn Vrunden, om my selfs te behouden, valschelijck te beschuldigen, hoewel (indien Ik gedacht had, dat de aenklagingh van een groot getal Persoonen myn Leven bewaert soude hebben, en Ik de eenigste geweest was, die, om 't Leven te salveren, diergelijcke saeck onderstaen wilde) Ik meerder reden, als iemant, vont: want, als Ik my eerst verberghde, weygerden die te Bristol, en elders, dat myn vertrouwste Vrunden waren, iets voor my in 't werck te stellen, geensints myn Brieven, als Ik aen haer schreef, ontfangen willende, vreesende, dat sy bevonden souden werden, Correspondentie met my te houden. Doen Ik myn Ontdeckingh overgaf, stont Ik niet in termen van Pardon; maer verseeckerde my, dat, soo waerheyt eenige genade by den Coningh verdiende, Ik sijn Pardon soude hebben, en dat dat de eenige wegh was, om versoening met Godt te genieten. Ik bevinde, dat het Volck alreets haer Vonnis over my velt, eenige dus, andere soo, voor my niet pleytende, ende een gantsch andere te Recht-stellingh, als geschiedt is, sigh voor oogen stellende, seggende, dat Ik het gantsche Indictement bekent hebbe, 't welcke Ik loochene; want ik seyde dus; wat Ik schuldigh was, van 't geen Ik aen sijn Majesteyt bekent hadde, ende gantsch op sijn Pardon hoopte, behalven dat Ik eenige andere redenen had, waerom Ik my niet verweerde, dewelcke Ik tegenwoordigh verswyge, en alsoo waerom Ik niet sprack, het geene Ik meene. Meer sal Ik op de plaets van 't Gerecht, voor dat Ik de Werelt verlaet, seggen, na dat Ik de saecken gestelt vinde; maer een ontdeckingh van meerder Persoonen, als Ik bereyts verhaelt heb, kan ik niet doen. Soude Ik aenroeren van iemant, die Ik dacht, dat wel geconcerneert mocht zyn, mocht Ik haer valsch aenklagen, alschoon Ik gelove, dat veele duysenden onder de Natie, om de boven-gemelde redenen, die my daer in gewickelt hebben, toegevloeyt souden zyn. Ick twijffele niet, of veele, daer aen schul-

digh, welcke, of door gebreck van overvloedig bewys tegens haer of door sijn Majesteyts genade vry verklaert sullen werden, sullen my lasteren, om dat Ick, 't geen Ick wist, beleden hebbe, en niet seer bedroeft zijn, dat Ick geen Pardon verworven hebbe, noch over mijn dood. Edoch Ick herroep de Ontdecking niet; en, konde Ick meerder openbaren, Ick soude het gaerne doen, al vont Ick geen Genade by iemant.

JACOB HOLLOWAY.

Den Heer Thomas Armstrong/ een van de gevluchte Engelsse Heeren/ die genoegsaem in Brandenburgsen dienst was overgegaen; maer noch eens met eenige van sijn Vrunden wilde abouchēren/en ten dien eynde hier te Lande gekomen was/ wiert den 14 Juny door den Schout van Leyden/ Cornelis Paeds/ op 't versoeck van den Secretaris van den Heer Chudley/ soo gesegt wert/ voor een Somma van 5000 Guldens/ geapprehendeert/ en aen de Engelssen overgegeven.

De Heeren Staten van Hollant namen hier in/ als buyten haer kennis gedaen/geen genoegen;en sonden aen alle Schouten en Bailliuwen bevel/dergelijke emprisonnementen voortaen niet meer/als op haer expresse ordre/ te doen.

Maer de Engelsse vervoerden Armstrongh/ soo dra se hem in haer macht hadden/ in een Jacht na Engelant over; 't selve arriveerde den 20 Juny tot Greenwich: hy wiert 's anderen daegs in Newgate gebracht/ en den 24 te Recht gestelt/ en gevraegt/ wat tot sijn verschooning had/ om niet geëxecuteert te werden/ alsoo hy op de indagingh niet verscheenen/ en daer door van 't recht der Wet versteecken was? Hy versocht/ dat een Statut/ in het sesde Jaer van Coning Eduard de VI. gemaekt (waer by voor die geene/ die 't beneficie van de Wet door 't niet compareren op de Indaging verloren heeft/ het selve Recht weder gerecupereert wert/ soo hy binnen een Jaer na de uytsluyting sig aen den Opper-Rechter in Engelant aengeeft/ en aenbiet/ de beschuldiging te traverseren/ of te appelleren van 't geen/ waer op de uytsluyting is uytgesproocken) gelesen mocht werden; 't welck geschiede: Armstrongh sustineerde/ dat dit Statut/ om dat het Jaer niet verstreecken was/ ten sijnen voordeel quam/ en seyde/ sigh selfs nu aen te geven: maer de Rechters oordeelden 't contrarie/ en ordonneerden/ de executie voortgangh te doen nemen; dit wiert den 30 Juny volbracht/ na dat hy 't volgende Geschrift aen de Scherifs overgelevert had.

Het Geschrift, 't welck Sr. Thomas Armstrong aen de Sherifs heeft overgelevert.

ICk danck den Almachtigen Godt (hoewel my maer een kleyne tijdt is toegestaen geweest) dat ick my selfs geprepareert tot de Doodt vint, en mijn gedachten op een andere Werelt en mijn betrouwen op Godt geset heb, wel verre van mijn

mijn Hert op dese te hebben gestelt; doch ick kan echter niet nalaten, om een weynig van mijne kleyne tijdt te besteden, om mijn Antwoorden op eenige Calumnien, die sedert mijn beslooten Gevangenis zyn ontstaen, gelijck oock op 't geene, daer mede den Heer Advocaet my voor de Banck beschuldigt heeft, te schrijven. My is verhaelt, dat een seer groot Persoon van my seyde, dat ick een Spion van Cromwel was; maer ick wierdt door de beste en considerabelste Vrunden, welcke den Coningh doen hadde, uyt Engelandt met Wissel-Brieven tot sijn Majesteyts gebruyck gesonden, gelijck oock met Brieven van seer groote importantie aen sijn Majesteyt, alsdoen tot Brussel zynde. Ick beroep my op sijn Majesteyt, of ick hem die niet veyligh overleverde, gelijck ook sijn Antwoorden, doen ick weder keerde, te rugh bracht; doch ick was nauw 6 dagen weder gekeert, of ick wiert 10 Weken lang in een stricte Gevangenis in Gatehouse geset, waer ick in geen kleyne gevaer van mijn Leven, wegens dese Reyse, was. Voor dees tijdt heb ick ten minsten een gants Jaer gevangen in Lambethouse geweest; en na dese twee tijden oock een Gevangen in den Tour, als wanneer den Usurpateur overleed, en met sijn Doodt elck der sijne; waerlyck quade tractamenten voor een Spion en een Loontrecker; Mylord van Oxford en veele andere van qualiteyt sullen, na ick geloof, mijn onnoselheyt hier in konnen getuygen; want ick protesteer voor Godt, dat ick noyt een Spion van Cromwel of van iemandt anders ben geweest. Op Saturdagh laetst ben ick voor 't Hof van des Conings Banck gebracht op een uytbanning, die tegens my als wegens Hoogh Verraet was geschiedt: My wiert gevraeght, wat ick voor my selfs te seggen had, dat het Vonnis des Doots niet gevelt soude werden. Ick was over Zee, doen dese uytbanning geschiede: Ick dacht om een Geschrift van Erreur, om dit te vernietigen, 't welck de Wet toestaet: Ick versocht, dat'er een te rechtstellinge van myn Leven, volgens de Wetten van 't Landt, gehouden mocht werden. Ick bracht by het Statut van Eduard de VI., dat expresselijck daer voor is, als zijnde door dit Statut sulcks binnen de 12 Maenden toegelaten; dit werckte echter niet uyt, en wiert ick met een ongewoonlijcke straf heyt gecondemneert, en tot een Voorbeelt van andere gemaeckt, alhoewel aen Mr. Holleway sulcks een weynig te vooren was geoffereert, so dat ik niet kan denken, of de gantsche Werelt sal mijn saeck daer van seer different oordeelen; anders, wie weygert my? Den Heer Advocaet seyde, dat ick eene der gener was, die den Coning wilde vermoorden, soo als hy van Newmarket quam, na dat de Brant daer was voorgevallen; doch ick neem God tot Getuygen, dat ick noyt eenig Desseyn heb gehad, noch ook oyt sodanige gedachten, om den Coning van 't Leven te beroven: Ik was ook nimmer in eenig Desseyn, om 't Gouvernement van Engelant te veranderen. Van 't geen, daer ick verder van beschuldigt ben, weet ik niet meer af, als by rapporten of gedrukte dingen, welke ik als voor onseker opnam, so dat het met reden niet verwacht kan werden, dat ick soo particulier soude antwoorden. Indien ick te recht gestelt hadde geworden, konde ick bewesen hebben, dat de slechte reflectien van Mylord Howard op my van een notoire valsheyt waren; want ick weet, dat'er meer als 10 Edelluyden, behalvens alle de Dienaers van 't Huys, zijn, die getuygen konnen, dat ick daer dien dagh heb gegeten. Ick heb geleeft en sterf nu in de Gereformeerde Religie; een ware en oprechte Protestant, en in de Communie van de Kerck van Engelandt; Ick wenschte echter wel hartelijck, dat ick nauwer in de Religie, die ick geloofde, had geleeft; doch

doch ick heb weder de groote troost van de Liefde en Genade van God in en door mijn gesegenden Verlosser gevonden, op welcke Ick oock alleen betrouw, en Ick hoope oock waerlijck, dat Ick ga, om dese volheyt van Vreugde, die in sijn tegenwoordigheyt is, met hem deelachtig te werden, en dese hoope verheugt my oneyndelijck. Ick danck God, dat Ick geen murmuratie in mijn Hert heb, want de conditie mijner Sonden heeft dit verdienstelijck op my gebracht. Ick heb noch veel meerder door Godts Handen verdient, soo dat Ick my seer gaerne aen sijn Straf gedraeg, als werdende maer een kleyne tijd eerder weg-geruckt. Ick vergeef waerlijck aen yder een alles, selfs aen de geene, die geconcerneert zyn in de saeck, dat ick mijn Leven moet verliesen; want, wat de Sententie des Doods, die tegens my gevelt is, belangt, soo kan Ick die niet, als voor seer swaer, oordelen, zijnde daer in, na Ick meen, de Wetten van 't Lant gedenieert. Om te besluyten, gelijck als Ick noyt eenig Desseyn tegens 't Leven van den Coningh, noch tegens dat van iemant anders, heb gehad, soo ben Ick oock noyt in een Desseyn geweest, om de Monarchy te veranderen. Ick sterf in Liefde met yder een; en derhalven bid Ick God, dat hy de Christelijcke Kerck, dese arme Natien en des Conings Majesteyt wil zegenen; en Ick beveel oock hertelijk mijn Ziel aen Gods oneyndelijcke Genade door mijn gezegenden Zaligmaecker Jesus Christus.

THOMAS ARMSTRONG.

Den Hertog van Jorck ontsloeg Sr. Pilkington van de Boete/ waer in hy over 't Scandalum Magnatum/ tegens sijn Hoogheyt begaen/ voorheen gecondemneert was: Maer hy liet den bekenden Oates van dat Crimen aenklagen/ en kreeg hem in 100000 Ponden veroordeelt. Naderhant wiert dese selve Oates van een andere kant van Meyneedigheyt beschuldigt; dan 't Proces had dit Jaer geen voortgang.

Den Coningh vernietigde de Committé van de Ecclesiastique saecken/ bestaende in den Marquis van Hallifax/ den Bisschop van Londen en noch twee andere/ zijnde geresolveert/ alle Ecclesiastique Bedieningen sonder Preadvys te vergeven.

Den Ridder Prichard moveerde tegens de Heeren Papillion en du Bois een Proces/ om dat sy hem/ gedurende 't bekleeden van 't Lord Mayorschap der Stad Londen/ wijl hy haer tot het Sherifs Ampt/ waer toe sy wettigh meenden verkooren te zijn/ niet wilde admitteren/ gearresteert hadden: de laetste overleed voor dat het Vonnis uytgesprooken was/ en de eerste wiert in 10000 Ponden/ ten voordeele van den Heer Prichard/ gecondemneert; dan retireerde sigh buyten 's Lands.

Van andere Gevangens/ noch van de verwarde tijdingen/ die men uyt Schotlant wegens 't vervolgen der Rebellen gekregen heeft/ sullen wy desemael niet spreecken.

Uyt Vranckrijck/ daer eertijts het Licht van de Reformatie soo helder doorgebroocken

gebroocken is geweest / vernam men niet / als dicke duystere Nevelen van Verdruckingen / door de Roomsse Geestelijckheyt gesmeet / Kerck op Kerck / op de minste blick van schijn reden / gesloten / en tot Puynhoopen gemaeckt / Predicanten geschopt en verjaegt / de Gereformeerde het vertrecken buyten 's Lants verhindert / en gedwongen / 't zy met of tegen haer gemoet / Mede-leden van de Roomsse Kerck te werden: en dat soo ver / dat het kleyn over-schot van die Religie / soo 't God niet verhindert / in 't kort / t'eenemael ver-delgt sal werden.

Met Algiers maeckte die Kroon / op seer voordeelige Conditien / de Vrede / bevestigt door een seer humble Aenspraeck aen sijn Majesteyt door een geson-den Ambassadeur van die Regeering.

Madamoiselle / Dochter van den Hertogh van Orleans / wierdt aen den Hertogh van Savoyen / volgens sijn versoeck / uytgehuwt. Het Huwelijck wiert met weynig Ceremonie volvoert. Sy vertrock den 9 April van Parijs met vry wat Suite / en wiert van den Hertogh op de Grensen van sijn Landt ontfangen.

De Princesse Palatine Anna de Gonzagues en Cleves overleed / 68 Ja-ren out / den 6 July / tot Parijs: Sy was de Dochter van Charles de Gon-zagues en Cleves / en in den Jare 1645 aen den Prince Edouard van Beye-ren / Paltzgraef aen den Rhijn / en Soon van Fredrick V., Paltzgraef aen den Rhijn en Coningh van Bohemen / gehuwt.

Het Hof van Spangie had al een geruymen tijt met leetwesen gesien / dat de Barrios / of de Buurten / van de vremde Ministers / en andere / het grootste gedeelte van Madrid van des Conings Jurisdictie eximeerden / daer in veele Crimineele de Justitie ontvluchteden / en eenige saken tegens de Wetten van 't Lant getolereert wierden. Den Raed / om dese ongemacken voor te komen / resolveerde / de uytheemsse Ministers van 't recht der selver te priveren; waer van den Marquis de Manzera door Biljetten alomme kennis gaf. Dat aen den Heer van Heemskerck was van de volgende inhout:

Aen den Heer Coenraet van Heemskerk.

MYN HEER:

DEn Coning, myn Meester, dien God beware, voor oogen hebbende de groote inconvenientien, die sig opdeden, soo tegens God, als den dienst van sijn Maje-steyt, en oock tegens het administreren van de Justitie om sijn Hof ter oorsaec-ke van de immuniteyten, die de uytheemsse Ministers pretenderen, niet alleen in hare Huysen; maer oock in hare Buurten, waer na toe veel Schelmen en meer Volck van quaet leven, oock gefailleerden, vluchten, versekert, van dat sy aldaer door de Justi-tie niet en sullen werden geapprehendeert, waer uyt dan voortkomt, dat hare Misda-den blyven ongestraft, en hare Crediteuren sonder behorelycke satisfactie, tot publyk scandael en overgroote schade van 't gemeen. Tot voorkominge van 't welck sijn

Majesteyt gelieft heeft, te declareren, dat d'immuniteyt, daer van de bovengemelde Ministers sullen jouisseren, sal zyn en verstaen moet werden alleen binnen de Deuren van hare Huysen, alwaer sy woonen, en niet verder; ende dat derhalven de Dienaers van de Justitie, soo wel by dage als by nacht, met hare Roeden publyck in de naest aengelegene Straten en in de gantsche Buurten sullen mogen doen alle 't geen, waer toe haer plicht haer verbint, 't zy ter requisitie van 't Civiel of Crimineel, soo als sy oordeelen, te behooren tot beste uytvoeringe van haer Ampt, ende dat een yder gewaerschout zy van dese vaste en onverbreeckelijcke Resolutie; oock dat na verloop van twee dagen na de bekentmaeckinge van dese deselve sal werden geëxecuteert indispensabelijck tegens een iegelijck. Ick geve hier van aen Uw Excellentie kennisse, op dat hy het weete, en wensche, veele occasien te mogen hebben, om hem aengename diensten te doen. God beware Uw Excellentie veele Jaren, gelijck hy kan. Buen Retiro den 6 Augusti, 1684. Onderstont. Uw Excellenties meesten Dienaer

Geteeckent,

El Marquez de Manzera.

Waer op sijn Excellentie het volgende Antwoort gaf:

Antwoort van den Heer van Heemskerck.

MYN HEER:

Door het Biljet van Uw Excellentie van den 6 van dese lopende Maent wert my bekent gemaeckt de Resolutie van sijn Majesteyt, om die immuniteyt van de Barrios, daer van de uytheemsse Ministers jouisseren, te niet te doen, verklarende, dat van nu af aen die immuniteyt verstaen moet werden alleenlijck binnen de Deuren van hare Huysen, daer sy woonen, ter oorsaecke van de inconvenienten en onredelijckheden, die uyt het misbruyck voortkomen, soo tegens God, als den dienst van 't gemeen. Waer op Ick niet kan nalaten, t'antwoorden (perfecterende de veneratie en het respect, met dewelcke Ick d'ordres van sijn Majesteyt ontfange, voor alle dingen) dat Ick niet en wil inquireren noch examineren, 't geen raeckt het Recht van de voornoemde Ministers hier omtrent, 't zy dat het is privatif door sijn natuurlijcke eygenschap, 't zy dat het is uyt krachte van een milde genegentheyt geauthoriseert in eenige occasien door speciale Declaratien. Maer Uw Excellentie sal wel konnen oordelen, dat (hoewel mijn inclinatie is, om de bevelen van sijn Majesteyt, te embarasseren, ende te bevorderen, 't geen is van sijn Coninckljjcke believen en dienst) Ick (sonder alvorens reeckenschap te geven aen de Heeren Staten, mijne Meesters, van dese Nieuwigheyt) niet kan consenteren in de abolitie van eene soo singuliere præeminentie, hoewel Ick my oock niet sal stellen tegens de executie, geresolveert zynde, met indifferentie aen te sien, 't geen daer uyt sal komen te resulteren, tot dat my de ordres van myne Meesters sullen toegekomen zyn, sonder daer omtrent eenigen andere raet te nemen, als te faciliteren door mijne officien haer Hoog Mog: concurrentie tot het geene, my is bekent gemaeckt, te zyn de wille van sijn Majesteyt; ende, gepresupponeert, het selve is een saecke t'eenemael generael, soo twijffele Ick niet, of

haer

haer Hoog Mog: ſullen, volgens haer gewoone maxime, toetreden in alles, wat redelijck is, en trachten, ſig te conformeren met de begeerte van ſijn Majeſteyt.

Maer, myn Heer, indien dit is een ſaecke, ſoo ſeer geoppoſeert aen den Godlijken dienſt, en van een publijck ſcandael, ſo is het te verwonderen, dat ſelfs de Dienaers van Godt, zynde natuurlycke Subjecten van dit Ryck, met ſoo veel tegenſtreven maintineren dit misbruyck, gelijck men het noemt; en kan Ick ſeggen, dat de geallegeerde redenen, om den voornoemden immuniteyt wegh te nemen, omtrent my qualyck zyn geappliceert, dewyle over de Barrio, die Ick maintinere, ſonder jactantie geſproocken, Ick een yder ſtelle tot Fiſcael, om my te beſchuldigen van een eenig misbruyck, gedurende de 4 Jaren, dat Ick hier aen 't Hof heb geweeſt, waer door Ick ſoude hebbe veroorſaeckt ſoo ſwaerwichtige redenen ende motiven, waer op men die bekentmaeckinge fondeert; maer ſal men veel-eer vinden, exceſſen begaen te zyn door die geene, dewelcke op andere Plaetſen door de Dienaers van de Juſtitie ſelfs werden toegelaten. Het kan zyn, dat de immuniteyt van de Barrios ten deelen oorſaeck is van diergelijcke desordres; maer d'inconvenienten, ſoo ſeer tegens den dienſt van God en die van ſijn Majeſteyt, komen ſeeckerlyck voort uyt andere differente oorſaecken.

Dit is, 't geen Ick voor als-nu op deſe materie te ſeggen hebbe aen Uw Excellentie, aen wien Ick altyt met gehoorſaemheyt blyve gereſigneert, wenſchende, veele occaſien te hebben, om 't ſelve te betuygen. God beware Uw Excellentie veele Jaren in geluck. Madrid den 8 Auguſti, 1684.

Geteeckent

C. v. Heemskerck.

Op dusdanigen manier antwoorden de Keyſerſſe en Venetiaenſſe Ambaſſadeurs oock; doch/ alſoo de Barrios niet uyt kracht van eenig Recht/ maer alleen/ om dat de uytheemſſe Miniſters/ en inſonderheyt die met de Caracter van Ambaſſadeur/ van immemoriale tijden daer van in poſſeſſie geweeſt hadden/ konden gepretendeert werden/ wachteden de Spaenſſen na geen antwoort uyt Duytſlant/ Venetien en Hollant: maer lieten den 17 Auguſtus tot een begin een Alcalde/ verſelt met verſcheyde Miniſters van de Juſtitie/ met opgeheven Roeden/ recht door de Quartieren van den Keyſer/ Venetien en deſen Staet/ rijden/ en poſſeſſie nemen van judiciële executien; waer in ſy naderhant gecontinueert hebben.

De Coninginne van Portugael/ Maria Eliſabeth Francoiſe van Savoyen/ twede Dochter van Carel Amadeus van Savoyen/ Hertogh van Nemours en Aumale/ eerſt gehuwt aen Alphonſus de VI., en daer na/ met inwilliging van den Paus/ by ſijn leven/ met Don Pedro/ doe Prince Regent/ en nu Coning/ was den 21 December/ 1683/ tot Pagliavam/ een Dorp na by Liſſabon/ overleden/ en wiert in de Kerck van de Capucijnen tot Liſſabon geëxponeert.

Tot Leuven ontſtont wyp wat brouillerie. Den Raetsheer Vaes wiert van den

den Marquis de Grana gedeputeert / om middelen uyt te vinden tot het betalen der Schulden van die Stad/ten welken eynde hy bequaemst oordeelde/een nieuwe Oplage op te stellen; maer 't Volk wilde dit niet gedogen/en dwong dien Raetsheer/ sig/niet buyten gevaer van sijn leven/ te retireren: dit bequam haer echter niet wel; want de Stad wiert met veel Cavallery belegt / eenige der voorbarigste gevangen genomen / en (hoewel de Gedeputeerden / van daer afgesonden / de ontslagingh en vrystellingh / om dat men de misslag soo groot niet / als men eerst uytgekreten had / en geen gemeenschap met gequetste Majesteyt te hebben / bevont / seer ernstigh versochten) terwijl andere eschappeerden / op den eersten September een onthooft / een gehangen / een gegeesselt / een fugitijve gebannen / een in effigie onthooft / en vier in effigie opgehangen. De Cavallery trock/ na dat dit volvoert was / allengskens van daer/ en sijn Excellentie consenteerde het volgende Jaer een generale Amnestie voor alle geëxileerde / en verder aen die Brouillery hantdadige.

Tot Brussel ontstonden kort daer na oock geen geringe Differenten. De negen Natien vergaderden den 12 December / om / volgens gewoonte / de kleyne Impost / genaemt het Negenmanneken / voor drie Maenden te consenteren; maer / alsoo die van Antwerpen den grooten Impost op de vier Spetien van Consumtie niet hadden toegestaen / als onder bedingh / dat de excessive Rechten op de inkomende Goederen aen het Fort St. Mary tot op den ouden voet vermindert souden werden / conformeerden die van Brussel sig met dit advys / en pretendeerden boven dien / dat de Comptoiren van de Imposten ten eersten/volgens de Privilegien/dat de 3 Hooft-steden van Brabant/ Leuven / Antwerpen en Brussel / de Lasten / eer men se vorderen kan / eenparigh moeten toestaen / gesloten souden werden: sy begeerden oock 't Stadhuys / voor contentement te hebben / niet te verlaten. 't Hof / om dat het niet sonder groote prejuditie dese begeerte konde inwilligen / wijl alle Rechten en Licenten eerst in Mey van 't aenstaende Jaer stonden te expireren/ wilde hier na niet luysteren / en liet in tegendeel 't Regiment Spangiaerden / het Regiment Dragonders / de 3 Compagnien Guardes / en de Compagnien van den Drossaert / Roode Roede / en de Proboost / alle daer in Guarnisoen leggende/ patrouilleren / en oock eenige Regimenten te Paert van Leuven komen. De Natien bleven echter onveranderlijck. Den 17 / 's avonts / rechteden eenige van 't Gepeupel vry wat moedwil op 't Stadhuys aen: twee van de Magistraet verfoegden sig daer op aenstonts ten huyse van den Baron du Fay/ versoeckende hulp: sonder tijt-versuym steeg hy te Paert / reed met de Guardes en Dragonders / die voor sijn Huys stonden / 200 sterck / na de Marckt/ alwaer sijn Ruyterey rangeerde / en de Burgerlijcke Wacht / in 16 Man bestaende / aentaste; drie van deselve wierden gequetst; de andere stelden sigh in defensie / sloegen de Trommel / wilden de Klock / tot teecken van Allarm / luyden; dan 12 Spangiaerts / door den Mayor Stercks op den

Toorn

Toorn van St. Nicolaes gelegt/verhinderden de Burgers/na dat sy de Deur opgelopen hadden/ door 't werpen van Granaden van de Trappen/ de verdere toegang. Ondertusschen wiert dapper op de Marckt gevochten: de Burgery quam derwaerts op 't geruchtaen/ en sloeg/ eer se noch meer/ als omtrent 100 sterck in de Wapenen was/ de Ruytery/ die sig op de vlucht begaf: het Paert van den Baron du Fay wiert gequetst; hy/ onder de voet geworpen/ verloor sijn Hoet en Paruyck/ en had groote moeyte/ om weder op 't Paert te komen: sijn Knecht wiert naest sijn zijde doot geschooten; sijn Palfrenier gequetst/ en veele Soldaten oock gedoot en gequetst. Middelerwijl quam de Burgery van alle kanten in de Wapenen/ en attacqueerde de Soldaten over-al/ waer sy se vonden. Den 18/ 's morgens vroeg/ liet de Pastoor van St. Nicolaes de Soldaten/ die op de Toorn waren/ om uyt handen der Burgers (die/ vergramt/ uyt oorsaeck/ dat eenige door de geworpen Granaden gequetst waren/ haer beneden wachteden) te redden/ in 't stille door de Kerck wegh gaen. Dien ochtent wierden de 5 Gildens/ die 't toekomt/ de Marckt en 't Stadhuys te bewaren/ in de Wapenen gecommandeert. De Jongens versamelden sigh in groote menigte by-een/ namen de Deur van de Toren van St. Nicolaes/ droegen die door de Straten op hare Schouders: boven op stont een Jongen met een stok in de hant: dus gingen sy/ na de Stad doorwandelt te hebben/ voor 't Hof: daer gekomen/ nam de Jongen/ die boven op stont/ een Hoen/ pluckte 't/ en wilde 't met een verroest Mes keelen. De Burgers versterckten de Wachten aen de Poorten/ die gesloten bleven/ en maeckten sig Meester van de Batteryen en secreete uytgangen. Op de middagh ontstont op 't Stadhuys brant; de Burgers/ op St. Nicolaes Toorn geklommen/ klepten de Klocken; en de Geestelijcke bluschten het vuur/ terwijl dat 30000 Burgers in de Wapens gereet stonden. Ten 3 uren ontbood den Heer Marquis de Grana/ om verder ongemack te verhinderen/ eenige Gedeputeerden van de 9 Natien ten Hove/ en/ haer hebbende hooren spreken/ seyde: Is het anders niet? dat sal U L geworden; en men sal den Tarif op de voet van die van den Prince van Parma stellen, volgens Uw versoeck; maer Uw Magistraet hadde my gesegt, dat U L. alle de Rechten woudet vermindert hebben, 't geen in mijn macht niet is. Sijn Excellentie gaf haer een Acte hier van/ met verklaring/ dat men die selfs by dese Vredens-tijt vermindert soude hebben/ en dat se alleen/ om de Oorlogs onkosten te dragen/ opgestelt was. Hier mede keerden sy na 't Stadhuys; maer quamen/ als men sagh/ dat de dagh/ wanneer 't stont te beginnen/ niet uytgedruckt was/ weder ten Hove/ alwaer haer terstont een andere/ en meer geëxtendeerde/ Verklaringh toegevoeght wiert. 's Avonts publiceerde men de Acte noch met Flambeauwen van de Puye/ en 's anderen daeghs consenteerden de Gildens 't Negenmanneken/ en confirmeerden haer voorheen gedragen Consent op de vier Spetien van Comsumptie.

De Stad Luyck had voorleden Jaer sig met haren Prins / den Ceurvorst van Ceulen / geaccommodeert / en sont in 't begin van dit Jaer eenige Gedeputeerden na Ceulen / om 't Accoort te bevestigen / en de eerste Paye van 't beloofde Gelt te betalen. Maer / soo dra de Magistraet / niet sonder onlust / verandert was / verwijderden de Differenten op nieuw / alsoo deselve het gesloten Accommodement niet nakomen wilde ; waerom den Ceurvorst resolveerde / de Stad door gewelt tot gehoorsaemheyt te brengen ; en stierde den Heer Ducker / om de aggreatie van sijn Alderchristel: Majesteyt te hebben / na Parijs / welke met de gewenschte Antwoort te rug quam.

Van dit voornemen gaf den Heer Norf by Memorie oock kennisse aen haer Hoog Mogende : met versoeck / dat desen Staet daer over geen Ombragie geliefde te scheppen / en aen den Gouverneur of Commandant van Mastricht ordres te senden / dat geen van hare Troupen (gelijck eenige der voornaemste Renitenten van Luyck opentlijck banteerden / ingeval van inlogeringh der Ceurvorstel: Troupen in 't Sticht van Luyck te sullen geschieden) derwaerts mochten marcheren. Hier op wiert geantwoort / dat haer Hoog Mog: noyt eenige occasie tot turbatie der Rust in de Nabuurschap aen de hant souden geven / en dat sy mede versochten / dat door 't inlogeren der Ceurvorstel: Troupen in 't selve Sticht het Territoir van den Staet en de goede Ingesetenen van dien niet geincommodeert mochten werden.

In tegendeel socht de Regeeringh van Luyck haer door de entremise van Vranckrijck voor de Desseynen van haren Prins te beschermen / en sont de volgende Brief aen sijn Majesteyt :

Brief van de Regeering van Luyck aen den Coning van Vranckrijck.

SIRE:

WY ignoreren niet, dat het Verschil, het welcke eenige Jaren tusschen sijn Hoogfurstelijcke Doorl. van Luyck, onsen eerwaerdigen Bisschop en Prins, en dese Stadt gesweeft heeft, ter ooren van Uw Majesteyt gekomen is, en dat hy wel geinformeert is, dat het geen, het welck sulckx veroorsaeckt, niet anders is, als de Conservatie van de Privilegien, van welcke de Volckeren gewonelijck seer jaloers zijn. 't Is wel waer, Sire, dat voor omtrent 5 Maenden een soort van een Accommodement geslooten is, in het welck de 32 Gildens, nochte over de materie, nochte over de form, haer satisfactie gevonden hebben, alsoo eenige Burgers, om haer particulier Intrest, soo aen sijn eerwaerdige Hoogfurst: Doorl. van Luyck, als aen sijn Hoogfurst: Doorl: van Straetsburg, die met dese saecken is bemoeyt geworden, hebben doen geloven, dat het grootste gedeelte van de Gildens soodanig Accommodement geweten en aengenomen had; van 't welck en van veele violentien de 32 Gildens en Corps ter eerster gelegener occasie in April begonnen en tot in July laetstleden gecontinueert hebben, aen haren eerwaerdigen Bisschop en Prins respectivelijck haer klachten te doen, en haer Grieven te representeren, om daer tegens hulp te verkrijgen, sonder dat sy tot noch toe d'eer hebben konnen genieten, om gehoort te werden, niet tegenstaende Wy niet weten, dat de Gemeente buyten haer devoir en respect

in

in eenige van haer Conduiten heeft gegaen, veel min een quaet tractament door de weg van Wapenen, waer mede Wy gedreygt werden, gemeriteert.

De Rechtvaerdigheyt, Sire, die de Glorie aen Uw Majesteyt geeft, nodigt Ons, en schijnt Ons aen te porren, Uw Majesteyt lastig te zyn, om hem te verseeckeren, gelijk Wy met alle respect doen, dat onse intentie niet anders is, als 't geluk van een oprecht Accommodement met onsen eerwaerdigen Bisschop en Prins te bekomen, in het vertrouwen, 't welck Wy hebben, dat het bequaemste middel, om het durabel en nut te maecken, bestaet in de Conservatie van de Privilegien der Stad, voor welcke Uw Majesteyt en de Coningen, sijn Predecesseurs, sig meenigmael geëmployeert hebben.

Wy komen dan, Sire, met alle veneratie Uw Majesteyt seer ootmoedelijck bidden, dat hy om sijn grootheyt sijn Conincklijcke gunst, welcke hy aen niemant weygert, aen 't Volk van Luyk gelieve toe te staen, Ons betrouwende, dat hy door dat weynige dat hy by onsen eerwaerdigen Bisschop en Prins sal gelieven in 't werck te stellen, sal verkrijgen, dat Wy op onse klachten gehoort, en de Desseynen, contrarie de natuurlijcke benigniteyt van desen Prince, gestilt werden. Dit is de onderdanigste Bede welcke doen,

SIRE;

Van Uw Majesteyt

De seer Onderdanige en seer Gehoorsame Dienaren,

De Burgermeesters, Gesworenen en Raed der Stad van Luyck.

Ter Ordonnantie van mijn voorsz. Heeren.

Was geteeckent,

CASTELAIN, pro de MOULIN, *absent.*

Sy beloofden oock aen een voornaem Minister van die Kroon een groote Somme Gelts/ soo hy konde te wege brengen/ dat den Coningh haer Stad onder sijn Protectie wilde nemen; aenbiedende/ 2 a 3 Poorten der Stad aenstonts in te ruymen onder sekeren Tribuyt/ jaerlijcks voor de Protectie te betalen. Maer sijn Majesteyt wees dit versoeck van de hant/ en belaste sijn Resident/ de Magistraet aen te dienen; Dat Hy niet alleen den Heer Ceurvorst in sijn rechtvaerdig voornemen tegens de Stad niet soude beletten; nemaer oock gehouden was, sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, indien hy alleen niet machtig genoeg soude wesen, om de Stad onder sijn Gehoorsaemheyt te brengen, met sijne Volkeren te assisteren.

Aen haer Hoog Mog: quam de volgende Missive:

Missive van de Stad Luyck aen haer Ho: Mo:, de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

DE voorgaende Magistraet sal ongetwijffelt aen Uw Hoog Mog: kennisse van een Accommodement van de differenten tusschen sijn Ceurvorstelijcke Doorl:, onsen eerwaerdigen Bisschop en Prince, in 't laetst van de voorleden Maent February

bruary gesloten, gegeven hebben; maer, alsoo weynig tijts daer na de 32 Gildens, dewelcke de Generaliteyt van 't Volck representeren, geen volkomene satisfactie hier in genomen hebben, dat sulckx tot prejuditie van de Rechten van de Stad gepractiseert is door eenige gepassioneerde Burgers, dewelcke met surprisen en violentien, die sy gebruyckt hebben, oock onsen eerwaerdigen Prince en sijn Hoogfurstel. Doorl. van Straetsburg gepersuadeert hebben, dat het Volck by meerderheyt van Gildens geconsenteert had; over al het welcke en andere Grieven sy tot sijn voorsz. eerwaerdige Hoogfurstel. Doorl. haer toevlucht genomen hebben; na't welcke sy gedaen hebben, gelijck wy continuëren te doen, seer ernstige instantien, en versoecken, om gehoort te werden: des-niettegenstaende hebben Wy tot noch toe niets konnen obtineren: in tegendeel werden Wy, volgens 't gemeene gerucht, door wegen van gewelt door de Troupen van sijn Hoogfurst. Doorl., welcke den Heer Ducker aen den Alder-Christ: Coning gesonden heeft, om dessels aggreatie hier op te hebben, gedreygt. Dit verplicht Ons, Mijn Heeren, Uw Hoog Mog: seer ootmoedigh te versoecken, dat deselve Ons hare favorabele entremise gelieven t'accorderen, op dat sijn Hoogfurst. Doorl: na soo veele instantien en versoecken eenmael de Grieven van sijn Volck gelieve te hooren, en eenige Commissarissen te stellen, ten eynde, om de violente wegen van gewelt, die oock soo aen den eenen als den anderen van de Naburen prejudiciabel sullen zyn, te postponeren, nademael Wy van geen ander Crimen weten, als dat, van onse Rechten, Privilegien en Vryheden met alle respect, 't geen Wy aen onsen eerwaerdigen Bisschop en Prince continuëren toe te dragen, te maintineren.

Ende, terwyl Wy hoopen, dat Uw Hoog Mog: de goede Nabuurschap en Vruntschap, de Negotie en 't gemeene Intrest sullen erkennen benevens de Neutraliteyt van dese Stad, soo, gelijck sy erkent hebben door haer Declaratie van den 29 April, 1679, sullen sy Ons oock toelaten te seggen en te zyn,

MYN HEEREN;

Van Uw Hoog Mog:

De seer Onderdanige en Gehoorsame Dienaers en goede Vrunden;

De Burgermeesters, Gesworens en Raed der Stad Luyck.

Luyck, den 18 Augusti 1684.

Ter Ordonnantie van de voorsz. Mijn Heeren.

Was geteeckent,

CASTELAIN, pro du MOULIN, *absent.*

Een Copy van 't bovenstaende sonden haer Hoog Mog: aen den Ceurvorst van Ceulen / benevens een Missive / van inhout, Dat sy niet liever souden sien/ als dat de geresen Differenten in der minne mochten werden geassopieert: Dat sy / by Missive versocht zijnde / by sijn Ceurvorstel: Doorl: te intercederen / echter haer omtrent dat versoeck niet konden inlaten / voor dat van sijn Ceurvorstel: Doorl: verstaen hadden / of 't selve hem aengenaem soude zijn? en indien Ja; dan alles / wat mogelijck / te willen contribuëren. Aen de Regeering van Luyck wiert geschreven; Dat haer Hoog Mog: seer gaerne de

Differenten

Differenten tusschen den Ceurvorst van Ceulen en die Stad bygelegt souden sien / wenschten / dat de Confidentie / die sy op haer Mog: intercessie stelde / daer toe iets mocht contribuëren ; aen den Ceurvorst / om sijn sentimenten te verstaen / geschreven hadden / en verwachteden / dat de Magistraet van haer kant alles tot het Accommodement by brengen soude.

Voor 't ontfang van haer Hoog Mog: Rescriptie was men door de Antwoort van den Franssen Resident / Monsr. de la Rondiere / op 't gedaen versoeck gegeven / daer toe al geresolveert: ten dien eynde wierden eenige Gedeputeerden na den Bisschop van Straetsburg / die de aennaderende Ceulsse Troupen commandeerde / en te Viset gecampeert lag / gesonden. Na gedane Voorslag schreef hy haer dese Conditien voor: 1. Dat die van Luyck souden moeten betalen alle de kosten van de Marsch van 't Leger. 2. Dat souden hebben over te leveren 30 Personen, by sijn Ceurvorstel: Doorl: te nomineren, om, andere ten exempel, gestraft te werden: En eyndelijck 3, dat gehouden souden zijn, soo veel Militie in te nemen, als sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt soude believen goet te vinden.

Maer / alsoo de Luyckenaers sig niet spoedig genoeg dese Conditien onderwierpen/trocken 6 a 700 Dragonders en Ruyters van de Armee (in 't geheel/ soo Ceulsse / als Munsterse Troupen / 5060 Man sterck / en 8 Veltstucken van 3 Pont by sig hebbende / behalven de Detachementen / en eenigh Volck / dat 6 Mortieren en 20 Stucken Canon convoyeerde / bestaende in 4 a 500 Man) den 26 Augustus voor de Stad Luyck / vragende de Burger-Wacht/ of sy de Poort voor haer wilde openen ? en kregen tot antwoort / ja: die van binnen liepen aenstonts om de Sleutels. De Burgermeesters / die dit niet verwacht hadden / versochten / dat men de Stad alleen 24 uren soude houden/ om / soo veel doenlijck / een Capitulatie te maken ; Maer de Burgers / daer na niet luysterende / deden de Poorten op / en lieten de Militie binnen / die sig datelijck op de beste Posten begaf: den Bisschop van Straetsburg quam oock in de Stad / en wiert van de rest der Armee / die hy by de Burgers en in het Sticht logeerde / gevolght. Dus geraekte die considerable Stad / die op soo veel gewapende Burgers stofte / sonder slagh of stoot in handen van haren Prins.

Den Burgermeester Giladon echappeerde ; maer de drie andere / Ernest de Plenevaux / Renardi en Macors / wierden / benevens haer aenhangh / vast-geset / en binnen weynigh tijdt gecondemneert. Plenevaux / sieck zijnde / kreegh verlof / om / door Guardes bewaeckt / sijn Huys tot een Gevangenis te mogen hebben ; dan echappeerde: de twee andere / Renardi en Macors / wierden den 9 October publijck op een opgerecht Schavot op de groote Marckt onthooft. Dien namiddagh dede den Ceurvorst van Ceulen daer sijn publijcke Intrede / schickte alles na sijn welgevallen / stelde Impositien op Geestelijcke en Wereltlijcke / gaf ordre tot het bouwen van een nieuwe Citadelle / op de plaets / daer de oude gestaen hadde / en vertrock/

trock / na een generale Amnestie / uytgesondert eenige Personen / toegestaen te hebben / weder na Bon.

De Munsterse Troupen reverteerden oock na huys ; maer de Ceulse hielden sig in en omtrent Lynck.

Ceulen bleef in sig selven seer ontrust. De nieuwe Magistraet ging met het executeren der oude voort / sonder op Keyserlijck bevel of voorslagen van Accommodement reflexie te nemen / en liet hare Gedeputeerden vroeg in 't Jaer van Lintz t huys komen.

Den eersten Augustus gelagh de Coninginne van Sweden / op de Reys na Jacobs-dael / in 't Kraem-bedde van een jonge Prins / die in den Doop Ulrich genaemt wiert.

Tot Hamburg ontstont den 4 July op de Scheepsmakers Brugh een groote en vehemente Brandt / welcke dese Straet aen beyde de zijden / 't meeste gedeelte van de Reerweder / de Broeck en de gantsche Picktuynen / veele Packhuysen met Graen en Suyckerbackeryen / consumeerde : 1500 capitale Wooningen / en / soo sommigen seggen / noch meerder / souden geruineert zijn geworden.

De Velttocht in Ongaryen was voorleden Jaer geluckigh geëyndigt / en / gedurende de Winter / wende men veel vlijt aen / om Gelt-middelen by een te brengen / de Ongaren van de Porte af te trecken / en nieuwe Alliantien te maecken.

Omtrent het eerste wiert alleen by den Paus geluckigh gearbeyt ; alsoo de andere Europeesse Vorsten (behalven / dat de Euangelische niets ten voordeel van de Religie / onaengesien hare groote beloften in sulcken geval / konden verwerven) met haer selven genoeg te doen hadden / soo langh d'onlusten met Vrankrijck niet bygelegt waren : Hierom wiert oock den Envoyé van Polen / ten desen eynde herwaerts gekomen / met een beleeft Antwoordt van haer Hoog Mog: afgeset.

Tot volvoeringh van 't twede sont den Keyser / op 't gedurigh aensoeck van den Coning van Polen / de volgende Amnestie na Hongaryen.

Generale Amnestie voor de Ongaren , met de vrye Exercitie van de Religie , en Restitutie van de Goederen.

WY Leopoldus , by der Genade Godts , verkoren Rooms Keyser altijt Vermeerder des Rijcks , en Coningh van Duytslant , Hongaryen , Bohemen , Dalmatien , Croatien en Sclavonien , &c. Aerts-Hertog van Oostenrijck , Hertog van Bourgondien , Brabant , Styrien , Carinthien , Carniolen , Marck-Graef

van Moravien, Graef van Habspurg, Tyrol en Goritien, &c. Aen allen ende een yder van wat Staet en Ordre, namentlijck Prælaten en Baronnen, Magnaten en Edelen, als oock Vrye en Koninckliicke Steden, ende d'andere Inwoonders van ons Koninckrijck Hongaryen, en de Deelen, die daer aen geannexeert zyn, aen welcke 't toekomt, van wat Staet, Graet, Orden en Conditien zy zyn, maken wy door den inhout deses bekent.

Dat de geheele Christen Werelt weet, met hoe overvloedige en gantsch Vaderlijcke sorg wy tot nu toe gearbeyt hebben, om ons Koninckrijck Hongaryen, in Binnenlandtse oneenigheden ingewickelt, en daer door tot d'uytterste miserien gebracht, in een vreedsame en bloeyende staet t'herstellen: Dat selve getuygen soo veel door seer voortreffelijcke en vredelievende Persoonen aengestelde Commissien; en soo veel Conditien aen de afdwalende van de Koninckliicke gehoorsaemheyt, in verscheyde tyden geoffereert; en eyndelijck selfs de Vergadering tot Edenburg, dewelcke wy ten desen eynde, als het eenigste middel, om de saecken te vereffenen, aengestelt, en, niet sonder manifeste krenckingh van onse gesontheyt, in Persoon bygewoont hebben, steunende op d'ontwijffelbare hoop, dat onse gedurige arbeyt en vigilantie, om het voortreffelijcke Ryck tot de oude gehoorsaemheyt van sijn wettigen Coning en de herstellinge van desselfs rust te brengen, tot veel vrucht ende profijt soude gedyen; maer de quaetwilligheyt van de Ongetrouwen heeft geprævaleert, en de verderffelijcke ambitie van weynige heeft door opsettelijcke boosheyt de sincere en opereuse naerstigheyt, die ten goede streckte, vernietight; want so ver is de halsterrige stoutigheyt van de Hooghste Macht-schenders bereyts geklommen, dat sy door valsche persuasien seer veel andere van de Inwoonders van 't Koninckrijck verkeerdelijck tot haer Party gebracht, door openbaer Verbont dit Apostolijcke Rijck aen 't Turckse Jock belooft, met de grootste, ja Erf-vyant van de Christenheyt sig actuëel geconjungeert, en te gelijck met haer eygen Vaderlant onse andere getrouwe Provintien wredelijck te Vier en te Swaert verwoest hebben, tot dat Wy, Godt de Rechtvaerdige saeck helpende, de Turcken gelijckelijck met de Hoogste Macht-schenders met een dubbelde Victorie verslagen hebben. Wat Coning of Prins kan de wederspannigheyt en Sacrilege Wapenen van soodanige Onderdanen, tegen haer Coning gekeert, met goeden gemoede dulden? En wil niet liever alderhande gestrengigheyt, om de Godlose te straffen, spoedig oeffenen? Wy werden nochtans, alhoewel wy de loop van onse Victorieuse Wapenen, om haer te straffen, rechtvaerdelijk souden konnen gebruyken, aengeport door onse aengebore goetheyt en bysondere affectie van Liefde, met welke wy tegens dit outste Rijk en Voormuur van 't Christelijke Volk aengedaen zijn, gelijck wy aengedaen werden, om de sachtigheyt voor de Straf te prefereren, en daer-en-boven alle middelen en wegen van benigniteyt, door welcke wy het onvoorsichtige Volck uyt de stricken van gedurige infeliciteyt, namentlijck het Turckse Jock, onder 't welcke de Hoofden van de Rebelly haer listelijck pogen te brengen, hopen te redden, in te slaen.

Derhalven yder, met verkeerde inbeeldingh ingenomen, welcke wy bevonden hebben, dickwils door de onvoorsichtige gedwongen te werden, door een Vaderlijke wille trachtende te versachten, omhelsen en nemen wy, na soo veele en verscheyde,

om de afgedwaelde te recht te brengen, getenteerde middelen, door dese laetste uyt een Vaderlijck Hert vloeyende vermaning, allen en een iegelijcken, niemandt uytgesondert, aen de laetste Rebellye en afval schuldigh, welcke waerlijck oprechtelijck met gantscher herten, en stantvastelijck genegen zyn, sig te bekeeren, weder genadelijck aen; op 't Koninckliјck woort, ernstelijck en vastelijck belovende, dat sy, indien sy voor de laetsten dag van de toekomende Maent February, voor onse Commissarissen, met Volmacht voorsien, en in 't midden van die Maent, dese Functie tot Presburg sullende beginnen, de Nefarie Rebelly, en de Godloose Societeyt met de Turcken, en verkeerde Hoogste Macht-schenders afgeswooren, en den Eed van getrouwigheyt, aen haren Coning schuldig, op nieu gepresteert sullen hebben, en sig voortaen als getrouwe Onderdanen stantvastelijck dragen, alle en een ieder van haer de Amnestie, of generale vergetentheyt, en daer-en-boven de Restitutie van den Ouden Adel, Faem en Eer, gelijck oock van hare Goederen, soo roerende als onroerende, noch in weesen zijnde, sullen ontfangen, en van onse Commissarissen, om dit te volvoeren gedeputeert, actuelijck in de possessie van het quytgeraeckte gestelt werden.

Ende, indien iemant van de wederkeerende Digniteyten, Ampten of Officien in het Rijck voorheenen bedient heeft, die sal sigh particulierlijck by de voorn. Commissarissen konnen insinuëren, dewelcke over 't herstellen in soodanige Digniteyten met hem tracteren, en onse Resolutie van onse Coninglijcke Throon over 't geene, sy hier van aen Ons sullen hebben laten weten, verwachten sullen. Ende, op dat de gemeyne Ongersse Soldaten, en derselver Officiers, voornamentlijck, eertijts van onse Coninglijcke Dienst gedimitteert, oock geen gebreck aen nootsakelijck onderhout mogen hebben, sullen wy door de meermaels gemelde onse Commissarissen besorgen, dat sy op 't spoedigste en dadelijck door de Generaliteyt, om Soldyen te verdienen, in de Rijcks-Guarnisoenen, of 't Ongarisch Velt-Leger, geaccommodeert werden.

Aen onse Graefschappen en Steden staen wy oock toe, door hare Gedeputeerde, met volkomen Volmacht voorsien, voor deselve Commissarissen te compareren, en de Acte van de Reconciliatie, gelijck deselve voor-af gesonden wert, te celebreren; aen welcke oock, gelijck aen andere in 't bysonder, tot de Commissie komende, van onse Krijgs-Overstens vry Geleyde, en getrouwe Securiteyt, in 't gaen en keeren, en dat voor niet, gegeven sal werden.

Daer-en-boven (alsoo wy aen de soo dickwijls gemelde onse Commissarissen onder anderen aenbevolen hebben, dat aen alle die geene, die klaegt, volgens den inhont en præscriptie van de laetste Edenburgse Vergadering (dewelcke wy gantschelijck begeeren, dat gesalveert en in 't geheel nagekomen sal werden) sijn Recht, volgens dien competerende, of de restitutie, soo van de Goederen, ofte Eer, of volgens het vijf-en-twintigste en ses en-twintigste * Articul van 't ged. Vergaderings-Tractaet ende Besluyt, in de vrye exercitie van de Religie, of Assignatie van de Kercken en Scholen, noch niet ontfangen te hebben, aenstonts van deselve de actuële Executie getribueert sal werden) sal soodanige Prætendent, die de hulp van dese onse

* *Dese gaen hier nevens onder A.*

onse Commissarissen imploreert, sonder uytstel, de actuële Executie van dat gene, dat hem toekomt, als hy 't geprobeert heeft, verkrijgen.

Nademael wijders het Diploma, in onse Krooning in 't Jaer duysent ses hondert vyf-en-twintig geëmaneert, in de mont van alle soo overvloedig en gefrequenteert, door soo verre insluypingh van eenige ambiguiteyt ende obscuriteyt van verscheyde interpretatien, soo gedistraheert wert, dat, na de opinie en uytleggingh van eenige, het niet kan zijn, of de gront en 't fondament van de Coninglyke Digniteyt en Regeering moet verstoort, ja selfs de Staten en Inwoonders door tweedracht en nijt, gelyck de ondervinding geleert heeft, onder den anderen verder oneenig werden. Derhalven hebben wy aen onse Commissarissen bevolen, met ervarene en eendracht-lievende Ongaersse Mannen rijpelyck en ernstelijck te confereren en te consuleren, hoe de rechte sin van 't geseyde Diploma uytgevonden, en door een rechte interpretatie soo ver soude konnen gebracht werden, dat tusschen den Coningh en de Ingesetenen ('t welck in alle Coningrycken het voornaemste is) een goet verstant en een duursaem fondament van de gemeene Staet, soo in 't Geestelyck, als 't Wereltlyck, vastgestelt, en daer-en-boven een billijcke administratie van Justitie in 't hooge en 't lage, en oock een seeckere manier en vaste ordre van onse Coninglycke Kamer en Krijgs-saken, gestabileert magh werden: Op welcke voorgaende en præliminaire arbeyt en moeyte sal volgen, dat in de naestkomende Vergaderingh, dewelcke wy soo spoedig, als door 't cederen van de tegenwoordige Oproeren, met Gods hulpe, sal konnen bygebracht werden, sullen uytschryven, het gem. Diploma door verdere Discussie en Consent van de Staten en Leden op een Vaderlycke manier in een seker en soodanig altyt-durende Articul geredigeert sal werden, dat het voortreffelycke Ryck en Natie de oude Glorie en Splendeur weder bekome, en alsoo de Inwoonders gelyckelyck met haren Coning met eendrachtige gemoederen en macht stryden, om haer, en d'Altaren, Vrouwen, Kinderen en 't Vaderlandt van 't seer onmenschelycke Jok van den Turcksen Tyran te vindiceren. Op dat alle de Staten en Leden dese onse Godvruchtige en Vaderlycke intentie ten besten accepteren, en sigh en de toekomende Posteriteyt heylsaemlyck consuleren, en niet met de listen van ambitieuse Menschen, haer voordeel alleen in onrust soeckende, aenspannen; maer in de seer goethertige Schoot van hare wettigen Coning, door tusschen komen van een schuldige gehoorsaemheyt, haer weder begeven, vermanen wy seer genadelyk, dat sy tot de restitutie van de langhdurige Rust coöpereren, en offereren ten dien eynde de gereetheyt van onse Coningl: en Vaderlycke sachtmoedigheyt. Maer aen die geene, die binnen den voorsz. Termijn dese aenbieding van Genade en Reconciliatie niet omhelsen, en halsterrig weygeren, aen de bovengem. Commissie haer aen te geven, en alsoo volherden in de Samensweering tot het verderf van haren Coning ende het Vaderlandt en de gantsche Christenheyt, verkondigen wy alle rigeur en gestrengheyt van de Wetten; als zynde door die daet tot de straf van de bekende eeuwige infideliteyt overwonnen en gecondemneert, en door de Coninglijke Indignatie gebannen. Waerom wy oock voor God, de Nakomelingschap, en de gantsche Christen Werelt, protesteren, dat wy aen alle ongevallen, verwoestingen en miserien, die daer uyt ons Coningrijck en de Inwoonders van het selve, en de na-bygelegene Provintien, en daer en-boven de gantsche Christenheydt, sullen over-

komen, (alsoo wy niets nagelaten hebben, om deselve te verhinderen) seeckerlijk onschuldig en onnosel zyn, en dat se dienvolgende alleen t'imputeren zyn aen die geene, die, ontoombaer door private Ambitie of Roof-lust, de Republijck en het Vaderlant postponerende, de menighmael geoffereerde tyt, tot onse Coninglijcke en Vaderlijcke vermaning en reconciliatie, door onsinnige halsterrigheyt, veracht hebben. Gegeven in ons Casteel van Lintz, den 12 dagh van de Maent January, in 't Jaer onses Heeren een-duysent ses-hondert en vier en-tachtigh: Van onse Rijcken, van 't Roomsse 't XXVI., Hongaryen en de andere XXIX., en Bohemen XXVIII. Jaer.

LEOPOLDUS. (*L. S.*)

JOANNES GUBASOCZY,
Bisschop van Neutra.

JOHANNES MAHOLANY.

A.

Van de vrye Exercitie van de Religie.

HET XXV. ARTICUL.

EN dewijl, ten besten van de Vrede, en publijcke Tranquilliteyt van het Coningrijck, sijn Majesteyt verwaerdight heeft, goedertierentlijck in de saeck van de Religie sig te resolveren, derhalven insereren de Staten en Leden van 't Coningrijck deselve Resolutie in de Articulen: En wel voornamentlijck, om dat de vrye Exercitie van de Religie al voorheenen in den Jare 1606, uyt kracht van de Pacificatie van Weenen toegestaen, door dese Beroertens van de kant van veele geturbeert is geworden. Derhalven, geconfirmeert zynde ter deser plaets het eerste Articul van de voorsz. Pacificatie, wert deselve Exercitie alle en overal door 't Rijck (behoudens nochtans het Recht van de Aertsche Heeren) volgens het eerste Articul van den Jare 1608, voor de Krooning verkondigt, vry gepermitteert, en de Predicanten, oock Schoolmeesters, andersints of uytgebannen, of, om eenige Reversalien, de Ampten van hare Professie niet exerceren konnende, een vrye wederkeering in het Coningrijck, en een vrye Professie en Exercitie van hare Religie, soo ver selfs haer Reversalien gecasseert werdende, toegestaen; en sal in 't toekomende geen van de Inwoonders in de vrye Exercitie van sijn Religie geturbeert, noch, die de Lutherse of Gereformeerde Religien toegedaen zyn, tot Ceremonien, contrarie haer Confessie, gedwongen werden.

Van de Assignatie van de Kercken en Plaetsen, om deselve te bouwen.

HET XXVI. ARTICUL.

BOven dien sullen de Kercken van die geene, die de Augsburghse en Switserse Confessien toegedaen, en met de Catholijcke Plechtelijckheden noch niet gereconcilieert

concilieert zyn, door seeckere Commissarissen deselve geassigneert, en op andere plaetsen, volgens de goedertieren Resolutie van sijn Majesteyt, plaets tot het bouwen van Kercken en Scholen, en oprechten van Parochien, tot commoditeyt van deselve toegenegene tot de Augsburgse en Switserse Confessien, op de ondergeschreven manier, door deselve Commissarissen gedesigneert werden; gelijck oock in alle de Graefschappen van 't Rijck, en wel namentlijk in 't Castriferrische Graefschap voor die geene, die de Augsburgse Confessie volgen in Demök en Nemesczok; en voor die van de Switserse Confessie aen de Inwoonders van Felso-éör. In 't Edenburgse Graefschap in Vadosfalva en Nemeskér. In 't Presburghse in Rhete en Puszta Fodémes. In 't Neutrasche Szerdahelii en Sztrasa by de Waegh. In 't Barse en Simoniis en Szelezén. In 't Zolsse in Osztro, Luka en Garamszegh. In 't Tyrocyense in Netzpal en Juanka Falva. In 't Liptonse in Hybe en Nagii Paluggia. In 't Aruense in Fëlseö, Rubiny en Stebnie. In 't Frenchinise Szulow en Zai Ugroctz. In 't Scepusische in Gergho en Toporrez of Batistz Falva, niet tegenstaende eeniger Contradictie toegestaen. Maer in andere Graefschappen, als in 't Szaladinse, Veszprinse, Raabse, Comarise, Abanyvariense, Sarosiense, Zimpliniense, Ughocyense, Bereghiense, Tornense, Gomoriense, Borsodiense, Hontense, Novigradse, Szolnok en Heus, als oock Pest, Pilis en Soldth vereenigt. Item in 't Szabolezense, Ung en Szalmariense, nademael sy tegenwoordig in 't actuël gebruyck van by-na alle Kercken, daer wesende, zyn, soo werden deselve, om te gebruycken, aen haer actuële Possesseurs gelaten. Vorder in de Frontieren van 't Rijck, en wel in 't Generaelschap by Canischa en Szentgrod. In 't Generaelschap Raab in Tihany, Vason, Papa, Veszprin, Raab en Comorra. In 't Berg Graefschap Lewenz, Carpona en Tulekini. In 't Generaelschap van Opper-Ongaryen in Putnock, Onod, Zendro, Tokay, Kallo en Zathmar.

Maer in de Vry-steden, als in Presburgh, werdt aen de toegenegene tot de Augsburgse Confessie toegelaten, in de Voor-stad, op de Plaets, by deselve Commissarissen te designeren, een Kerck op hare kosten te bouwen. Wyders sal de Stad Edenburgh in de Possessie en Exercitie, welcke sy tegenwoordigh belijd, verblijven, en daer in niet geturbeert werden. En eyndelijck in de vrye en Berg-steden, als Trenchin, Modra, Cremnicz en Neushol, en in alle soodanige Plaetsen in Opper-Ongaryen werden van gelijcken Plaetsen, die tot opbouwingh van Kercken, Scholen en Parochien geassigneert sullen werden, toegestaen.

Eyndelijck werden de Kercken, in welckers actuële Possessie deselve toegenegene tot de Lutherse en Switserse Confessien de facto zyn, voor-af gaende de bekentmakingh van deselve, te gelijck met de Parochien en Scholen en de Provenuen van deselve, ten besten van de Vrede, namentlijck op dat sy gerustelijck en vredelijck leven, aen haer toegestaen; het gebruyck van Begraeffenissen ende Klocken voor de Catholijcken, daer woonende, even-gelijck voor haer vry gelaten werdende. Maer ondertusschen sullen noch de Catholijcken aen de Ministers der Augsburgse of Switserse Confessie, noch oock de Navolgers van dese aen de Catholijcke Plebendes, volgens de sin van 't elfde Articul, 1647, iets moeten betalen. Vorders staet aen alle Magnaten en Edelen, in 't Rijck woonende, vry, in hare Hoven en gewoone Residentien, volgens de manier van yders Professie, Oratorien en Capellen te bouwen. Maer dat na desen geen verhinderingen van Kercken, Scholen en Parochien, of ver-

stooringen van de Exercitien van wedersijds, op Pœne, in 't achtste Articul van 't seste Decreet van Udislaus geëxpresseert, geschiede. En door dese articulaire Concessie wert aen deselve toegenegene tot de Augsburgse en Switserse Confessie de verdere weg, om hare instantien tot hare Pretentien in de aenstaende Vergaderingen voort te setten, (niet-tegenstaende de Contradictie van de Geestelijckheyt, en audere Catholijcke Seculairen) geensints gepreculdeert, behoudens nochtans altoos de Wetten van 't Ryck, door 't Coninglijck Diploma bevestigt.

Den Keyser deputeerde den Hertog van Lotharingen tot eersten Commissaris/den Baron van Abele en eenige andere tot Mede-Commissarissen/ om die geene/ die sig voor haer te Presburg souden komen submitteren/ te herstellen. De Conferentien begonden omtrent den 20 van Sprockel maent/ en duurden tot ruym half wegen Lente-maent. Verscheyde Ongaren amplecteerden de Keyserl: Amnestie/ en verscheenen aldaer; maer wie/ en hoe veel/ konnen wy/ doordien ons noyt een perfecte Lijst daer van ter hant gekomen is/ niet seggen. Andere in Opper-Ongaryen lieten remonstreren/ dat sy uyt breese voor den Teckeley/ welcke tot tweemael toe het Slot Ungwar/ hoorende aen den Grave Humani/ die van sijn Party afgeweecken was/ met weynig glorie en groot verlies belegert/ en andere Ongaren/ die hem verlaten wilden/ gemassacreert had/ niet na Presburg dorsten komen; waerom haer toegelaten wiert/ de Submissie aen den Grave Cziaky/ Keyserl: Generael in Opper-Ongaryen/ in de Fortres Zipserhau/ in 't Graefschap Scepuse/ te doen.

Den Teckeley gaf oock wel hoop/ van een Accommodement te maecken/ sont den Heer Jedenckzky na Lintz/ om daer over te handelen/ welcke het oock soo ver bracht/ dat den Keyser hem door den Heer Hofman na huys liet accompagneren/ om een geluckige uytkomst te besorgen; maer alles is in roock verdwenen.

Om het derde te volboeren/ liet men sijn gedachten meest gaen over een Verbondt met de Czaren van Moscovien en de Republijck van Venetien/ tot welck beyde men oock eenige reden van hoop scheen te hebben; soo om het Intrest der Moscoviters en Venetianen; als om dat men meende/ dat de Verschillen tusschen Polen en Moscovien wel haest bygelegt stonden te werden/ en dat hare Czaerse Majesteyten door 't Huwelijck van den outsten/ in 't begin van dit Jaer/ met een Dame/ Soltikoof genaemt/ en aen veele Poolsse Familien vermaegschapt/ vry gesegljck souden vallen; en dat men de Republijck van Venetien niet ongenegen bespeurde/ om de hoon/ haer in de Candische Oorlog aengedaen/ te wreecken. Het laetste ging 't best; want/ na dat eenige Voorslagen daer toe gedaen waren/ willigde den Raed spoedigh in/ dat haer Minister aen 't Keyserlijcke Hof die saken soude voltoyen. Dese trad

trad met dit oogmerck den 2 van Lente maent met Keyserl: Gedeputeerden/ den Nuntius van den Paus/ en den Poolssen Ambassadeur/ in Conferentie/ en sloot/ na eenige by-een-komsten/ een Tractaet/ tot genoegen der drie Principalen: waer van de Articulen zijn/ als volgt:

Articulen van 't Tractaet van de Triple Ligue,

Gesloten tusschen den Keyser, den Coning van Polen, en de Republijck van Venetien.

I.

DAt'er een offensive Ligue tusschen den Keyser, den Coningh en de Republijck van Polen, en de Serenissime Republijck van Venetien wesen sal, gedurende den tijdt, dat dese tegenwoordige Oorlog duren sal, en dat deselve voor altoos defensijf zyn sal.

II.

Dat den Paus en alle Souveraine Priesters, sijn Successeurs, en de H. Stoel, Protecteurs daer van sullen wesen, ten eynde, om de Eendracht t'onderhouden, en de Capitulatien tusschen dese Partyen te doen observeren.

III.

Dat de Partyen sig onderling door Eede sullen verbinden, om, soo door haer, als hare Successeurs, na te komen al het geene, dat door dese tegenwoordige Ligue en door de Articulen is vast-gestelt.

IV.

Dat den Cardinael Pio voor sijn Keyserl: Majesteyt, den Cardinael Barberino voor den Coning en de Republijck van Polen, en den Cardinael Ottoboni voor de Republijck van Venetien, in de Handen van sijn Heyligheyt binnen twee Maenden sullen sweeren, t'observeren, 't geen de Ligue betreft, en deselve in alle hare Deelen confirmeren.

V.

Dat niemant, gedurende de Ligue, appart met de Turcken sal mogen tracteren onder pretext van eenige seer voordeelige Conditien.

VI.

Dat sijn Keyserl: Majesteyt dese Ligue maeckt als Coning van Hongaryen, Coning van Bohemen, en Aerts-Hertog van Oostenrijck, soodanig, dat die Coningrijcken en de Erflanden in dese Ligue begrepen zyn, en daer toe moeten contribuëren: den Coning van Polen met deselve Obligatie voor het Groot-Hertogdom van Littauwen; en de Republijck van Venetien voor alle hare Staten.

VII.

Dat dese Ligue nergens anders toe streckt, als om den Oorlog tegens de Turcken te voeren, en dat sy sig in geener manier tot andere Ligues sal konnen extenderen.

VIII.

Dat den Keyser en den Coning van Polen met al haer Macht te Lant sullen ageren, en de Republijck van Venetien met haer Zee-machten ter Zee, en met een Armee in Dalmatien; en dat sy hier toe al haer Macht, tot de Vrede toe, dewelcke God geluckig en favorabel wil verleenen, sullen employeren.

IX.

Dat, indien een van de Partyen door eenig accident sig in groot perijckel bevint, en het nootsaeckelijck is, dat hy door sijne Geallieerden geassisteert werde, sy beloven, na 't geen men van d'eene en andere kant sal konnen doen, hare Wapenen te conjungeren.

X.

Dat men deselve saeck elcke reys, als men het nootsaeckelijck sal oordeelen, in de Krijgs-Raed doen sal, en marcheren, met alle de Machten vereenigt: en de Partyen sullen capable Officiers, om in de Krijghs-Raed te komen, als hier toe expres gedeputeert, nomineren.

XI.

Dat den Oorlog by diversie gevoert sal moeten werden; te weten, dat den Keyser alle de Fortressen in Hongaryen sal trachten te recouvreren; den Coning van Polen de Fortresse van Caminiec, en de gantsche Ukranie; en de Republijck van Venetien alle het geene sy verlooren heeft; en dat alle, het welcke yder Party inneemt, aen hem verblijven sal, indien hy voorheen daer van in Possessie geweest is, wel-verstaende, dat alle, het geene de Venetianen in Dalmatien vermeesteren sullen, aen haer verblijven sal, hoewel het eertijts aen den Keyser toebehoort heeft.

XII.

En eyndelijck, op dat de Expeditien geluckig mogen zijn, sal men dese Ligue spoedig ratificeren, en alle Jaren over de Operatien van de Campagne concerteren en successivelijck adviseren, om alle de gebreecken te remedieren.

XIII.

Dat men trachten sal, alle de andere Christene Princen, en voornamentlijk de twee Czaers van Muscovien, in dese Ligue te trecken; en dat men, die gedaen werdende, daer toe eenparig consent geven sal.

XIV.

Dat de tegenwoordige Ligue geen præjuditie sal geven aen alle die, welcke voorheenen tusschen de Partyen gemaeckt zyn; maer dat dit in tegendeel hier door geconfirmeert en geratificeert werden.

XV.

Dat dese nieuwe Ligue oock geenige præjuditie sal geven aen die, welcke sijn Keyserlijcke Majesteyt het voorleden Jaer met den Coningh en de Republijcke van Polen gesloten heeft; maer dat d'eene en d'andere in alle sijne Poincten sal onderhouden werden.

XVI.

Dat de Plenipotentiarissen binnen den tijt van een Maent de uytwisselingh van de Ratificatien sullen doen.

Na der Muscou wierden de Baronnen van Blomberg en Zierowsky gesonden. Sy deden onderwegen Radsin/de Conferentie-Plaets tusschen de Polen en Muscobiters (welke uyt waren geweest / om een eeuwigdurende Vrede met den anderen te maecken; maer veel verschil over 't Hertogdom van

van Severien en de Steden Kiow en Smolenko gehad / en eyndelijck een negenjarig Bestant gemaeckt hadden) aen; maer verborderden / dit vernomen hebbende / haer Reys aenstonts na der Muscou; alwaer den Baron van Blomberg den 28 van Bloeymaent de volgende Aenspraeck aen hare Czaerse Majesteyten deed:

Oratie, welcke 't Keyserlijck Groot Gesantschap door den Heer Baron van Blomberg den 28 Mey by hare Czaerse Majesteyten in de Latijnsse Tael gedaen heeft.

SYn Rooms Keyserlijcke Majesteyt, onsen aldergenadighste Heer, bevlytight sigh, om Broederlijcke teeckenen van sijn oprecht Broederlijck Gemoet overvloedig te toonen, niet twijffelende, of Uw Czaerse Majesteyten sullen, tot navolgingh van hare loffelijcke Voorvaderen, van gelijcken tot alle Liefde en Vruntschap genegen zyn. Hier toe zyn nu bequame tyden voor handen, soo dat de tyden met de tyt geconformeert konnen werden. Sweden heeft een eeuwige Vrede en Polen een seeckere Stilstant gemaeckt. De slechte toestant van de Ottomannische Porte en desselfs uytgemergelde macht geven te kennen, dat het met deselve haest gedaen is. Nae de Slag, die omtrent Weenen geschiet is, zijn hare Krachten niet meer als Muggen te achten: een onvoorsiene schrick heeft hare Levens-Geesten uytgeblust, en de schandelijcke Vlucht heeft haer Bloet aengestoocken ende bedorven, waer uyt dan hare Sieckte ontstaen is, soo, dat sy niet weder bekomen sal. De Kern van haer beste Manschap is by Barcan geslagen, en, wat noch vluchten wilde, heeft den Donauw verslonden. Wat is dan noch overigh? anders niet, als een Vleesch sonder Been, een Lyf sonder Lyf en een Hooft sonder Hooft. De eene Arm, welcke de Morlacken, Croaten en Albaniers, ende d'andere, welcke de Moldaviers ende Wallachiers maeckten, zyn van de Venetianen en Sarmatianen afgesneden. Het schijnt, dat de Last van 't Ottomannisch Rijck, als sig selfs te swaer, 'er onder versticken en omkomen sal, en haer te veel overladene en versadigde Maeg sig vermoeyt heeft, en datse het te veel ingenomene niet sonder ontroering des gantschen Lichaems weder uytbraecken kan.

Nu is het de aldergewenschte en bequaemste gelegentheyt, dewelcke met handen wijst, door welcke weg de weg na den Pontus Euxinus geopent kan werden, terwijl voor de Scytische Zee seer weynig, en voor de Swarte Zee by-na niets in de weg legt. Het Roode Meer verlangt, U L. met uytgestreckte Armen t'ontfangen: Gantsch Grieckenlant en Asien verwachten U L., en, daer 't U laetstmael swaer gevallen heeft, in de Krim te komen, kont U L. 't nu gemackelijck doen. Nu is 't de tydt, om dien Roofvogel en die moorddadige Volckeren onder Uw Gebied te brengen, en tot Aenbidding van Uw Scepter dwingen. Hoe lang sult U L. dulden, dat de Krimsse Tarters Uw Gedult misbruycken? Legt den Wolf een Toom in de Muyl, op dat U L. niet opgegeten wert. Uw Stad Czechrin is bereyts verslonden en Asop geruineert. Sy trachten nu, tot het binnenste Uwer Gedarmte te komen. Grijpt dan, op dat U L. niet gegrepen wert, den Turck, beroert van d'eene kant in 't Oosten, en van de

de andere in 't Westen, niet wetende, van waer de Glans van soo grooten God ontstaet? Indien den Hemel gewilt had, dat sijn Lijf de Begeerlijckheyt sijns Gemoet gelijck wesen soude, soude de gantsche Werelt hem niet vervullen noch begrijpen konnen. Hy speelt met de Eeden als met Dobbelsteenen; hout noch Vrede noch Stilstant; nadien hy aenstonts na den Ongarischen Oorlogh Candia overvallen heeft, niet als een eerlijck en oprecht Potentaet. Doe Candia naeulijcx verovert was, viel hy in Podolien: als men dit noch niet ten vollen gestilt had, heeft hy U L. geen geringh gedeelte Lant afgenomen: Daer den Stilstant noch niet verstreecken was, heeft hy Oostenrijck met het schoone, vette en vruchtbare Ongaryen met Swaert en Vuur verheert en in d'Assche gelegt. Nu is dat gewenschte eynde genadert, om sulcken valschen God met Voeten te treden, ende desselfs Glans te verdelgen. Des halven Maens Licht is van Leopoldus bereyts verduystert. Luna, de Maen, is gesegt per Anagramma Ulna, een Elle, welcke, wijl de Maen half, en dese oock half, is, lichtelijck afgemeten kan werden. De halve Maen weet van geen Duysternis; maer wil eer verdwijnen. Haer halfheyt moet af, ende Uwen Gans wederom toenemen. Soo U L. Uw dappere Elle weder uytstreckt, sult U L. daer door maecken, dat de Ottomannische Draeck tot de helft der Elle gebracht werdt. Het Ys is nu gebroocken: de Leeu is tot Spijse voor den Adelaer veroordeelt. Des Sultans Swaert begint stomp te werden: geloof en hout voor gewis, dat de tegenwoordige Sultan is, als een Out Wijf, dat niet sweten; maer wel wenen kan. Laet door de sterkte uwer Armee de Porte verbroken werden: Laet door Uw Geweer en Wapenen de Deur tot groote Landen openen. Niet sonder bysondere en verborgene Voorsienigheyt des Alderheyligsten Drievuldigheyts zijn twee Broeders, Johannes en Petrus, tot Regenten gestelt en verordineert geworden; waer uyt af te meten is, dat, gelijk onsen Heylant twee discipulen van dese Namen tot de eeuwige Wellust en tot verrichting van grote dingen verkoren had, alsoo ook besloten is, dat door de Groote Czaers iets groots geschieden en deselve seer Groot werden sullen. Den eenen heeft hy sonder twijffel tot het Gebed ende 't Gerecht, ende den anderen tot het Velt, verordonneert; den eenen tot een Krijgs-Kleet, en den anderen tot den Tabbaert; den eenen tot Wijsheyt, en den anderen tot den Oorlog. Beyde de Lichamen is een eenparige, een eendrachtige; maer niet tweedrachtige ofte onsinnige Ziel ingestort. Wie durft en wie soude sig nu tegens sulcke twee stellen? De Grootmachtigste Roomsse Keyser wenscht haer alles groots: Hy wenscht, dat, wat Uwe Voorvaders in 't bysonder gehad ende beseten hebben, van U L. gelijckelijck beseten mag werden. Hy wenscht U L. den Hemel altijt klaer en schoon, en nimmer vochtig of betrocken. Hy wenscht U L. een vaste Zetel, Sitplaets en Throon, sonder twist of moeyte; maer met grooten Buyt van den Vyant. Hy wenscht beyde een Kroon sonder Doornen en een Zeegachtige heerlijcke Scepter. In 't kort, hy wenscht beyde allenthalven alles geluckfaligs. Maer Wy, nae de gewoonte van Basilius, die in de Voortijden de Grieckse Coningen pleeg raet te geven, wenschen, dat Uw Hert met Wijsheyt vervult mag werden, gelijck den Euphrates den Jordaen in de tijdt van den Oogst en de Nijl in de Herfst overstroomt. Betuygt voor den Herst Uw wil, die met Uwe krachten gelijck formig is. Laet hooren Uwe Pijpen en Trommelen. Wee dien Coning en Vorst, die het Bloet sijns eerste Jeugts laet slap werden, de Bloem van sijn wassende Jaren verwelcken en de Vruchten van

sijn

sijner Manlijkheyt verdorren! Op dat Christi Rijck vermeerdert werde, moet men het Bloet, de Bloem en de Vruchten opofferen.

Uwe Macht is grooter, als uwe Wil: wiert Uwe Wil met de Macht vereenigt, soudt U L. de Godheyt gelijck werden, dewijl Gods Macht en Wille God selfs is. Soo U L. sulkx niet doet, sult U L. geen Goden; maer noch minder zijn, als U L. nu zijt. Dit staet niet fraey. De Wil, die geringer is, als de Macht, is loflijcker, als de Macht, die grooter is, als de wille. Alle Christelijke Potentaten bevlytigen haer tegenwoordig, om de Hoornen van de Turckse Maen te verbreken. Wilt U L., die U oock beroemt, gantsch alleen uyt de Christelijcke Gemeenschap schandelijck uytgesloten zijn. Wat voor een Tytel sult U L. verdienen, als U L. niet zijt onder 't getal der strydende Christenen? U L. sult niet voor een Sultan, als een ander, maer voor een Satan uytgeroepen werden, en wel te recht en billick, niet tegenstaende U L. onbillik daer tegens protesteert. Als den eenen Christen den anderen tegens der Christenen Erf-Vyant niet helpt, is hy selfs Vyant. Niemandt moet grooter Vrient zijn, als den eenen Christen den anderen; want, als hy sijner Leden niet gedenckt, is hy, als een doot Lijf: Sult U L. toestaen, dat Uwe Leden, die Christus aengenomen hebben, onder het Tyrannisch Jock verdruckt werden? Die sijn Vrunt (als hy kan) tegens desen Vyant niet verdedigt, vertoornt Godt; want die iets verhoeden kan, en dat geschieden laet, doet soo veel, als of hy 't selver deede. Stryt voor Christi Kruys, gaet voor aen, op dat die grousame Menschen verdreven werden. Red Christi Kruys, en ontsteeckt dit Licht. Neemt Constantinopolen in, alwaer Uwe Patriarchen behoren te woonen. 't Is een schande, dat men van een Ongelovige, die Uwer Kercken Bederver is, en aldaer de Stoel van Afgodery geset heeft, de Richt-snoer van 't Geloof ontfangen sal. Wie kan en niet wil, en iets nalaet, daer toe hy verplicht is, begaet een dubbele Sonde. Indien U L. begeert van de Christenen, van welckers Gods-dienst en Licht U L. mede zijt, bemint te werden, soo moet U L. weder beminnen. Men moet niet de Naem, maer de Daet van een Christen voeren. U L. sult een teecken van Liefde geven, wanneer U L. niet twijffelt, te begeren, waer mede U L. verkrijgt en te soecken, waer mede U L. vint. Soo gy vluchtende soecken wilt, sult U L. nimmermeer vinden. Laet de innerlijke begeerte U aenporren, om dat selve, dat U L. verloren hebt, weder te veroveren. Stryt, als dan sult U L. grooten Czaren, der gantsche Christenheyt Phari of Thurns, waer in de Nacht-lichten gehouden werden, genaemt wesen. Stryt op Aerden, op dat U L. in den Hemel triumpheert. Handelt recht, op dat U geen onrecht geschiede. Met Uwen Broeder Leopoldus moet U L. Broederlijck om gaen: soo U L. hem verlaet, sult U L. weder verlaten werden, en soo U L. niet helpt, sult U L. niet geholpen werden. Catalina, Verres en Sylla sitten in de Schoot uwes Rijckx, welckers vyandlijck en woedent Vergif niet op U L., maer op den Mahomet, uytgeworpen moet werden. De quade en onbehoorlijcke smert in 't Schip Uws Rijckx stort sig noch uyt; maer kan voortaen met een Oorlog tegens de Turcken weder weg-geworpen werden. Men moet sigh Vrunden maecken, op dat men den Vyant niet te vresen heeft. Soo Uw Schip begint onbequaem en leck te werden, waer en werwaerts sal men Plaetsen vinden, om

om Uw Krijgsvolck op het drooge te voeren. Waer zijn de t'saem-gehechte Trauwanten, de Barbarise spraeck-redende Schippers? Als de Zee stil is, moet men op het Ancker, op het Seyl, dat beneden en boven het achter-deel van 't Schip gespant wert, en in 't voorste gedeelte des Schips op een stock, waer in een Pongiaert steekt, bedacht zyn. Wie sal op Uw aensoeck opgeweckt werden, als U L. in de ongestuymige Zee uwer Vrunden de behulplijcke hant niet bied? Gordet aen de rechte zijde 't gewicht uwer aenslagen, op dat U L. aen de slincker niet overvallen wert. Wacht U, dat de scherpte Uws Verstants door al te subtile spitsvindigheyt niet begint stomp te werden. U L. siet wel, maer onderscheyt niet, wie het aengaet. U L. hebt wel verstant; maer laet U door valsheyt vervoeren. U L. begeert, wat lieflijck en duur is, maer U L. verwisselt en geeft het goede voor het quade. Het goede betracht U L. wonderlijck; maer weet het quade niet wel te myden. Soo U L. niet in 't Velt wilt, soo sult U L. niet opdoen. U L. vreest de Val, en volght de schadelycken Afgront. In d'Alliantie, te Wapen, gort het Schild aen, soo sult U L. heerschen over de Zee en over de Aerde. De Zegen is sekerlyck de Uwe, alsoo U L. met vreesachtige en niet met Leeuwen te strijden sult hebben. U L. sult Sabel en Swaert sien, die U echter niet verhinderen sullen: U L. sult voor U krijgen veel Krachten; maer sonder Mannen, welckers Hert in 't Werp-spel en niet in de Helm steeckt. Daer sal veel Volck, maer ongeoeffent, wesen. Daer sal een groote Tros voor handen zijn; maer de bestieringh sal ontbreecken. Grijpt nu het geluck aen, het welck U hier na ontvlieden sal. De Venetianen en Polen staen gereed, om te helpen: Beyde zijn sy even kloek, machtigh en bellicieus. Scheept U in des Keysers Schip: de Engelen zyn de Stuurluyden, en Christus de Schipper, ja de Haven. Versuymt U L. dese gelegentheyt, en laet ons (daer wy U bidden, dat U L. Uw geluck najagen wilt) onverrichter saecken weder vertrecken, sult U L. Uw goede Naem en geluk verliesen. Wy bidden gehoorsaemst, wilt ons spoedigh, na wensch en verlangen, afvaerdigen; op dat wy ons verheugen, en vrolijck seggen mogen; Leef lang, en blijft gesont.

Maer alles was vergeefs / alsoo dat Hof na geen Alliantie wilde luysteren; waerom dese Ministers oock in 't Najaer onverrichter sake na huys mosten vertrecken.

De Keyserlijcke Hooft-Armee trock in 't begin van Somermaent / 30000 Man sterck / waer by naderhant de Troupen van den Vorst Lubomirsky en den Grave Mercy sig oock vervoegden / na de generale Rendevous / tusschen Schinta en Schella / by een / vertoefde daer weynig dagen / en passeerde by Gran den Donau. In 't eerst meende men wel / dat Nieuhuysel / een vaste en stercke Plaets / de Stad was / waer op men het Dessein geformeert had / alsoo de geruchten zedert langen tijdt gelopen hadden / dat de Keyser onder den selven Generael Mercy / omtrent 12000 Man sterck / door 't dagelijcks slaen van Turckse Convoyen / het Guarnisoen alle Proviant /

daer se groot gebrek aen soude geleden hebben / ontrocken / en in staet van
bryswillige overgaef gebracht hadden; maer men bevont wel haest / dat de
Belegeringh van Offen / een saeck van grooter gewicht / in de sin speelde;
want d'Armee trock ten eersten / om geen Plaetsen achter sigh te laten
leggen / sonder Bagagie / welcke men onder 't Geschut van Gran gestelt
had / den 16 voor Vicegrad / een Plaets aen den Donau gelegen / en be-
machtigde / sonder veel moeyte / de Stad; de Turcken / op 't Casteel / ca-
pituleerden 's anderen daegs / en trocken / 740 Man sterck / met Wape-
nen en Bagagie uyt. Ondertusschen hadden de Vyanden in de naeste Guar-
nisoenen kennis gekregen / hoe 't by Gran geschapen stont; waerom in aller
yl 6000 Man by een quamen / en de Bagagie aentasteden; maer wierden
soo gehavent / dat sy / met verlies van 200 Man / en 4 Standaerden / de
vlucht mosten nemen.

De Armee repasseerde den Donau / en begaf sig na de kant van Novigrad;
maer den Hertog van Lotharingen / ontdeckende / dat de Turcken veel Volk
uyt hare Guarnisoenen gelicht hadden / en versamelden / om Offen te defen-
deren / resolveerde / nevens de andere Generaels / den Vyant op te soecken /
en Slag te leveren / niet twyffelende / of menigte van kleyne Plaetsen souden /
na verkregen Victorie / sig willigh onder zeeghaftige Wapenen buygen. Hy
ontmoetede hem den 28 van Somermaent by Waitzen in Bataillie / op seer
steyle Hoogtens / waer nevens ter lincker-hant een Maras lag / en stelde aen-
stonts de Armee in ordre / de rechter Vleugel na den Donau / en de lincker na
't Gebergte; de Gront was seer moeyelijck / en de Christenen mosten door een
defilé opkomen. Ten elf uren begonden sy t'avanceren / passeerden de Maras /
sonder dat de Turcken iets deden / voor dat sy haer Vyant op de Hoogte sagen /
als wanneer sy met groote furie hem op 't Lijf vielen: driemael attacqueerden
sy hem; maer wierden driemael / en ten laetstemael soo / gerepousseert / dat se /
met achterlatingh van veele Dooden / en daer onder de Vizir van Buda / en
eenige voorname Bassaes / de Janitsaren / die in stucken gehouwen wierden /
al 't Canon / en veele Vendelen / schandelijck de vlucht verkooren. Haer In-
fantery / die op 't Casteel van Waytzen geretireert was / most / na een ver-
weering van drie uren / sig op discretie overgeven. De Keyserse / moedig op
dese Victorie / waer in sy soo veel Buyt / en tusschen de 12 en 1500 Gevan-
genen / bekomen hadden / vervolgden haer Marsch na Pest / en wierpen / even
na haer aenkomst / een groote menigte Bomben daer binnen / 't welck sulken
succes had / dat de Turcken / Brant aen verscheyde oorden ontstaen siende /
haer met de meeste Kostelijckheden / na noch een menighte Huysen in Koolen
gebracht te hebben / over de Brugh / die sy mede met Vuur verteerden / na
Offen retireerden. De Keyserse namen Pest daer op in besetting / en leschten /
soo veel mogelijck / de Brant / begonden de Fortificatien een weynig te repa-
reren / en op de Turcken aen de over-zijde uyt het Canon / dat sy aldaer von-
den / te speelen.

Tot hier toe lachte de Fortuyn de Duytse Wapenen soo gunstig toe / dat men sig begon in te beelden / dat niets onwinbaer soude wesen. Dit deed met groote couragie de Donau overtrecken / en / na dat wederom de Turckse Armee / by Buda in Bataillie gestelt / met verlies van 800 Man / verdreven was / de Belegering van ‡ Offen ondernemen. Pater Marcus d'Aviano verklaerde oock / om 't Volck noch meer aen te moedigen / van gedachten te zijn / den eersten Augustus in de Stad het Te Deum te singen.

Den 14 van Hooymaent wiert het berent. Den 16 liet den Hertog van Lottharingen eenige Turckse Cavallery in het Eylant St. Margriet / by Offen geretireert / van daer verjagen. Den 18 wiert de Voorstad verovert / en den 19 het Blockhuys op de Gerards Berg / door de Turcken verlaten / in besettingh genomen. Den 20 begon men Bresch te schieten; maer / alsoo 20000 Ottomannen naderden / trock den Hertog van Lottharingen met 15000 Man / terwijl de overige met schieten voortgingen / den 21 / 's nachts / deselve te gemoet / quam den 22 by haer Leger / taste haer met wackere kloeckmoedigheyt en goet succes aen / soo als uyt de volgende Brief / door hem met den Graef Carolo di Magni aen den Keyser gesonden / blijckt.

Copye

‡ Buda of Offen, een seer oude Stad, is van langen tijdt een aensienelijcke Residentie van de Coningen van Ongaryen geweest; en soo een Stadt van welcke de Pretentie des gantschen Rijckx hangt. Sy is in 't Jaer 1528, ten tijde van Ludovicus II., Coning van Ongaryen, na dat hy selfs in een ongeluckige Veltslag sijn leven in een Moeras geëyndigt had, door den Turcksen Keyser Soliman ingenomen; welcke aen d'Ongaren toeliet, een nieuwen Coning te kiesen. Ferdinand van Oostenrijck, met Anna, Suster van den overleden Coning, gehuwt, pretendeerde, de naeste te zijn; maer Johannes Zapoliha, Vorst van Zevenbergen, bracht te weeg, dat de Keur op hem viel. Ferdinand, hier door vergramt, belegerde en bemachtigde dese Vesting, en verjoegh sijn Tegenparty uyt het grootste gedeelte van 't Rijck. Johannes ging hulp soecken by de Turcken, en verworf, dat Soliman met sijn Armee het volgende Jaer de Belegeringh ondernam, en kreegh na de Veroveringh de Kroon op 't Hooft. Ferdinand poogde kort daer na wel, Buda door een machtigh Heyr te dwingen; maer vruchteloos: en had geen beter succes, doe hy 't na de doot van Johannes, die alleen een Soon onder de Tutele van Elisabeth, Dochter van Coning Sigismundus I. van Polen, naliet, ondernam; want Elisabeth emploreerde ook Secours van de Porte, en Mehemet Bassa, van Soliman afgesonden, sloegh het Duytse Leger, en maeckte sig t'eenemael Meester van de Stad, veranderde de Kercken in Mosqueen, leggende een goet Guarnisoen daer in, en latende de Coninginne met haer Soon na Zevenbergen, onder de Protectie van den Grooten Heer, gaen. De Stad, Pest daer by gereeckent, wert in 6 Deelen verdeylt: Het eerste, vry groot, wert het Slot genaemt: Het twede, in de langte, op een Heuvel, leggende, de Opperstad: Beneden tegens 't Geberghte legt voor het Slot en de Opper-stad de Voor-stad: Aen den Donau is het grootste Gedeelte de Water-of Joden-stad geheten: Voor deselve siet men noch een andere Voor-stad; En aen de over-zijde Pest.

Copye van een Brief door den Heer Hertogh van Lotharingen aen sijn Keyserlijcke Majesteyt geschreven.

ALDERGENADIGSTE KEYSER EN HEER:

VErmits den Almachtigen God gisteren avont, zijnde het Feest van St. Maria Magdalena, aen Uw Keyserlijcke Majesteyt een soo glorieuse en zeeghaftige Victorie heeft gegeven, soo heb ick niet konnen nalaten, Uw Keyserl: Majest: met onderdanige plicht door Brenger deses, den Cavalier Caroli di Magni, Overste van de Dragonders, te berichten, hoe dat ick den voorleden avond, op sekere bekomene kondschap van den Vyant, heb besloten (de gantsche Infanterye en de nootwendige Cavallerye tot voortsetting van de Belegering van Offen achterlatende) met de overige Cavallerye en duysent Man te Voet, onder 't Commando van den Grave van Auersperg, gelijck oock 2500 Hussaren van den Vice-Generael tot Raab, den Grave Johan Esterhasi, den selven Vyant tegens te gaen, welcke 2 Mijl van hier omtrent Hansehabetz sijn Leger hielt: Ik heb aldus de gantsche nacht gemarcheert, en ben met het aenbreken van den dag een half uur van sijn Leger aengekomen; en of wel de Turcken, op het aennaderen van Uw Keyserlycke Majesteyts Volckeren, die in volle Bataille stonden, om den Vyand t'attacqueren, uyt haer getrancheert Leger quamen, sigh in Batallie stelden, om 't selve te defenderen, en wel 4 uren lang alle poging deden, om in de Flancken te komen, zijnde zy 15 a 20000 Man sterck, soo hebben wy echter van onse zyde alle mogelijcke vlyt aengewent, om des Vyandts desseyn soo lang te verhinderen, tot dat wy aen den ander mochten komen, gelijck oock in dier voegen is geschiet, dat den Almachtigen God door sijn oneyndelijcke goetheyt ons de Genade gedaen heeft, dat wy haer in confusie brachten, en soodanig vervolgden, dat wy niet alleen (gelijck in 't Ontset van Weenen) haer gantsche Leger met alle de Tenten, Bagagie, Stucken, Haaf en Goedt hebben verovert; maer oock ten minsten 4000 van deselve ter neder gemaeckt, ende seer veel gequest, behalvens 't geen de Ongaren en de Polen van Lubomirsky in 't nasetten daer van noch nedergehouwen en gevangen genomen hebben. Den Vyand heeft over de 1000 Janitsaren by sig gehad, welcke alle zijn nedergemaeckt. Behalven dien hebben wy oock de groote Vaen of Standaert, die den Grooten Heer aen den Primo Vizir plag te geven, op dat hy het Hooft-Commando soude aennemen, bekomen. Van gelijcken hebben wy ook de Tent van den Seraskier, welke dese Armee commandeerde, gekregen, so dat Uw Keyserl: Majesteyts Victorie, voor dese mael bekomen, (God zy eeuwig lof) t'eenemael volkomen is geweest,

en hoop ick, dat dit een seer groot voordeel aen onse tegenwoordige Operatien en de Belegering van de Opperstad en 't Slot van Offen sal geven. Den Prins Louis van Baden heeft met de Regimenten van Gortz en Savoyen den Vyand meer als een Mijl afwaerts vervolgt, en sijn Stucken verovert; dan de Ongaren en Troupen van Lubomirsky zyn noch verder gegaen. Ick versekere alderonderdanigst aen Uw Keyserlijcke Majesteyt, dat ick de dapperheyt en stantvastigheyt van de Ruytery, welke deselve doen bewees, gelijck oock van der selver Officieren, die sekerlijck in dese Actie meer gedaen hebben, als men van haer had konnen verhopen, niet genoeg kan roemen. Niet minder moet ick oock bekennen van den Generael Velt-Marschalck Caprara, Prins Louis van Baden, Prins van Salm, en met een woort, van alle d'Officiers, die haer by dese Actie bevonden. Op heden sal ick hier in het Leger het Te Deum Laudamus over dese geluckige Victorie laten singen, en referere my verders aen de mondelijcke wytlopige Relatie, die den Oversten Graef Magni aen Uw Keyserlijcke Majesteyt sal geven. Verblijve Uw Keyserlijcke Majesteyts alderonderdanigste en gehoorsaemste

KAREL, *Hertog van Lottharingen.*

In 't Velt-Leger tot Offen,
den 23 July, 1684.

Soo verhaelt wert, soude den Hertog van Lottharingen hier op de Stad door twee gevangene Turcken, die hy na binnen stierden, opgeëyscht, maer door haer tot antwoort gekregen hebben, dat den Commandant 40 Christene Slaven aen stucken had laten houwen; seggende, te wenschen, soo met de gantsche Christelijcke Armee te doen.

Den 24 deden de Keyserse een Storm; maer wierden afgeslagen: dan wonnen den 25 stormenderhant de Water-stad, wierpen den 26 een Battery van 24 Stucken Geschut en 17 Mortieren daer in op, en begonnen van daer en de Gerards-Bergh dapper te schieten; waer mede de Belegerde, door de Joden gedurig met Gelt opgeweckt, niet schuldig bleven. Den 28 deden sy een schadelijcke uytval voor de Keyserse, alsoo veele voorname Officiers sneuvelden. Den 31 begon men gebreck van Voeragie in 't Leger te krijgen, en sloeg een Brugh op 't Eylant Margariet, om van alles van daer voorsien te werden.

De Keyser begaf sig, om de Armee soo veel nader te zijn, nevens de Keyserinne en den Aerts-Hertog Joseph, den 13 Augustus na Weenen, alwaer sy den 5 arriveerden; maer hadden onderwegen het overlijden van den Aerts-Hertogh Leopoldus, die sy dood kranck achter gelaten hadden, al verstaen. De Keyserin gelagh in tegendeel op den 22 van een jonge Princes in de Kraem, die in den Doop Maria-Theresia-Josepha-Anthonia-Xaveria genaemt wiert.

Den

Den 5 van Oogst-maent ſagen ſig de Chriſtenen voor Oſſen tot aen de Mu-
ren geavanceert, maer dorſten / uyt vrees voor Mijnen / niet ſtormen. Den 7
ſtaken ſy by 't groot Rondeel een Mijn aen; maer ſonder effect: Sy werkten
oock langen tijdt vruchteloos / om de Turcken het Water uyt den Donau te
ontnemen. De Belegerden deden dien en de volgende dagh uytvallen / met
groot verlies van beyde zijden. 's Nachts vatteden de Keyſerſſe by de Muren
poſt: van waer de Tnrcken haer den 9 wel pooghden te verdrijven; dan te
vergeefs. Den 10 had men een Bres van 30 Schreden gemaeckt / en 3 Mij-
nen gereet. Den 12 dede men een Mijn by den grooten Toorn ſpringen / wel
van goet effect; maer men bevont / dat de Turcken noch te wel voorſien wa-
ren / om een ſtorm te wagen. Den 14 ſtorf den Vizir van Oſſen / Kara Me-
hemet / van een quetſuur / in 't aengeſicht gekregen / en den Seidan Ephraim
Baſſa ſucceedeerde in ſijn plaets. Den 15 lieten de Belegeraers weder twee
Mijnen / maer ſonder vrucht / ſpringen. Twee Franſſe Ingenieurs liepen
over / en maeckten aen de Turcken de toeſtant van 't Leger / en alles / bekent.
Den 16 deden de Belegerde met groote ſchade / wijl de Belegeraers daer op
verdacht waren / een uytval; welcke ſy 's anderendaegs en den 18 beyde de
reyſen met wat meerder ſucces hervatteden. Den 22 lieten de Keyſerlijcke 3
Mijnen vruchteloos ſpringen. Den 24 en 25 deden de Turcken met groot ver-
lies van beyde zijden uytvallen. Den 26 quamen drie Overlopers uyt de
Stad / de Belegeraers met veele valsheden troetelende.

Ondertuſſchen was den Seraskier Baſſa bedacht / om van een ander
kant wat diverſie te maecken; toog derhalven na de Grenſen van Croatien /
alwaer den Generael Leſle gecampeert lagh; die Generael / die den 11 van
Hooymaent Verovitiza / of Berzeche / niet ver van de Eſegger Brug / bele-
gert / het Secours / tot ontſet / in twee Partyen komende / om ſig te conjun-
geren / d'eene Party na den anderen / met verovering van veel Buyt en eenige
Vendels / geſlagen / en den 26 de Plaets met accoort ingenomen / en Breſo-
witz / of Berſawitz / twee Mijl van daer / ſonder veel moeyte / geſubjugeert
had: Hy / van 't Deſſeyn des Seraskiers bewuſt / ging een half uur buyten ſijn
Leger plaets by een Brug / te Turanowitz over den Drau geſlagen / ſig ſeer
voordeelig poſteren. Den 19 Auguſtus ſag hy de Turcken naderen / welcke
den 20 800 Croaten / die vers by de Keyſerſſe aengekomen waren / met groote
furie / maer te gelijck met het gewone ongeluck / attacqueerden. Aenſtonts
daer na hervatten ſy 't Gevecht met meerder Volk / en dwongen de Croaten /
met achterlatingh van drie Standaerden / te retireren; en verder willende
gaen / taſten ſy de Keyſerſſe in haer voordeelige Poſten aen; maer wierden
ſoo gehavent / dat ſe / met verlies van 500 Man / het Haſe-pad koſen. De
Chriſtenen hadden 200 dooden.

Den 28 meenden de Belegeraers voor Oſſen haer aen de Onder-
wal te verſchanſſen; maer wierden door een groot getal Kogels / Bom-
ben en Granaten der Belegerde / met achterlatingh van 300 Dooden /
ver-

verdreven. Den 30 dwongen de Turcken in een uytval den Hooftman van 't Metternische Regiment / sijn Post te quiteren; doch wierden aen een andere kant / daer sy 't mede sochten t'ondernemen / geslagen / en na binnen gedreven. Den eersten van Herfst-maent begon men een nieuwe Attacque van de Water kant. Den 2 geschiede een seer bloedige en voor de Keyserse dis-avantagieuse uytval / gelijk tusschen den 3 en 4 des nachts / en den 4 des daegs / sonder dat wat anders passeerde / als dat veel Sieckten in 't Leger begonden te regneren / en al eenige dagen veel regen gevallen was. Den 5 arriveerden de meeste Ceur-Beyerse Volckeren; maer Franckische en andere / die mede stonden te komen / waren gecontramandeert. Een Constapel / om alles te verspieden / na binnen overgelopen / begaf sich weder na buyten / en rapporteerde / dat gebreck van Victualien en een groote stanck van 't dood Vee in de Stad was. Den 6 wiert noch een nieuwe Attaque begonnen / en dien dagh en den 8 vielen de Belegerde weder uyt / doodende d'eerste mael omtrent 200 der Belegeraers.

Den Hertog van Lottharingen / onpasselijck wordende / ging in 't begin deser Maent na Out-Offen / om sig te laten cureren / terwijl den Generael Rabatta 't Opper-Commando voerde; maer reverteerde in weynig dagen in 't Leger.

Den Ceurvorst van Beyeren arriveerde den 9 met sijne overige Troupen voor de Stad / en sont even na sijn aenkomst een Corporael en een gevangen Turck na binnen / om aen den Vizir / soo te Weenen ten Hove gesegt wiert / te remonstreren / dat hy / met een notabel Secours in 't Leger gekomen zijnde / en dagelijcks noch meerder verwacht werdende / insonderheyt wijl geen hulp voor de Belegerde te hoopen was / hem liet bedencken / of hy niet best soude doen / soo hy tot de overgaef resolveerde? en dat hy in sulcken geval hem favorabele Conditien wilde te weegh brengen: Dan dat hy door een Tolck antwoorde / dat hy den Ceurvorst seer bedanckte voor sijn beleefde aenbiedinge; doch dat hy noch in geen staet was / om tot een overgaef / als Manschap / Victualie en Ammunitie / tot defentie van de Plaets / genoegh hebbende / te konnen verstaen; niettemin den Heer Ceurvorst wilde gebeden hebben / hy dese sijne beleefde aenbiedinge te volherden / om sich in tijd en wijlen / als hy soude resolveren / daer van te bedienen; en dat hy / gevende eenige Ducaten aen den Corporael / hem daer mede gedepescheert had: Maer te Weenen in de Stad wierdt verhaelt / dat den Ceurvorst den Vizir had laten seggen / dat hy met 30000 Man ('t geen hem niet onbewust kon zijn) den Roomssen Keyser voor Offen te hulp gekomen was; derhalven tot de overgaef liet aenmanen / onder goede Conditien / daer hy hem toe wilde helpen; andersints / dat men hem soodanigh soude toesetten / dat hy genootsaekt soude werden / daer toe te verstaen onder vry slechter Conditien / als hy tegenwoordig bekomen konde: Doch dat den Vizir had geantwoordt / dat hem niet

niet onbewust was / dat een kleyn Duyts Coningsken met 3000 Man aengekomen was; maer daerom niet tot de overgaef / als van alles wel voorsien / konde verstaen; en / soo men hem sterker / als tot noch toe / soude willen toesetten / hy se met meerder dapperheyt / als voorheen / soude bejegenen.

Den 10 deden de Turcken nochmaels een uytval; maer met groote schade voor haer. Den 12 trachteden de Keyserse sig / dan vruchteloos / en met verlies van 300 Man / aen de Onderwal te verschanssen. Den 13 rapporteerde een Overloper de doodt van verscheyde Turckse Overstens in de Stad. Den 17 deden die van binnen een bloedige uytval. Van den 18 af begon den Seraskier sig in 't gesicht van 't Keyserlijck Leger te vertoonen / 't welck hy tot het opbreecken van de Belegering gedurig in Allarm gehouden heeft / sonder dat 'er iets / als kleyne Rencontres / passeerde; als des anderen daeghs / wanneer een Party de Keyserse rechter Vleugel aentaste / en na eenige schermutselingh wel retireerde / maer wederom aenviel / en / door een uytval der Belegerde geholpen / over de 1000 Man versch Volck in de Stad bracht. Van den 21 tot den 28 geschieden niet als Uytballen / nu door de Belegeraers / dan door de Belegerde / geluckigh. Den 30 quamen 4000 Turcken en Malcontenten van de kant van Pest met 5 kleyne Schepen over varen / brachten in Ossen veel Proviant / en namen in tegendeel eenige andere saken / die daer binnen niet dienstig waren / weder te rug. Den 3 van Wijn maent vielen de Belegerde op de Beyerse Troupen en Approches uyt / en 's anderen daeghs wederom na een andere kant. Den 4 begonden de Beyerssen onder een Rondeel / by 't Slot / te mineren; en den 5 van een Battery met 6 Cartouwen de Plaets te beschieten. Den 6 vielen sy weder op 't Beyerse Quartier / maer met groot verlies voor haer / uyt; den 7 driemael; den 8 tweemael / en den 9 / wanneer de Beyerse Aprochés ten eynde gebracht waren / een groote Bres in 't Rondeel gemaeckt was / en die Volckeren aenvingen / te stormen / driemael / op de Beyerse / Keyserse en de Batteryen; en dwongen de Christenen / die al op 't Rondeel stonden / met achterlatingh van 300 dooden / te retireren. Den 10 wiert echter 't Rondeel van de Beyerse bemachtigt. Den 12 ververoverden de Belegerde twee groote Schepen / met Proviant geladen / en na 't Keysers Leger gedestineert. Den 13 quam den Palatijn met eenigh versch Volck voor de Stadt aen. Den 15 gingen eenige Troupen over na Pest / om de Turcken / die gedurigh Correspondentie met de Belegerde hielden / op te soecken / en haer sulcks in 't toekomende te verhinderen; maer werckten niets uyt. Den 17 wierden eenige Turckse Mijnen van de Beyerse onder haer Quartier ontdeckt; en den 20 van de Belegerde eenige Beyerse / en deden eenige uytvallen: en de Beyerse bevonden / dat hare overige Mijnen door veel vuyl Water bedorven waren. Den 21 en 23 deden de Turcken stercke uytvallen / en ruineerden de laetstemael de meeste

Beyersse Wercken. Den 25 quam den Seraskier / met 10000 Tartaren op nieuws versterckt / op het Keyserlijck Leger af / maeckte de Feinte / van de rechter Vleugel te willen attacqueren ; maer sont eenige Troupen na de lincker ; welcke 600 Ongaren / en soo veel Paerden / daer staende / voor een gedeelte ter neder-hieuwen / en voor een gedeelte gevangen kregen ; oock de Bagagie van den Oversten van Styrum wegh-namen. Den 26 quamen den Generael Krijghs-Commissaris Breuner en den Baron d'Abele (alsoo men wel te gemoet sagh / dat men de Belegeringh soude moeten opbreecken) met de Repartitie der Winter-quartieren in 't Leger aen ; waer op alle de Ongaren aenstonts van selfs en sonder ordre vertrocken. Den 27 hielt men Krijgs-raed ; waer in veele de opbreeckinge nootsakelijck achteden / soo om de swackheyt der Armee / en de na-byheyt des Seraskiers / als 't quade Weer / en 't bederven der Mijnen. Den 28 liep een Ingenieur in de Stad over / die de ellendige toestant in 't Leger aen de Turcken bekent maeckte. Den 30 vielen scherpe Schermutselen tusschen den Seraskier en 't Leger voor ; en den 31 quam de Bassa van Erla met een sterck Corps van de kant van Pest / en bracht 7 Schepen met Ammunitie in Offen / terwijl eenige van sijn ander Volck / aen Landt geset / de Beyersse Wercken / die noch niet voltoyt waren / ruineerden / en 2 Compagnien Musquettiers / die in de Approches lagen / massacreerden / en verder tot in de Stad doorbraken ; na welckers aenkomst de Belegerden een generalen uytval in het werck stelden / waer in sy alle de Approches ruineerden / en de Mijnen ontdeckten. Den eersten van Slacht-maent liet de Keyserlijcke Armee / na dat daeghs te vooren de Bagagie / Krancken en eenigh Geschut / na 't Eylandt St. Andries voor afgevoert had / het groot Geschut / Munitie en noch eenige Bagagie / door gebreck van Paerden / te Water wegh brengen / en tot meerder veyligheyt van eenige Cavallery en Infantery convoyeren / en trock self vervolgens volkomentlijck af na hare Quartieren : De Beyersse na Opper-Ongaryen / en de Keyserssе / volgens de Repartitie / in Opper- en Neder-Ongaryen / Bohemen / Silesien / &c.

De Turcken tenteerden niets op de Armee ; maer brachten eenige 1000 Man uyt 't Eylandt St. Margriet / die daer gebleven waren / gevangen na Offen.

Dus eyndigde die bloedige Belegeringh / die den Keyser / na de gemeene advijsen / 20000 Man / en daer onder seer veele Officiers / gekost heeft. Van de Hooft Officiers bleven de Graven van Althеym / Paul Jacob van Staremberg / Lodewijck van Starrenberg / en noch een van die naem / Carlowitz / Richtari / Hohen Zolleren / van Furstenburg / van Nassau / Durheym / Chrininz / en de jonge Graven van Harrah / en Cobbo / en een groote menigte andere Officiers.

Den Ceurvorst van Beyeren vertrock na sijne Staten.

Pest

Pest en Waytzen kregen de Turcken met weynigh moeyte weder in haer macht.

In tegendeel nam den Grave Zober het Slot Suran/ by Nieuhuysel/ in.

In Opper-Ongaryen had den Teckeley in de Voor-somer het geluck/ om 't Slot Ungwar/ dat hy voor de derde-mael belegerde/ nevens noch eenige kleyne Plaetsjes/ in te nemen; maer den Generael Schultz/ aen wien 't Commando in plaets van den Generael Caprara opgedragen wiert/ sijn macht ontgroeyende/ socht hem/ na Zeben ingenomen te hebben/ te rencontreren/ ontmoete hem by Esperies/ en sloeg sijn Leger/ 7000 Man sterk/ in route/ doodende 500 Man/ veroverende sijn Cancelery/ de Bagagie/ en 22 Standaerden en Vaendels/ en dwong hem/ sig in 't Hembt met de vlucht te salveren. Naderhant verstroyde die Generael noch eenige Partyen/ en maekte sig/ voor in de Winter-quartieren te trecken/ Meester van Bartfelt/ Makowitz/ Stropko/ Dunawitz/ en andere Steedjes en Sloten van weynig belang.

De Republijck van Venetien had een geluckiger Jaer. Den Raed/ die/ na dat den Heer Marco Antonio Guistiniani den 26 van Lou-Maent tot Hertogh/ in plaets van den Overleden/ verkoren was/ sont/ even na het voltrecken der Alliantie met den Keyser en Polen/ ordre aen haren Secretaris Capello aen de Ottomannische Porte/ om den Oorlogh tegens de Turcken te declareren/ en sig/ soo hy best soude konnen/ te salveren; gelijck oock geschiede; want nauwlijcks had hy de verklaringh gedaen/ of verliet Constantinopolen in een Zeemans Habijt/ en embarqueerde sig op een Frans Schip: maer 's anderendaegs wierden 2 van sijn Domestijcken en 6 andere Dienaers gevangen genomen/ terwijl de meeste Kooplupden sig in 't Logement van den Franssen Ambassadeur begaven. De Caimacam van Constantinopolen begeerde daer op wel te ondersoecken/ of den Heer Capello daer oock was; maer den Ambassadeur antwoorde; dat/ soo hy daer sonder ordre van den Grooten Heer eenige recherche quam doen/ hy groot berou soude hebben; 't welck hem soo ontsette/ dat hy niet alleen niets ondernam/ maer oock veele excusen maeckte.

Den Raed verkoor mede een meenigte nieuwe Hooft Officiers/ daer onder den Heer Francisco Morosini tot Capiteyn Generael: Dominico Mocenigo tot Opper-Procurateur in Dalmatien: den Prins van Parma tot Generael van de Infantery: de Heeren Alexandro Molino en Antonio Bembo tot Capiteyns extraordinaris der Schepen: de Heeren Paolo Michieli/ Mattheo Pisani en Giovanni Morosini tot extraordinaris Commandeurs der Galeazzen/ &c. Den Generael Strazoldo ging uyt Duytse in Venetiaenssen dienst over.

De Morlacken vielen voor een groot gedeelte de Venetianen oock toe/

hielden van haer kant / gedurende de gantsche Somer / dag op dag de Turcken in Alarm / en maeckten meenigmael considerabele Buyt.

Na dat de meeste Officiers met aensienelijcke Esquadres na de Levant vertrocken waren / verliet den Generalissimus Morosini den 10 van Somer-Maent / met 5 Galeazzen / 2 Galeyen / en 16 Schepen / de Italiaensche Stranden / en stack vlack na Corfu over / alwaer hy eenige Pausselijcke / Toscaensse en Maltheesse Hulp-Galeyen vont / en hielt aldaer den 15 van Hoy-Maent generale Krijgs-Raed / met bywoning van den Provediteur Generael Cornaro / de Hoofden van de Hulp-Esquadres / den Generael Strazoldo / en andere Officiers / in welcke besloten wiert / het Eylant ‡ St. Maura t'attacqueren. Ten dien eynde deed den Generael Morosini de Reveue van alle de Troupen / tot het debarquement gedestineert / bestaende uyt twee Bataillons / yder in 600 Man ('t eene Volckeren van den Paus / en 't andere van Maltha / waer onder 100 Ridders) en uyt noch 800 Man andere Troupen. Den 19 ging de Armee t'zeyl / arriveerde 's anderendaegs een weynig verder als een Canon schoot van de Stadt / en anckerde daer. Den 25 zeylde de gantsche Armade in de Haven van Dameta / na 't Oosten gelegen / waer in veel Schepen konnen verblijven / en de Landing wiert in 't werck gestelt. Den Heer Morosini trad mede te Lant / en visiteerde de Plaetsen die men ontdeckt had / oock onder anderen een Logement / door den Capiteyn Maneta in een Plaets / Chiebe genaemt / van hem verovert / gemaeckt; maer niet willende de wegen van gewelt gebruycken / voor dat hy den Commandant gesommeert had / sont een Brief aan hem / representerende / de Rechtvaerdige redenen, die de Republyck had, om een stercke Armee te vergaderen, na dat de Turcken de Vrede verbroken hadden, met Schuyl-plaetsen aen de Corsairen van Barbaryen te geven, en Hostiliteyten tegens de Venetiaensse Onderdanen te plegen, en dat, soo hy sig niet voor 's anderendaeghs morgens over wilde geven, hy de Goedertierentheyt van een Overwinnaer, niet aen hem soude betonen, noch iemant, van wat Sex of Jaren, sparen. Den Commandant liet antwoorden; Dat de Fortres niet hem, maer den Grooten Heer, toequam, en dat de Belegerde verplicht en genegen waren,

‡ 't Eylant St. Maura, eertyts een van de Griekse Eylanden gerekent, was in oude tijden onder de Naem van Leucade bekent, maeckte een gedeelte van 't Rijck van Ulysses, en is niet ver van Itaka, de Residentie-Plaets van desen Prince met sijne Gemalinne Penelope, gelegen. 't Raeckt by-na aen Epirus, is omtrent Morea, aen de Mont van de Golf van Lepanto, en leyt van 't Oosten op een hoeck Lants, en een Watergangh van 360 verwulfde Bogen, op de manier van een brugh, alleen 3 a 4 Voeten breet, voegt het ten Noorden, en een houte brugh, in 3 gedeelt aen 't Oosten, en 't Westen aen 't vaste Lant. Het heeft een vry Landt, half Eylant; waer van het Hooft de naem van St. Jan voert: De Zee omringt de rest. De Fortresse is een irreguliere vyf-hoeck, welckers hoecken groote Torens flancqueren: Twee andere Torens, in 't midden der Courtynen aen beyde zyden, fortificeren het grootste Face, tegens het westen gelegen. De Stad St. Maura wiert in 't Jaer 1502 onder de Gehoorsaemheyt van de Venetianen gebracht; maer in 't maken der Vrede weder afgestaen: waer toe de Republijck t'eerder resolveerde, om dat se 't Eylant Cefalonien bleef behouden.

A. Het Slot.
B. Opper-Stad.
C. Jooden of Water-Stad.
D. Voorstad
E. Blockhuys op de Gerards-Berg.
F. Pest.
G. Rondeel, dat de Beyersse geattaqueert hebben.
H. Gesprongen Mynen.

waren, haer tot de doot toe te defenderen: dat hem geen Munitien ontbraken: dat het niet wel was, iemant uyt sijn Huys te verjagen; insonderheyt, wanneer hy geen reden gaf; en dat God de Republyck, om 't pretext, dat sy nam, om den Grooten Heer den Oorlog te declareren, soude straffen. Hier op begon men uyt de Galeyen en Galeazzen de Fortres te beschieten / en beschadigde wel haest de Huysen en Fortificatien / en ruineerde een Mosquee; en hoewel de Turcken niet schuldig bleven / konden sy niet verhinderen / dat de Pausselijcke / Toscaensse en Maltheesse Troupen / in de Voorsteden quamen logeren / en dat de Belegeraers eenige Batteryen opwierpen / van waer de Muren seer beschadigt wierden / en door de Bomben een groote disordre in de Stad veroorsaeckt. Den eersten van Ooghst-Maent lagh een Bolwerck onder de voet / de Bresch / die al seer considerabel was / wiert veel grooter / 4 Stucken Geschut der Belegerde bedorven / en door de Bomben aen verscheyde kanten Brant in de Stad verweckt; onder faveur van alle het welcke de Venetianen haer Wercken soo ver avanceerden / dat sy de Grachten begonden te vullen / en alles tot stormen gereet te maecken. Den 6 / 's avonts / sont den Heer Morosini na binnen een Brief / van inhout: Dat hy door een ongewoone en van haer niet verdiende soort van goedertierentheydt haer versocht, om over te geven, schoon se grooter kastijdingen verdient hadden: dat hy haer met gemak kon Meester werden, als hebbende een wyde Poort, om in de Fortres te komen, open; en dat se sijn barmhertigheyt, terwijl 't noch tijdt was, niet behoefden te misbruycken, alsoo hy daer na niemant soude sparen. 's Avondts staecken de Turcken een wit Vaendel uyt / en sonden 's nachts ten een ure 3 Gedeputeerden / om bekent te maken / dat men genegen was / sig over te geven / op Conditie / van alle de Goederen mede te nemen; maer sy verkregen alleen de vryheyt van uyt te trecken met hare Familien / en 't geen sy dragen konden. De Ostagiers wierden 's anderen daeghs gesonden / en alle Slaven in de Plaets los gelaten / onder beding / dat sy een Jaer op de Republijcks Galeyen / als Matrosen / souden dienen. 't Guarnisoen / 700 Man / die Sabel en Musquet voerden / sterck / trock 's avonts uyt de Wester-poort / en wiert aen 't vaste Landt geset. De Venetianen quamen in tegendeel door de Bres in de Stad / vonden veel Provisie en 80 Stucken Geschut; sy hadden 200 dooden in dese Belegering gehad / en den Sergeant Generael van de Bataillie Joup gequetst. Den Generael Morosini deed aenstonts de principale Mosque zegenen / en daer in het Te Deum singen. Hy gaf het extraordinaris Provediteurschap aen den Heer Lorenzo Venier / en 't ordinaris aen den Heer Philippo Panita.

Na dat de Fortificatien van dese Plaets weder wat opgemaeckt / en het Guarnisoen van alles wel voorsien was / verkoor den Generael 2000 Venetianen / die / alsoo veel Siecktens regneerden / veele door de fatigues mosten rusten / en eenige St. Maura besetten / alleen in staet / om te marcheren / waren; sont den Colonel Angelo della Decima / om alle Griecken te versamelen /

melen / die hy konde ; en gingh selfs na de Haven van Pettala / om 't succes van d'onderneming van desen Collonel te verwachten. Van daer gingh hy in de Haven van Dragomestre ten Ancker / en dede een landingh met 2000 Venetianen / en 1000 der Auxiliaire Volkeren / waer by haer 15 a 1600 Griecken voegden. Dese Troupen trocken langs het platte Lant / verdreven de Troupen / die Saban Bassa / Gouverneur van Prebeza / op eenige Posten / om de Christenen te observeren / gelegt had / lockten den Saban Bassa selfs te Velt / verbranden eenige Dorpen / en gingen in de Haven van Pettala / na 't Lant 5 dagen geplondert te hebben / weder scheep / en quamen in de Haven van Dameta. Den Generael Morosini vergaderde den Krijghs raet / by welcke vast gestelt wiert / ‡ Prebeza / de eenigste Plaets / om St. Maura te decken / te attacqueren. Met dit oogmerck liet hy 5 Galeyen en 6 Galeassen de Casteelen / le Gomenizze genaemt / in 't gesicht dier Fortres naderen / om de Turcken haer Macht te doen verdeelen / 't welck oock geluckte ; want sy / meenende / dat het Desseyn op de Torens was / sonden haer meeste Troupen derwaerts. De Armee vertrock den 20 September van Dameta / en anckerde 's avonts aen de Mont van de Golf Larta. 's Anderen daeghs debarqueerde den Capiteyn Maneta / die met 24 gearmeerde Barcken en Brigantijns gekomen was / sijne Troupen / 't welck de Galeyen door hare aennaderingh seer faciliteerden / en de Turcken verhinderden / aen den Oever te naderen / voor dat de Venetianen / onder den Generael Strasoldo / al in Bataillie stonden / en 500 Spahis / die op haer aen quamen / deden wijcken. Sy vermeesterden sonder moeyte de Burgh / en posteerden sigh op de Heuvel van Mehemet Effendi / die de Stad commandeert. Den Generael Morosini eyschte by Missive de Plaets op ; maer den Officier / die in afwesentheyt van Saban Bassa het Opper-Commando voerde / weygerde / de Brief te ontfangen / en liet op den Brenger schieten ; niet twijffelende aen Secours van sijn Gouverneur. Den Generael Morosini liet eenige Canonnen en Mortiers debarqueren / 's anderen daegs op de Bateryen planten / en een begin van schieten maken. Wel haest lagen eenige Huysen onder de voet / en wierden alle vyantlijcke Stucken Geschut op een na vernagelt / sonder dat de Venetianen meer als een Soldaet verlooren en 8 gequetst hadden. Den 24 wiert op ordre van den Generael de nederdaling in de Gracht gedaen / en men bracht 's nachts de Mijn onder de groote Toorn. Den 26 was de Bres seer groot. Den 28 maeckte men een Logement in de Gracht / en wiert ordre gegeven / om

‡ Preveza is niet in oude, maer alleen jonger, Historien met die naem bekent ; en 't staet aldus daer mede : De Golf, by de Oude Ambracia, en heden L'Arta of Preveza, genaemt, is 12 Myl van St. Maura. L'Arta of Ambracia, een Stad van Epirus, weleer een Bisdom geweest, legt aen 't eynde der Golf, die 25 Mijl in 't ront is, en veel Schepen ontfangen kan. Dit was de Coninglijcke Zetel van Pyrrhus. De Golf van Ambracia is vermaert door de Victorie, die Augustus op Antonius den 2 September, 723, ab Urbe Conditiâ, en 31 Jaren voor de Geboorte onses Heeren by 't Promontorium Atticum bevocht, tot welckers gedachtenisse hy aen dese kant een Stad, met de naem Nicopolis, liet bouwen ; op welckers Ruinen tegenwoordig de Fortresse Preveza, wel kleyn, maer considerabel, om dat se de Mont van de Golf commandeert, gelegen is,

om een storm / na dat de Myne / die gereet was / gesprongen soude hebben / te doen: Maer de Turcken staken alvoorens een wit Vaendel op / om te parlementeren. Sy versochten de Conditien / die die van St. Maura verkregen hadden; maer den Heer Morosini stont alleen toe / dat 30 van de principaelste Wapenen en Bagagie / en d'andere maer / 't geen yder dragen konde / mede soude nemen; mits dat alle Christene Gevangenen ontslagen souden werden. 't Guarnisoen trock den 30 uyt / en wiert eenige Mijlen ver gelept. 46 Stucken Geschut en veel voorraet vont men daer binnen.

Hier na vertrocken de Hulp-Galeyen na Huys / en de Venetiaensse na hare Eylanden / om te overwinteren.

Den nieuwen Provediteur in Dalmatien Valier maeckte sigh op 't laetst van 't Jaer Meester van Narenta.

De Cosacken / verhit op de Roof / sochten de Turcken / waer se konden / een voordeel af te sien. Sy trocken in 't begin van dit Jaer onder haren Generael Kunicky / met Moldaviers en Wallachiers versterckt / na den Donau / daer se in de swarte Zee valt / en sloegen by de Stad Strabico een Corps van 10000 Turcken en Tartaren gantsch in route. Kort daer na wierden sy besprongen van den Hospodar Duka / en gedwongen / wat te retireren / waerom haer Generael met de lichte Ruyters sig op de vlucht begaf; maer d'Infantery hielt stant / sloeg de Turcken en Tartaren / nam Jas / de Residentie van den Hospodar / in / en hem selfs gevangen. Maer sy / onvernoegt over haren Generael Kunicky / setten hem af / en verkooren in desselfs plaets Mohila; en / alschoon daer na door intercessie van den Coningh van Polen den ouden Generael herstelt en den nieuwen het Commando onder hem gegeven wiert / bleven de Cosacken onvergenoegt / sloegen hem eyndelijck doot / en gaven den Mohila het Opper Commando / waer na sy in hare Excursien en Stroperyen met goedt succes continueerden / sonder echter eenige vastigheden aen te tasten.

Den Coning van Polen quam met sijn Armee / waer by sijne Troupen / die voorleden Jaer in Opper-Ongaryen gelegen hadden / en eenige Brandenburgse / haer verboegden / eerst half Oogst maent te Velt. Den 22 deed hy by Buzac de Reveue. Den 23 sont hy eenige Troupen / om de Vesting Jaslowitz / twee Mijl van daer / t'investeren / werwaerts hy des avonts met het gantsche Leger wende / en liet se na sijn aenkomst opeyschen; maer / alsoo den Commandant antwoorde / dat de Plaets hem van den Grooten Heer toevertrouwt was / en hy sigh ten uytterste soude defenderen / eenige Batteryen opwerpen / van welcke den 24 en 25 wacker geschooten wiert / tot dat de Turcken versochten / te capituleren. De Ostagiers wierden uytgesonden / en de Conditien geteeckent. Den 26 trock volgens dien het Guarnisoen / 500 Man / met haer Wapenen uyt. Van hier begaf sig den Coning na

Swaniec /

Swaniec / by den Niester / over welcke hy een Brug dede slaen / en sijn Armee passeren; maer binnen weynig dagen repasseren / op de tijding / dat 30000 Tartaren over die Rivier gekomen waren / en een Invasie in 't Poolsse Lant meenden te doen. Sijn Majesteyt socht de Tartaren op / en had 't geluck / van omtrent 4000 ter neder te maecken; maer konde niet in volle Bataillie komen / alsoo sy niet bleven staen: waerom / en om dat 't Saysoen verlopen was / hy goet vont / sijn Volckeren in de Winter-quartieren te leggen.

E Y N D E.

REGISTER.

REGISTER.

Kk r D. Dene-

van

I.

K.

L.

M.

Eynde van 't Register.

